

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

200 LAT HISTORII

Tom II. 1945-2026

Marek Jakubiak
Izabela Koptoń-Ryniec

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

200 LAT HISTORII

Tom II. 1945–2026

**Marek Jakubiak
Izabela Koptoń-Ryniec**

WARSZAWA 2026
POLITECHNIKA WARSZAWSKA

Politechnika Warszawska. 200 lat historii. Tom II. 1945–2026

Wydanie 1

Recenzenci

prof. dr hab. Ludwik Malinowski
prof. dr hab. inż. Mirosław Nader

Opracowanie redakcyjne

Jarosław Nowak

Korekta

Mirosława Onopiuk

Skład, łamanie i opracowanie graficzne

Andrzej Kowalczyk

Projekt graficzny okładki

Danuta Czudek-Puchalska

Na okładce i przekładkach wykorzystano motyw graficzny autorstwa Zygmunta Kamińskiego pochodzący z okładki książki *Politechnika Warszawska 1915–1925. Księga pamiątkowa*, wydanej pod redakcją Leona Staniewicza w 1925 roku.

Ilustracje wykorzystane w niniejszym tomie pochodzą ze zbiorów Muzeum PW, Archiwum Fotograficznego PW, Biura Komunikacji i Promocji PW, Narodowego Archiwum Cyfrowego, ze zbiorów prywatnych dr. inż. Sylwestra Gładysia i autorów niniejszej monografii oraz z zasobów własnych Oficyny Wydawniczej Politechniki Warszawskiej.

© Copyright by Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2026

Wydawca: Politechnika Warszawska

Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej (UIW 48800)

ul. Polna 50, 00-644 Warszawa, tel. 22 234-70-83; <https://ow.pw.edu.pl>

Księgarnia internetowa Oficyny Wydawniczej PW — www.sklep.pw.edu.pl

tel. 22 234-75-03; e-mail: oficyna@pw.edu.pl

Utwór w całości ani we fragmentach nie może być powielany ani rozpowszechniany za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych, w tym nie może być umieszczany ani rozpowszechniany w Internecie bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich

ISBN 978-83-8156-852-4 (druk)

ISBN 978-83-8156-853-1 (online)

Zamówienie nr 277/2025

Druk i oprawa: Drukarnia Oficyny Wydawniczej
Politechniki Warszawskiej, tel. 22 234-70-30

200

lat
Politechniki
Warszawskiej

Publikacja jubileuszowa z okazji 200-lecia Politechniki Warszawskiej

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
-------------	---

CZĘŚĆ I (Izabela Koptoń-Ryniec)

POLITECHNIKA WARSZAWSKA 1945–1989.....	11
--	----

I.1. POWOJENNE DZIESIĘCIOLECIE 1945–1955	13
--	----

I.1.1. Odbudowa bazy materialnej i dydaktycznej Uczelni ..	13
--	----

I.1.2. Zmiany strukturalne na tle reform oświatowych.	27
--	----

I.1.3. Kształtowanie nowego wizerunku Politechniki Warszawskiej.	43
--	----

I.2. WYSTĄPIENIA I WIECE STUDENCKIE.....	65
--	----

I.2.1. Studencki październik – 1956, 1957	65
---	----

I.2.2. Wydarzenia marca 1968 roku.	79
---	----

I.2.3. Stan wojenny 1981–1983 i jego następstwa	95
---	----

I.3. PAMIĘĆ I TRADYCJA	115
------------------------------	-----

I.3.1. Uczelniane jubileusze – 1826, 1915	115
---	-----

I.3.2. Rola jednostek PW w zachowaniu tradycji	122
--	-----

I.3.3. Inicjatywy przywracające pamięć o naukowcach Politechniki Warszawskiej.	128
--	-----

I.4. PRZEOBRAŻENIA LAT 1955–1989.....	137
---------------------------------------	-----

I.4.1. Podstawy prawne	137
------------------------------	-----

I.4.2. Przekształcenia strukturalne, utworzenie Filii w Płocku .	147
--	-----

I.4.3. System kształcenia. Studenci, doktoranci, absolwenci .	158
---	-----

I.4.4. Życie i kultura studencka	170
--	-----

I.4.5. Pracownicy. Zatrudnienie, sprawy socjalno-bytowe .	191
---	-----

I.4.6. Osiągnięcia kadry naukowo-badawczej	201
--	-----

I.4.7. Współpraca krajowa i międzynarodowa.	208
--	-----

CZĘŚĆ II (Marek Jakubiak)

POLITECHNIKA WARSZAWSKA 1990–2026	223
II.1. UCZELNIA W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWEJ PAŃSTWA POLSKIEGO	225
II.2. PODSTAWY PRAWNE DZIAŁALNOŚCI POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ W LATACH 1990–2026	229
II.3. PRZEMIANY W STRUKTURZE ZARZĄDCZEJ I ORGANIZACYJNEJ	239
II.3.1. Władze akademickie Uczelni	239
II.3.2. Jednostki organizacyjne	249
II.3.3. Administracja, gospodarka finansowa i zarządzanie mieniem Uczelni	260
II.4. PRZEMIANY W INFRASTRUKTURZE	273
II.5. PRACOWNICY	289
II.5.1. Struktura zatrudnienia	289
II.5.2. Sprawy socjalno-bytowe	295
II.5.3. Ochrona zdrowia	303
II.6. KADRA AKADEMICKA	309
II.6.1. Przemiany strukturalne i ilościowe	309
II.6.2. Promowanie kadr naukowych, doktoraty <i>honoris causa</i>	317
II.7. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA I WDROŻENIOWA	331
II.7.1. Potencjał naukowo-badawczy	331
II.7.2. Organizacja i rezultaty działalności naukowo- badawczej	339
II.7.3. Współpraca międzynarodowa	351
II.8. STUDIA NA POLITECHNICIE WARSZAWSKIEJ	357
II.8.1. Przemiany systemowe i rozwój kierunków studiów ..	357
II.8.2. Rekrutacja na studia	367
II.8.3. Organizacja i przebieg procesu nauczania	374
II.8.4. Nauczanie w okresie pandemii COVID-19	383
II.8.5. Studenci, doktoranci i absolwenci – dane liczbowe ..	386
II.8.6. Wymiana międzynarodowa i studenci zagraniczni ..	393
II.8.7. Kształcenie na odległość i kształcenie ustawiczne ..	403
II.9. ŻYCIE STUDENCKIE I DOKTORANCKIE	411
II.9.1. Samorządność i organizacje	411
II.9.2. Sprawy socjalno-bytowe i ochrona zdrowia	418
II.9.3. Studencki ruch naukowy	429
II.9.4. Kluby, media i imprezy studenckie	433
II.9.5. Wychowanie fizyczne, sport i rekreacja	441

II.10. TRADYCJA I KULTURA AKADEMICKA	447
II.10.1. Historia i pamięć	447
II.10.2. Uroczystości uczelniane i wydarzenia okolicznościowe	452
II.10.3. Uczelniane zespoły artystyczne	459
II.10.4. Wydarzenia kulturalne	469
II.10.5. Więź z absolwentami	474
ZAKOŃCZENIE	479
BIBLIOGRAFIA	483

WSTĘP

Drugi tom monografii *Politechnika Warszawska. 200 lat historii* jest poświęcony funkcjonowaniu Politechniki Warszawskiej od zakończenia drugiej wojny światowej w 1945 roku do roku jubileuszowego 2026. Został on podzielony na dwie części – pierwsza obejmuje lata 1945–1989, druga okres 1990–2026¹. Obydwie części mają charakter faktograficzno-problemowy, przy czym strukturę problemową tworzą pojedyncze rozdziały, a chronologia jest utrzymana wewnątrz każdego rozdziału. Taka koncepcja pozwala na zachowanie istotnej przejrzystości dzieła, obejmującego niezwykle obszerny zakres poruszanych zagadnień w szerokiej cezurze czasowej². Tak jak zostało podkreślone we wstępie do pierwszego tomu, nie jest to zatem historia Politechniki Warszawskiej *sensu stricto* – nie ma na przykład imiennej listy władz Uczelni, historii podstawowych jednostek organizacyjnych, szczegółowego wykazu osiągnięć badawczo-wdrożeniowych wraz z ich autorami czy też kalendarium najważniejszych wydarzeń. Te zagadnienia stanowią przedmiot odrębnych publikacji, w tym jubileuszowych związanych z 2026 rokiem.

W obydwu częściach monografii, oprócz rozdziałów dotyczących głównych obszarów działalności Uczelni, znajdują się rozdziały poświęcone szczególnym okresom w powojennych dziejach

¹ Drugi tom monografii był redagowany w 2025 roku, z tego powodu wszelkiego rodzaju dane w drugiej części sięgają końca roku akademickiego 2024/2025.

² W podobnej konwencji jest utrzymany pierwszy tom monografii, jak również wiele dotychczasowych opracowań na temat Politechniki Warszawskiej.

Politechniki Warszawskiej. Pierwsza część pracy zawiera m.in. opis odbudowy ze zniszczeń wojennych, a także udział pracowników i studentów w dramatycznych wydarzeniach okresu PRL-u (Październik 1956, Marzec 1968, stan wojenny 1981). Z kolei początek drugiej części dotyczy procesu dostosowania się Politechniki Warszawskiej do nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej po 1989 roku. W obydwu częściach znalazły się też rozdziały poświęcone zachowaniu pamięci i tradycji Uczelni oraz kulturze akademickiej.

Bazę źródłową pracy stanowią materiały archiwalne, akty prawne (ustawy, statuty itp.), monografie i publikacje w czasopiśmie. Wykorzystane zostały także powszechnie niedostępne manuskrypty wspomnień i opracowań dotyczących Politechniki Warszawskiej, znajdujące się w archiwach Uczelni bądź w zbiorach prywatnych. Największym źródłem danych były coroczne sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej, a w przypadku danych z ostatnich lat wykorzystano informacje ze stron internetowych Uczelni.

* * *

Autorzy wyrażają podziękowanie za pomoc i udostępnienie materiałów archiwalnych dyrekcji Muzeum Politechniki Warszawskiej oraz dyrekcji Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej. Autorzy kierują także słowa wdzięczności do Władz Politechniki Warszawskiej, a w szczególności do prof. dr. hab. inż. Mirosława Karpierza, za umożliwienie realizacji niniejszego projektu oraz wsparcie w procesie publikacji, oraz do prof. dr. hab. inż. Andrzeja Jakubiaka za przekazanie wielu cennych materiałów i informacji oraz za pomoc w redagowaniu niniejszego tomu.

CZEŚĆ I

POLITECHNIKA WARSZAWSKA 1945–1989

Izabela Koptoń-Ryniec

I.1

POWOJENNE DZIESIĘCIOLECIE 1945–1955

I.1.1. Odbudowa bazy materialnej i dydaktycznej Uczelni

Lata 1944–1945 były okresem wyjątkowo trudnym dla Politechniki Warszawskiej, podobnie jak dla całej zrujnowanej Warszawy. Zniszczenia wojenne zmusiły władze Uczelni do podjęcia decyzji o czasowej zmianie lokalizacji działalności dydaktycznej i organizacyjnej. W tym czasie Politechnika Warszawska funkcjonowała w trzech głównych ośrodkach: w Lublinie, Łodzi oraz – w ograniczonym zakresie – w zrujnowanej Warszawie.

Pierwsze posiedzenie organizacyjne Politechniki Warszawskiej odbyło się 4 grudnia 1944 roku w Biurze Planowania i Odbudowy Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w Lublinie pod przewodnictwem ministra Jana Grubeckiego. Tydzień po pierwszym zebraniu przedstawiono projekt programu studiów politechnicznych. 10 stycznia 1945 roku Ministerstwo Oświaty w osobie ministra Stanisława Skrzyszewskiego powierzyło stanowisko delegata ministra z kompetencjami rektora i Senatu PW prof. Władysławowi Kuczewskiemu, a już 22 stycznia uruchomiono pierwszy rok studiów Politechniki Warszawskiej z tymczasową siedzibą w Lublinie³. Administracyjne centrum Uczelni ulokowano

³ *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej*, red. H. Śmigieński, PWN, Warszawa 1956, s. 71.

w Łodzi⁴. Miasto, które ocalało w znacznie lepszym stanie niż Warszawa, stało się zapleczem organizacyjnym dla instytucji polskiej wyższej edukacji w pierwszych powojennych miesiącach.

4 marca 1945 roku w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego spotkali się przedstawiciele warszawskich uczelni, aby omówić projekt przeniesienia stołecznych uczelni wyższych do Łodzi. Podczas konsultacji Politechnikę Warszawską reprezentował prof. Stefan Straszewicz. Argumenty, które przedstawiono na spotkaniu, zdecydowanie przemawiały za pozostawieniem uczelni w Warszawie. Wśród argumentów znalazła się m.in. konieczność pozostawiania w stolicy szerokiego gremium pracowników nauki, niezbędnego w konsultacjach dla wielu rządowych decyzji: politycznych, gospodarczych, kulturalnych i zdrowotnych. Wskazywano również na zachowanie wielu zasobów, w tym bibliotek i archiwów, a także możliwości rekrutacyjne stolicy⁵. Sprawę przeniesienia Politechniki Warszawskiej do Łodzi omawiano w gronie profesorskim Politechniki Warszawskiej także 18 kwietnia 1945 roku. W wyniku spotkania przygotowano dokumenty, z których jeden zawierał propozycję pozostawienia Politechniki Warszawskiej w stolicy, drugi datowany kilka dni później, tj. 1 maja 1945 roku, optował za przeniesieniem jej do Łodzi. Zdecydowano się na pierwsze rozwiązanie⁶. W Łodzi miały jednak mieć siedzibę trzy wydziały Politechniki Warszawskiej: Mechaniczny, Elektrotechniczny i Chemiczny, które ostatecznie przyczyniły się do rozwoju koncepcji założenia Politechniki Łódzkiej jako odrębnej uczelni w opisanym wyżej składzie organizacyjnym⁷. Dekret o powołaniu Politechniki Łódzkiej ukazał się 24 maja 1945 roku⁸.

⁴ 14 marca 1945 roku minister oświaty mianował rektora Kuczewskiego delegatem Ministerstwa Oświaty dla reaktywowania Politechniki Warszawskiej w Łodzi, za: *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 134.

⁵ Ibidem, op. cit., s. 132.

⁶ Ibidem, op. cit., s. 134.

⁷ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 76.

⁸ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 136.

W **Lublinie Politechnika Warszawska** składała się z trzech wydziałów: Architektury, Inżynierii oraz Elektryczno-Mechanicznego. Na trzech zarejestrowanych wówczas wydziałach było ok. 230 studentów, z czego ok. 110 na Wydziale Elektryczno-Mechanicznym. Pozostali w zbliżonych proporcjach na wydziałach: Architektury i Inżynierii⁹. W czerwcu 1945 roku liczba studentów wzrosła do 543 osób: 300 na Wydziale Elektryczno-Mechanicznym, 175 na Wydziale Architektury, 68 na Wydziale Inżynierii. Grono nauczycielskie liczyło 82 osoby w składzie: 1 profesor zwyczajny, 9 profesorów nadzwyczajnych, 12 zastępców profesorów, 25 prowadzących wykłady zlecone, 35 adiunktów i absolwentów¹⁰.

1 czerwca 1945 roku ze stanowiska delegata ministra ustąpił prof. W. Kuczewski, obejmując w tym samym charakterze obowiązki organizatora Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Jego następcą został prof. Antoni Ponikowski, który przeprowadzał likwidację Politechniki Warszawskiej z tymczasową siedzibą w Lublinie w terminie od 1 października do 31 grudnia 1945 roku¹¹, przekazując archiwum i część pomocy naukowych Politechnice w Warszawie¹². W lipcu 1945 roku kontynuację studiów w Politechnice w Warszawie zadeklarowało 189 studentów. Pozostałe osoby mogły się zapisać na jedną z kilku uczelni technicznych w kraju. Istniały bowiem już wtedy politechniki w: Gdańsku, Łodzi, Gliwicach i Wrocławiu oraz Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie¹³. Miesiąc później, w sierpniu 1945 roku, rady wydziałów dokonały wyboru dziekanów, delegatów do Senatu i elektorów, którzy godność rektora powierzyli prorektorowi prof. Stefanowi Straszewiczowi. Funkcji tej jednak nie przyjął ze względu na zły stan zdrowia. Rektorem Politechniki Warszawskiej na okres dwuletniej kadencji został prof. Edward Warchałowski¹⁴.

⁹ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 71.

¹⁰ Ibidem, s. 72.

¹¹ Według niektórych źródeł przenosiny trwały od września 1945 roku do końca marca 1946 roku, za: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 118.

¹² *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 72–73.

¹³ *Politechnika Warszawska 1915–1965...*, op. cit., s. 118.

¹⁴ *Kalendarium 150 lat Politechniki w Warszawie*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1976, s. 40.

Pierwsze w Polsce Ludowej posiedzenie Senatu Politechniki Warszawskiej, na którym powołano Komisję Odbudowy Uczelni pod przewodnictwem prof. Edwarda Warchałowskiego, odbyło się 9 maja 1945 roku. Z końcem 1945 roku zakończono remont Gmachu Nowej Kreślarni, gdzie 13 stycznia 1946 roku zorganizowano pierwszą po wojnie uroczystą inaugurację roku akademickiego 1945/46.

Pomimo ogromnych zniszczeń, które dotknęły Warszawę, szybko rozpoczęły się działania mające na celu **powrót Politechniki do jej macierzystych gmachów**. Już w maju 1945 roku wiceprezydent Warszawy zlecił inż. Marianowi Mieszkowskiemu zabezpieczenie budynków Politechniki oraz przygotowanie pomieszczeń do uruchomienia Uczelni. Pierwsze w Polsce Ludowej posiedzenie Senatu Politechniki Warszawskiej, na którym

powołano Komisję Odbudowy Uczelni pod przewodnictwem prof. Edwarda Warchałowskiego, odbyło się 9 maja 1945 roku¹⁵. Z końcem 1945 roku zakończono remont Gmachu Nowej Kreślarni, gdzie 13 stycznia 1946 roku zorganizowano pierwszą po wojnie uroczystą inaugurację roku akademickiego 1945/46.

Warszawska inauguracja przy ul. Koszykowej stanowiła jednocześnie uroczystość wznowienia działalności Politechniki. Rangę wydarzenia podkreślała obecność prezydenta Bolesława Bieruta. Podczas inauguracji Rektor Edward Warchałowski złożył sprawozdanie za okres 7 lat jawnej i konspiracyjnej działalności Uczelni. Tego dnia wręczono 22 doktoraty, m.in. osobom, które w trakcie okupacji konspiracyjnie przygotowały rozprawy¹⁶. Fakt, że w niespełna rok od ustania walk udało się zorganizować naukę na sześciu wydziałach i przeprowadzić inaugurację na terenie Politechniki, świadczy o ogromnym wysiłku organizacyjnym i zaangażowaniu całej społeczności Politechniki Warszawskiej w jej odbudowę. W stosunku do czasów sprzed wojny strukturę politechnicznych wydziałów uproszczono, a naukę prowadzono na 5 wydziałach, do których 1 stycznia 1946 roku dołączył Wydział Geodezyjny wyodrębniony z Wydziału Inżynierii¹⁷. W roku akademickim 1945/46, jak również w 1946/47, zajęcia w Politechnice Warszawskiej odbywały

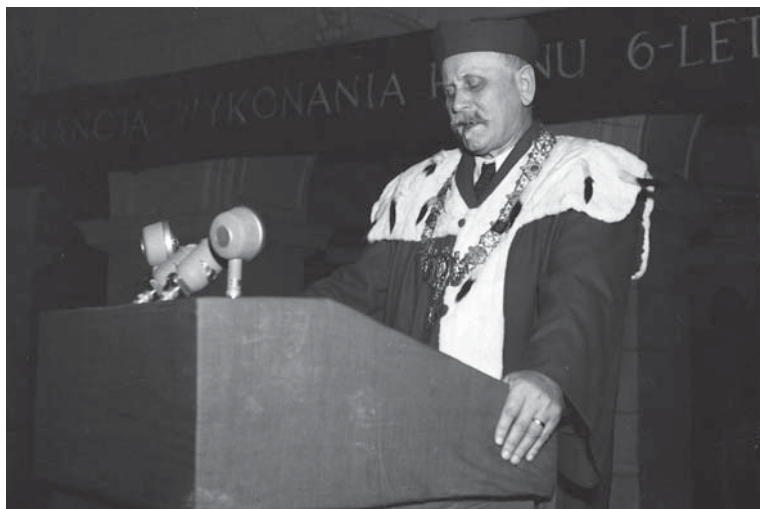
¹⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 118.

¹⁶ Ibidem, s. 122.

¹⁷ Ibidem, s. 121.

Powojenna inauguracja roku akademickiego w Politechnice Warszawskiej w 1946 roku (ze zbiorów Muzeum PW)

Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Edward Warchałowski podczas inauguracji roku akademickiego 2 października 1950 roku (ze zbiorów Muzeum PW)

się na wydziałach: Architektury, Chemicznym, Elektrycznym, Geodezyjnym, Inżynierii, Mechanicznym¹⁸. Liczba studentów w roku akademickim 1945/46 była jednak ponaddwukrotnie mniejsza niż przed wojną, niemniej znacznie przekraczała

¹⁸ Więcej informacji o przekształceniach struktury organizacyjnej do 1955 roku znajduje się w podrozdziale I.1.2.

limity ustalone z Biurem Odbudowy Stolicy w maju 1945 roku. Na koniec 1945 roku wynosiła 2 148 studentów (w tym 302 kobiety¹⁹), z czego 2/3 podjęło naukę na wydziałach: Inżynierii (i Geodezyjnym) oraz Architektury²⁰.

W skład Komisji Odbudowy Politechniki Warszawskiej weszli: Dziekan Wydziału Architektury profesor budownictwa ogólnego – architekt Zdzisław Mąceński, profesor budownictwa ogólnego – Wacław Żenczykowski oraz architekci Czesław Duchnowski i Józef Ufnalewski, absolwenci Wydziału Architektury PW z 1933 roku. Przewodniczący Komisji Rektor Politechniki Warszawskiej E. Warchałowski niejednokrotnie musiał podejmować trudne decyzje bez formalnie zatwierdzonej dokumentacji, biorąc na siebie ciężar uzupełniania materiałów budowlanych i środków finansowych. Nadzór nad pracami budowlanymi sprawował C. Duchnowski, objaśniający robotnikom szczegółowe rozwiązania przy wykonaniu rozmaitych prac²¹. W odbudowę włączono także młodzież akademicką. Bratnia Pomoc Studentów²² wprowadziła dla swoich członków obowiązek pracy społecznej, a każdy student ubiegający się o dyplom musiał mieć w indeksie pieczętkę potwierdzającą wypełnienie obywatelskiego obowiązku pracy przy odbudowie Politechniki²³. W 1948 roku za ten czyn Bratnia Pomoc otrzymała Srebrną Odznakę Odbudowy Warszawy²⁴.

Stan zniszczeń politechnicznego kampusu w 1945 roku był następujący:

- Gmach Główny – całkowicie wypalony, zawalone stropy nad III piętrem, audytorium wysadzone, ściana od ul. Nowowiejskiej zniszczona wybuchem „Goliata”, uszkodzony dach.

¹⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 340.

²⁰ Ibidem, s. 121.

²¹ A.A. Wagner, *Czas i miejsce. Architektura Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015, s. 60.

²² Historia przedwojennego Towarzystwa Bratniej Pomocy „Bratniaka” została opisana w podrozdziale III.8.2 w tomie I niniejszej jubileuszowej publikacji.

²³ H. Rzeszut, *Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej”, nr 12, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2008, s. 25.

²⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 263.

Zniszczenia w Dużej
Auli Gmachu
Głównego Politechniki
Warszawskiej
(ze zbiorów
Muzeum PW)

- Gmach Chemii – całkowicie wypalony, środkowa część zburzona pociskami i bombami.
- Gmach Nowej Księlarni – stosunkowo najmniej zniszczony, wypalone II piętro.
- Gmach Fizyki – wypalony, zburzone wielkie audytorium, uszkodzone kanały wentylacyjne.
- Gmach Elektrotechniki – spalony, zapadnięte stropy, zniszczona Hala Wysokich Napięć.
- Gmach Aerodynamiki – całkowicie spalony, uszkodzone stropy i dach.
- Gmach Technologii Chemicznej – wypalony w 80%, połowa stropów wyburzona, ocalał narożnik przy Al. Niepodległości i ul. Koszykowej.
- Gmach Mechaniki i Kotłownia – częściowo zniszczone.

Zniszczona Aula
w Gmachu Fizyki
Politechniki
Warszawskiej
(ze zbiorów
Muzeum PW)

- Laboratorium Techniki Ciepłej przy ul. Nowowiejskiej ocalało i tymczasowo mieściło władze Uczelni – do maja 1945 roku.
- Gmach Architektury – wypalony, ocalał budynek mieszkalny i rzeźbiarnia.
- Budynki mieszkalne (ul. Nowowiejska, Koszykowa 75, Filtrowa 71) – wszystkie całkowicie wypalone, bez stropów i dachów²⁵.

Jesienią 1945 roku, pomimo ogromnych zniszczeń, wznowiono działalność dydaktyczną. Zajęcia odbywały się w pomieszczeniach Gmachu Architektury oraz prowizorycznie zabezpieczonego, nieogrzewanego Gmachu Mechaniki. Niedługo później uruchomiono także zajęcia w Gmachu Kreślarni oraz w częściowo odgruzowanych budynkach Elektrotechniki i Technologii Chemicznej²⁶. Ze względu na stosunkowo mniejsze uszkodzenia jako pierwsze oddano do użytku zimą 1945/46 roku gmachy Nowej Kreślarni i Mechaniki. Ogromny niedobór pomieszczeń zmusił kadrę dydaktyczną i studentów do prowadzenia zajęć w bardzo trudnych wa-

²⁵ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 85–88.

²⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 322–323.

runkach – w nieodnowionych po pożarach i nieogrzewanych salach, głównie na dolnych kondygnacjach w budynkach posiadających zachowane fragmenty stropów, m.in. w Elektrotechnice, Technologii Chemicznej i Aerodynamice. W roku 1946 rozpoczęto prace przy porządkowaniu i częściowej odbudowie gmachów Technologii Chemicznej (oddanym do użytku w 1949 roku) i Aerodynamiki. W tym samym czasie ruszyła odbudowa Gmachu Architektury. Odnowiono jego zniszczone skrzydło od strony ul. Koszykowej oraz nadbudowano trzecie piętro, przeznaczone na pracownie rysunku odręcznego. Oba gmachy, Aerodynamiki i Architektury, zostały oddane do użytku w 1947 roku²⁷. Władze Wydziału Architektury postulowały także budowę nowej siedziby, rozpisując konkurs architektoniczny z myślą o ewentualnej adaptacji Zamku Ujazdowskiego i utworzeniu w rejonie Osi Stanisławowskiej „Dzielnicy Młodzieży”²⁸. W 1946 roku rozpoczęto również od podstaw budowę domu mieszkalnego przy ul. Nowowiejskiej.

Jednocześnie trwały przygotowania do odbudowy Gmachu Głównego. Prace rozpoczęto w 1947 roku²⁹. Pomimo trudności technicznych i materiałowych częściowo odbudowany Gmach Główny był już pod koniec 1948 roku gotowy do organizacji zjednoczeniowego kongresu polskiego ruchu robotniczego i I Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR)³⁰, co wiązało się także z nazwaniem obecnego Placu Politechniki Placem Jedności Robotniczej³¹. W trakcie odbudowy Gmachu Głównego przystąpiono do realizacji skrzydła od strony ul. Nowowiejskiej, zaplanowanego jeszcze przed I wojną światową przez Stefana Szyllera. Była to pierwsza budowa na terenie Politechniki wznoszona od fundamentów po 1945 roku. Skrzydło ukończono w 1950 roku, zapewniając pomieszczenia dla biblioteki, dziekanatów i sal posiedzeń Senatu. W 1951 roku zakończono odbudowę Gmachu Głównego (bez wykończenia elewacji) i oddano do użytku trzy duże audytoria. W tym samym roku ukończono także odbudo-

²⁷ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 91.

²⁸ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 62.

²⁹ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 90.

³⁰ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 137.

³¹ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 62.

Gmach Nowej
Kreślarni, fotografia
powojenna (ze
zbiorów Muzeum PW)

wę Gmachu Fizyki. Równolegle, w latach 1948–1951, prowadzono budowę nowego skrzydła Gmachu Aerodynamiki. Kolejną część tego budynku powstawała w latach 1956–1959. Odbudowa Gmachu Chemii trwała w latach 1948–1952, jednak prace elewacyjne zostały zakończone dopiero w latach 1964–1965³².

W 1951 roku do Politechniki Warszawskiej została włączona Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda³³. Zostały przejęte budynki o łącznej kubaturze ok. 87 tys. m³ oraz kontynuowano budowę nowego gmachu o kubaturze 63 tys. m³³⁴. Budynki przy ul. Chodkiewicza 14 i Narbutta 84–85 zostały zagospodarowane przez wydziały mechaniczne i Wieczorową

W 1951 roku do Politechniki Warszawskiej została włączona Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda.

Szkołę Inżynierską. Pozyskany teren o powierzchni 4,8 hektara umożliwił rozwój tzw. Kampusu Południowego Uczelni. Na wła-

³² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 324–325.

³³ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 13 października 1951 r. w sprawie włączenia Szkoły Inżynierskiej im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie do Politechniki Warszawskiej*, Dz.U. z 1951 r., nr 54, poz. 378.

³⁴ Więcej o połączeniu w podrozdziale I.1.2.

sność Politechniki przeszedł Gmach Stary Technologiczny, z powojenną nadbudową i halą warsztatową, Gmach Samochodów i Ciągników, w którym w 1948 roku dobudowano środkowy segment spinający część wschodnią i zachodnią gmachu. Nadzór architektoniczny sprawował Jan Reda, autor projektu Gmachu Nowego Technologicznego z 1948 roku po przeciwnej stronie ul. Narbutta. Gmach wybudowano w latach 1950–1954³⁵. Przyłączenie Szkoły Inżynierskiej zwiększyło kubaturę Uczelni, ale równocześnie wprowadziło Politechnikę w „wyż” szkolnictwa okresu studiów dwustopniowych (ponad 12,5 tys. studentów studiów dziennych w latach 1955–1956)³⁶.

Tymczasem na terenach centralnych Politechniki Warszawskiej w latach 1952–1955 powstały niewielkie budynki techniczne, w tym skrzydło Gmachu Technologii Chemicznej, z dużą rozdzielnią 15 kV, oraz dobudówka do Gmachu Fizyki dla urządzeń elektrycznych wysokiego i niskiego napięcia. Przedłużono także skrzydło Gmachu Elektrotechniki, gdzie uło-

Budynki Szkoły
Inżynierskiej
im. Wawelberga
i Rotwanda (ze
zbiorów Muzeum PW)

³⁵ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 467–494.

³⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 332.

kowano halę najwyższych napięć³⁷. W 1954 roku została także oddana do użytku część frontowa Gmachu Techniki Ciepłej przy ul. Nowowiejskiej 25³⁸. Architektoniczną wizję budynku, którego budowę rozpoczęto w 1951 roku, gmach zawdzięcza prof. Bohdanowi Stefanowskiemu, który pełnił m.in. funkcję inspektora nadzoru i wspomagał budowę prywatnymi środkami finansowymi. 15 grudnia 1982 roku Gmach Instytutu Techniki Ciepłej został nazwany jego imieniem³⁹.

Prace przy odbudowie wszystkich gmachów utrudniał brak odpowiedniej dokumentacji technicznej, deficyt materiałów budowlanych oraz pośpiech wymuszony presją czasu i ograniczonymi funduszami. Wiele obiektów odbudowano w sposób prowizoryczny, bez pełnego odtworzenia przedwojennych standardów architektonicznych. Niedokładności dotyczyły zarówno elewacji, jak i wykończenia wnętrz. Po zakończeniu działalności Komitetu Odbudowy w 1951 roku prace projektowe kontynuowano w ramach „Miastoprojektu Stolica Wschód”, pod kierunkiem inż. Józefa Ufnalewskiego⁴⁰. W tym samym roku utworzono Zarząd Inwestycji Politechniki Warszawskiej⁴¹.

W końcu 1952 roku, z inicjatywy ówczesnego wiceministra szkolnictwa wyższego Henryka Golańskiego, został powołany pod przewodnictwem ówczesnego rektora prof. Jerzego Bukowskiego tzw. Zespół Główny Politechniki Warszawskiej z zadaniem opracowania planu rozwoju i rozbudowy Politechniki jako uczelni obliczonej na 18 tys. studentów. Prace zespołu, w którego skład weszli czołowi reprezentanci poszczególnych grup wydziałów, przebiegały bardzo dynamicznie⁴². W latach 1952–1954 powstały „Założenia rozbudowy Politechniki Warszawskiej”, osobno dla terenów centralnych i południowych. Na ich podsta-

³⁷ Ibidem, s. 326–327.

³⁸ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 95.

³⁹ *Jubileusz 40-lecia Instytutu Techniki Ciepłej im. Bohdana Stefanowskiego Politechniki Warszawskiej*, „Biuletyn Instytutu Techniki Ciepłej Politechniki Warszawskiej”, wydanie specjalne, Warszawa, grudzień 2001, s. 5.

⁴⁰ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 62.

⁴¹ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 95.

⁴² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 332.

wie prowadzono starania o kredyty na budowę nowych obiektów i zakup wyposażenia dla laboratoriów. W związku z szybkim rozwojem Wydziału Łączności w 1952 roku rozpoczęto budowę niewielkiego skrzydła dla Zakładu Radiotechniki, a pod koniec 1959 roku – budowę nowego Gmachu Łączności o kubaturze ok. 100 tys. m³. Pierwsza część tego budynku została oddana do użytku na początku 1964 roku. W latach 1956–1957 wybudowano także częściowo podziemny magazyn materiałów łatwopalnych przy ul. Koszykowej. W tym samym czasie Politechnika rozwijała również swoje zaplecze badawcze – w Józefosławiu powstało Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjne Wydziału Geodezji i Kartografii⁴³.

II wojna światowa odcisnęła swoje piętno również na pomieszczeniach i księgozbiorze **Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej**. Spośród 75 000 woluminów zdołano wydobyć spod gruzów jedynie 3 850⁴⁴. Zadania uporządkowania i odbudowy zbioru podjęli się pracownicy Biblioteki, m.in. Irena Kurowska i Roman Dłutowski, którzy początkowo ulokowali odnalezione zbiory w Gmachu Mechaniki. W 1947 roku kierowanie Biblioteką powierzono inż. Janowi Meyerowi, w 1953 roku Irenie Kurowskiej, w 1955 roku Donatowi Kotwiczowi⁴⁵. W 1950 roku Biblioteka Główna wróciła do odbudowanego Gmachu Głównego, zajmując nowe pomieszczenia w dobudowanym skrzydle od strony ul. Nowowiejskiej. Na powierzchni ok. 260 m² urządzono czytelnię na 60 miejsc, magazyn książek z prowizoryczną antresolą oraz biuro. Wraz z rozwojem Uczelni i szybkim przyrostem zbiorów zagospodarowana przestrzeń szybko przestała wystarczać. Jesienią 1953 roku Biblioteka otrzymała dwa dodatkowe pomieszczenia o łącznej powierzchni ok. 175 m², połączone bezpośrednio z dotychczas zajmowanymi. Urządzono tam czytelnię ogólną i czytelnię czasopism, a dawne miejsce czytelnicy przeznaczono na nową wypożyczalnię, otwartą w styczniu 1954 roku. Nowe lokale, choć zwiększyły powierzchnię, nie były wystarczająco dosto-

⁴³ Ibidem, s. 328–329.

⁴⁴ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu Polski Ludowej*, red. W. Kozyra, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1970, s. 19.

⁴⁵ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 379.

sowane do potrzeb bibliotecznych, a ich układ funkcjonalny wymagał reorganizacji. W 1955 roku przeprowadzono przebudowę według projektu Przedsiębiorstwa Projektowania Budownictwa Miejskiego. Choć sytuacja chwilowo się poprawiła, szybki wzrost księgozbioru, o blisko 78 tys. woluminów w latach 1955–1960, ponownie doprowadził do zapelnienia miejsca, a ok. 30 tys. książek składowano na stosach z ograniczonym dostępem⁴⁶. W 1955 roku Biblioteka objęła pieczę nad księgozbiorem domów studenckich na Pl. Narutowicza⁴⁷.

Lata 50. były także okresem intensywnego rozwoju **zaplecza mieszkaniowego dla studentów** Politechniki Warszawskiej. W 1951 roku oddano do użytku akademik przy ul. Mochnackiego 12 (DS „Muszelka”), a w kolejnym roku – przy ul. Mochnackiego 8 (DS „Tulipan”) oraz Fałęckiej 9/11. W 1954 roku zasoby mieszkaniowe Uczelni powiększyły się o obiekt przy ul. Księcia Janusza 39 (DS „Ustronie”), zaś w 1956 roku – o dom studencki przy ul. Kopińskiej 12/16 (DS „Babilon”). Dodatkowo historyczna Kolonia Akademicka zlokalizowana przy Placu Narutowicza została formalnie przydzielona Politechnice Warszawskiej. W 1955 roku Uczelnia uzyskała również część miejsc w osiedlu Jelonki, pierwotnie wybudowanym jako zaplecze mieszkaniowe dla radzieckich pracowników zaangażowanych w budowę Pałacu Kultury i Nauki, a następnie przekazanych na cele akademickie. Warto zauważyć, że początkowo nadzór nad całością infrastruktury studenckiej sprawował powołany w 1950 roku Zarząd Osiedli Akademickich, jednak jego działalność została zakończona w 1954 roku, a poszczególne obiekty mieszkalne przeszły pod bezpośrednią administrację Uczelni. Systematyczny wzrost liczby miejsc w domach studenckich przekładał się na zwiększenie odsetka studentów mających dostęp do zakwaterowania. Jednakże stagnacja w zakresie budownictwa akademickiego po 1956 roku doprowadziła do poważnych problemów, takich jak nadmierne zagęszczenie mieszkańców czy konieczność likwidacji pokoi przeznaczonych do cichej nauki⁴⁸.

⁴⁶ H. Rzeszut, *Zarys historii Biblioteki Głównej...*, op. cit., s. 25–26.

⁴⁷ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 381.

⁴⁸ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 276.

I.1.2. Zmiany strukturalne na tle reform oświatowych

W latach 1944–1955 Politechnika Warszawska stanęła przed zadaniem odrodzenia się z ruin, jak również stopniowego przywracania działalności naukowej i dydaktycznej. Dzięki odbudowie i rozbudowie Uczelnia pozyskiwała warunki lokalowe niezbędne do kształcenia rosnącej liczby studentów i prowadzenia prac naukowych. Struktura organizacyjna Uczelni odtwarzana jednak była stopniowo, uzależniona zarówno od istniejącego, jak i tworzonego od podstaw prawa w zakresie funkcjonowania uczelni wyższych. Jednocześnie transformacja prowadzona była w kontekście zmian politycznych i społecznych związanych z budową ustroju socjalistycznego w Polsce Ludowej, znajdując odzwierciedlenie w prezentowanej przez część gremiów ideologii.

W pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej podstawy funkcjonowania polskiego szkolnictwa wyższego regulowała *Ustawa z dn. 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich*, znowelizowana 2 lipca 1937 roku. Niemniej nowe realia sprawiły, że została zastąpiona *Dekretem z dn. 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego*, który formalnie potwierdzał zaistniałe zmiany ustrojowe i strukturalne. *Dekret* ten wprowadzał rozróżnienie między szkołami wyższymi akademickimi a zawodowymi, a ponadto umożliwiał zakładanie placówek naukowo-badawczych zarówno w strukturach Uczelni, jak i poza nimi. Utworzona na mocy dekretu Rada Główna do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego, działająca pod przewodnictwem ministra – z początku ministra oświaty, a od 1950 roku ministra szkół wyższych i nauki – pełniła funkcje koordynujące i opiniodawcze. Istotną innowacją było także wprowadzenie systemu nominacji władz uczelni przez ministra, na podstawie kandydatur zgłaszanych przez Radę Główną, która dysponowała równocześnie szeregiem uprawnień ograniczających swobodę decyzji ministra. *Dekret* obowiązywał do czasu uchwalenia *Ustawy z dn. 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki*. W wyniku niemal równoczesnego powołania Polskiej Akademii Nauk (1952 rok) z ustawy tej usunięto regulacje dotyczące

organizacji nauki, ograniczając tym samym kompetencje Rady Głównej, która – przemianowana na Radę Główną Szkolnictwa Wyższego – przekształcona została w ciało doradczo-opiniotawcze ministra szkolnictwa wyższego⁴⁹. Tym samym nastąpiło znaczne wzmocnienie jego roli w zakresie mianowania władz uczelni oraz decydowania o ich strukturze wewnętrznej. Zgodnie z nową *Ustawą* kompetencje decyzyjne zostały silnie scentralizowane w osobie ministra szkolnictwa wyższego oraz podległych mu jednoosobowych organów Uczelni. Minister uzyskał prawo mianowania i odwoływania rektorów oraz innych pracowników naukowych, a nawet przenoszenia ich między uczelniami lub zwalniania, *gdy tego wymaga reorganizacja lub dobro nauki i szkolnictwa*⁵⁰. Był to przepis dający władzy szeroką swobodę ingerencji kadrowej – faktycznie eliminował tradycyjną autonomię Uczelni w doborze własnych władz i profesorów. Po 1951 roku nominacje rektorskie stały się całkowicie domeną władz politycznych.

Rektor został ustanowiony jednoosobowym organem kierującym działalnością szkoły wyższej i odpowiedzialnym za wykonanie jej zadań (art. 9 *Ustawy*). Dziekani poszczególnych wydziałów stali się bezpośrednio podległymi rektorowi wykonawcami jego poleceń (art. 15). Dawny Senat akademicki, który przed wojną i tuż po niej był najwyższym organem uchwałodawczym uczelni, został zredukowany do roli organu doradczego, współdziałającego z rektorem (art. 12). *Ustawa* bardziej precyzyjnie określiła natomiast kompetencje Rad Wydziałów – pozostawiono im m.in. prawo nadawania stopni naukowych, co potwierdzało ich naukowy charakter, ale uprawnienia w zakresie decydowania o programach czy obsadzie personalnej zostały okrojone. Co istotne, w skład organów kolegialnych wprowadzono reprezentantów organizacji społeczno-politycznych związanych z Uczelnią. *Ustawa* oraz wydany na jej podstawie statut wzorcowy zagwarantowały udział w posiedzeniach senatów i rad wydziałów delegatom Związku Młodzieży Polskiej (ZMP), Zrzeszenia Studentów

⁴⁹ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 141–142.

⁵⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 133.

Polskich (ZSP) oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP)⁵¹. Oznaczało to formalne usankcjonowanie kontroli politycznej nad życiem Uczelni – przedstawiciele tych organizacji, *de facto* podporządkowanych partii rządzącej, mieli możliwość wpływania na dyskusje i decyzje ciał kolegialnych. Choć nie mieli prawa głosu stanowiącego, ich obecność wzmacniała pozycję władz administracyjnych (rektor, dziekani). Dla Politechniki Warszawskiej skutkowało to m.in. tym, że w Senacie Uczelni zasiadali reprezentanci młodzieży i związków, co wcześniej się nie zdarzało – był to wyraźny sygnał zwiększonej roli „czynników społecznych” w kierowaniu Uczelnią⁵². Zarysowana w *Ustawie* z 1951 roku reorganizacja Uczelni zmierzała do odchodzenia od tradycyjnych kolegialnych form zarządzania – z dominacją Senatu i rad wydziałów – na rzecz centralizacji odpowiedzialności i kompetencji w rękach rektorów i dziekanów⁵³.

Kluczową jednostką organizacyjną Uczelni stała się katedra, której znaczenie uległo istotnemu przekształceniu – termin ten przestał oznaczać jedynie etat profesorski, a zaczął obejmować zespoły naukowe złożone z kilku samodzielnych pracowników nauki, często uzupełniane o zakłady kierowane przez osoby z odpowiednimi kwalifikacjami akademickimi. *Ustawa* z 1951 roku przewidywała również powołanie Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, która przejęła od senatów akademickich kompetencje w zakresie opiniowania i wnioskowania o nadanie tytułów profesora i docenta. Jednocześnie zmodyfikowana została **struktura i nazewnictwo stopni naukowych**: zamiast dotychczasowych tytułów doktora i doktora habilitowanego wprowadzono stopnie kandydata nauk oraz doktora nauk. Stopnie te nadawały rady wydziałów, jednak ich zatwierdzenie należało do kompetencji Centralnej Komisji

Kluczową jednostką organizacyjną Uczelni stała się katedra, której znaczenie uległo istotnemu przekształceniu – termin ten przestał oznaczać jedynie etat profesorski, a zaczął obejmować zespoły naukowe złożone z kilku samodzielnych pracowników nauki, często uzupełniane o zakłady kierowane przez osoby z odpowiednimi kwalifikacjami akademickimi.

⁵¹ Por. z podrozdziałem I.1.3.

⁵² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 133.

⁵³ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 141–142.

Kwalifikacyjnej. Jedną z możliwych ścieżek uzyskania stopnia kandydata nauk stała się aspirantura. Ustawa ujednoliciła również nazewnictwo i hierarchię stanowisk – formalnie wprowadziła kategorie samodzielnych pracowników nauki (profesorowie i docenci) oraz pomocniczych pracowników nauki (adiunkci, asystenci, wykładowcy), co porządkowało status kadry akademickiej⁵⁴.

W zakresie dydaktyki zachowano dwustopniowy model kształcenia, uzupełniając go o możliwość odbywania studiów eksternistycznych oraz zaocznych, co miało ułatwić dostęp do wykształcenia wyższego szerszym grupom społecznym w warunkach intensywnej przebudowy struktur społeczno-gospodarczych państwa⁵⁵. Zmiany legislacyjne objęły także sprawy dydaktyki i ideologii kształcenia. Choć sama ustawa nie narzucała szczegółowych programów studiów, to już w latach 1950–1951, w duchu nowych założeń polityki oświatowej, dokonano na Uczelni znaczących korekt programowych. Wprowadzono obowiązkowe przedmioty ideologiczne na wszystkich wydziałach: podstawy marksizmu-leninizmu oraz ekonomię polityczną. Była to zmiana nietypowa dla szkoły technicznej – wcześniej, w okresie międzywojennym, ekonomia polityczna była wprawdzie wykładana, ale znikła z programów w latach 1945–1950, a treści *stricte* ideologiczne nie pojawiały się wcale. Od 1951 roku stały się one integralnym elementem kształcenia – każdy student Politechniki musiał zaliczyć kursy z doktryny marksistowsko-leninowskiej. Miało to na celu kształtowanie wśród przyszłych inżynierów „naukowego światopoglądu” zgodnego z linią partii. Ponadto w 1951 roku wprowadzono na I i II roku studiów obowiązkowe zajęcia z wychowania fizycznego oraz od 1950 roku przysposobienie wojskowe trwające 3 lata, które pozwalało absolwentom uniknąć służby wojskowej po studiach, gdyż otrzymywali stopień oficerski rezerwy podczas nauki⁵⁶. Te wszystkie zmiany – choć nie wynikały bezpośrednio z zapisów ustawy – zostały wdrożone w jej duchu i stanowiły część szerszej polityki edukacyjnej w okresie stalinowskim.

⁵⁴ Ustawa z dn. 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki, Dz.U. z 1952 r., nr 6, poz. 38.

⁵⁵ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 142.

⁵⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 204.

Zanim jednak doszło do jej wprowadzenia, w pierwszym roku po wojnie funkcjonowały początkowo jedynie wydziały tworzone często na bazie scalonych przedwojennych jednostek: Wydział Architektury, Wydział Inżynierii (łączyły przedwojenne kierunki inżynierii lądowej oraz dawno wcielony oddział geodezyjny) oraz Wydział Elektryczno-Mechaniczny (tymczasowo skupiający inżynierię mechaniczną i elektryczną ze względu na braki kadrowe). W miarę powrotu kolejnych profesorów i odbudowy bazy materialnej przywracano kolejne specjalności. Już w roku akademickim 1945/46 r. wznowiono działalność Wydziału Chemicznego, a w roku akademickim 1947/48 wyodrębniono z Wydziału Inżynierii nowe jednostki: Oddział Dróg i Mostów rozrósł się do dwóch sekcji (mostowej i komunikacyjnej), by w następnym roku przekształcić się w Oddział Mostowy i Oddział Komunikacyjny. Równocześnie na Wydziale Inżynierii pojawiły się nowe specjalizacje – utworzono Oddział Budownictwa Sanitarnego (1948/49) przygotowujący kadry dla gospodarki komunalnej. Wydział Architektury wzbogacił się o półtoraroczne Studium Planowania Przestrzennego (od 1948 roku), kształcące absolwentów różnych uczelni w dziedzinie urbanistyki i planowania regionalnego. Pod koniec lat 40. pojawiła się presja ze strony resortów gospodarczych na utworzenie nowych kierunków odpowiadających pilnym potrzebom odbudowy kraju. Pod naciskiem Ministerstwa Komunikacji w 1948 roku powołano Wydział Komunikacji z oddziałami drogowym i mechanicznym, kształcący specjalistów dla transportu drogowego i kolejowego. Okazało się jednak, że wydział ten dublował istniejące już specjalizacje na innych wydziałach (kolejową na inżynierii lądowej i komunikacyjną na mechanicznym), więc w następnym roku przeprofilowano go w Wydział Ruchu Kolejowego z sekcjami eksploatacji kolei oraz zabezpieczenia ruchu pociągów, by ostatecznie w 1950 roku połączyć go ponownie z oddziałem komunikacyjnym Wydziału Inżynierii i reaktywować Wydział Komunikacji, tym razem z podziałem na oddział drogowy i kolejowy już od pierwszego roku⁵⁷.

W odpowiedzi na potrzeby gospodarki w okresie planu pięcioletniego (1950–1955) Politechnika uruchomiła także spe-

⁵⁷ Ibidem, s. 127.

W 1955 roku Politechnika Warszawska kształciła rekordową liczbę 12 562 studentów na studiach dziennych. Uwzględniając nowe formy kształcenia dla osób pracujących, całkowita liczba słuchaczy osiągnęła szczyt w 1956 roku, wynosząc 14 199 (łącznie studia dzienne, wieczorowe i zaoczne). Były to wartości niespotykane wcześniej – dla porównania w 1939 roku na Politechnice studiowało około 4 600 osób.

cialne kursy i studia zawodowe poza regularnym tokiem studiów dziennych. W latach 1948–1950 zorganizowano przy Politechnice przyspieszone kursy inżynierskie dla pracowników kluczowych resortów: m.in. półtoraroczny Inżynierski Kurs Budownictwa Przemysłowego (1950–1953) z oddziałami konstrukcyjnym i instalacyjnym, dwuletni Inżynierski Kurs Ruchu Kolejowego oraz dwuletni Kurs Hydrograficzny. Były to formy dokształcania osób

już zatrudnionych, mające szybko uzupełnić niedobory wykwalifikowanych kadr kierowniczych. Łącznie ok. 500 osób⁵⁸ uzyskało dyplomy inżyniera na kursach specjalnych, co stanowiło istotny zastrzyk dla gospodarki – absolwenci kursów często od razu obejmowali stanowiska w przemyśle czy administracji technicznej. Ponadto rozwijano krótkie formy kształcenia podyplomowego – jak wspomniane Studium Planowania Przestrzennego dla architektów i urbanistów. W 1945 roku na Politechnice rozpoczęto prowadzenie czterech lektoratów języków obcych – na kursach wyższych i niższych – rosyjskiego, angielskiego, francuskiego i niemieckiego. Od roku akademickiego 1950/51 nauka dwóch języków była dla studentów obowiązkowa (w układzie: rosyjski plus jeden język do wyboru). We wrześniu 1951 roku utworzono Zakład Języków Obcych, który w lutym 1953 roku został przemianowany na istniejące do dziś Studium Języków Obcych⁵⁹.

Równoległe z odbudową struktur organizacyjnych następował dynamiczny wzrost liczby studentów. W roku akademickim 1945/46 na studiach dziennych PW studiowało 2 148 osób, lecz już dwa lata później liczba ta przekroczyła 4 000 osób⁶⁰. Był to dopiero początek ekspansji. W latach 50. dzięki zaangażowaniu państwa w rozwój kadr technicznych nastąpił prawdziwy boom edukacyjny

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ *Dziesięć lat Politechniki...*, op. cit., s. 370–371.

⁶⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 340.

ny. Jeszcze przed 1951 rokiem Politechnika zdołała niemal podwoić liczebność studentów w porównaniu z okresem przedwojennym, osiągając w roku akademickim 1951/52 aż 8 921 studentów. Kolejne lata przyniosły dalszy przyrost – liczba przyjmowanych na I rok sięgała ok. 3 000 rocznie na początku dekady. Efektem tego był imponujący rozrost społeczności akademickiej: w 1955 roku Politechnika Warszawska kształciła rekordową liczbę 12 562 studentów na studiach dziennych. Uwzględniając nowe formy kształcenia dla osób pracujących, całkowita liczba słuchaczy osiągnęła szczyt w 1956 roku, wynosząc 14 199 (łącznie studia dzienne, wieczorowe i zaoczne)⁶¹. Były to wartości niespotykane wcześniej – dla porównania w 1939 roku na Politechnice studiowało ok. 4 600 osób⁶².

Tabela 1

Studenci studiów dziennych Politechniki Warszawskiej w latach 1945–1955

Rok	Liczba studentów	W tym kobiet
1945	2 148	302
1947	4 070	485
1949	5 615	676
1951	8 921	b.d.*
1953	9 709	1 785
1955	12 562	2 416

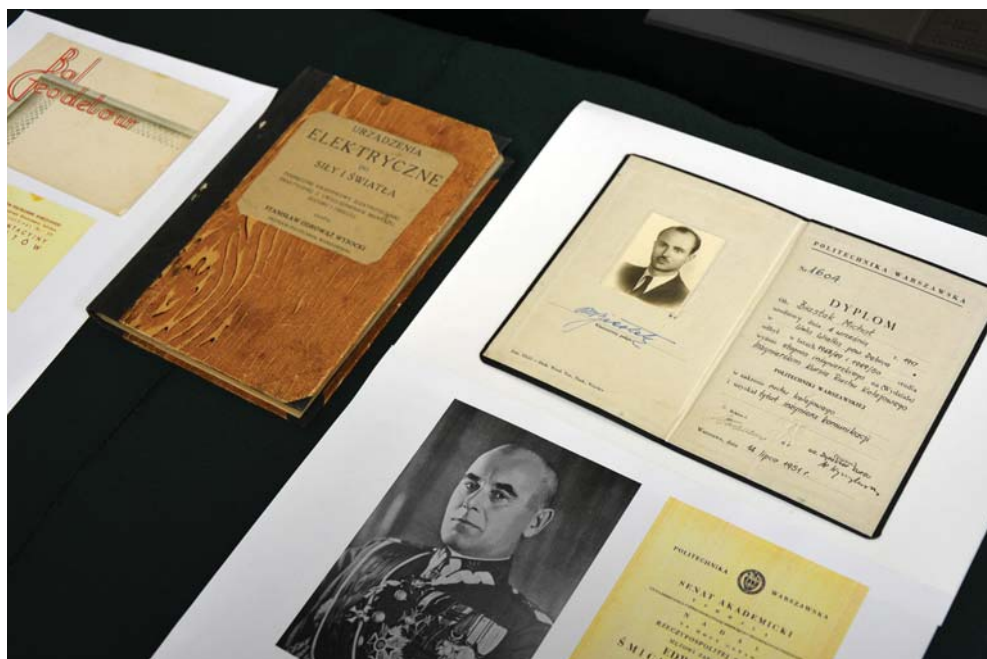
* b.d. – brak danych.

Opracowanie własne na podstawie: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 340.

Tak gwałtowne zwiększenie skali kształcenia stało się możliwe dzięki aktywnemu wsparciu władz państwowych Polski Ludowej. Państwo stopniowo zwiększało **pomoc materialną dla studentów**, wprowadzając system stypendiów fundowanych przez resorty gospodarcze już od 1946 roku, np. Ministerstwo Odbudowy fundowało 40 stypendiów dla studentów PW, Ministerstwo

⁶¹ Ibidem, s. 140.

⁶² Ibidem, s. 340.

Dyplom ukończenia studiów z 1951 roku. Kadr z wystawy zbiorów dr. inż. S. Gładysia (ze zbiorów Muzeum PW)

Komunikacji 12, a dodatkowe stypendia otrzymywali geodeci w związku z realizacją reformy rolnej. Choć w połowie lat 40. stypendia te były skromne, z czasem rozbudowano również system stołówek, akademików i opieki zdrowotnej, co ułatwiło młodzieży podjęcie studiów. 24 maja 1945 roku ogłoszono *Dekret o utworzeniu wstępnego roku studiów w szkołach wyższych*, który przewidywał możliwość podjęcia nauki przez kandydatów wykazujących odpowiednie predyspozycje, jak również zaangażowanie społeczne i zawodowe, ale niemających ukończonej szkoły średniej z powodu okupacji lub pochodzenia społecznego. Głównym celem tego rozwiązania było **przekształcenie struktury społecznej środowiska akademickiego**. Na Politechnice wprowadzono studia – początkowo nazywane wstępnymi, później przygotowawczymi – które do 1953 roku miały istotny wpływ na formowanie klasowego i, co za tym idzie, społeczno-politycznego profilu studentów. Osoby kończące studia wstępne uzyskiwały prawo rozpoczęcia regularnych studiów, bez konieczności zdawania egzaminów wstępnych, a przez cały okres nauki przysługiwały im pełne prawa studenckie. Kluczowe znaczenie dla sze-

rokowego dostępu młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego do Uczelni miały udzielane stypendia oraz zakwaterowanie w domach studenckich⁶³. Szczególną rolę odegrała tu ustawa o stypendiach z 7 marca 1950 roku, która jako kryteria przyznawania pomocy finansowej wskazywała pochodzenie społeczne⁶⁴, osiągnięcia w nauce oraz sytuację materialną kandydata⁶⁵.

Tabela 2

Porównanie procentowe pochodzenia społecznego studentów Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1936/37 oraz 1954/55

Pochodzenie społeczne	Rok akademicki 1936/37	Rok akademicki 1954/1955
Robotnicze	9,5%	33,1%
Chłopskie	9,6%	19,2%
Inteligencji pracującej	42,7%	44,7%
Rzemieśnicze	4,6%	2,7%
Inne	33,6%	0,3%

Opracowanie własne na podstawie: *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej*, red. H. Śmigiełski, PWN, Warszawa 1956, s. 31.

Nieco wcześniej *Dekretem z dn. 16 października 1945 r.* powołano instytucję delegatów ministra oświaty do spraw młodzieży akademickiej, którzy czuwali nad warunkami bytu i wychowania studentów⁶⁶, zanim obowiązki te w 1953 roku przejęły same uczelnie⁶⁷. Dzięki tym wszystkim działaniom studia techniczne stały się dostępne dla szerszych kręgów społecznych, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście naboru. O ile w połowie lat 50. Politechnika osiągnęła apogeum pod względem liczby studentów, o tyle u schyłku omawianego okresu zaczęto nieco ogra-

⁶³ Ibidem, s. 122.

⁶⁴ Pod koniec lat 50. i na początku lat 60. wprowadzono preferencje w przyjęciu na studia dla młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego – więcej w podrozdziale I.4.3.

⁶⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 270.

⁶⁶ Więcej o warunkach życia studentów w podrozdziale I.1.3.

⁶⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 265.

Lata 1949–1953 to okres proliferacji wydziałów, często poprzez podział istniejących jednostek na bardziej wyspecjalizowane. Jeśli w 1949 roku Politechnika liczyła 7 wydziałów, to już po kilku latach było ich 16.

niczać nabór. W 1954 roku zrezygnowano z systemu dwustopniowego na rzecz jednolitych studiów magisterskich⁶⁸, co podniosło wymagania wobec kandydatów i skłoniło władze do zmniejszenia limitów przyjęć. W roku 1956 przyjęto na pierwszy rok studiów już tylko

2 431 studentów dziennych, a w 1957 roku – 1 876. W rezultacie po 1955 roku całkowita liczba studentów dziennych zaczęła spadać (do ok. 9 860 w 1961 roku), stabilizując się po przejściowym „boomie” edukacyjnym⁶⁹. Tendencja ta wynikała z korekty polityki edukacyjnej po okresie stalinowskim, jednak w latach 1945–1955 nic nie hamowało ekspansji – rząd traktował kształcenie inżynierów jako priorytet dla planów industrializacji kraju⁷⁰.

Lawinowy przyrost liczby studentów wymuszał **dostosowanie struktury organizacyjnej Uczelni**. Lata 1949–1953 to okres proliferacji wydziałów, często poprzez podział istniejących jednostek na bardziej wyspecjalizowane. Jeśli w 1949 roku Politechnika liczyła 7 wydziałów⁷¹, to już po kilku latach było ich 16.

Główne zmiany nastąpiły na przełomie 1950/51 roku. W 1950 roku Oddział Budownictwa Sanitarnego odłączono od Wydziału Inżynierii, tworząc samodzielny Wydział Inżynierii Sanitarnej. Z kolei w 1951 roku z Wydziału Elektrycznego wyłoniono Wydział Łączności (przez przekształcenie dotychczasowego Oddziału Telekomunikacji) zajmujący się telekomunikacją i radiotechniką – dziedzinami kluczowymi dla nowoczesnej gospodarki i obronności. Jeszcze dalej poszły przekształcenia w dziedzinie mechaniki i budowy maszyn. Dotychczasowy duży Wydział Mechaniczny pod wpływem rosnącej liczby studentów i dążeń do węższych specjalizacji został rozbity na szereg mniejszych jednostek. Po przyłączeniu Szkoły Wawelberga (o czym szerzej poniżej) utworzono aż cztery nowe wy-

⁶⁸ Por. z podrozdziałem I.4.3.

⁶⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 140.

⁷⁰ K. Popiński, *System szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej*, „Społeczeństwo i Ekonomia”, 2018, nr 1(9), s. 44.

⁷¹ Por. wcześniej w tym samym podrozdziale.

działy mechaniczne: Mechaniczny Konstrukcyjny, Mechaniczny Technologiczno-Konstrukcyjny, Mechaniczny Technologiczny oraz Wydział Lotniczy. Dodatkowo powstał piąty wydział mechaniczny – Wydział Agromechaniczny, zajmujący się mechanizacją rolnictwa, przez przejście specjalizacji dotychczas realizowanej na SGGW. Tak rozdrobniona struktura miała zapewnić kształcenie wysoko wyspecjalizowanych inżynierów w wąskich dziedzinach (np. konstrukcja maszyn, technologia produkcji maszyn, inżynieria lotnicza, mechanizacja rolnictwa), co odpowiadało ówczesnej filozofii planowania kadr dla gospodarki. Warto dodać, że nie wszystkie te nowinki organizacyjne okazały się trwałe – np. Wydział Agromechaniczny po dwóch latach przemianowano na Wydział Mechanizacji Rolnictwa, a w 1958 roku na Wydział Maszyn Rolniczych, niemniej w latach 50. dominował trend dzielenia tradycyjnych wydziałów na mniejsze jednostki. Rozbudowie uległy też wydziały budowlane. Wydział Inżynierii, historycznie ogniskujący różne działy budownictwa, w 1951 roku podzielono formalnie na Wydział Budownictwa Lądowego oraz Wydział Budownictwa Wodnego, a ponadto utworzono nowy Wydział Budownictwa Przemysłowego o profilu zbliżonym do budownictwa lądowego, lecz zorientowany na potrzeby przemysłu. Wydział Geodezyjny, planowany jeszcze w 1945 roku, został ostatecznie powołany jako Wydział Geodezji i Kartografii (oddzielając się od inżynierii lądowej) w 1954 roku. Równocześnie w ramach architektury funkcjonowało wspomniane Studium Planowania. Wydział Chemiczny kontynuował działalność bez większych zmian organizacyjnych, koncentrując się na kształceniu technologów chemików potrzebnych przy odbudowie przemysłu chemicznego⁷².

Podsumowując, w połowie lat 50. Politechnika Warszawska miała znacząco rozbudowaną strukturę. Obok tradycyjnych wydziałów, jak Architektury czy Chemicznego, funkcjonowało kilka wydziałów budowlanych (Budownictwo Lądowe, Wodne, Przemysłowe, Inżynieria Sanitarna), dwa wydziały elektryczne (Elektryczny i Łączności), samodzielny Wydział Geodezyjny oraz aż pięć wydziałów z grupy mechanicznej (cztery połączone z dawnego PW i Wawelberga oraz Agromechaniczny)⁷³. Rozbudowa do 16 wydziałów ilustruje ska-

⁷² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 131–132.

⁷³ Ibidem.

lę przemian organizacyjnych Uczelni w krótkim czasie. Było to odpowiedzią na dyrektywne planowanie kształcenia kadr – każda gałąź gospodarki pragnęła mieć „swój” wydział na Politechnice, co wynikało z odgórnie ustalanych potrzeb industrializacji kraju⁷⁴.

Tabela 3

Wydziały Politechniki Warszawskiej w latach 1945–1955

Lp.	Rok akademicki 1945/46	Rok akademicki 1949/50	Rok akademicki 1951/52	Rok akademicki 1955/56
1	Architektury	Architektury	Agromechaniczny	Architektury
2	Chemiczny	Chemiczny	Architektury	Budownictwa Lądowego
3	Elektryczny	Elektryczny	Budownictwa Lądowego	Budownictwa Przemysłowego
4	Geodezyjny	Geodezyjny	Budownictwa Przemysłowego	Budownictwa Wodnego
5	Inżynierii	Inżynierii	Budownictwa Wodnego	Chemiczny
6	Mechaniczny	Mechaniczny	Chemii Nieorganicznej i Organicznej	Elektryczny
7		Ruchu Kolejowego	Elektryczny	Geodezji i Kartografii
8			Geodezyjny	Inżynierii Sanitarnej
9			Inżynierii Sanitarnej	Komunikacji
10			Komunikacji	Lotniczy
11			Lotniczy	Łączności
12			Łączności	Mechaniczny Konstrukcyjny
13			Mechaniczny Konstrukcyjny	Mechaniczny Technologiczny
14			Mechaniczny Technologiczno- Konstrukcyjny	Mechanizacji Rolnictwa
15			Mechaniczny Technologiczny	Samochodów i Ciągników
16				Sprzętu Mechanicznego

Opracowanie własne na podstawie: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 361–363.

Reforma związana z wprowadzeniem dwustopniowych studiów została wdrożona równolegle ze zjednoczeniem ze Szkołą Inżynierską im. Wawelberga i Rotwanda, mając na celu zwiększenie przepustowości systemu kształcenia. Wieloletnim orędownikiem połączenia Politechniki ze Szkołą był Rektor PW Edward Warchałowski⁷⁵. Studia zawodowe I stopnia w Politechnice niczym istotnym nie różniły się od studiów prowadzonych w Szkole Wawelberga, stąd uznano współistnienie dwóch odrębnych uczelni technicznych o podobnym profilu za niecelowe⁷⁶. Przyłączenie Szkoły Wawelberga i Rotwanda w 1951 roku było jednym z kluczowych momentów w powojennej historii Politechniki i przyniosło istotne konsekwencje dla organizacji studiów. Szkoła Wawelberga, założona jeszcze w 1895 roku⁷⁷, była cenioną warszawską uczelnią inżynierską o profilu praktycznym. W warunkach PRL została upaństwowiona. Rozporządzenie ministra oświaty z 10 grudnia 1945 roku zmieniło nazwę uczelni na: Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie⁷⁸. Jej rektorem został prof. Ludwik Uzarowicz, zaś uchwalony 3 lutego 1947 roku dekret⁷⁹ nadawał tytuł inżyniera wszystkim jej absolwentom, którzy ukończyli Szkołę przez cały czas jej istnienia, pod zmieniającymi się nazwami w brzmieniu: Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie, Szkoła Mechaniczno-Techniczna im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie, Państwowa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie, Państwowa Wyższa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie.

⁷⁵ Ibidem, s. 78.

⁷⁶ Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda była szkołą nieakademicką, bez możliwości uruchomienia studiów magisterskich. W tym czasie opracowywana była już ustawa (z 1951 roku) o organizacji szkolnictwa wyższego, znosząca podział szkół wyższych na zawodowe i akademickie, por. *Dzieśięć lat Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 78.

⁷⁷ Więcej w tomie I publikacji jubileuszowej, rozdział II.1.

⁷⁸ Po wojnie Szkoła funkcjonowała pod nazwą Państwowa Wyższa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. Zmianę nazwy usankcjonowało *Rozporządzenie Ministra Oświaty nr IV-5536/47*, za: *Kalendarium 150 lat Politechniki w Warszawie*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1976, s. 9–10.

⁷⁹ *Dekret z dn. 3 lutego 1947 r. o stopniu inżyniera*, Dz. U. z 1947 r., nr 17, poz. 67, art. 6.

Bazą materialną do prowadzenia zajęć, poza wyremontowanym i częściowo nadbudowanym pawilonem warsztatowym, był od roku akademickiego 1946/47 nowy budynek przy ul. Narbutta 84⁸⁰, ⁸¹. Pełna integracja Szkoły z Politechniką przyniosła nie tylko zwiększenie kubatury i wyposażenia laboratoriów, m.in. obróbki metali, budowy obrabiarek, prądów silnych, łączności, pojazdów mechanicznych, budowy silników mechanicznych i płatowców⁸², ale przede wszystkim powiększyła stan Politechniki o blisko 2 000 studentów i ponad 100 pracowników naukowych. Dzięki temu łączna liczba studentów Politechniki Warszawskiej w roku 1951/52 wzrosła do wspomnianych wcześniej 8 921 osób, czyli do poziomu dwukrotnie przewyższającego przedwojenny. Połączenie przebiegało względnie płynnie z uwagi na podobieństwo programów – studia I stopnia w Politechnice i w Szkole Wawelberga były zbliżone, więc studentów i kadrę włączono w istniejące struktury bez większych trudności programowych⁸³.

W roku akademickim 1951/52 prorektorzy ds. nauki i nauczania podjęli się organizacji pracy Uczelni w oparciu o dwie grupy wydziałów. W skład pierwszej weszły wydziały budowlane, Wydział Architektury, Wydział Komunikacji i Wydział Geodezji. Do drugiej grupy zaliczono pozostałe, tj. mechaniczne, elektryczne, chemii⁸⁴. Jesienią 1952 roku powstała koncepcja rozbicia Politechniki na odrębne branżowe szkoły, jednak pomysł ten został zarzucony już w 1953 roku⁸⁵. W roku akademickim 1954/55 wprowadzono podział na trzy grupy wydziałów. Z dotychczasowej drugiej grupy wydzielone zostały wydziały mechaniczne mające przejść do nowej szkoły. Wydziały Elektryczny i Chemiczny miały tworzyć trzecią grupę wydziałów. Układ ten nie utrzymał się jednak ze względu na trudności w podziale kompetencji prorektorów i w roku 1955/56 nastąpił powrót do dwóch grup wydziałów⁸⁶.

⁸⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 34.

⁸¹ Por. z podrozdziałem I.1.1.

⁸² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 36.

⁸³ Ibidem, s. 131.

⁸⁴ *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 81.

⁸⁵ Ibidem, s. 82.

⁸⁶ Ibidem, s. 84.

W okresie powojennym dokonały się także znaczne **zmiany w strukturze i polityce personalnej Politechniki Warszawskiej**. Wielu profesorów przedwojennych poległo w czasie wojny lub wyemigrowało, jednak ocalałe autorytety odegrały kluczową rolę w reaktywowaniu nauki na Politechnice. Równocześnie pojawiła się nowa generacja naukowców, często szybko awansowanych na stanowiska kierownicze z racji braków kadrowych i politycznego zapotrzebowania. Rozbudowa powojennego szkolnictwa wyższego była możliwa dzięki przyspieszonemu awansowi osób, które wykształcenie i pierwsze stopnie naukowe uzyskały jeszcze przed wojną – faworyzowano zwłaszcza tych akceptujących nowy ustrój polityczny, nawet kosztem obniżenia kryteriów kwalifikacji. Proces ten sprawił, że w latach 50. w strukturze kadry Politechniki pojawiło się wielu nowych docentów i adiunktów, którzy szybko zapelnili luki po nielicznym gronie profesorów tytularnych. Pod koniec 1950 roku na Politechnice Warszawskiej pracowało 83 profesorów⁸⁷. Jednocześnie charakterystycznym zjawiskiem w skali całego kraju był ogromny wzrost liczby docentów – czyli samodzielnych pracowników naukowych niższego szczebla, którym powierzano prowadzenie katedr w miejsce brakujących profesorów. Na Politechnice Warszawskiej zjawisko to również wystąpiło. Docenci i adiunkci stali się fundamentem młodej kadry naukowo-dydaktycznej, uzupełniając niezbyt liczny stan profesorski. Jeszcze w 1939 roku stosunek liczby profesorów do młodszych pracowników był względnie korzystny, natomiast w roku akademickim 1950/51 pogorszył się aż czterokrotnie – jeden samodzielny pracownik nauki przypadał już na 10 młodszych. Jeszcze bardziej obciążona była kadra w relacji do studentów: w 1950/51 roku na każdego profesora lub docenta przypadało aż 96 studentów⁸⁸. To obrazuje, z jak ogromnym wyzwaniem mierzyła się Politechnika – szybko rosnąca liczba pobierających naukę przewyższała możliwości personalne Uczelni, co utrudniało zachowanie wysokiej jakości kształcenia. Młodzi nauczyciele akademicy musieli często prowadzić bardzo liczne grupy ćwiczeniowe i projekty, a jednocześnie podnosić własne kwalifikacje.

⁸⁷ *Politechnika Warszawska 1915–1965...*, op. cit., s. 165.

⁸⁸ K. Popiński, *System szkolnictwa wyższego...*, op. cit., s. 49.

**W latach 1945–1952 na Politechnice
Warszawskiej nadano 107 stopni
doktorskich i przeprowadzono
22 habilitacje.**

Polityka władz wobec młodej kadry naukowej miała dwa oblicza. Z jednej strony dokonywano szybkich awansów i powierzano odpowiedzialne funkcje stosunkowo młodym osobom, nierzadko z klucza po-

litycznego, z drugiej – starano się stworzyć system kształcenia kadr naukowych. Z chwilą wprowadzania ustawy w 1951 roku zaczęły obowiązywać jednolite zasady nadawania stopni i tytułów. W latach 1945–1952 na Politechnice Warszawskiej nadano 107 stopni doktorskich i przeprowadzono 22 habilitacje.

Niemniej opóźnienie w opracowaniu przepisów wykonawczych do ustawy z 1951 roku sprawiło, że w 1953 roku nie został przyznany na Politechnice żaden stopień naukowy. Opóźnieniu uległy również przepisy o powoływaniu samodzielnych pracowników nauki, co wstrzymało nominacje profesorskie. W rezultacie do końca 1953 roku liczba profesorów zwiększyła się tylko nieznacznie – do 91, głównie przez pozyskiwanie profesorów z innych politechnik⁸⁹. W 1954 roku opracowano po raz pierwszy plan rozwoju młodej kadry naukowej. Plan ten przewidywał m.in. określenie zapotrzebowania na przyszłych profesorów i docentów w poszczególnych dyscyplinach, kierowanie zdolnych asystentów na studia aspiranckie (doktoranckie), a także zwiększenie liczby stypendiów dla młodych naukowców. Wprowadzono zasadę, że najzdolniejsi absolwenci mogli zostać asystentami i równocześnie przygotowywać rozprawy kandydackie pod opieką doświadczonych uczonych⁹⁰. Władze centralne wspierały ten proces, wysyłając też pewną liczbę osób na aspirantury do ZSRR, by tam zdobywali stopnie naukowe i przywozili radzieckie doświadczenia.

Okres 1945–1955 był czasem kształtowania się nowego pokolenia naukowców. Polityka wobec młodej kadry naukowej – choć niepozbawiona błędów i motywacji ideologicznych – pozwoliła na wyłonienie grupy zdolnych docentów i adiunktów, którzy w kolejnych latach przyczynili się do rozwoju nauki na

⁸⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 165.

⁹⁰ Ibidem, s. 166.

Politechnice. Stworzenie systemu aspirantur, stypendiów i planowego awansu kadr w dłuższej perspektywie przyniosło zwiększenie liczby osób ze stopniami naukowymi i poprawą proporcji kadry do studentów.

I.1.3. Kształtowanie nowego wizerunku Politechniki Warszawskiej

Analizowany okres, 1945–1955, był na Politechnice Warszawskiej czasem głębokich przemian, w którym dawne wzorce zderzyły się z nowymi realiami politycznymi. Część tradycji akademickich udało się zachować bądź odrodzić, inne zostały na długo przerwane lub zmienione. Autonomia Uczelni, będąca przed wojną, szczególnie w latach 20., fundamentem życia akademickiego, została praktycznie zniesiona w apogeum stalinizmu – w miejsce samorządności wprowadzono **centralne zarządzanie i kontrolę partyjną**. W latach 1944–1955 Politechnika Warszawska stała przed zadaniem odrodzenia się z ruin, jak również stopniowego przywracania działalności naukowej i dydaktycznej. I choć Uczelnia już przed wojną słynęła z postępowego ducha społeczności akademickiej, tym razem taka postawa przyczyniła się do nadania jej przydomku „Czerwonej Politechniki”. Określenie to, powstałe prawdopodobnie w latach 30., nawiązywało do zaangażowania studentów PW w ruchy lewicowe i anty-sanacyjne. W czasie okupacji hitlerowskiej studenci i pracownicy Politechniki kontynuowali tradycje oporu – wielu z nich działało w konspiracji, walczyło w powstaniu warszawskim, oddawało życie za ojczyznę. Po 1945 roku władze nowej Polski Ludowej chętnie odwoływały się do tych tradycji, utożsamiając je ze słuszością nowego ustroju. Politechnika *odrodziła się jak Feniks z popiołów wraz z Polską Ludową* – głoszono, kontynuując chlubne tradycje ośrodka postępowych ruchów studenckich. Polityczna aktywność i socjalistyczne współzawodnictwo stały się stałym elementem doświadczenia studenckiego tamtych lat, co wpisywało się w obraz Politechniki jako *kuźni kadr technicznych dla socjalizmu*. Władze partyjne traktowały Politechnikę Warszawską

wręcz modelowo – jako uczelnię przodującą we wdrażaniu „postępowych” wzorców wychowawczych. U progu dziesięciolecia Polski Ludowej (1954/55) podkreślano, że PW tworzy od lat *tradycje Czerwonej Politechniki – ośrodka studenckich ruchów postępowych*, który przetrwał okupację i teraz dynamicznie rozwija się w nowych realiach⁹¹.

Początkowo Polska Partia Robotnicza (PPR) miała znikome wpływy wśród pracowników Uczelni: nauczycieli akademickich, kadry inżynieryjno-technicznej, administracji i obsługi. Pierwsze wzmianki o utworzeniu komórki PPR wśród pracowników PW pochodzą dopiero z połowy 1948 roku. Dość wcześniej natomiast, już w listopadzie 1945 roku, powstała komórka PPR zrzeszająca studentów ze stałym wzrostem jej członków w latach 1946–1948⁹². Po utworzeniu w 1948 roku monopartii Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), jej wpływ na życie Uczelni uległ dalszemu wzmocnieniu. Symbolicznym początkiem nowej ery było zorganizowanie w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej w dniach 15–21 grudnia 1948 roku Kongresu Zjednoczeniowego Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej, na którym powołano do życia PZPR⁹³.

Wyznacznikiem dla dalszej działalności politycznej i organizacyjnej w PW miały być decyzje podjęte na zebraniu Podstawowej Organizacji Partyjnej (POP) w kwietniu 1949 roku⁹⁴, kiedy to ustanowiono **Komitet Uczelniany PZPR**⁹⁵. Jego organem było kolegium profesorskie złożone ze wszystkich profesorów Politechniki będących członkami PZPR. Świadczyło to o tym, że również znaczna część kadry naukowej zaangażowała się w działalność partyjną – choć, jak wspomniano, jeszcze

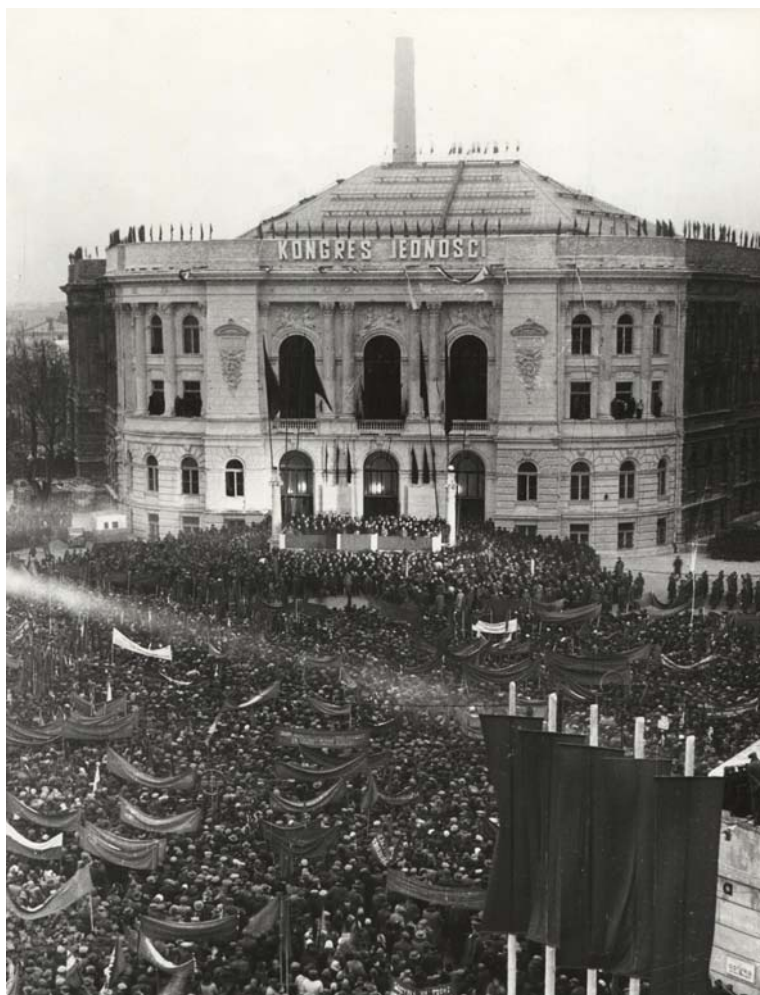
⁹¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 4.

⁹² *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w Politechnice Warszawskiej*, red. A. Jakubowski, S. Szefler, Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 10–11.

⁹³ Por. z podrozdziałem I.1.1.

⁹⁴ W latach 1948–1950 Podstawowa Organizacja Partyjna (POP) na Uczelni znacznie wzrosła liczebnie, dochodząc w 1950 roku do ok. 200 członków, a w 1965 roku już do 657 osób, za: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 292, 294.

⁹⁵ *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza...*, op. cit., s. 13.

Kongres
Zjednoczeniowy
PPR i PPS w Gmachu
Głównym Politechniki
Warszawskiej,
15 grudnia 1948 roku
(ze zbiorów Muzeum
PW)

Pochód 1 maja 1979
roku – „Czerwona
Politechnika
pozdrawia” (ze zbiorów
Muzeum PW)

w końcu lat 40. odsetek pracowników nauki należących do partii był niezbyt wysoki, to w kolejnym dziesięcioleciu rósł on bardzo szybko⁹⁶. W latach 1953–1955 – na skutek wyczerpania się dopływu na studia starszej, ideowo ukształtowanej młodzieży po wojennej – zmniejszała się liczba studentów partyjnych, a rosła liczba pracowników partyjnych na Uczelni⁹⁷.

W początkowym okresie stalinowskim organizacja partyjna na Uczelni kładła nacisk na ideologiczną konsolidację środowiska. Walka o utrwalenie jednolitych postaw politycznych pracowników i studentów Politechniki została według działaczy partyjnych wygrana ok. 1952 roku. Od tego czasu uwagę partii skierowano na zagadnienia związane z poprawą jakości kształcenia i pracy naukowej – oczywiście w duchu ideologicznym. Pod auspicjami KU PZPR organizowano narady z udziałem rektora i dziekanów na temat ulepszania metod dydaktycznych; wypracowane tam wnioski trafiały następnie pod obrady Senatu PW jako inicjatywy „partyjnego aktywu” i były przez Senat uchwalane. Partia sprawowała także nadzór nad szkoleniem ideologicznym pracowników nauki, które prowadzono formalnie w ramach Sekcji Szkolnictwa Wyższego Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP)⁹⁸. **ZNP na Politechnice Warszawskiej** został zawiązany w 1946 roku jako organizacja skupiająca pracowników naukowych, powstała w ramach ogólnokrajowej koncepcji włączenia kadry akademickiej do jednolitego związku nauczycielskiego. Na czele komitetu organizacyjnego tej sekcji ZNP na Politechnice Warszawskiej stanął prof. Stefan Straszewicz⁹⁹. Rok akademicki 1947/48 był pierwszym rokiem działalności odrębnej jednostki związkowej pod nazwą Sekcja Politechniczna Związku Nauczycielstwa Polskiego, utworzonej uchwałą zebrania członków ZNP w Politechnice Warszawskiej, które odbyło się 20 grudnia 1947 roku. Na prezesa został wybrany prof. Edward Światopełk-Czetwertyński. Do Sekcji

⁹⁶ W 1965 roku członkami PZPR było już 61,8% ogółu pracowników naukowo-dydaktycznych Politechniki, za: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 313.

⁹⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 293.

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 308.

Medal 70-lecia
Związku
Nauczycielstwa
Polskiego w PW, awers
i rewers (ze zbiorów
Muzeum PW)

PW ZNP liczącej 320 członków początkowo należeli wyłącznie pracownicy naukowo-dydaktyczni, gdyż m.in. pracownicy administracji byli zrzeszeni w Związku Pracowników Państwowych. Od 1948 roku do Związku mogli już należeć wszyscy pracownicy Politechniki¹⁰⁰. ZNP, formalnie związek zawodowy, w praktyce stał się jedną z „transmisji” polityki partyjnej w środowisku akademickim – m.in. organizował obowiązkowe kursy światopoglądowe dla kadry. Partyjna kontrola obejmowała bowiem również życie studenckie – każde koło naukowe czy organizacja musiały działać pod czujnym okiem opiekunów¹⁰¹ wskazanych spośród asystentów lub starszych studentów związanych m.in. z PZPR. Niemniej ZNP wobec trudnych warunków życia w zniszczonej stolicy zajmował się równolegle pomocą w sprawach bytowych. Udzielane były zapomogi finansowe, rozdzielano żywność i wyroby przemysłowe, prowadzono przydział talonów na artykuły odzieżowe i buty, organizowano rozprowadzanie biletów kinowych. W sprawach bytowych dominującym zadaniem stał się przydział mieszkań i wczasów. W połowie lat 50. na apel ZNP wielu pracowników nauki podejmowało zespołowe i indywidualne zobowiązania produkcyjne.

¹⁰⁰ *Związek Nauczycielstwa Polskiego w Politechnice Warszawskiej 1947/48–1997/98*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa, s. 12.

¹⁰¹ Instytucja opiekunów lat i grup studenckich powstała w 1950 roku, początkowo miała charakter formalny ograniczający się do interwencji w szczególnych przypadkach. Od 1953 roku jej funkcje rozszerzono o działania na gruncie wychowawczym i pedagogicznym, wg: *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 59.

Członkowie Bratniej Pomocy, odpowiadając na apel rektora, zobowiązali się do wykonywania określonej liczby godzin pracy społecznej – każdy student kończący studia w latach 1946–1948 musiał udokumentować w indeksie zrealizowanie obywatelskiego obowiązku pracy przy odbudowie Politechniki Warszawskiej.

Dotyczyły one najczęściej opracowania pomocy naukowych (skrypty, instrukcje do ćwiczeń) lub projektów w ramach rozbudowy Uczelni. Wyrazem troski ZNP o zdrowie pracowników było uruchomienie ambulatorium, a także zorganizowanie nowej stołówki pracowniczej, klubu i kina, działającego wieczorami w dużym audytorium chemicz-

nym. Oprócz tego w 1956 roku zorganizowano w Sarbinowie nad Bałtykiem kolonie wakacyjne dla dzieci pracowników¹⁰².

Tradycyjne studenckie organizacje samopomocowe, obecne w życiu akademickim od początku XX wieku, zostały reaktywowane zaraz po wyzwoleniu. Już 12 lutego 1945 roku w tymczasowej siedzibie Politechniki w Lublinie wznowiło działalność **Towarzystwo Bratniej Pomocy Studentów**, tzw. Bratnia Pomoc, potocznie „Bratniak”¹⁰³, niosące pomoc materialną kolegom studentom. W ślad za Lublinem Bratnią Pomoc uruchomiono w Warszawie 29 sierpnia 1945 roku¹⁰⁴ oraz w filiach Politechniki działających tuż po wojnie w Krakowie i Zakopanem. Organizacja ta, nawiązująca do przedwojennych tradycji samopomocy studenckiej, stała się głównym filarem wsparcia socjalnego i organizacyjnego dla studentów w pierwszych latach powojennych¹⁰⁵. Członkowie Bratniej Pomocy, odpowiadając na apel rektora, zobowiązali się do wykonywania określonej liczby godzin pracy społecznej – każdy student kończący studia w latach 1946–1948 musiał udokumentować w indeksie zrealizowanie *obywatelskiego obowiązku pracy przy odbudowie Politechniki Warszawskiej*¹⁰⁶.

Oprócz pracy na terenie samej Uczelni Bratnia Pomoc organizowała pomoc dla całego miasta, mobilizując studentów do udziału w akcjach odgruzowywania i innych pracach publicznych.

¹⁰² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 308–310.

¹⁰³ Por. z tomem I, podrozdziałem I.8.2.

¹⁰⁴ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 39.

¹⁰⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 264.

¹⁰⁶ Por. z podrozdziałem I.1.1.

Bratnia Pomoc, działająca początkowo według przedwojennych schematów organizacyjnych, zajmowała się także bezpośrednim wsparciem bytu studentów. Najpilniejsze zadania dotyczyły zabezpieczenia dachu nad głową i wyżywienia dla napływających do Warszawy żaków. Już w lutym 1945 roku w Lublinie władze przyznały na tymczasowy dom studencki budynek przy ul. Leszczyńskiego 70A. Bratnia Pomoc zorganizowała tam niezbędne wyposażenie: łóżka, pościel, koce, opał i prowiant. Dzięki takiej działalności w Lublinie uruchomiono stołówkę i świetlicę, gdzie wydawano gazetkę ścienną „Życie Politechniki”. Zapewniono miejsca noclegowe dla 150 osób, a gdy likwidowano prowizoryczny ośrodek lubelski – zebrano fundusze na zapomogi dla studentów przenoszących się do innych politechnik. Na większą skalę podobne działania podjęła Bratnia Pomoc w Warszawie, uzyskując dla studentów zasiłki i pożyczki, organizując stołówkę oraz fundując pierwsze stypendia. Bratniak przejął w administrowanie przedwojenny dom studencki przy Placu Narutowicza, który już pod koniec 1945 roku zaczął zapełniać się lokatorami, a równocześnie – przy aktywnej pomocy kół naukowych – wydano w tym roku pierwsze powojenne skrypty i materiały dydaktyczne dla studentów¹⁰⁷. Ta inicjatywa w zakresie publikacji naukowych była pionierska i znacząca, jednak natrafiła wkrótce na trudności – w latach 1946–1948 ukazywało się wprawdzie nawet czasopismo naukowe pod tytułem „Politechnika”, wydawane przez organizacje studenckie, lecz z powodu braków papieru i funduszy oraz postępującej centralizacji oświaty jego działalność została ostatecznie wstrzymana decyzją Ministerstwa Oświaty w 1949 roku. Wydawanie skryptów i podręczników przejęły wydawnictwa państwowe, a od 1951 roku prowadziło je utworzone wówczas Państwowe Wydawnictwo Naukowe (PWN). Od 1952 roku PWN zaczął również wydawać „Zeszyty Naukowe Politechniki Warszawskiej” – serię publikacji zawierających prace naukowe pracowników Uczelni¹⁰⁸. Była to namiastka autonomicznej myśli wydawniczej Uczelni – tradycję wydawania własnych

¹⁰⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 264.

¹⁰⁸ Ibidem, op. cit., s. 184.

Czasopismo
„Politechnika”. Kadr
z wystawy zbiorów
dr. inż. S. Gładysia (ze
zbiorów Muzeum PW)

publikacji Politechnika w pełni odzyskała dopiero później¹⁰⁹, ale już w połowie lat 50., dzięki działaniom Bratniej Pomocy i kół naukowych, najważniejsze materiały dla studentów były dostępne.

Pomimo zniesienia przez państwo czesnego za studia, co samo w sobie było istotną zmianą wobec realiów przedwojennych, sytuacja materialna studentów w pierwszych latach powojennych pozostawała bardzo trudna. Bieda oraz braki w zaopatrzeniu zmuszały do zabiegania o podstawowe środki do życia. Z inicjatywy władz już w październiku 1945 roku wprowadzono instytucję **Delegatów Ministra Oświaty** do spraw młodzieży akademickiej, których zadaniem było czuwanie nad pomocą materialną i zdrowotną dla studentów oraz opieką wychowawczą nad młodzieżą. Działający przy uczelniach delegaci mieli wspierać profesorów w rozwiązywaniu problemów bytowych młodzieży¹¹⁰. Funkcje delegatów istniały do 1953 roku, po czym – wraz z poprawą struktury zarządzania szkolnictwem – zostały zli-

¹⁰⁹ W 1957 roku powołano Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, działające na prawach gospodarstwa pomocniczego, w 1962 roku przekształcone w Dział Wydawnictw finansowany z budżetu. Politechnika przejęła w ten sposób wydawanie pomocy dydaktycznych o niewielkim nakładzie dla studentów dziennych i zaocznych, w tym w 1958 roku – „Zeszyty Naukowe”. W 1960 roku rozpoczęto publikację „Przeglądu Prac Badawczych”, wg: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 184.

¹¹⁰ Por. z podrozdziałem I.1.2.

kwidowane, a ich obowiązki przejęły bezpośrednio władze uczelni¹¹¹. Wobec powyższego od połowy lat 50. Politechnika zaczęła samodzielnie organizować **zaplecze socjalne**: rozwijano uczelniane przychodnie i punkty opieki medycznej, przyznając każdemu domowi studentowi lekarza opiekuna, co stanowiło jakościową zmianę w porównaniu z okresem międzywojennym. Poprawie uległy warunki sanitarne i zdrowotne studentów – spadła np. zapadalność na gruźlicę w porównaniu z latami 30., co wskazuje, że mimo skromnych środków powojenne działania w zakresie służby zdrowia młodzieży przynosiły efekty. W miarę postępu odbudowy bazy lokalowej przybywało też domów akademickich: w 1954 roku oddano do użytku nowy duży akademik przy ul. ks. Janusza na Kole, znacząco łagodząc problem mieszkaniowy studentów^{112, 113}.

Życie społeczności akademickiej PW w omawianym okresie było silnie przeniknięte działalnością różnorodnych organizacji studenckich – od tradycyjnych stowarzyszeń samopomocowych, przez reaktywowane przedwojenne koła naukowe, aż po nowe, ideologiczne związki młodzieży podporządkowane partiom politycznym. Lata tuż po wojnie przyniosły krótki epizod pluralizmu organizacyjnego w środowisku studenckim, szybko jednak ukierunkowany przez władze na tory jednolitego ruchu młodzieży socjalistycznej.

Już we wrześniu 1945 roku swoją działalność na wyższych uczelniach rozpoczął **Akademicki Związek Walki Młodych „Życie”** (AZWM „Życie”), utworzony z inicjatywy Polskiej Partii Robotniczej jako sekcja akademicka komunistycznego **Związku Walki Młodych**. Nazwa „Życie” nawiązywała do tradycji przedwojennej organizacji studenckiej o profilu komunistycznym – była to świadoma kontynuacja dziedzictwa lewicowej młodzieży akademickiej sprzed 1939 roku. Pierwszy zjazd AZWM „Życie” zgromadził zarówno nowych członków, jak i przedwojennych działaczy komunistycznych. Równolegle na uczelnie warszawskie wkroczyły także inne organizacje młodzieżowe o rodowodzie przedwojennym: reaktywowano **Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej** (ZNMS) związany z PPS, pojawił się akademicki

¹¹¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965...*, op. cit., s. 265.

¹¹² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 266–267.

¹¹³ Por. z podrozdziałem I.1.1.

Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici” – sympatyzujący z ruchem ludowym – oraz **Związek Młodzieży Demokratycznej** (ZMD) afiliowany przy Stronnictwie Demokratycznym. Ta mnogość organizacji odzwierciedlała polityczne zróżnicowanie powojennej Polski, lecz w praktyce siła oddziaływania poszczególnych związków na środowisko studentów Politechniki Warszawskiej początkowo nie była wielka – np. na Wydziale Architektury komórki lewicowych organizacji tworzyły na początku tylko nieliczne grupy¹¹⁴.

W miarę umacniania władzy komunistycznej następowała jednak szybka integracja ruchu studenckiego pod egidą partii. Już w 1947 roku trzy główne lewicowe organizacje akademickie – AZWM „Życie”, ZNMS oraz ZMD – podpisały porozumienie o współdziałaniu, do którego wkrótce dołączyła również Sekcja Akademicka ZMW „Wici”. Był to krok na drodze do pełnego zjednoczenia ruchu młodzieżowego. Kulminacją tego procesu był ogólnopolski zjazd studentów zwołany w kwietniu 1950 roku i zorganizowany w murach Politechniki Warszawskiej. Na zjeździe tym, w obecności delegatów ze wszystkich uczelni, powołano nową jednolitą organizację studencką – **Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP)**. Utworzenie ZSP oznaczało likwidację dotychczasowej mozaiki związków studenckich i scalenie ich w jedną strukturę, podporządkowaną oficjalnie hasłom samorządności studenckiej, lecz pozostającą pod polityczną kuratelą rządzącej partii. Co istotne, zakres działalności nowego zrzeszenia był węższy niż dawnych organizacji studenckich z lat 1945–1948. Wynikało to z faktu, że państwo przejęło od samych studentów wiele obszarów aktywności, zwłaszcza w dziedzinie pomocy materialnej. Na początku lat 50. stołówki akademickie zostały podporządkowane państwowej Powszechnej Spółdzielni Spożywców i, jak wspomniano wcześniej, wydawnictwa studenckie znacjonalizowano, tworząc PWN. Tym samym ZSP skupiło się na reprezentowaniu studentów oraz organizowaniu życia kulturalnego, sportowego i turystycznego, pozostawiając kwestie socjalne w gestii instytucji rządowych¹¹⁵.

Równoległe do przekształceń oficjalnego ruchu studenckiego następował dynamiczny rozwój komunistycznej organizacji młodzie-

¹¹⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 266–268.

¹¹⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 268–269.

zowej, obejmującej nie tylko studentów, ale całą młodzież w kraju – **Związku Młodzieży Polskiej (ZMP)**¹¹⁶. Utworzony pod koniec 1948 roku z połączenia dotychczasowych związków (w tym „Życia” i ZNMS) ZMP stał się w pierwszej połowie lat 50. wszechobecny na uczelniach. Lata 1950–1953 to okres szybkiego wzrostu wpływów organizacji „zetempowskiej” na Politechnice.

Koła ZMP skupiły dużą część aktywnej politycznie młodzieży studenckiej, stając się narzędziem kształtowania „socjalistycznych postaw” zgodnie z linią partii. W ramach ZMP na Politechnice podejmowano rozliczne inicjatywy ideowo-wychowawcze, ale także konkretne działania społeczne: tworzone grupy agitacyjne wyjeżdżające na wieś, by szerzyć oświatę i propagandę, pomoc w organizacji świetlic wiejskich i zakładowych itp. Przy pomocy ZMP powstało i rozwinęło się m.in. koło Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, które w 1955 roku liczyło ok. 6 000 członków. W 1953 roku reaktywowano na Uczelni, nawiązując do tradycji „życiowców” z okresu międzywojennego, czasopismo „Politechnik”, będące początkowo organem Komitetu Uczelnianego ZSP, ale podejmujące szeroko problematykę „zetempowską”¹¹⁷. Działalność ZMP służyła nie tylko celom ideologicznym, ale i praktycznym potrzebom kraju, włączając studentów w konkretne projekty odbudowy i rozwoju – co było pewnym novum wobec przedwojennej tradycji apolitycznego samorządu studenckiego. Udział w ZMP był też drogą awansu dla młodych aktywistów. Wiele osób z grona najbardziej zaangażowanych „zetempowców” Politechniki zdobywało w tych latach doświadczenie organizacyjne, które kilka lat później skutkowało objęciem przez nich ważnych stanowisk w aparacie partyjnym lub administracji gospodarczej kraju.

Na przełomie lat 40. i 50. Politechnika stała się więc areną intensywnej polityzacji życia studenckiego. Z jednej strony istniały

Na przełomie lat 40. i 50. Politechnika stała się areną intensywnej polityzacji życia studenckiego. Z jednej strony istniały jeszcze echa dawnych tradycji samorządowych: działały koła naukowe, oficjalnie funkcjonowała Bratnia Pomoc, z drugiej – codzienność akademicka coraz silniej podlegała kontroli i wpływom organizacji partyjnych.

¹¹⁶ Działalność ZMP w Politechnice Warszawskiej zakończyły wydarzenia studenckiego października 1956 roku opisanego w podrozdziale I.2.1.

¹¹⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 285–286.

jeszcze echa dawnych tradycji samorządowych: działały koła naukowe, oficjalnie funkcjonowała Bratnia Pomoc, z drugiej – codzienność akademicka coraz silniej podlegała kontroli i wpływom organizacji partyjnych, choć jeszcze w październiku 1946 roku Koło Geodetów PW przedstawiło rektorowi memoriał w sprawie programu studiów, zabierając głos w dyskusji o formie kształcenia technicznego, podobnie jak czyniły to koła przed wojną. Koła naukowe wspierały też praktycznie proces dydaktyczny – organizując korepetycje, dzieląc się notatkami, a nawet, jak wspomniano, inicjując wydawanie skryptów. W trudnych latach stalinowskich ich działalność była tolerowana, a wręcz wykorzystywana jako element „aktywizacji naukowej” młodzieży, bowiem wpisywała się w oficjalny postulat podnoszenia poziomu naukowego kadr technicznych kraju, co stanowiło pomost łączący dawne zwyczaje akademickie z nową rzeczywistością.

Pierwsze **koła naukowe**: Mechaników i Elektryków, reaktywowały się jeszcze w Lublinie, a już 10 października 1945 roku zarejestrowano Koło Geodetów w Warszawie. Wkrótce potem odrodziły się dalsze koła wydziałowe: Inżynierii Lądowej, Inżynierii Wodnej, Chemików i Związek Słuchaczy Architektury¹¹⁸. Niemniej w latach 50. rozpoczął się okres ich upadku. Po likwidacji w 1950 roku organizacji samopomocowych największe koła wydziałowe¹¹⁹ miały zajmować się działalnością naukową oraz pomocą w nauce, jednakże tę ostatnią przejął ZMP, któremu ministerstwo przyznało m.in. subsydia dla studentów starszych lat udzielających pomocy młodszym rocznikom. Początkowo w kołach powstały liczne sekcje, niewykazujące jednak większej aktywności, w związku z czym w 1951 roku koła wydziałowe zostały rozwiązane. Nowa organizacja kół wiązała je ściśle z katedrami. Koła te miały po kilku, kilkunastu członków, którzy również nie wykazywali starań o ich rozwój i osiągnięcia. W 1953 roku KU PZPR i KU ZSP powołały Uczelnianą Komisję Kół Naukowych, która wydała negatywną opinię dla istniejących kół, uruchamiając Studenckie Towarzystwo Naukowe współ-

¹¹⁸ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 264.

¹¹⁹ Przykładowo w 1949/50 roku Koło Inżynierii Lądowej i Wodnej liczyło 700 członków, wg: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 281.

Zespół Pieśni
i Tańca Politechniki
Warszawskiej na
uroczystości XX-lecia
PPR, Gmach Główny
PW, 1962 rok (ze
zbiorów Muzeum PW,
z zasobów Archiwum
Fotograficznego PW)

pracujące z władzami Uczelni i wydziałów. Niemniej studenci ze względu na przeciążenie zajęciami nie wykazywali większych chęci do włączania się w nowe, sformalizowane struktury kół¹²⁰.

Pomimo oficjalnej ideologizacji studenci Politechniki potrafili rozwijać własne formy życia kulturalnego i towarzyskiego, częściowo kontynuując przedwojenne tradycje, a częściowo tworząc nowe. Na początku lat 50. powstały na PW dwa zespoły artystyczne z udziałem studentów: Zespół Pieśni i Tańca PW oraz Teatr Dramatyczny.

Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej, utworzony w 1951 roku przez władze Uczelni jako zespół reprezentacyjny¹²¹, okazał się inicjatywą niezwykle trwałą i pełną sukcesów. Zespół ten, prowadzony początkowo przez pasjonatów folkloru wśród studentów, przyjął formułę podobną do przedwojennych zespołów ludowych – opierał swój repertuar na muzyce i tańcach ludowych z różnych regionów Polski, często odnajdywanych przez samych członków podczas badań terenowych i wyjazdów wakacyjnych. Dzięki autentyczności i zaangażowaniu wykonawców ZPiT PW szybko zyskał renomę jednego z najlepszych i najpopularniejszych studenckich zespołów folklorystycznych w kra-

¹²⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 281.

¹²¹ M. Czupratowska-Semczuk, *50 lat z Zespołem Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2021, s. 7.

ju. W 1953 roku Zespół opracował swoją pierwszą suitę – *Suitę kurpiowską*. Dzięki finansowemu wsparciu władz PW do przedstawienia zakupiono oryginalne stroje kurpiowskie¹²². Już w 1955 roku Zespół odniósł pierwszy wielki sukces, zdobywając pierwsze miejsce na Ogólnopolskim Festiwalu Studenckim. W kolejnych latach ZPiT PW zdobywał nagrody na festiwalach krajowych i zagranicznych, koncertując zarówno w Polsce, jak i za granicą (m.in. we Francji, Holandii, na Węgrzech)¹²³. W połowie lat 50. stał się ważnym elementem życia kulturalnego Politechniki – dawał regularne koncerty nie tylko dla społeczności akademickiej, ale i dla warszawskiej publiczności, budując pomost między uczelnią a społeczeństwem. Tym samym ZPiT PW w pewnym sensie nawiązywał do przedwojennych tradycji bratania się studenterii z kulturą ludową¹²⁴. W Polsce Ludowej folklor był wręcz oficjalnie promowany, a politechniczny zespół wpisał się w ten nurt z autentyczną pasją, co tłumaczy jego sukces.

Teatr Dramatyczny, powstały w marcu 1954 roku i działający do 1956 roku, odznaczał się ambitnym repertuarem – wystawiał klasyczne i współczesne sztuki wymagające dużych umiejętności aktorskich. Premierowy spektakl – *Szyneł* Nikołaja Gogola – wystawiono 23 czerwca 1954 roku w Domu Kultury „Energetyk”¹²⁵. Późniejsze przedstawienia odbywały się m.in. na profesjonalnej scenie Teatru Narodowego w Warszawie. Wśród zaprezentowanych widowni tytułów znalazły się m.in.: *Trzy siostry* Antoniego Czechowa oraz *Pan Puntilla i jego sługa Matti* Bertolta Brechta¹²⁶. Działalność tych młodych aktorów amatorów, wspieranych często przez profesjonalistów, wpisywała się w powojenny ruch teatru studenckiego i była dowodem na kontynuację inteligentnych tradycji teatralnych w nowym pokoleniu techników. W październiku 1956 roku część członków Zespołu dołączyła do

¹²² Ibidem.

¹²³ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 282.

¹²⁴ W dwudziestolecie międzywojennym modne były tzw. wieczornice, podczas których prezentowano folklor ziem polskich.

¹²⁵ J. Karpiński, *Wokół „Stodoły” 1956–1981*, Dział Informacji Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1981, s. 7.

¹²⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 282.

Koncert jubileuszowy „Stodoły” z okazji 60-lecia istnienia klubu, 2016
(fot. I. Koptoń-Rynec)

Studenckiego Klubu „Stodoła”¹²⁷, którego powstanie było ważnym momentem na mapie kultury akademickiej.

Studencki Klub „Stodoła” pierwsze kroki stawiał już w 1955 roku, gdy grupa studentów otrzymała od władz budynek-barak pozostawiony przez budowniczych Pałacu Kultury i Nauki przy ul. Emilii Plater. Jego potoczna nazwa stała się nazwą klubu, który był trzecią kulturalną studencką inicjatywą po warszawskim Studenckim Teatrze Satyryków (STS) i gdańskim „Bim-Bomie”. Początkowo „Stodoła” pełniła rolę głównie tanecznej potańcówki studenckiej z wieczorkami tanecznymi, gdzie do tańca przygrywała orkiestra jazzowa Jana „Zygmunta” Zabieglińskiego¹²⁸. W połowie lat 50. jazz tradycyjny cieszył się sporą popularnością wśród młodzieży, więc klub szybko zyskał rozgłos jako miejsce rozrywki i spotkań towarzyskich warszawskich studentów. Za oficjalną datę powstania Klubu przyjmuje się dzień 5 kwietnia 1956 roku z koncertem inaugurującym działalność Centralnego Klubu Studentów Politechniki Warszawskiej „Stodoła”¹²⁹. W tym samym roku nastąpił przełom w jej działalności związany z od-

¹²⁷ J. Karpiński, *Wokół „Stodoły”*..., op. cit., s. 7.

¹²⁸ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 283.

¹²⁹ J. Karpiński, *Wokół „Stodoły”*..., op. cit., s. 7.

**Ważnym wydarzeniem, które unaocznilo
związanie nauki polskiej z potrzebami
państwa ludowego, był I Kongres Nauki
Polskiej w 1951 roku. Obrady Kongresu
odbywały się od 29 czerwca do 2 lipca
1951 roku w Gmachu Głównym Politechniki
Warszawskiej. Kongres zgromadził
wybitnych uczonych z całego kraju, w tym
liczne grono profesorów Politechniki
Warszawskiej.**

wilżą polityczną 1956 roku. W listopadzie tego samego roku utworzono tam Dyskusyjny Klub Filmowy¹³⁰.

W powojennym dziesięcioleciu rozkwit życia kulturalnego szedł w parze z aktywnością w dziedzinie sportu i turystyki studenckiej. Tutaj również nastąpiło twórcze połączenie tradycji przedwojennych (akademickie kluby sportowe, wycieczki „Bratniaka”) z nowymi możliwościami organizacyjnymi i wsparciem państwa. Lata

powojenne przyniosły powrót działalności założonego jeszcze przed wojną **Akademickiego Związku Sportowego** (AZS), lecz szczególną popularność zyskały formy turystyki masowej organizowane pod egidą ZSP i we współpracy z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym (PTTK). Po 1953 roku ZSP uruchomiło obozową turystykę wędrowną dla studentów. W 1955 roku Rada Uczelniana ZSP PW zorganizowała pierwszy Ogólnopolski Rajd Studencki w Górach Świętokrzyskich, w którym uczestniczyło ok. 1 000 osób, w tym ok. 600 studentów Politechniki Warszawskiej. Impreza ta dała początek corocznym rajdom górskim, integrującym środowisko akademickie z całej Polski i kontynuowana jest do dziś. Tak szeroko zakrojona turystyka studencka nie miała precedensu w okresie międzywojennym. Ponadto ZSP PW – często wspomagane przez doświadczonych przewodników PTTK – organizowało latem obozy wczasowe dla studentów w atrakcyjnych regionach kraju (np. nad morzem i w górach, zwłaszcza na tzw. Ziemiach Odzyskanych). Już w 1957 roku prawie 1 300 studentów Politechniki skorzystało z miejsc na takich zorganizowanych wyjazdach wakacyjnych (895 osób na obozach stacjonarnych i 400 na wędrownych), co wskazuje na skalę zjawiska. W ramach Politechniki zaczęły działać także specjalistyczne kluby turystyczne – m.in. „Wędrujący Mechanik” (najstarszy, skupiający miłośników pieszych wędrówek z wydziałów mechanicznych), klub

¹³⁰ Więcej o kontynuacji działalności Studenckiego Klubu „Stodoła”, jak i Zespołu Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej w kolejnych latach zawarto w podrozdziale I.4.3.

Kongres Nauki Polskiej
w Dużej Auli PW
w 1951 roku. Kadr
z wystawy zbiorów
dr. inż. S. Gładysia (ze
zbiorów Muzeum PW)

Przypinka Kongresu
Nauki Polskiej
(fot. I. Koptoń-Ryniec)

motorowy, wysokogórski (alpinistyczny) czy hippiczny (jeździecki)¹³¹. Popularyzacja turystyki i kultury fizycznej wśród studentów była z jednej strony elementem polityki państwa (promowanie zdrowego, kolektywnego stylu życia młodzieży), z drugiej – odpowiadała autentycznym potrzebom powojennego pokolenia spragnionego poznawania kraju i odreagowania wojennej traumy. Podkreślić należy, że Politechnika Warszawska wyróżniała się w skali kraju w dziedzinie organizacji turystyki studenckiej. Jak zauważano, PW stale wysuwała nowe inicjatywy i przodowała pod względem liczby uczestników wycieczek, obozów i rajdów. To kolejny przykład, jak w ramach podporządkowanej oficjalnie organizacji (ZSP) realizowano wartości bliskie przedwojennej tradycji społecznikowskiej – wspólnotowość, samorozwój i braterską pomoc, tutaj w formie wspólnego podróżowania i aktywności na świeżym powietrzu.

Pomimo politycznych napięć i trudnych warunków Politechnika Warszawska w latach 1945–1955 odnotowała znaczące osiągnięcia w dziedzinie nauki i kształcenia kadr technicznych, starając się sprostać wyzwaniom odbudowy kraju. Ważnym wydarzeniem, które unaocznilo związaną nauki polskiej z potrzebami państwa ludowego, był **I Kongres Nauki Polskiej** w 1951 roku. Obrady Kongresu odbywały się od 29 czerwca do 2 lipca 1951 roku w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej. Kongres zgroma-

¹³¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 284–285.

dził wybitnych uczonych z całego kraju, w tym liczne grono profesorów Politechniki Warszawskiej. Dyskutowano na nim o kierunkach rozwoju nauki i jej integracji z planami gospodarczymi państwa. Jednym z rezultatów Kongresu było powołanie w 1952 roku Polskiej Akademii Nauk. W jej organizację aktywnie włączyli się profesoria Politechniki. Nic dziwnego, że w pierwszym składzie PAN znalazło się aż 19 profesorów PW, co stanowiło znaczącą część ogółu członków¹³². Wielu z nich objęło kluczowe funkcje w strukturach nowo powstałej Akademii – przykładowo, utworzony w 1952 roku Wydział Nauk Technicznych PAN składał się w ok. 60% z uczonych z Politechniki Warszawskiej, przejmując tym samym rolę przedwojennej Akademii Nauk Technicznych. Z kolei w istniejącej od 1945 roku Naczelnej Organizacji Technicznej (NOT) – federacji stowarzyszeń inżynierskich – czołowe role również odgrywali profesoria PW¹³³. Aktywność ta świadczy o kontynuacji tradycji zaangażowania polskich inżynierów w prace na rzecz całego sektora techniki i nauki – w nowym ustroju otrzymała ona instytucjonalne ramy (PAN, NOT), w które kadra Politechniki wniosła istotny wkład.

Władze państwowe również doceniały **osiągnięcia naukowe i dydaktyczne pracowników PW**, honorując najwybitniejszych z nich nagrodami państwowymi. W 1946 roku pierwsze powojenne nagrody państwowe przyznano: prof. dr. Witoldowi Wierzbickiemu, prof. inż. arch. Bohdanowi Lachertowi (nagrody I stopnia) oraz inż. Edwardowi Krzywickiemu, prof. inż. Janowi Zachwatowiczowi i prof. inż. arch. Piotrowi Biegańskiemu (nagrody III stopnia). Kolejni otrzymali nagrody m.in. w 1951 roku z okazji Kongresu Nauki. Długa lista nazwisk wyróżnionych świadczy o imponującym wkładzie zespołu Politechniki w rozwój nauk technicznych w skali kraju. Kolejna fala wyróżnień przypadła na połowę lat 50.¹³⁴, co dowodzi, że mimo nacisku politycznego Politechnika zachowała potencjał twórczy i przyczyniła się do rewolucji technologicznej lat 50. w Polsce, od elektroniki poczynając, na nowoczesnych technologiach budowlanych kończąc. W związku z powyższym szybko wzrastała liczba ka-

¹³² Ibidem, s. 176.

¹³³ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 314.

¹³⁴ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 32–46.

tedr wykonujących w PW prace zlecone przez przemysł. W 1955 roku liczba ta stanowiła 75% ogółu katedr w Uczelni. Duże korzyści z takiej współpracy płynęły również dla dydaktyki. Wiele tematów prac przejściowych i dyplomowych czerpano z realnych zagadnień produkcyjnych, co umożliwiało lepsze przygotowanie do zawodu. Jednak w połowie lat 50. zauważono, że nadmiar prac o charakterze usługowym niekoniecznie sprzyja rozwojowi prac badawczych, w związku z czym w 1955 roku ograniczono możliwość przyjmowania zleceń od przemysłu. Wynikiem był wzrost udziału prac badawczych z 50% w 1955 roku do 78,5% w 1968 roku. Niemniej wartość prac zleconych wykonanych w 1954 roku osiągnęła kwotę 45 mln, w 1968 roku już ponad 160 mln. Uzyskane w ten sposób środki finansowe przeznaczano w 70% na zakup aparatury badawczej oraz potrzebnych do badań materiałów, w 10% – na nagrody za osiągnięcia naukowe o dużym znaczeniu, pozostałe – na dofinansowanie organizacji młodzieżowych i pracowników, w tym m.in. na rozwój warunków do wypoczynku, uprawiania sportu i turystyki, pożyczki i zapomogi oraz wkłady członkowskie w spółdzielniach mieszkaniowych¹³⁵.

Po wojnie Politechnika Warszawska nie tylko systematycznie zaznaczała swoją obecność w obszarze naukowo-badawczym, ale również starała się odtworzyć przedwojenny etos w obszarze **cere-
moniału i symboli akademickich**. Niezwykle podniosłym wydarzeniem było dla Uczelni odzyskanie ufundowanego w 1925 roku przez Stowarzyszenie Techników Polskich sztandaru Politechniki Warszawskiej¹³⁶. Wywieziony przez Niemców sztandar znalazł się początkowo w posiadaniu Armii Czerwonej. Dzięki staraniom wojewody dolnośląskiego został przekazany polskim władzom oświatowym, a 2 lipca 1945 roku zwrócony Politechnice Warszawskiej¹³⁷. Niestety, w czasie wojny zaginęły lub uległy zniszczeniu uczelniane insygnia rektorskie i dziekańskie, w związku z czym tuż po wojnie władze Uczelni stanęły przed zadaniem ich rekonstrukcji. Już

¹³⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 42–48.

¹³⁶ Z. Dunin-Wilczyński, *Ocalić od zapomnienia*, Politechnika Warszawska, Warszawa 2015, s. 28.

¹³⁷ B. Krasiewicz, *Odbudowa Politechniki Warszawskiej w latach 1944–1947*, [w:] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 136.

Odtworzone po
II wojnie światowej
insygnia rektorskie
(fot. I. Koptoń-Ryniec)

w 1946 roku podczas pierwszej inauguracji używano częściowo odnowionych symboli, a w kolejnych latach systematycznie je odtwarzano, wzorując się na przedwojennych opisach i ikonografii. W inauguracji roku akademickiego 1948/1949 Senat PW wystąpił w nowych insygniach akademickich odtworzonych przez adiunkta Politechniki inż. Stanisława Wocjana na podstawie zachowanych rysunków i odnalezionych fragmentów¹³⁸. Insygnia zosta-

¹³⁸ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 128.

ły zrekonstruowane w Pracowni Braci Łopieńskich, tej samej, która wykonała je przed wojną¹³⁹.

W powojennym dziesięcioleciu powrócono¹⁴⁰ również do przyznawania najwyższego wyróżnienia akademickiego – tytułu **doktora honoris causa**, którym Politechnika Warszawska honorowała wybitnych naukowców od 1924 roku. W latach 1945–1955 przyznano cztery takie tytuły. Doktoraty *honoris causa* otrzymali: prof. Maksymilian Tytus Huber (1947 rok), prof. Tadeusz Tołwiński (1947 rok), prof. Józef Zawadzki (1947 rok), prof. Zdzisław Mączyński (1950 rok)¹⁴¹. Pierwszymi obcokrajowcami w PW, którzy otrzymali ten tytuł po wojnie, byli: Balthasar van der Pol (Holandia, 1956 rok), Jean Frédéric Lugeon (Szwajcaria, 1957 rok).

¹³⁹ Berło rektorskie zostało zaprojektowane przez prof. Oskara Sosnowskiego i wręczone rektorowi PW prof. C. Skotnickiemu w październiku 1925 roku. W 1944 roku uległo zniszczeniu podczas Powstania Warszawskiego. Zachowało się jedynie jego zwieńczenie – uszkodzony kryształ – aktualnie w zbiorach Muzeum Politechniki Warszawskiej.

¹⁴⁰ Doktoraty honorowe przywróciła po wojnie nowela do *Ustawy z dn. 10 października 1956 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki*, uchwalona przez Sejm, por. K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 143.

¹⁴¹ I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej. Historia PW w świetle działalności Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2024, s. 17–19.

WYSTĄPIENIA I WIECE STUDENCKIE

I.2.1. Studencki październik – 1956, 1957

W pierwszej połowie lat 50. XX wieku Polska Rzeczpospolita Ludowa znajdowała się pod silnym wpływem stalinowskiego reżimu – życie polityczne i społeczne cechował terror aparatu bezpieczeństwa, kult jednostki i brak swobód obywatelskich. Przełomem stała się śmierć Józefa Stalina w marcu 1953 roku, która zapoczątkowała stopniową destalinizację w ZSRR i krajach bloku wschodniego. Nowy przywódca radziecki Nikita Chruszczow w tajnym referacie na XX Zjeździe KPZR w lutym 1956 roku potępił zbrodnie Stalina i odrzucił tezę o nieuchronności konfliktu ze światem kapitalistycznym, deklarując możliwość pokojowego współistnienia systemów. Te wydarzenia odbiły się echem w Polsce, wzbudzając nadzieje na złagodzenie reżimu. Równolegle w Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej narastały konflikty wewnętrzne między frakcjami: reformatorów „puławianami” a dogmatykami „natolińczykami”¹⁴². Atmosfera polityczna stopniowo się liberalizowała – w 1954 roku rozwiązano stalinowski Komitet Bezpieczeństwa Publicznego, w 1955 roku zaczęto zwalniać pierwszych więźniów politycznych, a cenzura nieco zelżała. Mimo to społeczeństwo pozostawało rozczarowane warunkami życia i brakiem rzeczywistych reform. Narastające napięcia ujawniły się 28 czerwca 1956 roku w Poznaniu, gdzie doszło do pierwszego

¹⁴² P. Ośko, *Do góry nogami. PZPR na Politechnice Warszawskiej w czasach odwilży 1956 roku*, [w:] *Polska 1944/45–1989*, „Studia i Materiały”, 2023, nr 20, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2023, s. 113–118.

masowego wystąpienia robotników. Strajk i demonstracje pracowników Zakładów Hipolita Cegielskiego zostały krwawo stłumione przez wojsko i milicję. Przeciwno uczestnikom demonstracji skierowano wojsko wyposażone w ciężki sprzęt, w tym czołgi. Jak wynika z ustaleń Instytutu Pamięci Narodowej, w wyniku tych wydarzeń zginęło lub zmarło od odniesionych ran co najmniej 58 osób. Wydarzenia poznańskie wstrząsnęły krajem i uwidoczniły skalę niezadowolenia społecznego. Latem 1956 roku w PZPR narastała presja, by dokonać zmian personalnych i programowych. W dniach 19–21 października 1956 roku odbyło się kluczowe VIII Plenum KC PZPR, na którym odsunięto dotychczasowe konserwatywne kierownictwo. 21 października 1956 roku nowym I sekretarzem KC został Władysław Gomułka, powracający do władzy po latach odsunięcia i więzienia. Wybór Gomułki – umiarkowanego komunisty cieszącego się pewnym zaufaniem społecznym – został entuzjastycznie przyjęty przez znaczną część społeczeństwa. Rozpoczął się okres odwilży nazywanej „Polskim Październikiem”¹⁴³.

Nadzieje na reformy i liberalizację życia publicznego były ogromne. Szczególnie ludzie młodzi, studenci i inteligencja oczekiwali demokratyzacji ustroju, większej suwerenności Polski względem ZSRR oraz rehabilitacji ofiar stalinizmu. Ważnym elementem szerszego kontekstu była sytuacja międzynarodowa – ferment polityczny dotknął nie tylko Polskę, ale i inne państwa bloku wschodniego. 23 października 1956 roku wybuchło powstanie w Budapeszcie, gdzie studenci i mieszkańcy wystąpili przeciw reżimowi stalinowskiemu i dominacji sowieckiej. W stolicy Węgier ponad 200 tys. osób wyraziło solidarność z Polakami. Przez kilkanaście dni Węgrzy toczyli walkę o wolność, zanim powstanie zostało krwawo zdławione przez interwencję Armii Czerwonej na początku listopada 1956 roku¹⁴⁴. Wieści o walce węgierskich robotników poruszyły polskich studentów – w wielu miastach organizowano zbiórki krwi dla Węgrów¹⁴⁵ i wiece solidarności.

¹⁴³ Ibidem, s. 127–129.

¹⁴⁴ R. Kiss, *Węgierska rewolucja i walka o wolność w 1956 roku*, „Biuletyn IPN”, 2021, nr 10, Węgry ’56, s. 8–14.

¹⁴⁵ I. Kovács, *Mała rewolucja październikowa ’56 na Węgrzech a Polacy*, „Biuletyn IPN”, 2021, nr 10, Węgry ’56, s. 69.

Wiosną 1956 roku, po ujawnieniu treści tajnego referatu Nikity Chruszczowa, środowiska akademickie w Warszawie zaczęły coraz wyraźniej artykułować swoje stanowisko wobec systemu komunistycznego i roli Związku Radzieckiego w Polsce. Na Politechnice Warszawskiej już w marcu rozpoczęto prezentację najważniejszych tez referatu – streszczenie dokumentu stanowiło impuls do poruszenia tematów dotychczas przemilczanych. Dnia 22 marca 1956 roku na Uczelni zorganizowano spotkanie aktywu partyjnego, w którym uczestniczyło około trzystu osób. Już wówczas dało się odczuć napięcie, jakie towarzyszyło konfrontacji z nową, oficjalną narracją. Według raportu Komitetu Warszawskiego PZPR lektorowi często przerywano, otwierając kwestionując jego interpretacje i narrację. Padały niewygodne pytania, dotyczące m.in. zakłamywania historii stosunków polsko-radzieckich oraz odpowiedzialności za represje¹⁴⁶.

Podobne spotkania odbywały się także w innych warszawskich szkołach wyższych. Do 24 marca 1956 roku z treścią referatu zapoznano aktyw partyjny SGGW i SGPiS. Aby zdusić narastającą atmosferę sensacji, postanowiono bezzwłocznie zaprezentować dokument w oddziałowych komórkach partyjnych, unikając w ten sposób rozprzestrzeniania się plotek. 23 marca około stu przedstawicieli ZMP ze stołecznych uczelni wysłuchało referatu w całości. Zrezygnowano z czekania na wytyczne z góry – uświadomiono sobie, że upublicznienie takiego dokumentu to akt odwagi i samodzielności¹⁴⁷.

Po wydarzeniach w Poznaniu w czerwcu 1956 roku uczelnie ogarnęła fala niepokoju. W odpowiedzi na sytuację w Wielkopolsce we wszystkich warszawskich uczelniach, z wyjątkiem Wyższej Szkoły Pedagogicznej, odbyły się narady aktywu. Działacze z Akademii Medycznej i Politechniki Warszawskiej wyrażali wyraźne rozczarowanie wobec władz PZPR, zarzucając im brak reakcji i dopuszczenie do „wypadków poznańskich”. W pozostałych uczelniach (SGGW, SGPiS, Uniwersytet Warszawski, Szkoła Główna Służby Zagranicznej) reakcje były bardziej stonowane – relacjonowano je jako „spokojne i rozsądne”.

¹⁴⁶ P. Ośko, *Do góry nogami...*, op. cit., s. 115–116.

¹⁴⁷ Ibidem, s. 116.

Niemniej napięcie było wyczuwalne. Na murach Politechniki pojawił się wymowny napis: „Co dalej?” – pytanie obecne w głowach wielu Polaków¹⁴⁸.

8 października 1956 roku na Uniwersytecie Warszawskim odbyło się spotkanie podstawowej organizacji partyjnej (POP), które przyciągnęło nie tylko studentów, ale i przedstawicieli innych uczelni oraz warszawskich zakładów pracy. Debaty były burzliwe, emocjonalne, pełne sprzeciwu wobec dotychczasowego modelu życia publicznego. Dzień później, 9 października, dzięki inicjatywie lokalnej komórki ZMP odbył się pierwszy z serii masowych wieców studenckich. Ponad tysiąc osób – studentów i delegatów młodzieżowych z ok. 20 zakładów pracy – wypełniło Auditorium Maximum. Przez aklamację przyjęto list otwarty, adresowany do wszystkich studentów w Polsce. Dokument ten, opublikowany później w prasie, wzywał do odejścia od monopolu partii, postulował stworzenie nowych, niezależnych organizacji młodzieżowych i żądał jawności życia publicznego, w tym publikacji materiałów VII Plenum KC. Domagano się również zniesienia cenzury i poszanowania praw dziennikarzy – głos młodzieży był coraz wyraźniejszy¹⁴⁹. Tekst rozesłano do innych warszawskich uczelni i akademików. Wszędzie wzbudzał ogromne zainteresowanie¹⁵⁰.

Według wspomnień Jacka Kuronia, ówczesnego przewodniczącego Zarządu Dzielnicowego ZMP na Politechnice Warszawskiej, październikowy wiec na Uniwersytecie poruszył środowisko studenckie wszystkich uczelni. Kontakty między aktywistami się zacieśniały. Na Politechnice Warszawskiej, wśród członków ZMP, narodził się pomysł zorganizowania podobnego zgromadzenia. Jak podkreślają zarówno Kuroń, jak i Jan Wilkoszewski – student ostatniego roku Wydziału Budownictwa Przemysłowego PW, który odegrał istotną rolę w październikowych wiecach – organizacja tych wydarzeń miała charakter oddolny. Nie była sterowana przez żadne frakcje partyjne – „puławianie” czy „natolińczycy” nie mieli na nią wpływu. Inicjatywa wyszła od samych studen-

¹⁴⁸ Ibidem, s. 127–128.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 130.

¹⁵⁰ M. Juzepczuk, *Mieszkańcy Warszawy wobec przemian Października 1956 roku w świetle dzienników i pamiątek*, „Rocznik Mazowiecki”, 2013, nr 25, s. 187.

tów, którzy działali spontanicznie i bez odgórnego pozwolenia¹⁵¹. Wśród osób, które odegrały ważną rolę w wiecach na Politechnice Warszawskiej, wspomniany w źródłach zostaje również Krzysztof Pomian, student Wydziału Filozoficznego UW¹⁵².

18 października 1956 roku¹⁵³ politechniczna Mała Aula wypełniła się po brzegi. Tłum studentów zajmował także okoliczne krużganki. Według relacji uczestników zgromadzenie mogło liczyć od trzech do pięciu tysięcy osób. Wiecujący nie mieścili się w sali – tłoczyli się w korytarzach i przejściach. Co istotne, obecni byli nie tylko studenci Politechniki, ale także delegacje z innych uczelni i zakładów pracy – w tym z Nowej Huty i Żerania. Z Krakowa przybyła zorganizowana grupa studentów i robotników, co świadczyło o ogólnopolskim zasięgu mobilizacji. Szczególne poruszenie wywołało wystąpienie Lechosława Goździka¹⁵⁴, który porwał audytorium płomienną przemową. Wcześniej powołano prezydium wiecu, w którym znaleźli się przedstawiciele Komitetów Partyjnych z Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Warszawskiego i goście z Krakowa¹⁵⁵. W trakcie zebrania zapadła decyzja o zorganizowaniu wiecu następnego dnia, a samo wydarzenie przybrało formę trwającego niemal bez przerwy zgromadzenia. Rankiem 19 października organizatorzy otrzymali z Komitetu Warszawskiego PZPR niepokojącą wiadomość o przemieszczaniu się wojsk radzieckich. Zbiegło się to z trzema innymi dramatycznymi faktami: wzmożoną

¹⁵¹ P. Ośko, *Do góry nogami...*, op. cit., s. 131–132.

¹⁵² Ibidem, s. 134.

¹⁵³ W relacjach pojawiają się rozbieżności co do daty pierwszego wiecu (J. Kuroń – 17 października 1956 roku, wg: P. Ośko, *Do góry nogami...*, op. cit., s. 132; J. Wilkoszewski – 15 października 1956 roku, wg: 60. rocznica wydarzeń października 1956 r. w Politechnice Warszawskiej, <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Kultura-i-Tradycja/60.-rocznica-wydarzen-pazdziernika-1956-r.-w-Politechnice-Warszawskiej> [dostęp: 04.04.2025]. Większość opracowań historycznych, w tym IPN oraz Muzeum Historii Polski, wskazuje datę 18 października 1956 roku.

¹⁵⁴ L. Goździk (1931–2008) – działacz robotniczy, przywódca robotników FSO na Żeraniu w październiku 1956 roku. Uczestniczył w wiecach na Politechnice Warszawskiej, gdzie przemawiał w imieniu robotników, wspierając postulaty demokratyzacji życia politycznego, por. *Rocznica urodzin Lechosława Goździka*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/rocznica-urodzin-lechoslaw-gozdzika> [dostęp: 04.04.2025].

¹⁵⁵ P. Ośko, *Do góry nogami...*, op. cit., s. 136.

aktywnością wojsk radzieckich na terenie Polski, przyjazdem delegacji ZSRR z Nikitą Chruszczowem na czele oraz publikacją w radzieckiej „Prawdzie”, sugerującą, że sytuacja w Polsce ma charakter kontrrewolucyjny. Te informacje wywołały natychmiastowe poruszenie, a „Trybuna Ludu” rozpoczęła polemikę z przekazem sowieckiego dziennika. Wszystkie te wydarzenia wzmocniły antyradzieckie nastroje i podniosły poziom emocji nie tylko wśród studentów Politechniki Warszawskiej. Ich echo rozbrzmiewało również na innych uczelniach oraz w warszawskich zakładach pracy, gdzie wiece stawały się areną krytyki wobec ingerencji ZSRR i dowiekiem rosnącego pragnienia niezależności¹⁵⁶.

20 października 1956 roku odbył się kolejny wiec, największy, tym razem już pod pełną kontrolą aparatu partyjnego. Wzięli w nim udział nie tylko studenci, ale i mieszkańcy Warszawy. Organizatorzy starali się jednocześnie dopilnować, aby zgromadzenie nie objęło Placu Jedności Robotniczej przed Politechniką¹⁵⁷. Prezydium wiecu tworzyli m.in. Stefan Staszewski – I sekretarz KW PZPR, oraz Helena Jaworska – przewodnicząca Zarządu Głównego ZMP. Podczas zgromadzenia odczytano obszerny fragment przemówienia Władysława Gomułki, jeszcze przed oficjalnym wyborem na stanowisko I sekretarza KC. Przemowa była jednoznaczna – Gomułka stanie na czele partii. Jak wspomina J. Wilkoszewski, trzonem ówczesnych wystąpień były zarówno konkretne postulaty polityczne – takie jak żądanie odwołania marszałka Konstantego Rokossowskiego – jak i propozycje o symbolicznym charakterze, w tym apel o uczynienie Matki Bożej Królowej Polski oficjalnym symbolem państwa polskiego¹⁵⁸. Tego samego dnia, podczas wciąż trwającego VIII Plenum KC, przyjęto kilkanaście delegacji studenckich i robotniczych, w tym przedstawicieli Politechniki Warszawskiej. Przekazano im rezolucje poparcia dla przemian demokratycznych, a następnie opublikowano materiały prasowe, w których ukazano powszechny entuzjazm wobec nowego kierunku politycznego¹⁵⁹. Kulminacyjnym

¹⁵⁶ M. Juzepczuk, *Mieszkańcy Warszawy wobec przemian...*, op. cit., s. 189.

¹⁵⁷ Ibidem, s. 189.

¹⁵⁸ 60. rocznica wydarzeń października 1956 r. w Politechnice..., op. cit.

¹⁵⁹ P. Ośko, *Do góry nogami...*, op. cit., s. 136–137.

momentem całej kampanii wiecowej było zgromadzenie poświęcone dramatycznym wydarzeniom na Węgrzech. Aby móc w nim uczestniczyć, należało pokazać indeks i odpowiedzieć na pytanie, np. ile to jest $\int x \, dx$ ¹⁶⁰. W trakcie wiecu głos zabrał wiceminister spraw zagranicznych Marian Naszkowski, który przybył bezpośrednio z Budapesztu, by osobiście przekazać najnowsze informacje o tamtejszej sytuacji. Wiec zakończył się przyjęciem rezolucji wyrażającej solidarność i poparcie dla walczących Węgrów – nazywanych wówczas „Braćmi Węgrami” – co podkreślało rosnącą wspólnotę losów między narodami Europy Środkowej.

Warszawska kulminacja fali wieców przypadła na 24 października, kiedy to – z inicjatywy S. Staszewskiego i za zgodą Biura Politycznego PZPR – zorganizowano wielkie zgromadzenie mieszkańców Warszawy. W wydarzeniu tym, które miało charakter oficjalny, uczestniczyły najwyższe władze partyjne z nowo wybranym I sekretarzem KC PZPR Władysławem Gomułką na czele. Według szacunków na Placu Defilad zgromadziło się ok. 300 tys. osób. Organizatorzy pragnęli nadać wydarzeniu atmosferę święta – miał to być dzień manifestacji radości i jedności, z udziałem licznych załóg warszawskich zakładów pracy. Zgodnie z wytycznymi przekazanymi podstawowym organizacjom partyjnym uczestnicy mieli przemieszczać się spontanicznie, bez widocznych oznak centralnej organizacji – co miało sprawiać wrażenie autentycznego, oddolnego poparcia społecznego. Gomułka, określany powszechnie jako „towarzysz Wiesław”, został przez tłumy powitany z euforią. Jednak jego słowa *dość wiecowania, czas do pracy*, choć miały uspokoić nastroje, dla wielu uczestników brzmiały jak próba zakończenia spontanicznego ruchu społecznego. Wśród tłumu wybrzmiewały także głosy bardziej radykalne – nie brakowało hasła o wyrażnie antyradzieckim charakterze. Najczęściej i najgłośniej powtarzano jednak żądanie natychmiastowego uwolnienia prymasa Stefana Wyszyńskiego, które stało się jednym z symbolicznych postulatów społecznego przebudzenia tamtych dni¹⁶¹.

¹⁶⁰ S. Jędrzejczyk, *Wspomnienia z głowy, czyli z niczego*, [w:] *Okruchy wspomnień absolwentów Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej rocznik 1953–1958*, Wydawca – Jerzy Dąbrowski, Warszawa 2015, s. 126.

¹⁶¹ M. Juzepczuk, *Mieszkańcy Warszawy wobec przemian...*, op. cit., s. 197.

W następstwie tzw. „odwilży gomułkowskiej” doszło do szeregu znaczących zmian społeczno-politycznych, które odczuwalne były w wielu sferach życia publicznego. Z więzień zwolniono część osób skazanych z powodów politycznych, jak również przedstawicieli duchowieństwa – w tym prymasa Polski, kardynała Stefana Wyszyńskiego, którego internowanie stało się jednym z symboli opresji okresu stalinowskiego. Prymas po przymusowym trzyletnim pobycie w Komańczy powrócił do Warszawy 28 października 1956 roku¹⁶². Wznowiono również dialog między państwem a Kościołem katolickim, czego efektem było podpisanie nowego porozumienia, skutkującego m.in. tymczasowym powrotem nauki religii do szkół. Na uczelnie mogli powrócić profesorowie i naukowcy usunięci z nich w ramach wcześniejszych czystek ideologicznych. W sferze kultury nastąpiło odejście od sztywnych ram socrealizmu – twórcom przywrócono większą swobodę, umożliwiając publikację pierwszych książek poświęconych Powstaniu Warszawskiemu, dotąd będącego tematem tabu. Na fali przemian repatriowano również 220 tys. Polaków z terenów ZSRR¹⁶³. Jednym z bardziej symbolicznych gestów było usunięcie imienia Stalina z oficjalnej nazwy Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Zmniejszono także zakres cenzury oraz zaprzestano zagłuszania sygnału zachodnich rozgłośni radiowych nadających po polsku, takich jak Radio Wolna Europa czy Głos Ameryki, co umożliwiło obywatelom swobodniejszy dostęp do informacji spoza żelaznej kurtyny¹⁶⁴.

Odzyskanie pewnej swobody w październiku 1956 roku zapoczątkowało proces przemian, który kontynuowany był na początku roku 1957 – choć stopniowo entuzjazm odwilży zderzał się z ostrożnością nowych władz. Na Politechnice Warszawskiej wprowadzono istotne zmiany instytucjonalne, wynikające z postulatów demokratyzacji życia akademickiego, ujęte m.in. w przemówieniu in-

¹⁶² J. Eisler, „Polskie miesiące”, czyli kryzys(y) w PRL, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2008, s. 27.

¹⁶³ J. Skórzyński, 1956 – rewolucja w pół drogi, „Zoon Politikon”, 2016, nr 7, rocznik naukowy Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych Collegium Civitas i Stowarzyszenia CAL, s. 393.

¹⁶⁴ 60. rocznica wydarzeń października 1956 r. w Politechnice..., op. cit.

auguracyjnym Rektora Politechniki Warszawskiej prof. Władysława Araszkiewicza na rozpoczęcie roku akademickiego 1957/58, które odzwierciedlało klimat odwilży i oczekiwania wobec społeczności akademickiej. Profesor Araszkiewicz rozpoczął przemówienie od cytatu ze Stanisława Staszica: *Umiejętności dopóty są jeszcze próżnym wynalazkiem... dopóki nie są zastosowane do*

użytku narodu. Było to motto nadające ton całej mowie – podkreślenie społecznej misji nauki i techniki zgodnie z patriotycznymi tradycjami Politechniki Warszawskiej. Rektor wezwał młodzież do kształtowania zarówno umysłów, jak i charakterów: *Pamiętajcie zawsze o tym, że na pełną wartość społeczną każdego obywatela składa się jego wiedza i jego serce... Bez takich ludzi nie ma prawdziwej demokracji* – mówił, zachęcając studentów, by łączyli gruntowne wykształcenie z szerokimi horyzontami i postawą służby dla społeczeństwa. Szczególnie znamienne są fragmenty przemówienia nawiązujące do wydarzeń z ostatniego roku. Araszkiewicz otwarcie przypomniał o udziale studentów Politechniki w wydarzeniach października 1956 roku. *Dzisiejszy dzień październikowy jest znamienny i z innego względu: przed rokiem w murach tej Auli młodzież naszej Uczelni razem z młodzieżą robotniczą Warszawy sercem i entuzjazmem przyczyniła się do utorowania drogi polskiemu październikowi*. Słowa te były wyrazem dumy z postawy społeczności akademickiej jesienią 1956 roku oraz sygnałem, że Uczelnia identyfikuje się z ideałami odnowy. Rektor stwierdził, że młodzież Uczelni konsekwentnie realizuje październikowe postulaty poprzez wytężoną naukę i pracę, dodając metaforycznie, iż *wszystkie dni życia tej młodzieży będą polskim październikiem* – czyli że entuzjazm przemian nie zgaśnie. Jednocześnie prof. Araszkiewicz odwołał się do autorytetu Gomułki, cytując jego słowa o konieczności zrozumienia istoty socjalizmu i władzy ludowej oraz wzmacnianiu ich z pełnym zaangażowaniem. Był to jasny sygnał poparcia, co miało uspokoić partyjnych decydentów, że autonomia Uczelni nie oznacza politycznej niesubordynacji. Centralną część mowy

Profesor Araszkiewicz rozpoczął przemówienie od cytatu ze Stanisława Staszica: *Umiejętności dopóty są jeszcze próżnym wynalazkiem... dopóki nie są zastosowane do użytku narodu*. Było to motto nadające ton całej mowie – podkreślenie społecznej misji nauki i techniki zgodnie z patriotycznymi tradycjami Politechniki Warszawskiej.

rektora zajęła analiza przemian w nauce, dydaktyce i wychowaniu na Politechnice Warszawskiej po wydarzeniach października 1956 roku. Rektor Araszkiewicz wyliczył konkretne zmiany instytucjonalne, zwracając uwagę, że demokratyzacja objęła nawet programy studiów. Wśród rezultatów przemian wskazał możliwość wyboru rektora przez Senat PW – w miejsce nominacji ministerialnej – zwiększenie roli rad wydziałowych i dziekanów, wyznaczanie kierunków badań naukowych przez kierowników katedr. Kreśląc strategię na przyszłość, rektor zaznaczył, że w pierwszych latach powojennych Politechnika musiała podporządkować się *nakazowi chwili* – szybkiemu kształceniu dużej liczby inżynierów na potrzeby odbudowy kraju. Teraz jednak, gdy najpilniejsze braki kadrowe uzupełniono, Uczelnia powinna *wrócić na właściwą drogę* pełnowartościowego kształcenia akademickiego. W praktyce oznaczało to powrót do modelu jednolitych studiów magisterskich opartych na solidnych podstawach teoretycznych i fundamentalnych naukach technicznych. Araszkiewicz kładł nacisk na to, że absolwenci PW mają być nie tylko fachowcami od praktyki, ale twórczymi inżynierami zdolnymi do samodzielnego rozwoju i badań, znającymi najnowsze osiągnięcia światowej nauki i techniki. Podkreślił konieczność utrzymywania kontaktu z nauką światową i przenoszenia jej zdobyczy na polski grunt – co w kontekście otwierających się możliwości wyjazdów i współpracy naukowej brzmiało jak postulat umiędzynarodowienia polskiej nauki. Ważnym motywem przemówienia była też rola badań naukowych. Rektor wskazywał, że Politechnika nie może ograniczać się do doraźnego służenia przemysłowi, zaznaczył, że prawdziwą misją uczelni technicznej jest wytyczanie nowych dróg rozwoju techniki i przemysłu przez badania, a nie tylko rozwiązywanie bieżących problemów fabryk. Obiecał intensyfikację prac naukowo-badawczych na uczelni, co odczytano jako zapowiedź podniesienia rangi nauki na Politechnice, możliwej dzięki odwilży¹⁶⁵. Wcześniejsza epoka stalinowska preferowała bowiem praktycyzm kosztem fundamentalnych badań, teraz zaś przywracano właściwe proporcje.

¹⁶⁵ Przemówienie inauguracyjne JM Rektora Politechniki Warszawskiej prof. Władysława Araszkiewicza, [w:] *Skład osobowy. Rok akademicki 1957–1958*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1958, s. 7–13.

Rektorskie przemówienie stanowi doskonałe świadectwo ducha epoki: z jednej strony wybrzmiewają w nim echa rewolucyjnego entuzjazmu i wiary w możliwość zbudowania „lepszego socjalizmu” w Polsce, z drugiej – ostrożne zapewnienia lojalności wobec władzy z próbą skupienia energii młodych na pracy naukowej zamiast na polityce. Tymczasem niemal równocześnie doszło do wystąpień związanych z zamknięciem „tygodnika studentów i młodej inteligencji” o wiodącym tytule „Po Prostu”, podejmującym tematy, które w realiach PRL-u zazwyczaj pomijano. Na jego łamach poruszano m.in. kwestie związane z rehabilitacją żołnierzy Armii Krajowej, a także publikowano utwory literackie, m.in. Marka Hłaski. W pierwszej fazie działalności był to tytuł stosunkowo mało znany, niemniej szybko zyskał rozgłos i popularność. W szczytowym momencie – w październiku 1956 roku – osiągnął maksymalny, limitowany decyzją władz, nakład wynoszący 150 tys. egzemplarzy¹⁶⁶. Początkowo tygodnik cieszył się przychylnością Władysława Gomułki, jednak to właśnie on podjął decyzję o zablokowaniu przez cenzurę pierwszego powakacyjnego numeru, który miał się ukazać 7 września 1956 roku¹⁶⁷.

Wybuch protestów rozpoczął się 3 października 1957 roku w akademiku Politechniki Warszawskiej przy Placu Narutowicza, a dokładnie na wewnętrznym dziedzińcu akademika – między skrzydłem wychodzącym na ul. Grójecką a częścią od strony samego placu. Z inicjatywy uczelnianej komórki Związku Młodzieży Socjalistycznej (ZMS) na Politechnice Warszawskiej zorganizowano wiec poświęcony decyzji władz o zamknięciu tygodnika „Po Prostu”. Zgromadzenie z domu studenckiego przeniosło się na otwartą przestrzeń przed akademikiem, gdzie w krótkim czasie pojawił się tłum młodzieży, w większości studentów warszawskich uczelni. W centralnym punkcie ustawiono stół, który posłużył za mównicę. Z tego prowizorycznego podium przemawiał pełnomocnik Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego ds. Młodzieży. W swojej wypowiedzi, utrzy-

¹⁶⁶ 2 października 1957 r. został zamknięty młodzieżowy tygodnik „Po Prostu”, NCK, Warszawa 2017, <https://nck.pl/projekty-kulturalne/aktualnosci/2-pazdziernika-1957-r-zostal-zamkniety-młodzieżowy-tygodnik-po-prostu-#:~:text=W%20roku%201955%20czasopismo%20radykałnie,naczelnego%20pe%C5%82ni%C5%82%20wtedy%20Eligiusz%20Lasota> [dostęp: 03.04.2025].

¹⁶⁷ D. Rafalska, *Likwidacja „Po Prostu”*, „Niezależna Gazeta Polska”, Dodatek Specjalny IPN, 7 listopada, Warszawa 2008.

manej w partyjnym tonie, próbował uzasadnić decyzję o konfiskacie tygodnika „Po Prostu”. Jego wystąpienie spotkało się z natychmiastową i gwałtowną reakcją – studenci przewrócili stół razem z przemawiającym. Dwie godziny później na ul. Akademickiej pojawiły się dwa bataliony Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej (ZOMO) oraz specjalny oddział Komendy Stołecznej MO. Rozpoczął się atak na akademik. Tymczasem na jego czwartym piętrze, od strony Placu Narutowicza, wisiał ogromny transparent z hasłem: „Żądamy wolności prasy”. Siły porządkowe zaczęły brutalnie pacyfikować studentów zgromadzonych wokół budynku, zmuszając ich do szukania schronienia wewnątrz. Młodzież odpowiadała kamieniami i petardami¹⁶⁸. Dwugodzinna walka na placu zakończyła się siłowym rozbięciem zgromadzenia, jednak wydarzenie to stało się jedynie początkiem kilkudniowej fali protestów.

Następnego dnia, 4 października, wiec został zorganizowany w samym sercu Uczelni – Gmachu Głównym PW przy Placu Jedności Robotniczej¹⁶⁹. Świadomy skali napięcia rektor Araszkiewicz odwołał zajęcia dydaktyczne oraz zarządził zamknięcie gmachu, by nie dopuścić do eskalacji. Mimo to liczne grupy studentów przedostały się do wnętrza i rozpoczęły okupację budynku. Tłum solidaryzujących się ze strajkującymi zbierał się również na zewnątrz, wypełniając cały plac przed Uczelnią. W obliczu rosnącego napięcia głos zabrał prof. Jan Bukowski – były rektor Politechniki¹⁷⁰,

¹⁶⁸ K. Malanowski, *Od elektrotechniki do matematyki* [Wspomnienie C. Resia-ka z 1 stycznia 1999 roku], [w:] *Okruchy wspomnień absolwentów Wydziału Elektrycznego...*, op. cit., s. 277–279.

¹⁶⁹ Nazwa Plac Jedności Robotniczej upamiętniała w latach 1949–1989 Kongres Zjednoczeniowy PPR i PPS, który odbył się w gmachu Politechniki w dniach 15–21 grudnia 1948 roku. W 1989 roku plac przyjął nazwę Placu Politechniki, za: I. Koptoń-Rynec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 90.

¹⁷⁰ Prof. Jerzy Bukowski (1902–1982) w PW pełnił funkcje dziekana Wydziału Mechanicznego (1949–1951), prorektora do spraw dydaktyki (1951–1952). Trzykrotnie powierzono mu funkcję rektora (1952–1953, 1959–1960 i 1962–1965). W 1973 roku przeszedł na emeryturę. Nigdy nie należał do żadnej partii politycznej. Jako bezpartyjny poseł (II, III, VI i VII kadencji) przez wiele lat zasiadał w Sejmie PRL (1957–1969 i 1976–1980), w tym w Konwencji Seniorów (1957), por.: P. Oško, *Za fasadą. Komitet uczelniany w strukturze PZPR i jego wpływ na zarządzanie kadrami w latach 1948–1968. Zarys problemu na przykładzie Politechniki Warszawskiej*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2016, tom 27, nr 1, s. 82.

Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Jerzy Bukowski podczas inauguracji roku akademickiego 1959/60 (ze zbiorów Muzeum PW)

ceniony przez społeczność akademicką za doświadczenie i autorytet. Starając się załagodzić sytuację, wygłosił emocjonalne godzinne przemówienie, apelując do młodzieży o zachowanie rozwagi¹⁷¹. Ostrzegał, że dalsza konfrontacja z milicją może zakończyć się tragicznie. Choć jego słowa były pełne ojcowskiej troski, nie zdołały pohamować determinacji protestujących, którzy czuli się oszu-

¹⁷¹ J. Bukowski, *Zapiski pamiętnikarskie*, Biblioteka Główna PW, Warszawa 2013, s. 160.

kani przez władzę. Wieczorem tego samego dnia siły porządkowe podjęły działania zmierzające do rozbicia zgromadzenia. Oddziały ZOMO otoczyły plac przed Gmachem Głównym, a uczestników protestu znajdujących się wewnątrz odcięto od reszty. Milicja uniemożliwiła kolejnym osobom wejście do środka. Około godziny 17:00 rozpoczęła się brutalna pacyfikacja tłumu – ZOMO przystąpiło do akcji, rozpraszając zgromadzonych studentów z użyciem siły. Ci, którzy nie zostali zatrzymani, zaczęli wycofywać się w stronę centrum miasta. Protesty objęły kolejne ulice – Śniadeckich, Plac Zbawiciela, Plac Konstytucji – a także Aleje Jerozolimskie i okolice Marszałkowskiej. W tym samym czasie milicjanci wtargnęli również do gmachu Uczelni, usuwając z niego protestującą młodzież. Starcia trwały aż do późnych godzin wieczornych – walki ustały dopiero około godziny 23¹⁷².

Najgwałtowniejszy przebieg protesty miały 5 października. Od samego rana na Politechnice oraz w innych punktach stolicy gromadziły się kolejne grupy studentów. Po południu doszło do nowych demonstracji, które szybko przerodziły się w uliczne zamieszki. Wznoszono barykady, rzucono kamienie, a funkcjonariusze ZOMO odpowiadali atakami z użyciem pałek i gazu. W jednej z takich potyczek, w rejonie ul. Złotej, padły strzały – w ich wyniku śmierć poniósł 17-letni mechanik przypadkowo znajdujący się w tłumie. Protesty stopniowo gasły w dniach 6 i 7 października. Mniejsze grupy młodych ludzi próbowały jeszcze organizować zgromadzenia w centrum Warszawy, jednak każdorazowo były natychmiast rozpraszane przez siły porządkowe¹⁷³. Choć manifestacje zakończyły się porażką i represjami wobec uczestników, wydarzenia te na długo zapisały się w pamięci środowiska akademickiego jako symbol niezłomnego ducha i rozczarowania niespełnionymi nadziejami, które pojawiły się po październikowych wydarzeniach 1956 roku. 1 października 1998 roku, podczas inauguracji roku akademickiego 1998/99, miała miejsce uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej

¹⁷² T. Leszkowicz, „Po Prostu” – ludzie wychodzą na ulicę... w obronie gazety, <https://histmag.org/Po-prostu-ludzie-wychodza-na-ulice...w-obronie-gazety-7141> [dostęp: 03.04.2025].

¹⁷³ Ibidem.

wydarzenia z lat 1956 i 1957. Ceremonia w Dużej Auli odbyła się z udziałem ostatniego prezydenta RP na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego¹⁷⁴.

I.2.2. Wydarzenia marca 1968 roku

Przybliżenie genezy wydarzeń marca 1968 roku wydaje się niezbędne do tego, by w pełni nakreślić tło wystąpień studenckich zarówno w Politechnice Warszawskiej, jak i na Uniwersytecie Warszawskim, którego studenci jako pierwsi rozpoczęli strajk, wyrażając sprzeciw przeciwko szeroko pojętej cenzurze oraz relegowaniu z Uniwersytetu dwóch studentów: Adama Michnika i Henryka Szlajfera. W latach 60. zaczęła już bowiem opadać euforia związana z wydarzeniami października 1956 roku, a od momentu zamknięcia studenckiego czasopisma „Po Prostu” w 1957 roku¹⁷⁵ gomułkowskie represje wyraźnie się nasilały. Inwigilacja obywateli, walka z Kościołem katolickim, wzmocnienie cenzury z ingerencją w swobodę wypowiedzi polskich pisarzy, dla baczących obserwatorów sceny politycznej wszystkie te działania były sygnałem do bliskiego ujścia nagromadzonych emocji, niezadowolonego i zmęczonego tym stanem rzeczy społeczeństwa. Ich przejawem był m.in. *List 34* – list protestacyjny polskich intelektualistów wystosowany przeciw cenzurze w PRL, skierowany do premiera Józefa Cyrankiewicza, złożony 14 marca 1964 roku w Urzędzie Rady Ministrów. Autorem listu był Antoni Słonimski. Wśród sygnatariuszy znaleźli się m.in.: Maria Dąbrowska, Paweł Jasienica, Tadeusz Kotarbiński czy Władysław Tatarkiewicz. W marcu 1965 roku aresztowano dwóch doktorantów z Uniwersytetu Warszawskiego: Karola Modzelewskiego i Jacka Kuronia, autorów *Listu otwartego do partii*, w którym podjęli się krytyki gomułkowskiego reżimu. Ich uwięzienie i dal-

¹⁷⁴ I. Koptoń-Rynec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej*, op. cit., s. 105.

¹⁷⁵ *Od inżynierii wodnej, przez technikę sanitarną, do inżynierii środowiska w 100-letniej tradycji Politechniki Warszawskiej*, red. A. Kulig, K. Wojdyga, Wydział WIBHiŚ PW/Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2016, s. 281.

sze represje były przyczynkiem dla powstania opozycyjnego ruchu „komandosów” na Uniwersytecie Warszawskim, którego liderem został Adam Michnik. Władze reżimu nieprzychylnie odnosiły się również do obchodów tysiąclecia chrztu państwa polskiego i działalności prymasa Stefana Wyszyńskiego. Tymczasem na Bliskim Wschodzie wybuch wojny z krajami arabskimi w 1967 roku wygranej przez Izrael, tzw. „wojny sześciodniowej”, przyniósł zerwanie stosunków dyplomatycznych z tym krajem przez państwa Układu Warszawskiego, a w Polsce również represje w stosunku do ludności pochodzenia żydowskiego. Po przemówieniu Władysława Gomułki na Kongresie Związków Zawodowych 19 czerwca 1967 roku, podczas którego I sekretarz KC PZPR nazwał polskich Żydów *syjonistyczną piątą kolumną* demonstrującą proizraelskie sympatie, nastąpiły czystki związane z pochodzeniem etnicznym obywateli PRL¹⁷⁶. Początkowo w wojsku i w mediach, później także na uczelniach.

Jednak bezpośrednią przyczyną wybuchu niezadowolenia wśród studentów upatrywana jest w wydarzeniach stycznia 1968 roku, gdy na deskach Teatru Narodowego wystawiano *Dziady* Adama Mickiewicza w reżyserii Kazimierza Dejmka. Premiera przedstawienia odbyła się 25 listopada 1967 roku dla uczczenia 50. rocznicy rewolucji październikowej. Jako że część spektaklu w jawnie antyrosyjskich fragmentach spotykała się z entuzjastyczną reakcją widowni, *Dziady*, po zagraniu zaledwie dziesięciu przedstawień, zdjęto z afisza. 30 stycznia 1968 roku kilkaset osób z Jackiem Kuroniem i Karolem Modzelewskim na czele, pod hasłami „Wolna sztuka!”, „Wolny teatr!” zorganizowało publiczny protest przeciwko cenzurze w PRL. W konsekwencji spośród protestujących pod pomnikiem Adama Mickiewicza milicja zatrzymała kilkaset osób. 29 lutego Warszawski Oddział Związku Literatów Polskich zaprotestował przeciwko cenzurze i polityce kulturalnej władzy, a petycja przeciwko zdjęciu *Dziadów* została podpisana przez 3 145 osób i złożona w Sejmie. 3 marca 1968 roku wybitni pisarze, wśród nich sygnatariusze *Listu 34*, wysto-

¹⁷⁶ G. Sołtysiak, *Marzec '68. Bunt studentów zapowiedział zmianę władzy, ale nie ustroju*, <https://polskieradio24.pl/arttykul/1068585,marzec-68-bunt-studentow-zapowiedzial-zmiane-wladzy-ale-nie-ustroju> [dostęp: 12.02.2025].

sowali do Rektora Uniwersytetu Warszawskiego prof. Stanisława Turskiego list z apelem o umorzenie postępowania dyscyplinarnego przeciw studentom protestującym w obronie zdjętych z afisza *Dziadów*. Właściwy początek „wydarzeń marcowych” upatrywany jest w wiecu studentów Uniwersytetu Warszawskiego, który rozpoczął się o godz. 12:00 na dziedzińcu uczelni w proteście przeciwko relegowaniu z uczelni Adama Michnika i Henryka Szlajfera. W kilka minut po rozpoczęciu protestu na teren UW zaczęły wjeżdżać autobusy z napisem „wycieczka”, z których wychodzili uzbrojeni w milicyjne pałki cywile określani mianem „aktywu robotniczego”, a chwilę później milicjanci. Studentów brutalnie rozpędzono. Na Politechnikę Warszawską wieści o przygotowywanym proteście docierały już dzień wcześniej. Według prof. Jerzego Woźnickiego¹⁷⁷, wówczas 21-letniego studenta Wydziału Elektroniki Politechniki Warszawskiej, uczestnika wydarzeń pod Pałacem Kazimierzowskim, decyzja o relegowaniu dwójki studentów zapadła na szczeblu ministerialnym, a nie uniwersyteckim. Wspomina, że nikt z protestujących nie spodziewał się wkroczenia milicji na teren UW, gdyż uczelniany kampus korzystał z prawa do eksterytorialności. Udział „aktywu robotniczego” miał za zadanie stworzenie zachowania pozorów, tak aby nikt nie podważał naruszenia zasady ograniczonego prawa wstępu i wkroczenia sił porządkowych milicji oraz służb bezpieczeństwa na teren uczelni¹⁷⁸. Ingerencja w życie uniwersyteckie stanowiła jaskrawe naruszenie zasady jej autonomii.

W wyrazie solidarności ze studentami Uniwersytetu na Politechnice Warszawskiej pierwsze wiece zaczęły odbywać się dzień później, tj. od 9 marca. Studenci PW żądali, aby władze Uczelni i Senat zajęły oficjalne stanowisko odnośnie do wydarzeń na Uniwersytecie. Podczas wielotysięcznego wiecu w Dużej Auli Gmachu Głównego PW studenci uchwalili rezolucję, w której wyrażali protest w imieniu całego warszawskiego środowiska studenckiego przeciwko przemocy, z żądaniem podania prawdziwych informacji o wydarzeniach na UW: *My, studenci war-*

¹⁷⁷ Późniejszego rektora Politechniki Warszawskiej w latach 1996–2002.

¹⁷⁸ *Kalendarium „Wydarzeń marcowych”*, „Miesięcznik Politechniki Warszawskiej”, 2008, wydanie specjalne „Marzec 1968”, Warszawa 2008, s. 2.

My, studenci warszawscy, zgromadzeni w tej auli, walczący o obronę swobód obywatelskich, protestujemy przeciwko stosowaniu przemocy i biciu kobiet, żądamy podania rzeczywistych i obiektywnych informacji o zajściach w dn. 8 marca 1968 roku.

*szawscy, zgromadzeni w tej auli, walczący o obronę swobód obywatelskich, protestujemy przeciwko stosowaniu przemocy i biciu kobiet, żądamy podania rzeczywistych i obiektywnych informacji o zajściach w dn. 8 marca 1968 roku*¹⁷⁹.

Do zgromadzonych w Dużej Auli

studentów Politechniki Warszawskiej dołączyła grupa studentów Uniwersytetu Warszawskiego, by później wspólnie opuścić Gmach Główny w pochodzie z białą-czerwoną flagą na czele. Skandowano m.in. hasło „Prasa kłamie” oraz palono egzemplarze „Sztandaru Młodych” i „Życia Warszawy”. Do siedziby ostatniej z wymienionych redakcji wyruszono, kierując się ul. Polną. Po drodze skandowano hasła, takie jak: „Robotnicy z nami!”, „Warszawa z nami!”, śpiewano *Gaudeamus igitur* oraz *Międzynarodówkę*. Według uczestników demonstracji, miało ich być od 5 do 20 tys. W raportach milicyjnych liczbę demonstrujących oceniono na 1,5 tys. osób. Między ulicami: Mokotowską, Polną i Partyzantów milicjanci rozbili pochód na dwie części: mniejsza grupa zawróciła w stronę Placu Jedności Robotniczej (obecnie Placu Politechniki), większa zaczęła uciekać Al. Armii Ludowej w kierunku ul. Marszałkowskiej, gdzie czekały już milicyjne oddziały (ZOMO). Epicentrum starć znajdowało się w rejonie Politechniki. W jej okolicy gromadziły się również grupy starszych warszawiaków, wyrażających solidarność ze studentami. Szczególnie mocnym akcentem wydarzeń marcowych na obszarze politechnicznego kampusu były walki w gmachu Wydziału Elektroniki. Nowo otwarty budynek¹⁸⁰ z wąskimi korytarzami i klatkami schodowymi okazał się wprost stworzony do obrony. Studenci odparli szturm milicjantów za pomocą gąsienic i długich metalowych popielniczek. Opuszczenie budynku przez demon-

¹⁷⁹ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej w latach 1965–1985*, oprac. W. Kawecki, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej”, 2000, nr 7, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000, s. 19.

¹⁸⁰ Część zachodnią wzniesiono w latach 1959–1963, a wschodnią między 1963 a 1967 rokiem, na podst.: A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 383.

strujących odbyło się dopiero po udzieleniu przez milicję gwarancji bezpieczeństwa i możliwości przemarszu. Warunków jednak nie dotrzymano¹⁸¹. 11 marca w obronie represjonowanych studentów wystąpiło pięciu członków Koła Poselskiego „Znak”, w tym Tadeusz Mazowiecki, późniejszy premier^{182, 183}. Tego samego dnia w Warszawie w odwecie za słowa o „dyktaturze ciemniaków” nieznani sprawcy ze Służby Bezpieczeństwa (SB) pobili pisarza Stefana Kisielewskiego¹⁸⁴.

Na warszawskich uczelniach studenci organizowali kolejne wiece i składali protestacyjne petycje. Poza Politechniką i Uniwersytetem były to: Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna i Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego. W Politechnice Warszawskiej tego dnia w Dużej Auli zawiązano Międzywydziałowy Komitet Studencki i odczytano pięciopunktową rezolucję. Żądano w niej wolności wieców, zebrań i słowa oraz sprostowania kłamliwych lub niejasnych informacji prasowych¹⁸⁵. W tym samym czasie zebrał się aktyw społeczno-polityczny KW PZPR i zdecydował o organizowaniu w zakładach pracy tzw. masówek, czyli zebrań wyrażających „pełne i spontaniczne” poparcie dla polityki partii pod hasłem: „Studenci do nauki, literaci do pióra, syjoniści do Syjonu”¹⁸⁶. Po wiecu studentów Uniwersytetu Warszawskiego w Auditorium Maximum ponownie doszło do starć z milicją,

¹⁸¹ K. Rokicki, *Polskie Miesiące, Marzec 1968*, <https://polskiemiesiace.ipn.gov.pl/mie/wszystkie-wydarzenia/marzec-1968/protesty/114215,Warszawa.html> [dostęp: 25.02.2025].

¹⁸² Ostatni prezes Rady Ministrów PRL i pierwszy III Rzeczypospolitej w latach 1989–1991.

¹⁸³ M. Szukała, *Marzec '68: „Niepodległość bez cenzury” – młodzi przeciwko reżimowi komunistycznemu*, <https://dzieje.pl/artykuly-histeryczne/marzec-68-niepodleglosc-bez-cenzury-młodzi-przeciwko-rezimowi-komunistycznemu> [dostęp: 25.02.2025].

¹⁸⁴ M. Replewicz, *55 lat temu „nieznani sprawcy” pobili Stefana Kisielewskiego. Było to ostrzeżeniem dla twórców*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1546988%2C55-lat-temu-nieznani-sprawcy-pobili-stefana-kisielewskiego-bylo> [dostęp: 25.02.2025].

¹⁸⁵ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 22.

¹⁸⁶ *Kalendarium „Wydarzeń marcowych”*, „Miesięcznik Politechniki Warszawskiej”, 2008, wydanie specjalne „Marzec 1968”, Warszawa 2008, s. 1.

przy czym najgwałtowniejsze z użyciem m.in. armatek wodnych i środków chemicznych miały miejsce na Krakowskim Przedmieściu, na odcinku między Placem Zamkowym a ul. Karową. Dopiero późnym wieczorem służby porządkowe opanowały sytuację na ulicach. Wydarzenia 11 marca były tematem oficjalnego komunikatu PAP opublikowanego dzień później przez „Trybunę Ludu”, „Życie Warszawy” i „Sztandar Młodych”. Komunikat nosił tytuł: *Kolejne ekscesy nieodpowiedzialnych elementów*¹⁸⁷.

12 marca w Warszawie nie odnotowano demonstracji ulicznych, choć na uczelniach nadal utrzymywała się pełna napięcia atmosfera. W Politechnice Warszawskiej na wiecu w Dużej Auli zebrało się ok. 5 tys. osób¹⁸⁸, a studenci domagali się spotkania z rektorem. Utworzono, zaopatrzoną w opaski, studencką służbę porządkową¹⁸⁹. Codziennych, odbywanych w południe wieców nikt oficjalnie nie zabraniał, choć pierwszy legalny wiec odbył się dopiero 13 marca w Dużej Auli z udziałem władz Politechniki Warszawskiej. Aby uspokoić wrzenie na Uczelni, Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Dionizy Smoleński zwrócił się do studentów z apelem o spokój. Nawiązując do sytuacji dezorganizującej życie Uczelni, pisał: *Przyczyną tych zaburzeń jest świadome i celowe działanie pewnych grup, które własny interes mając na względzie mącą wodę dla chwytania w sieć swej działalności młodzież, pełną zapału i entuzjazmu dla spraw społecznych, lecz, niestety, zdezorientowaną przez rozsiewane szeptu i wieści bez pokrycia. Trzeba przyznać, że prawdziwy stan rzeczy nie był dostatecznie szybko i autorytatywnie stwierdzany, co niewątpliwie sprzyjało zarówno rozsiewaniu najdziwniejszych wieści, jak i dawaniu im wiary*. Rektor kończył swój apel wezwaniem o spokój, przestrzegając, że złamanie regulaminu będzie podlegać karze dyscyplinarnej. Ostatnie zdanie brzmiało: *Nie ma takich problemów, których nie można by dyskutować w ramach organizacji uczelnianych w oparciu o obowiązujące regulaminy*¹⁹⁰. Tego samego dnia została uchwalona kolejna studencka rezolucja:

¹⁸⁷ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 24.

¹⁸⁸ J. Bukowski, *Zapiski pamiętnikarskie*, op. cit., s. 176.

¹⁸⁹ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 25.

¹⁹⁰ *Kalendarium „Wydarzeń marcowych”...*, op. cit., s. 6.

My, studenci PW, zebrani na legalnym wiecu 13 III 1968 roku w obecności JM Rektora i Senatu składamy na ich ręce rezolucję z niżej następującymi punktami, prosząc o przekazanie jej tekstu do Sejmu PRL, KC PZPR i innych wyższych władz. W związku z tragicznymi zajściami w środowisku studenckim Warszawy w ostatnich dniach, solidaryzując się ze studentami pozostałych uczelni warszawskich, w imię socjalizmu i demokracji żądamy:

- 1. Przestrzegania Konstytucji PRL, w szczególności art. 71, który brzmi: „PRL zapewnia obywatelom wolność słowa, druku, zgromadzeń i wieców, pochodów i manifestacji”.*
- 2. Uwolnienia i zaprzestania represji w stosunku do wszystkich studentów uczelni warszawskich i opublikowania pełnej listy aresztowanych.*
- 3. Ukarania winnych brutalnych akcji przeciwko studentom i publicznego ich napiętnowania.*
- 4. Zaprzestania prób skłócenia klasy robotniczej z postępową inteligencją i młodzieżą studencką.*

Gmach Główny PW
podczas wydarzeń
marcowych (ze
zbiorów Muzeum PW)

5. Wyjaśnienia w prasie, radio i tv fałszywych informacji o zajęciach oraz ich sprostowania.
6. Zapewnienia nietykalności i bezpieczeństwa studentom na terenach akademickich.
7. Niewyciągania konsekwencji w stosunku do pracowników naukowych za poparcie udzielane studentom.
8. Usunięcia z terenów uczelni i DS cywilnych pracowników MO i MSW.
9. Zdecydowanie odcinamy się od antysemityzmu i syjonizmu.
10. Apelujemy także do wszystkich studentów polskich i całej młodzieży uczącej się o zwiększenie samokontroli i zapobieganie prowokacyjnym wystąpieniom ludzi spoza naszego grona, ludzi obrażających imię studenta polskiego.
11. Żądamy kontynuowania w przyszłości spotkań władz uczelni z ogółem studentów na tematy nurtujące środowisko studenckie.
12. Żądamy jawności wszystkich rozpraw.
13. Żądamy umieszczenia naszej rezolucji w prasie, radio i telewizji (w całości).

Jednocześnie zapewniamy władze uczelni i społeczeństwo, że chcemy się uczyć i budować socjalizm w demokratycznej Ojczyźnie.

STUDENCI POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Powyższa rezolucja została uzupełniona o p. 12 wniesiony na wniosek ogółu studentów PW i jest uznana jednogłośnie za ważną przez ogół studentów zebranych na wiecu w dniu 13 III 1968 roku¹⁹¹.

Jeszcze tego samego dnia rezolucja została dostarczona władzom państwowym przez delegację Politechniki Warszawskiej, reprezentowaną przez rektora PW prof. Dionizego Smoleńskiego oraz m.in. Alfreda Nowaka, w 1968 roku przewodniczącego Rady Uczelnianej Zrzeszenia Studentów Polskich, a zarazem studenta Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych. Przedstawiciele PW przyjeźli: Józef Cyrankiewicz, I sekretarz KC PZPR – Władysław Gomułka oraz Zenon Kliszko – sekretarz KC PZPR odpowie-

K O M U N I K A T

W dniu 15.03.1968r. odbyło się Walne Zebranie Studentów Wydziału Komunikacji z Władzami Wydziału zorganizowane przez RW ZSP, w którym wzięli udział pracownicy naukowcy oraz OOP.

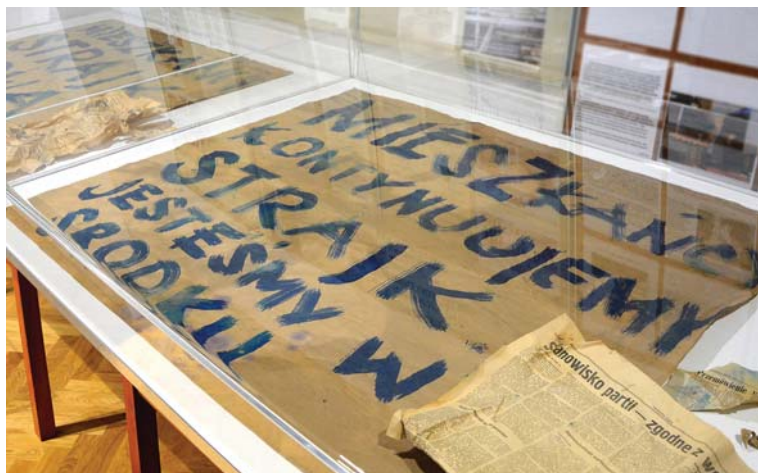
W trakcie zebrania Władze Wydziału podały informacje dotyczące ustosunkowania się Senatu PW do rezolucji studentów PW z dnia 13.03.1968r.

W czasie dyskusji, która miała żywy przebieg zgłoszono szereg wniosków, pytań i postulatów dotyczących ostatnich wydarzeń w naszym środowisku. Niżej wymieniamy najważniejsze z nich :

1. Dlaczego za fasadą całkowitej jednogłośnie wszystkich środowisk we wszystkich problemach ukrywano tak długo stan faktyczny istniejącej sytuacji, który stanowi tło obecnych tragicznych wydarzeń.
2. Dlaczego w dalszym ciągu prasa nie informuje o wszystkich wydarzeniach w kraju, dlaczego dotychczas nie podjęto próby wyjaśnienia ostatnich wydarzeń oraz nie odwołano fałszywych i obraźliwych informacji o wydarzeniach w środowisku studenckim.
3. Czy i jakie będą konsekwencje nadużycia władzy i brutalności organów bezpieczeństwa.
4. Domagamy się wytworzenia atmosfery uczciwej rzetelnej krytyki negatywnych zjawisk w życiu państwa i społeczeństwa
5. Sprawy rzetelnej informacji nie należy traktować jako jednej okresowej kampanii, ale powinna to być stała walka o jej rozszerzenie w prasie, radio i TV.
6. Postulujemy ~~wskazywanie~~ konieczność wszechstronnej dyskusji z osobami kompetentnymi, w tym również z kierownikami naszego życia politycznego i gospodarczego na tematy nurtujące nasze środowisko.
- 7.. Chcemy dowiedzieć się kto i dlaczego jest "bankrutem politycznym".
8. Komu potrzebne jest wbijanie klina między robotników i studentów. Dlaczego robotnicy są niewłaściwie informowani o ostatnich wydarzeniach w środowisku studenckim .

Rada Wydziałowa ZSP
Wydziału Komunikacji PW

Komunikat Rady
Wydziałowej ZSP
Wydziału Komunikacji
Politechniki
Warszawskiej (ze
zbiorów Muzeum PW)

Plakaty z marca 1968 roku na ekspozycji w Muzeum PW (fot. I. Koptoń-Ryniec)

działny za sprawy ideologiczne. I choć spotkanie trwało dwie godziny w efekcie nie przyniosło żadnych ustaleń. Do rezolucji odniósł się natomiast rektor PW, który 16 marca udzielił studentom odpowiedzi na piśmie. Stanowiła ją Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej z dnia 15 marca 1968 roku o treści¹⁹²:

Senat Politechniki Warszawskiej, naturalny opiekun młodzieży studiującej, z niepokojem patrzy na godne ubolewania wypadki ostatnich dni, w których inspirowane zajścia, mające na celu sianie zamętu w społeczeństwie i sprzeczne z polską racją stanu, stwarzają warunki zakłócające normalny tok pracy w uczelni. Senat Politechniki Warszawskiej z uznaniem podkreśla zdyscyplinowaną i patriotyczną postawę studentów naszej Politechniki i ich rozważne opanowanie, dzięki którym nie doszło na naszej uczelni do, budzących uzasadniony niepokój społeczeństwa, zajść. Senat przyjmuje z zadowoleniem do wiadomości deklarację młodzieży odcinającej się od wszelkich akcji antyradzieckich, antysemitkich i syjonistycznych oraz oświadczenie o jedności z klasą robotniczą.

Z ubolewaniem stwierdzamy, że do uspokojenia umysłów młodzieży i rozładowania atmosfery podrażnienia nie przyczyniły się nieprzemyślane i zamęcające istotę sprawy pierwsze notatki prasowe, niedające pełnej, obiektywnej informacji.

Trzeba jednak uświadomić sobie, że w przypadkach przekroczenia obowiązujących przepisów i regulaminów, w sytuacji zagrożenia porządku i spokoju publicznego, konieczna jest interwencja właściwych organów władzy porządkowej.

Senat Politechniki Warszawskiej, uznając za słuszne postulaty młodzieży domagającej się swobodnego, szczerego i wszechstronnego przedyskutowania wszelkich nurtujących umysły studentów zagadnień, stanowiących aktualne problemy polityczne i społeczne kraju, wzywa wszystkich pracowników naukowych uczelni do szerokiego udziału w dyskusjach organizowanych na platformie reprezentujących młodzież organizacji społeczno-politycznych, a przede wszystkim ZSP, ZMS, ZMW.

Senat Politechniki Warszawskiej zapewnia młodzież, że zawsze stać będzie w obronie dobrego imienia swoich studentów i podejmie niezbędne kroki dla przekazania spraw studentów Politechniki Warszawskiej do wnikliwego zbadania i rozpatrzenia przez właściwe organa uczelni.

W uchwalonej jednomyślnie rezolucji studenci Politechniki zapewniają władze uczelni i społeczeństwo, że chcą się uczyć i budować socjalistyczną Ojczyznę. Z głęboką troską stwierdzamy, że atmosfera podniecenia i niepokoju odrywa młodzież od nauki, powodując w konsekwencji groźne dla niej samej następstwa. Stracony czas nie jest łatwy do nadrobienia w warunkach pracy naszej uczelni, a osobiste i społeczne konsekwencje tego mogą okazać się nieo bliczalne w skutkach.

Senat Politechniki Warszawskiej z całą powagą, odpowiedzialnością i stanowczością stwierdza, że rzetelna realizacja złożonych przez młodzież zobowiązań, jak również realizacja przez władze uczelni uznanych postulatów studentów, możliwe są jedynie w warunkach pełnej normalizacji życia na uczelni, w warunkach pełnego spokoju w środowisku studenckim.

19 marca 1968 roku w Sali Kongresowej Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie przemawiał Władysław Gomułka. W swoim wystąpieniu potępił m.in. antyradzieckie prowokacje w trakcie przedstawień „Dziadów”. W reakcji na tę wypowiedź w Politechnice Warszawskiej zapowiedziano rozpoczęcie następnego dnia 48-godzinnego strajku protestacyjnego. Komitet studencki przekształcił się w komitet strajkowy¹⁹³. Tak ten dzień wspomina Wojciech Bobrowski¹⁹⁴: *Głodni nie byliśmy, warszawiacy dożywiali nas, jak mogli. Jednak brak elementarnych warunków utrzymania higieny osobistej był wielkim problemem, chyba bardziej dotkliwym niż w zakładach pracy podczas strajków w następnych dekadach. Kolejnego dnia, w piątek, liczba strajkujących ciągle wzrastała, jednocześnie wokół Gmachu Głównego zgromadzili się warszawiaczy w manifestacji poparcia. Poczuliśmy się silni. Jednak wrażenie to uleciało natychmiast, kiedy wieczorem rektor ogłosił ultimatum min. Henryka Jabłońskiego. Jeżeli studenci nie opuszczą budynków do godziny dziewiętej, politechnika będzie rozwiązana i w przyszłości zostaną ogłoszone nowe zapisy. Wśród strajkujących zapanowała konsternacja. Niektórzy zaczęli wychodzić. Wówczas przemówił do nas były rektor prof. Jerzy Bukowski, w jego wypowiedzi brzmiało zrozumienie dla naszej postawy i dużo ciepła. Dostał oklaski, jest też jego zasługa, że strajk zakończył się bez ofiar. Naciski i pogróżki stały się nasilały, a porzucanie strajku było już masowe. Ostatni studenci wyszli ok. czwartej rano wśród szpalerów ZOMO, głośno szurając nogami. Głębokie poczucie klęski było wśród nas powszechne*¹⁹⁵.

W nadesłanej przez Bogdana Czajkowskiego opinii Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) możemy przeczytać, że w strajku, który rozpoczął się 21 marca i trwał do 23 marca wzięło udział znacznie ponad 10 000 studentów. *Strajk miał b. dramatyczny przebieg – zwłaszcza jego ostatnia noc – i tylko „łut szczęścia” uchronił jego uczestników przed zbrojną pacyfikacją (drogą przez szklany dach auli, gdyż gmach został całkowicie zabarykadowany, b. ciężkim sprzętem, i przygotowany do jego desperackiej obrony) przez*

¹⁹³ K. Rokicki, *Polskie Miesiące...*, op. cit.

¹⁹⁴ W 1968 roku student Wydziału Elektroniki Politechniki Warszawskiej.

¹⁹⁵ W. Bobrowski, *Marzec '68, oczami studenta Politechniki Warszawskiej*, „Niedziela Ogólnopolska”, 2018, nr 9, s. 36–38.

zgrupowane oddziały ZOMO, wsparte siłami LWP. Ta zbrojna pacyfikacja była b. poważnie rozważana – jak wynika z dokumentacji zgromadzonej przez IPN – przez najwyższe władze komunistyczne, z udziałem m.in.: sekretarza KC Z. Kliszki, szefa MON marsz. M. Spychalskiego, I sekretarza warszawskiego KW J. Kępę, zgromadzonych w tę noc w „wozie do wodzenia” pod gmachem Politechniki, i szefa Sztabu Generalnego, gen. W. Jaruzelskiego, z którym konsultowano się przez radio. Nie doszło do tej pacyfikacji tylko dlatego, że ostatecznie strajkujący zdecydowali się po dramatycznych pertraktacjach dobrowolnie opuścić gmach, po g. 4:00 nad ranem, przekonani wówczas o znacznej dysproporcji sił, na niekorzyść strajkujących. Jednak podczas opuszczania gmachu okazało się, że w ogromnym gmachu wciąż przebywało jeszcze ponad 4.000 studentów, co znacznie przekraczało ich zaniżone szacunki, które zadecydowały o decyzji „poddania się”... Warto tu dodać jeszcze (na podstawie badań prof. J. Eislera), że gen. Jaruzelski stwierdził wówczas – dowiedziawszy się przez radio, że w gmachu nadal przebywa ok. 5.000 strajkujących – iż do tej akcji pacyfikacyjnej potrzebuje ok. 15.000 żołnierzy, których jednak... nie posiada w garnizonie warszawskim, więc może wykonać to zadanie dopiero za... 3 dni! Warto podkreślić, że komunistycznym władzom tak bardzo zależało na zdławieniu tego strajku i „oczyszczeniu” gmachów Politechniki jeszcze nocą, a przed godz. 8:00, dn. 23.03.1968 roku (do której studenci zamierzali strajkować, zgodnie ze swoją ogłoszoną deklaracją), z uwagi na spotkanie „genseków” partii komunistycznych w Berlinie (w dn. 23.03.1968 roku). Tak aby podczas tej narady w Berlinie Władysław Gomułka mógł zakomunikować „towarzyszom”, że w Warszawie już „panuje porządek”!¹⁹⁶. Po strajku Uczelnia przez kilka dni pozostawała zamknięta.

Rola prof. J. Bukowskiego w uspokojeniu nastrojów strajkowych była ogromna. Z jednej strony jego wypowiedzi spotykały

Rola prof. J. Bukowskiego w uspokojeniu nastrojów strajkowych była ogromna. Z jednej strony jego wypowiedzi spotykały się z uznaniem studentów, z drugiej przyniosły negocjacyjny skutek w rozmowach z władzami, umożliwiając wyprowadzenie strajkujących z Gmachu Głównego PW.

¹⁹⁶ Fragment z opinii IPN o wydarzeniach Marca '68, nadesłanej przez Bogdana Czajkowskiego do Biura Rektora PW w marcu 2018 roku.

się z uznaniem studentów, z drugiej przyniosły negocjacyjny skutek w rozmowach z władzami, umożliwiając wyprowadzenie strajkujących z Gmachu Głównego PW. Pierwsze grupy zostały przewiezione autokarami pod opieką profesorów wieczorem 22 marca i w nocy z 22 na 23 marca do domów studenckich na Placu Narutowicza i przy ul. Kopińskiej. Kolejne grupy po sformułowaniu „szurającego pochodu” zostały wyprowadzone przez rektora prof. D. Smoleńskiego i prof. J. Bukowskiego do „Riwieri”¹⁹⁷.

Podobnie jak na Politechnice, również na Uniwersytecie doszło do strajku, który rozpoczął się wieczorem 21 marca. Nie było jednak zagrożenia szturmem, w związku z czym nie zapewniono również tytułu prowizorycznych środków obrony, co na PW. Strajk zakończył się przyjęciem kolejnej rezolucji. Oprócz wcześniej występujących żądań pojawiły się postulaty powołania młodzieżowej organizacji w miejsce ZMS-u, stworzenia warunków dla powstania niezależnej prasy studenckiej i klubów dyskusyjnych. Wystosowano również list pojednawczy do Władysława Gomułki, który pozostał bez odpowiedzi. Wysłane pismo tym samym nie zapobiegło konsekwencjom, które dotknęły zarówno studentów, jak i popierających ich profesorów za ich udział w wydarzeniach marcowych¹⁹⁸.

Po wydarzeniach represje wobec studentów na Politechnice miały ograniczony charakter, w przeciwieństwie do Uniwersytetu, gdzie były bardziej drastyczne. Dzięki rektorowi Smoleńskiemu i władzom Uczelni nawet najbardziej aktywnym studentom umożliwiono ukończenie studiów. W większym stopniu represje dotknęły studentów pochodzenia żydowskiego, niezależnie od tego, czy uczestniczyli w strajku czy też nie¹⁹⁹. W maju 1968 roku minister, wykorzystując uprawnienia ustawowe, w trybie wyjątkowym i przyspieszonym powołał w Politechnice Warszawskiej na stanowiska docentów kilkudziesięcioosobową grupę adiunktów i wykładowców niemających habilitacji, co wprawdzie obniżyło średni wiek kadry samodzielnych pracowników nauki, lecz zostało przyjęte z niechęcią zarówno przez profesurę, jak i przez tych adiunktów i wykładowców, od których nadal wymagano spełnienia przewi-

¹⁹⁷ M. Borowska-Wojewódka, *Młodzieżowe organizacje studenckie...*, op. cit., s. 281.

¹⁹⁸ K. Rokicki, *Polskie Miesiące...*, op. cit.

¹⁹⁹ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 39.

dzianych przepisami rygorów²⁰⁰. Podstawowym kryterium awansu „marcowych docentów” była lojalność wobec PZPR. W październiku 1968 roku Prokuratura Generalna informowała o 2 732 zatrzymanych w związku z wydarzeniami marcowymi. Większość tych osób zwolniono, a 60 stanęło przed sądami w trybie przyspieszonym, 697 osób zostało ukaranych kolegiami karno-administracyjnymi, zaś 540 objęto śledztwami. Zapadały wyroki sięgające od kilku miesięcy do roku więzienia. Wykonanie części z nich zawieszono. Uznani za inspiratorów wydarzeń Jacek Kuroń i Karol Modzelewski zostali skazani na 3,5 roku więzienia²⁰¹. Większość skazanych opuściła więzienia do sierpnia 1969 roku w wyniku amnestii ogłoszonej z okazji dwudziestopięciolecia Polski Ludowej. Konsekwencją przedterminowych zwolnień na mocy amnestii były nakazy pracy, jakie otrzymywali byli studenci, oraz ograniczone możliwości kontynuowania studiów, zwykle na innej uczelni i nierzadko na studiach zaocznych. W latach 1968–1969 z Polski wyemigrowało ok. 15 tys. osób pochodzenia żydowskiego. Wśród nich było m.in. ok. 500 pracowników naukowych, ok. 1000 studentów, a także dziennikarze, filmowcy, pisarze i aktorzy²⁰².

Wśród następstw wydarzeń marcowych wymienić należy znówelizowanie *Ustawy o szkolnictwie wyższym z dn. 20 listopada 1968 r.*, co przyczyniło się do ograniczenia samorządności uczelni i wzmocnienia roli organizacji partyjnej oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego. Senat i rady wydziałów stały się organami doradczymi dla rektora i dziekanów, a podejmowane uchwały miały odtąd charakter jedynie opiniujący. Rektora i prorektorów mianował – i mógł w dowolnym czasie odwołać – minister, tak samo jak profesorów i docentów. Również minister wyrażał zgodę na mianowanie przez rektora dziekanów. Zostały także powołane rady szkoły i rady wydziałowe do spraw młodzieży, w skład których wchodziło 2/3 pracowników szkoły powoływanych przez rektora lub dziekana oraz 1/3 studentów, przedstawicieli organizacji młodzieżowych i studenckich grup PZPR. Dla studentów roku zerowego wprowadzono praktyki

²⁰⁰ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 153.

²⁰¹ 1968 r.: Marzec '68, <https://bliskopolski.pl/historia-polski/1968-marzec-68/> [dostęp: 27.02.2025].

²⁰² M. Szukała, Marzec '68: „Niepodległość bez cenzury”..., op. cit.

robotnicze i przyjęto nowy system punktowych preferencji na egzaminach wstępnych. Miał on zapewnić zwiększenie udziału młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego wśród osób studiujących²⁰³. W roku akademickim 1960/70 utworzono na wydziałach nowe gremia – kolegia dziekańskie. W ich skład wchodził dziekan, prodziekani, pierwszy sekretarz Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR, przewodniczący Rady Oddziałowej ZNP oraz przewodniczący Rady Wydziałowej ZSP²⁰⁴.

Wydarzenia Marca 1968 roku później znalazły również odzwierciedlenie w pamięci potomnych. W 20. rocznicę wydarzeń Marca 1968 roku Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji przygotowała projekt Stanowiska Senatu Politechniki Warszawskiej, w którym zaapelowała, aby temat wydarzeń Marca 1968 roku podlegał obiektywnej ocenie, wypracowanej w dyskusjach, pracach naukowych i publikacjach. Senacka Komisja, opracowując projekt uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej w 20. rocznicę Marca 1968 roku, skupiła się w nim m.in. na odważnej postawie rektorów PW prof. J. Bukowskiego i prof. D. Smoleńskiego oraz usunięciu z Politechniki czterech profesorów i dwóch docentów oraz „pewnej” liczby adiunktów i asystentów. Uchwałę kończyła propozycja zadośćuczynienia pokrzywdzonym, wyrażona przez przekazanie im odpisów uchwały. Dziesięć lat później, w 30. rocznicę wydarzeń Marca 1968 roku, Rektor PW prof. Jerzy Woźnicki wraz z Rektorem UW prof. Włodzimierzem Siwińskim w marcu 1998 roku odsłoniли w Dużej Auli Politechniki Warszawskiej marmurową tablicę upamiętniającą tamte wydarzenia. W 2008 roku Senat Politechniki Warszawskiej w kadencji Rektora prof. Włodzimierza Kurnika przyjął Uchwałę nr 284/XLVI/2008 z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie 40. rocznicy wydarzeń marcowych 1968 roku o treści:

W czterdziestą rocznicę wydarzeń marcowych 1968 roku, w których młodzież akademicka Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej i innych uczelni zaprotestowała przeciwko deptaniu przez władze PRL praw i swobód obywatelskich, Senat Politechniki Warszawskiej, przywołując pa-

²⁰³ Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej..., op. cit., s. 46.

²⁰⁴ Ibidem, s. 46.

mięć tamtych wydarzeń i nawiązując do treści Misji Uczelni: „W swoim działaniu Politechnika Warszawska przywiązuje szczególną wagę do poszanowania praw człowieka, praw obywatelskich i swobód akademickich”, składa wyrazy uznania wszystkim tym, którzy narażając się na represje, swoją postawą i działaniami utorowali drogę do późniejszego odzyskania wolności i ustanowienia ładu demokratycznego w Polsce²⁰⁵.

Z okazji 50. rocznicy Marca 1968 roku w Sali Senatu Politechniki Warszawskiej odbyło się spotkanie, zorganizowane przez Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej. Uczestnicy, którzy pół wieku wcześniej odważyli się wziąć udział w wiecach protestacyjnych o wolność słowa i swobody obywatelskie, podzielili się swoimi wspomnieniami.

Widomym znakiem czasów dla potomnych stało się natomiast odkrycie w 2021 roku, w Gmachu Głównym PW, autentycznych plakatów z Marca 1968 roku, z namalowanymi odręcznie farbą odezwaniami do mieszkańców: „Jest nas 5000”, „Mieszkańcy, kontynuujemy strajk, jesteśmy w środku”, „Mieszkańcy, strajk trwa”. Obok plakatów znajdowały się fragmenty gazet z lutego i marca 1968 roku, takich jak „Zielony Sztandar” czy „Trybuna Ludu”. Znaleźisko przekazano do Muzeum Politechniki Warszawskiej²⁰⁶.

I.2.3. Stan wojenny 1981–1983 i jego następstwa

W październiku 1978 roku papieżem został Polak Karol Wojtyła. Wybór Jana Pawła II na urząd najwyższego dostojnika Kościoła katolickiego przyczynił się do podniesienia nastrojów w polskim społeczeństwie i pośrednio do wydarzeń, na fali których latem 1980 roku powstał Niezależny Związek Zawodowy „Solidarność”, skupiający 10 mln osób²⁰⁷. Postulaty dotyczące wolności słowa,

²⁰⁵ Uchwała Senatu PW nr 284/XLVI/2008 z dn. 27 lutego 2008 r. w sprawie 40. rocznicy wydarzeń marcowych 1968 roku.

²⁰⁶ I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 88–91.

²⁰⁷ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 79.

demokratyzacji życia publicznego oraz poprawy warunków bytowych zyskały szerokie poparcie społeczne. W sierpniu 1980 roku pracownicy Politechniki Warszawskiej zainspirowani wydarzeniami na Wybrzeżu zaczęli organizować struktury Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Związek szybko zyskał poparcie zarówno wśród kadry naukowej, jak i studentów. Działalność „Solidarności” koncentrowała się na walce o prawa pracownicze, wolność akademicką oraz demokratyzację Uczelni. W efekcie podejmowanych działań 27 września 1980 roku przedstawiciele wydziałów i innych komórek organizacyjnych Uczelni, podczas Zakładowego Zebrania Delegatów, podjęli decyzję o powołaniu Organizacji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Politechnice Warszawskiej. Na przewodniczącego Komisji Zakładowej wybrano dr. Andrzeja Smirnowa z Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej²⁰⁸. W struktury związku wstąpiło ponad 6 000 osób z Politechniki²⁰⁹.

W dniach 18–19 października 1980 roku w gmachu Elektroniki Politechniki Warszawskiej odbyło się spotkanie grup studenckich z całej Polski, na którym powołano ogólnokrajowe Niezależne Zrzeszenie Studentów. 13 grudnia 1980 roku przewodniczącym Rady Koordynacyjnej NZS PW został Teodor Klincewicz²¹⁰, student Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej PW. Niebawem NZS stał się jedną z najaktywniejszych organizacji studenckich – organizującą wykłady, wydającą niezależną prasę i podejmującą inicjatywy samokształceniowe i protestacyjne. Członkowie NZS PW brali udział w pracach statutowych organów Politechniki oraz samorządu studenckiego, zabiegając o większą reprezentatywność organów organizacji. Wysuwali postulaty dotyczące swobody wyboru języka obcego, reformy szkolenia wojskowego studentów oraz zmian w nauczaniu przedmiotów ekonomiczno-społecznych, humanistycznych i politycznych, któ-

²⁰⁸ I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 35.

²⁰⁹ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 79.

²¹⁰ W kwietniu 1981 roku podczas I Krajowego Zjazdu Delegatów NZS wskazano go również na członka Krajowej Komisji Koordynacyjnej NZS oraz członka Prezydium NZS (za: M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1989*, IPN, Kraków 2020, s. 18).

re w rzeczywistości stanowiły formę komunistycznej indoktrynacji. Dążyli również do zwiększenia wpływu studentów na wybór władz Uczelni oraz władz wydziałowych NZS²¹¹, gdyż w zarządzaniu Politechniką nasiliły się tendencje autokratyczne. Przejawiało się to między innymi w stworzeniu systemu przywilejów dla wąskiej grupy osób zajmujących kierownicze stanowiska zarówno na Uczelni, jak i w organizacjach politycznych oraz społecznych.

W odpowiedzi na sytuację 15 listopada 1980 roku Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” podczas plenarnego zebrania podjęła decyzję o skierowaniu żądania do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki o natychmiastowe odwołanie Rektora prof. Stanisława Pasynkiewicza, który pełnił tę funkcję od początku lipca 1973 roku, oraz jego pierwszego zastępcy, prorektora prof. Jerzego Rżysko²¹². 29 listopada odbyło się spotkanie komisji zakładowej „Solidarności” z ministrem prof. Januszem Górskim, podczas którego ustalono, że minister powoła komisję mającą zbadać sytuację na Politechnice oraz zasadność zarzutów wobec rektora. Na posiedzeniu Senatu pod koniec stycznia 1981 roku rektor prof. S. Pasynkiewicz zapowiedział zamiar złożenia rezygnacji na ręce ministra. Senat udzielił mu absolutorium za ponad siedmioletnią działalność na tym stanowisku. Do czasu objęcia funkcji przez nowe władze obowiązki rektora pełnił prorektor prof. Alfred Świt²¹³. Z chwilą uchwalenia nowej ustawy uczelnie miały samodzielnie określać sposób wyboru władz, kierując się tradycjami samorządności akademickiej, zasadą kadencyjności oraz demokratyzacją organów wyborczych²¹⁴. Po długich dyskusjach na Politechnice Warszawskiej ustalono, że wyboru dokona Kolegium Elektorów, w którym 45% stanowili samodzielni pracownicy naukowi, 25% – pozostali nauczyciele akademicki, 5% – przedstawiciele pozostałych pracowników, a 25% – reprezentanci studentów.

Po kilku turach głosowania 11 kwietnia 1981 roku Kolegium Elektorów znaczną większością głosów wybrało prof. Władysława Findeisena, członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk, na

²¹¹ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 03.03.2025].

²¹² *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 80.

²¹³ *Ibidem*, s. 88.

²¹⁴ *Ibidem*, s. 88.

Sympatyzujący z „Solidarnością” i znany ze swoich niezależnych poglądów rektor Findeisen zdobył zaufanie zarówno kadry naukowej, jak i studentów. Do zwycięstwa w wyborach przyczyniły się jego wizja autonomii Uczelni oraz obrona demokratycznych wartości. To wydarzenie było symbolem demokratyzacji środowiska akademickiego i znaczącym sukcesem związku.

rektora Politechniki Warszawskiej. Po zatwierdzeniu wyboru przez ministra prof. W. Findeisen objął swoje obowiązki 22 kwietnia 1981 roku²¹⁵. Sympatyzujący z „Solidarnością” i znany ze swoich niezależnych poglądów Rektor Findeisen zdobył zaufanie zarówno kadry naukowej, jak i studentów. Do zwycięstwa w wyborach przyczyniły się jego wizja autonomii Uczelni oraz obrona demokratycznych wartości. To wydarzenie

było symbolem demokratyzacji środowiska akademickiego i znaczącym sukcesem związku.

Wyborów władz w duchu nowej ustawy dokonano w uczelniach w całej Polsce z wyjątkiem jednej – Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu. Rektor płk prof. Michał Hebda, od dłuższego czasu pozostawał w konflikcie ze strukturami uczelnianej „Solidarności”. Jego kadencja nie cieszyła się szerokim poparciem, a przed kolejnymi wyborami na stanowisko rektora zdecydował się na zmianę ordynacji wyborczej. Wprowadzone modyfikacje pozwoliły na udział w głosowaniu pracownikom administracyjnym, którzy bezpośrednio podlegali rektorowi, co znacząco zwiększyło jego szanse na reelekcję²¹⁶. W odpowiedzi na te działania 17 października 1981 roku studenci ogłosili stan pogotowia strajkowego²¹⁷. 26 października ogłoszono strajk ostrzegawczy. Następnego dnia odbyły się wybory, w których, zgodnie z przewidywaniami, zwyciężył płk prof. M. Hebda. Wynik głosowania doprowadził do eskalacji protestu – strajk ostrzegawczy przerodził się w poważniejszą akcję protestacyjną²¹⁸.

Wydarzeniem, które wykraczało poza ramy bieżących problemów, było odsłonięcie na Politechnice Warszawskiej w tym cza-

²¹⁵ Ibidem, s. 89.

²¹⁶ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 19.

²¹⁷ M. Młocka, *Encyklopedia Solidarności: strajk NZS*, <https://historia.rp.pl/historia/art14100641-encyklopedia-solidarnosci-strajk-nzs> [dostęp: 06.03.2025].

²¹⁸ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 19.

Broszura wyborcza
prof. Władysława
Findeisena (ze zbiorów
Muzeum PW)

sie tablicy poświęconej pamięci Tadeusza Zawadzkiego „Zośki” oraz studentów-żołnierzy podziemia w latach 1939–1945. W uroczystości, zorganizowanej dnia 28 października 1981 roku w Dużej Auli Gmachu Głównego PW, wzięła udział siostra „Zośki” Anna Zawadzka, były naczelnik Szarych Szeregów hm. Stanisław Broniewski „Orsza”, a także drużyny oraz poczty sztandarowe wielu drużyn harcerskich z całego kraju, noszących imiona związane z Szarymi Szeregami²¹⁹.

Jeszcze w tym samym miesiącu Ogólnopolska Komisja Porozumiewawcza Nauki NSZZ „Solidarność” zapowiedziała podjęcie solidarnościowych protestów z Radomiem w innych uczelniach. Politechnika Warszawska zaangażowała się w spra-

²¹⁹ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 6 października 1982 roku, s. 9.

Odstąpienie w Gmachu
Głównym PW
tablicy poświęconej
pamięci Tadeusza
Zawadzkiego „Zośki”,
28 października 1981
roku, na pierwszym
planie Anna Zawadzka
– siostra „Zośki”
(fot. J. Wojciechowska,
Biuro Rektora, ze
zbiorów Muzeum PW)

wę 30 października 1981 roku, kiedy to prof. Marek Roman, jako przedstawiciel rektora PW, uczestniczył w jednodniowej misji. Oprócz reprezentanta Politechniki Warszawskiej brali w niej udział także profesorowie z Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Łódzkiej oraz Uniwersytetu Warszawskiego. Misja udała się do Radomia na prośbę ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki prof. Jerzego Nawrockiego, aby zbadać sytuację i sporządzić raport, w którym stwierdzono m.in. głęboki kryzys wewnętrzny wyrażający się rozłamem w środowisku i brakiem zaufania²²⁰. 6 listopada ukonstytuował się Ogólnopolski Komitet Protestacyjny Środowisk Naukowych²²¹. 11 listopada w WSI w Radomiu odbyło się spotkanie rektorów niemal wszystkich uczelni technicznych pod przewodnictwem Rektora Politechniki Warszawskiej prof. W. Findeisena. Celem było podjęcie mediacji w sprawie trwającego już od około dwóch tygodni strajku okupacyjnego pracowników i studentów. W trakcie tego spotkania rektorzy uznali, że pro-

²²⁰ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 107.

²²¹ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 19.

cedura wyborcza przeprowadzona w Radomiu znacznie odbiegała od założeń nowego projektu ustawy o szkolnictwie wyższym. Zasugerowali, że wybory powinny zostać powtórzone, jednak ordynacja wyborcza nie powinna wykluczać możliwości kandydowania płk. prof. M. Hebdy²²².

Krajowa Komisja Koordynacyjna NZS wezwała do ogólnokrajowego strajku okupacyjnego, który miał się rozpocząć 12 listopada. Władze NZS oraz przedstawiciele Biura Programowego Ogólnopolskiej Komisji Porozumiewawczej Nauki NSZZ „Solidarność” uzgodnili wspólną formę protestu, w której udział wzięli zarówno studenci, jak i pracownicy naukowcy. W efekcie na uczelniach w całej Polsce rozpoczął się bezterminowy strajk okupacyjny – na przełomie listopada i grudnia 1981 roku strajkowały 74 szkoły wyższe. Protestujący nie ograniczali się już jedynie do żądania odwołania rektora, lecz domagali się także uchwalenia przez Sejm nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. Strajk objął kluczowe ośrodki akademickie w kraju, a postawa władz przyczyniła się do zjednoczenia całego środowiska akademickiego²²³. W kolejnych dniach i tygodniach, gdy fala protestów objęła niemal wszystkie uczelnie w kraju, coraz więcej rektorów angażowało się w próby rozwiązania konfliktu w Radomiu, widząc w tym szansę na zakończenie protestów²²⁴. Niezależnie od podejmowanych wysiłków i mediacji rektorów m.in. z premierem PRL gen. Wojciechem Jaruzelskim działania te nie przyniosły oczekiwanych rezultatów²²⁵.

W Politechnice Warszawskiej solidarnościowy strajk rozpoczął się 16 listopada 1981 roku z inicjatywy Niezależnego Zrzeszenia Studentów (NZS)²²⁶, choć władze Uczelni zostały poinformowane o tej decyzji jeszcze w czwartek 12 listopada²²⁷. Od pierwszego dnia w strajku uczestniczyło ok. 1 500 studentów, a liczba ta szybko rosła. Według biuletynu „Wiadomości Dnia Strajkowego” 24 listopa-

²²² *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 109.

²²³ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 19–20.

²²⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 6–7.

²²⁵ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 109.

²²⁶ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 06.03.2025].

²²⁷ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 110.

da na terenie PW strajkowało już 3 665 osób²²⁸. Strajkujący zajęli m.in. Gmach Główny, gdzie zorganizowano zaplecze dla protestu. Protest miał niezwykle żywiołowy przebieg: codziennie odbywały się masowe wiece informacyjne, dyskusje i spotkania tematyczne na wydziałach, koncerty i wystawy, a także msze święte dla strajkujących. Studenci wspólnie czytali niezależne wydawnictwa i biuletyny strajkowe kolportowane poza cenzurą, co sprzyjało ożywionym debatom politycznym. Uczestnicy strajku pełnili dyżury nocne, a najbardziej zaangażowani studenci wychodzili po zmroku na ulice Warszawy, rozlepiając plakaty informujące społeczeństwo o celach protestu. Pracownicy PW zrzeszeni w „Solidarności” udzielali pomocy organizacyjnej i prawnej. Na Politechnice działało m.in. biuro interwencyjne pod przewodnictwem prof. Stefana Weycherta, które zapewniało opiekę prawną strajkującym oraz reagowało na przypadki represji wobec studentów i pracowników²²⁹. 25 listopada 1981 roku Senat Politechniki Warszawskiej przyjął uchwałę, w której utrzymywał swoje stanowisko w sprawie ustawy o szkolnictwie wyższym i konfliktu w WSI w Radomiu. Wyraził również pełne poparcie dla władz Uczelni w *związku z działaniami mającymi na celu rozwiązywanie konfliktów wywołujących stan napięcia i protesty w środowisku akademickim*. Jednocześnie wysoko ocenił zaangażowanie prof. W. Findeisena w *sprawę ochrony środowiska akademickiego przed konfliktami i pokoju społecznego w uczelniach polskich*²³⁰.

24 listopada 1981 roku rozpoczął się strajk w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarnictwa (WOSP) na warszawskim Żoliborzu. Kluczowym postulatem było objęcie uczelni regulacjami ustawy o szkolnictwie wyższym, z zachowaniem zwierzchnictwa resortu spraw wewnętrznych. Reakcja władz była bardzo gwałtowna – 30 listopada rozwiązano uczelnię²³¹, a 2 grudnia 1981 roku władze PRL siłowo spacyfikowały strajk, w którym udział wzięli wszyscy studenci – 400 osób, protestujący przeciwko wyłączeniu szkoły spod działania nowej usta-

²²⁸ „Wiadomości Dnia Strajkowego”, komunikat nr 12, z dnia 24 listopada 1981 roku.

²²⁹ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 06.03.2025].

²³⁰ Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej z dn. 25 listopada 1981 r.

²³¹ M. Zakrzewski, NZS. *Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 20.

wy o szkolnictwie wyższym. Na skutek strajku uczelnia została rozwiązana, a władze zagroziły studentom poborem do wojska. Podchorąży WOSP w liczbie 200–250 osób schronili się na Politechnice Warszawskiej²³², dołączając do strajku w Gmachu Głównym²³³. Wraz z nimi na Politechnikę przybył kapelan ks. Jerzy Popiełuszko, który odprawił dla strajkujących mszę św.²³⁴ Politechnika, przy poparciu rektorów innych uczelni warszawskich, oparła się naciskowi o natychmiastowe przyjęcia na studia, a także utworzeniu cywilnych studiów pożarniczych według programu dawnego WOSP. 6 grudnia wydano decyzję o utworzeniu dla podchorążych kursu przygotowawczego. Dnia 9 grudnia 1981 roku strajk studencki w Politechnice Warszawskiej został zakończony, z wyjątkiem okupacji części Gmachu Głównego, w której nadal przebywali studenci WOSP – do chwili wydania legitymacji kursu przygotowawczego – oraz towarzyszące im grupy studentów Politechniki Warszawskiej²³⁵. Kursy miały odbywać się na Wydziale Mechanicznym Technologicznym z udziałem Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych oraz Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa²³⁶. Immatrykulacja w środku semestru nie była jednak możliwa. Rektor Findeisen podjął decyzję o otwarciu Studium Przygotowawczego do podjęcia studiów typu magisterskiego od lutego 1982 roku, których uruchomienie skomplikował wybuch stanu wojennego²³⁷. W nocy z 12 na 13 grudnia internowano 6 pracowników Politechniki Warszawskiej, do których w kolejnych dniach dołączali kolejni wraz ze studentami²³⁸.

²³² *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 112.

²³³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82...*, op. cit., s. 7.

²³⁴ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 06.03.2025].

²³⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82...*, op. cit., s. 7.

²³⁶ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 113.

²³⁷ W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie 1981–1985*, „Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój”, 2016, nr XXV (L), Rocznik Kasy im. Józefa Mianowskiego Fundacji Popierania Nauki, Warszawa 2016, s. 55.

²³⁸ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 118.

W pierwszym dniu wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku w Gmachu Głównym przebywało jeszcze ok. 200–250 strajkujących studentów, z czego połowa z WOSP. Studenci zdecydowali się zakończyć strajk po decyzji rektora o wydaniu ok. 120 legitymacji studenckich²³⁹ uczestnikom kursów przygotowawczych²⁴⁰ podpisanych jeszcze tego samego dnia przez dziekana Wydziału Mechanicznego Technologicznego prof. Pawła Murza-Muchę²⁴¹. Około godz. 21:00 ostatni strajkujący opuścili Gmach Główny, kierując się do domów akademickich na Placu Narutowicza. Dużą pomoc w bezpiecznej relokacji studentów okazali oficerowie Studium Wojskowego Politechniki Warszawskiej²⁴². Na mocy *Dekretu o stanie wojennym*²⁴³ zajęcia na uczelniach zostały zawieszone, choć takie sformułowanie nie zostało w nim literalnie ujęte. Jednakże, na podstawie ogólnych przepisów powyższego aktu, władze państwowe miały możliwość wprowadzania takich ograniczeń. Art. 14 ust. 1 *Dekretu* stanowił, że właściwe organy administracji państwowej mogą wprowadzać ograniczenia w funkcjonowaniu jednostek organizacyjnych, jeżeli wymagają tego interesy bezpieczeństwa lub obronności państwa. W szczególności mogły one zarządzać zawieszenie działalności określonych jednostek na czas oznaczony lub nieoznaczony. Na podstawie tego przepisu wprowadzono zawieszenie zajęć dydaktycznych w szkołach i uczelniach wyższych na czas

²³⁹ Niektóre źródła wskazują liczbę 90 wydanych legitymacji, m.in.: *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 117.

²⁴⁰ W lutym 1982 roku posiadacze legitymacji Studium Przygotowawczego PW zgłosili się na Politechnikę, co ujawniło nowy problem: większość z nich kwalifikowała się na drugi semestr pierwszego roku studiów. Niemniej taki sposób wznowienia studiów był zabroniony, gdyż omijał egzamin wstępny. Rektor PW W. Findeisen wynegocjował z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych porozumienie, na mocy którego słuchacze WOSP zostali skierowani do pozawarszawskich uczelni technicznych, gdzie mogli kontynuować naukę po zdaniu egzaminu sprawdzającego (za: W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie...*, op. cit., s. 55).

²⁴¹ „Miesięcznik Politechniki Warszawskiej”, wydanie specjalne „Solidarność PW 25 lat”, listopad 2005 roku.

²⁴² *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 117–118.

²⁴³ *Dekret z dn. 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym*, isap.sejm.gov.pl [dostęp: 11.03.2025].

obowiązywania stanu wojennego. Wobec powyższego 14 grudnia 1981 roku Politechnika Warszawska była już nieczynna. Jednocześnie pojawiła się inicjatywa podjęcia strajku okupacyjnego przez pracowników Uczelni inspirowanych przez uczelnią „Solidarność”. Rektor Findeisen zarządził całkowite zamknięcie Gmachu Głównego²⁴⁴, wydając jednocześnie odezwę do studentów i pracowników Politechniki o opanowanie i rozważę²⁴⁵:

Apel do pracowników i studentów PW z 14 grudnia 1981 roku

Wzywam pracowników i studentów Politechniki Warszawskiej do zachowania maksymalnego spokoju i opanowania w trudnych dniach próby, które nadeszły dla naszej uczelni i całego narodu polskiego.

Jako nauczyciele akademicki, ja i moi koledzy ponosimy szczególną odpowiedzialność za los młodzieży, zarówno tej, która obecnie studiuje w murach uczelni, jak i tej, która w dającej się wyobrazić przyszłości będzie zdobywała wiedzę i uczestniczyła w życiu narodu.

Autorytet tej miary co Prymas Polski Ksiądz Arcybiskup Józef Glemp wypowiedział się jednoznacznie i w pełni za pokojem – szkoda każdej kropli polskiej krwi, szkoda każdej łzy matczynej, która może być wylana.

Uważam, że w zaistniałych warunkach prowadzenie na terenie Politechniki Warszawskiej akcji protestacyjnych, w szczególności w formie strajku okupacyjnego, przyniosłoby niepowetowane szkody. Wzywam przeto do ich zaniechania.

W celu powstrzymania ewentualnych i nierozważnych poczynań poleciłem zamknięcie Gmachu Głównego PW dla wszystkich osób z pracownikami i studentami Politechniki Warszawskiej włącznie²⁴⁶.

²⁴⁴ W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie...*, op. cit., s. 56.

²⁴⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82...*, op. cit., s. 8.

²⁴⁶ W. Findeisen, *Przemówienia i inne wystąpienia publiczne 1981–1985*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1985, s. 41–42.

Z chwilą ogłoszenia stanu wojennego przyszedł nakaz sporządzenia spisu wszystkich maszyn do pisania i urządzeń powielających oraz zabezpieczenia, aby nikt nie mógł ich wykorzystać bez kontroli.

Z chwilą ogłoszenia stanu wojennego przyszedł nakaz sporządzenia spisu wszystkich maszyn do pisania i urządzeń powielających oraz zabezpieczenia, aby nikt nie mógł ich wykorzystać bez kontroli. Niemniej 15 grudnia, wobec

zwołanego na Wydziale Elektroniki dzień wcześniej wiecu, Rada Wydziału podjęła uchwałę odnoszącą się do wprowadzenia stanu wojennego, kwestionującą odbieranie praw obywatelskich, wprowadzanie represji i drastycznych ograniczeń. Przekazano ją rektorowi Findeisenowi i zamieszczono na tablicy ogłoszeń²⁴⁷.

W pierwszych dniach stycznia 1982 roku powróciły do zajęć semestry dyplomowe, a Politechnika intensywnie przygotowywała się do ponownego uruchomienia całości studiów według zmienionego kalendarza²⁴⁸. 5 stycznia 1982 roku zdelegalizowano NZS, choć wielu jego działaczy i środowisk z nim związanych podejmowało aktywność na polu Samorządu Studenckiego i Senatu PW, domagając się autonomii i niezależności Uczelni²⁴⁹. W Politechnice mógł legalnie działać Socjalistyczny Związek Studentów Polskich (SZSP), którego działalność przywrócono w marcu 1982 roku²⁵⁰. Zajęcia dydaktyczne wznowiono 20 stycznia 1982 roku i przystąpili do nich wszyscy nauczyciele akademicy i wszyscy studenci z wyjątkiem osób internowanych. W Filii w Płocku, głównie z powodu klęski powodzi, zajęcia uruchomiono nieco później – 1 lutego 1982 roku²⁵¹. Jesienią 1982 roku zakończyła działalność organizacja SZSP i zostało utworzone Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP), jako organizacja o charakterze społeczno-za-

²⁴⁷ *Przyczynik do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 118–119.

²⁴⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82...*, op. cit., s. 8.

²⁴⁹ Drugi NZS działał w latach 1985–1989 (za: <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 10.03.2025]).

²⁵⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82...*, op. cit., s. 23.

²⁵¹ *Ibidem*, s. 8.

wodowym²⁵². NSZZ „Solidarność” pozostał organizacją podziemną – na Uczelni nie wolno było prowadzić żadnej oficjalnej działalności związkowej. Niemniej członkowie związku współpracowali z innymi środowiskami opozycyjnymi w Warszawie, tworząc sieć wsparcia i wymiany informacji. Wydawano też drugo-obiegowe ulotki i biuletyny. Na Politechnice kolportowano m.in. biuletyn „Solidarność PW”, „Wiadomości Dnia Strajkowego” z komunikatami strajkujących czy też „Gazetę Strajkową Warszawskich Uczelni” wydawaną przez NZS Uniwersytetu Warszawskiego. Przedstawiciele środowiska naukowego pomimo stosowanych represji władz nie zaprzestali swojej działalności. Powstanie niezależnej kultury sprawiło, że w kręgach naukowych wspierano rodzącą się opozycję. Również w chwili zawieszenia stanu wojennego w grudniu 1982 roku oraz jego późniejszego zniesienia w lipcu 1983 roku wielu naukowców kontynuowało działalność opozycyjną²⁵³.

W październiku 1982 roku grupa działaczy Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) podjęła próbę reaktywowania organizacji związkowej zawieszanej w okresie stanu wojennego. 8 grudnia 1982 roku złożono wniosek o rejestrację ZNP w Politechnice Warszawskiej, a 22 lutego 1983 roku związek został oficjalnie zarejestrowany. 14 kwietnia 1983 roku odbyło się Walne Zgromadzenie członków ZNP w PW, podczas którego wybrano nowe władze związku, co pozwoliło na wznowienie działalności²⁵⁴.

W dniu 14 stycznia 1983 roku minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki wydał *Rozporządzenie określające zasady postępowania wobec pracowników szkół wyższych i studentów zakłócających ład i porządek w okresie zawieszenia stanu wojennego*. Rektor uczelni miał obowiązek skreślić studenta z listy, jeśli ten został prawomocnie ukarany przez sąd lub kolegium ds. wykroczeń za czyny

Odznaka ZNP z lat 80.
za tajne nauczanie
w latach 1939–1945
(ze zbiorów
Muzeum PW,
fot. I. Koptoń-Rynec)

²⁵² Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 26 października 1983 roku, s. 8.

²⁵³ A. Ruciński, *Środowisko oświatowe w Polsce po wprowadzeniu stanu wojennego*, „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny”, 2014, nr 3, s. 165.

²⁵⁴ *Związek Nauczycielstwa Polskiego w Politechnice Warszawskiej...*, op. cit., s. 13–14.

określone w art. 46, 48 i 50 ust. 1 *Dekretu o stanie wojennym*, popełnione poza terenem Uczelni. Dotyczyło to również udziału w strajkach, akcjach protestacyjnych czy zgromadzeniach zakłócających ład i porządek na terenie Uczelni, przeprowadzonych wbrew przepisom prawa²⁵⁵. *Rozporządzenie* stanowiło narzędzie dyscyplinujące, mające na celu utrzymanie porządku na uczelniach w trudnym okresie stanu wojennego, przez sankcje wobec studentów uczestniczących w działaniach uznawanych za niezgodne z obowiązującym prawem. W Politechnice Warszawskiej *Rozporządzenie* było ignorowane, a ukarani przez kolegia studenci stawali przed uczelnianą komisją dyscyplinarną. Najwyższą wymierzoną karą w Uczelni była nagana z ostrzeżeniem, zazwyczaj w zawieszeniu. Nikt nie został relegowany, ale taka też była tradycja Politechniki. Nie relegował również nikogo Rektor Smoleński w marcu 1968 roku²⁵⁶.

Stan wojenny zakończył się formalnie 22 lipca 1983 roku – tego dnia zawieszono jego obowiązywanie. W lipcu 1983 roku Sejm przyjął również ustawę dotyczącą szczególnych regulacji prawnych w okresie wychodzenia z kryzysu²⁵⁷, która znacząco ograniczyła samorządność oraz autonomię uczelni wyższych, przekazując szerokie uprawnienia ministrowi. W odpowiedzi na te zmiany pięcioro rektorów warszawskich uczelni – Maria Radomska, Jan Nielubowicz, Andrzej Łapicki, Andrzej Rakowski i Władysław Findeisen z Politechniki Warszawskiej – wystosowało list do premiera gen. Wojciecha Jaruzelskiego, wyrażając swój sprzeciw²⁵⁸.

Dla Politechniki Warszawskiej nastąpił kres ponadpółtorarocznego okresu życia w stanie nadzwyczajnym, choć skutki tych wydarzeń społeczność akademicka odczuwała jeszcze przez długi czas. Przede wszystkim nieodwracalnie zmieniono krajobraz społeczny Uczelni. Niezależne organizacje studenckie i pracow-

²⁵⁵ *Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dn. 14 stycznia 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania wobec pracowników szkół wyższych i studentów zakłócających ład i porządek w okresie zawieszenia stanu wojennego*, isap.sejm.gov.pl [dostęp: 11.03.2025].

²⁵⁶ W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie...*, op. cit., s. 57.

²⁵⁷ *Ustawa z dn. 21 lipca 1983 r. o szczególnej regulacji prawnej w okresie przezwyciężania kryzysu społeczno-ekonomicznego oraz o zmianie niektórych ustaw*, isap.sejm.gov.pl [dostęp: 11.03.2025].

²⁵⁸ W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie...*, op. cit., s. 58.

nicze zostały rozbite – „Solidarność” pozostała w podziemiu aż do roku 1989²⁵⁹. NZS udało się reaktywować dopiero w wyniku strajków roku 1988 i przemian Okrągłego Stołu. Do ponownej rejestracji NZS doszło

22 września 1989 roku²⁶⁰. W wymiarze instytucjonalnym stan wojenny zahamował reformy demokratyczne rozpoczęte na uczelni w 1981 roku. Wprawdzie 4 maja 1982 roku uchwalono nową *Ustawę o szkolnictwie wyższym*, ale nie spełniła ona w pełni postulatów z 1981 roku, umożliwiając władzom centralnym większą kontrolę nad uczelniami, np. minister zatwierdzał wybór rektora. 29 czerwca 1983 roku Senat PW przyjął nowy *Statut* dostosowany do tej ustawy, co formalnie uregulowało funkcjonowanie Uczelni po okresie stanu wojennego²⁶¹.

W 1984 roku władze podjęły działania zmierzające do zmiany ustawy, których celem było ograniczenie nawet tych niewielkich elementów autonomii uniwersytetów i studentów, jakie do tychczas istniały. Nowe przepisy miały wzmocnić pozycję ministra odpowiedzialnego za szkolnictwo wyższe, zwiększając jego wpływ na obsadzanie kluczowych stanowisk na uczelniach oraz osłabiając rolę organów kolegialnych. Ponadto przewidywały, że akademicką młodzież będą reprezentować organy uczelniane i legalnie działające organizacje studenckie, zamiast samorządu studenckiego. Propozycje te spotkały się z ostrym sprzeciwem zarówno ze strony studentów, jak i środowiska naukowego. W odpowiedzi na planowane zmiany rozpoczęła się kolejna fala protestów. Pomimo oporu w lipcu 1985 roku władze wprowadziły zmiany w ustawie. Choć nie udało się ich zablokować, skala sprzeciwu pokazała, że idea samorządności akademickiej i zaangażowanie środowiska studenckiego nie zanikły nawet po trudnym okresie stanu wojennego. Wręcz przeciwnie – rządowe działania, odbierane jako próba dalszego ograniczania wolności

Rektor Findeisen, choć zdołał przeprowadzić Politechnikę przez najgorszy okres, w 1985 roku został odwołany ze stanowiska przez ministra z przyczyn politycznych.

²⁵⁹ Więcej o związkach zawodowych i ich roli w życiu Uczelni w podrozdziale II.5.2.

²⁶⁰ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 11.03.2025].

²⁶¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 20 czerwca 1984 roku, s. 8.

Inauguracja roku akademickiego 1984/85, pod przewodnictwem JM Rektora PW prof. Władysława Findeisena (ze zbiorów Muzeum PW)

Uczelni, przyczyniły się do wzrostu nastrojów sprzeciwu, szczególnie wśród nowego pokolenia studentów, które rozpoczęło naukę w końcowej fazie stanu wojennego lub tuż po jego zniesieniu²⁶². Rektor Findeisen, choć zdołał przeprowadzić Politechnikę przez najgorszy okres, w 1985 roku został odwołany ze stanowiska przez ministra z przyczyn politycznych²⁶³.

Wiosną 1988 roku rozpoczęła się studencka kontrofensywa. Pierwszym jej sygnałem były obchody rocznicy Marca '68, podczas których w wielu miastach, m.in. w Warszawie, Lublinie, Gdańsku i Krakowie, odbyły się manifestacje. Stały się one okazją do ujawnienia się części wciąż nielegalnych struktur NZS. Wśród studentów pojawiały się również postulaty odnoszące się do reformy obowiązkowych zajęć w Studium Wojskowym. Władze odrzuciły wszelkie propozycje zmian, co skłoniło studentów do bojkotu zajęć wojskowych od początku roku akademickiego. Protest

²⁶² M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 27–28.

²⁶³ W. Findeisen, *Wspomnienia rektorskie...*, op. cit., s. 58–59.

rozpoczął się 3 października 1988 roku w Warszawie, a następnie rozprzestrzenił się na uczelnie w Krakowie, we Wrocławiu i innych ośrodkach akademickich. Po miesiącu trwania akcji ministerstwo uległo presji i znacząco złagodziło zasady prowadzenia oraz zaliczania kursów wojskowych²⁶⁴. W tym czasie NZS PW prowadził intensywną działalność, organizując akcje informacyjne, dystrybucję ulotek, wiece, manifestacje, happeningi oraz kolportaż prasy. Podczas wieceu, który odbył się 11 października 1988 roku w Dużej Auli PW i zgromadził ok. 1,5 tys. studentów, Robert Bitner ogłosił skład jawnego Komitetu Organizacyjnego NZS PW, a Piotr Gryza poinformował o utworzeniu nowej organizacji studenckiej – Stowarzyszenia Katolickiego Młodzieży Akademickiej „Soli Deo”. W ciągu kilku tygodni do NZS dołączyło ok. 1000 studentów. W 70. rocznicę odzyskania niepodległości, 11 listopada 1988 roku, w Gmachu Głównym odbył się wiec zorganizowany wspólnie przez NZS i „Soli Deo”²⁶⁵. Efektem działań NZS na Politechnice była także uchwała Senatu PW z dnia 21 grudnia 1988 roku popierająca starania niezależnych organizacji studenckich o rejestrację²⁶⁶. Jesienią 1988 roku w Politechnice Warszawskiej, po latach nieustannych dążeń, ukonstytuował się Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej²⁶⁷. Jego działalność rozwinęła się dzięki aktywności m.in. Andrzeja Olbrysa, studenta Wydziału Architektury, a zarazem pierwszego przewodniczącego Samorządu Studentów PW, wówczas Uczelnianego Zarządu Samorządu Studentów PW, który negocjował m.in. w kwestii reform Studium Wojskowego w PW. Wcześniej, od stycznia 1988 roku, podobną funkcję pełnił Adam Staniszewski z Wydziału Elektroniki, wybrany spośród przewodniczących samorządów wydziałowych²⁶⁸.

²⁶⁴ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 32.

²⁶⁵ <https://www.nzspw.pl/historia> [dostęp: 14.03.2025].

²⁶⁶ D. Gałaszewska-Chilczuk, *Niezależne Zrzeszenie Studentów Politechniki Warszawskiej 1980–1989*, Warszawa 2014, s. 174.

²⁶⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 27 września 1989 roku, s. 23.

²⁶⁸ D. Gałaszewska-Chilczuk, *Niezależne Zrzeszenie Studentów Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 151–152.

Rok 1989 okazał się przełomowy. Wydarzenia pierwszej połowy roku miały rewolucyjny charakter i doprowadziły do szybkiego upadku władzy komunistycznej w Polsce. Rozmowy Okrągłego Stołu, czerwcowe wybory oraz powstanie rządu Tadeusza Mazowieckiego nadawały temu okresowi wyjątkową dynamikę i nieprzewidywalność. W zmianach aktywnie uczestniczyła młodzież akademicka. Od wiosny 1989 roku NZS zwiększył swoją obecność w przestrzeni publicznej, organizując liczne akcje, które często przybierały formę happeningów²⁶⁹. Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej, według relacji jego członków, wyróżniał się jako jeden z najbardziej aktywnych w Polsce. Często angażował się w pomoc organizacyjną dla innych samorządów uczelnianych w kraju, a także wspierał rozwój inicjatyw studenckich w różnych obszarach – od działalności społecznej i edukacyjnej po kulturę i turystykę.

Istotnym testem skuteczności i siły SSPW była organizacja IV Ogólnopolskiego Zjazdu Samorządów Studenckich, który odbył się w dniach 25–26 lutego 1989 roku. W wydarzeniu uczestniczyło 130 delegatów reprezentujących kluczowe ośrodki akademickie w Polsce. Podczas zjazdu podjęto dziesięć uchwał dotyczących najważniejszych dla środowiska akademickiego kwestii. Wśród nich znalazły się stanowiska dotyczące ustawy o szkolnictwie wyższym, rozwoju samorządności studenckiej oraz reformy studiów medycznych. Szczególną uwagę poświęcono także sprawom dydaktyki, sytuacji socjalnej studentów oraz kwestii szkolenia wojskowego, zarówno w odniesieniu do uczelni artystycznych, jak i medycznych. Istotnym elementem obrad było również wystosowanie listu otwartego do uczestników Okrągłego Stołu, podkreślającego znaczenie zmian w systemie szkolnictwa wyższego i roli studentów w procesach reformacyjnych. Nie zabrakło także stanowiska dotyczącego ustawy o stowarzyszeniach, które miało kluczowe znaczenie dla działalności studenckich organizacji²⁷⁰.

Lata 80. charakteryzują się również na Politechnice Warszawskiej doświadczeniem wspólnego oporu, cementującym środowisko opozycyjne Uczelni. Wielu dawnych działaczy podziemia PW weszło do

²⁶⁹ M. Zakrzewski, *NZS. Niezależne Zrzeszenie Studentów...*, op. cit., s. 35.

²⁷⁰ D. Gałaszewska-Chilczuk, *Niezależne Zrzeszenie Studentów Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 154.

oficjalnych struktur Politechniki, a niektórzy kontynuowali działalność publiczną. Profesor Władysław Findeisen pełnił m.in. funkcję senatora Rzeczypospolitej Polskiej w I i II kadencji, tj. w latach 1989–1993. Wcześniej był również przewodniczącym Prymasowskiej Rady Społecznej (1986–1990), członkiem Komitetu Obywatelskiego przy przewodniczącym „Solidarności” Lechu Wałęsie (1988–1990), uczestnikiem obrad Okrągłego Stołu w 1989 roku. W Senacie RP kierował Komisją Kultury, Środków Przekazu, Nauki i Edukacji Narodowej. Zasiadał także w Komisji Regulaminowej, Etyki i Spraw Senatorskich. Zmarł 7 marca 2023 roku w Warszawie jako Honorowy Obywatel Miasta Stołecznego Warszawy ²⁷¹.

²⁷¹ *Zmarł senator I i II kadencji prof. Władysław Findeisen*, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art%2C15387%2Czmarl-senator-i-kadencji-prof-wladyslaw-findeisen.html> [dostęp: 11.03.2025].

I.3.1. Uczelniane jubileusze – 1826, 1915

Obchody jubileuszowe Politechniki Warszawskiej w latach 1945–1989 miały istotne znaczenie dla kształtowania pamięci historycznej Uczelni oraz umacniania jej pozycji w środowisku akademickim Polski Ludowej. Były też narzędziem budowania więzi społeczności akademickiej w trudnych realiach powojennej odbudowy, politycznych zależności i zmieniających się uwarunkowań społecznych. W szczególności dwie daty stanowiły kluczowe osie dla obchodów rocznic w Uczelni: rok 1826 – utworzenie Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w Warszawie przez Stanisława Staszica, oraz rok 1915 – początek funkcjonowania Politechniki Warszawskiej jako Uczelni z polskim językiem wykładowym. Te dwie symboliczne rocznice były i są do dzisiaj fundamentem narracji historycznej PW.

Jeszcze przed II wojną światową, w roku akademickim 1924/25, społeczność akademicka Uczelni uroczyście świętowała m.in. 10-lecie istnienia Politechniki Warszawskiej, któremu towarzyszyła seria wyjątkowych wydarzeń. Podczas inauguracji roku akademickiego, połączonej ze zjazdem wychowanków Instytutu Politechnicznego, który w tym samym czasie obchodziłby 25-lecie otwarcia przez władze rosyjskie, Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Czesław Skotnicki otrzymał berło ufundowane przez uczestników zjazdu, zaprojektowane przez prof. Oskara Sosnowskiego²⁷².

²⁷² A. Ulmer, *Politechnika Warszawska w latach jubileuszowych*, „Forum Akademickie”, 2015, nr 11, s. 25.

W styczniu 1925 roku Senat PW nadał również pierwsze w historii Uczelni doktoraty *honoris causa*²⁷³. W listopadzie 1925 roku Prezydent RP Stanisław Wojciechowski przekazał na ręce rektora nowy sztandar Uczelni, ufundowany przez Stowarzyszenie Techników Polskich. Podczas tych obchodów po raz pierwszy wręczono władzom Uczelni insygnia władzy akademickiej – łańcuchy rektorskie i dziekańskie ufundowane przez hr. Bogdana Hutten-Czapskiego. Jubileusz dziesięciolecia upamiętniono ponadto okolicznościową publikacją – wydano książkę pamiątkową pod redakcją Leona Staniewicza pt. *Politechnika Warszawska 1915–1925*.

Kolejny etap jubileuszowych obchodów w Politechnice Warszawskiej, nawiązujący do dwóch kluczowych dla Uczelni dat: 1826 i 1915 roku, nastąpił dopiero w roku 1965, gdyż pięć lat wcześniej skupiono się na rocznicy 10-lecia istnienia Uczelni w Polsce Ludowej. 15 listopada 1965 roku wraz z inauguracją roku akademickiego 1965/66 rozpoczęto obchody **50-lecia powstania Politechniki Warszawskiej** jako samodzielnej polskiej uczelni technicznej (1915–1965). *Pięćdziesięciolecie Politechniki Warszawskiej zbiegło się ze stuczterdziestoleciem powołania pierwszej w Warszawie wyższej uczelni technicznej – Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego*²⁷⁴ oraz z *siedemdziesięcioleciem Szkoły Wawelberga i Rotwanda, która łącząc się z Politechniką w 1951 r., przekazała jej swe znakomite tradycje* – czytamy we wstępie okolicznościowej publikacji *Politechnika Warszawska 1915–1965*, napisanej pod redakcją Kazimierza Kolbińskiego²⁷⁵. Jubileuszowe uroczystości odbywały się w Dużej Auli Politechniki Warszawskiej z udziałem prezesa Polskiej Akademii Nauk, profesorów i rektorów polskich uczelni technicznych oraz najwyższych władz państwowych. W trakcie obchodów wygłoszono m.in. referaty dotyczące historii i osiągnięć Uczelni, wręczono odznaczenia zasłużonym pracownikom naukowym. Rektor PW prof. Dionizy Smoleński wygłosił mowę, w której zaprezentował działalność Uczelni podczas minionych pięćdziesię-

²⁷³ Por. z podrozdziałem I.1.3.

²⁷⁴ Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego została otwarta 4 stycznia 1826 roku.

²⁷⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 5.

ciu lat. Nazajutrz w Gmachu Aerodynamiki zamontowano tablicę pamiątkową dedykowaną prof. Czesławowi Witoszyńskiemu, natomiast w Gmachu Chemii odsłonięto tablice upamiętniające profesorów: Tadeusza Miłobędzkiego i Jana Zawidzkiego. W Gmachu Nowym Technologicznym umieszczono tablicę honorującą prof. Witolda Broniewskiego, zaś w Gmachu Głównym pojawiły się tablice poświęcone profesorom: Wacławowi Moszyńskiemu i Stanisławowi Zwierzchowskiemu. Dnia 19 grudnia 1965 roku odbyła się dodatkowa uroczystość z okazji 50-lecia wydziałów budowlanych, prowadzona przez prof. Zbigniewa Wasiutyńskiego. Z tej okazji w Gmachu Głównym uroczystie wmurowano tablicę upamiętniającą prof. Andrzeja Pszenickiego²⁷⁶. W ramach obchodów postanowiono także wybić medal pamiątkowy²⁷⁷. Równolegle z obchodami głównymi również wydziały mechaniczne PW zorganizowały uroczystości jubileuszowe 50-lecia swojego istnienia, podkreślające kontynuację tradycji najstarszych wydziałów Politechniki. Ich historia została opisana w wydanej trzy lata później monografii *50 lat wydziałów mechanicznych Politechniki Warszawskiej 1915–1965*²⁷⁸.

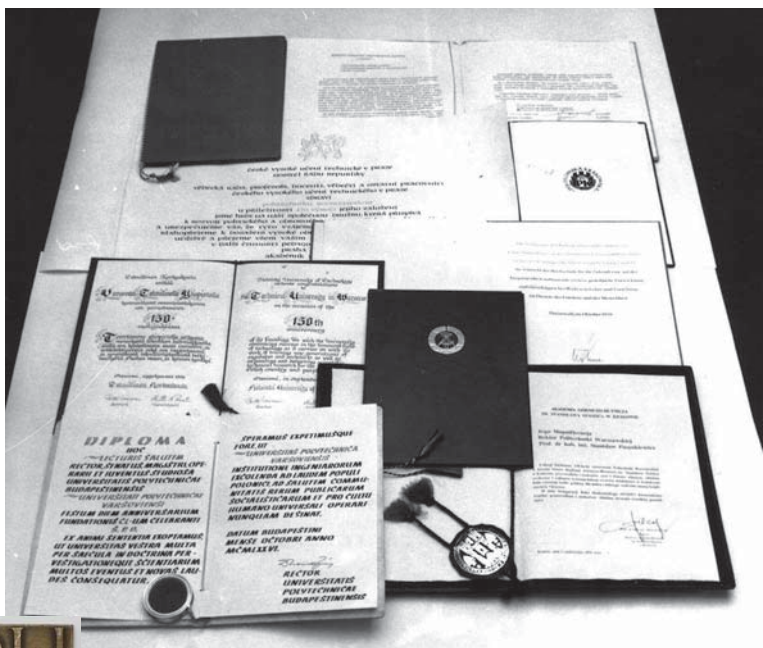
Lata 70. przyniosły dalsze pielęgnowanie tradycji rocznicowych, często w nowych, szerszych kontekstach historycznych. W połowie lat 70. kierownictwo Uczelni postanowiło uczcić nie tylko rocznice liczone od 1915 roku, ale także te nawiązujące do wcześniejszych korzeni szkolnictwa technicznego w Warszawie. W ten sposób w 1976 roku zorganizowano **obchody 150-lecia wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie**, licząc od założenia w 1826 roku Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Uroczystości 150-lecia miały bardzo uroczystą oprawę i zostały przygotowane przez powołany na tę okoliczność komitet organizacyjny. Inaugurację obchodów przeprowadzono 1 października 1976 roku w Dużej Auli Gmachu Głównego

²⁷⁶ A. Ulmer, *Politechnika Warszawska w latach...*, op. cit., s. 26.

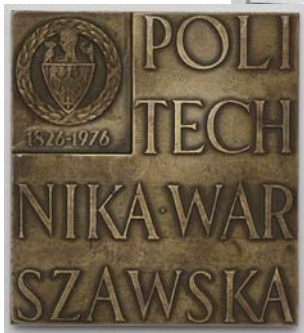
²⁷⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, przedstawione na posiedzeniu Senatu Politechniki Warszawskiej w dniu 1 września 1965 roku, Politechnika Warszawska, Warszawa, sierpień 1965, s. 24.

²⁷⁸ *50 lat wydziałów mechanicznych Politechniki Warszawskiej 1915–1965*, red. K. Raksimowicz, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1968.

Dyplomy i listy
gratulacyjne z 1976
roku (ze zbiorów
Muzeum PW)

150-lecie wyższego szkolnictwa
technicznego w Warszawie, 1976 rok

Medal upamiętniający
150-lecie Politechniki
Warszawskiej

Okolicznościowa karta
pocztowa (ze zbiorów
Muzeum PW)

PW, z udziałem pocztów sztandarowych warszawskich uczelni: Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Głównej Planowania i Statystyki oraz zaproszonych gości. Wśród obecnych znaleźli się przedstawiciele najwyższych władz państwowych, na czele z I sekretarzem KC PZPR, a także rektorzy uczelni krajowych i zagranicznych. Podczas ceremonii Rektor PW prof. Stanisław Pasynkiewicz wygłosił przemówienie otwierające obchody, podkreślając znaczenie łączenia postępu z tradycją i wyrażając nadzieję, że towarzysząca jubileuszowi sesja naukowa pomoże w upowszechnieniu wiedzy o dziejach szkolnictwa technicznego i samej Politechniki.

Ważnym akcentem uroczystości było odsłonięcie w Dużej Auli okolicznościowej tablicy pamiątkowej upamiętniającej 150 lat pierwszej polskiej Politechniki z inskrypcją o treści:

1826–1976

4 STYCZNIA 1826 ROKU OTWARTO W WARSZAWIE
PIERWSZĄ POLSKĄ POLITECHNIKĘ. PREZESEM
RADY POLITECHNICZNEJ BYŁ STANISŁAW STASZIC,
A REKTOREM KAJETAN GARBIŃSKI.
W 150 ROCZNICĘ – SENAT POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ.

Odsłonięcia tablicy dokonał jeden z urzędujących w latach 50. rektorów PW – prof. Władysław Araszkiewicz. Obchody rocznicowe 1976 roku stały się także okazją do uhonorowania wybitnych postaci. Piętnaście osób wyróżniono wpisem do Honorowej Księgi Zasłużonych dla Politechniki Warszawskiej. W trakcie jubileuszu wręczono medale okolicznościowe oraz doktoraty *honoris causa*. Tytuły te otrzymało trzech zasłużonych uczonych, w tym Rektor PW z lat 60. – prof. Dionizy Smoleński, oraz dwaj zagraniczni naukowcy – prof. Veikko Laasonen z Finlandii i prof. Jurij Sokołow z ZSRR. Uroczystościom towarzyszyły wspomniane wydarzenia o charakterze naukowym i dokumentacyjnym. 13 grudnia 1976 roku rozpoczęto dwudniową sesję naukową z towarzyszącą jej wystawą „Politechnika Warszawska – gospodarce narodowej”. Jednym z kluczowych wątków ekspozycji było ukazanie tradycji naukowych Uczelni sięgających 1826 roku. Sesja plenarna konferencji została podzielona na trzy bloki tematyczne: „Szkolnictwo

techniczne w Warszawie w okresie zaborów”, „Politechnika Warszawska w latach 1915–1947” oraz „Politechnika Warszawska w latach 1947–1976”. W trakcie obrad wygłoszono łącznie 15 referatów. Podczas pracy w sekcjach: chemicznej, ekonomicznej, elektrotechnicznej, inżynieryjno-budowlanej, matematyczno-fizycznej i mechanicznej, przedstawiono wystąpienia poświęcone głównie historii poszczególnych wydziałów, instytutów oraz procesowi kształcenia studentów. Wydarzenie zgromadziło ok. 500 uczestników. Na zakończenie konferencji prof. Antoni Kobyliński z Wydziału Inżynierii Lądowej przekazał rektorowi dokument *Ogólny programat kursów wykładać się mających w Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w roku szkolnym 1830/31*²⁷⁹. Materiały konferencyjne opublikowano w formie monografii pod tytułem *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie 1826–1976*²⁸⁰. W ramach obchodów oddano również hołd wybitnym postaciom związanym z historią Politechniki Warszawskiej, składając kwiaty i pełniąc warty honorowe przy grobach Stanisława Staszica na warszawskich Bielanach oraz Kajetana Garbińskiego na Cmentarzu Powązkowskim. Niewątpliwą spuścizną jubileuszu było powołanie Zespołu Naukowego ds. Historii Politechniki Warszawskiej²⁸¹, który kontynuował prace nad utrwalaniem tradycji Uczelni^{282, 283}.

Dziesięć lat później powrócono do tradycji szkoły, akcentując ciągłość historii od inicjatywy Stanisława Staszica z 1826 roku, przez odrodzenie Uczelni w 1915 roku, aż po czasy współczesne. Główne **uroczystości 160-lecia** odbyły się 8 stycznia 1986 roku. Tego dnia miało miejsce uroczyste posiedzenie Senatu Uczelni w całości poświęcone jubileuszowi. Rektor PW prof. Zbigniew Grabowski wygłosił podniosłe przemówienie okolicznościowe,

²⁷⁹ Obecnie w zbiorach Muzeum PW.

²⁸⁰ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit.

²⁸¹ Zespół powołano 20 kwietnia 1976 roku w ramach przygotowań do jubileuszu 150-lecia PW.

²⁸² W 1981 roku przekształconym w Senacką Komisję ds. Historii i Tradycji, której pierwsze spotkanie odbyło się 15 grudnia 1981 roku, tuż po wprowadzeniu stanu wojennego.

²⁸³ I. Koptoń-Rynec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 55–62.

po czym zaprezentowano referat historyczny pt. *Pierwsza politechnika polska* autorstwa doc. Jerzego Ruszkiewicza. Podczas obrad pokazano także biograficzny film dokumentalny poświęcony pamięci prof. Janusza Groszkowskiego, a Muzeum PW zorganizowało okolicznościową wystawę historyczną prezentującą bogate dziedzictwo Politechniki w jej 160-letniej historii²⁸⁴.

Władze Uczelni zadbały również o mniej typową formę upamiętnienia – w uznaniu zasług pracowników rozdano symboliczne nagrody w postaci 15 talonów na samochody²⁸⁵ dla wyróżnionej kadry, co było znamienym akcentem realiów lat 80. Kolejnym elementem rocznicowym jubileuszu Szkoły Przygotowawczej była broszura zatytułowana *W 160. rocznicę utworzenia Politechniki w Warszawie*, zawierająca materiały z uroczystej sesji Senatu PW, a wydana w czerwcu 1986 roku w nakładzie tysiąca egzemplarzy. W publikacji oprócz wystąpienia rektora i okolicznościowego referatu znalazły się teksty przemówień: Stanisława Staszica, Kajetana Garbińskiego, Ludwika Platera oraz kalendarium lat 1822–1831.

W jubileuszowym roku 1986 rozpoczęto już także prace nad kolejną ważną rocznicą Uczelni, jaką było ustanowienie Politechniki Warszawskiej w 1915 roku jako Uczelni z polskim językiem wykładowym. W lutym 1989 roku kierownictwo Instytutu Inżynierii Chemicznej i Procesowej zadeklarowało chęć włączenia do programu jubileuszowych obchodów 75-lecia Politechniki Warszawskiej uroczystości związanych z 20-leciem działalności Instytutu, a także nadania jego gmachowi imienia prof. Janusza Ciborowskiego, czemu miało towarzyszyć odsłonięcie stosownej tablicy pamiątkowej. Zgłoszono także propozycję wzbogacenia kalendarza obchodów o kolejne wydarzenia: 1) wmurowanie i uroczyste odsłonięcie tablicy ku czci studentów Politechniki Warszawskiej poległych w wojnie 1920 roku oraz tablicy upamiętniającej miejsce stacjonowania sztabu generała Hallera, 2) umieszczenie tablicy pamiątkowej w Gmachu Fizyki – miejscu uroczystej inauguracji Uczelni w 1915 roku, 3) organizację uroczystej sesji Senatu Politechniki Warszawskiej, nawiązującej do okoliczności jej powstania w 1915 roku.

²⁸⁴ Ibidem, op. cit. s. 96.

²⁸⁵ A. Ulmer, *Politechnika Warszawska w latach...*, op. cit., s. 26.

W planowanych obchodach kładziono nacisk na ukazanie patriotycznych postaw pracowników i studentów Politechniki Warszawskiej w okresach walk o niepodległość państwa, jej działalność w czasach okupacji hitlerowskiej oraz znaczący wkład Uczelni w rozwój polskiej nauki i przemysłu²⁸⁶.

I.3.2. Rola jednostek PW w zachowaniu tradycji

Okres II wojny światowej przerwał tradycję jawnego świętowania rocznic, lecz po wojnie Politechnika Warszawska powróciła do tych zwyczajów, nawiązując do przedwojennej ciągłości, choć ta bazowała na datach kluczowych dla Uczelni, tj. roku 1826 i roku 1915²⁸⁷. W pierwszych latach powojennych koncentrowano się jednak głównie na odbudowie zniszczonych gmachów i wznowieniu działalności dydaktycznej. Niemniej gdy tylko ustabilizowała się sytuacja uczelni, sięgnięto znów po formułę uroczystych obchodów, choć z racji istniejącego w Polsce ustroju skupiono się na kontekście państwowym.

Dnia 12 marca 1955 roku w Małej Auli odbyła się uroczystość obchodów **10-lecia Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej**. Miała ona charakter bardziej wewnętrzny, skierowany do społeczności Uczelni i władz resortu szkolnictwa wyższego. W czasie uroczystości podsumowano osiągnięcia dekady odbudowy Uczelni, zarówno w wymiarze materialnym, jak i naukowym. Podkreślano szczególnie rozwój bazy naukowej, wzrost liczby studentów oraz zwiększenie liczby wydziałów, a także wkład Politechniki w odbudowę kraju. Jubileusz stał się również okazją do odnowienia więzi środowiskowych oraz zasygnalizowania aspiracji Uczelni do odgrywania wiodącej roli w rozwoju techniki w Polsce. Rok później ukazała się obszerna monografia *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej 1945–1955* pod redakcją Henryka Śmigielskiego, stanowiąca podsumowanie osiągnięć PW w pierwszym powojennym dziesięcioleciu. *Ci, którzy widzieli Warszawę bezpośrednio po wype-*

²⁸⁶ I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 97–98.

²⁸⁷ Por. z podrozdziałem I.3.1.

dzeniu okupanta, którzy widzieli ówczesny stan uczelni, najlepiej z perspektywy 10 lat ocenić mogą entuzjazm, przywiązanie i żarliwość pionierów nowego życia, pozwalające porywać się im na rzeczy zdawałoby się niemożliwe, niewykonalne – podkreślał w tej okolicznościowej publikacji ówczesny Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Aleksander Dyżewski²⁸⁸.

Politechnika Warszawska w Polsce Ludowej podejmowała świętowanie rocznic nie tylko związanych bezpośrednio z tradycją i historią Uczelni, ale także umieszczonych w szerszym kontekście jej funkcjonowania w ramach struktur państwowych, poprzez m.in. działające w PW organizacje. Stałą formą pracy ZMP były chociażby akcje zobowiązań podejmowanych przed 1 Maja czy rocznicami rewolucji październikowej. Organizacja politechniczna ZMP wzięła m.in. masowy udział w przygotowywaniu w Warszawie II Światowego Kongresu Obróńców Pokoju w 1950 roku²⁸⁹. Takie inicjatywy podejmowały również wydziały, np. w 1950 roku Rada Wydziału Komunikacji dla uczczenia rocznicy rewolucji październikowej zorganizowała samokształcenie wszystkich pracowników naukowych w zakresie materializmu dialektycznego i historycznego²⁹⁰. W marcu 1963 roku dla uczczenia dwudziestej rocznicy Polskiej Partii Robotniczej odbył się zjazd byłych wychowanków Politechniki – działaczy postępowych okresu międzywojennego i wojennego. W tym samym roku świętowano rocznicę 20-lecia odrodzenia Wojska Polskiego, a rok później **20-lecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej**²⁹¹. Obchody zostały przeprowadzone w porozumieniu z innymi uczelniami, przy czym zasadnicze programy uzgodniono na posiedzeniu w Uniwersytecie Warszawskim²⁹². *Inauguracja roku szkolnego 1964/65 w Politechnice Warszawskiej jest dwudziestą z kolei inauguracją prac Uczelni po wojnie dokonaną w Warszawie. Zważywszy jednak na działalność Politechniki Warszawskiej w tymczasowej siedzibie w Lublinie*

²⁸⁸ *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 13.

²⁸⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 286.

²⁹⁰ *Ibidem*, s. 309.

²⁹¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 7.

²⁹² *Ibidem*, s. 23.

w r. szkolnym 1944/45 (ściśle w r. 1945), Uczelnia nasza ma już za sobą dwadzieścia lat pracy w Polsce Ludowej i wkracza w dwudziesty pierwszy rok swej działalności w nowych warunkach ustrojowych kraju. Dlatego też Politechnika Warszawska wybrała dzień inauguracji nowego roku szkolnego dla zainicjowania swego udziału w obchodach XX-lecia PRL – dwudziestolecia wytrwałej i owocnej pracy nad budową i umacnianiem nowego ładu społecznego w Polsce – tak w swoim przemówieniu wprowadzał w jubileusz Rektor Politechniki Warszawskiej prof. Jerzy Bukowski²⁹³. Na wydziałach Uczelni, w okresie od czerwca 1964 do maja 1965 roku, odbywały się z tej okazji zebrania. 6 czerwca 1965 roku odbyło się zebranie połączonych Rad Wydziałów Mechanicznego Technologicznego i Mechaniki Precyzyjnej, połączone z wystawą dorobku naukowego i dydaktycznego wydziałów. Inne wydziały ograniczały się do zebrania Rad Wydziałowych z udziałem przedstawicieli młodzieży, na których wygłaszano referaty obrazujące prace działów, historie ich działalności w dwudziestoleciu oraz plany rozwojowe²⁹⁴. W 1965 roku zorganizowano także obchody 20-lecia wyzwolenia ziem polskich w końcowym etapie wojny, co znalazło odzwierciedlenie w codziennym życiu Uczelni i jej wydziałów w postaci m.in. opracowania referatów obrazujących rozwój wydziałów w okresie dwudziestolecia, imprezy organizacji studenckich itp.²⁹⁵. W 1969 roku w Politechnice Warszawskiej świętowano kolejny państwowy **jubileusz 25-lecia PRL**, zainaugurowany 27 lutego 1969 roku przez ogłoszenie Czynu 25-lecia studentów PW²⁹⁶. Dziesięć lat później, w 1979 roku, zorganizowano w Politechnice 30-lecie Kongresu Jedności Klasy Robotniczej z uroczystym zebraniem Uczelnianej Organizacji Partyjnej PW, co było kolejnym znakiem czasu funkcjonowania w rzeczywistości Państwa Ludowego²⁹⁷.

²⁹³ *Skład osobowy, rok akademicki 1964/65, stan na dzień 15 grudnia 1964 roku*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1965, s. 9.

²⁹⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965...*, op. cit., s. 23.

²⁹⁵ Ibidem, s. 7.

²⁹⁶ „Biuletyn Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej”, Politechnika Warszawska, Warszawa, czerwiec 1969, s. 22.

²⁹⁷ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej*, 1 IV 1979, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 52.

Wydziały Politechniki Warszawskiej, o czym wspomniano w rozdziale o uczelnianych jubileuszach lat 1826 i 1915, swoje kolejne rocznice obchodziły często równolegle do centralnych uroczystości uczelnianych, wywodząc tradycje z początków Uczelni. I tak np. w 1965 roku były to wydziały budowlane i mechaniczne świętujące 50-lecie swojego istnienia²⁹⁸. Tego samego roku w kwietniu spośród przewidzianych wydziałowych obchodów 50-lecia odbył się jubileuszowy zjazd i uroczystość na Wydziale Architektury – jedynym obok Wydziału Chemicznego wydziale, który bez zmiany nazwy i zasadniczych zmian wewnętrznej struktury przetrwał całe 50-lecie. W czasie tych obchodów w Gmachu Architektury wmurowano dwie tablice poświęcone pamięci zmarłych i poległych pracowników wydziału. Na ścianie domu przy ul. Noakowskiego 4 Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy ufundowało tablicę poświęconą pamięci prof. Stanisława Noakowskiego²⁹⁹. W jubileuszowym roku 1976 swoje 25-lecie obchodziły Wydział Mechaniczny Technologiczny oraz Wydział Elektroniki. 1 lutego 1976 roku po 25 latach działalności swoją rocznicę świętowało także Studium Wychowania Fizycznego i Sportu, które zorganizowało Spartakiadę pod hasłem „25 lat Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w PW”³⁰⁰. Powyższe rocznicowe wydarzenia stanowią tylko przykład obchodów, które jednostki organizowały w ramach rocznic swojego istnienia, przypominając osiągnięcia kadry naukowej oraz upamiętniając tych, którzy wnieśli największy wkład w rozwój wydziału.

Ważną rolę w trwałym zabezpieczeniu dorobku historycznego Uczelni odegrała **Biblioteka Główna**³⁰¹, której działalność od samego początku była ściśle powiązana z historią Politechniki Warszawskiej. Proces gromadzenia zbiorów bibliotecznych rozpoczął się już wraz z otwarciem 4 stycznia 1826 roku Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Ponad pół wieku

²⁹⁸ Por. podrozdział I.3.1.

²⁹⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 24.

³⁰⁰ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej, X–XII 1976*, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1976, s. 13–17.

³⁰¹ Informacje o odbudowie Biblioteki Głównej zawiera podrozdział I.1.1.

później, 1 stycznia 1899 roku, otwarto Bibliotekę Warszawskiego Instytutu Politechnicznego cara Mikołaja II. Rozwój Biblioteki przerwała I wojna światowa. Dopiero w 1918 roku stało się możliwe jej powtórne uruchomienie. Niestety, działalność jednostki została zahamowana ponownie wraz z wybuchem II wojny światowej i zamknięciem Uczelni. W czasie okupacji niemieckiej Biblioteka Główna funkcjonowała od kwietnia 1942 roku przy Państwowej Wyższej Szkole Technicznej uruchomionej przez Niemców w pomieszczeniach Gmachu Głównego. Podczas Powstania Warszawskiego księgozbiór w znacznym stopniu został zniszczony. W 1945 roku po zakończeniu wojny wydobyte spod gruzów książki stały się załącznikiem zbiorów obecnej Biblioteki Głównej³⁰². Do 1977 roku funkcjonowała w Bibliotece Pracownia Filmowa, która 1 listopada 1989 roku została włączona do pionu administracyjnego – do Biura Rektora³⁰³.

W 1975 roku powołano Pracownię Historyczną, którą w 1993 roku wcielono do powstałego z inicjatywy Rektora PW prof. Stanisława Pasyńkiewicza **Muzeum Politechniki Warszawskiej**. Jednostka miała za zadanie gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie zbiorów dotyczących historii i tradycji PW. Oficjalne otwarcie Muzeum PW nastąpiło 25 października 1978 roku. Pierwszą wystawą urządzoną przez nową placówkę była ekspozycja zgromadzonych obiektów historycznych pt. „Dary i nabytki Muzeum PW”, na którą złożyły się m.in. indeksy, dokumenty osobiste byłych studentów i profesorów, zdjęcia i aparatura pochodząca z początku XX wieku. Wśród podejmowanych tematów znalazła się także „Politechnika walcząca”. Otwarcie wystawy nastąpiło w dniu inauguracji roku akademickiego 1979/1980. Do 2001 roku Muzeum było działem Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej³⁰⁴.

Na mocy *Zarządzenia z dn. 22 grudnia 1956 r.* Rektora Władysława Araszkiewicza w Dziale Administracyjno-

³⁰² W roku 2022 tradycyjne zasoby biblioteczne Politechniki Warszawskiej liczyły 810 000 woluminów książek, 355 000 woluminów czasopism i 278 000 jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych.

³⁰³ H. Rzeszut, *Zarys historii Biblioteki Głównej...*, op. cit., s. 56.

³⁰⁴ I. Koptoń-Rynec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 30, 32, 67.

Gospodarczym w strukturze organizacyjnej powstało **Archiwum Szkoły**. Niestety, zachowana w nim dokumentacja nie jest kompletna, gdyż o ile pierwsza wojna światowa nie naraziła Warszawy na bezpośrednie zniszczenia, o tyle druga mocno ją zrujnowała, a wiele dokumentów zostało bezpowrotnie utraconych. Od 1957 roku Archiwum stanowiło jedną z czterech komórek organizacyjnych Sekretariatu Szkoły w pionie Administracji Szkoły. Przez lata Archiwum zgromadziło m.in. ponad 16 000 teczek akt osobowych, 7 866 teczek z habilitacjami (od 1960 roku), 323 teczki studentów z Wyższej Szkoły Technicznej w Warszawie (z lat 1943–1944), protokoły posiedzeń Senatu Politechniki Warszawskiej (od 1939 roku). Najstarsze dokumenty należą do Wydziału Chemicznego i są datowane na 1922 rok³⁰⁵.

Powołany 20 kwietnia 1976 roku z okazji zbliżających się obchodów 150-lecia wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie **Zespół Naukowy ds. Historii Politechniki Warszawskiej** pełnił funkcje koordynacyjną i opiniodawczą w sprawach związanych z historią Politechniki Warszawskiej. Sekretariat Zespołu prowadziła Pracownia Historyczna Biblioteki Głównej. Początkowo to właśnie do zadań Pracowni należało ujednolicanie i scentralizowanie prac dotyczących gromadzenia, opracowywania i udostępniania dokumentów mających znaczenie dla historii Uczelni. Zespół Naukowy ds. Historii Politechniki Warszawskiej funkcjonował do 1981 roku, tj. do momentu przekształcenia w Senacką Komisję ds. Historii i Tradycji. Do tego czasu prowadził prace publikacyjne w dwóch aspektach dziejów Uczelni – wydarzeń historycznych i bieżących³⁰⁶. Zespół został podniesiony do rangi **Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji** przez rektora PW prof. Władysława Findeisena na początku jego kadencji (1981–1985). Przekształcenie miało na celu poszerzenie zakresu działania dotychczasowego Zespołu oraz nadanie mu większej rangi i oficjalnego statusu Komisji Senackiej, która miała stać się ważnym organem Uczelni, odpowiedzialnym za badanie, dokumentowanie i promowanie historii oraz tradycji Politechniki Warszawskiej. W wyniku przekształcenia Komisja

³⁰⁵ Ibidem, s. 34.

³⁰⁶ Ibidem, s. 63.

ds. Historii i Tradycji Politechniki Warszawskiej zyskała większe możliwości działania i większe zaangażowanie ze strony Senatu Uczelni^{307, 308}.

I.3.3. Inicjatywy przywracające pamięć o naukowcach Politechniki Warszawskiej

W okresie powojennym, trwającym od 1945 do przełomu ustrojowego 1989 roku, Politechnika Warszawska podejmowała liczne działania mające na celu utrwalanie pamięci o zasłużonych postaciach związanych z jej historią³⁰⁹. Praktyki te, podejmowane w różnych formach – od nazw ulic, przez pomniki i tablice pamiątkowe, po działania symboliczne – stanowiły istotny element budowania akademickiej tożsamości Uczelni i wpisywały się w szerszy kontekst pamięci instytucjonalnej. Jednym z bardziej znaczących przykładów instytucjonalnego upamiętniania była wspomniana w poprzednich rozdziałach działalność Zespołu Naukowego ds. Historii (do 1981 roku), przekształconego w Senacką Komisję ds. Historii i Tradycji, która opiniowała propozycje nadawania nazw ulicom oraz brała udział w inicjatywach związanych z pomnikami i tablicami pamiątkowymi zgłaszanymi m.in. przez wydziały PW. Szczególnym przypadkiem było poparcie Komisji dla nadania jednej z ulic Warszawy imienia prof. Jana Czochralskiego, pioniera w dziedzinie krystalografii. Jego sylwetka, jak i proces przezwyciężania infamii o tym wybitnym naukowcu zostają w niniejszej publikacji przywołane kilkakrotnie³¹⁰. Poniżej, zgodnie z chronologią wydarzeń, znajduje się opis działań podejmowanych w zakresie tej postaci, jak i pozostałych upamiętnień w latach 1945–1989.

³⁰⁷ Ibidem, s. 75.

³⁰⁸ Informacje o inicjatywach Zespołu Naukowego i Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji zawiera podrozdział I.2.4.

³⁰⁹ Podrozdział został opracowany na podstawie monografii: I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit.

³¹⁰ W tomie I, podrozdział III.6.2 – biogram i osiągnięcia, w tomie II, podrozdział II.10.1 – przywracanie dobrego imienia i upamiętnienie prof. Jana Czochralskiego.

Profesor Jan Czochralski (1885–1953), doktor *honoris causa* Politechniki Warszawskiej (1929), wynalazca bezcynowego stopu łożyskowego zwanego metalem B, którego najważniejsze odkrycie polegało na opracowaniu metody pomiaru szybkości krystalizacji metali, nazwanej od jego nazwiska metodą Czochralskiego³¹¹. Mimo ogromnego wkładu w naukę i patriotyczną postawę podczas II wojny światowej, po jej zakończeniu musiał mierzyć się z oskarżeniami o współpracę z niemieckimi władzami okupacyjnymi. Profesora osadzono w Zakładzie Karnym w Piotrkowie Trybunalskim. Po śledztwie trwającym od kwietnia 1945 roku, w sierpniu 1945 roku profesor wyszedł na wolność, wracając do rodzinnej Kcyni. Choć śledztwo umorzono z braku dowodów, 19 grudnia 1945 roku Senat Politechniki Warszawskiej podjął uchwałę, w której stwierdził, że sprawa podjęcia przez niego pracy na Uczelni jest *nieaktualna* i że *dr Jan Czochralski przestał być uważany przez grono profesorów za profesora Politechniki Warszawskiej*^{312, 313}. Dyskusję na temat profesora Czochralskiego na nowo otworzył w listopadzie 1983 roku przewodniczący Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji, prof. Eugeniusz Olszewski, inicjując proces rehabilitacji. W dniach 14 lutego i 26 marca 1984 roku Senacka Komisja odbyła posiedzenia poświęcone działalności profesora. Przyjęty w maju 1984 roku protokół obrad szczegółowo opisywał skomplikowaną sytuację prof. Jana Czochralskiego, wskazując na jego dwunarodowe związki i to, że w okresie okupacji starał się zachować lojalność wobec obu krajów: *Prof. Jan Czochralski związany był w ciągu swego życia zarówno z narodem polskim, do którego należał, jak i z narodem niemieckim, wśród którego pracował przez dużą część swego dojrzałego, aktywnego życia*. Dokumentacja ujawniła, że w ramach kierowanego przez siebie Instytutu Metalurgii i Metaloznawstwa PW uruchomił Zakład

³¹¹ A. Ulmer, I. Koptoń-Ryniec, *Politechnika Warszawska. Historia i tradycja w zarysie*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2023, s. 53.

³¹² M. Nader M., *Rok Jana Czochralskiego*, t. 1, *Zarys biografii i dokumentacja historyczna*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej”, 2014, nr 15, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014, s. 77.

³¹³ Profesor Jan Czochralski zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach, osamotniony, 22 kwietnia 1953 roku w poznańskim szpitalu, za: M. Nader, *Rok Jana Czochralskiego*, t. 1, *Zarys biografii...*, op. cit., s. 35.

Badania Materiałów, a wydając zaświadczenia o pracy, tolerował również działalność akowską i pomagał Polakom w granicach swoich możliwości – w tym finansowo – w staraniach o zwolnienie uwięzionych. Podkreślono, że ani stanowisko profesorów z lat 1939–1940, ani uchwała Senatu z 1945 roku nie zawierały oskarżenia o zdradę narodu, a prokuratorskie śledztwo nie potwierdziło naruszenia obowiązków obywatela polskiego. W październiku 1986 roku odczytano pozytywną opinię Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w kwestii rehabilitacji profesora Czochralskiego. Mimo to burzliwe przemiany polityczne uniemożliwiły finalizację procesu w kadencji Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji (1987–1990).

Do pozostałych inicjatyw utrwalających spuściznę naukowców Politechniki Warszawskiej Uczelnia podchodziła w sposób umożliwiający ich poznanie zarówno na forum ogólnouczelnianym, jak również przez szerokie spektrum form upamiętniania – od działalności wydawniczej i filmowej po upamiętnienia przestrzenne, takie jak pomniki, tablice czy nadawanie nazw ulicom i budynkom. Zespół Naukowy ds. Historii Politechniki Warszawskiej, przy aktywnym udziale Pracowni Historycznej Biblioteki Głównej, koncentrował się w głównej mierze na publikacjach dotyczących zarówno wydarzeń historycznych, jak i bieżących. Istotnym projektem było zapoczątkowanie cyklu wydawniczego „Zeszyty

Historyczne PW”. Projekt ten, przedstawiony w styczniu 1977 roku, miał ukazywać się raz na rok i zawierać m.in. artykuły monograficzne, dokumenty, wspomnienia, kroniki najważniejszych wydarzeń z życia Uczelni i sprawozdania z prac historycznych³¹⁴. Równolegle prowadzono prace nad publikacją *Słownika biograficznego profesorów Politechniki Warszawskiej*. Kolejnym obszernym projektem była „Kronika wydarzeń PW 1945–1980”. Do jej opracowania wykorzystywano archiwalia uczelniane, nagrania z zasłużonymi pracownikami, artykuły z prasy codziennej, publikacje naukowe oraz wydawnictwa okolicznościowe. Kronika miała odzwierciedlać wszystkie wydarzenia w Politechnice Warszawskiej, w tym zmiany organizacyjne i personalne, imprezy ogólnopolskie, jubileusze, a także osiągnięcia nauczycieli akademickich i wydarzenia z życia studentów oraz organizacji społecznych i politycznych. Do końca 1981 roku przygotowano do druku 10 roczników Kroniki. Równolegle prowadzono prace nad gromadzeniem relacji i wspomnień osób związanych z Uczelnią, w szczególności z okresu okupacji hitlerowskiej (do maja 1981 roku zgromadzono 118 relacji, część nagrano na taśmie magnetofonowej). Pracownia Historyczna zbierała również wspomnienia związane z wydarzeniami październikowymi z 1956 roku i marcowymi z 1968 roku. Nagrano relacje z siedmioma profesorami, m.in. z Dionizym Smoleńskim i Jerzym Bukowskim, które po autoryzacji miały uzupełnić odpowiednie roczniki Kroniki. Inne inicjatywy wydawnicze obejmowały monografię domu studenckiego przy Placu Gabriela Narutowicza (od 1915 roku) oraz alfabetyczny spis absolwentów Politechniki Warszawskiej (z uwzględnieniem zmian nazwisk, okresu międzywojennego i absolwentów Szkoły Inżynierskiej im. Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda z lat 1945–1951). W latach 70. Zespół Naukowy ds. Historii Politechniki Warszawskiej zaangażował się również w realizację działań filmowych, w tym „Kroniki Filmowej Politechniki Warszawskiej” oraz filmu o Uczelni *Politechnika Warszawska – czyny i rozmowy*, który został wyemitowany w lipcu 1982 roku.

Jednym z kluczowych aspektów upamiętnień było **wpisanie kampusu Politechniki Warszawskiej do rejestru zabytków**.

³¹⁴ Oficjalną zgodę na cykl uzyskano w 1995 roku.

Główny teren Uczelni, ograniczony ulicami: Nowowiejską, Aleją Niepodległości, Koszykową, Noakowskiego i Placem Politechniki, wraz z drogami, zielenią i dawnym ogrodzeniem, został wpisany do rejestru zabytków m.st. Warszawy 1 grudnia 1977 roku pod numerem 921. Wśród wyszczególnionych obiektów z XIX i XX wieku znalazły się m.in.: Gmach Fizyki (z fontanną), Gmach Chemii, Gmach Aerodynamiki, Gmach Starej Kotłowni, Gmach Mechaniki (z halą warsztatową i kominem), Gmach Nowej Kreślarni, Gmach Elektrotechniki, Gmach Technologii Chemicznej oraz budynki mieszkalne: profesorski (ul. Koszykowa 85) i administracji (ul. Nowowiejska 22). Wcześniej do rejestru wpisano Gmach Główny (1965), Gmach Architektury (1969) i Dom Studencki „Sezam” (1973). 3 maja 1969 roku na terenie kampusu przed Gmachem Technologii Chemicznej odsłonięto obelisk poświęcony Pamięci Profesorów, Pracowników, Studentów oraz Żołnierzy Września i Powstania Warszawskiego poległych i zamordowanych w latach 1939–1945³¹⁵. Powstały kilka lat później Zespół Naukowy ds. Historii zaproponował wznoszenie nowych pomników. W miejscu ewentualnej rozbiórki komina kotłowni sugerowano postawienie pomnika pierwszego rektora Politechniki Warszawskiej Zygmunta Straszewicza, z pamiątkową tablicą zawierającą nazwiska wszystkich zmarłych rektorów. Pojawiła się też sugestia usytuowania pomników wokół głównego ciągu spacerowego na osi Gmachu Głównego ku ul. Koszykowej, w pobliżu Gmachu Fizyki i Gmachu Nowej Kreślarni. W październiku 1977 roku Zespół zaakceptował wstępny projekt pomników dla Stanisława Staszica, Kajetana Garbińskiego, Zygmunta Straszewicza i Kazimierza Obrębowicza. Rozważano również umieszczenie pomnika Staszica na Placu Jedności Robotniczej (obecnie Plac Politechniki) jako jednego z centralnych pomników warszawskich.

W kwestii tablic pamiątkowych, dyskutowano o wmurowaniu w Gmachu Fizyki tablicy upamiętniającej otwarcie Politechniki Warszawskiej 15 listopada 1915 roku. W 1981 roku odsłonięto w Gmachu Głównym tablicę poświęconą pamięci Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”³¹⁶ i innych studentów PW walczące-

³¹⁵ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 53.

³¹⁶ Informacja o odsłonięciu tablicy znajduje się w podrozdziale I.2.3.

go podziemia lat 1939–1945. We wrześniu 1985 roku uroczystie zaprezentowano tablice pamięci profesorów: Mieczysława Wolfkego, Szczepana Szczeniowskiego i Stanisława Kalinowskiego w Instytucie Fizyki. Poparto również inicjatywę umieszczenia na Gmachu Architektury tablicy upamiętniającej działania sztabu 3. Batalionu Pancernego „Golski” oraz szpitala Armii Krajowej podczas Powstania Warszawskiego. W 1986 roku Wydział Inżynierii Lądowej ustanowił tablicę ku czci profesora Zbigniewa Wasiutyńskiego. 7 stycznia 1989 roku wmurowano w Gmachu Architektury tablicę pamiątkową poświęconą studentowi tego wydziału Janowi Rodowiczowi „Anodzie”.

Duży nacisk kładziono na nadawanie ulicom warszawskim nazw imion zasłużonych profesorów Uczelni. W maju 1978 roku Zespół Naukowy przedstawił Urzędowi Miasta Stołecznego Warszawy listę 22 nazwisk, m.in. Karola Adamieckiego, Ludwika Uzarowicza, Kazimierza Drewnowskiego, Bohdana Stefanowskiego, Zygmunta Straszewicza czy Aleksandra i Zbigniewa Wasiutyńskich. Do listopada 1984 roku z tej listy tylko pięć ulic otrzymało nazwy, a osiem innych nazwano wcześniej bez wniosku Komisji. W marcu 1980 roku poinformowano o pojawieniu się dwóch nowych ulic imienia naukowców PW: Mieczysława Wolfkego (Bemowo) i Czesława Witoszyńskiego (Praga Południe). W maju 1985 roku, po aktualizacji listy, ustalono kolejne propozycje patronów ulic, wśród nich znaleźli się m.in.: Maksymilian Tytus Huber, Tadeusz Miłobędzki czy Andrzej Pszenicki. Senacka Komisja wystąpiła również o zmianę nazw ulic i placów m.in.: Placu Jedności Robotniczej, upamiętniającego Kongres Zjednoczeniowy PPR i PPS z 1948 roku³¹⁷, na Plac Politechniki (od 1989 roku), Sadowej na Księdza Skorupki, Partyzantów na Oleandrów. Przyjęto zasadę, by o nadanie imienia występować najwcześniej w piątą rocznicę śmierci. Zmiany w nazewnictwie zaszły również na samym kampusie Politechniki Warszawskiej. W grudniu 1982 roku Instytutowi Techniki Ciepłej nadano imię prof. Bohdana Stefanowskiego (1883–1976)³¹⁸ i od-

³¹⁷ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 62.

³¹⁸ *Jubileusz 40-lecia Instytutu Techniki Ciepłej im. Bohdana Stefanowskiego Politechniki Warszawskiej*, „Biuletyn Instytutu Techniki Ciepłej Politechniki Warszawskiej”, wydanie specjalne, grudzień 2001, s. 5.

Wszystkie te działania podkreślają kompleksowe i długofalowe zaangażowanie Politechniki Warszawskiej w kultywowanie pamięci o swoich wybitnych pracownikach, ważnych wydarzeniach i kształtowaniu przestrzeni Uczelni oraz miasta w duchu szacunku dla osiągnięć i tradycji.

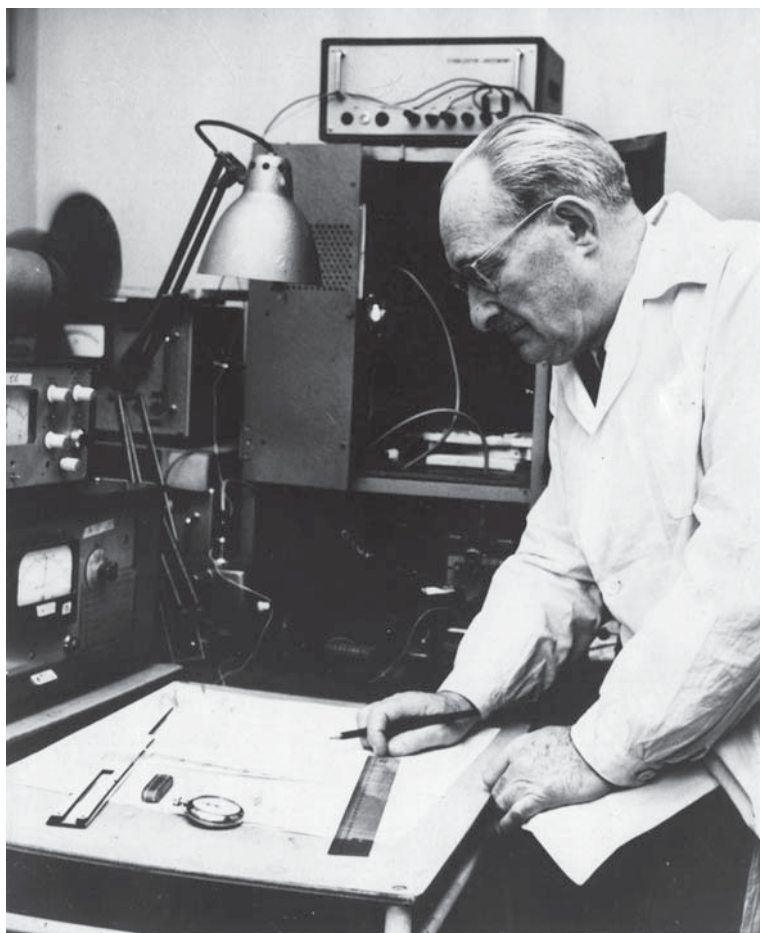
słonięto w budynku jego popiersie³¹⁹. Dwa lata później, w 1984 roku, Gmach Elektroniki nazwano imieniem prof. Janusza Groszkowskiego (1898–1984)³²⁰.

Senacka Komisja dbała również o upamiętnianie zmarłych profesorów przez składanie wieńców na ich grobach. Od 1981 roku, co roku

w Dzień Zaduszny Pracownia Historyczna Biblioteki Głównej organizowała składanie wieńców na grobach profesorów PW na warszawskich cmentarzach oraz przy pomniku twórcy wyższego szkolnictwa technicznego Stanisława Staszica na Bielanach. W tym celu opracowano i kilkakrotnie wznawiano *Przewodnik po grobach profesorów PW* (pierwsze wydanie w 1982 roku). Komisja dążyła także do składania kwiatów na grobach zasłużonych profesorów z okazji kolejnych jubileuszy i podejmowała próby zaangażowania studentów w te działania. W 1989 roku weszła w życie propozycja decentralizacji składania kwiatów na rzecz oddolnych działań wydziałów. Kompleksowo i szybko Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji zareagowała na śmierć prof. Janusza Groszkowskiego 3 sierpnia 1984 roku. Już w styczniu 1985 roku odbyło się posiedzenie Komisji, na którym przedstawiono uchwały rad Wydziałów Elektroniki i Elektrycznego dotyczące jego upamiętnienia. Powołano Komitet dla Uczczenia Pamięci Profesora Janusza Groszkowskiego, a inicjatywy te poparła również Polska Akademia Nauk (fundując nagrodę i planując wydanie zbioru jego prac) oraz Stowarzyszenie Elektryków Polskich (ustanawiając medal). 22 marca 1985 roku

³¹⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981–1984*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 20 czerwca 1984 roku, s. 5.

³²⁰ Profesor był absolwentem Politechniki Warszawskiej, zatrudnionym w Katedrze Radiotechniki Wydziału Elektrycznego PW, posłem na Sejm PRL VI kadencji, wiceprzewodniczącym Rady Państwa, kandydatem do Nagrody Nobla. Miał wkład w rozszyfrowanie systemów sterujących bomb V-1 i rakiet V-2. Był twórcą metody analizy drgań elektrycznych nieliniowych zwanej „metodą harmoniczną Groszkowskiego”, por. A. Ulmer, I. Koptoń-Ryniec, *Politechnika Warszawska...*, op. cit., s. 50.

Prof. Janusz
Groszkowski w swoim
laboratorium
na Politechnice
Warszawskiej (ze
zbiorów Muzeum PW)

Senat Politechniki Warszawskiej zaakceptował inicjatywę uczczenia pamięci profesora, rozważając takie formy upamiętniania, jak m.in.: wystawienie popiersia w Gmachu Elektrotechniki, tematyczną wystawę w Muzeum PW, emisję filmów o profesorze oraz znaczka pocztowego³²¹. Nazwisko prof. Janusza Groszkowskiego zostało również umieszczone na pomniku poświęconym akcji V-1 i V-2, odsłoniętym w listopadzie 1991 roku przed Gmachem Elektroniki. Tablice z inskrypcjami na cześć profesora Groszkowskiego znalazły się również na Gmachu Elektrotechniki (z okazji 90. rocznicy uro-

³²¹ Znaczek został wydany przez Poczta Polską w 1995 roku z inicjatywy Senatu Uczelni.

dzin 21 marca 1988 roku, w sali seminaryjnej nr 241) oraz w holu I piętra Gmachu Elektroniki (tablica i rzeźba głowy profesora)³²².

Wszystkie te działania – choć stanowią jedynie wybór z wielu³²³ – podkreślają kompleksowe i długofalowe zaangażowanie Politechniki Warszawskiej w kultywowanie pamięci o swoich wybitnych pracownikach, ważnych wydarzeniach i kształtowaniu przestrzeni Uczelni oraz miasta w duchu szacunku dla osiągnięć i tradycji. Należy jednocześnie nadmienić, że w przestrzeni Politechniki Warszawskiej znajdowały się również formy upamiętnień charakterystyczne dla czasów, w których Uczelnia funkcjonowała. Po zmianie ustrojowej i dokonaniu swoistego audytu w lipcu 1992 roku Senat Politechniki Warszawskiej, sankcjonując wolę społeczności akademickiej, przyjął uchwałę³²⁴ w sprawie przekazania trzech tablic upamiętniających: I Kongres PZPR, działaczy rewolucyjnych w XX rocznicę powstania PPR, studenta PW Franciszka Zubrzyckiego³²⁵ – z Dużej Auli do Muzeum Politechniki Warszawskiej.

³²² 21 marca 1998 roku uroczyste obchodzono 100-lecie urodzin prof. Janusza Groszkowskiego, któremu towarzyszyło specjalne wydanie „Miesięcznika Politechniki Warszawskiej”.

³²³ Wyboru dokonano na podstawie inicjatyw opiniowanych przez Zespół Naukowy ds. Historii oraz Senacką Komisję ds. Historii i Tradycji PW zawartych w monografii: I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit.

³²⁴ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 71/XLI/92 z dn. 8 lipca 1992 r. w sprawie przekazania trzech tablic pamiątkowych do Muzeum PW.*

³²⁵ F. Zubrzycki ps. „Mały Franek” był działaczem polskiego ruchu robotniczego i komunistycznego ruchu oporu w czasie II wojny światowej, dowódcą pierwszego oddziału partyzanckiego Gwardii Ludowej.

I.4.1. Podstawy prawne

Lata 1955–1989 były dla szkolnictwa wyższego w Polsce czasem głębokich przemian ustrojowych i organizacyjnych, które istotnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno Politechniki Warszawskiej, jak i pozostałych uczelni wyższych w Polsce. W niniejszym rozdziale przeanalizowano podstawy prawne regulujące działalność szkół wyższych w PRL oraz wynikające z nich przeobrażenia strukturalne Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1989. Omówiono zmiany ogólnokrajowych regulacji prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego oraz ich przełożenie na ustrój Uczelni, ze szczególnym uwzględnieniem statutów PW z lat 1985 i 1986 – pierwszych nowych statutów uczelnianych w okresie powojennym. Przedstawiono także rozwój struktury wewnętrznej PW. Osobną uwagę poświęcono utworzeniu Filii PW w Płocku w 1967 roku, opisując okoliczności lokalne i centralne tej decyzji. Rozważania te osadzono w kontekście ogólnopaństwowych uwarunkowań szkolnictwa wyższego w PRL, wskazując, jak zmiany legislacyjne i polityczne przekładały się na funkcjonowanie i autonomię Politechniki Warszawskiej.

W połowie lat 50. nastąpiła w Polsce istotna zmiana klimatu politycznego po okresie stalinowskim. Odwilż 1956 roku przyniosła na uczelniach wyższych ożywioną dyskusję o potrzebie reform i częściowego przywrócenia autonomii akademickiej po latach centralistycznych wypaczeń systemu. Wcześniej, w klasycz-

nym okresie stalinizmu (1948–1956), autonomia szkół wyższych została faktycznie zniesiona – rektorzy i dziekani byli bezpośrednio podporządkowani władzom państwowym, a struktura uczelni ujednoliconą według wzorców sowieckich. *Ustawa z dn. 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym*³²⁶ scentralizowała zarządzanie szkołami wyższymi, wprowadzając zasadę ich zarządzania przez ministra i znosząc przedwojenne samorządne statuty akademickie. Organem nadzoru nad uczelniami stało się bezpośrednio ministerstwo, które m.in. zyskało prawo mianowania i odwoływania rektorów oraz decydowania o obsadzie stanowisk profesor-skich. Reformy lat 1948–1951 kładły nacisk na rozwój nauk technicznych i ścisłych, wprowadziły dwustopniowe studia (inżynierskie i magisterskie) oraz ideologizację programów nauczania. Te zmiany oznaczały zerwanie z tradycją autonomii międzywojennej i podporządkowanie szkolnictwa wyższego celom planu socjalistycznego państwa³²⁷. Kolejnym kluczowym aktem prawnym była nowela do *Ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki*, uchwalona przez Sejm 10 września 1956 roku³²⁸. Nowela ta, choć nie zmieniała postanowienia o zarządzaniu szkołami wyższymi przez ministra szkolnictwa wyższego, znacząco podniosła rangę Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, wybieranej przez samodzielnych pracowników nauki. Minister został zobowiązany do zasięgania jej opinii w wielu istotnych sprawach, takich jak tworzenie i znoszenie wydziałów i kierunków studiów, określanie trybu doboru kandydatów na studia czy ustalanie planów i regulaminów studiów³²⁹. Nowela ustalała, że rektor kieruje uczelnią przy udziale Senatu, a dziekan wydziałem przy udziale rady. Przełom październikowy z 1956 roku i wybory do Sejmu na początku 1957 roku stworzyły pomyślne warunki dla opracowania nowej ustawy³³⁰.

³²⁶ *Ustawa z dn. 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki*, Dz.U. z 1952 r., nr 6, poz. 38.

³²⁷ T.P. Rutkowski, *Wokół polityki naukowej w Polsce Ludowej*, „Forum Akademickie”, 2020, nr 10, s. 36.

³²⁸ *Ustawa z dn. 10 września 1956 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki*, Dz.U. z 1956 r., nr 41, poz. 185.

³²⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 142.

³³⁰ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 143.

*Ustawa z dn. 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym*³³¹ została poprzedzona szeroko zakrojoną debatą, w której aktywnie uczestniczył również Senat Politechniki Warszawskiej. Przewidywała ona możliwość organizowania studiów doktoranckich, zastępując dotychczas funkcjonującą instytucję aspi rantury. Wraz z likwidacją powołanej w 1951 roku Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej nowe przepisy prze-

kazywały kompetencje w zakresie nadawania stopni naukowych radom wydziałów – z tym że decyzje o habilitacjach wymagały zatwierdzenia przez ministra, po uprzednim zasięgnięciu opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. W 1959 roku na Politechnice Warszawskiej prawo do przeprowadzania przewodów doktorskich uzyskało 15 wydziałów (wszystkie oprócz Wydziału Maszyn i Urządzeń Rolniczych), natomiast do przewodów habilitacyjnych – 12 (bez wydziałów: Budownictwa Wodnego, Maszyn i Urządzeń Rolniczych, Samochodów i Ciągników oraz Sprzętu Mechanicznego). Ponadto ustawa wprowadziła tzw. „rotacyjne terminy” zatrudniania pomocniczych pracowników nauki, tj. starszych asystentów i adiunktów, mające na celu zdynamizowanie ich rozwoju naukowego przez mobilizację do uzyskiwania stopni³³².

Ustawa z 1958 roku stanowiła podstawę prawną funkcjonowania polskich uczelni przez ponad dwie dekady, choć pewne zmiany legislacyjne nastąpiły najpierw w 1965 roku, regulując strukturę prawną wyższych szkół zawodowych, a następnie po wydarzeniach Marca 1968. Protesty studenckie i kryzys polityczny stały się impulsem do intensyfikacji centralnej kontroli nad uczelniami. W sierpniu³³³

Nowe przepisy przekazywały kompetencje w zakresie nadawania stopni naukowych radom wydziałów – z tym że decyzje o habilitacjach wymagały zatwierdzenia przez ministra, po uprzednim zasięgnięciu opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. W 1959 roku na Politechnice Warszawskiej prawo do przeprowadzania przewodów doktorskich uzyskało 15 wydziałów, natomiast do przewodów habilitacyjnych – 12.

³³¹ *Ustawa z dn. 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1958 r., nr 68, poz. 336.

³³² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 149, 169.

³³³ *Dekret z dn. 2 sierpnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1968 r., nr 29, poz. 188.

i grudniu³³⁴ 1968 roku wprowadzono zmiany w *Ustawie o szkolnictwie wyższym*, które istotnie ograniczyły autonomię szkół wyższych i wzmocniły wpływ partii na ich funkcjonowanie. Na mocy tych nowelizacji minister szkolnictwa wyższego uzyskał prawo samodzielnego powoływania i odwoływania kierowników katedr i dyrektorów instytutów oraz mianowania profesorów i docentów (z pominięciem dotychczasowych procedur konkursowych). Rozszerzono również skład organów kolegialnych uczelni o przedstawicieli młodszej kadry – zwiększono liczbę pracowników nienależących do profesury w senatach i radach wydziałów – oraz dopuszczono do udziału w posiedzeniach tych organów przedstawicieli PZPR i związków zawodowych. Było to formalne usankcjonowanie kontroli partyjnej nad decyzjami uczelni. Te zmiany oznaczały odwrócenie części zdobyczy odwilży 1956 roku – w praktyce rektor ponownie stawał się wykonawcą poleceń zwierzchnich. W tym okresie nie wprowadzono jednak nadal indywidualnych statutów uczelni, a system prawny opierał się na ustawie i jednolitych zasadach dla wszystkich szkół wyższych, z ograniczonym polem samodzielności wewnętrznej³³⁵. 27 lipca 1970 roku ukazało się *Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego*, zaś w dniu 20 sierpnia 1970 roku *Zarządzenie nr 19 Rektora Politechniki Warszawskiej w sprawie nowej struktury organizacyjnej PW*, tj. wprowadzenia instytutów³³⁶. Ostatnia znacząca nowelizacja ustawy nastąpiła w kwietniu 1972 roku³³⁷, jednak zasadniczy kształt systemu szkolnictwa wyższego pozostał bez większych reform przez całe lata 70. Dopiero na początku lat 80., w zmienionych warunkach społeczno-politycznych, przystąpiono do gruntownej zmiany prawa o szkolnictwie wyższym.

Aktem prawnym regulującym funkcjonowanie uczelni w latach osiemdziesiątych była *Ustawa z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*³³⁸. Jej wdrożenie zbiegło się z wyjątkowo trudnym

³³⁴ *Ustawa z dn. 20 grudnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1968 r., nr 46, poz. 334.

³³⁵ T.P. Rutkowski, *Wokół polityki naukowej...*, op. cit., s. 38–39.

³³⁶ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 248.

³³⁷ *Karta praw i obowiązków nauczyciela z dnia 27 kwietnia 1972 roku*.

³³⁸ *Ustawa z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1982 r., nr 14, poz. 113.

okresem w historii kraju, naznaczonym wydarzeniami politycznymi, ogólnopolską falą strajków studenckich oraz stanem wojennym, który wpłynął także na Politechnikę Warszawską³³⁹. Politechnika Warszawska, podobnie jak inne uczelnie, reagowała na te wydarzenia, co spowodowało znaczne zakłócenia w toku studiów od 16 listopada do 9 grudnia 1981 roku, a następnie zamknięcie Uczelni od 14 grudnia 1981 roku do 20 stycznia 1982 roku. Pomimo tych trudności rok akademicki 1982/83 był w PW rokiem nieprzerwanej pracy, poświęconym wdrażaniu nowych przepisów³⁴⁰. Wynikające z ustawy kluczowe zmiany obejmowały m.in. wzmocnienie samorządności studenckiej i ich reprezentacji w organach Uczelni, choć jednocześnie zlikwidowano studia doktoranckie i przekształcono filie uczelni w wydziały zamiejscowe. Mimo że ustawa niosła ze sobą wyzwania, takie jak m.in. problemy z finansowaniem³⁴¹, stała się fundamentem dla opracowania i uchwalenia *Statutu Politechniki Warszawskiej*, który uregulował jej wewnętrzne funkcjonowanie, odzwierciedlając nowe ramy prawne i dążenie do większej autonomii w kontekście kontroli państwowej. Zgodnie z ustawą Senat Uczelni był zobowiązany do opracowania własnego regulaminu studiów, bazując na ramowym regulaminie wydanym przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki^{342, 343}. Zmiana do ustawy nastąpiła 25 lipca 1985 roku, po czym 11 września 1985 roku ukazało się *Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*. Kolejne nowele następowały w latach 1987, 1989 i dotyczyły m.in. wyższego szkolnictwa wojskowego (nowela z dnia 16 lipca 1987 roku), nadzoru nad organizacjami studenckimi (nowela z dnia 10 kwietnia 1989 roku), zmian w organach kolegialnych

³³⁹ Zobacz podrozdział I.2.3.

³⁴⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 3.

³⁴¹ Dopiero na przełomie maja i czerwca 1982 roku Uczelnia otrzymała definitywny przydział środków budżetowych, por. tamże, op. cit., s. 3.

³⁴² *Zarządzenie nr 33 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dn. 17 września 1984 r.*

³⁴³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 26 czerwca 1985 roku, s. 12.

Ostatecznie *Statut Politechniki Warszawskiej* został zatwierdzony i wszedł w życie 1 lutego 1985 roku, stając się pierwszym statutem Uczelni uchwalonym przez jej Senat i zatwierdzonym przez władzę państwową po raz pierwszy od czasu statutu z okresu międzywojennego.

szkół wyższych (nowela z dnia 29 maja 1989 roku)³⁴⁴.

Uchwalenie i wejście w życie **pierwszego powojennego *Statutu Politechniki Warszawskiej*** było jednym z najdonioślejszych wydażeń w dziejach Uczelni lat 80. Od zakończenia II wojny światowej, aż do połowy lat 80. Politechnika

Warszawska nie miała własnego, pełnego statutu – funkcjonowała w oparciu o przepisy ustawowe i rozporządzenia resortowe. Tę sytuację zmieniła dopiero *Ustawa z 1982 roku o szkolnictwie wyższym*. Senat Politechniki Warszawskiej przystąpił do prac nad statutem niezwłocznie po wejściu w życie nowej ustawy. Już 29 czerwca 1983 roku Senat Uczelni uchwalił jego projekt. Oczekiwano, że po zatwierdzeniu przez ministra statut szybko zacznie obowiązywać, przywracając Uczelni pewną autonomię w sprawach wewnętrznych. Jednak tak się nie stało. Na skutek przeciągających się uzgodnień z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wejście statutu w życie uległo znacznemu opóźnieniu. W sprawozdaniu rektora za kadencję 1981–1984 odnotowano, że rok akademicki 1983/84, wbrew oczekiwaniom, nie przyniósł zakończenia prac legislacyjnych³⁴⁵. Ostatecznie *Statut Politechniki Warszawskiej* został zatwierdzony i wszedł w życie 1 lutego 1985 roku, stając się pierwszym statutem Uczelni uchwalonym przez jej Senat i zatwierdzonym przez władzę państwową po raz pierwszy od czasu statutu z okresu międzywojennego. Mimo to niemal wszystkie postanowienia statutu były już obowiązujące w Uczelni na mocy uchwały Senatu od 2 lutego 1984 roku³⁴⁶.

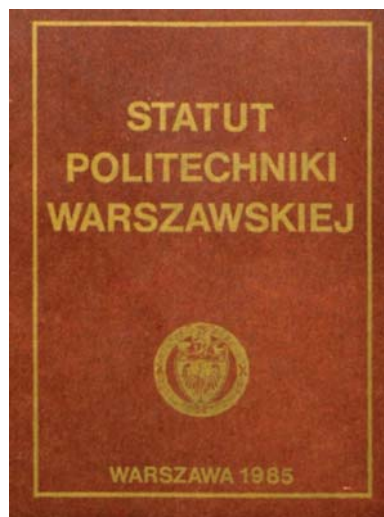
Rola i znaczenie pierwszego powojennego statutu dla Politechniki Warszawskiej były nie do przecenienia. *Statut*, po dekadach ścisłej regulacji zewnętrznej, przyznał Uczelni pewną podmio-

³⁴⁴ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 250–251.

³⁴⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 4.

³⁴⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 3.

towość prawną. Określał on m.in. strukturę organizacyjną PW, zasady działania jej organów, kompetencje rektora, Senatu, rad wydziałów, tryb powoływania kierowników jednostek itp. Było to zatem kompendium wewnętrznego prawa Uczelni, które wcześniej rozproszone było po różnych aktach wyższego rzędu. *Statut* ten formalnie usankcjonował istnienie instytutów i innych jednostek – wprowadził rozdział dotyczący typów jednostek organizacyjnych Uczelni, definiując, co to jest wydział, instytut, katedra, zakład, jednostka międzywydziałowa itd., zgodnie z wymogami ustawy. Jak wynika z zapisów, *Statut Politechniki Warszawskiej* przewidywał wówczas strukturę trójstopniową: wydziały dzieliły się na instytuty lub katedry, te zaś na zakłady – co odpowiadało ówczesnemu stanowi faktycznemu na Uczelni. Uregulowano też funkcjonowanie jednostek poza strukturą wydziałów (np. Biblioteka Główna, Studium Języków Obcych, Studium Wojskowe), podporządkowane bezpośrednio rektorowi. *Statut* potwierdził także istnienie Filii PW w Płocku³⁴⁷ jako odrębnej jednostki organizacyjnej. Co więcej, wykorzystując delegację ustawy z 1982 roku, postanowienia *Statutu* formalnie przekształciły status Filii. Zgodnie z nowym prawem Filia miała stać się pełnoprawnym wydziałem zamiejscowym PW. Stąd *Statut* PW ustalił, że dotychczasowa Filia w Płocku tworzy zamiejscowy wydział³⁴⁸ wraz z towarzyszącymi jednostkami, wspólnie określanymi mianem Ośrodka w Płocku, którym kieruje prorektor PW rezydujący w Płocku³⁴⁹. *Statut* z 1985 roku wprowadzał też istotne zmiany w organach kolegialnych i zasadach wyborczych, implementując postanowienia ustawy. Na jego mocy *Senat* PW uzyskał nowy kształt – z udziałem przedstawicieli studentów, doktorantów i pracowników niebędących profesorami. Zwyczaj ten był wówczas nowością, która wyni-

Okładka Statutu
Politechniki
Warszawskiej z 1985
roku (ze zbiorów
Biblioteki Cyfrowej PW,
Biblioteka Główna)

³⁴⁷ Początki i rozwój Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku opisano w podrozdziale I.4.2.

³⁴⁸ Pierwotnie nazwany Wydziałem Budownictwa i Maszyn Rolniczych.

³⁴⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 4.

kała z zapisów statutowych. Statut unormował również tryb wyboru rektora przez kolegium elektorskie Uczelni oraz wyboru dziekanów przez rady wydziałów, co zastąpiło wcześniejszy system mianowania. Był to zatem dokument przywracający wspólnotowy charakter Uczelni w zarządzaniu – w duchu przeprowadzonych w 1981 roku wolnych wyborów rektorskich, przerwanych stanem wojennym. Statut PW z 1985 roku zawierał 200 artykułów w 12 rozdziałach³⁵⁰.

Rozdział I

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Rozdział II

JEDNOSTKI DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZE

I NAUKOWE

- *Jednostki organizacyjne uczelni wykonujące zadania dydaktyczno-wychowawcze i naukowe*
- *Struktura jednostek organizacyjnych uczelni wykonujących zadania dydaktyczno-wychowawcze i naukowe*
- *Postanowienia wspólne*

Rozdział III

ORGANY POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

- *Senat*
- *Rektor i prorektorzy*
- *Rada wydziału*
- *Dziekan i prodziekani*
- *Dyrektor i rada instytutu kierunkowego*

Rozdział IV

WYBORY ORGANÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

- *Zasady ogólne*
- *Wybory rektora i prorektorów*
- *Wybory dziekana i prodziekanów*
- *Postanowienia wspólne*
- *Organizacja wyborów*

Rozdział V

KIEROWNICTWO WYDZIAŁOWYCH

I MIĘDZYWYDZIAŁOWYCH JEDNOSTEK

ORGANIZACYJNYCH

- *Dyrekcja instytutu*
- *Rada instytutu*
- *Kierownik studium międzywydziałowego*
- *Kierownicy katedr i zakładów*
- *Kierownicy jednostek o charakterze doświadczalnym, gospodarczym lub usługowym, związanych z działalnością dydaktyczną lub naukową*
- *Kierownicy komórek*
- *Pełnienie obowiązków i stanowiska, których nie można łączyć*

Rozdział VI

SYSTEM BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNY

- *Struktura systemu biblioteczno-informacyjnego*
- *Kierownictwo systemu biblioteczno-informacyjnego*

Rozdział VII

STUDIA I STUDENCI

- *Studia*
- *Prawa i obowiązki studentów*
- *Samorząd studencki*

Rozdział VIII

BADANIA NAUKOWE I PRACE NA RZECZ GOSPODARKI

Rozdział IX

NAUCZYCIELE AKADEMICKI I INNI PRACOWNICY POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

- *Zatrudnianie nauczycieli akademickich w drodze konkursu*
- *Ocena wyników pracy i awansowanie nauczycieli akademickich*
- *Zebrania pracownicze*
- *Pracownicy emerytowani*
- *Wyróżnienia, nagrody i inne świadczenia materialne*

Rozdział X

ADMINISTRACJA POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Rozdział XI

KOMISJE DYSCYPLINARNE

Rozdział XII

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

ZAŁĄCZNIKI

1. Godło Politechniki Warszawskiej

2. *Czapka studencka Politechniki Warszawskiej*
3. *Ślubowanie nauczyciela akademickiego*
4. *Ślubowanie studenta*
5. *Ślubowanie doktora*
6. *Odznaka honorowa „Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej”*
7. *Przepisy porządkowe dotyczące zgromadzeń i manifestacji*
8. *Zasady działania organów kolegialnych Politechniki Warszawskiej*
9. *Regulamin wyboru rektora i prorektorów Politechniki Warszawskiej*
10. *Zasady przeprowadzania konkursu*
11. *Wykaz jednostek organizacyjnych*

Wkrótce po wejściu w życie *Statutu* z 1985 roku dokonano jego niewielkiej nowelizacji. Jej efektem był *Statut Politechniki Warszawskiej* z 1986 roku³⁵¹, który stanowił kompleksową i bardziej szczegółową rewizję regulacji wewnętrznych Politechniki Warszawskiej. Wyraźnie ujmował osobowość prawną Uczelni i kwestię nadzoru nad jej działalnością przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wprowadził m.in. nową strukturę organizacyjną, zmienił proces wyboru rektora³⁵² i innych organów, dodał nowe wymogi dla jednostek organizacyjnych i uszczegółowił zasady dotyczące życia akademickiego, w tym zgromadzeń i działalności studenckiej oraz partyjnej. *Statut* doprecyzował, że Uczelnia posiada sztandar i wielką pieczęć okrągłą z godłem państwowym, a prawo używania wielkiej pieczęci przysługuje wyłącznie rektorowi. Sztandar miał być używany przy podniosłych uroczystościach jako symbol szkoły³⁵³. Została w nim jednocześnie ujęta informacja, że Politechnika Warszawska została odznaczona w 1974 roku Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski za swoją działalność, w tym konspiracyjną w okresie okupacji. W 1986 roku dodano rotę ślubowania docenta. *Statut* pod-

³⁵¹ *Statut Politechniki Warszawskiej*, 1986.

³⁵² W *Statucie* z 1985 roku rektor był wybierany przez kolegium elektorów. W *Statucie* z 1986 roku rektora wybierał Senat.

³⁵³ *Statut* z 1985 roku nie wspominał o sztandarze ani o wielkiej pieczęci.

kreślał, że Politechnika Warszawska przestrzega zasad wolności nauki i rozwija różnorodność kierunków naukowych z poszanowaniem odrębności światopoglądowych. *Statut* z 1986 roku zawierał także drobne zmiany i uzupełnienia strukturalne (rozdziały zamieniono na działy, artykuły na paragrafy), natomiast zasadnicze postanowienia przyjęte w 1985 roku pozostały aktualne. Wraz z końcem lat 80. i przemianami ustrojowymi *Statut* ten stał się punktem wyjścia do dalszego rozszerzania autonomii Uczelni, już w III Rzeczypospolitej³⁵⁴.

I.4.2. Przekształcenia strukturalne, utworzenie Filii w Płocku

Podstawową jednostką organizacyjną Politechniki Warszawskiej od początku jej istnienia był wydział. Po II wojnie światowej PW reaktywowała działalność z tradycyjnym podziałem na wydziały odziedziczone z okresu międzywojennego, jednakże w pierwszych powojennych latach struktura ta ulegała kilkukrotnym modyfikacjom w związku z ogólnopaństwowymi reformami nauki i szkolnictwa i dostosowaniem do potrzeb gospodarki centralnie planowanej³⁵⁵. Stąd też w latach 50. rozbudowano kierunki techniczne przez tworzenie nowych wydziałów wyspecjalizowanych w wąskich dziedzinach. Powstała w ten sposób dość rozdrobniona struktura – na Politechnice Warszawskiej pod koniec lat 50. funkcjonowało aż 16³⁵⁶ wydziałów. Jednakże doświadczenia kilku lat wskazały na potrzebę konsolidacji – zbyt małe wydziały okazywały się nieefektywne organizacyjnie. W roku akademickim 1960/61 przeprowadzono więc na Politechnice Warszawskiej generalną reorganizację wydziałów³⁵⁷, redukując ich liczbę z 16 do 12.

³⁵⁴ Kolejny *Statut Politechniki Warszawskiej* uchwalono w 1991 roku, dostosowując go do nowej *Ustawy* z 1990 roku.

³⁵⁵ Ważnym momentem było również włączenie do PW Szkoły Inżynierskiej im. Wawelberga i Rotwanda. Por. z podrozdziałem I.1.2.

³⁵⁶ Więcej w podrozdziale I.1.2.

³⁵⁷ Zmiany w liczbie wydziałów w latach 1959–1989 przedstawione są w niniejszym podrozdziale, por. tabela 4.

Zmniejszenie liczby wydziałów pociągnęło za sobą konieczność skorygowania dotychczasowych planów studiów i programów nauczania. Celem reformy było wyposażenie magistra inżyniera w umiejętność samodzielnego myślenia, metody pracy badawczej, zamiłowanie do pokonywania trudności, świadomość celu pracy oraz umiejętność współpracy i kierowania ludźmi. W wyniku połączenia niektórych wydziałów w latach 1960/61 wszystkie istniejące wówczas wydziały Uczelni uzyskały uprawnienia do prowadzenia przewodów doktorskich i habilitacyjnych.

W 1963 roku odrodziła się koncepcja tworzenia instytutów uczelnianych, porzucona po 1955 roku. Utworzono wtedy międzywydziałowy Instytut Matematyki oraz Instytut Techniki Ciepłej na Wydziale Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa³⁵⁸. W roku akademickim 1960/61 na Politechnice Warszawskiej przeprowadzono reorganizację wydziałów mechanicznych i budowlanych. Była ona następstwem decyzji z 1959 roku o likwidacji zawodowego szkolenia inżynierskiego, ograniczeniu liczby specjalizacji oraz zmniejszeniu naboru na studia. Zmiany te stworzyły możliwość konsolidacji niektórych jednostek. Z sześciu dotychczas istniejących wydziałów mechanicznych utworzono trzy nowe: Wydział Sprzętu Mechanicznego włączono do Wydziału Mechanicznego Technologicznego; Wydział Mechaniczny Konstrukcyjny i Wydział Lotniczy połączono, tworząc Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa; natomiast Wydział Samochodów i Ciągników oraz Wydział Maszyn i Urządzeń Rolniczych utworzyły Wydział Maszyn Roboczych i Pojazdów. Zmiany te nie ograniczały się do przekształceń wydziałowych – przeniesiono także część katedr, a jednostki o zbliżonym profilu połączono. W analogiczny sposób utworzono dwa nowe wydziały budowlane: z połączenia Wydziału Budownictwa Lądowego i Budownictwa Przemysłowego powstał Wydział Inżynierii Budowlanej, a z fuzji wydziałów Budownictwa Wodnego i Inżynierii Sanitarnej – Wydział Inżynierii Sanitarnej i Wodnej. Do roku 1965 wprowadzono jedną, wcześniej planowaną zmianę w strukturze: w 1962 roku

z Wydziału Mechanicznego Technologicznego wyodrębniono Oddział Mechaniki Precyzyjnej (istniejący od 1953 roku), przekształcając go w samodzielny Wydział Mechaniki Precyzyjnej. Równolegle, w latach 1962–1965, przeprowadzono reorganizację struktury katedralnej na wydziałach: Elektrycznym, Łączności, Chemicznym i Architektury – łącząc niektóre katedry i tworząc nowe. W czerwcu 1965 roku został przyjęty przez Senat PW statut Instytutu Fizyki³⁵⁹.

Reorganizacja z lat 1960/61 pociągnęła za sobą konieczność zmian programowych. Władze Uczelni postanowiły powiązać je z szerzej zakrojoną reformą nauczania. W tym celu rektor powołał trzy komisje: dwie ds. nauczania matematyki i fizyki oraz jedną do opracowania ogólnych „Wytocznych dla modernizacji planów studiów”, zatwierdzonych przez Senat 26 kwietnia 1961 roku, postulujących ograniczenie specjalizacji i przeciążenia studentów oraz ujednolicenie programów w zakresie nauk podstawowych. W rezultacie zmniejszono liczbę specjalności, uproszczono siatki godzin, a programy dostosowano do rzeczywistych potrzeb przemysłu. Opierając się na tych dokumentach większość wydziałów, w szczególności nowo uformowane jednostki mechaniczne i budowlane, przygotowały nowe programy, będące krokiem w stronę dalszej reformy. Zostały one zatwierdzone wiosną 1962 roku³⁶⁰. Należy podkreślić, że powyższa restrukturyzacja wydziałów PW była ściśle skorelowana z polityką ministerialną tamtych lat. Zmniejszenie liczby wydziałów ułatwiało ministerstwu nadzór merytoryczny i kadrowy nad Uczelnią – łatwiej było kontrolować kilka dużych jednostek niż kilkanaście drobnych. Równocześnie większe wydziały miały dysponować silniejszym zapleczem kadry profesorskiej, co wpisywało się w założenia reformy kadrowej lat 60. W praktyce reorganizacja 1960/61 przygotowała grunt pod późniejsze utworzenie na wydziałach dużych instytutów łączących dawne katedry.

Tendencja ta doprowadziła do narodzin tzw. **struktury instytutowej**, która utrwaliła się w latach 70. W lipcu 1970 roku

³⁵⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962/1965*, op. cit., s. 3–4.

³⁶⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 152–153.

Z około 170 katedr powstało około pięćdziesięciu instytutów, a każdy wydział składał się z kilku instytutów kierunkowych. Instytuty te dzieliły się wewnątrz na zakłady (dawniej katedry lub ich części), będące już najmniejszymi jednostkami prowadzącymi laboratoria, seminaria i badania w wąskich specjalnościach. Oznaczało to, że klasyczna katedra z profesorem na czele została zdegradowana do poziomu zakładu w instytucie.

powyższa struktura została zarządzana przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego i usankcjonowana *Zarządzeniem nr 19 Rektora Politechniki Warszawskiej z dn. 20 sierpnia 1970 r.* Z ok. 170 katedr powstało około pięćdziesięciu instytutów^{361, 362}, a każdy wydział składał się z kilku instytutów kierunkowych. Instytuty te dzieliły się wewnątrz na zakłady (dawniej katedry lub ich części), będące już najmniejszymi jednostkami prowadzącymi laboratoria, seminaria i badania w wąskich specjalnościach.

Oznaczało to, że klasyczna katedra z profesorem na czele została zdegradowana do poziomu zakładu w instytucie, którym kierował dyrektor, zazwyczaj profesor, co miało istotne znaczenie dla hierarchii uczelnianej. W ramach instytutu decyzje dotyczące kierunków badań i obsady dydaktyki podejmowano kolegiałnie, co oficjalnie miało sprzyjać większej współpracy, choć w praktyce nierzadko prowadziło do sporów kompetencyjnych między dyrektorami instytutów a dziekanami wydziałów. Argumentem dla powstania instytutów była potrzeba zwiększenia efektywności badań, a powyższy schemat miał temu służyć. Ich utworzenie miało również na celu zwolnienie personelu dydaktycznego z konieczności prowadzenia prac administracyjnych, czego skutkiem było zwiększenie zatrudnienia personelu administracyjnego. Skupienie prac w ramach instytutów było ukierunkowane także na zwiększenie efektywności procesu dydaktycznego³⁶³.

³⁶¹ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 47, 248.

³⁶² W 1978 roku działalność naukowo-badawcza Uczelni realizowana była w 48 instytutach oraz w 3 instytutach Filii w Płocku, por.: *Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, V–VIII 1979, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1980, s. 7.

³⁶³ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 48.

Tabela 4

Zmiany w liczbie wydziałów Politechniki Warszawskiej w latach 1959–1989

Lp.	Rok akademicki 1959/60	Rok akademicki 1962/63	Rok akademicki 1979/1980	Rok akademicki 1988/1989
	Wydział	Wydział	Wydział/Instytut (na prawach wydziału)	
1	Architektury	Architektury	Architektury	Architektury
2	Budownictwa Lądowego	Chemiczny	Chemiczny	Chemiczny
3	Budownictwa Przemysłowego	Elektryczny	Elektroniki	Elektroniki
4	Budownictwa Wodnego	Geodezji i Kartografii	Elektryczny	Elektryczny
5	Chemiczny	Inżynierii Budowlanej	Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej	Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej
6	Elektryczny	Inżynierii Sanitarnej i Wodnej	Geodezji i Kartografii	Geodezji i Kartografii
7	Geodezji i Kartografii	Komunikacji	Inżynierii Lądowej	Inżynierii Lądowej
8	Inżynierii Sanitarnej	Łączności	Inżynierii Sanitarnej i Wodnej	Inżynierii Sanitarnej i Wodnej
9	Komunikacji	Maszyn Roboczych i Pojazdów	Mechaniczny Energetyki Lotnictwa	Mechaniczny Energetyki Lotnictwa

Tabela 4 cd.

Lp.	Rok akademicki 1959/60	Rok akademicki 1962/63	Rok akademicki 1979/1980	Rok akademicki 1988/1989
	Wydział		Wydział/Instytut (na prawach wydziału)	
10	Lotniczy	Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa	Mechaniczny Technologiczny	Mechaniczny Technologiczny
11	Łączności	Mechaniczny Technologiczny	Mechaniki Precyzyjnej	Mechaniki Precyzyjnej
12	Maszyn i Urządzeń Rolniczych	Mechaniki Precyzyjnej	Samochodów i Maszyn Roboczych	Samochodów i Maszyn Roboczych
13	Mechaniczny Konstrukcyjny		Instytut Inżynierii Chemicznej	Instytut Inżynierii Chemicznej i Procesowej
14	Mechaniczny Technologiczny		Instytut Inżynierii Materiałowej	Instytut Inżynierii Materiałowej
15	Samochodów i Ciągników		Instytut Transportu	Instytut Transportu
16	Sprzętu Mechanicznego			Budownictwa i Maszyn Rolniczych w Płocku

Tabela przedstawia przykłady zmian w liczbie wydziałów wskutek reorganizacji struktury w latach 1960–1961 (redukcja) oraz ich przyrost pod koniec opisywanego okresu, uwzględniający utworzenie Filii PW w Płocku w 1967 roku i reformę instytutową z lat 70.

Opracowanie własne na podstawie: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 364–365; *Politechnika Warszawska 1979–1980*, red. M. Wróblewska, Dział Informacji Naukowo-Technicznej, Warszawa 1980, s. 3–4; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 27 września 1989 roku.

Z końcem lat 70. całokształt działalności Politechniki Warszawskiej skupiony był w instytutach odpowiadających ściślejszej specjalizacji danego kierunku. Większość instytutów wchodziła w skład jednego z 12 działających wydziałów. Trzy z nich działały na prawach wydziału: Instytut Inżynierii Chemicznej, Instytut Inżynierii Materiałowej, Instytut Transportu, jeden był jednostką międzywydziałową: Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych. Zgodnie z zasadą jednoosobowego kierownictwa wszystkie jednostki organizacyjne Uczelni podporządkowane były powoływanemu przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki rektorowi. Rektor kierował Uczelnią przy współudziale prorektorów i dziekanów. Do bezpośredniej pomocy rektorowi było zobowiązane kolegium rektorskie. W organizowaniu całokształtu działalności ściśle współdziałał z rektorem organ doradczy i opiniodawczy – Senat PW. W sprawach dotyczących studentów rektor miał zasięgać opinii Rady Szkoły do spraw Młodzieży³⁶⁴. Pod koniec omawianego okresu dyskutowano nad usprawnieniem układu uczelnianych instytutów. Senat PW w latach 80. opowiadał się za jednoznaczną strukturą trójstopniową: wydział–instytut–zakład, przy czym postulowano większą samodzielność instytutu. Był to jeden z ważnych tematów prac organizacyjnych tuż przed uchwaleniem nowego *Statutu* PW w 1985 roku.

Jeszcze przed wprowadzeniem reorganizacji na rzecz instytutów, na początku lat 60. władze państwowe wywierały nacisk na Politechnikę Warszawską, aby włączyć w jej struktury studia techniczne – wieczorowe i zaoczne – dla pracujących, które odbywały się w **Wieczorowej Szkole Inżynierskiej**. Szkoła ta korzystała częściowo z pomieszczeń na terenie południowym Uczelni, komplikując w ten sposób funkcjonowanie istniejących tam wydziałów PW. Nauczanie było prowadzone przez pracowników Politechniki bądź specjalistów z przemysłu, zatrudnionych dodatkowo. Szkoła nie miała własnych katedr czy zespołów pracowników naukowo-dydaktycznych³⁶⁵. W 1966 roku

³⁶⁴ *Politechnika Warszawska 1979–1980*, red. M. Wróblewska, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1980, s. 7–8.

³⁶⁵ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 62.

Wieczorowa Szkoła Inżynierska została oficjalnie wcielona do Politechniki Warszawskiej, co podniosło zarówno wymagania, jak i liczbę słuchaczy studiów dla pracujących z 1 216 w 1965 roku do 7 735 w roku następnym. Tym samym liczba studentów PW wzrosła w 1966 roku do 21 096³⁶⁶. Dla porównania liczba studentów pod koniec lat 50. i w pierwszej połowie lat 60. kształtowała się na poziomie ok. 11 000 osób na studiach dziennych oraz ok. 1 700 osób na studiach eksternistycznych, wieczorowych, zaocznych i podyplomowych³⁶⁷.

Integralną częścią struktury Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1989 były także **jednostki międzywydziałowe**, których rola z czasem systematycznie rosła. W strukturze Uczelni figurowały one jako niezależne studia, instytuty i katedry o charakterze ogólnouczeniowym. Do najważniejszych należały: Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, Studium Wychowania Fizycznego, Studium Nauk Społecznych, Studium Kształcenia Nauczycieli oraz Studium Wojskowe³⁶⁸ – jednostka podlegająca bezpośrednio resortowi obrony narodowej, zlokalizowana przy ul. Suchej w Warszawie. Uczelnia utrzymywała strukturę wojskowego szkolenia studentów przez kilka dekad, zgodnie z obowiązkiem realizacji przysposobienia wojskowego przez przyszłych inżynierów. Studium, choć organizacyjnie nie było w pełni zintegrowane z PW, miało znaczący wpływ na tok studiów oraz organizację semestrów, zwłaszcza w przypadku studentów objętych przeszkoleniem.

Jednym z najważniejszych elementów rozwoju Uczelni w latach 60. było **powstanie Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku** na mocy *Zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dn. 18 kwietnia 1967 r. w sprawie utworzenia Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku*³⁶⁹. Jej powstanie wynika-

³⁶⁶ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 152.

³⁶⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 340 i 343.

³⁶⁸ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 156.

³⁶⁹ *Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dn. 18 kwietnia 1967 r. w sprawie utworzenia Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku* (MT-1-11/1/67), na podstawie art. 10, 12 i 15 *Ustawy z dn. 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. z 1965 r., nr 16, poz. 114).

ło zarówno z polityki centralnej i dążenia do zwiększenia podaży kadry inżynierskiej dla rozwijających się ośrodków przemysłowych, jak i z zabiegów środowisk lokalnych w Płocku o utworzenie w tym mieście placówki akademickiej. Płock przeżywał gwałtowny rozwój przemysłowy, głównie za sprawą budowy ogromnych zakładów petrochemicznych. Dynamicznie rozwijał się również przemysł maszynowy i budowlany w regionie. Zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych inżynierów wzrosło do tego stopnia, że lokalna administracja i zakłady pracy borykały się z niedoborem kadr technicznych. Pełnomocnikiem rektora ds. Filii, jedynej stacjonarnej jednostki szkolnictwa wyższego na obszarze północno-zachodniego Mazowsza, został doc. dr inż. Edward Kowalczyk. W początkowym okresie działalności Filię tworzyły oddziały zamiejscowe dwóch, a następnie trzech wydziałów Politechniki Warszawskiej: Wydziału Inżynierii Budowlanej, Wydziału Mechanicznego Technologicznego oraz Wydziału Chemicznego. Pierwszą uruchomioną jednostką dydaktyczną był oddział zamiejscowy Wydziału Inżynierii Budowlanej, prowadzący kształcenie na kierunku Budownictwo. W kolejnym roku, we wrześniu 1970, rozpoczęto nauczanie na kierunku Mechanika w ramach oddziału zamiejscowego Wydziału Mechanicznego Technologicznego. W tym samym czasie uruchomiono również studia na kierunku Chemia w strukturze oddziału zamiejscowego Wydziału Chemicznego. W 1973 roku ofertę dydaktyczną poszerzono o kierunek Inżynieria środowiska. Ważnym krokiem w rozwoju jednostki było powołanie w 1970 roku na mocy zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Ośrodka Telewizji Dydaktycznej³⁷⁰ – jednostki eksperymentalnej o zasięgu ogólno-

Powstanie Filii w Płocku wynikało zarówno z polityki centralnej i dążenia do zwiększenia podaży kadry inżynierskiej dla rozwijających się ośrodków przemysłowych, jak i z zabiegów środowisk lokalnych w Płocku o utworzenie w tym mieście placówki akademickiej.

³⁷⁰ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dn. 15 maja 1970 r. w sprawie utworzenia Ośrodka Telewizji Dydaktycznej w Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku, Dziennik Urzędowy Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 1970, nr A-6, poz. 32.

polskim. W lutym 1971 roku Filia PW otrzymała *Statut*, który normował jej działalność. Rok później uruchomiono w Filii studia wieczorowe. W 1973 roku Filia uzyskała uprawnienia do prowadzenia dziennych studiów magisterskich, co umożliwiło również uruchomienie wieczorowych uzupełniających studiów magisterskich dla osób aktywnych zawodowo. Struktura organizacyjna Filii została sformalizowana w 1974 roku *Zarządzeniem Rektora PW z dn. 26 lutego 1974 r.* W jej skład wchodziły wówczas trzy oddziały oraz jednostki międzyoddziałowe, w tym zespoły: matematyki, fizyki, nauk ekonomicznych i społecznych, wychowania fizycznego, języków obcych, Studium Wojskowe, Ośrodek Telewizji Dydaktycznej oraz Biblioteka. Zarządzenie zatwierdziło także strukturę administracji Filii. Pierwszym prorektorem ds. Filii został mianowany doc. dr inż. Andrzej Bukowski, który kierował jednostką do 1981 roku. W 1976 roku przekształcono oddziały w instytuty: Instytut Budownictwa, Instytut Mechaniki, Instytut Chemii. Od tego momentu zniesiona została ich podległość wobec wydziałów macierzystych PW. Instytuty zyskały tym samym samodzielność w realizacji zadań dydaktycznych, naukowych, technicznych oraz wykonywania ekspertyz.

Budowę siedziby Filii przy ul. Łukasiewicza 17 rozpoczęto od wmurowania kamienia węgielnego w 1968 roku, a obiekt został oddany do użytku w 1973 roku. Do tego czasu zajęcia dydaktyczne odbywały się w różnych tymczasowych lokalizacjach, m.in. w gmachu byłego Technikum Elektrycznego, w budynku po Studium Nauczycielskim oraz w obiekcie udostępnionym przez Kurię Diecezjalną w Płocku. W 1979 roku oddano do użytku Dom Studencki „Wcześniak”, dwa lata później stołówkę studencką, a w 1980 roku halę sportową³⁷¹. W roku akademickim 1978/79 w Filii kształciło się niemal 1 600 studentów, w tym 1 153 na studiach dziennych. Jednocześnie systematycznie wzrastała liczba pracowników – w 1980 roku zatrudnienie wynosiło 565 osób, z czego 204 stanowili nauczyciele akademicy. Zdecydowana większość kadry naukowej zamieszkiwała w Płocku. Pierwsza połowa lat 80. była okresem znacznych trudności. Filia utraciła część zasobów lokalowych, a liczba oferowanych kierunków

³⁷¹ Więcej informacji o życiu studenckim i kulturalnym Filii znajduje się w podrozdziale I.4.3.

Medal z okazji
50-lecia Filii w Płocku
(1967–2017) – awers
i rewers

i specjalności uległa redukcji. Przełomowym momentem było przekształcenie Filii w 1983 roku w Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny PW w Płocku³⁷², w skład którego wszedł samodzielny Wydział Budownictwa i Maszyn Rolniczych. Nowo powołany wydział stał się integralną częścią podstawowej struktury organizacyjnej Politechniki Warszawskiej. W roku akademickim 1987/88 wznowiono rekrutację na kierunki: Chemia oraz Inżynieria środowiska. Równolegle zwiększały się limity przyjęć i liczba studentów. Odnowiono również, intensywnie rozwijaną w latach 70., lecz później zawieszoną, współpracę z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. 18 marca 1987 roku powołano Radę Konsultacyjno-Opiekuńczą działającą na rzecz wspierania Uczelni przez przemysł i otoczenie społeczno-gospodarcze. W kolejnych latach Filia rozwinęła się na tyle, że ostatecznie stała się na trwałe częścią struktury Politechniki Warszawskiej, a po 1989 roku umocniła swoją pozycję, funkcjonując obecnie jako Politechnika Warszawska Filia w Płocku³⁷³ z dwoma wydziałami: Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii oraz Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych³⁷⁴.

Reasumując, w latach 1955–1989 Politechnika Warszawska przeszła drogę od struktury opartej na licznych wydziałach i katedrach,

³⁷² 20 marca 2002 roku *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej nr 198/XLIV/2002* Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny zmienił nazwę na: Politechnika Warszawska Szkoła Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku.

³⁷³ Nazwa została zmieniona zgodnie z *Uchwałą nr Senatu Politechniki Warszawskiej 377/XLVII/2011 z dn. 21 grudnia 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Politechniki Warszawskiej*.

³⁷⁴ Fragment opracowano na podstawie okolicznościowego opracowania: *50 lat Politechniki Warszawskiej w Płocku*, Płock 2017.

odziedziczonej z okresu przedwojennego i wczesnopowojennego, do struktury zintegrowanej w większe jednostki, gdzie wydziały zostały scalone w początku lat 60., zaś katedry połączone w instytuty do połowy lat 70. Powstał model, w którym wydziały pełniły funkcję zasadniczych jednostek organizacyjnych, instytuty wydziałowe grupowały kadrę według dyscyplin i kierunków kształcenia, a jednostki międzywydziałowe zapewniały obsługę dydaktyczną i organizacyjną w obszarach wspólnych dla całej Uczelni (sport, języki, wojskowość, nauki społeczne, podstawowe nauki ścisłe). Ta ewolucja wynikała zarówno z wewnętrznej logiki rozwoju Uczelni, w tym potrzeb usprawnienia dydaktyki i badań, jak i z zewnętrznych nacisków systemowych i dostosowania struktury do centralistycznego modelu zarządzania nauką.

I.4.3. System kształcenia. Studenci, doktoranci, absolwenci

System kształcenia na Politechnice Warszawskiej w latach 1955–1989 charakteryzował się dynamicznymi zmianami, odzwierciedlającymi zmieniające się potrzeby kraju, reformy szkolnictwa wyższego oraz wewnętrzne dążenia Uczelni do doskonalenia procesu dydaktycznego³⁷⁵. Okres ten obfitował w reorganizacje struktury studiów, wprowadzanie nowych form kształcenia oraz modyfikacje programów nauczania, mające na celu przygotowanie wysoko wykwalifikowanych kadr technicznych. Po okresie powojennym, w którym nauczanie opierało się na międzywojennym czteroletnim cyklu kształcenia, rok 1948 przyniósł wprowadzenie dwustopniowej struktury w wyższym szkolnictwie technicznym. Studia inżynierskie pierwszego stopnia trwały początkowo 3,5 roku, z ostatnim półroczem poświęconym na praktykę dyplomową, by następnie zostać przedłużone do 4 lat. Najlepsi absolwenci mogli kontynuować naukę na dwuletnich studiach magisterskich drugiego stopnia.

Istotna zmiana nastąpiła w 1954 roku, kiedy to powrócono na studiach dziennych do systemu **jednolitych studiów magister-**

³⁷⁵ Poniższy fragment podrozdziału dotyczący kształcenia do roku 1976 sporządzono w większości na podstawie artykułów J. Bukowskiego i Z. Kietlińskiej, [w:] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 144–155, 174–180.

skich, trwających 5 lat lub 5,5 roku. Konsekwencją tej reformy był znaczący spadek liczby kandydatów przyjmowanych na pierwszy rok studiów, co doprowadziło do obniżenia ogólnej liczby studentów w Uczelni do ok. 10 000 pod koniec lat 50., z ok. 1 300 wydawanymi dyplomami, niemal wyłącznie magisterskimi. Równolegle rozwijały się studia dla pracujących. Początkowo były to

studia zaoczne, uruchomione na sześciu wydziałach Politechniki Warszawskiej w latach 1954–1955, którym powierzono także zadanie zaopatrywania w pomoce naukowe wszystkich takich studiów w uczelniach technicznych w całym kraju. W 1955 roku powołano również na Politechnice studia eksternistyczne dla inżynierów pragnących uzyskać kwalifikacje magistra oraz studia wieczorowe w zakresie specjalizacji inżynierijno-ekonomicznej. Kształcenie pracujących dominowało w formie studiów inżynierskich.

Początek lat 60. przyniósł reorganizację Uczelni, a także wejście Politechniki w okres niżu demograficznego wśród studentów, którego minimum, wynoszące 9 680 studentów, przypadło na 1961 rok. Od tego momentu rozpoczął się stopniowy wzrost ogólnej liczby studentów³⁷⁶. W 1963 roku rektor powołał Ośrodek Metodyczny, mający na celu podwyższenie kwalifikacji dydaktycznych pracowników Uczelni. Rok później został on przekształcony w pozawydziałowy Zakład Metod Nauczania i Wychowania. Od 1962 roku Politechnika znalazła się pod naciskiem władz, aby przyjąć całość prowadzonych w Warszawie studiów technicznych dla pracujących, czyli studiów wieczorowych i zaocznych. W konsekwencji w 1966 roku do Politechniki Warszawskiej włączono Wieczorową Szkołę Inżynierską³⁷⁷. Wcześniej, w 1960 roku, studia zaoczne zostały przeniesione do tejże szkoły.

Kluczową zmianą strukturalną było wprowadzenie w 1968 roku **dwoistego systemu studiów: magisterskich i inżynierskich**.

Kluczową zmianą strukturalną było wprowadzenie w 1968 roku dwoistego systemu studiów: magisterskich i inżynierskich. Decyzja ta była odpowiedzią na sugestie płynące z przemysłu, dotyczące kształcenia większej liczby inżynierów niż magistrów. Nowy system charakteryzował się odrębną rekrutacją i odmiennym planem nauczania już od pierwszego roku studiów.

³⁷⁶ W latach 80. tendencja się odwróciła, o czym w dalszej części rozdziału.

³⁷⁷ Więcej o włączeniu WSI do PW w podrozdziale I.4.2.

Decyzja ta była odpowiedzią na sugestie płynące z przemysłu, dotyczące kształcenia większej liczby inżynierów niż magistrów. Nowy system charakteryzował się odrębną rekrutacją i odmiennym planem nauczania już od pierwszego roku studiów. Wymagało to od Uczelni dużego wysiłku organizacyjnego. Do 1965 roku studia magisterskie prowadzono według sześciu różnych programów (łącznie z wieczorowymi i zaocznymi), natomiast studia inżynierskie według pięciu. Siatki godzin z 1965 roku, ustalone przez zespół ministerialny, przewidywały maksymalnie 34 godziny zajęć tygodniowo i nie więcej niż 8 egzaminów rocznie. Podział na specjalizacje następował po trzecim roku studiów, a podstawy kształcenia stanowiły wykłady, ćwiczenia audytoryjne, laboratoryjne i projektowe. Na wykonanie pracy dyplomowej przewidziano 600–900 godzin. Kolejne zmiany programowe związane z koncepcją dwóch równoległych rodzajów studiów – inżynierskich i magisterskich – nastąpiły w latach 1968–1969. Podział na specjalności następował wtedy wcześniej, bo już na drugim roku studiów. Obciążenie tygodniowe zajęciami wynosiło 38 godzin, a semestr trwał 16 tygodni³⁷⁸. Powołany w 1958 roku Zespół do Spraw Kandydatów na Studia w 1975 roku zorganizował eksternistyczne studium dla kandydatów na pierwszy rok, nieprzyjętych na studia dzienne z braku miejsc³⁷⁹.

Niska efektywność systemu studiów inżynierskich i magisterskich, prowadzonych równolegle, stała się przyczyną prac zespołów programowych na początku lat 70., co doprowadziło do kolejnej fundamentalnej zmiany. W 1973 roku system dwoisty został zastąpiony przez jednolite, 4- lub 4,5-letnie, studia magisterskie, również w Filii w Płocku. Skrócenie dotychczasowych studiów o rok uzasadniono przeświadczeniem, że kształcenie w Uczelni stanowi jedynie pierwszy etap przygotowania wysoko wykwalifikowanych kadr technicznych. Szkoła wyższa miała za zadanie przygotować przyszłych inżynierów do zawodu. W nowym programie obciążenie tygodniowe zajęciami wynosiło od 30 do 34 godzin, podział na specjalności następował po piątym semestrze, a liczba egzaminów w ciągu roku nie mogła przekraczać pięciu. Ten program przetrwał do 1981 roku. Równolegle, w 1973 roku, Politechnika urucho-

³⁷⁸ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 51.

³⁷⁹ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 155.

miła nową formę studiów – tak zwane **studia przemienne**. Początkowo inżynierskie, a później również magisterskie, które były realizowane na podstawie porozumienia Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych z Fabryką Samochodów Osobowych na Żeraniu. Ich specyfiką było to, że po każdym semestrze nauki następował semestr praktyki zawodowej, i odwrotnie. Semestry na tych studiach były długie, trwały 22 tygodnie. W latach 1976–1977 dyplomy inżynierskie wręczono pierwszej grupie absolwentów tych studiów. Powyższe studia prowadzono do 1988 roku³⁸⁰. Praktyki zawodowe były obowiązkowym elementem kształcenia inżynierów. Studenci odbywali je m.in. w zakładach przemysłowych, biurach projektowych czy na placach budowy. Władze Uczelni dążyły do tego, by praktyki były spójne z kierunkiem kształcenia i obejmowały różnorodne doświadczenia – od obsługi maszyn po dokumentację techniczną. W ramach praktyk odbywano również praktyki wakacyjne w wymiarze od 6 tygodni do 12 miesięcy w toku studiów³⁸¹. Praktyki odbywały się również w ramach tzw. OHP (Ochotniczych Hufców Pracy), organizacji, która łączyła działalność produkcyjną z wychowawczą. Studenci uczestniczyli w budowie dróg, wodociągów czy obiektów użyteczności publicznej. Praca w OHP traktowana była jako forma kształtowania postaw prospołecznych i obywatelskich i była realizowana także m.in. w ramach prac żniwnych i leśnych³⁸².

Ważną formą doskonalenia absolwentów były **studia podyplomowe**, które miały na Politechnice już pewną tradycję, zapoczątkowaną w 1948 roku przez Wydział Architektury, organizujący studium podyplomowe planowania przestrzennego. Szersze zrozumienie potrzeby doksztalcania kadr inżynierskich zyska-

W 1973 roku Politechnika uruchomiła nową formę studiów – tak zwane studia przemienne. Początkowo inżynierskie, a później również magisterskie, które były realizowane na podstawie porozumienia Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych z Fabryką Samochodów Osobowych na Żeraniu. Ich specyfiką było to, że po każdym semestrze nauki następował semestr praktyki zawodowej, i odwrotnie.

³⁸⁰ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 51–52.

³⁸¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., Warszawa 1965, s. 190.

³⁸² *Ibidem*, s. 290.

ło na sile w latach 60., w okresie dynamicznego rozwoju nauki i techniki. W rezultacie do 1976 roku utworzono w ramach wydziałów i instytutów międzywydziałowych 78 studiów podyplomowych, liczących łącznie ok. 1 200 słuchaczy. Kształcenie młodej kadry badawczej, poza asystenturą, było zorganizowane początkowo w latach 50. w trybie aspirantury³⁸³. Według danych z lat 1975–1976 istniało 18 studiów doktoranckich³⁸⁴.

1 stycznia 1983 roku wprowadzono nową *Ustawę o zatrudnianiu absolwentów*, która ustanawiała wolny³⁸⁵ rynek pracy³⁸⁶. Przejście Uczelni na pięcioletni tok studiów spowodowało konieczność zmiany programów nauczania. Prace nad zmodyfikowaną koncepcją kształcenia rozpoczęto w 1981 roku. Ostateczne zasady zatwierdzania programów zostały ustalone po przyjęciu przez Sejm *Ustawy o szkolnictwie wyższym*. Nowe programy opracowywane przez wydziały były uzgadniane z Senacką Komisją nad Kierunkami Kształcenia, a następnie przekazywane do zaopiniowania zespołom naukowo-dydaktycznym powoływanym przez ministra. Zgodnie z ustawą plany i programy studiów zatwierdzał Senat Uczelni. Na podstawie ramowego regulaminu studiów wydanego przez Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1984 roku Senat Politechniki przyjął własny regulamin³⁸⁷. Zarządzenie z 23 listopada 1985 roku wprowadziło zmiany w ramowym regulaminie studiów, co wymusiło opracowanie nowego regulaminu studiów na Politechnice Warszawskiej. Senat zatwierdził nowy regulamin 28 stycznia 1987 roku³⁸⁸.

*Ustawa z dn. 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych*³⁸⁹ zniosła instytucję aspirantury i przywróciła system dwustopniowych stop-

³⁸³ Por. z podrozdziałem I.1.2.

³⁸⁴ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 176.

³⁸⁵ W 1983 roku w Polsce funkcjonował system gospodarki centralnie planowanej. Zatrudnianie absolwentów w tym okresie było regulowane przez system nakazów pracy i obowiązkowych skierowań, a wolny rynek pracy w rozumieniu, jakie znamy obecnie, zaczął kształtować się dopiero po przemianach ustrojowych, czyli po roku 1989.

³⁸⁶ *Ustawa z dn. 14 grudnia 1982 r. o zatrudnianiu absolwentów*, Dz.U. z 1982 r., nr 40, poz. 270 (ogłoszona 18 grudnia 1982 roku, weszła w życie 1 stycznia 1983 roku).

³⁸⁷ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 183.

³⁸⁸ Ibidem, s. 232.

³⁸⁹ Por. z podrozdziałem I.4.1.

ni naukowych: doktora i docenta (habilitacji), który obowiązywał przed 1951 rokiem. Co istotne, nowa ustawa przewidywała także możliwość tworzenia **studiów doktoranckich**. Były to czteroletnie studia, mające na celu przygotowanie doktorantów do napisania rozprawy. Ustawa stanowiła, że *osoba, która ukończyła studia w szkole wyższej, może być przyjęta na studia doktoranckie, których celem jest uzyskanie stopnia naukowego doktora*, oraz że przepisy dotyczące studentów stosuje się odpowiednio do doktorantów, jeżeli przepisy wykonawcze ich dotyczące nie postanowią inaczej. To odniesienie prawnej regulacji dotyczącej studentów do doktorantów skutkowało również tym, że rekrutację na studia doktoranckie i ich odbywanie podporządkowano kierunkom studiów³⁹⁰.

W 1959 roku 15 wydziałów Politechniki Warszawskiej uzyskało uprawnienia do prowadzenia przewodów doktorskich, a 12 wydziałów do prowadzenia przewodów habilitacyjnych. Po przeprowadzonej w roku akademickim 1960/61 konsolidacji części wydziałów wszystkie istniejące wówczas wydziały Uczelni uzyskały uprawnienia do nadawania stopni naukowych zarówno doktora, jak i doktora habilitowanego. Wyjątek stanowił utworzony w 1962 roku Wydział Mechaniki Precyzyjnej, który miał prawo przeprowadzania tylko przewodów doktorskich³⁹¹. Pomimo tych zmian początkowo liczba osób korzystających z formalnych studiów doktoranckich była niska, zaledwie kilka osób na pięciu wydziałach, na których je uruchomiono. Główną przyczyną tego stanu był zakaz wykonywania przez doktorantów dodatkowych zajęć zarobkowych, co w ówczesnych warunkach ekonomicznych było istotnym obciążeniem. Mimo tej początkowej niepopularności formalnych studiów doktoranckich przepisy *Ustawy z 1958 roku* silnie zmobilizowały do uzyskiwania stopni naukowych, co doprowadziło do znaczącego wzrostu liczby nadawanych doktoratów w ogóle. W 1959 roku otwarto 48 przewodów doktorskich, by w 1960 roku liczba ta wzrosła do 244. Liczba zakończonych przewodów doktorskich zwiększyła się z 38 w 1959 do 68 w 1960 roku, utrzymując

³⁹⁰ K. Wojtczak, *O stopniach naukowych w Polsce Ludowej. Część 2. Organizacja aspirantury naukowej i studiów doktoranckich*, „Studia Prawa Publicznego”, 2016, nr 2(16), s. 53.

³⁹¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 149.

się średnio na poziomie ok. 60 rocznie w kolejnych latach. W 1964 roku, w związku z upływem terminów rotacyjnych dla starszych asystentów, liczba obron wzrosła gwałtownie do 160, co było wartością niewiele mniejszą niż łączna liczba doktoratów nadanych przez Uczelnię w całym okresie 1921–1952. Ponad połowa z 446 doktoratów uzyskanych w latach 1958–1964 przypadła na pracowników Politechniki Warszawskiej. Wzrosła również liczba habilitacji – w latach 1960–1964 uzyskano ich łącznie 76. W tym okresie wzrosła również atrakcyjność stypendiów doktoranckich i habilitacyjnych, co dodatkowo motywowało do pracy naukowej³⁹². W kolejnych latach stosunek liczby uzyskanych doktoratów przez pracowników, w porównaniu z poprzednim okresem, nie uległ zasadniczej zmianie, utrzymując przewagę stopni uzyskanych przez pracowników Uczelni przy jednoczesnym wzroście ich liczby ogółem. W latach 1966–1970 na 508 doktoratów przypadło ich 288, a w latach 1971–1975 na 867 doktoratów 463 rozprawy doktorskie zostały obronione przez pracowników Politechniki. Liczba habilitacji w analogicznym okresie 1966–1970 wyniosła 161 (98 pracownicy PW), ze spadkiem w latach 1971–1975 – 107 habilitacji (63 pracownicy PW)³⁹³. W latach 1981–1984 suma doktoratów wyniosła ogółem 731, habilitacji – 106³⁹⁴. Powyższe liczby nie oddają jednak zdecydowanego trendu wzrostowego lub spadkowego, gdyż na przestrzeni lat ulegał on zmianom czasem w bardzo krótkim okresie, podobnie jak ewoluowały główne cele studiów doktoranckich, odzwierciedlając priorytety państwa, co po części mogło przekładać się na konkretne liczby i tendencje.

Początkowo, w 1960 roku, dążono do przyspieszonego kształcenia młodej kadry naukowej dla potrzeb gospodarki i kultury narodowej, wyłącznie dla osób niezatrudnionych. Już w 1968 roku studia udostępniono także pracującym zawodowo, a ich cel skupiono na wzroście kadry naukowej. Od 1971 roku wyraźnie podkreślano kształcenie na potrzeby gospodarki narodowej, zwłaszcza przez stu-

³⁹² Ibidem, s. 169–170.

³⁹³ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 164–166.

³⁹⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 23.

dia dla pracowników³⁹⁵. W 1986 roku celem stało się zwiększanie efektywności kształcenia w dyscyplinach deficytowych lub priorytetowych. Zmianie ulegały również warunki przyjęcia na studia doktoranckie, poddając się stopniowemu zaostrzeniu i upolitycznieniu. O ile w 1960 roku w naborze istotne były zdolności naukowe i praktyka, o tyle w 1968 roku krąg kandydatów poszerzono o absolwentów studiów zawodowych oraz osoby z dorobkiem naukowym bez wyższego wykształcenia, wymagając kolokwium. Kluczową zmianą było wprowadzenie od 1971 roku dla pracujących doktorantów wymogu „właściwej postawy społeczno-politycznej”. W 1976 roku kolokwium zastąpiono egzaminem wstępnym, a w 1986 roku dodatkowo obniżono limit wieku do 30 lat oraz wprowadzono obligatoryjny wymóg nienagannej postawy obywatelskiej, potwierdzonej opinią uzgodnioną z organizacją partyjną. Wsparcie finansowe i społeczne ewoluowało, dostosowując się do zmian w statusie doktorantów. Początkowo stypendium otrzymywali wyłącznie doktoranci niepracujący. Od 1971 roku, wraz z upowszechnieniem studiów dla pracujących, pojawiły się stypendia naukowe finansowane przez zakłady pracy, często z zobowiązaniem do kontynuowania pracy po studiach³⁹⁶. Doktoranci, niezależnie od formy studiów, korzystali z ulg i świadczeń socjalnych. Okres studiów doktoranckich od 1986 roku był zaliczany do stażu pracy, jednakże z pewnymi ograniczeniami w dostępie do pełnych praw pracowniczych³⁹⁷.

Schyłek lat 50. przyniósł przełom w życiu społeczno-politycznym środowiska akademickiego. Październik 1956 roku, stanowiący symboliczny koniec epoki największych represji, stworzył warunki dla umiarkowanego ożywienia życia studenckiego i odrodzenia inicjatyw młodzieżowych na uczelniach wyższych, w tym na Politechnice Warszawskiej³⁹⁸. Odwilż przełożyła się na wzrost liczby studentów i zaangażowanie społeczne młodzie-

³⁹⁵ Więcej o rozwoju kadr i pracownikach Politechniki Warszawskiej w podrozdziale I.4.5.

³⁹⁶ Więcej o stypendiach w Politechnice Warszawskiej w podrozdziale I.4.4.

³⁹⁷ Fragment podrozdziału opisujący tło przemian w kształceniu doktorantów opracowano za: K. Wojtczak, *O stopniach naukowych...*, op. cit., s. 49–103.

³⁹⁸ Por. z podrozdziałem I.2.1.

ży akademickiej, stąd **liczba studentów dziennych**³⁹⁹ PW była w drugiej połowie lat 50. zauważalnie wyższa. Dopiero u schyłku lat 70. zaobserwowano tendencję zniżkową. W latach 1956–1964 kobiety stanowiły ok. 18–20% ogółu studentów, analogicznie do wewnętrznych tendencji zwykłych bądź spadkowych⁴⁰⁰.

Tabela 5

Studenci studiów dziennych Politechniki Warszawskiej w latach 1956–1986

Rok*	Liczba studentów
1956	12 561
1966	13 361
1976/77	15 702
1986/87	10 817

* Poszczególne lata wymieniono zgodnie z obowiązującymi w danym czasie zasadami sprawozdawczości.

Opracowanie własne na podstawie: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 340; *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 181; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 27 września 1989 roku.

Średnia liczba studiujących na studiach dziennych w latach 1970/71–1979/80 wyniosła 14 678 osób⁴⁰¹, podczas gdy w analogicznym okresie 1980/81–1989/90 zmalała do 11 886 osób⁴⁰². Warto jednak mieć na uwadze, że przed 1989 rokiem limity przyjęć na Politechnice Warszawskiej – jak i na innych uczelniach w PRL – nie były ustalane autonomicznie przez samą uczelnię, lecz wynikały z centralnie planowanej polityki oświatowej i gospodarczej państwa. Ich liczba, kierunki oraz struktura

³⁹⁹ Por. z tabelą 1 w podrozdziale I.1.2.

⁴⁰⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 340.

⁴⁰¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 11.

⁴⁰² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1990/91*, op. cit., s. 13.

społeczna rekrutowanych studentów były ściśle kontrolowane i wynikały z nadrzędnych celów ideologicznych oraz potrzeb planu gospodarczego. W określonych latach szczególnie faworyzowano: kierunki techniczne i ścisłe, w tym na poli-

technikach, studia wojskowe i związane z bezpieczeństwem państwa. W ramach tego systemu Politechnika Warszawska była jedną z najlepszych uczelni i otrzymywała duże limity przyjęć, co miało znaczenie zarówno prestiżowe, jak i strategiczne. Limity były określane przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Główny Urząd Planowania, które wskazywały, ile osób ma studiować na danym kierunku. Uczelnia miała ograniczoną autonomię w tym zakresie – mogła jedynie zgłaszać postulaty lub przedstawiać argumenty za zmianą liczby miejsc.

Rekrutacja na I rok studiów w pierwszej połowie lat 60. utrzymywała się na poziomie ok. 2 200 osób rocznie, co znacznie przekraczało możliwości lokalowe Uczelni. Pod względem kubatury budynków dydaktycznych⁴⁰³ przypadającej na jednego studenta Politechnika Warszawska zajmowała przedostatnie miejsce w kraju – tuż przed Politechniką Poznańską⁴⁰⁴. W latach 70. nastąpił wzrost kubatury budynków Uczelni, która pod koniec 1977 roku osiągnęła wartość ok. 1,2 mln m³⁴⁰⁵. Umożliwiło to zwiększenie limitów przyjęć na studia dzienne. W roku akademickim 1975/76 ustalono limit na poziomie 2 950 miejsc (przyjęto 2 910 osób), a w 1976/77 – 2 982 miejsca (przyjęto 2 866 osób). W kolejnych latach limity te były systematycznie obniżane, by w roku akademickim 1984/85 osiągnąć poziom 1 851 miejsc, co odpowiadało również liczbie przyjętych studentów⁴⁰⁶. Od 1983 roku Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki zaczęło centralnie rozdzielać 85% ogólnego li-

Średnia liczba studiujących na studiach dziennych w latach 1970/71–1979/80 wyniosła 14 678 osób, podczas gdy w analogicznym okresie 1980/81–1989/90 zmalała do 11 886 osób.

⁴⁰³ W 1965 roku Politechnika Warszawska dysponowała budynkami o łącznej kubaturze 793 tys. m³, co w przybliżeniu dawało 60 m³ na studenta, wg: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 329.

⁴⁰⁴ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 150.

⁴⁰⁵ Ibidem, s. 157.

⁴⁰⁶ *Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 182.

Egzaminy na studia w Dużej Auli Politechniki Warszawskiej (ze zbiorów Muzeum PW)

mitu przyjęć między poszczególne kierunki studiów, pozostawiając 15% do decyzji Rektora. Pod koniec lat 80. liczba przyjętych na studia zaczęła ponownie rosnąć. W roku akademickim 1988/89 na studia dzienne przyjęto już 2 058 osób, w tym 318 w trybie dla pracujących. Był to efekt konsekwentnie realizowanej polityki rekrutacyjnej Uczelni, zakładającej m.in. zwiększenie selektywności procesu naboru przez podniesienie wymagań egzaminacyjnych. Jednocześnie, wraz z wprowadzeniem nowych zasad przyjęć, Politechnika Warszawska uzyskała prawo do przygotowywania własnych zestawów tematów egzaminacyjnych z zastrzeżeniem, że nie mogą one wykraczać poza zakres programowy szkoły średniej⁴⁰⁷.

Przy omawianiu rekrutacji na studia warto przypomnieć podjęty wcześniej w opracowaniu wątek pochodzenia społecznego studentów⁴⁰⁸, który w pewnym okresie miał niebagatelne znacze-

⁴⁰⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 17–18.

⁴⁰⁸ Por. z podrozdziałem I.1.2 i tabelą 2.

nie w przyjęciu na studia. W ramach polityki wyrównywania szans edukacyjnych wprowadzono system preferencji w przyjmowaniu na studia młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego⁴⁰⁹. System ten funkcjonował od lat 50. XX wieku, a jego znaczenie i forma zmieniały się z dekady na dekadę. Jego kulminacja przypadła na lata 60. i 70. W latach 80. znaczenie systemu na uczelniach sukcesywnie malało⁴¹⁰. Reformy po 1989 roku całkowicie wyeliminowały te mechanizmy. Geograficzne pochodzenie studentów Politechniki Warszawskiej było dość zróżnicowane, gdyż na Uczelni kształcili się studenci nie tylko pochodzący z różnych regionów Polski, ale i ze świata⁴¹¹. Młodzież z bardziej oddalonych województw najczęściej wybierała te kierunki, które nie były dostępne na bliżej położonych uczelniach technicznych. Przykładowo, w 1961 roku ok. 35% ogółu studentów stanowili mieszkańcy Warszawy, a kolejne 16% pochodziło z województwa warszawskiego. Około 13% studentów rekrutowało się natomiast z województw wschodnich i północnych, takich jak białostockie, lubelskie czy olsztyńskie⁴¹².

Tabela 6

Skład społeczny studentów Politechniki Warszawskiej na studiach dziennych w latach 1960–1975

Pochodzenie społeczne	1960	1965	1970	1975
Robotnicze	28,3%	23,8%	23,2%	21,1%
Chłopskie	17,3%	14,3%	11,4%	9,6%
Inteligentkie	50,1%	57,9%	60,8%	65,4%
Inne	4,3%	4,0%	4,6%	3,9%

Opracowanie własne na podstawie: *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 184.

⁴⁰⁹ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 184.

⁴¹⁰ W sprawozdaniach rektora z działalności Politechniki w latach 80. nie odnotowano już żadnej wzmianki na ten temat.

⁴¹¹ Studenci zagraniczni i współpraca międzynarodowa PW są opisane w podrozdziale I.4.7.

⁴¹² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 270.

Spośród około 300 tysięcy dyplomów ukończenia studiów technicznych wydanych w Polsce w latach 1945–1976, aż 56 tysięcy przypadło na Politechnikę Warszawską. W 1976 roku co szósty inżynier w kraju był jej absolwentem, mimo że funkcjonowało wówczas łącznie 18 wyższych szkół technicznych.

Wydawanie **dyplomów ukończenia studiów technicznych** na Politechnice Warszawskiej systematycznie rosło w okresie powojennym, odzwierciedlając zarówno rozwój uczelni, jak i rosnące potrzeby gospodarki w zakresie kadr inżynierskich. W latach 1962–1965 Uczelnia wydawała rocznie od 1 400 do 1 500 dyplomów (z wyłączeniem studiów po-

dyplomowych). Znaczący wzrost nastąpił w latach 1966–1968, kiedy to – w wyniku przyłączenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej – liczba dyplomów wzrosła do poziomu 2 200–2 700 rocznie. W roku akademickim 1974/75 wydano rekordowe dla okresu powojennego (do 1989 roku) 3884 dyplomy, zaś w kolejnym – 1975/76 – liczba ta wyniosła 2 897, wliczając w to absolwentów Filii w Płocku. Na tle całego krajowego szkolnictwa technicznego Politechnika Warszawska odgrywała rolę wiodącą. Spośród ok. 300 tys. dyplomów ukończenia studiów technicznych wydanych w Polsce w latach 1945–1976, aż 56 tys. przypadło na PW. W 1976 roku co szósty inżynier w kraju był jej absolwentem, mimo że funkcjonowało wówczas łącznie 18 wyższych szkół technicznych⁴¹³. W dłuższej perspektywie historycznej Uczelnia również zajmowała znaczącą pozycję. W latach 1920–1964 dyplom PW uzyskało łącznie 28 446 osób, z czego 5 931 w okresie międzywojennym (1920–1939), a 22 495 w okresie powojennym, do roku 1964⁴¹⁴. Łącznie w okresie 1915–1990 roku liczba wydanych dyplomów w Politechnice Warszawskiej przekroczyła 112 tys.⁴¹⁵.

I.4.4. Życie i kultura studencka

Życie studenckie na Politechnice Warszawskiej, obok intensywnej nauki, kształtowało się także w oparciu o system wsparcia

⁴¹³ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 157–158.

⁴¹⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 340.

⁴¹⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1990/91*, op. cit., s. 12.

materialnego i instytucjonalnego. Szczególnie istotną rolę odgrywały stypendia, które umożliwiały młodym ludziom podjęcie i kontynuowanie studiów mimo ograniczonych środków finansowych. Obok nich funkcjonowały rozmaite formy pomocy rzeczowej, takie jak akademiki, stołówki czy fundusze zapomogowe. W niniejszym rozdziale omówione zostaną mechanizmy wspierania studentów, ich zasięg oraz znaczenie dla codziennego życia akademickiego, a także wpływ tych rozwiązań na kształtowanie się kultury studenckiej.

W latach 1955–1989 **system stypendialny i wsparcie materialne** dla studentów Politechniki Warszawskiej nieustannie ewoluowały, odzwierciedlając politykę państwa socjalistycznego, która miała na celu upowszechnienie dostępu do edukacji wyższej i wsparcie młodzieży, zwłaszcza pochodzenia robotniczego i chłopskiego. Powszechna pomoc, wprowadzona po 1950 roku, fundamentalnie zmieniła warunki studiowania w porównaniu do okresu przedwojennego, gdzie dostęp był znacznie bardziej zależny od zamożności. Zgodnie z *Ustawą stypendialną* z 1950 roku⁴¹⁶ stypendia państwowe stały się powszechne, a w jej konsekwencji także mieszkania w domu studenckim były bezpłatne. Kryteria przyznawania stypendiów obejmowały pochodzenie społeczne, wyniki w nauce i sytuację materialną. W roku akademickim 1952/53 77% studentów PW było stypendystami. Wysokość stypendiów była zróżnicowana według kierunku i roku studiów, z preferencją dla branż kluczowych dla gospodarki. Przykładowo, w 1953 roku pełne stypendium inżynierskie wynosiło 300–490 zł, magisterskie 525–680 zł, a częściowe 200–325 zł. Istniały też stypendia premiowe i naukowe, odpowiednio wyższe⁴¹⁷. Reformy stypendialne z lat 1956 i 1959 dostosowywały pomoc do warunków ekonomicznych najbliższej rodziny studenta. W 1956 roku wyeliminowano preferencje kierunkowe, a stypendia wynosiły 260–440 zł (naukowe 750 zł). W 1959 roku podniesiono je do 300–550 zł (naukowe do 850 zł) i wprowadzono górny limit dochodów na członka rodziny uprawniający do świadczeń (np. 6 000 zł rocznie w rodzinie

⁴¹⁶ Ustawa z dn. 7 marca 1950 r. o państwowych stypendiach dla młodzieży szkół wyższych, Dz.U. z 1950 r., nr 10, poz. 105.

⁴¹⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 270.

pracowniczej dla stypendium całkowitego)⁴¹⁸. Dodatkowo w latach 1953–1954 Politechnika przeznaczyła 80 tys. zł na zasiłki losowe. W 1959 roku wprowadzono stypendia fundowane⁴¹⁹ stołówkowe i mieszkaniowe, również zależne od dochodów. Stypendium stołówkowe pozwalało na zakup posiłków po niższej cenie (8,80 zł dziennie za trzy posiłki), a mieszkaniowe zapewniało bezpłatne miejsce w pokojach wieloosobowych. Państwo, przejmując kontrolę nad stołówkami i akademikami po 1950 roku, znacząco zwiększyło ich dostępność, a rozwój budownictwa akademickiego w latach 50.⁴²⁰ zwiększył liczbę miejsc w domach studenckich PW. Odsetek studentów mieszkających w akademikach wzrósł z 42,8% w roku akademickim 1955/56 do 51,5% w 1959/60, by w 1964/65 roku wynieść 49,1%. Nowy Dom Studencki „Riviera” przy ul. Waryńskiego 12⁴²¹, oddany do użytku w roku akademickim 1964/65 i oferujący 1 300 miejsc, miał na celu poprawę warunków mieszkaniowych studentów przez zmniejszenie liczby osób przypadających na jeden pokój. Niemniej obłożenie akademików zostało rozładowane tylko częściowo, gdyż część starych gmachów przy Pl. Narutowicza rozpoczęła generalny remont⁴²².

Pod koniec lat 60. i w latach 70. wzrosła rola stypendiów fundowanych. 1 stycznia 1970 roku weszła w życie nowa *Ustawa o stypendiach fundowanych*⁴²³, regulująca pełen system stypendiów – zwyczajnych, naukowych, fundowanych, a także mieszkaniowych i stołówkowych. Niemniej to stypendia fundowane

⁴¹⁸ W latach 1950–1959 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej (brutto) wynosiło od 551 zł w 1950 roku do 1 453 zł w 1959 roku. W 1955 roku wynosiło 1 008 zł. Dane wg: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/przecietne-miesieczne-wynagrodzenie-w-gospodarce-narodowej-w-latach-1950-2024,2,1.html#> [dostęp: 09.09.2025].

⁴¹⁹ Stypendia fundowane wiązały się z obowiązkiem podjęcia zatrudnienia u fundatora (np. w instytucji, zakładzie przemysłowym) na czas równy okresowi otrzymywania stypendium.

⁴²⁰ Por. z podrozdziałem I.1.1.

⁴²¹ A.A. Wagner, *Czas i miejsce...*, op. cit., s. 421.

⁴²² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 276.

⁴²³ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 3 czerwca 1969 r. w sprawie pomocy materialnej dla studentów szkół wyższych*, Dz.U. z 1969 r., nr 17, poz. 125.

Budynek DS „Riviera”,
widok od strony
ul. Polnej, lata 70.
(ze zbiorów Muzeum
PW)

stały się od trzeciego roku studiów podstawową formą pomocy – szczególnie na dwóch ostatnich latach, objętych nakazem pracy. Przedsiębiorstwa planujące zatrudnić absolwentów musiały ufundować odpowiednią liczbę stypendiów, co wyrównywało szanse biedniejszych studentów i zacieśniało ich więź z zakładem. Stypendia socjalne zapewniały miesięczne wsparcie pieniężne uzależnione od dochodu rodziny. Dodatkowo nadal funkcjonowały stypendia: mieszkaniowe i stołówkowe, pokrywające koszty akademika i wyżywienia. Stypendia naukowe przyznawano zwykle od trzeciego roku najlepszym studentom – ich kwota wynosiła ok. 650 zł miesięcznie⁴²⁴. Często stypendium naukowe

⁴²⁴ Na mocy przepisów z 1969 roku, por. tamże.

łączono ze stypendium socjalnym lub fundacyjnym, co dodatkowo poprawiało sytuację materialną studentów.

System stypendialny i wsparcie materialne dla studentów Politechniki Warszawskiej po roku 1980 uległy znaczącym przeobrażeniom, odzwierciedlając zmieniającą się politykę państwa i warunki ekonomiczne. W roku akademickim 1981/82 stypendia bezzwrotne otrzymywało 24,1% studentów (do 1 800 zł, podwyższone do 2 250 zł miesięcznie), fundowane 3,8%, a zwrotne zaledwie 0,02% (800 zł). Inne formy pomocy stanowiły: nagrody okresowe (21%), zasiłki losowe (15,2%) i rodzinne (2%)⁴²⁵. Od roku akademickiego 1982/83 nastąpiła kluczowa zmiana w systemie stypendialnym: studenci mieli opłacać realne koszty wyżywienia (4 500 zł miesięcznie) i mieszkania (2 000 zł miesięcznie), a wysokość stypendium miała to uwzględniać (łączna suma 8 160 zł, z czego 2 160 zł przeznaczono na wydatki osobiste). W efekcie procent studentów otrzymujących stypendia bezzwrotne wzrósł do 50,2%, a zwrotne do 12,2%. Politechnika Warszawska była wówczas jedyną uczelnią w kraju, która wypłacała stypendia zwrotne od jesieni 1982 roku⁴²⁶. Wprowadzono także zasiłki wychowawcze i rekompensaty⁴²⁷. Sytuacja finansowa funduszu stypendialnego, obejmującego pomoc materialną dla studentów oraz utrzymanie domów i stołówek studenckich, była w latach 1982–1983 zadowalająca, a niewykorzystane środki były przenoszone na kolejny rok⁴²⁸. W roku akademickim 1983/84 system został ponownie zmodyfikowany: opłaty za wyżywienie w stołówkach obniżono do 3 000 zł miesięcznie – resztę dopłacała Uczelnia z funduszu stypendialnego, co skutkowało obniżeniem stypendiów o 1 500 zł. Odsetek stypendiów bezzwrotnych spadł do 39,0%⁴²⁹, a w 1984/85 roku do 31,6%, mimo nominalnego wzrostu średnie-

⁴²⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 20–21.

⁴²⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 22–23.

⁴²⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 12.

⁴²⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 44.

⁴²⁹ *Ibidem*, s. 23.

go stypendium bezzwrotnego do 3 818 zł w kwietniu 1985 roku. Całkowita suma wypłaconych stypendiów bezzwrotnych w 1984 roku zmalała w porównaniu do 1983 roku⁴³⁰. Do roku 1989 nie uległy już zmianie zasady przyznawania stypendiów. Zmieniała się jedynie podstawa ich naliczania⁴³¹. W ramach wsparcia finansowego w Uczelni działała także Studencka Spółdzielnia Pracy „Universitas” (od 1962 roku), umożliwiając studentom dorabianie w szerokim zakresie prac. W 1981 roku ponad 3 tys. studentów PW zarobiło ok. 50 mln zł⁴³².

W 1979 roku został oddany do użytku DS „Wcześniak”, stanowiący zaplecze mieszkaniowe dla studentów Filii w Płocku, stąd w roku akademickim 1981/82 Politechnika Warszawska dysponowała 4 180 miejscami w 11 domach studenckich. Odsetek studentów mieszkających w akademikach oscylował między 33,2% w roku akademickim 1981/82 a 35,5% w 1982/83⁴³³. W roku akademickim 1981/82 odnotowano niedobór ok. 500 miejsc. Poza tym stan techniczny wielu DS-ów wymagał już kapitalnych remontów (np. „Riviera”, „Akademik”, „Pineska”), podczas gdy nowy akademik przy ówczesnej ul. Komarowa⁴³⁴ był jeszcze w budowie. Ostatecznie DS „Żaczek” został oddany do użytku w 1986 roku. W roku akademickim 1984/85 został opracowany regulamin Samorządu Studentów⁴³⁵, a wraz z nim powstała Rada Samorządów Domów Studenckich. Tym samym studenci przejęli rozdział miejsc w akademikach, co poprawiło ich wykorzystanie⁴³⁶. W roku akademickim 1988/89 już we wszyst-

⁴³⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 15.

⁴³¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 22.

⁴³² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 24.

⁴³³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 13.

⁴³⁴ Obecnie ul. Wołoska 141A – DS „Żaczek”.

⁴³⁵ Więcej o kształtowaniu się samorządności na Politechnice Warszawskiej w podrozdziale I.2.3.

⁴³⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 18.

kich domach studenckich działały Rady Mieszkańców oraz Rada Samorządów Mieszkańców Domów Studenckich (RSMDS). W jej ramach funkcjonowała Studencka Komisja Kwaterunkowa oraz Wydziałowe Komisje Kwaterunkowe⁴³⁷. Ważnym elementem funkcjonowania DS-ów były również działające przy nich stołówki, z których korzystało średnio ok. 50% studentów⁴³⁸. Stołówki, stanowiąc integralny element zaplecza socjalnego Uczelni, były zarządzane przez administrację domów studenckich PW, a ich funkcjonowanie nadzorowane przez władze Uczelni i przedstawicieli samorządu studenckiego oraz ZSP i SZSP.

Lecznictwo akademickie⁴³⁹ stanowiło kolejne ogniwo wsparcia, jakie Politechnika Warszawska zapewniała zarówno swoim studentom, jak i pracownikom, opierając się na zasadzie nieodpłatnego udzielania świadczeń zdrowotnych. Studenci mieli zapewniony dostęp do bezpłatnych porad lekarskich w przychodniach oraz 70% zniżki na leki. Co roku byli również zobowiązani do poddawania się badaniom profilaktycznym. Już w 1946 roku powołano w Warszawie instytucję pod nazwą Pomoc Lekarska Młodzieży Akademickiej (PLMA), w której zarządzie zasiedli przedstawiciele Bratniej Pomocy. W potocznym języku studentów skrót PLMA, a dokładnie „Palma”, funkcjonował przez wiele lat jako synonim określający każdą placówkę akademickiej służby zdrowia. „Palma” utrzymywała się ze składek członkowskich studentów, dotacji Ministerstwa Zdrowia i Oświaty oraz niektórych uczelni. We wrześniu 1951 roku „Palma” została przejęta przez Wydział Zdrowia Prezydium Rady Narodowej i przekształcona w Zespół Leczniczo-Profilaktyczny dla Studentów. Kilka lat później, w kwietniu 1956 roku, na mocy nowego rozporządzenia Ministra Zdrowia wszystkie dotychczasowe ośrodki akademickiej służby zdrowia zostały zreorganizowane i przekształciły się w Zespoły Leczniczo-Profilaktyczne dla Studentów. Na przeło-

⁴³⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 23.

⁴³⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 21.

⁴³⁹ Ustęp o lecznictwie akademickim zredagowano w większości na podstawie materiałów o akademickiej służbie zdrowia przekazanych do Muzeum Politechniki Warszawskiej w 2025 roku.

mie lat 50. i 60. Politechnika Warszawska dysponowała już dwiema przychodniami uczelnianymi, zlokalizowanymi w Gmachu Głównym oraz przy ul. Narbutta. Uczelnia udostępniła ponadto budynek domu studenckiego przy ul. Górnośląskiej 14, w którym ulokowano Półsanatorium i Poradnię Przeciwgruźliczą ze Stacją Badań Małoobrazkowych. W 1960 roku opieką profilaktyczno-leczniczą objęto wszystkich pracowników naukowo-dydaktycznych Uczelni. Skierowania do sanatorium były bezpłatne, a studenci mogli korzystać z pośrednictwa Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP) w ich uzyskaniu. W połowie lat 60. system akademickiego lecznictwa w stolicy uległ dalszej konsolidacji. W 1965 roku Zespół Leczniczo-Profilaktyczny dla Studentów obsługiwał już wszystkie stołeczne uczelnie wyższe, dysponując szpitalem na 80 miejsc przy ul. Mochnackiego 10, izbą chorych na osiedlu Jelonki, przychodniami specjalistycznymi w centrali przy ul. Mochnackiego oraz przychodniami uczelnianymi na terenie Politechniki Warszawskiej⁴⁴⁰. Trzy lata później, w 1968 roku, Zespoły zostały przekształcone w Przychodnie Obwodowe dla Studentów, które dysponowały własnymi budżetami. Rozbudowa bazy lokalowej nastąpiła w 1970 roku, kiedy oddano do użytku Przychodnię Politechniki Warszawskiej przy ul. Waryńskiego 10A – jedyną placówkę tego typu wybudowaną od podstaw specjalnie dla potrzeb akademickiej służby zdrowia (obecnie placówka sieci CenterMed). W 1975 roku Przychodnie Obwodowe zostały włączone do struktur Zespołów Opieki Zdrowotnej dla Szkół Wyższych, funkcjonujących na zasadach zbliżonych do powszechnego systemu opieki zdrowotnej w Polsce, integrującego lecznictwo otwarte i zamknięte. W tym samym roku opieką zdrowotną objęto już nie tylko pracowników naukowo-dydaktycznych, ale wszystkich zatrudnionych pracowników Uczelni. Dwa lata później, od 1977 roku, na Politechnice Warszawskiej zaczęto stopniowo rozszerzać tę opiekę także na pracowników innych uczelni znajdujących się pod opieką Zespołu. W styczniu 1979 roku z plockiego ZOZ-u została wyodrębniona Przychodnia Akademicka, choć już wcześniej studenci i pracownicy Filii w Płocku mogli korzystać z lecznic-

⁴⁴⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 276–277.

stwa w ramach powszechnej służby zdrowia⁴⁴¹. W kolejnych latach system ten borykał się z rosnącymi problemami organizacyjnymi i kadrowymi. Szczególnie dotkliwy kryzys nastąpił po 1980 roku. W roku akademickim 1981/82 odczuwalny był poważny niedobór lekarzy, zwłaszcza internistów⁴⁴². W połowie lat 80. na jednego internistę przypadało około dwóch tysięcy studentów, a na jednego stomatologa aż 1 750 osób⁴⁴³. Niskie płace, znacznie odbiegające od wynagrodzeń oferowanych w zakładach przemysłowych, dodatkowo utrudniały zarówno pozyskanie, jak i utrzymanie wykwalifikowanej kadry medycznej.

W pierwszej dekadzie po zakończeniu II wojny światowej studenci Politechniki Warszawskiej nie tylko angażowali się w odbudowę zrujnowanej Uczelni, lecz również podejmowali aktywność w życiu politycznym i społecznym, odnajdując swoje miejsce w strukturach organizacji młodzieżowych. W 1948 roku powołano do życia **Związek Młodzieży Polskiej (ZMP)**, który szybko stał się dominującą siłą w środowisku akademickim – w 1955 roku liczył ok. 9 000 członków, co stanowiło przeszło 73% studentów Uczelni. Przy udziale ZMP powstało i rozwinęło się Koło Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, które w 1955 roku liczyło ok. 6 000 członków. Jednakże w ostatnich latach swojego istnienia ZMP zaczął tracić impet. Dotknięta marazmem, przerostem biurokracji i wyraźnym spadkiem autorytetu organizacja przestała spełniać oczekiwania młodzieży, czego naturalną konsekwencją było jej rozwiązanie w styczniu 1957 roku⁴⁴⁴.

W tym samym czasie dominującą rolę w życiu studenckim zaczęło odgrywać **Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP)**, powołane formalnie już w 1950 roku, które po likwidacji ZMP przejęło rolę jedynej ogólnouczelnianej organizacji studenckiej. ZSP szybko stało się nie tylko administracyjnym reprezentantem

⁴⁴¹ 50 lat Politechniki Warszawskiej w Płocku, Politechnika Warszawska Filia w Płocku, Płock 2017, s. 32.

⁴⁴² Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83, op. cit., s. 14.

⁴⁴³ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85, op. cit., s. 16.

⁴⁴⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 286–288.

młodzieży, lecz także rzeczywistym organizatorem jej codziennego życia. Organizacja miała istotny wpływ na sprawy bytowe studentów, np. uczestnicząc w komisjach przyznających stypendia czy nadzorując funkcjonowanie stołówek. Jej interwencje, jak choćby bojkot z 1962 roku, skutkowały realną poprawą jakości wyżywienia⁴⁴⁵. W gestii ZSP pozostawały również studenckie spółdzielnie pracy, takie jak np. Studencka Spółdzielnia Pracy „Universitas”, oraz zarządzanie domami akademickimi z Radami Mieszkańców, w których dbano o porządek i integrację lokatorów⁴⁴⁶. Niemniejsze znaczenie miało zaangażowanie ZSP w działalność kulturalną, w tym Centralnego Klubu Studentów PW „Stodoła”, który był jego oficjalną agendą⁴⁴⁷. ZSP dbało również o rozwój fizyczny studentów, organizując spartakiady w ramach Akademickiego Związku Sportowego (AZS), prowadząc obozy, rajdy i wczasy wędrowne, a także wspierając specjalistyczne kluby turystyczne, w tym Koło Przewodników. Na szczególną uwagę zasługuje także wymiar naukowy jego działalności. Zrzeszenie koordynowało funkcjonowanie licznych kół naukowych, wspierało inicjatywy samokształceniowe oraz popularyzatorskie, a także umożliwiało odbywanie praktyk zagranicznych⁴⁴⁸. Nieodłącznym elementem aktywności ZSP była również działalność społeczna i polityczna. Studenci organizowali tzw. „niedziele studenckie” – akcje pracy społecznej na rzecz miasta i Uczelni, w których udział brały tysiące młodych ludzi, jak miało to miejsce w 1963 roku. Współdziałając ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej (ZMS) i Związkiem Młodzieży Wiejskiej (ZMW), ZSP organizowało Ochotnicze Hufce Pracy, a także mobilizowało studentów do udziału w uroczystościach państwowych, wiecach i manifestacjach, takich jak np. obchody pierwszomajowe. Bliska współpraca z Polską Zjednoczoną Partią Robotniczą (PZPR) była widoczna nie tylko w działaniach, lecz i w personalnych powiązaniach – wielu najbardziej zaangażowanych członków ZSP wstępowało do partii, kontynuując swoją działalność

⁴⁴⁵ Ibidem, s. 290.

⁴⁴⁶ Ibidem, s. 278–280.

⁴⁴⁷ J. Karpiński, *Wokół „Stodoły”...*, op. cit., s. 16.

⁴⁴⁸ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 280–285.

na wyższych szczeblach życia publicznego⁴⁴⁹. W 1973 roku, z inicjatywy PZPR, ZSP został przemianowany na **Socjalistyczny Związek Studentów Polskich (SZSP)**. Pod tą nazwą funkcjonował do 1982 roku. Tego samego roku jesienią doszło do reorganizacji struktur studenckich – Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP) przyjęło nową formułę organizacji społeczno-zawodowej, przejmując zadania i kompetencje zlikwidowanego SZSP. ZSP na PW liczyło wówczas ok. 800 członków⁴⁵⁰.

Związek Młodzieży Socjalistycznej (ZMS) powstał wiosną 1957 roku po rozwiązaniu ZMP⁴⁵¹. Skupiał zaledwie 60 członków w 1958 roku, choć już w roku 1964 było ich 1 632. ZMS koncentrował się na sprawach ideowo-politycznych oraz angażowaniu studentów – przyszłych inżynierów – w kontakty z młodzieżą robotniczą, np. przez współpracę z Fabryką Samochodów Osobowych (FSO). Prowadził także Studenckie Ośrodki Dyskusyjne, organizował prelekcje, spotkania, wycieczki do zakładów pracy. Współdziałał w organizacji życia towarzyskiego, kulturalnego i sportowo-turystycznego. Z inicjatywy ZMS powstało Towarzystwo Przyjaciół Kuby⁴⁵².

Związek Młodzieży Wiejskiej (ZMW) reaktywował się po 1945 roku, a wiosną 1957 roku powstał jako organizacja ideowo-polityczna. W 1964 roku liczył ponad 400 członków. Skupiał się na pracy na wsi, organizowaniu życia kulturalnego i politycznego dla młodzieży wiejskiej, a także kursów przygotowawczych na Uczelnię dla młodzieży wiejskiej i robotniczej⁴⁵³.

W okresie od października do grudnia 1981 roku na Uczelni działały Socjalistyczny Związek Studentów Polskich (SZSP) oraz **Niezależne Zrzeszenie Studentów (NZS)**⁴⁵⁴, z których każda skupiała ok. 10% studentów. Inne organizacje, takie jak: Polska Zjednoczona Akademicka (PZA), Związek Młodzieży

⁴⁴⁹ Ibidem, s. 290.

⁴⁵⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 14.

⁴⁵¹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 288.

⁴⁵² Ibidem, s. 289.

⁴⁵³ Ibidem.

⁴⁵⁴ Więcej o NZS w podrozdziale I.2.3.

Demokratycznej (ZMD), Związek Młodzieży Wiejskiej (ZMW), Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (ZSMP)⁴⁵⁵, nie odgrywały większej roli. Wraz z wprowadzeniem stanu wojennego nastąpiło rozwiązanie NZS⁴⁵⁶, natomiast działalność SZSP została przywrócona pod koniec marca 1982 roku⁴⁵⁷. W roku akademickim 1988/1989 działały ZSP, ZSMP, ZMW⁴⁵⁸.

Koła naukowe Politechniki Warszawskiej na początku lat 50. składały się z licznych sekcji powstających w ich ramach, które jednak nie wykazywały większej aktywności, co doprowadziło do rozwiązania kół wydziałowych w 1951 roku⁴⁵⁹. Nowa struktura ściśle wiązała koła z katedrami, co skutkowało zawężeniem ich znaczenia i niewielką liczbą członków. Ich działalność ograniczała się często do wygłaszania referatów i organizowania wycieczek, podczas gdy masowe zapisy z pobudek politycznych prowadziły do bierności. Ta sztucznie utrzymywana struktura załamała się w 1956 roku. Bardzo szybko jednak młodzież odczuła potrzebę zrzeszania się do pracy naukowej. Już w marcu 1957 roku nastąpiło odrodzenie kół naukowych, reaktywowano m.in. Koło Geodetów i Związek Słuchaczy Architektury. Wkrótce potem powstały kolejne koła, takie jak: Hydrotechników, Chemików, Elektryków, Techniki Rakietowej i Astronautyki, Budownictwa Przemysłowego czy Samochodowe. Większość z nich miała charakter wydziałowy i szybko zintegrowała się z Zrzeszeniem Studentów Polskich (ZSP). Na początku 1961 roku na Politechnice funkcjonowało już 13 kół naukowych, zrzeszających 437 studentów (4,3% ogółu). Ich aktywność obejmowała organizowanie dyskusji, odczytów, pokazów filmowych, wycieczek i nawiązywanie wymiany zagranicznej. Wydawały również

⁴⁵⁵ ZSMP powstał w 1976 roku z połączenia Związku Młodzieży Socjalistycznej (ZMS) i Związku Młodzieży Wiejskiej (ZMW).

⁴⁵⁶ NZS udało się reaktywować dopiero w wyniku strajków roku 1988 i przemian Okrągłego Stołu. Do ponownej rejestracji NZS doszło 22 września 1989 roku. Por. z podrozdziałem I.2.3.

⁴⁵⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 22–23.

⁴⁵⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 23.

⁴⁵⁹ Por. z podrozdziałem I.1.3.

biuletyny zawierające referaty naukowe członków. W lutym 1961 roku odbył się w Warszawie Ogólnopolski Zjazd Metodyczny Studenckich Kół Naukowych, który potwierdził, że koła powinny działać w ramach ZSP, skupiając się na samokształceniu i popularyzacji, a także nawiązywać kontakty z przemysłem i współpracować z katedrami. Koła Politechniki Warszawskiej zasadniczo podążały tą ścieżką, czego przykładem była sesja kół Uczelni wiosną 1964 roku z udziałem władz Politechniki.

W roku akademickim 1964/65 liczba kół naukowych wzrosła do 18, skupiając ok. 700 studentów. Koła te mogły poszczycić się poważnymi osiągnięciami i sukcesami na ogólnopolskich zjazdach i seminariach. Wśród aktywnych kół: były m.in. Aparatury Chemicznej, Budownictwa Wodnego, Chemików, Chłodników, Cybernetyków, Drogowe, Elektryków, Geodetów, Inżynierii Budowlanej, Inżynierii Sanitarnej, Lotników, Łączności, Mechaniki Precyzyjnej, Mechaników, Mechanizacji Rolnictwa, Samochodowe, Zabezpieczenia Ruchu Pociągów i Związek Słuchaczy Architektury. Nową formą aktywności były obozy naukowe, które oprócz działalności naukowej prowadziły także akcje o charakterze społecznym, np. opracowanie mapy turystycznej powiatu grybowskiego przez Koło Geodetów⁴⁶⁰. W roku akademickim 1968/69 kół naukowych było już 20⁴⁶¹. 15 maja 1973 roku na Politechnice Warszawskiej odbył się Turniej Młodych Mistrzów Techniki – wydarzenie stanowiące istotny element współpracy Uczelni z przemysłem. Celem tego przedsięwzięcia było wprowadzanie do gospodarki narodowej innowacyjnych rozwiązań technicznych, takich jak wynalazki i wnioski racjonalizatorskie, opracowywane przez studentów, młodych pracowników nauki oraz członków kół naukowych. Turniej miał charakter ogólnokrajowy, a w jego organizację zaangażowane były: Zarząd Główny Związku Młodzieży Socjalistycznej (ZMS), Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Zarząd Główny Naczelnej Organizacji Technicznej (NOT) oraz Centralna Rada Związków Zawodowych⁴⁶².

⁴⁶⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 281–282.

⁴⁶¹ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 78.

⁴⁶² *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 55.

Na początku lat 80. studencki ruch naukowy na Politechnice Warszawskiej wszedł w fazę głębokiego kryzysu. Rok akademicki 1981/82 przyniósł wyraźne osłabienie aktywności kół naukowych, zauważalne nawet tam, gdzie wcześniej rozwijały się one z imponującą intensywnością. Upadek tej formy studenckiej inicjatywy był niemal powszechny, a jego przyczyny sięgały głęboko w struktury Uczelni. Kluczową rolę odegrała tu wycofana postawa kadry naukowej – wykładowców i opiekunów, którzy wobec własnych problemów zawodowych i osobistych, takich jak konieczność uzyskiwania stopni naukowych czy trudności życia codziennego, tracili zapał do inspirowania młodzieży i wspierania jej intelektualnych aspiracji. W środowisku akademickim coraz częściej podkreślano, że bez autentycznego wsparcia ze strony nauczycieli, studencki ruch naukowy nie jest w stanie skutecznie funkcjonować. Należy także zaznaczyć, że w tym czasie większość działających jeszcze kół naukowych była organizacyjnie powiązana z Socjalistycznym Związkiem Studentów Polskich (SZSP), co również wpływało na ich kondycję, zwłaszcza w atmosferze nieufności i napięcia społecznego, jaką wytworzyły narastające strajki oraz wprowadzenie stanu wojennego⁴⁶³. Na tle tych trudnych doświadczeń rok akademicki 1982/83 przyniósł pierwsze oznaki stabilizacji. Choć nie można jeszcze było mówić o przełomie, to jednak – jak wskazywano – „kryzys nie pogłębił się”, a wręcz pojawiły się symptomy powolnego ożywienia⁴⁶⁴. Ten sygnał zapowiadał przyszłe zmiany, które miały nadejść w kolejnych latach. Już w roku akademickim 1984/85 zaobserwowano wyraźną poprawę w kondycji studenckiego ruchu naukowego. Działało wówczas aktywnie 14 kół naukowych, choć formalnie istniało ich 27. Wśród nowych form aktywności szczególne znaczenie zyskało powstanie uczelnianego klubu minikomputerowego – inicjatywy odzwierciedlającej zmieniające się zainteresowania pokolenia, otwartego na nowość i rozwój technologiczny. Pomimo wciąż odczuwal-

⁴⁶³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 24.

⁴⁶⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 15.

nych trudności – ograniczonego dostępu do pomocy dydaktycznych i literatury – szacowano, że ok. 400 studentów angażowało się w działalność naukową, koncentrując się przede wszystkim na praktycznych działaniach i współpracy z otoczeniem gospodarczym⁴⁶⁵. Tym samym ruch naukowy młodzieży akademickiej na Politechnice Warszawskiej zaczynał się odradzać. W roku akademickim 1988/89 w PW działało ok. 20 kół naukowych oraz Studencki Ośrodek Informatyczny z siedzibą w DS „Riviera”⁴⁶⁶.

Również **życie kulturalne studentów Politechniki Warszawskiej**, mimo trudności politycznych czy ekonomicznych, cechowała duża dynamika i różnorodne inicjatywy, których podjęto się już w pierwszym powojennym dziesięcioleciu⁴⁶⁷. Z czasem Politechnika Warszawska zaczęła dysponować dedykowaną infrastrukturą wspierającą działalność studencką. Dominującą rolę odgrywały dwa główne centra klubowe: Centralny Klub Studencki Politechniki Warszawskiej „Stodoła” oraz Centrum Klubowe „Riviera-Remont”.

„**Stodoła**”, funkcjonująca od 1956 roku⁴⁶⁸, a od 1972 posiadająca własną siedzibę przy ul. Batorego⁴⁶⁹, szybko zyskała dużą popularność. Początkowo organizowano tu wieczorki taneczne z zespołem jazzowym, ale prawdziwą sławę przyniosły jej kabarety, debiutujące w maju 1957 roku. Kabaret „Stodoły” stał się jednym z czołowych zespołów studenckich, znanych z zaangażowanej satyry politycznej realizowanej w programach, takich jak *Jutro będzie lepiej* czy *Ubu król* (1959 rok) – fantazja skandaliczna uznawana do dzisiaj za fenomen i największy sukces teatru studenckiego. W „Stodole” od listopada 1956 roku działał również Dyskusyjny Klub Filmowy, filmowy klub realizatorski, grupa fotograficzna „Stodoła 60”, studencki teatr małych form „Kierat”, klub jazzu tra-

⁴⁶⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 17.

⁴⁶⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 23.

⁴⁶⁷ Więcej o powojennej kulturze Politechniki Warszawskiej w podrozdziale I.1.3.

⁴⁶⁸ Początki „Stodoły” opisano w podrozdziale I.1.3.

⁴⁶⁹ Pierwsza lokalizacja „Stodoły” mieściła się w baraku przy Pałacu Kultury i Nauki. Kolejne jej siedziby, do 1977 roku, znajdowały się przy ulicach: Trębackiej, Wspólnej i Nowowiejskiej, za: J. Karpiński, *Wokół „Stodoły”* ..., op. cit., s. 14.

Wnętrze klubu
„Stodoła” w latach
70. XX wieku
(ze zbiorów W. Pękali)

dycyjnego oraz sekcje muzyczne ze sceną piosenki, sześć orkiestr i radiowęzeł⁴⁷⁰. Oferta programowa „Stodoły” obejmowała także spotkania Klubu Myśli Politycznej, koncerty muzyczne, pokazy filmów czy wieczory z artystami organizowane przez Klub Muzyki Rytmicznej. Szczególnym wydarzeniem był coroczny wakacyjny „Interclub”, który podsumowywał dorobek artystyczny klubu z mijającego roku i jednocześnie służył jako źródło finansowania przedsięwzięć w trakcie roku akademickiego – m.in. przez organizację wieczorów tanecznych⁴⁷¹. W baraku zaprezentowano także pierwszy w Polsce oficjalny striptiz. W 1958 roku w „Stodole” zorganizowano pierwszy Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jazzowej, który po dwóch kolejnych edycjach zapoczątkował słynne na świecie Jazz Jamboree. W 1965 roku na scenie klubu zadebiutował festiwal „Złota Tarka”. Dwa lata później, w 1967 roku, odbyła się próba zespołu The Rolling Stones przed jedynym w Polsce występem w Sali Kongresowej⁴⁷².

⁴⁷⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 283–284.

⁴⁷¹ J. Karpiński, *Wokół „Stodoły”*..., op. cit., s. 10.

⁴⁷² Informacje pochodzą z notatek i zapisków sporządzonych przez autora podczas rozmów z byłymi działaczami klubu oraz z prywatnych materiałów archiwalnych autora.

W latach 70. coraz większą popularność zyskiwały dyskoteki, choć w klubie równolegle funkcjonowały jedna z najlepszych szkół tańca i Studencki Klub Taneczny⁴⁷³, który przygotowywał turnieje tańca towarzyskiego. Na scenie „Stodoły” działały również Teatr Pantomimy i Teatr Uliczny „AKT”, uzupełniając artystyczną ofertę klubu⁴⁷⁴. W 1981 roku w „Stodole” po raz pierwszy zorganizowano ogólnoswiatowy Konkurs Rock’n’Rolla im. Billa Haleya⁴⁷⁵. „Stodoła”, z kultową sceną muzyczną i miejscem debiutów wielu ikon polskiej muzyki rozrywkowej, odegrała znaczącą rolę nie tylko w kształtowaniu kultury studenckiej, lecz także w rozwoju różnych obszarów kultury polskiej i światowej, do dziś pozostając ważnym elementem działalności kulturalnej Politechniki Warszawskiej.

Klub „Riviera-Remont” (klub „Remont”), istniejący od czerwca 1973 roku przy ul. Waryńskiego 12A, jako część domu studenckiego, był kolejnym ważnym ośrodkiem kulturalnym Uczelni, z własną salą widowiskową. Początkowo funkcjonował pod nazwą „Remont”. Bardzo szybko jednak zintegrowano działalność klubu z funkcjonującą w DS Riviera salą widowiskową, tworząc Centrum Klubowe „Riviera-Remont”, przy czym „Remont” zachował pewną odrębność programową. W latach 70. w klubie organizowano m.in. festiwal piosenki studenckiej „Kij w mrowisko”, a na jego scenie teatralnej pierwsze kroki stawiał m.in. kabaret OTTO, którego trzon stanowili studenci Wydziału Elektroniki PW⁴⁷⁶. W latach 80. w klubie debiutowało wiele polskich zespołów rockowych oraz odbywały się koncerty towarzyszące festiwalowi Jazz Jamboree⁴⁷⁷. W „Remontcie” mieściła się również siedziba **Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Kwant”** (DKF „Kwant”), który organizował regularne cykle wykładów i pokazów w ramach Akademii Filmowej, prowadzonej

⁴⁷³ Ibidem, s. 149.

⁴⁷⁴ Ibidem, s. 122.

⁴⁷⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 24.

⁴⁷⁶ A. Ulmer, I. Koptoń-Ryniec, *Politechnika Warszawska...*, op. cit., s. 86.

⁴⁷⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 24.

DKF „Kwant” –
spotkanie z reżyserem
Tomaszem Zygałą,
październik 1980 roku
(fot. M. Rokoszewski,
ze zbiorów Muzeum
PW)

przez wykładowców PWSTiF w Łodzi. Klub organizował seminaria tematyczne, konfrontacje filmowe oraz spotkania z wybitnymi twórcami światowego kina. Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in.: Michelangelo Antonioni, Julio Cortázar i Andrzej Wajda. W latach 1973–1976 „Kwant” pokazał ponad 30 filmów niedostępnych w innych polskich kinach. DKF „Kwant” pełnił również rolę mecenasa kultury filmowej – wspierał młodych entuzjastów i przyszłych menedżerów kultury, którzy dzięki działalności w klubie zdobywali doświadczenie⁴⁷⁸. Dyskusyjny Klub Filmowy „Kwant” funkcjonował z powodzeniem w strukturach centrum „Riviera-Remont” do połowy lat 80., po czym jego działalność została przeniesiona poza Politechnikę Warszawską⁴⁷⁹.

Oprócz dużych centrów studenci korzystali także z małych klubów wydziałowych oraz klubów na terenie domów studenckich, takich jak: „Alfa”, „U Januszków”, „Baba Jaga”. Istniały też kluby na terenie Uczelni, np. „Mechanik” czy Klub Architektów. Rozwijano różnorodne formy aktywności, od dyskusji i wystaw po zespoły muzyczne i kluby filmowe. Wyróżniał się również Klub Przyjaciół

⁴⁷⁸ Opracowano na podstawie archiwalnej broszury informacyjnej DKF „Kwant” z zasobów Muzeum PW.

⁴⁷⁹ Tę część uzupełniają informacje pozyskane podczas rozmów z działaczami klubu.

Teatru, skupiający wielu studentów i pracowników naukowych⁴⁸⁰. W sferze teatralnej i artystycznej do 1956 roku działał także Teatr Dramatyczny Politechniki Warszawskiej, wystawiający ambitne sztuki. Jednak największym i najbardziej utytułowanym zespołem był **Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej**, działający nieprzerwanie od 1951 roku do dziś. Zespół ten, oparty na motywach ludowych, dawał setki występów w Polsce i za granicą, zdobywając liczne nagrody⁴⁸¹. Po dziesięciu latach działalności, w roku akademickim 1960/1961, liczył 140 członków w podziale na: 80 – chór, 40 – balet, 20 – orkiestra⁴⁸². W czerwcu 1973 roku Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej, w uznaniu zasług w popularyzacji polskiej kultury narodowej w środowiskach polonijnych, otrzymał od Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” Medal Towarzystwa Polonia z Macierzą oraz Dyplom Honorowy *Za osiągnięcia w rozwijaniu i upowszechnianiu polskiej kultury narodowej poza granicami kraju*⁴⁸³. W Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku w lutym 1977 roku rozpoczął funkcjonowanie **Zespół Tańca Ludowego „Masovia”** – przez pierwsze pięć lat znany jako Studencki Zespół Pieśni i Tańca Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku. Zespół, kultywujący rodzimy folklor, już po roku zdobył laur II Płockich Amatorskich Zespołów Artystycznych – Puchar Prezydenta Miasta Płocka – i do dziś uświetnia uczelniane uroczystości i jubileusze⁴⁸⁴. Koncert premierowy „Masovii” odbył się po dwóch miesiącach jej istnienia – 27 kwietnia 1977 roku w Teatrze Płockim podczas uroczystych obchodów 10-lecia Filii. W Płocku rozwijał się także Teatr Studencki i Kabaret Studencki „Veto”. W 1974 roku w pomieszczeniach dawnego kina powstał Klub Studencki „Filip”, w którym organizowano koncerty polskich zespołów, występy artystów i dyskoteki⁴⁸⁵.

Ważnym udziałowcem studenckiej kultury i medium akademickim był także **miesięcznik „Politechnik”**, powołany w mar-

⁴⁸⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 284.

⁴⁸¹ Więcej o Teatrze Dramatycznym i Zespole Pieśni i Tańca w podrozdziale I.1.3.

⁴⁸² M. Czupratowska-Semczuk, *50 lat z Zespołem Pieśni i Tańca...*, op. cit., s. 38.

⁴⁸³ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 56.

⁴⁸⁴ A. Ulmer, I. Koptoń-Ryniec, *Politechnika Warszawska...*, op. cit., s. 86.

⁴⁸⁵ *50 lat Politechniki Warszawskiej w Płocku...*, op. cit., s. 31, 90–91.

cu 1953 roku, nawiązujący do przedwojennego nielegalnego pisma młodzieży komunistycznej. Choć wywodził się z Politechniki Warszawskiej, szybko zyskał zasięg ogólnopolski, stając się platformą wymiany poglądów studentów uczelni technicznych. Czasopismo wyróżniało się aktualnością, dynamicznym reagowaniem na sprawy środowiska studenckiego oraz funkcją opinotwórczą i edukacyjną⁴⁸⁶.

Życie studenckie Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1989 cechowało się również bogatą **działalnością sportową i turystyczną**, rozwijaną mimo ograniczonej bazy materialnej⁴⁸⁷. **Studium Wychowania Fizycznego i Sportu (SWFiS)** prowadziło obowiązkowe zajęcia już od 1951 roku, wspierając rozwój fizyczny studentów, natomiast **Akademicki Związek Sportowy (AZS)** koncentrował się na sporcie wyczynowym. Od 1960 roku, we współpracy z Radą Uczelnianą Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP), organizowano uczelniane spartakiady. W edycji z 1964 roku udział wzięło aż 4 500 studentów i studentek rywalizujących w 11 dyscyplinach. Coroczne regaty ósemek wioślarskich na Wiśle między Politechniką Warszawską a Uniwersytetem Warszawskim stanowiły, i nadal stanowią, ważny element tradycji obu uczelni. Sukcesy reprezentacji Politechniki, która zdobywała przechodnie puchary rektorów, znacząco przyczyniły się do popularyzacji wioślarstwa jako uczelnianej dyscypliny. Również **turystyka akademicka**, rozwijana przez ZSP przy współpracy z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym (PTTK), osiągnęła skalę niespotykaną przed wojną. Od 1953 roku organizowano wczasy wędrownie, a studenci licznie uczestniczyli w obozach zimowych, spływach kajakowych oraz wycieczkach krajowych i zagranicznych. Od 1955 roku szczególną popularnością cieszyły się piesze rajdy w Górach Świętokrzyskich⁴⁸⁸.

⁴⁸⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 291.

⁴⁸⁷ Jednym z obiektów, który w połowie lat 60. XX wieku przeszedł w zarząd Politechniki Warszawskiej, był otwarty w 1948 roku Stadion „Syrenka”. Na stadionie odbywały się zajęcia wychowania fizycznego studentów Politechniki, SGPiS (dziś SGH) i Akademii Medycznej (obecnie WUM). Trenował tam także AZS PW, będący jednym z głównych użytkowników obiektu. Stadion służył nie tylko sportowi, lecz także defiladom, przemarszom i piknikom.

⁴⁸⁸ Por. z podrozdziałem I.1.3.

Plakietki turystyczne
związane
z Politechniką
Warszawską
(fot. I. Koptoń-Ryniec,
ze zbiorów Muzeum
PW)

Od 1957 roku funkcjonowało również środowiskowe Koło Przewodników, którego większość członków stanowili studenci Politechniki. Koło nie tylko obsługiwało rajdy i wycieczki, lecz także współorganizowało ogólnopolskie akcje studenckie w Bieszczadach. W roku akademickim 1963/64 w różnych formach wypoczynku uczestniczyło ok. 7 000 studentów. Na terenie uczelni działały także specjalistyczne kluby turystyczne, m.in.: motorowy, wysokogórski czy hippiczny⁴⁸⁹.

W 1969 roku powstał Studencki Klub Żeglarski Politechniki Warszawskiej, szczycący się licznymi udanymi przedsięwzięciami, takimi jak np. wyprawa z 1977 roku na jeziora Finlandii⁴⁹⁰. Nawet

⁴⁸⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 284–285.

⁴⁹⁰ A. Ulmer, I. Kopton-Ryniec, *Politechnika Warszawska...*, op. cit., s. 89.

po stanie wojennym, mimo ogólnego spadku aktywności społecznej, działalność turystyczna utrzymała się – w 1982 roku zorganizowano 89 obozów, w których uczestniczyło 1 350 studentów. Pod koniec roku akademickiego 1981/82 wyodrębniono w Uczelni Radę Turystyczną, jako koordynatora działalności studentów na tym polu⁴⁹¹. W sprawozdaniu z działalności Uczelni w roku akademickim 1988/89 wskazany jest udział Politechniki Warszawskiej w systemie rozgrywek studenckich, takich jak Mistrzostwa Polski Politechnik oraz Akademickie Mistrzostwa Warszawy⁴⁹².

I.4.5. Pracownicy. Zatrudnienie, sprawy socjalno-bytowe

W latach powojennych Politechnika Warszawska wykazywała systematyczny i znaczący wzrost liczebny kadry naukowo-dydaktycznej. W porównaniu z rokiem 1939 do końca 1964 roku liczba profesorów zwiększyła się 2,5-krotnie (z 63 do 156), liczba docentów – ponadtrzykrotnie (z 37 do 118), liczba adiunktów – przeszło dziesięciokrotnie (z 27 do 281), natomiast liczba asystentów – ponaddwukrotnie (z 248 do 677)⁴⁹³. Wzrost ten wynikał zarówno z naturalnego procesu odbudowy potencjału Uczelni, jak i z czynników instytucjonalnych, w tym z połączenia w 1951 roku Politechniki Warszawskiej ze Szkołą Inżynierską im. Wawelberga i Rotwanda, które spowodowało przyrost stanu kadry o ponad sto osób. W latach 60. nastąpiły ważne zmiany kadrowe. W 1961 roku wprowadzono akcję ograniczania podwójnego zatrudnienia pracowników nauki, co miało na celu skoncentrowanie ich pracy wyłącznie na Uczelni. Wiązało się to z wprowadzeniem wysokich dodatków do wynagrodzeń dla pracowników z jednym etatem i ograniczeniami administracyjnymi

⁴⁹¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 23.

⁴⁹² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 25.

⁴⁹³ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 346.

w otrzymywaniu zezwoleń na dodatkowe zatrudnienie. Te posunięcia spowodowały odejście z Uczelni pewnej liczby pracowników, ale jednocześnie przyczyniły się do skonsolidowania zespołu naukowo-dydaktycznego. Dodatkowo w latach 1961 i 1964, w wyniku tzw. terminów rotacyjnych⁴⁹⁴, wielu pracowników, którzy nie uzyskali na czas stopni naukowych, musiało zmienić stanowiska lub opuścić Uczelnię⁴⁹⁵. Natomiast z perspektywy początku lat 80. dekada lat 70. w obszarze zatrudnienia nauczycieli akademickich na Politechnice Warszawskiej oceniana była jako okres ujawnienia się niepokojących tendencji. Od około dziesięciu lat liczebność grupy profesorów i docentów pozostawała na niezmienionym poziomie, co wskazywało na zahamowanie procesów awansowych wśród adiunktów, których liczba wciąż rosła. Nie obserwowano przy tym przewagi awansów docentów na stanowiska profesorskie nad ubytkiem profesorów przechodzących na emeryturę. Jednocześnie grupa starszych asystentów i asystentów była znacząco mniej liczna niż grupa adiunktów, co stanowiło konsekwencję zbyt małego – utrzymującego się od wielu lat – przepływu kadr przez Uczelnię⁴⁹⁶. Odpływ z grupy asystenckiej do pracy w przemyśle miał charakter marginalny⁴⁹⁷. W jednym z ostatnich sprawozdań w podsumowaniu dekady lat 80. zwrócono także uwagę na malejącą liczbę asystentów stażystów, co zostało określone jako stan „nieodpowiadający potrzebom Politechniki Warszawskiej”, a jednocześnie zagrażający ciągłości zachowania rozwoju kadry nauczycieli akademickich⁴⁹⁸.

Analiza danych statystycznych dotyczących zatrudnienia na Politechnice Warszawskiej w latach 1955–1988 pozwala dostrzec znaczące zmiany zarówno w liczbie ogółu zatrudnionych pracowników, jak i w proporcjach między poszczególnymi grupami zawodowymi. W ciągu ponad trzech dekad liczba pracowni-

⁴⁹⁴ Trzyletnich okresów zatrudnienia dla starszych asystentów i adiunktów.

⁴⁹⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 155–156.

⁴⁹⁶ Odwrócenie proporcji nastąpiło po 1976 roku.

⁴⁹⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 10–11.

⁴⁹⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 8.

ków wzrosła z 2 174 osób w 1955 roku do 6 837 w 1988 roku, co stanowiło trzykrotne zwiększenie stanu osobowego. Wzrost ten miał jednak odmienny charakter w poszczególnych grupach. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych zwiększyła się z 1 454 osób w 1955 roku do 3 049 w 1976 roku, po czym odnotowano spadek do 2 457 w roku 1988. Oznacza to, że największa rozbudowa kadry dydaktycznej miała miejsce w latach 1955–1976, po czym nastąpiło wyraźne ograniczenie jej liczebności, co związane było m.in. ze zjawiskami opisanymi powyżej. Odmienny trend widoczny jest w grupie pracowników inżynierjno-technicznych, administracyjnych i obsługi – ich liczba wzrosła z 693 w 1955 roku do 4 380 w 1988 roku.

Tabela 7

Pracownicy naukowcy Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1988

Rok	Profesorowie (zwyczajni, nadzwyczajni, honorowi i tytularni)	Docenci i zastępcy profesora, docenci kontraktowi	Adiunkci	Wykładowcy i starsi wykładowcy	Starsi asystenci, asystenci, asystenci stażysci	Lektorzy, nauczyciele zawodu, kustosze dyplomowani
1955*	144	195	270	–	743	–
1964*	156	118	281	–	677	–
1976**	152	295	778	295	1 291	147
1988	166	275	1 155	391	435	35

* Zestawienie nie uwzględnia docentów na etacie adiunkta oraz asystentów niemających ukończonych studiów wyższych oraz docentów na etacie starszego asystenta.

** Zestawienie nie obejmuje niepełnozatrudnionych nauczycieli akademickich w tym w Bibliotece Głównej.

Opracowanie własne na podstawie: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 346; *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 156; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 27 września 1989 roku, s. 7.

Tabela 8Pracownicy Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1988⁴⁹⁹

Rok	Pracownicy łącznie	Pracownicy naukowo- dydaktyczni (w tym nauczyciele)	Pracownicy inżynieryjno-techniczni, administracji, obsługi (pozostali)
1955	2 174	1 454	693
1965	2 338	1 271	1 067
1976	6 615	3 049	3 566
1988	6 837	2 457	4 380

Opracowanie własne na podstawie: *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej*, red. H. Śmigielski, PWN, Warszawa 1956, s. 30; K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 30; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962/1965*, przedstawione na posiedzeniu Senatu Politechniki Warszawskiej w dniu 1 września 1965 roku, Zakład Graficzny Politechniki Warszawskiej, Warszawa, sierpień 1965; *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979, s. 156; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 27 września 1989 roku, s. 8–9.

Wzrost liczby pracowników innych niż naukowo-dydaktyczni podyktowany był częściowo rozwojem Uczelni i rozbudową jej infrastruktury, niemniej przede wszystkim mieli oni wspierać proces dydaktyczny i działalność naukowo-badawczą. Stąd też w latach 80. podjęto działania zmierzające do reformy działalności administracyjnej Politechniki Warszawskiej. Zasadniczym celem było ograniczenie zatrudnienia przez wprowadzanie bardziej efektywnych rozwiązań strukturalnych oraz dobór kadry o wyższych kwalifikacjach, co w wielu przypadkach pozwalało na redukcję liczbejności zatrudnionych, bez obniżania jakości realizowanych zadań⁵⁰⁰.

⁴⁹⁹ Ewentualne rozbieżności w prezentowanych danych mogą wynikać z różnic w metodologii klasyfikacji lub dokładnych datach zbierania danych w poszczególnych raportach.

⁵⁰⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 15.

Pracownicy Politechniki Warszawskiej na pochodzie pierwszomajowym (fot. J. Wojciechowska, Biuro Rektora, ze zbiorów Muzeum PW)

Promocje doktorskie i habilitacyjne wręcza Rektor PW prof. W. Findeisen, 20 czerwca 1981 roku (fot. J. Wojciechowska, Biuro Rektora, ze zbiorów Muzeum PW)

Zjazd wawelberczyków
na Wydziale
Mechanicznym
Technologicznym,
25 września 1980 roku
(fot. J. Wojciechowska,
Biuro Rektora, ze
zbiorów Muzeum PW)

Wkrótce po zakończeniu wojny, 5 grudnia 1945 roku, Senat Politechniki Warszawskiej wyraził opinię o potrzebie utworzenia trzech odrębnych organizacji związkowych, odpowiadających zróżnicowanej strukturze Uczelni: dla profesorów i docentów, pomocniczych sił naukowych oraz pracowników administracyjnych. Motywowano to różnicami w charakterze pracy i zainteresowaniach poszczególnych grup, przy jednoczesnym wskazaniu na możliwość ich współpracy w sprawach gospodarczych. W 1946 roku powstała na Politechnice organizacja **Związku Nauczycielstwa Polskiego**⁵⁰¹, która w pierwszych latach działalności koncentrowała się przede wszystkim na zadaniach socjalnych. Szczególną wagę przywiązywano do poprawy warunków bytowych pracowników. Do najważniejszych przedsięwzięć należały: organizacja przydziału mieszkań i wczasów, uruchomienie ambulatorium, a także otwarcie stołówki pracowniczej, klubu oraz wieczorowego kina funkcjonującego w audytorium chemicznym. W 1956 roku Związek zainicjował również kolonie letnie dla dzieci pracowników w Sarbinowie nad Bałtykiem. Narastające trudności mieszkaniowe, przy liczbie wniosków sięgającej kilkuset rocznie, skłoniły ZNP do przejścia odpowiedzialności

⁵⁰¹ Więcej o początkach ZNP PW w podrozdziale I.1.3.

za całość polityki lokalowej Uczelni. Działająca niezależnie od administracji Komisja Mieszkaniowa opracowała jawny i usystematyzowany regulamin przydziału mieszkań, oparty na punktacji uwzględniającej zarówno warunki bytowe wnioskodawcy, jak i jego przydatność dla Politechniki. W ramach poszukiwania nowych rozwiązań mieszkaniowych, w porozumieniu z władzami Uczelni powołano Komisję Funduszu Mieszkaniowego. Jej celem było m.in. utworzenie funduszu pożyczkowego z nadwyżek finansowych wynikających z działalności pozabudżetowej Uczelni. Po zatwierdzeniu regulaminu przez rektora rozpoczęto udzielanie pożyczek na spółdzielcze wkłady mieszkaniowe. Do końca 1964 roku łączna suma wypłat osiągnęła ok. 3 mln złotych⁵⁰². W latach 1958–1968 Komisja udzieliła 700 pożyczek na łączną kwotę 12 mln złotych na spółdzielcze wkłady mieszkaniowe⁵⁰³.

Związek Nauczycielstwa Polskiego na Politechnice Warszawskiej podejmował również działania w sferze wymiany międzynarodowej. Już w latach 1957–1958 Komisja Zagraniczna zorganizowała kilka wyjazdów szkoleniowych dla pracowników wydziałów, a w latach kolejnych dwukrotnie zrealizowano wymianę turystyczną z politechniką w Budapeszcie. W marcu 1965 roku przy Radzie Zakładowej utworzono Klub Kultury Technicznej, który zainicjował działalność popularyzatorską i dyskusyjną w środowisku pracowniczym. Dane liczbowe wskazują na intensywny rozwój ZNP: z kilkudziesięciu członków w roku 1946 do 2 357 w 1958 roku i 3 301 w roku 1965. Spośród nich 3 037 stanowili czynni zawodowo pracownicy, a 264 – emeryci. W połowie lat 60. struktura związkowa obejmowała 17 organizacji oddziałowych. Do związkowej Kasy Pożyczkowo-Zapomogowej należało wówczas 2 020 osób, co stanowiło około dwóch trzecich ogółu członków⁵⁰⁴.

Szczególną wagę przywiązywano do poprawy warunków bytowych pracowników. Do najważniejszych przedsięwzięć należały: organizacja przydziału mieszkań i wczasów, uruchomienie ambulatorium, a także otwarcie stołówki pracowniczej, klubu oraz wieczorowego kina funkcjonującego w audytorium chemicznym.

⁵⁰² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 308–313.

⁵⁰³ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 94.

⁵⁰⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 308–313.

W pierwszej połowie lat 60. zrealizowano jeden z istotnych postulatów środowiska pracowniczego Politechniki Warszawskiej – do użytku oddano przedszkole dla 90 dzieci, zlokalizowane w jednym z nowo wybudowanych domów zakładowych przy ul. Waryńskiego 6. Równolegle rozpoczęto budowę ośrodka wypoczynkowego w Wildze nad Wisłą, przewidzianego na 200 miejsc. Rozbudowie uległ również nadmorski ośrodek kolonijny dla dzieci pracowników w Sarbinowie. Dodatkowo zabezpieczono teren i rozpoczęto wstępne zagospodarowanie ośrodka wypoczynkowo-sportowego nad Zalewem Zegrzyńskim^{505, 506}. Uruchomienie w 1966 roku ośrodka w Wildze pozwoliło w 1968 roku podwoić liczbę miejsc wczasowych dla pracowników PW i ich rodzin, która wyniosła prawie 2 000. W 1967 roku wprowadzono zasadę, że każde dziecko zgłoszone na kolonie ma zapewnione miejsce. Przeciętnie pod koniec lat 60. z wypoczynku w górach, nad morzem lub za granicą korzystało ok. 600 dzieci. Tym, które wyjeżdżały na obozy harcerskie, sportowe lub lecznicze organizowane poza Uczelnią, udzielana była pomoc finansowa⁵⁰⁷.

Od 1957 roku Komisja BHP Politechniki Warszawskiej wypłacała dodatki za pracę w warunkach szkodliwych. W 1963 roku powołano Dział BHP współpracujący z Komisją. W 1965 roku istotnym wyzwaniem pozostawała kwestia poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w obiektach Wydziału Chemicznego. Odbudowane po wojnie budynki nie zostały wyposażone w odpowiednio funkcjonujący system wentylacyjny ani w wystarczające zaplecze magazynowe, co znacząco wpływało na komfort i bezpieczeństwo pracy. W wyniku licznych interwencji podjęto najbardziej pilne działania modernizacyjne, mające na celu częściową poprawę panujących warunków. Duży wkład pracy w zakresie napraw, remontów i konserwacji wniosła wydręb-

⁵⁰⁵ Pod koniec 1968 roku podpisana została wieloletnia umowa z Zarządem Głównym ZNP o dzierżawę pawilonu w budowanym ośrodku wypoczynkowym ZNP w Jachrance nad Zalewem Zegrzyńskim, w którym od 1970 roku Politechnika dysponowała 1 400 miejscami turnusowymi, za: *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 98.

⁵⁰⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 33.

⁵⁰⁷ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 95.

niona w 1965 roku Grupa Remontowo-Budowlana⁵⁰⁸. Aby nadać właściwą rangę zagadnieniom bezpieczeństwa i higieny pracy, w 1967 roku zorganizowano w Politechnice Warszawskiej wystawę „Człowiek a praca”, której celem było pokazanie możliwości właściwej ochrony pracowników i studentów⁵⁰⁹.

Druga połowa lat 70. przyniosła załamanie w kwestii pozyskiwania mieszkań dla pracowników Politechniki Warszawskiej⁵¹⁰. Po zawieszeniu działalności związków zawodowych w stanie wojennym⁵¹¹ większość ich funkcji przejęła administracja i powołane przez rektora oraz dziekanów pracownicze komisje socjalne, opiniujące m.in. preliminarz działalności socjalnej oraz plan tej działalności na Uczelni⁵¹². W sierpniu 1981 roku została powołana Rektorska Komisja ds. Mieszkaniowych. Komisja realizowała działalność w zakresie całokształtu polityki mieszkaniowej, m.in. prowadziła postępowania kwalifikacyjne dotyczące przydziału mieszkań zakładowych oraz mieszkań spółdzielczych i rotacyjnych czy też realizowała działania obejmujące inwentaryzację uczelnianych zasobów mieszkaniowych⁵¹³. Oprócz braków w zasobach lokaliowych ujawniły się także braki w zakresie miejsc w przedszkolach dla dzieci pracowników PW, mimo że Uczelnia miała dwie umowy z kuratorium na 90 miejsc w przedszkolu przy ul. Waryńskiego 6 i na 15 miejsc w przedszkolu Polskiego Radia i Telewizji⁵¹⁴ w kamienicy przy ul. Noakowskiego 22⁵¹⁵. W pierwszej połowie lat 80. kontynuowano wydawanie skierowań na wczasy do ośrodków PW

⁵⁰⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 20.

⁵⁰⁹ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 94.

⁵¹⁰ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej, IV–IX 1976*, Dział Informacji Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej 1975, s. 34.

⁵¹¹ Więcej w podrozdziale I.2.3.

⁵¹² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 40–41.

⁵¹³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 50.

⁵¹⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 40–41.

⁵¹⁵ Informacja przekazana przez Dział Socjalny Politechniki Warszawskiej.

oraz dofinansowywano wczasy organizowane poza Uczelnią. Dla dzieci organizowano kolonie letnie, zimowiska oraz okolicznościowe imprezy. Politechnika fundowała również stypendia dla najzdolniejszych uczniów, osiągających dobre wyniki w nauce i będącymi członkami rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Uczelnia jako członek Międzyzakładowego Spółdzielczego Zrzeszenia Budowy Domów Mieszkalnych „Ochota” przyznała swoim pracownikom ok. 200 przydziałów na mieszkanie, co miało złagodzić trudną sytuację mieszkaniową. Młode małżeństwa otrzymywały dofinansowanie kredytu⁵¹⁶.

Pod koniec lat 80. działalność w sferze pracowniczych spraw socjalno-bytowych obejmowała m.in. kontynuację organizacji wypoczynku wakacyjnego i zimowego dla dzieci, wczasów w ośrodkach Politechniki Warszawskiej, m.in. w Wildzie, Sarbinowie Morskim, Ubliku⁵¹⁷, Grybowie⁵¹⁸, wycieczki, opiekę nad byłymi pracownikami – rencistami i emerytami, organizowanie imprez okolicznościowych oraz kwestie mieszkaniowe. W roku akademickim 1988/89 Dział Socjalny obejmował ewidencją ok. 1 500 rencistów i emerytów. Emeryci znajdujący się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej korzystali z bezpłatnych abonamentów obiadowych w stołówkach Politechniki. Działalność socjalno-bytowa obejmowała również częściowe finansowanie placówek wychowawczych, do których uczęszczały dzieci pracowników: państwowe przedszkole i żłobek przy ul. Noakowskiego, przedszkole przy ul. Waryńskiego; udzielanie pomocy finansowej pracownikom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, a także częściowe finansowanie działalności organizacji sportowych przy Politechnice Warszawskiej, takich jak TKKF i Yacht Club. W ramach działań socjalnych rozprowa-

⁵¹⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademicki 1984/85*, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 26 czerwca 1985 roku, s. 36–37.

⁵¹⁷ Wśród pozostałych obiektów znajdowała się także bieszczadzka „Koliba”, której budowę zapoczątkowała inicjatywa studentów z Koła Naukowego Mechaników przy Wydziale Mechanicznym Technologicznym w latach 70. Otwarcie nowo wybudowanej „Koliby” Studenckiej Politechniki Warszawskiej odbyło się 24 września 2010 roku.

⁵¹⁸ W ośrodku szkoleniowo-wypoczynkowym.

dzano talony obiadowe uprawniające do korzystania z posiłków w stołówkach Politechniki, zaopatrywano pracowników w bilety miesięczne MZK/PKP/PKS oraz karty zaopatrzenia żywnościowego. Dział Socjalny prowadził także sprawy mieszkaniowe, w szczególności przygotowując dokumentację związaną z przydzielaniem lokali mieszkalnych i miejsc w hotelach asystenckich oraz w hotelach pracowniczych – głównie w DS „Ustronie”. Zajmował się również udzielaniem pracownikom pożyczek z Zakładowego Funduszu Mieszkaniowego – zarówno na zakup lokalu, jak i na budowę domków jednorodzinnych czy uzupełnienie wkładów mieszkaniowych⁵¹⁹.

I.4.6. Osiągnięcia kadry naukowo-badawczej

Po 1955 roku Politechnika Warszawska dynamicznie rozwinęła działalność naukowo-badawczą, umacniając pozycję wiodącej uczelni technicznej kraju. W latach 60. nastąpiła intensyfikacja projektów naukowych, zarówno o znaczeniu krajowym, jak i strategicznym. Wydawany co kwartał od 25 czerwca 1960 roku „Przegląd Prac Badawczych Politechniki Warszawskiej” dokumentował szeroki zakres tematyczny badań prowadzonych przez naukowców PW⁵²⁰ – od zagadnień automatyki i mechaniki precyzyjnej, przez badania nad materiałami i konstrukcjami, po innowacyjne projekty w dziedzinie chemii, inżynierii sanitarnej i energetyki. Szczególne znaczenie przypisywano inicjatywom wydziałów o charakterze wdrożeniowym. Prace te wpisywały się w krajowy program modernizacji przemysłu i były nie- rzadko realizowane w bezpośrednim porozumieniu z resortami przemysłu ciężkiego, energetyki czy gospodarki komunalnej⁵²¹. Efektem działalności katedr oraz indywidualnych pracowników było m.in. przygotowywanie i zgłaszanie **wniosków patentowych**. Do roku 1960 zgłoszenia te kierowano bezpośrednio do

⁵¹⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 64–67.

⁵²⁰ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 49.

⁵²¹ Więcej w podrozdziale I.4.7.

Po wejściu w życie w 1962 roku *Ustawy o wynalazczości Politechnika Warszawska* uzyskała w krótkim czasie 200 patentów, z czego 50 patentów przypadło jedynie na 1968 rok.

Urzędu Patentowego, co w okresie 1945–1960 doprowadziło do uzyskania około stu patentów. W kolejnych latach procedura uległa zmianie – wnioski patentowe pracowników Uczelni składano za pośrednictwem Politechniki, a niekiedy rów-

nież przez inne instytucje i przedsiębiorstwa dysponujące większymi środkami finansowymi⁵²². Po wejściu w życie w 1962 roku *Ustawy o wynalazczości*⁵²³ Politechnika Warszawska uzyskała w krótkim czasie 200 patentów, z czego 50 patentów przypadło jedynie na 1968 rok⁵²⁴. Liczba ta świadczyła o istotnym zaangażowaniu środowiska akademickiego w rozwój innowacyjności i potwierdzała rosnącą rolę Uczelni w procesie tworzenia rozwiązań technicznych o znaczeniu gospodarczym. W związku z powyższym już w 1965 roku, w Dziale Nauki Politechniki Warszawskiej utworzono sekcję wynalazczości pracowniczej, odpowiedzialną za zgłaszanie wynalazków w kraju i za granicą oraz prowadzenie informacji patentowej. W tym celu przeszkolono dwóch pracowników na rzeczników patentowych⁵²⁵. Z dniem 1 stycznia 1977 roku znacząco wzrosły koszty ochrony patentowej. Szkoły wyższe zostały zobowiązane do regularnego uiszczania opłat okresowych, a jednocześnie zmieniono zasady oraz okres ochrony wynalazku, ustalając sztywne ramy czasowe obowiązywania patentu⁵²⁶. W konsekwencji w latach 1978–1982 odnotowano wyraźny spadek liczby uzyskiwanych patentów i wdrażanych rozwiązań technicznych. Oprócz czynników ekonomicznych zwracano uwagę na malejącą liczbę nauczycieli akademickich z długo-

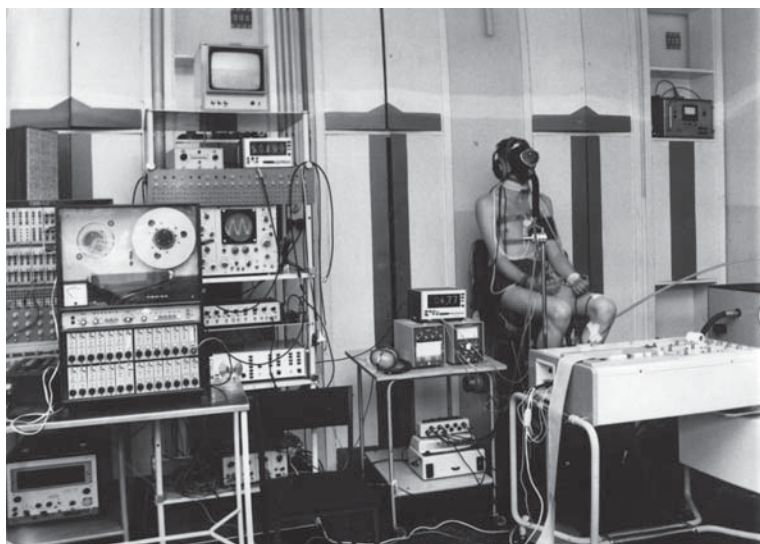
⁵²² K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 179.

⁵²³ *Ustawa z dn. 31 maja 1962 r. – Prawo wynalazcze*, Dz.U. z 1962 r., nr 33, poz. 156.

⁵²⁴ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 36.

⁵²⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 59.

⁵²⁶ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej*, I–IV 1978, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978, s. 37.

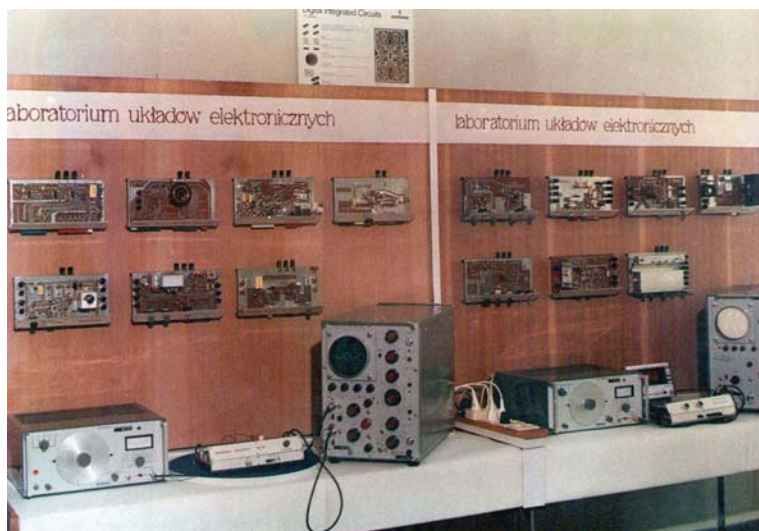
Elektrohydrauliczny
symulator drgań,
Instytut Automatyki
Przemysłowej, lata 80.
(ze zbiorów Muzeum
PW)

letnim stażem przemysłowym⁵²⁷. Dodatkowo w 1982 roku wpływy z umów licencyjnych okazały się znacznie niższe niż koszty utrzymywania ochrony patentowej. Niemniej jednak w połowie 1982 roku Politechnika uzyskała licencję od Ministerstwa Handlu Zagranicznego na bezpośrednią sprzedaż myśli technicznej i usług za granicę, co częściowo usunęło biurokratyczne przeszkody w tym zakresie⁵²⁸. W efekcie w 1984 roku odnotowano wyraźny wzrost liczby zawartych umów licencyjnych i wpływów z tego tytułu, a Uczelnia podjęła działania mające na celu zwiększenie zainteresowania instytutów finansowymi wynikami ich działalności wynalazczej⁵²⁹. Pod koniec lat 80. wzrost aktywności wynalazczej pracowników Politechniki Warszawskiej był już mocno zauważalny, czego wyrazem była zwiększona liczba zgłoszeń wynalazków oraz uzyskanych patentów, zarówno w kraju, jak i za granicą. Równolegle dokonano przeglądu i aktu-

⁵²⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 26.

⁵²⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 37.

⁵²⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 21.

alizacji dokumentacji dotyczącej projektów, których ochrona patentowa już wygasła, a także podjęto przygotowania do stworzenia komputerowego systemu gromadzenia zbiorów literatury patentowej. W 1988 roku, w uznaniu szczególnych zasług dla rozwoju wynalazczości i racjonalizacji, pięciu pracownikom Uczelni Prezes Rady Ministrów nadał odznakę i tytuł „Zasłużony dla Wynalazczości i Racjonalizacji”⁵³⁰.

W 1970 roku, z okazji 25-lecia Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej, podjęto się krótkiego, choć obarczonego dużą dozą subiektywizmu, **przeglądu dotychczasowych osiągnięć**. Wyniki ujęto m.in. w publikacji promocyjnej Uczelni *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu Polski Ludowej*⁵³¹. Wśród kluczowych projektów Uczelni znalazły się m.in.: ANOPS (Analizator Okresowych Przebiegów Szumowych) przeznaczony do badań biomedycznych układu nerwowego i mięśni człowieka, UMC-10 – uniwersalna maszyna cyfrowa, licząca z prędkością 2 500 operacji na sekundę, elektryczna pielęgniarka – elektrokardiomonitor skonstruowany jako niewielki aparat tranzystorowy

⁵³⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 48.

⁵³¹ Część osiągnięć we współpracy krajowej i międzynarodowej opisano w podrzdziale I.4.7.

doczepiany do klatki piersiowej pacjenta; radar drogowy – prototyp radaru drogowego do precyzyjnego pomiaru prędkości pojazdów, przeznaczony dla służby ruchu; radar geodezyjny – instrument do pomiaru odległości z 15 km z dokładnością 5 cm; wilgotnościomierze – urządzenia do pomiaru wilgotności zbóż, w tym nasion; nowa metoda otrzymywania siarki – polegająca na ekstrakcji rudy siarkowej wodnym roztworem siarczku amonowego, która przyczyniła się do zwiększenia uzysku siarki i obniżenia kosztów jej pozyskiwania⁵³².

Wzrost uznania, jakim cieszyło się środowisko Politechniki Warszawskiej, znajdował również wyraz m.in. w rosnącym udziale jej przedstawicieli w ogólnopolskich konferencjach oraz pracach komitetów naukowych. Z okazji jubileuszu Uczelni podkreślano, że jednym z mierników jej dorobku naukowego jest liczba członków Polskiej Akademii Nauk wywodzących się z PW: spośród 56 członków rzeczywistych i korespondentów Wydziału Nauk Technicznych PAN połowę stanowili profesorowie Politechniki. Dodatkowo trzech profesorów PW zasiadało w innych wydziałach PAN: Matematyczno-Fizycznym, Chemicznym oraz Geologiczno-Geograficznym. Dane z 1968 roku wskazują, iż profesorowie PW przewodniczyli aż dziewięciu z dwunastu komitetów naukowych Wydziału Nauk Technicznych PAN oraz trzem komitetom działającym przy innych wydziałach. W tym samym roku kierowali również radami naukowymi 22 spośród 47 resortowych instytutów badawczych z obszaru nauk technicznych. Warto dodać, że profesorowie PW zajmowali również wysokie miejsca w strukturze organizacyjnej Polskiej Akademii Nauk: prof. Janusz Groszkowski trzykrotnie pełnił funkcję prezesa PAN, a prof. Dionizy Smoleński był sekretarzem naukowym Akademii⁵³³. Profesorowie Politechniki Warszawskiej wielokrotnie obejmowali również funkcję prezesa Naczelnej Organizacji Technicznej (NOT) i brali aktywny udział w pracach utworzonej w 1957 roku Rady do Spraw Techniki przy Prezesie Rady Ministrów, która w 1960 roku została przekształcona w istnie-

⁵³² *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 37–41.

⁵³³ *Ibidem*, s. 37.

jący do 1963 roku Komitet do Spraw Techniki⁵³⁴. W 1977 roku z inicjatywy Oddziału Warszawskiego NOT podjęte zostały działania mające na celu organizację Komitetu Uczelnianego NOT w Politechnice Warszawskiej, który ukonstytuował się we wrześniu 1977 roku⁵³⁵. Na poziomie ogólnopolskim NOT pełniła funkcję koordynatora środowisk inżynierskich, a współpraca z uczelniami wyższymi technicznymi miała na celu integrację środowiska akademickiego z praktyką inżynierską i przemysłową. Kilku profesorów PW wchodziło także w skład istniejącej w latach 1951–1958 Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej. Kadra naukowa Politechniki Warszawskiej miała jednocześnie duży wkład organizacyjny i merytoryczny w odbywające się w latach 1951, 1973, 1986 Kongresy Nauki Polskiej, z których pierwszy⁵³⁶ odbył się w murach Gmachu Głównego PW⁵³⁷.

W okresie powojennym wiele osiągnięć kadry naukowo-badawczej Uczelni wniosło znaczący wkład do światowej nauki, przyczyniając się tym samym do wzrostu autorytetu polskich badań. O dynamicznym rozwoju pracowników Politechniki Warszawskiej świadczyła **rosnąca liczba publikacji**: od ok. 200 w 1946 roku do 1 708 w roku 1975⁵³⁸. Wśród nich znajdowały się m.in.: rozprawy naukowe, książki, skrypty oraz artykuły o charakterze technicznym. Powołane w 1957 roku Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej⁵³⁹ w 1962 roku zostały przekształcone w Dział Wydawnictw. Od 1958 roku wydawano „Zeszyty Naukowe”, które ukazywały się w 6 seriach: „Budownictwo”, „Ekonomia”, „Elektryka”, „Geodezja”, „Matematyka”, „Mechanika”. W ramach „Zeszytów Naukowych” drukowane były również od 1963 roku prace habilitacyjne. Oprócz tego w 1960 roku rozpoczęto publikację wspomnianego wcześniej w niniejszym podrozdziale „Przeglądu Prac Badawczych”, informującego w skrócie o pracach naukowych wykonywanych przez kate-

⁵³⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 314.

⁵³⁵ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej*, I–IV 1978..., op. cit., s. 46.

⁵³⁶ Por. z podrozdziałem I.1.3.

⁵³⁷ *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego...*, op. cit., s. 159–160.

⁵³⁸ Ibidem, s. 169.

⁵³⁹ Por. z podrozdziałem I.1.3.

dry Politechniki⁵⁴⁰. Spadek liczby publikowanych monografii o ok. 50%, w porównaniu do lat 80., nastąpił zaraz po zakończeniu omawianego okresu, na początku lat 90., co miało związek m.in. z komercjalizacją wydawnictw oraz zmniejszeniem się liczby doktoratów. Liczba artykułów w czasopiśmie i materiałach konferencyjnych utrzymała się na podobnym poziomie w stosunku do lat ubiegłych⁵⁴¹.

Obok nagród rektorskich przyznawanych za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne oraz nagród finansowanych z nadwyżek uzyskiwanych w ramach prac umownych⁵⁴² pracownicy Politechniki Warszawskiej wielokrotnie wyróżniani byli nagrodami państwowymi – zarówno indywidualnymi, jak i zespołowymi – I, II i III stopnia. Sprawozdanie z działalności Politechniki Warszawskiej z początku lat 80. podkreśla wysoką rangę osiągnięć z lat 1981–1983, które zostały wyróżnione siedemnastoma Nagrodami Ministra I stopnia oraz Nagrodami Mistrza Techniki⁵⁴³.

Po 1955 roku Politechnika Warszawska kontynuowała również tradycję nadawania tytułów **doktora honoris causa**, wznowioną po II wojnie światowej⁵⁴⁴. W latach 1955–1989 tytuł ten przyznano 26 osobom: dziewięciu obcokrajowcom – w tym czterem Rosjanom, przedstawicielom świata nauki i polityki radzieckiej. Spośród uhonorowanych 17 Polaków trzech miało obce obywatelstwo: Zygmunt Makowski, Olgierd Zienkiewicz,

Profesor Dionizy Smoleński, doktor *honoris causa* PW z 1976 roku (ze zbiorów Muzeum PW)

⁵⁴⁰ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 184.

⁵⁴¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1990/91*, op. cit., s. 29.

⁵⁴² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 5.

⁵⁴³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 34.

⁵⁴⁴ Por. z podrozdziałem I.1.3.

Antoni Oppenheim. Spośród obywateli naszego kraju tego tytułu nie otrzymał żaden polityk, choć kilku doktorów *honoris causa* brało czynny udział w życiu politycznym. Wykaz osób, którym Politechnika Warszawska przyznała doktoraty *honoris causa* zamieszczony jest na zakończenie podrozdziału II.6.2.

I.4.7. Współpraca krajowa i międzynarodowa

Współpraca krajowa i międzynarodowa Politechniki Warszawskiej po 1955 roku miała charakter silnie zinstytucjonalizowany. Wcześniej przeważała praca dydaktyczna. Biorąc jednak pod uwagę wzrost świadomości w zakresie funkcjonowania Uczelni w szerokim kontekście społeczno-gospodarczym, zintensyfikowano działalność naukową oraz działalność usługową dla przemysłu polegającą na wykonywaniu zleconych badań i projektów. Politechnika aktywnie włączała się w budowę nowego modelu współpracy środowiska akademickiego z przemysłem, administracją państwową oraz zagranicznymi partnerami – zarówno w bloku wschodnim, jak i w krajach zachodnich. Współpraca ta była wielowektorowa, obejmowała działalność dydaktyczną, badawczo-rozwojową, a także wymianę dokumentacji technicznej i instytucjonalnej.

Przejęcie w latach powojennych wielu pracowników z przemysłu do pracy w Politechnice okazało się niezwykle korzystne ze względu na zbliżenie Uczelni do potrzeb przemysłu i wymagań produkcji, a nawiązane w sposób naturalny kontakty przekładały się na konkretne zamówienia na wykonywanie badań, prototypów czy projektów. Dzięki temu zintensyfikowana została działalność katedr, które wykonywały prace zlecone. W 1955 roku 75% katedr wykonywało badania i inne prace na rzecz przemysłu w ramach gospodarstw pomocniczych. Współpraca ta była regulowana przez *Uchwałę nr 2* Prezydium Rządu ze stycznia 1955 roku, która określała system finansowania gospodarstw pomocniczych i ograniczała czas pracy pracowników na rzecz zleceń. *Uchwała nr 2* została zastąpiona *Uchwałą Rady Ministrów z dn. 16 marca 1963 r.*, wprowadzającą zmiany w systemie finansowania prac zleconych, a zarazem przewidującą nowe for-

my współpracy szkół wyższych z przemysłem oraz innymi działami gospodarki narodowej. Do takich form zaliczano m.in. tworzenie wspólnych zespołów problemowych, wymianę informacji technicznych, udostępnianie i wypożyczanie aparatury, obejmowanie przez katedry patronatu nad produkcją zakładów przemysłowych, a także udzielanie przez zakłady przemysłowe wsparcia badaniom prowadzonym przez katedry⁵⁴⁵.

Aby zachować właściwe proporcje między pracami badawczymi i naukowymi w 1955 roku ograniczono przyjmowanie zleceń na prace usługowe, czego wynikiem był wzrost udziału prac badawczych z 50% w 1955 roku do 78,5% w 1968 roku. Niemniej prace zlecone nadal przynosiły Uczelni realny dochód, a uzyskane w ten sposób środki finansowe przeznaczano na ważne dla Uczelni kierunki działalności. 70% uzyskanych środków kierowano na zakup aparatury badawczej i materiałów, 10% na nagrody, pozostałe lokowano w obszarze działalności młodzieżowej i pracowniczej. Efekty współpracy Uczelni z przemysłem zaprezentowano m.in. na wystawie „Politechnika Warszawska – gospodarcze narodowej” zorganizowanej w Dużej Auli Gmachu Głównego w 1962 roku⁵⁴⁶. Na ekspozycji zaprezentowano 430 eksponatów, na które składały się głównie prototypy urządzeń i aparatury opracowane na PW dla potrzeb gospodarki. Z kolei na przełomie lat 1964 i 1965 Politechnika uczestniczyła w Ogólnopolskim Przeglądzie Prototypów i Nowych Konstrukcji w Katowicach, przedstawiając 25 własnych rozwiązań technicznych⁵⁴⁷.

W latach 1975–1979 udział prac zleczanych bezpośrednio przez różne jednostki gospodarcze wynosił średnio ok. 35%. W 1983 roku sięgnął 60%, z dalszą tendencją zwyżkową, co dowodziło rosnącej użyteczności potencjału PW dla gospodarki narodowej. Zlecenia te dotyczyły często rozwiązywania trudnych problemów technicznych i naukowych, wykraczających poza możliwości poszczególnych przedsiębiorstw⁵⁴⁸. W 1984 roku

⁵⁴⁵ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 178.

⁵⁴⁶ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 42–48.

⁵⁴⁷ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 179.

⁵⁴⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 29.

Wystawa w Dużej
Auli Politechniki
Warszawskiej,
1962 rok (ze zbiorów
Muzeum PW)

aż 1 248 z 1 887 realizowanych tematów badawczych stanowiły zlecenia przemysłowe, pokrywając 54,6% kosztów tych prac. Ponadto 69,8% zakończonych w 1984 roku prac zostało przekazanych do zastosowania w praktyce społeczno-gospodarczej⁵⁴⁹.

Plany badań i sprawozdania z ich wykonania były oceniane na posiedzeniach rad wydziałów i Senatu PW. W 1961 roku wprowadzono podział zadań na plan państwowy, resortowy oraz plan badań zgłaszanych bezpośrednio przez jednostki gospodarki narodowej. Kolejna zmiana zaszła w 1964 roku, a planowanie objęło: rozwój nauki i techniki, badania podstawowe, badania własne podejmowane przez jednostki szkolnictwa wyższego. W planie pięcioletnim na lata 1971–1975 wprowadzono plan problemów węzłowych. W latach 1976–1980 zakres aktywności obejmował problematykę rządową, węzłową, międzyresortową, resortową oraz badań własnych Uczelni, przy jednoczesnym wzroście nakładów finansowych na prace badawcze

⁵⁴⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 21–22.

Politechniki Warszawskiej w obszarze badań prowadzonych ze środków budżetowych i badań zleconych przez gospodarkę narodową. Dynamika wzrostu tych nakładów wielokrotnie przewyższała wzrosty w badaniach ze środków budżetowych. Przykładowo w latach 1976–1980 nakłady na badania zlecone przez gospodarkę narodową wyniosły 3 651 mln zł, na badania prowadzone z środków budżetowych – 570 mln zł. Dla porównania w latach 1956–1960 było to odpowiednio 335 mln zł i 87 mln zł⁵⁵⁰. W 1986 roku Politechnika Warszawska była koordynatorem pierwszego stopnia trzynastu centralnych i resortowych programów badawczych, w tym: sześciu centralnych programów badań podstawowych (CPBP), trzech centralnych programów badawczo-rozwojowych (CPBR), czterech resortowych programów badań podstawowych (RPBR). Pod koniec lat 80. krajowa współpraca Uczelni z przedsiębiorstwami obejmowała m.in. przemysły: maszynowy, elektroniczny, motoryzacyjny, energetyczny, budowlany, hutniczy, drzewny, okrętowy, lotniczy, farmaceutyczny i spożywczy⁵⁵¹.

W połowie lat 50. XX wieku pracownicy PW opracowali pionierskie technologie w dziedzinie elektroniki – m.in. technologie produkcji krajowych diod, tranzystorów i termistorów. Zespół z Politechniki z sukcesem wdrożył do polskiego przemysłu nowatorską metodę fluidyzacyjną do przetwórstwa rud siarki. O znaczeniu tych osiągnięć świadczy fakt, że uhonorowano je nagrodami państwowymi⁵⁵². Równolegle Politechnika Warszawska współpracowała z uczelniami m.in. w obszarach, które nie były w całości realizowane na PW. Za przykład posłużyć może nawiązana w 1958 roku współpraca z Uniwersytetem Warszawskim w ramach Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem, któ-

W połowie lat 50. XX wieku pracownicy PW opracowali pionierskie technologie w dziedzinie elektroniki – m.in. technologie produkcji krajowych diod, tranzystorów i termistorów. Zespół z Politechniki z sukcesem wdrożył do polskiego przemysłu nowatorską metodę fluidyzacyjną do przetwórstwa rud siarki.

⁵⁵⁰ 150 lat wyższego szkolnictwa technicznego..., op. cit., s. 169–170.

⁵⁵¹ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89, op. cit., s. 28–29.

⁵⁵² Kalendarium 150 lat Politechniki..., op. cit., s. 47.

ry już w roku następnym dokonał odkryć archeologicznych w Wiślicy⁵⁵³.

W latach 60. badacze PW pracowali m.in. nad nowymi materiałami i technologiami infrastrukturalnymi. Ich osiągnięciem było opracowanie metody wykorzystania asfaltów parafinowych w budownictwie drogowym, nagrodzone w drugiej połowie dekady i wprowadzone do praktyki w celu poprawy trwałości nawierzchni. Również w dziedzinie technik pomiarowych i elektroniki Politechnika rozwijała bazę badawczą ukierunkowaną na praktykę. W 1967 roku powołano Zakład Doświadczalny Opracowań Próżniowej Aparatury Pomiarowej (ZO PAP) przy Wydziale Elektroniki, nastawiony na konstruowanie nowoczesnej aparatury pomiarowej. Lata 70. przyniosły intensyfikację i instytucjonalizację współpracy naukowo-technicznej. W 1973 roku na Uczelni zainicjowano Turniej Młodych Mistrzów Techniki jako jedną z propozycji współdziałania z gospodarką. Celem tego ogólnopolskiego przedsięwzięcia było wprowadzenie do gospodarki narodowej wynalazków i usprawnień technicznych opracowanych przez studentów i młodych pracowników nauki. Turniej, organizowany we współpracy m.in. z organizacjami młodzieżowymi (ZMS), Naczelną Organizacją Techniczną (NOT) i resortem nauki, promował najlepsze pomysły i ułatwiał ich wdrażanie w przemyśle – nagrodzone projekty trafiały pod ocenę ekspertów i potencjalnych użytkowników⁵⁵⁴.

Równolegle Politechnika rozwijała ścisłą kooperację z sektorem medycznym oraz innymi uczelniami technicznymi i medycznymi. W pierwszej połowie lat 70. podpisano porozumienie o współpracy między Ośrodkiem Badawczo-Rozwojowym Techniki Medycznej ORHED a Instytutem Budowy Sprzętu Precyzyjnego i Elektronicznego PW. Dzięki nawiązanej współpracy połączono wiedzę inżynierów z doświadczeniem służby zdrowia w konstruowaniu nowoczesnej aparatury medycznej. Było to nowatorskie rozwiązanie, łączące zaplecze naukowe uczelni technicznej z potrzebami praktyki klinicznej. Jednocześnie rektorzy Politechniki Warszawskiej i Akademii Medycznej zawar-

⁵⁵³ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 179–180.

⁵⁵⁴ Por. z podrozdziałem I.4.3.

li w 1973 roku umowę o współpracy międzyuczelnianej, zakładającą m.in. doskonalenie lekarzy w obsłudze sprzętu medycznego oraz doksztalcanie inżynierów w zakresie potrzeb technicznych służby zdrowia. Był to istotny przykład partnerstwa dwóch uczelni o różnych profilach, ukierunkowanego na kształcenie interdyscyplinarnych kadr dla nowoczesnej gospodarki. W połowie lat 70. Politechnika kontynuowała zawieranie strategicznych porozumień z kluczowymi gałęziami przemysłu. W 1974 roku PW podpisała umowę z Centralnym Związkiem Spółdzielczym Budownictwa Mieszkaniowego, na mocy której Uczelnia zobowiązała się prowadzić prace badawcze na rzecz rozwoju budownictwa mieszkaniowego. W ramach tej współpracy utworzono przy Wydziale Architektury specjalistyczny Zakład Budownictwa Mieszkaniowego, integrujący badania naukowe z potrzebami spółdzielni mieszkaniowych i budownictwa.

Jeszcze szerszy zakres miało porozumienie zawarte w 1975 roku z Fabryką Samochodów Osobowych (FSO) na Żeraniu – jednym z największych zakładów przemysłowych stolicy. Umowa z FSO dotyczyła współpracy naukowo-technicznej przy rozwiązywaniu kompleksowych problemów technicznych polskiego przemysłu motoryzacyjnego. Politechnika zobowiązała się m.in. do opinowania istotnych wniosków racjonalizatorskich dla fabryki oraz do proponowania tematów prac dyplomowych odpowiadających potrzebom rozwojowym motoryzacji. Tego typu partnerstwo oznaczało faktyczne powiązanie procesu kształcenia i badań akademickich z bieżącą praktyką przemysłową – studenci i naukowcy PW współpracowali z inżynierami FSO nad usprawnieniami, które mogły znaleźć natychmiastowe zastosowanie w produkcji. Warto podkreślić, że w tym samym czasie toczyły się prace nad szerszą integracją warszawskiego środowiska naukowo-przemysłowego.

W maju 1974 roku odbyły się w Politechnice narady z udziałem władz Uczelni oraz przedstawicieli przemysłu, poświęcone utworzeniu tzw. Warszawskiego Zgrupowania Naukowego – kompleksu centrów badawczych mających stanowić zaplecze naukowe dla gospodarki. Dyskutowano m.in. projekt powołania Centrum Mechaniki i Inżynierii Materiałowej skupiającego instytuty mechaniczne PW oraz podobnych centrów: Automatyki, Cybernetyki i Elektroniki Ciała Stałego. Inicjatywa ta odzwier-

ciedłała ówczesne aspiracje do jeszcze ściślejszego powiązania badań akademickich z potrzebami technicznymi przemysłu, przez tworzenie dużych, interdyscyplinarnych jednostek naukowych współpracujących z przemysłem. Przykładem nawiązania kolejnej współpracy, tym razem w drugiej połowie lat 70., była m.in. umowa z 1977 roku z Generalną Dyrekcją Budowy Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego⁵⁵⁵ czy zawarte rok później porozumienie ze Zrzeszeniem Przemysłu Ciągnikowego „Ursus”⁵⁵⁶.

Początek lat 80. przyniósł pogorszenie sytuacji ekonomicznej i politycznej w kraju, co nie pozostało bez wpływu na działalność uczelni i przemysłu. Mimo kryzysu gospodarczego i turbulencji społecznych, m.in. fali strajków i okresu stanu wojennego⁵⁵⁷, Politechnika Warszawska starała się podtrzymać wypracowane formy współdziałania. W miarę możliwości kontynuowano realizację zawartych wcześniej porozumień i projektów. Współpraca z FSO oraz innymi zakładami przemysłowymi i jednostkami badawczymi była nadal rozwijana, choć często musiała sprostać ograniczeniom finansowym i organizacyjnym. Jednocześnie Uczelnia zachowała swoją pozycję kluczowego ośrodka kształcenia inżynierów, kontynuując badania naukowe mogące znaleźć zastosowanie w gospodarce⁵⁵⁸. Kierownictwo Uczelni prowadziło rozmowy z ministrem przemysłu chemicznego i lekkiego oraz z ministrem hutnictwa i przemysłu maszynowego w celu zawierania porozumień otwierających drogę do konkretnych umów z podległymi im jednostkami⁵⁵⁹.

W Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku w 1969 roku utworzono gospodarstwo pomocnicze, które przejęło organizowanie

⁵⁵⁵ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej*, VII–XII 1977, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978, s. 42.

⁵⁵⁶ *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej*, V–VIII 1978, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978, s. 33.

⁵⁵⁷ Por. z podrozdziałem I.2.3.

⁵⁵⁸ Część o współpracy z przemysłem opracowano na podstawie informacji zawartych w: *Kalendarium 150 lat Politechniki...*

⁵⁵⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 26.

i administrowanie zleconych z zewnątrz prac naukowo-badawczych i eksperckich w zakresie współpracy z przemysłem, w tym z budownictwem, resortami gospodarczymi oraz jednostkami administracji terenowej. Do końca lat 70. obserwowano systematyczny wzrost prac badawczych⁵⁶⁰, a rozpoczęta jeszcze w latach 60. współpraca naukowo-badawcza z płockimi przedsiębiorstwami przyniosła zawarcie wieloletnich i kompleksowych umów. Wśród nich znalazły się m.in. porozumienia z: Mazowieckimi Zakładami Rafineryjnymi i Petrochemicznymi (1973 rok), Fabryką Maszyn Żniwnych (1974 rok), Płockim Przedsiębiorstwem Instalacji Przemysłowych „Instal”, Płockim Przedsiębiorstwem Robót Mostowych (1975 rok), Województwem Płockim (1979 rok)⁵⁶¹. Koniec lat 70. i lat 80. m.in. ze względu na krajowe trudności gospodarcze mocno ograniczył wzrost działalności naukowo-badawczej. Niemniej Filia nie ustawała w podtrzymywaniu kontaktów z otoczeniem, organizując m.in. seminaria i sympozja. W 1977 roku zorganizowano pierwsze z cyklu seminarium im. prof. Stanisława Bretsznajdera⁵⁶² w obszarze zagadnień związanych z kalorymetrią i analizą termiczną, rok później – międzynarodowe sympozjum im. prof. Czesława Kanafojskiego w zakresie problematyki budowy oraz eksploatacji maszyn i urządzeń rolniczych. W 1979 roku zainaugurowano w Płocku międzynarodowe sympozjum im. Bolesława Krzysztofika AQUA, obejmujące tematykę problemów inżynierii środowiska w tym ochrony środowiska i gospodarki komunalnej⁵⁶³. W październiku 2023 roku przypadała 40. edycja tego wydarzenia.

Współpraca międzynarodowa w latach 1955–1989 stanowiła sferę działalności porównywalną rangą do współpracy krajowej, choć ze względu na uwarunkowania polityczne tamtego okresu określające ją liczby były znaczenie skromniejsze. Niemniej Politechnika Warszawska aktywnie rozwijała obszar kontaktów zagranicznych, traktując go jako ważny element budowania prestiżu naukowego i dydaktycznego, a także jako narzędzie wspierania gospodarki narodowej. Dążono do wymia-

⁵⁶⁰ 50 lat Politechniki Warszawskiej w Płocku..., op. cit., s. 50.

⁵⁶¹ Ibidem, s. 28.

⁵⁶² Organizowane do 2016 roku.

⁵⁶³ Ibidem, s. 64–68.

ny myśli technicznej, usług badawczo-rozwojowych oraz kształcenia wysoko wykwalifikowanych kadr inżynierskich, obejmującego m.in. kształcenie studentów zagranicznych. Przykładowo w 1964 roku na Uczelni studiowało 152 cudzoziemców z różnych kontynentów: 54 z Azji, 24 z Afryki, 15 z Ameryki Łacińskiej oraz 39 z krajów socjalistycznych Europy⁵⁶⁴. Choć w drugiej połowie lat 70. i na początku lat 80. liczba studentów zagranicznych spadła poniżej 150, ich obecność nadal miała duże znaczenie, zarówno na studiach magisterskich, jak i doktoranckich. W większości byli to stypendyści, jednak Uczelnia przyjmowała także osoby samofinansujące się w dewizach, co stanowiło dodatkowe źródło przychodów. Równocześnie PW sprawowała opiekę nad ponad 600 polskimi studentami skierowanymi do uczelni technicznych w państwach bloku socjalistycznego⁵⁶⁵.

Szczególną formą współpracy były studia podyplomowe i doktoranckie dla cudzoziemców. W 1969 roku na Wydziale Inżynierii Sanitarnej i Wodnej uruchomiono pierwsze międzynarodowe studium podyplomowe z inżynierii sanitarnej, zorganizowane w ramach działającej przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). Studium podejmowało temat zaopatrywania w wodę i oczyszczania ścieków⁵⁶⁶, a ich uczestnicy pochodzili z krajów Europy Wschodniej⁵⁶⁷. Ważnym elementem procesu kształcenia studentów Politechniki Warszawskiej były także praktyki międzynarodowe, uznawane za kluczowy czynnik zdobywania doświadczenia zawodowego i rozwijania kompetencji inżynierskich. Ich intensyfikacja nastąpiła po 1957 roku, kiedy to zaczęto systematycznie organizować wyjazdy zagraniczne⁵⁶⁸. Kwestie formalne związane z realizacją praktyk powierzono Zrzeszeniu Studentów

⁵⁶⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 280.

⁵⁶⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 18.

⁵⁶⁶ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 53.

⁵⁶⁷ *Od inżynierii wodnej przez technikę sanitarną do inżynierii środowiska...*, op. cit., s. 121.

⁵⁶⁸ Szersze perspektywy wyjazdów zagranicznych doprowadziły do powołania Komisji Zagranicznej, która w latach 1957–1958 zorganizowała kilka wyjazdów szkoleniowych dla pracowników wydziałów, por.: K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 311.

Polskich (ZSP), które odpowiadało za stronę organizacyjną przedsięwzięcia. Przydział miejsc odbywał się natomiast we współpracy z kadrą profesorską i władzami Uczelni, po wcześniejszym omówieniu kwalifikacji i predyspozycji kandydatów podczas otwartych zebrań studenckich. W 1963 roku na praktyki zagraniczne wyjechało 255 studentów Politechniki Warszawskiej, rok później – 242⁵⁶⁹.

Dwie dekady później w latach 1981–1982 wymiana praktyk studenckich uległa znacznemu ograniczeniu, głównie z powodu sytuacji wewnętrznej w Polsce oraz zmian w systemie finansowania. Z wyjątkiem Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD) większość państw socjalistycznych wycofała się z udziału w wymianie. W 1981 roku praktyki odbyło zaledwie 150 studentów PW, w tym 23 z Wydziału Elektrycznego w Algierze, podczas gdy Politechnika przyjęła 203 cudzoziemców. Do sierpnia 1982 roku liczba przyjętych ograniczyła się jedynie do 26 osób, z czego 22 pochodziło z NRD⁵⁷⁰. Łącznie w 1982 roku w bezdewizowych praktykach zagranicznych uczestniczyło zaledwie 57 studentów⁵⁷¹. W tym czasie opiekę nad wymianą zagraniczną sprawowało Biuro Współpracy z Zagranicą PW (BWZ PW), które zajmowało się organizacją wyjazdów studentów na studia i praktyki zagraniczne, w tym w ramach IAESTE⁵⁷² oraz naukowych wypraw do krajów kapitalistycznych⁵⁷³.

Oprócz wymiany studenckiej od połowy lat 50. systematycznie rozwijała się również współpraca pracowników naukowych z zagranicą, obejmująca stopniowo coraz szersze grono państw – zarówno socjalistycznych, jak i zachodnich. I choć zaraz po II wojnie światowej kontakty te były ograniczone niemal wyłącznie do wymiany z uczelniami radzieckimi, po 1955 roku sytuacja uległa zmia-

⁵⁶⁹ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 280.

⁵⁷⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 38.

⁵⁷¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 32.

⁵⁷² The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience.

⁵⁷³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 39.

nie⁵⁷⁴. Politechnika Warszawska realizowała kontakty międzynarodowe zarówno na podstawie formalnych umów dwustronnych, jak i poza ich ramami. Współpraca ta przejawiała się m.in. w uczestnictwie pracowników w międzynarodowych programach i projektach badawczych, w wymianie doświadczeń naukowych i dydaktycznych prowadzonej w formie bezdewizowej wymiany kadry, w obiegu publikacji naukowych, a także w utrzymywaniu osobistych kontaktów między pracownikami Uczelni i ich zagranicznymi partnerami⁵⁷⁵. Pracownicy naukowcy Politechniki Warszawskiej mieli możliwość uczestniczenia zarówno w długoterminowych, jak i krótkoterminowych szkoleniach zagranicznych, korzystając z umów o współpracy naukowej oraz stypendiów przyznawanych przez amerykańskie fundacje (m.in. Fundację Forda), rząd francuski czy British Council. W roku akademickim 1963/64 na szkolenia długoterminowe wyjechało 20 pomocniczych pracowników nauki i jeden profesor, z czego 6 osób skierowano do krajów socjalistycznych, a 15 do państw kapitalistycznych. W tym samym roku w szkoleniach krótkoterminowych uczestniczyło 18 samodzielnych pracowników nauki, 10 pomocniczych oraz 6 lektorów; łącznie 21 osób wyjechało do krajów socjalistycznych, a 13 do krajów kapitalistycznych⁵⁷⁶. W następnych dekadach liczba wyjazdów systematycznie wzrastała. W 1981 roku z PW wyjechały 1 243 osoby, z czego 340 na staże zagraniczne. Do końca sierpnia 1982 roku wyjechało 556 osób, w tym 160 na staże. W tym czasie 93 osoby przebywały na długoterminowych stażach, a 137 pracowników było zatrudnionych za granicą za pośrednictwem przedsiębiorstw handlu zagranicznego. Zaobserwowano wówczas nasilające się zjawisko przedłużania pobytów na stażach, zwłaszcza w krajach kapitalistycznych⁵⁷⁷, które trwało do końca lat 80. W 1988 roku doszły do skutku łącznie 1 362 wyjazdy zagraniczne, z których większość nadal stanowiły wyjazdy do krajów socjalistycznych. W tym samym czasie Politechnika Warszawska pod-

⁵⁷⁴ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, op. cit., s. 141.

⁵⁷⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 29.

⁵⁷⁶ K. Kolbiński i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965...*, op. cit., s. 170–171.

⁵⁷⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 38.

jęła 976 gości zagranicznych, którzy przybyli na Uczelnię w ramach podpisanych umów o współpracy, na zaproszenie rektora i dyrektorów instytutów, umów kulturalno-naukowych PRL z rządami innych państw itp. W październiku 1988 roku rektor PW był gospodarzem Konferencji Prezydentów (Rektorów) Europejskich Uczelni Technicznych⁵⁷⁸. W omawianym okresie Politechnika Warszawska nawiązywała współpracę zarówno z ośrodkami akademickimi krajów socjalistycznych, jak i kapitalistycznych. Intensyfikacja tej współpracy następowała wraz z kolejnymi dekadami. W 1958 roku zawarło porozumienie m.in. z Wyższą Szkołą Techniczną im. Baumana w Moskwie (Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich/ZSRR), z którą wymieniano pracowników naukowych w ramach katedr wydziałów mechanicznych. O podobną umowę aplikowano w 1964 roku z Moskiewskim Instytutem Energetycznym (ZSRR)⁵⁷⁹. W 1977 roku zawarto umowę o współpracy z Państwową Wyższą Szkołą Telekomunikacji w Paryżu (Francja), w obszarze badań naukowych i zastosowań telekomunikacji, umożliwiającą wymianę studentów i wykładowców⁵⁸⁰. W 1981 roku podpisano umowy z Uniwersytetem Technicznym w Guanajuato (Meksyk), Uniwersytetem w Jos (Nigeria) i Politechniką w Aachen (Republika Federalna Niemiec/RFN)⁵⁸¹. Rok później porozumienie objęło Bułgarską Akademię Nauk⁵⁸². Do 1984 roku nawiązano również współpracę z Uniwersytetem Technicznym im. Humboldta w Berlinie (NRD), a rok później z TU Helsinki (Finlandia) i z Uniwersytetem w Parmie (Włochy)⁵⁸³. Utrzymywano także bliższe kontakty z Uniwersytetem Technicznym w Berlinie Zachodnim oraz z Indyjskim Instytutem Technicznym, choć w tych przypad-

⁵⁷⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 51.

⁵⁷⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965*, op. cit., s. 22.

⁵⁸⁰ *Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej, VII–XII 1977...*, op. cit., s. 39.

⁵⁸¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82*, op. cit., s. 37.

⁵⁸² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83*, op. cit., s. 32.

⁵⁸³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 27.

kach nie doszło do zawarcia formalnych umów⁵⁸⁴. W 1988 roku Politechnika Warszawska miała 25 umów z uczelniami krajów socjalistycznych, 11 krajów kapitalistycznych i 3 z krajami rozwijającymi się. W 1989 roku planowano również sfinalizować formalne zasady współpracy z m.in. z Politechniką w Atenach (Grecja), Fachhochschule w Kolonii (RFN), Uniwersytetem w Manchesterze (Wielka Brytania), Politechniką w Leningradzie (ZSRR), Instytutem Nafty i Gazu w Moskwie (ZSRR)⁵⁸⁵.

W ramach współpracy instytucjonalnej w styczniu 1975 roku Politechnika Warszawska zawarła porozumienie z Domem Kultury Radzieckiej w Warszawie, na mocy którego obie strony zobowiązały się do prowadzenia wspólnych działań w powiązaniu z Komisją Naukowo-Techniczną Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (TPPR) oraz Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki⁵⁸⁶. W latach 80. Politechnika Warszawska za pośrednictwem British Council uzyskała możliwość korzystania ze światowej sieci informacji naukowo-technicznej BRIOLIS obejmującej m.in. informację bibliograficzną oraz dokumenty źródłowe⁵⁸⁷. W roku akademickim 1984/85 pracownicy naukowci Politechniki Warszawskiej byli członkami 12 organizacji międzynarodowych oraz 10 towarzystw naukowych, podczas gdy sama Uczelnia należała do sześciu organizacji międzynarodowych, w tym do Międzynarodowej Organizacji Ekspertów działającej przy Radzie Ekonomicznej ONZ. W tym samym roku PW współpracowała także z międzynarodowym Instytutem Stosowanej Analizy Systemowej w Laxenburgu (Austria) oraz uczestniczyła w międzynarodowej kampanii „Merit” pod auspicjami Unii Astronomicznej i Unii Geodezyjno-Geograficznej, biorąc udział w badaniach ruchów bieguna różnymi technikami pomiarowymi⁵⁸⁸.

⁵⁸⁴ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 39.

⁵⁸⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 50.

⁵⁸⁶ *Kalendarium 150 lat Politechniki...*, op. cit., s. 58.

⁵⁸⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984*, op. cit., s. 36.

⁵⁸⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85*, op. cit., s. 30.

Z uznaniem międzynarodowym spotykała się także wypracowana na Uczelni myśl techniczna, prowadząc do zawierania zamówień i umożliwiając porównanie poziomu osiągnięć krajowych z zagranicznymi. Pracownicy naukowo-dydaktyczni Politechniki Warszawskiej nie tylko brali udział w międzynarodowych konferencjach, kongresach i sympozjach, ale także uczestniczyli w targach prezentujących najnowsze osiągnięcia techniczne. Przykładowo w 1967 roku Politechnika na Wystawie Maszyn Liczących „Infora” w Moskwie eksponowała uniwersalną maszynę cyfrową UMC-10, a w 1968 roku na targach w Lipsku – analogową maszynę medyczną ANOPS. Rok później na wystawie „Tydzień Techniki Polskiej” w Paryżu zaprezentowano już dziewięć eksponatów⁵⁸⁹. Jednocześnie sama Politechnika Warszawska otwierała uczelniane wnętrza, organizując imprezy, które umożliwiały pracownikom zapoznanie się z najnowszymi trendami w nauce w krajach kapitalistycznych. W styczniu 1976 roku we współpracy z British Council, w Małej Auli, otwarto wystawę angielskiej książki naukowo-technicznej, prezentującej nowości wydawnicze z zakresu elektryczności i elektroniki. Wystawa spotkała się z dużym zainteresowaniem pracowników, gdyż zawierała m.in. trudno dostępne materiały z zagranicznych konferencji poświęconych problemom inżynierii elektrycznej⁵⁹⁰. Politechnika Warszawska we współpracy z zagranicznymi uczelniami partnerskimi była także organizatorem imprez, takich jak np. Dni Kultury RFN w Polsce w roku akademickim 1988/89⁵⁹¹.

Współpraca krajowa i międzynarodowa Politechniki Warszawskiej w latach 1955–1989 była nie tylko konsekwencją rosnącej roli Uczelni w gospodarce narodowej, lecz także elementem budowania jej pozycji w światowej przestrzeni akademickiej. Zintensyfikowane kontakty z przemysłem pozwalały na wdrażanie nowatorskich rozwiązań technicznych i generowa-

⁵⁸⁹ *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu...*, op. cit., s. 49.

⁵⁹⁰ *Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, I–III 1976, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1976, s. 35.

⁵⁹¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89*, op. cit., s. 52.

**W latach 1955–1989 Politechnika
Warszawska ugruntowała swoją pozycję
jako znaczący ośrodek naukowo-badawczy
o znaczeniu zarówno krajowym, jak
i międzynarodowym, stanowiący przykład
instytucji umiejętnie łączącej naukowe
zaplecze z praktycznymi potrzebami
gospodarki.**

ły dochody, które przeznaczano na rozwój badań, aparatury i działalność dydaktyczną. Równocześnie Politechnika konsekwentnie poszerzała zakres współpracy zagranicznej, uczestnicząc w wymianie kadry naukowej i studentów, realizując programy badawcze oraz zawierając umowy z partnerami. Dzięki temu Politechnika Warszawska ugrunto-

wała swoją pozycję jako znaczący ośrodek naukowo-badawczy o znaczeniu zarówno krajowym, jak i międzynarodowym, stanowiący przykład instytucji umiejętnie łączącej naukowe zaplecze z praktycznymi potrzebami gospodarki. Doświadczenia wypracowane w latach 1955–1989 okazały się niezwykle cenne po 1990 roku, gdy Uczelnia mogła w pełni wykorzystać swój potencjał w realiach gospodarki rynkowej, otwierając się na współpracę z partnerami z całego świata i przygotowując do uczestnictwa w programach europejskich, co stworzyło fundament pod jej dalszy rozwój w zglobalizowanym świecie nauki.

CZEŚĆ II

POLITECHNIKA WARSZAWSKA 1990–2026

Marek Jakubiak

II.1

UCZELNIA W OKRESIE TRANSFORMACJI USTROJOWEJ PAŃSTWA POLSKIEGO

Przemiany ustrojowe w Polsce na początku ostatniej dekady XX wieku miały zasadniczy wpływ na funkcjonowanie szkolnictwa wyższego. Uchwalona 12 września 1990 roku nowa *Ustawa o szkolnictwie wyższym*⁵⁹² przywracała uczelniom pełną autonomię i samorządność akademicką, ale bardzo prowizorycznie regulowała kwestię ich finansowania. System studiów, struktura organizacyjna i pracownicza ulegały stopniowym, ewolucyjnym przemianom, natomiast już w latach 1990–1991 nastąpiły istotne zmiany w zasadach przydzielania uczelniom państwowym środków publicznych. Pozostawiono wprawdzie podział dotacji na działalność dydaktyczną, na badania własne oraz na statutową działalność badawczą, ale zmieniono podstawy dystrybucji tych środków między szkoły wyższe. Wysokość przyznawanej dotacji dydaktycznej zależała przede wszystkim od wskaźnika kosztów kształcenia na prowadzonych przez daną uczelnię kierunkach studiów oraz od ważonej sumy liczb studentów na różnych rodzajach studiów⁵⁹³. Oczwistym skutkiem wprowadzenia opisanego sposobu podziału środków na działalność dydaktyczną było pojawienie się konkurencji międzyuczelnianej w pozyskiwaniu kandydatów na studia i – w konsekwencji – niemal trzykrotne zwiększenie liczby studentów przy

⁵⁹² *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1990 r., nr 65, poz. 385.

⁵⁹³ Wysokość dotacji przyznanej uczelni zależała ponadto (w mniejszym stopniu) od liczby zatrudnionych w niej nauczycieli akademickich z tytułem lub stopniem naukowym, bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej.

nieznacznym tylko zwiększeniu liczby nauczycieli akademickich i ogólnych nakładów na szkolnictwo wyższe. Podział środków na badania własne opierał się na formule, w myśl której dotacja uzyskiwana przez uczelnię była w mniejszej części zależna od ogólnej liczby zatrudnionych w niej nauczycieli akademickich, a w większej od liczby stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego, nadanych jej pracownikom w okresie poprzednich trzech lat. Podobnie jak w przypadku dotacji dydaktycznej pojawił się efekt „inflacyjny”, ponieważ przy zwiększonym wysiłku uczelni w zakresie promocji kadr naukowych sumaryczna dotacja w skali kraju nie uległa istotnej zmianie. Z kolei nakłady na statutową działalność badawczą spadły do poziomu niewystarczającego nawet do podtrzymywania infrastruktury badawczej.

Politechnika Warszawska w trudnych latach przeobrażania państwa polskiego dokonała również głębokich przemian w swojej strukturze, programach nauczania i w organizacji pracy. W 1991 roku Senat uchwalił nowy *Statut Politechniki Warszawskiej*, spełniający oczekiwania środowiska akademickiego w zakresie autonomii i demokratyzacji życia Uczelni. Przywrócono samorządność studencką i swobodę działania organizacji związkowych. Zmieniono zasady przyjęć na studia na bardziej odpowiadające zachodzącym procesom w zakresie edukacji. Wychodząc naprzeciw rodzącym się potrzebom kształcenia kadr menedżerskich, przy Politechnice Warszawskiej w 1991 roku została utworzona Szkoła Biznesu, prowadząca prestiżowe studia MBA we współpracy z renomowanymi europejskimi uczelniami ekonomicznymi⁵⁹⁴.

Zmiana zewnętrznych uwarunkowań ekonomicznych odsłoniła liczne obszary niegospodarności i nieefektywności funkcjonowania Politechniki Warszawskiej. Uczelnia podjęła liczne działania dostosowawcze, takie jak:

- reorganizacja i redukcja zatrudnienia,
- likwidacja większości wydziałowych zakładów doświadczalnych,
- likwidacja większości wydziałowych i instytutowych warsztatów i magazynów,
- przeniesienie kosztów eksploatacji budynków na ich użytkowników,

- wprowadzenie zasady rozliczania kosztów w miejscu ich powstawania,
- przekształcanie wolnych mieszkań w budynkach PW na wynajmowane lokale użytkowe.

Wprowadzenie w 1996 roku rygorów zapewnienia dyscypliny finansowej, przeprowadzenie procesu restrukturyzacji oraz racjonalizacji kosztów przyniosło oczekiwane rezultaty i Politechnika wkroczyła w nowe tysiąclecie w zrównoważonej kondycji finansowej.

Środki z budżetu państwa na finansowanie działalności dydaktycznej i badawczej z roku na rok były coraz bardziej ograniczane, a decyzje o ich przyznaniu opóźniane. Sytuację pogarszała wysoka inflacja i wprowadzenie w 1993 roku podatku VAT. W związku z tym na posiedzeniu w dniu 26 stycznia 1994 roku Senat Uczelni podjął uchwałę w sprawie finansowania szkolnictwa wyższego, w której zwrócił się do władz RP o dokonanie zasadniczych zmian polityki państwa w zakresie potrzeb szkolnictwa wyższego⁵⁹⁵. W kolejnych latach władze Uczelni podejmowały działania mające na celu zredukowanie ciągłego deficytu budżetowego w działalności dydaktycznej, a następnie zrównoważenie przychodów i kosztów w tej działalności. Wprowadzenie w 1996 roku rygorów zapewnienia dyscypliny finansowej⁵⁹⁶, przeprowadzenie procesu restrukturyzacji oraz racjonalizacji kosztów przyniosło oczekiwane rezultaty i Politechnika wkroczyła w nowe tysiąclecie w zrównoważonej kondycji finansowej. Należy podkreślić, że przez cały niezwykle trudny okres transformacji ustrojowej w Polsce Politechnika Warszawska zachowała płynność finansową, umiejętnie odnajdując się w nowej rzeczywistości prawno-ekonomicznej.

Większość zachodzących przemian na Politechnice Warszawskiej w okresie transformacji ustrojowej lat 90. XX wieku będzie szczegółowo omówiona w następnych rozdziałach, zgodnie z ich tematyką.

⁵⁹⁵ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94*, s. 5.

⁵⁹⁶ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 5/XLIII/96 z dn. 27 listopada 1996 r.*

II.2

PODSTAWY PRAWNE DZIAŁALNOŚCI POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ W LATACH 1990–2026

W roku akademickim 1989/90 Politechnika Warszawska funkcjonowała zgodnie z *Ustawą z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*, nowelizowaną wielokrotnie w latach późniejszych⁵⁹⁷, przy czym ostatnia nowelizacja z dnia 26 kwietnia 1990 roku przedłużyła kadencję dotychczasowych organów Uczelni do 30 listopada 1990 roku. Pozwoliło to na zachowanie ciągłości funkcjonowania i na przeprowadzenie wyborów władz PW według zasad wprowadzonych nową *Ustawą z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*⁵⁹⁸. Ustawa ta likwidowała wszystkie zapisy o charakterze ideologiczno-politycznym okresu PRL, przy zachowaniu tradycji akademickiej, rozszerzeniu elementów samorządności oraz wprowadzeniu znacznej autonomii szkół wyższych. Podstawową jednostką organizacyjną pozostawał wydział, organami kolegialnymi – senat i rady wydziałów, a organami jednoosobowymi – rektor i dziekani. *Ustawa* określała ogólne zasady finansowania uczelni z budżetu państwa, ustrój i organizację uczelni (w tym kompetencje organów kierujących), strukturę zatrudnienia, prawa i obowiązki nauczycieli akademickich, zasady przyjęć na studia oraz prawa i obowiązki studentów (w tym działalność samorządu i organizacji studenckich). Artykuł 9 *Ustawy* pozostawiał statutowi uczelni określenie jej szczegółowego ustroju oraz wszystkich spraw dotyczących funkcjonowania nieuregu-

⁵⁹⁷ *Ustawa z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1982 r., nr 14, poz. 113; nowelizowana w latach 1985, 1987, 1989 oraz 1990.

⁵⁹⁸ *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*, op. cit.

Statut Politechniki Warszawskiej został uchwalony na posiedzeniu Senatu Uczelni w dniu 20 marca 1991 roku. Preambuła zawierała odwołanie do działalności Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego, założonej w 1826 roku z inicjatywy Stanisława Staszica.

lowanych ustawowo. Statut uchwalony przez senat większością co najmniej 2/3 głosów, w przypadku dużych uczelni państwowych wchodził w życie z dniem określonym w tejże uchwale, bez zatwierdzania przez ministra właściwego dla szkolnictwa wyższego⁵⁹⁹. Minister sprawował nadzór nad uczelniami

w zakresie zgodności działania ich organów z przepisami ustawowymi i statutem uczelni.

Natychmiast po wejściu w życie nowej *Ustawy* Politechnika Warszawska przystąpiła do prac nad nowym statutem Uczelni. *Statut Politechniki Warszawskiej* został uchwalony na posiedzeniu Senatu Uczelni w dniu 20 marca 1991 roku. Preambuła zawierała odwołanie do działalności Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego, założonej w 1826 roku z inicjatywy Stanisława Staszica. W paragrafie 2 podkreślono samorządność Uczelni, wybieralność władz akademickich oraz udział w organach kolegialnych przedstawicieli wszystkich grup społeczności uczelnianej. *Statut* zawierał 207 paragrafów w 12 działach:

Dział I – Postanowienia ogólne

Dział II – Jednostki organizacyjne Politechniki Warszawskiej

Rozdział 1 – Wydział

Rozdział 2 – Jednostki organizacyjne wydziału

Rozdział 3 – Inne jednostki organizacyjne

Dział III – Organy Politechniki Warszawskiej

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

Rozdział 2 – Senat

Rozdział 3 – Rektor i prorektorzy

Rozdział 4 – Rada wydziału

Rozdział 5 – Dziekan i prodziekani

⁵⁹⁹ Dotyczyło to uczelni zatrudniających co najmniej 60 profesorów tytularnych, w których co najmniej połowa podstawowych jednostek organizacyjnych miała uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego. (Art. 12 *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*).

Dział IV – Wybory

Rozdział 1 – Wybory organów jednoosobowych i wybory do organów kolegialnych

Rozdział 2 – Kolegium elektorów

Rozdział 3 – Komisje wyborcze

Dział V – Kierownictwo jednostek organizacyjnych Wydziału

Dział VI – Kierownictwo innych jednostek organizacyjnych

Dział VII – System biblioteczno-informacyjny

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

Rozdział 2 – Rada biblioteczna

Rozdział 3 – Dyrektor Biblioteki Głównej

Dział VIII – Administracja i gospodarka

Rozdział 1 – Administracja

Rozdział 2 – Gospodarka

Rozdział 3 – Dyrektor administracyjny i jego zastępcy

Dział IX – Pracownicy Uczelni

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

Rozdział 2 – Nauczyciele akademicki

Rozdział 3 – Pracownicy uczelni niebędący nauczycielami akademickimi

Dział X – Studia i studenci

Rozdział 1 – Przyjęcia na studia

Rozdział 2 – Studia

Rozdział 3 – Prawa i obowiązki studentów

Rozdział 4 – Samorząd studentów

Rozdział 5 – Organizacje studenckie

Rozdział 6 – Spory zbiorowe i akcje protestacyjne

Dział XI – Komisje dyscyplinarne

Rozdział 1 – Komisja dyscyplinarna do spraw nauczycieli akademickich

Rozdział 2 – Komisje dyscyplinarne do spraw studentów

Dział XII – Przepisy przejściowe i końcowe

Załączniki

1. Godło Politechniki Warszawskiej

2. Czapka studencka Politechniki Warszawskiej

3. Ślubowanie akademickie

4. Ślubowanie doktora

5. Przepisy porządkowe dotyczące zgromadzeń

6. *Zasady działania organów kolegialnych Politechniki Warszawskiej*
7. *Regulamin wyboru Rektora*
8. *Tryb wyboru przedstawicieli pracowników do Senatu, do organów kolegialnych i do kolegium elektorów*
9. *Zasady i tryb przeprowadzania konkursów*
10. *Podstawowe kryteria i tryb dokonywania oceny nauczycieli akademickich Politechniki Warszawskiej.*

Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym funkcjonowała do 2005 roku. W tym okresie była wielokrotnie nowelizowana⁶⁰⁰, co wymagało niekiedy wprowadzania zmian do *Statutu Politechniki Warszawskiej*. Zmiany te dotyczyły głównie przekształceń strukturalno-organizacyjnych: tworzenia kolegiów jako podstawowych jednostek organizacyjnych (oprócz wydziałów) oraz tworzenia szkół jako związków podstawowych jednostek organizacyjnych Uczelni⁶⁰¹.

Na początku XXI wieku nastąpiło znaczne przyspieszenie procesu umiędzynarodawiania polskich uczelni. Zaczęto coraz szerzej wprowadzać tzw. „system boloński” studiów oraz europejski system akumulacji i transferu punktów zaliczeniowych ECTS. W związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku należało także unormować status studentów cudzoziemców – obywateli państw członkowskich UE. Wzrosła liczba uczelni prywatnych, które nie zawsze prowadziły nauczanie na odpowiednim poziomie, co wymusiło wprowadzenie państwowego systemu akredytacji przedmiotów i kierunków studiów⁶⁰². Zachodzące dynamicznie procesy w szkolnictwie wyższym wymagały coraz częstszej nowelizacji *Ustawy z 1990 roku*. W tej sytuacji przystąpiono do prac nad nową

⁶⁰⁰ Nowelizacje miały miejsce w latach: 1992, 1994, 1996, 1997, 1998, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005.

⁶⁰¹ Uchwały Senatu PW zmieniające *Statut*: nr 107/XLI/93 z dnia 31 marca 1993 roku, nr 64/XLII/94 z dnia 21 grudnia 1994 roku, nr 81/XLII/95 z dnia 29 marca 1995 roku, nr 173/XLIV/2001 z dnia 20 grudnia 2001 roku, nr 197/XLIV/2002 z dnia 20 marca 2002 roku.

⁶⁰² 1 stycznia 2002 roku została powołana Państwowa Komisja Akredytacyjna na podstawie art. 38 ust. 1 – znówelizowanej 20 lipca 2001 roku – *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. z 1990 r., nr 65, poz. 385, z późn. zmianami).

ustawą, w których wiodącą rolę odegrał prof. Jerzy Woźnicki, Rektor Politechniki Warszawskiej w latach 1996–2002⁶⁰³.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym została uchwalona przez Sejm 27 lipca 2005 roku⁶⁰⁴, wprowadzając wiele zmian oraz nowych pojęć i określeń, jak na przykład:

- uczelnia publiczna i niepubliczna (w miejsce uczelni państwowej i niepaństwowej),
- uniwersytet techniczny,
- studia stacjonarne i niestacjonarne (w miejsce studiów dziennych, wieczorowych i zaocznych),
- studia pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia,
- profesor wizytujący.

Ustawa pozostawiała uczelni swobodę w tworzeniu podstawowych jednostek organizacyjnych. W związku z tym ustawowo organami jednoosobowymi byli rektor i kierownicy tych jednostek, natomiast organami kolegialnymi – senat i rady podstawowych jednostek organizacyjnych. *Ustawa* wprowadzała możliwość powołania konwentu wspierającego i promującego uczelnię, a także powoływała samorząd doktorantów, z udziałem jego przedstawicieli w organach kolegialnych. Uregulowano zasady pobierania opłat przez uczelnie publiczne za świadczone usługi edukacyjne. Wprowadzono ważną zmianę w systemie rekrutacji – podstawą przyjęcia na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie stały się wyniki egzaminu maturalnego. W przypadku bezpłatnych studiów trzeciego stopnia (studiów doktoranckich) rekrutacja odbywała się w drodze konkursu, którego warunki i tryb określał senat uczelni.

Prace nad statutem odpowiadającym przepisom nowej ustawy trwały na Politechnice Warszawskiej prawie rok. Senat Uczelni na posiedzeniu w dniu 28 czerwca 2006 roku uchwalił nowy *Statut Politechniki Warszawskiej*, którego preambuła zawierała Misję Politechniki Warszawskiej, przyjętą w 2000 roku⁶⁰⁵,

⁶⁰³ Prof. Jerzy Woźnicki przewodniczył powołanemu w 2003 roku przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zespołowi, który przygotował projekt *Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*.

⁶⁰⁴ Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365.

⁶⁰⁵ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 87/XLIV/2000 z dn. 13 grudnia 2000 r. w sprawie przyjęcia Misji Politechniki Warszawskiej*.

a w paragrafie 3 podkreślono, że Politechnika Warszawska jest uniwersytetem technicznym w rozumieniu *Ustawy*. Zachowano status wydziałów i kolegiów jako podstawowych jednostek organizacyjnych Uczelni. Rady tych jednostek wraz z Senatem stanowiły organy kolegialne, a Rektor wraz z dziekanami wydziałów i dyrektorami kolegiów stanowili organy jednoosobowe Uczelni. Został powołany Konwent, który miał wspierać i promować Politechnikę Warszawską. *Statut* składał się ze 194 paragrafów rozdzielonych na 13 działów, z których 11 odpowiadało tematycznie działom *Statutu* z 1991 roku. Dodane zostały działy dotyczące systemu badań naukowych oraz wewnętrznych systemów zapewnienia jakości, dział studiów i studentów został poszerzony o doktorantów, natomiast sprawy odpowiedzialności dyscyplinarnej zostały rozdzielone na studenckie oraz pracownicze i włączone do odpowiednich działów. *Statut* zawierał 14 załączników, w tym fotografie sztandaru oraz flagi Politechniki Warszawskiej, wzór i opis Medalu Politechniki Warszawskiej oraz odznaki Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej, a pozostałe załączniki odpowiadały załącznikom do poprzedniego *Statutu*.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku była nowelizowana wielokrotnie (w latach 2012, 2014, 2016, 2017 i 2018), ale zmiany nie miały zasadniczego wpływu na ustrój Uczelni. Dotyczyły m.in. takich zagadnień, jak: komercjalizacja wyników badań, tworzenie jednostek międzyuczelnianych, wdrażanie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego czy też systemu ECTS. Miało to swoje odbicie w korektach *Statutu* Uczelni z 2006 roku⁶⁰⁶, przy czym dwie nowelizacje, z 21 grudnia 2011 roku oraz z 17 czerwca 2015 roku, miały stosunkowo szeroki zakres zmian i uzupełnień. Nowelizacja z 2011 roku m.in. zmieniała Szkołę Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku na filię o nazwie Politechnika Warszawska Filia w Płocku, a także określała bardziej szczegółowo warunki zatrudniania nauczycieli akademickich i powoływania kadr kierowniczych. Załączniki

⁶⁰⁶ Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej w sprawie zmiany Statutu Politechniki Warszawskiej: nr 377/XLVII/2011 z dnia 21 grudnia 2011 roku, nr 436/XLVII/2012 z dnia 25 kwietnia 2012 roku, nr 30/XLVIII/2015 z dnia 17 czerwca 2015 roku.

Statutu zostały uzupełnione o nowy (piętnasty), w którym zawarto zasady dokonywania przez studentów i doktorantów oceny działalności dydaktycznej nauczycieli akademickich. Z kolei nowelizacja z 2015 roku, oprócz korekt dotyczących kadr i nauczycieli akademickich, uzupełniała załączniki o dwa: nr 11a określający kompetencje Rady Bibliotecznej oraz nr 11b precyzujący wymagania i kwalifikacje pracowników bibliotek uczelnianych.

20 lipca 2018 roku Sejm przyjął *Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*⁶⁰⁷, która kompleksowo określała funkcjonowanie systemu szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce, zastępując wszystkie istniejące do tej pory przepisy prawa w tym zakresie. *Ustawa* wprowadziła szereg istotnych zmian, m.in. w zarządzaniu uczelnią, w kształceniu doktorantów, w zatrudnianiu i stanowiskach nauczycieli akademickich oraz w finansowaniu uczelni. Oprócz rektora i senatu organem uczelni publicznej stała się rada uczelni, która otrzymała znaczące kompetencje opiniodawcze i monitorujące w zakresie zarządzania i gospodarki finansowej. Ewentualne powołanie innych organów uczelni uzależniono od zapisów statutowych. Wprowadzono również ograniczenia wiekowe dla rektora i członków organów uczelni. W ustawie określono liczbę punktów ECTS niezbędnych do uzyskania dyplomu ukończenia studiów na danym poziomie i profilu, ustalono szczegółowe zasady ewaluacji kierunków studiów oraz ewaluacji jakości działalności naukowej w ramach dyscyplin naukowych. Zgodnie z nową ustawą kształcenie doktorantów odbywa się w szkołach doktorskich, a przyznawanie stopni naukowych należy do kompetencji senatu lub do innego organu, określonego w statucie.

Ze względu na szeroki zakres zmian, które wprowadzała *Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z 2018 roku, opracowanie statutu zgodnego z jej zapisami trwało prawie rok. Senat Uczelni uchwalił w dniu 26 czerwca 2019 roku nowy *Statut Politechniki Warszawskiej*, który do roku 2021 był trzykrotnie uzupełniany i zmieniany⁶⁰⁸. Po tych nowelizacjach jednolity tekst został ogłoszony

⁶⁰⁷ Dz.U. z 2018 r., poz. 1668.

⁶⁰⁸ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 362/XLIX/2019 z dn. 26 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Politechniki Warszawskiej*. Uchwały Senatu PW w sprawie zmian *Statutu Politechniki Warszawskiej*: nr 473/XLIX/2020 z dnia 15 kwietnia 2020 roku, nr 484/XLIX/2020 z dnia 20 maja 2020 roku, nr 131/L/2021 z dnia 22 września 2021 roku.

szony Obwieszczeniem nr 1/2021 Rektora Politechniki Warszawskiej z dn. 5 października 2021 r. Ujednolicony w 2021 roku Statut został zmieniony w niewielkim stopniu Uchwałą nr 347/L/2023 Senatu PW z dn. 31 maja 2023 r.⁶⁰⁹ – ta wersja jest aktualnie obowiązująca⁶¹⁰. Statut Politechniki Warszawskiej składa się z dziesięciu działów i trzynastu załączników, które zawierają zasady funkcjonowania Uczelni we wszystkich najważniejszych obszarach:

Dział I – Postanowienia ogólne

Rozdział 1 – Zasady ogólne

Rozdział 2 – Tradycja i zwyczaje

Dział II – Typy jednostek organizacyjnych

Dział III – Organy i ciała kolegialne Uczelni

Rozdział 1 – Organy

Rozdział 2 – Ciała kolegialne

Dział IV – Wybory

Dział V – Funkcje i stanowiska kierownicze

Dział VI – Kształcenie

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

Rozdział 2 – Studia

Rozdział 3 – Szkoły doktorskie

Rozdział 4 – Prawa i obowiązki studentów i doktorantów

Rozdział 5 – Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów i doktorantów

Rozdział 6 – Samorząd studentów i doktorantów

Dział VII – Pracownicy Uczelni

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

Rozdział 2 – Nauczyciele akademicki

Rozdział 3 – Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich

Rozdział 4 – Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi

Rozdział 5 – Przepisy wspólne dla pracowników Uczelni

Dział VIII – Administracja, gospodarka finansowa i mienie Uczelni

Rozdział 1 – Administracja Uczelni

⁶⁰⁹ Nowelizacja dotyczyła szkoły doktorskiej oraz składu rad naukowych dyscyplin.

⁶¹⁰ Stan na dzień 1 października 2025 roku.

Rozdział 2 – Gospodarka finansowa Uczelni

Rozdział 3 – Mienie Uczelni

Dział IX – System biblioteczno-informacyjny

Dział X – Przepisy przejściowe i końcowe

Załączniki

- 1. Sztandar Politechniki Warszawskiej*
- 2. Wzór i opis godła Politechniki Warszawskiej*
- 3. Flaga Politechniki Warszawskiej*
- 4. Wzór i opis Medalu Politechniki Warszawskiej*
- 5. Wzór i opis Odznaki Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej*
- 6. Ślubowanie doktora*
- 7. Czapka studencka Politechniki Warszawskiej*
- 8. Przepisy porządkowe dotyczące zgromadzeń*
- 9. Zasady i tryb funkcjonowania Senatu Politechniki Warszawskiej*
- 10. Sposób wyboru przedstawicieli pracowników do Senatu, do rad wydziałów, do kolegium elektorów do wyboru Rektora i do wydziałowych kolegiów wnioskująco-opiniujących*
- 11. Regulamin wyboru Rektora*
- 12. Ślubowanie akademickie*
- 13. Tryb i warunki przeprowadzania konkursów przy zatrudnianiu nauczycieli akademickich.*

Statut nie zawiera preambuły, ale odwołuje się do tradycji sięgającej utworzenia w 1826 roku Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego (par. 11) oraz do przyjętych wcześniej Misji Politechniki Warszawskiej i Strategii Rozwoju Politechniki Warszawskiej (par. 2). *Statut* wprowadził szereg istotnych zmian w funkcjonowaniu Uczelni. Obok Senatu pojawiły się nowe organy kolegialne PW: Rada Uczelni oraz rady dyscyplin naukowych. Rady wydziałów przestały być organami Uczelni, stając się ciałem opiniodawczo-doradczym dziekana⁶¹¹. Rektor, jako jedyny organ jednoosobowy Uczelni, otrzymał szerokie kompetencje, m.in. powoływanie osób do pełnienia funkcji kierowniczych na Politechnice (w tym dziekanów) oraz prowadzenie polityki

⁶¹¹ Zgodnie ze *Statutem Politechniki Warszawskiej* z 2019 roku dziekani nie są organami jednoosobowymi uczelni i nie wchodzi „z urzędu” w skład Senatu PW – wszyscy członkowie tego organu kolegialnego są wybierani.

Statut Politechniki Warszawskiej z 2019 roku nie zawiera preambuły, ale odwołuje się do tradycji sięgającej utworzenia w 1826 roku Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego oraz do przyjętych wcześniej Misji Politechniki Warszawskiej i Strategii Rozwoju Politechniki Warszawskiej.

kadrowej. Inny przykład zasadniczych zmian funkcjonalnych to powierzenie nadawania stopni naukowych (doktora i doktora habilitowanego) radom dyscyplin naukowych w miejsce rad wydziałów.

Przedstawiony w niniejszym rozdziale proces przemian w regulacjach prawnych dotyczących funkcjonowania Politechniki Warszawskiej w la-

tach 1990–2025 ma charakter syntetyczny. Kolejne ustawy i statuty zastały omówione w wielkim skrócie, z podkreśleniem najistotniejszych elementów i najważniejszych zmian. Wyjątkiem jest umieszczenie szczegółowej struktury *Statutu* z roku 1991 i *Statutu* obowiązującego w roku 2025, co umożliwi pewnego rodzaju analizę porównawczą. W następnych rozdziałach zostanie przedstawionych więcej szczegółów i regulacji prawnych związanych bezpośrednio z omawianą w nich tematyką.

II.3

PRZEMIANY W STRUKTURZE ZARZĄDCZEJ I ORGANIZACYJNEJ

II.3.1. Władze akademickie Uczelni

Po wejściu w życie *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym* w październiku i w listopadzie tego roku na Politechnice Warszawskiej zostały przeprowadzone wybory władz akademickich⁶¹². W pełni demokratyczne wybory na trzyletnią kadencję⁶¹³ organów kolegialnych Uczelni

(Senatu i rad wydziałów) oraz organów jednoosobowych (Rektora i dziekanów) odbyły się zgodnie z nową *Ustawą* i regulaminem wyborczym, uchwalonym przez Senat Politechniki Warszawskiej pod koniec poprzedniej kadencji (przedłużonej do 30 listopada 1990 roku). Pierwszym Rektorem Politechniki Warszawskiej w demokratycznej Polsce został prof. Marek Dietrich, który w przemówieniu inauguracyjnym określił nowy rok akademicki 1991/92 jako *pierwszy rok w nowej sytuacji społecznej i politycznej, pięknie zwanej Trzecią Rzeczpospolitą*⁶¹⁴.

Pierwszym Rektorem Politechniki Warszawskiej w demokratycznej Polsce został prof. Marek Dietrich, który w przemówieniu inauguracyjnym określił nowy rok akademicki 1991/92 jako pierwszy rok w nowej sytuacji społecznej i politycznej, pięknie zwanej Trzecią Rzeczpospolitą.

⁶¹² Określenie „władze akademickie” jest nieformalne, ale powszechnie stosowane w odniesieniu do organów Uczelni.

⁶¹³ Kadencja przedstawicieli studentów w organach kolegialnych wynosiła jeden rok. Nowa 3-letnia kadencja wszystkich organów Politechniki Warszawskiej była krótsza o 3 miesiące, ponieważ zaczynała się 1 grudnia 1990 roku.

⁶¹⁴ M. Dietrich, *Wybrane przemówienia i wystąpienia publiczne 1990–1993*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1996.

Przyjęty na początku 1991 roku nowy *Statut Politechniki Warszawskiej* doprecyzował zapisy ustawowe dotyczące systemu zarządzania Uczelnią, w szczególności wybór, skład i zakres kompetencji organów Politechniki Warszawskiej. W myśl tych zapisów najwyższym organem PW był Senat w składzie⁶¹⁵:

- Rektor (przewodniczący Senatu),
- pięciu prorektorów,
- dziekani wydziałów,
- przedstawiciele profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych oraz innych nauczycieli akademickich ze stopniem doktora habilitowanego, wybrani z ich grona, po jednym z każdego wydziału oraz jeden z pozostałych jednostek organizacyjnych PW,
- przedstawiciele pozostałych nauczycieli akademickich wybrani z ich grona (16–20% składu Senatu),
- przedstawiciele samorządu studentów wybrani z ich grona w liczbie równej przedstawicielom pozostałych nauczycieli akademickich,
- przedstawiciele pozostałych pracowników Uczelni, wybrani z ich grona w liczbie równej połowie liczby przedstawicieli pozostałych nauczycieli akademickich.

Zgodnie z par. 46 *Statutu* z 1991 roku Senat ustalał ogólne kierunki i sprawował nadzór nad działalnością Uczelni oraz decydował lub wyrażał opinię we wszystkich sprawach przewidzianych przepisami prawa. Do szczególnych kompetencji Senatu PW należało m.in.:

- uchwalanie statutu Politechniki Warszawskiej,
- tworzenie, znoszenie bądź przekształcanie wydziałów (na wniosek Rektora),
- uchwalanie regulaminu studiów,
- tworzenie i znoszenie na wniosek rady wydziału kierunków studiów,
- określanie na wniosek rady wydziału zasad i trybu przyjmowania na studia,
- ustalanie pensum dydaktycznego nauczycieli akademickich,
- ustalanie zasad rozdziału środków z budżetu państwa,

⁶¹⁵ *Statut Politechniki Warszawskiej*, uchwalony na posiedzeniu Senatu PW w dniu 20 marca 1991 roku, par. 49.

- uchwalanie planów rzeczowo-finansowych Uczelni,
- ocenianie działalności Rektora.

Senat powoływał stałe i doraźne komisje senackie, których zadaniem było przygotowywanie materiałów i opinii dla Senatu.

Rektor jako organ jednoosobowy kierował działalnością Politechniki Warszawskiej, w tym m.in.⁶¹⁶:

- zwoływał i przewodniczył posiedzeniom Senatu PW,
- był przełożonym wszystkich pracowników Uczelni oraz przełożonym i opiekunem studentów PW,
- zapewniał realizację uchwał Senatu,
- sprawował nadzór nad działalnością jednostek organizacyjnych Uczelni,
- sprawował nadzór nad administracją i gospodarką Uczelni,
- wydawał na wniosek dyrektora administracyjnego regulamin organizacyjny Uczelni,
- podejmował decyzje w sprawach określonych przepisami ustawy i Statutu.

Rektorem mogła być osoba z tytułem naukowym lub stopniem naukowym doktora habilitowanego. Podobny wymóg dotyczył prorektorów, których zakres działania określał Rektor⁶¹⁷. Do kompetencji Rektora należało powoływanie dyrektorów instytutów i ich zastępców oraz kierowników katedr i zakładów – kandydatów przedstawiał dziekan po zaopiniowaniu przez radę wydziału. Na wniosek dziekana, zaopiniowany przez radę wydziału, Rektor mianował na stanowiska nauczycieli akademickich (z wyjątkiem stanowiska profesora zwyczajnego, na które mianował właściwy minister). Rektor powoływał i odwoływał kierowników innych jednostek organizacyjnych Uczelni (po zasięgnięciu opinii Senatu) oraz dyrektora administracyjnego PW (wyłonionego w drodze konkursu, za zgodą Senatu) i jego zastępców (w tym kwestora).

⁶¹⁶ Statut Politechniki Warszawskiej z 1991 roku..., op. cit., par. 52.

⁶¹⁷ Prorektorzy, których kandydaty zgłaszał Rektor elekt, byli wybierani przez kolegium elektorów do wyboru Rektora i prorektorów. Kandydat na prorektora właściwego ds. studenckich musiał uzyskać zgodę większości przedstawicieli studentów w kolegium elektorów (na podstawie Statutu z 1991 roku, par. 64).

Oprócz Senatu organami kolegialnymi Politechniki Warszawskiej były rady wydziałów w składzie⁶¹⁸:

- dziekan (przewodniczący rady wydziału),
- trzech lub czterech prodziekanów,
- wszyscy zatrudnieni na wydziale profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni oraz nauczyciele akademicki ze stopniem doktora habilitowanego,
- wszyscy zatrudnieni na wydziale docenci ze stopniem doktora,
- przedstawiciele pozostałych nauczycieli akademickich wybrani z ich grona (10–15% składu rady wydziału),
- przedstawiciele samorządu studentów wybrani z ich grona (10–15% składu rady wydziału),
- przedstawiciele pozostałych pracowników Uczelni, wybrani z ich grona (5–10% składu rady wydziału).

Do ważniejszych kompetencji rad wydziału należało uchwalanie programów nauczania i planów studiów, uchwalanie wniosków w sprawie kierunków studiów oraz uchwalanie planów rzeczowo-finansowych wydziału i zasad gospodarowania środkami przyznanymi wydziałowi. Rady wydziałów, odpowiednio do posiadanych uprawnień, nadawały stopnie doktora i doktora habilitowanego oraz podejmowały uchwały w postępowaniu o nadaniu tytułu naukowego. Rady wydziałów opiniowały również wnioski o mianowanie nauczycieli akademickich.

Organami jednoosobowymi Politechniki Warszawskiej, oprócz Rektora, byli dziekani wydziałów. Dziekanem mogła być osoba z tytułem naukowym lub stopniem naukowym doktora habilitowanego. Dziekan określał zakres działania prodziekanów⁶¹⁹, z których przynajmniej jeden musiał mieć tytuł naukowy lub stopień doktora habilitowanego, pozostali musieli mieć co najmniej stopień doktora. Dziekan kierował wydziałem, w tym m.in.⁶²⁰:

- zwoływał i przewodniczył posiedzeniom rady wydziału,

⁶¹⁸ *Statut z 1991 roku*, op. cit., par. 59.

⁶¹⁹ Prodziekani, których kandydatury zgłaszał dziekan elekt, byli wybierani przez kolegium elektorów do wyboru dziekana i prodziekanów. Kandydat na prodziekana właściwego ds. studenckich musiał uzyskać zgodę większości przedstawicieli studentów w kolegium elektorów (na podstawie *Statutu z 1991 roku*, par. 65).

⁶²⁰ *Statut Politechniki Warszawskiej z 1991 roku*, par. 62.

- był przełożonym wszystkich pracowników wydziału oraz przełożonym i opiekunem studentów wydziału,
- zapewniał realizację uchwał rady wydziału,
- dysponował środkami finansowymi wydziału,
- ustalał szczegółowy plan zajęć prowadzonych na wydziale,
- rozdzielał zajęcia dydaktyczne między jednostki organizacyjne wydziału.

Osoba pełniąca funkcję rektora, prorektora, dziekana lub prodziekana mogła zostać wybrana na to samo stanowisko nie więcej niż na dwie następujące po sobie kadencje.

Określona *Statutem* z 1991 roku struktura władz akademickich Politechniki Warszawskiej (organów kolegialnych i jednoosobowych) ulegała do 2005 roku pewnym zmianom, ale zakres kompetencji pozostawał na ogół ten sam. Nowelizacja *Statutu Uczelni* z 2002 roku wprowadziła kolegia jako podstawowe jednostki organizacyjne obok wydziałów, w związku z tym organami kolegialnymi stały się dodatkowo rady kolegiów, a organami jednoosobowymi dyrektorzy kolegiów, którzy wchodzili w skład Senatu PW, podobnie jak dziekani wydziałów. Zakres kompetencji i obowiązków organów Uczelni nie uległ zmianie⁶²¹, natomiast w skład organów kolegialnych weszli dodatkowo przedstawiciele doktorantów w liczbie nie większej niż 2% składu tych organów. Nowelizacja z 2002 roku przewidywała również możliwość utworzenia na Uczelni szkoły kierowanej przez prorektora, zwiększając w tym przypadku liczbę prorektorów powyżej 5. Tworzenie, przekształcanie i znoszenie szkół należało (podobnie jak wydziałów) do kompetencji Senatu.

Uchwalony w 2006 roku nowy *Statut Politechniki Warszawskiej* potwierdził status wydziałów i kolegiów jako podstawowych jednostek organizacyjnych Uczelni oraz utrzymał dotychczasową strukturę jej organów. Senat pozostał w dalszym ciągu najwyższym organem Politechniki Warszawskiej. Uporządkowano i doprecyzowano zakres zadań i kompetencji Senatu, bez wprowadzania istotnych zmian merytorycznych. Skład Senatu (bez zmian strukturalnych)

⁶²¹ Rada kolegium funkcjonowała na tych samych zasadach co rada wydziału, a dyrektor kolegium i jego zastępcy odpowiednio jak dziekan i prodziekani (na podstawie par. 29a znowelizowanego w 2002 roku *Statutu* z 1991 roku).

został również doprecyzowany – ustalona została liczba członków (68), a zamiast wskaźników procentowych podano liczbowy udział przedstawicieli poszczególnych grup. W przypadku zadań i kompetencji rektora uzupełniono dotychczasowe zapisy o prawo do podejmowania decyzji dotyczących mienia i gospodarki Uczelni oraz prawo do tworzenia podległych rektorowi bezpośrednio jednostek, komórek organizacyjnych i stanowisk pracy⁶²². W przypadku pozostałych organów Uczelni (rad wydziałów i kolegiów oraz dziekanów i dyrektorów kolegiów) zmiany w zapisach nowego *Statutu* Uczelni w stosunku do poprzedniego miały również charakter porządkujący i precyzujący. Zwiększono udział przedstawicieli studentów (do minimum 19%) i skorygowano nieznacznie udział procentowy pozostałych nauczycieli akademickich (od 10 do 16%). Tak jak poprzednio, członkowie organów kolegialnych, osoby pełniące rolę organów jednoosobowych, a także prorektorzy, prodziekani i zastępcy dyrektorów kolegiów byli wybierani przez właściwe kolegia elektorów. Należy jeszcze wspomnieć o wydłużeniu kadencji organów Uczelni z trzech do czterech lat oraz o zmianie nazwy stanowiska dyrektora administracyjnego na kanclerza Uczelni.

Daleko idące zmiany we władzach akademickich Uczelni nastąpiły wraz z wejściem w życie *Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z 2018 roku i uchwaleniem w 2019 roku przez Senat PW nowego *Statutu Politechniki Warszawskiej*. Zgodnie z aktualnie obowiązującą wersją *Statutu* (ostatnia nowelizacja miała miejsce w 2023 roku) organami kolegiальnymi Politechniki Warszawskiej są obecnie⁶²³:

- Rada Uczelni,
- Senat,
- rady naukowe dyscyplin,

natomiast jedynym organem jednoosobowym Politechniki Warszawskiej jest Rektor.

Rada Uczelni, której członkowie są wybierani przez Senat PW, składa się z 9 osób, w tym 4 osoby spoza wspólnoty Uczelni i 4 osoby z Politechniki Warszawskiej oraz przewodniczący Samorządu

⁶²² *Statut Politechniki Warszawskiej* uchwalony przez Senat Uczelni w dniu 28 czerwca 2006 roku, par. 54.

⁶²³ Stan na dzień 1 października 2025 roku.

Studentów Politechniki Warszawskiej. Do podstawowych zadań Rady Uczelni należy m.in.⁶²⁴:

- opiniowanie projektu strategii Uczelni,
- opiniowanie projektu statutu,
- opiniowanie planu rzeczowo-finansowego Uczelni,
- monitorowanie gospodarki finansowej Uczelni,
- monitorowanie zarządzania Uczelnią,
- wskazywanie kandydatów na rektora po zaopiniowaniu przez Senat,
- opiniowanie sprawozdania z realizacji strategii Uczelni.

W ramach monitorowania gospodarki finansowej Rada Uczelni opiniuje plan rzeczowo-finansowy, zatwierdza sprawozdanie z wykonania planu rzeczowo-finansowego oraz zatwierdza sprawozdanie finansowe.

Senat Politechniki Warszawskiej liczy 58 członków, a w jego skład wchodzi⁶²⁵:

- rektor,
- przedstawiciele nauczycieli akademickich zatrudnionych na stanowiskach profesorów i profesorów Uczelni w liczbie 30, z tym że do tej grupy wchodzi wybrani na wydziałach przedstawiciele (po jednym z każdego wydziału) oraz pozostali przedstawiciele tej grupy wybrani w ogólnouczelnianych wyborach pośrednich,
- dziesięciu przedstawicieli pozostałych nauczycieli akademickich wybranych w ogólnouczelnianych wyborach pośrednich,
- pięciu przedstawicieli pracowników Uczelni niebędących nauczycielami akademickimi, wybranych z grona pracowników tej grupy we wszystkich jednostkach organizacyjnych PW,
- jedenastu przedstawicieli studentów wybranych z ich grona,
- jeden przedstawiciel doktorantów wybrany z ich grona.

Do głównych zadań Senatu należy m.in.⁶²⁶:

- uchwalanie statutu,
- uchwalanie regulaminu studiów,

⁶²⁴ Ustawa z dn. 18 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, art. 18.

⁶²⁵ Statut Politechniki Warszawskiej uchwalony przez Senat PW w dniu 26 czerwca 2019 roku (z późniejszymi zmianami), par. 45.

⁶²⁶ Ustawa z dn. 18 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, art. 28.

- uchwalanie strategii Uczelni i zatwierdzanie sprawozdania z jej realizacji,
- powoływanie i odwoływanie członków Rady Uczelni,
- opiniowanie kandydatów na rektora,
- przeprowadzanie oceny funkcjonowania Uczelni,
- nadawanie stopni naukowych,
- nadawanie tytułu doktora *honoris causa*,
- ustalanie warunków, trybu oraz terminu rozpoczęcia i zakończenia rekrutacji na studia,
- ustalanie programów studiów i studiów podyplomowych,
- ustalanie programów kształcenia w szkołach doktorskich.

Organami kolegialnymi Politechniki Warszawskiej są również rady naukowe dyscyplin, utworzone w tych dyscyplinach, w których Politechnika Warszawska posiada uprawnienia do nadawania co najmniej stopnia naukowego doktora. Członków rad naukowych wybiera i odwołuje Senat na wniosek rektora. W skład rady naukowej dyscypliny wchodzi w łącznej liczbie niemniejszej niż 7 i nie większej niż 60 osób⁶²⁷:

- profesorowie i profesorowie Uczelni posiadający w dniu wyboru uprawnienia do pełnienia funkcji promotora w rozprawach doktorskich,
- osoby ze stopniem naukowym doktora habilitowanego posiadające w dniu wyboru uprawnienia do pełnienia funkcji promotora w rozprawach doktorskich,
- osoby ze stopniem naukowym doktora (w liczbie nie większej niż 17% liczby członków rady),
- przedstawiciel doktorantów prowadzący badania w dyscyplinie właściwej dla kompetencji rady.

W zakresie danej dyscypliny naukowej rada naukowa m.in.⁶²⁸:

- prowadzi postępowania w sprawie nadawania stopni naukowych i nadaje stopnie naukowe,
- nostryfikuje stopnie naukowe,
- określa politykę naukową w ramach dyscypliny oraz nadzoruje jej realizację w jednostkach Uczelni,

⁶²⁷ Statut Politechniki Warszawskiej z 2019 roku, par. 50, 72.

⁶²⁸ Ibidem, par. 49.

- określa zasady i tryb podziału środków finansowych na badania naukowe przyznanych przez rektora do dyspozycji rady,
- realizuje zadania związane z ewaluacją jakości działalności naukowej,
- ustala wartości wielkości kryterialnych w zakresie działalności naukowej w ocenie okresowej nauczycieli akademickich oraz przy zatrudnianiu pracowników w grupach pracowników badawczych i badawczo-dydaktycznych,
- opiniuje wnioski w sprawie nagród naukowych dla pracowników.

Jedynym organem jednoosobowym Politechniki Warszawskiej jest rektor, do zadań którego należy w szczególności⁶²⁹:

- reprezentowanie Uczelni,
- zarządzanie Uczelnią,
- przygotowywanie projektu statutu oraz projektu strategii Uczelni,
- składanie Senatowi corocznego sprawozdania z działalności Uczelni,
- tworzenie, przekształcanie i likwidacja jednostek organizacyjnych PW,
- nadzór nad działalnością jednostek organizacyjnych oraz administracji Uczelni,
- powoływanie osób do pełnienia funkcji kierowniczych w Uczelni i ich odwoływanie,
- prowadzenie polityki kadrowej w Uczelni,
- tworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu, w tym podyplomowych,
- tworzenie szkół doktorskich,
- prowadzenie gospodarki finansowej Uczelni (w tym ustalanie planu rzeczowo-finansowego i określanie zasad podziału środków finansowych między jednostki organizacyjne Uczelni).

Rektor jest przewodniczącym Senatu Politechniki Warszawskiej, jest również przełożonym wszystkich pracowników Uczelni oraz przełożonym i opiekunem studentów i doktorantów. Rektor nadaje regulamin organizacyjny, który określa strukturę organizacyjną Uczelni, podział zadań w ramach tej struktury oraz organizację i zasady dzia-

⁶²⁹ Ustawa z dn. 18 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, art. 28; Statut Politechniki Warszawskiej z 2019 roku, par. 52.

łania administracji Uczelni. Podobnie jak wszyscy członkowie organów kolegialnych, rektor jest wybierany na czteroletnią kadencję⁶³⁰, przy czym ta sama osoba może być wybrana najwyżej na dwie kolejne kadencje, a w chwili wyboru obowiązują ograniczenia wiekowe⁶³¹.

Zgodnie z par. 21 znowelizowanego *Statutu Uczelni* z 2019 roku podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Politechniki Warszawskiej są wydziały i kolegia, tym niemniej rady wydziałów i kolegiów oraz dziekani wydziałów i dyrektorzy kolegiów nie są organami Uczelni. Rady wydziałów i kolegiów stały się ciałami kolegialnymi o charakterze opiniodawczo-doradczym, podobnie jak Konwent Politechniki Warszawskiej, natomiast dziekani i dyrektorzy kolegium pełnią tzw. funkcje kierownicze⁶³² i są powoływani przez rektora.

Porównując strukturę i zakres kompetencji władz akademickich Politechniki Warszawskiej w latach 1990–2025 można stwierdzić, że do 2018 roku nie zachodziły w tym zakresie większe zmiany. Najważniejszym organem Uczelni był Senat, organami kolegialnymi były również rady wydziałów i rady kolegiów. Rektor

⁶³⁰ Szczegółowe przepisy dotyczące wyborów organów Politechniki Warszawskiej są zawarte w Dziale IV oraz Załączniku nr 10 *Statutu Politechniki Warszawskiej* z 2019 roku.

⁶³¹ Do dnia rozpoczęcia kadencji Rektor elekt oraz wybrani członkowie organów kolegialnych nie mogą mieć ukończonych 70 lat (na podstawie *Ustawy z dnia 18 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 20, 24, 29, 32).

⁶³² Zgodnie z par. 81 *Statutu* z 2019 roku funkcjami kierowniczymi w Politechnice Warszawskiej są:

- 1) prorektor – w tym prorektor ds. Filii i prorektor ds. szkoły,
- 2) zastępca prorektora ds. szkoły,
- 3) zastępca prorektora ds. Filii,
- 4) dziekan,
- 5) prodziekan,
- 6) dyrektor kolegium,
- 7) zastępca dyrektora kolegium,
- 8) dyrektor instytutu,
- 9) zastępca dyrektora instytutu,
- 10) kierownik katedry,
- 11) kierownik zakładu,
- 12) kierownik jednostki organizacyjnej, o której mowa w par. 21 ust. 2 pkt 5,
- 13) powoływany dyrektor lub kierownik jednostki ogólnouczeniowej,
- 14) powoływany zastępca dyrektora lub kierownika jednostki ogólnouczeniowej,
- 15) kierownik szkoły doktorskiej.

jako organ jednoosobowy kierował całą Uczelnią, dziekani i dyrektorzy kolegiów mieli także status organów jednoosobowych i, tak jak prorektorzy, wchodzili na mocy *Statutu* w skład Senatu. Od 2019 roku Senat utracił miano „najważniejszego organu Uczelni”, a część jego kompetencji przejął nowy organ kolegialny – Rada Uczelni. Znacznie szersze uprawnienia uzyskał rektor, szczególnie w zakresie polityki kadrowej, gospodarki finansowej i kształtowania struktury organizacyjnej. Powołano rady dyscyplin naukowych jako organy kolegialne, które z kolei przejęły część kompetencji rad wydziałów i kolegiów. Te ostatnie, podobnie jak dziekani i dyrektorzy kolegiów⁶³³, nie mają już statusu organów Uczelni i straciły uprawnienia do nadawania stopni naukowych. W systemie zarządzania Uczelnią pozostała tradycyjna zależność władz administracyjnych (kanclerza i kvestora) od rektora.

II.3.2. Jednostki organizacyjne

Struktura organizacyjna Politechniki Warszawskiej na początku ostatniej dekady XX wieku nie uległa większym zmianom w stosunku do lat poprzednich. Strukturę tę tworzyły podstawowe jednostki organizacyjne, ogólnouczelniane jednostki organizacyjne oraz jednostki administracji.

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Uczelni pozostały wydziały, które zgodnie ze *Statutem* z 1991 roku mogły składać się z wewnętrznych jednostek organizacyjnych: instytutów, zakładów bądź reaktywowanych po 20 latach katedr⁶³⁴. Wewnętrznymi jednostkami organizacyjnymi instytutu mogły być zakłady. Zadaniem wydziału i podległych mu jednostek było organizowanie i prowadzenie działalności dydaktycznej, naukowej i technicznej, związanej z kierunkami studiów oraz

⁶³³ Dziekani i dyrektorzy kolegiów, podobnie jak prorektorzy, nie wchodzi „z urzędu” w skład Senatu PW. Osoby pełniące te funkcje mogą wcześniej kandydować w wyborach do Senatu w odpowiednich grupach nauczycieli akademickich.

⁶³⁴ Instytuty i zakłady zostały powołane na polskich uczelniach w 1970 roku, w miejsce zlikwidowanych katedr, jako reakcja władz PRL-u na protesty studenckie w marcu 1968 roku. *Ustawa o szkolnictwie wyższym* z 1990 roku pozostawiała uczelniom swobodę w kształtowaniu struktury organizacyjnej.

z odpowiednimi dyscyplinami naukowymi⁶³⁵. W 1991 roku na Politechnice Warszawskiej funkcjonowało 16 wydziałów:

- Wydział Architektury,
- Wydział Chemiczny,
- Wydział Geodezji i Kartografii,
- Wydział Elektroniki,
- Wydział Elektryczny,
- Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej,
- Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej (utworzony w 1991 roku w miejsce Instytutu Inżynierii Chemicznej i Procesowej),
- Wydział Inżynierii Lądowej,
- Wydział Inżynierii Materiałowej (utworzony w 1991 roku w miejsce Instytutu Inżynierii Materiałowej),
- Wydział Inżynierii Sanitarnej i Wodnej,
- Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa,
- Wydział Mechaniczny Technologii i Automatykacji,
- Wydział Mechaniki Precyzyjnej,
- Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych,
- Instytut Transportu (na prawach Wydziału),
- Wydział Budownictwa i Maszyn Rolniczych (wydział zamiejscowy w Płocku).

Wydział Architektury składał się z katedr i zakładów. Wydziały Inżynierii Chemicznej i Procesowej, Inżynierii Materiałowej oraz Transportu składały się z zakładów, natomiast pozostałe wydziały miały w swojej strukturze instytuty i zakłady. W ośrodku Naukowo-Dydaktycznym w Płocku, obok Wydziału Budownictwa i Maszyn Rolniczych (o strukturze instytutowej), funkcjonowały jednostki pozawydziałowe: Zakład Dydaktyczny Matematyki, Zespół Dydaktyczny Fizyki oraz Zespół Nauk Ekonomicznych. Oprócz wymienionych wydziałów na Politechnice Warszawskiej w 1991 roku rozpoczęła działalność Szkoła Biznesu, a w miejsce zlikwidowanego ogólnouczonego Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych został utworzony Ośrodek Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej. W tym samym roku powstało Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości, a swoją działalność kontynuowały inne ogólno-

uczelniane jednostki organizacyjne, wykonujące zadania dydaktyczne, naukowe, wydawnicze itp., w tym:

- Studium Języków Obcych,
- Studium Wychowania Fizycznego i Sportu,
- Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej (od 1993 roku, wcześniej jako Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej),
- Centralny Ośrodek Informatyki.

Na Politechnice Warszawskiej działał system biblioteczno-informacyjny, złożony z Biblioteki Głównej oraz bibliotek specjalistycznych. Zadania o charakterze administracyjnym, finansowym, gospodarczym, technicznym i usługowym realizowały jednostki administracji centralnej (do 2005 roku podległe dyrektorowi administracyjnemu, od 2006 roku rektorowi albo kanclerzowi) oraz służby administracyjno-finansowe w innych jednostkach organizacyjnych Uczelni (podległe kierownikom tych jednostek).

W kolejnych latach w strukturze organizacyjnej Uczelni zachodziły przemiany spowodowane zarówno zmianami w prawie o szkolnictwie wyższym, jak i potrzebami wynikającymi z rozwoju nowych form i kierunków studiów oraz obszarów nauki czy też rosnącej współpracy międzynarodowej. Zostały utworzone kolegia, które stały się podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Uczelni, obok wydziałów. Te ostatnie podlegały reorganizacjom, niekiedy podziałom, powstawały też nowe wydziały i jednostki ogólnouczelniane, a także szkoły, będące związkiem podstawowych jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej⁶³⁶. Kalendarium najważniejszych zmian organizacyjnych zostało przedstawione poniżej⁶³⁷:

Rok 1992

- Przekształcenie Instytutu Transportu w Wydział Transportu.

Rok 1993

- Zmiana nazwy Wydziału Elektroniki na Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych.
- Zmiana nazwy Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej na Wydział Inżynierii Środowiska.

⁶³⁶ Statut Politechniki Warszawskiej z 1991 roku (z późn. zmianami), par. 25; Statut Politechniki Warszawskiej z 2019 roku, par. 22.

⁶³⁷ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rektora Politechniki z lat 1992–2025.

Rok 1995

- Powołanie Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych w Płocku.
- Zmiana nazwy Wydziału Mechanicznego Technologii i Automatyzacji na Wydział Inżynierii Produkcji.

Rok 1996

- Zmiana nazwy Wydziału Mechaniki Precyzyjnej na Wydział Mechatroniki.

Rok 1997

- Zmiana nazwy Wydziału Budownictwa i Maszyn Rolniczych w Płocku na Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii.

Rok 1998

- Utworzenie z Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej dwóch wydziałów: Wydziału Fizyki i Wydziału Matematyki i Nauk Informacyjnych.
- Przekształcenie Ośrodka Nauk Społecznych PW w Kolegium Nauk Społecznych i Administracji.

Rok 2001

- Utworzenie Ośrodka Kształcenia na Odległość OKNO.
- Wyodrębnienie Muzeum Politechniki Warszawskiej z Biblioteki Głównej.

Rok 2002

- Przekształcenie Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego w Płocku w szkołę o nazwie Politechnika Warszawska Szkoła Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku.
- Utworzenie Międzywydziałowego Centrum Biotechnologii Politechniki Warszawskiej⁶³⁸.

Rok 2003

- Utworzenie Centrum Współpracy Międzynarodowej.

Rok 2007

- Utworzenie Szkoły Zaawansowanych Technologii Chemicznych i Materiałowych PW.
- Utworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

⁶³⁸ Międzywydziałowe Centrum Biotechnologii PW zostało zniesione w 2008 roku, w jego miejsce utworzono w tym samym roku Instytut Biotechnologii na Wydziale Chemicznym.

Rok 2008

- Wyodrębnienie Wydziału Zarządzania z Wydziału Inżynierii Produkcji.
- Przekształcenie Kolegium Nauk Społecznych i Administracji w Wydział Administracji i Nauk Społecznych.
- Utworzenie Centrum Studiów Zaawansowanych PW.

Rok 2009

- Utworzenie Szkoły Mechaniki i Mechatroniki Politechniki Warszawskiej

Rok 2011

- Zmiana nazwy Politechnika Warszawska Szkoła Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku na Politechnika Warszawska Filia w Płocku.
- Utworzenie Szkoły Nauk Ekonomicznych i Administracji PW.

Rok 2013

- Utworzenie Centrum Informatyzacji Politechniki Warszawskiej w miejsce Centralnego Ośrodka Informatyki.

Rok 2015

- Utworzenie Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii (CZiITT).
- Utworzenie Międzynarodowego Centrum Ontologii Formalnej.

Rok 2016

- Zmiana nazwy Wydziału Inżynierii Środowiska na Wydział Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska.

Rok 2017

- Utworzenie Centrum Obsługi Projektów.
- Oddanie do użytku Laboratorium Centralnego Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT.

Rok 2019

- Utworzenie pięciu Szkół Doktorskich Politechniki Warszawskiej.
- Utworzenie Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha.

Rok 2021

- Utworzenia Centrum Cyberbezpieczeństwa.
- Utworzenie Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej w miejsce pięciu dotychczas funkcjonujących Szkół Doktorskich PW.

Rok 2023

- Powołanie Centrum Innowacji oraz Centrum Projektów Rozwojowych w miejsce zlikwidowanego CZLiTT.

Rok 2025

- Zmiana nazwy Wydziału Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska na Wydział Inżynierii Środowiska.
- Powołanie Centrum Doskonałości Technologii Kwantowych i Jądrowych „C-QuaNT”.

W efekcie zmian i reorganizacji na Politechnice Warszawskiej w 2025 roku funkcjonowało dziewiętnaście Wydziałów i jedno Kolegium, stanowiąc podstawowe jednostki organizacyjne Uczelni. Ich struktura (wewnętrzne jednostki organizacyjne) została przedstawiona w tabeli 9.

Tabela 9

Podstawowe jednostki organizacyjne Politechniki Warszawskiej w 2025 roku i ich wewnętrzna struktura

Lp.	Podstawowa jednostka organizacyjna PW	Jednostki wewnętrzne
1	Wydział Administracji i Nauk Społecznych	Zakład Prawa Gospodarczego i Polityki Gospodarczej Zakład Filozofii i Etyki w Administracji Zakład Nauk o Administracji i Bezpieczeństwa w Administracji Zakład Prawa Administracyjnego i Nauki o Politykach Publicznych
2	Wydział Architektury	Katedra Projektowania Architektonicznego Katedra Urbanistyki i Gospodarki Przestrzennej Katedra Projektowania Konstrukcji, Budownictwa i Infrastruktury Technicznej Zakład Projektowania Architektoniczno-Urbanistycznego Katedra Projektowania Urbanistycznego i Krajobrazu Wiejskiego Zakład Architektury Polskiej Zakład Dziedzictwa Architektonicznego i Sztuki Zakład Projektowania i Teorii Architektury Zakład Architektury Środowiska Zamieszkania Zakład Projektowania Prośrodowiskowego

3	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii (PW Filia w Płocku)	Instytut Budownictwa Instytut Chemii Instytut Inżynierii Mechanicznej
4	Wydział Chemiczny	Katedra Biotechnologii Medycznej Katedra Biotechnologii Środków Leczniczych i Kosmetyków Katedra Chemii Analitycznej Katedra Chemii Nieorganicznej Katedra Chemii i Technologii Polimerów Katedra Technologii Chemicznej Laboratorium Informatyczne Laboratorium Procesów Technologicznych – Park Technologiczny Katedra Chemii Fizycznej Katedra Chemii Organicznej Zakład Katalizy i Chemii Metaloorganicznej Zakład Materiałów Wysokoenergetycznych
5	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych	Instytut Automatyki i Informatyki Stosowanej Instytut Informatyki Instytut Mikroelektroniki i Optoelektroniki Instytut Radioelektroniki i Technik Multimedialnych Instytut Systemów Elektronicznych Instytut Telekomunikacji i Cyberbezpieczeństwa
6	Wydział Elektryczny	Instytut Elektroenergetyki Instytut Elektrotechniki Teoretycznej i Systemów Informacyj- no-Pomiarowych Instytut Sterowania i Elektroniki Przemysłowej
7	Wydział Fizyki	Zakład Fizyki Układów Złożonych Zakład Optyki i Fotoniki Zakład Półprzewodników Zakład Joniki Ciała Stałego Zakład Badań Strukturalnych Zakład Fizyki Jądrowej
8	Wydział Geodezji i Kartografii	Zakład Fotogrametrii, Teledetekcji i Systemów Informacji Prze- strzennej Zakład Geodezji i Astronomii Geodezyjnej Zakład Geodezji Inżynierskiej i Systemów Pomiarowych Zakład Gospodarki Przestrzennej i Nauk o Środowisku Przyrod- niczym Zakład Kartografii Zakład Katastru i Gospodarki Nieruchomościami Centrum Analiz Geoprzestrzennych i Satelitarnych

Tabela 9 cd.

9	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej	Katedra Inżynierii Układów Rozproszonych Zakład Biotechnologii i Inżynierii Bioprocessowej Zakład Inżynierii i Dynamiki Reaktorów Chemicznych Zakład Kinetyki i Termodynamiki Procesowej Zakład Intensyfikacji Procesów Przemysłowych Laboratorium Grafenowe PW
10	Wydział Inżynierii Łądowej	Instytut Dróg i Mostów Instytut Inżynierii Budowlanej
11	Wydział Inżynierii Materiałowej	Zakład Inżynierii Powierzchni Zakład Materiałów Ceramicznych i Polimerowych Zakład Materiałów Konstrukcyjnych i Funkcjonalnych Zakład Projektowania Materiałów
12	Wydział Inżynierii Środowiska	Zakład Biologii Zakład Budownictwa Wodnego i Hydrauliki Zakład Informatyki i Badań Jakości Środowiska Zakład Klimatyzacji i Ogrzewnictwa Katedra Ochrony i Kształtowania Środowiska Zakład Systemów Ciepłowniczych i Gazowniczych Zakład Zaopatrzenia w Wodę i Odprowadzania Ścieków
13	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych	Ośrodek Badań dla Biznesu Zakład Algebry i Kombinatoryki Zakład Analizy i Teorii Osobliwości Zakład Rachunku Prawdopodobieństwa i Procesów Stochastycznych Zakład Geometrii Różniczkowej Zakład Statystyki Matematycznej i Matematyki Finansowej Zakład Projektowania Systemów CAD/CAM i Komputerowego Wspomagania Medycyny Zakład Statystyki Obliczeniowej i Analizy Danych Zakład Równań Funkcyjnych Zakład Równań Różniczkowych Częstkowych Zakład Równań Różniczkowych Zwyczajnych Zakład Strukturalnych Metod Przetwarzania Wiedzy Zakład Systemów Przetwarzania Informacji Zakład Sztucznej Inteligencji i Metod Obliczeniowych
14	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa	Instytut Techniki Ciepłej Instytut Techniki Lotniczej i Mechaniki Stosowanej
15	Wydział Mechaniczny Technologiczny	Instytut Mechaniki i Poligrafii Instytut Organizacji Systemów Produkcyjnych Instytut Technik Wytwarzania

16	Wydział Mechatroniki	Instytut Automatyki i Robotyki Instytut Metrologii i Inżynierii Biomedycznej Instytut Mikromechaniki i Fotoniki
17	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych	Instytut Podstaw Budowy Maszyn Instytut Pojazdów i Maszyn Roboczych
18	Wydział Transportu	Zakład Sterowania Ruchem i Infrastruktury Transportu Zakład Inżynierii Systemów Transportowych i Logistyki Zakład Budowy i Eksploatacji Środków Transportu Zakład Systemów Informatycznych i Mechatronicznych w Transporcie Zakład Inżynierii Transportu Lotniczego i Teleinformatyki Ośrodek Certyfikacji Transportu Laboratorium Informatyki
19	Wydział Zarządzania	Laboratorium Informatyki Zakład Rozwoju Strategicznego Organizacji Zakład Przedsiębiorczości i Innowacji Zakład Finansów Zakład Zarządzania Produkcją, Procesami i Projektami Zakład Systemów Inteligentnych Zakład Zarządzania Publicznego
20	Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych (PW Filia w Płocku)	

Opracowanie własne na podstawie: Biuletyn Informacji Publicznej Politechniki Warszawskiej, www.bip.pw.edu.pl [dostęp: 21.07.2025].

W 2025 roku oprócz podstawowych jednostek organizacyjnych Uczelni istniały następujące ogólnouczelniane jednostki organizacyjne⁶³⁹:

1. Biblioteka Główna,
2. Centrum Cyberbezpieczeństwa,
3. Centrum Doskonałości Technologii Kwantowych i Jądrowych „C-QuaNT”,
4. Centrum Informatyzacji Politechniki Warszawskiej,
5. Centrum Innowacji,

⁶³⁹ Biuletyn Informacji Publicznej Politechniki Warszawskiej, www.bip.pw.edu.pl [dostęp: 08.07.2025].

6. Centrum Obsługi Projektów,
7. Centrum Projektów Rozwojowych,
8. Centrum Studiów Zaawansowanych,
9. Centrum Wiarygodnej Sztucznej Inteligencji,
10. Centrum Współpracy Międzynarodowej,
11. Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT,
12. Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha,
13. Muzeum Politechniki Warszawskiej,
14. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej,
15. Ośrodek Kształcenia na Odległość,
16. Studium Języków Obcych,
17. Studium Wychowania Fizycznego i Sportu,
18. Szkoła Biznesu,
19. Szkoła Doktorska Politechniki Warszawskiej,
20. Uczelniane Centrum Badawcze Lotnictwa i Kosmonautyki,
21. Uczelniane Centrum Badawcze Obronności i Bezpieczeństwa,
22. Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Struktura organizacyjna administracji Politechniki Warszawskiej w latach 1990–2025 ulegała licznym przekształceniom. Największe zmiany w tym zakresie nastąpiły po wejściu w życie *Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z 2018 roku oraz po uchwaleniu *Statutu Politechniki Warszawskiej* w 2019 roku. Zgodnie z par. 132 *Statutu* administracja Uczelni (nadzorowana przez rektora) dzieli się na administrację centralną, administrację Filii w Płocku oraz administrację w podstawowych i ogólnouczelnianych jednostkach organizacyjnych. Jednostkami organizacyjnymi administracji są w szczególności działy i biura. W 2021 roku w administracji centralnej jednostki obsługujące gospodarkę finansową Uczelni zostały wyodrębnione poza zakres podległości kanclerzowi. Jednostki te, pod nadzorem rektora, podlegają kvestorowi będącemu głównym księgowym w rozumieniu ustawy⁶⁴⁰ (do 2020 roku kvestor był w randze zastępcy kanclerza). Szczegóły dotyczące funkcjonowania administracji Politechniki Warszawskiej są przedstawione w następnym podrozdziale.

⁶⁴⁰ *Statut Politechniki Warszawskiej* z 2019 roku, par. 134.

Tworzenie, przekształcanie bądź likwidacja jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej odbywało się do 2011 roku według następujących zasad⁶⁴¹:

- podstawowe jednostki organizacyjne (wydziały, kolegia) oraz szkoły tworzył, przekształcał bądź likwidował Senat na wniosek rektora,
- wewnętrzne jednostki organizacyjne (instytuty, katedry i zakłady) tworzył, przekształcał bądź likwidował rektor za zgodą Senatu, na wniosek dziekana zaopiniowany przez radę wydziału,
- ogólnouczelniarne jednostki organizacyjne i inne jednostki organizacyjne wykonujące zadania naukowe, dydaktyczne, doświadczalne lub usługowe tworzył, przekształcał bądź likwidował rektor za zgodą Senatu,
- jednostki administracji centralnej tworzył, przekształcał bądź likwidował rektor na wniosek kanclerza albo z własnej inicjatywy, po zasięgnięciu opinii kanclerza,
- komórki organizacyjne w jednostkach organizacyjnych tworzyli, przekształcali lub likwidowali kierownicy tych jednostek.

Pod koniec 2011 roku Senat znowelizował *Statut Uczelni*, m.in. w zakresie tworzenia, przekształcania bądź likwidacji podstawowych jednostek organizacyjnych – kompetencje w tym zakresie otrzymał rektor, z obowiązkiem zasięgnięcia opinii Senatu. W pozostałych przypadkach nowela zmieniała „zgodę Senatu” na „opinię Senatu”⁶⁴². *Statut Uczelni* z 2019 roku (znowelizowany w latach 2020, 2021 i 2023) zmienił jeszcze te zasady: wszystkie jednostki organizacyjne Uczelni tworzy, przekształca i likwiduje rektor, przy czym w przypadku wydziału, kolegium, instytutu, katedry, zakładu lub jednostki ogólnouczelniarnej wymagana jest opinia Senatu. W przypadku innych wewnętrznych jednostek/komórek organizacyjnych w jednostkach podstawowych odbywa się to na wniosek dziekana/dyrektora kolegium, zaopiniowany przez radę wy-

⁶⁴¹ *Statut Politechniki Warszawskiej* z 1991 roku (z późn. zmianami), par. 29, 37, 38, 39; *Statut Politechniki Warszawskiej* z 2006 roku. (z późn. zmianami), par. 28, 35, 37, 38, 121.

⁶⁴² *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 377/XLVII/2011 z dn. 21 grudnia 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Politechniki Warszawskiej*, par. 1 ust. 10, 12, 13, 14.

działu/kolegium⁶⁴³. Zgodnie ze wszystkimi statutami Politechniki Warszawskiej obowiązującymi w latach 1991–2025, rektor nadaje regulamin organizacyjny, który określa:

- strukturę organizacyjną Uczelni oraz podział zadań w ramach tej struktury,
- organizację oraz zasady działania administracji Uczelni.

Schematy organizacyjne tego regulaminu przedstawiają zarówno zależność służbową (zarządczą), jak i merytoryczną. Rektorowi podlegają wszystkie jednostki organizacyjne Politechniki Warszawskiej.

II.3.3. Administracja, gospodarka finansowa i zarządzanie mieniem Uczelni

W Politechnice Warszawskiej zadania o charakterze administracyjnym, finansowym, gospodarczym, technicznym i usługowym związane z funkcjonowaniem Uczelni są wykonywane przez jednostki organizacyjne administracji. Zachodzące na początku lat 90. XX wieku zasadnicze zmiany ustrojowe w Polsce powodowały konieczność przekształcania struktury administracji w celu dostosowania do nowych reguł ekonomicznych oraz oszczędnego i efektywnego gospodarowania posiadanymi zasobami. Wprowadzono zasadę rozliczania kosztów w miejscu ich powstania⁶⁴⁴, a wydziały stały się głównymi użytkownikami budynków dydaktycznych. Zintensyfikowano prace nad wprowadzaniem nowych technologii w zarządzaniu, została rozbudowana sieć komputerowego systemu finansowo-księgowego do poziomu podstawowych jednostek organizacyjnych. Ustabilizowane w ciągu kilku lat zasady funkcjonowania administracji Uczelni obowiązywały z niewielkimi korektami do 2005 roku. **Administracja Politechniki Warszawskiej** dzieliła się na:

- administrację centralną podlegającą dyrektorowi administracyjnemu Uczelni,
- służby administracyjno-finansowe innych jednostek organizacyjnych Uczelni, podlegające kierownikom tych jednostek.

⁶⁴³ Statut Politechniki Warszawskiej z 2019 roku (z późn. zmianami), par. 6–9.

⁶⁴⁴ Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 48 z dn. 26 lutego 1992 r.

Jednostki organizacyjne administracji centralnej (biura, działy, sekcje lub inne, w zależności od potrzeb) tworzył, przekształcał lub znosił rektor, na wniosek dyrektora administracyjnego. Również na wniosek dyrektora administracyjnego rektor określał zasady działania administracji Uczelni w regulaminie organizacyjnym, po zasięgnięciu opinii Senatu⁶⁴⁵.

Dyrektor administracyjny Politechniki Warszawskiej był powoływany na czas nieokreślony przez rektora spośród kandydatów wyłonionych w drodze konkursu. Do zakresu jego działalności należały m.in. sprawy⁶⁴⁶:

- gospodarki i zarządzania mieniem Politechniki Warszawskiej,
- inwestycji, konserwacji i remontów budynków Uczelni,
- transportu,
- utrzymania porządku,
- socjalne i ochrony zdrowia pracowników,
- organizacji i funkcjonowania administracji uczelnianej.

Ważnym zadaniem dyrektora administracyjnego było coroczne przygotowanie projektu planu rzeczowo-finansowego Uczelni oraz opracowanie analizy ekonomicznej działalności Politechniki Warszawskiej.

Rektor na wniosek dyrektora administracyjnego powoływał na czas nieokreślony jego czterech zastępców, z których jeden pełnił funkcję kwestora Uczelni (odpowiednik głównego księgowego), a drugi kierował administracją Ośrodka/Szkoły w Płocku. Ogólny nadzór nad działalnością administracji centralnej sprawował rektor, natomiast część jej wewnętrznych jednostek organizacyjnych podlegała nadzorowi merytorycznemu prorektorów, odpowiednio do ich kompetencji.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku oraz Statut Uczelni z 2006 roku przyniosły pewne zmiany w funkcjonowaniu administracji Uczelni. Stanowisko dyrektora administracyjnego zostało przemianowane na kanclerza, a niektóre jednostki organizacyjne administracji centralnej stały się podległe

⁶⁴⁵ *Statut Politechniki Warszawskiej z 1991 roku (z późn. zmianami)*, par. 111–113.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, par. 122, 123.

Głębokie zmiany, jakie zaszły po 2018 roku w polskim szkolnictwie wyższym w obszarze zarządczym, znalazły swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w systemie zarządzania Politechniką Warszawską, natomiast w mniejszym stopniu dotyczyły struktury Uczelni.

bezpośrednio rektorowi⁶⁴⁷. Z kolei jednostki organizacyjne administracji centralnej wykonujące zadania w zakresie obsługi finansowo-księgowej Uczelni stały się podległe bezpośrednio kwestorowi. Kwestor jako główny księgowy i zastępca kanclerza sprawował kontrolę nad działalnością finansową wszyst-

kich jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej⁶⁴⁸. Zakres zadań kanclerza został poszerzony, m.in. o zapewnienie dyscypliny finansowej w Uczelni, o ochronę zdrowia studentów i doktorantów oraz o zapewnienie bezpieczeństwa w Uczelni. Poszerzeniu uległy również kompetencje kanclerza, m.in. o wydawanie zarządzeń i decyzji⁶⁴⁹.

Głębokie zmiany, jakie zaszły po 2018 roku w polskim szkolnictwie wyższym w obszarze zarządczym, znalazły swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w systemie zarządzania Politechniką Warszawską, natomiast w mniejszym stopniu dotyczyły struktury Uczelni. W dalszym ciągu administracja Uczelni dzieli się na administrację centralną oraz administrację podstawowych i ogólnouczelnianych jednostek organizacyjnych, z wyodrębnieniem administracji Filii w Płocku. Organizację, zasady i zakres działania oraz sposób funkcjonowania administracji, w tym kompetencje i zakresy zadań na stanowiskach kierowniczych, określa regulamin organizacyjny Politechniki Warszawskiej. Regulamin ten nadaje Rektor, który pełni jednocześnie nadzór nad całą administracją Uczelni, podobnie jak nad podstawowymi i ogólnouczelnianymi jednostkami organizacyjnymi. Struktura i podległość organizacyjna administracji centralnej, zgodnie z Regulaminem organizacyjnym obowiązującym

⁶⁴⁷ Dotyczyło to jednostek wykonujących zadania w zakresie BHP, audytu i kontroli wewnętrznej oraz ochrony informacji niejawnych i danych osobowych – opracowano na podstawie: *Regulamin organizacyjny Politechniki Warszawskiej z dn. 30 stycznia 2008 r. (Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 6/2008)*.

⁶⁴⁸ *Statut Politechniki Warszawskiej z 2006 roku (z późn. zmianami)*, par. 120.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, par. 130, ust. 7–9.

w 2025 roku⁶⁵⁰, są podobne do tych z lat ubiegłych, jedynie kwestor przestał być zastępcą kanclerza i jako główny księgowy podlega bezpośrednio rektorowi. Zadania i kompetencje kanclerza również nie uległy istotnym zmianom w stosunku do obowiązujących przed 2019 rokiem (z wyjątkiem gospodarki finansowej). Wewnętrzna struktura administracji centralnej oraz nadzór merytoryczny prorektorów podlegają ciągłym przeobrażeniom, wynikającym z bieżących potrzeb i optymalizacji zarządzania.

Politechnika Warszawska, w ramach posiadanych środków, prowadzi samodzielną **gospodarkę finansową** na podstawie planu rzeczowo-finansowego. Do 2018 roku projekt planu rzeczowo-finansowego corocznie przygotowywał dyrektor administracyjny/kanclerz Uczelni. Senat Politechniki uchwalał plan oraz zasady podziału między jednostki organizacyjne⁶⁵¹ środków finansowych pochodzących z budżetu państwa, a także środków finansowych pochodzących z innych źródeł. Politechnika Warszawska, jako uczelnia państwowa/publiczna, otrzymywała do 2018 roku dotacje ministerialne przeznaczone na dydaktykę, które stanowiły największą część przychodów Uczelni (przeciętnie ok. 50%). Podstawowym źródłem finansowania działalności badawczej były dotacje i środki budżetowe przekazywane na: działalność statutową, badania własne, współpracę naukową z zagranicą bądź na realizację zamawianych projektów badawczych. Środki te, w latach 1991–2018 stanowiły średnio 15–20% wszystkich przychodów Politechniki Warszawskiej, przy czym dotacje na działalność statutową i badania własne systematycznie malały, osiągając w latach 2016 i 2017 poziom ok. 5% przychodów⁶⁵². Politechnika Warszawska pozyskiwała również środki własne z odpłatnych usług edukacyjnych, grantów ministerialnych, umownej działal-

⁶⁵⁰ *Regulamin organizacyjny Politechniki Warszawskiej*, załącznik do Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej nr 92/2019 (z późn. zmianami).

⁶⁵¹ Do 1997 roku administracja centralna była finansowana z odpisów z działalności podstawowej, a od 1998 roku otrzymuje środki kwotowo, tak jak pozostałe jednostki organizacyjne Uczelni, według zasad podziału określanych przez Senat Politechniki Warszawskiej (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1997–31.08.1998*, s. 72).

⁶⁵² Na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2018.

ności naukowo-badawczej bądź z realizacji projektów celowych. Przychody domów studenckich wraz z dotacją ministerialną przeznaczoną na stypendia i remonty akademików tworzyły Fundusz Pomocy Materialnej dla Studentów i Doktorantów. Uczelnia tworzyła także Własny Fundusz Stypendialny z zysku.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 roku wprowadziła istotne zmiany w gospodarce finansowej polskich uczelni. Uczelnie publiczne otrzymują z budżetu państwa jedną subwencję na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego oraz badawczego⁶⁵³, dotację na stypendia i zapomogi dla studentów, a także inne dotacje podmiotowe na cele szczególne. Zgodnie z przepisami nowej *Ustawy* i z obowiązującym w 2025 roku *Statutem* Politechniki Warszawska prowadzi samodzielną gospodarkę finansową na podstawie planu rzeczowo-finansowego ustalonego przez rektora. Projekt tego planu opiniuje Rada Uczelni, a rektor określa zasady podziału między jednostki organizacyjne Uczelni środków finansowych pochodzących z budżetu państwa, przeznaczonych na działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą, a także środków finansowych pochodzących z innych źródeł. Rektor przy pomocy kwestora prowadzi gospodarkę finansową Politechniki Warszawskiej. Uczelnia posiada Fundusz Zasadniczy, Fundusz Stypendialny z dotacji ministerialnej oraz Własny Fundusz Stypendialny z odpisów na ciężar kosztów działalności w zakresie kształcenia i działalności naukowej oraz wpłat od osób fizycznych i osób prawnych. W latach 2020–2024 subwencje i dotacje z budżetu państwa stanowiły średnio ok. 60% przychodów Politechniki, ok. 15% przychodów to środki uzyskiwane z realizacji projektów naukowo-badawczych, ok. 5% z przedsięwzięć we współpracy z zagranicą i ok. 20% z innych źródeł (odpłatne usługi edukacyjne, opłaty za miejsca w domach studenckich, wynajem pomieszczeń itp.)⁶⁵⁴.

⁶⁵³ W tym m.in. na: kształcenie studentów na studiach stacjonarnych, utrzymanie i rozwój infrastruktury Uczelni, prowadzenie działalności naukowej, zakup lub wytworzenie aparatury naukowo-badawczej, kształcenie w szkole doktorskiej (na podstawie: *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 365 ust. 1, 2).

⁶⁵⁴ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2024.

Mienie Politechniki Warszawskiej obejmuje własność i inne prawa majątkowe. Zgodnie z zapisami statutowymi mienie jednostki organizacyjnej Politechniki Warszawskiej stanowi część mienia Uczelni, a decyzję o przydzieleniu składników majątku trwałego jednostkom organizacyjnym podejmuje rektor. Do 2018 roku nabycie lub zbycie mienia o wartości przewyższającej kwotę określoną w kolejnych statutach Politechniki wymagało zgody Senatu, w pozostałych przypadkach decyzję podejmował rektor. Od 2019 roku nabycie lub zbycie mienia o wartości przewyższającej kwotę określoną w *Ustawie* wymaga zgody Rady Uczelni⁶⁵⁵.

Politechnika Warszawska posiada znaczący majątek trwały, w tym mienie nieruchomości – budynki i grunty, określane mianem obiektów Uczelni⁶⁵⁶. Na początku lat 90. ubiegłego wieku Uczelnia, oprócz tzw. terenów (gruntów) ogólnouczelnianych, miała 81 wyodrębnionych obiektów (70 w Warszawie i 11 w Płocku), a także 7 ośrodków wypoczynkowych (w tym schronisko studenckie „Koliba”, pole kempingowe w Wierzbie oraz stanicę żeglarską „Wolica”), rozlokowanych w różnych miejscach Polski⁶⁵⁷. Władze Uczelni konsekwentnie przestrzegały prowadzonej po roku 1990 polityki zachowania w jak największym stopniu obiektów Politechniki Warszawskiej, szczególnie wobec roszczeń własnościowych czy też roszczeń lokatorów zajmujących lokale w budynkach mieszkalnych. Senat Uczelni wyraził to dobitnie w swo-

Mienie nieruchomości Politechniki Warszawskiej stanowi ważne dobro Uczelni, które wymaga działań mających na celu jego zachowanie. W przypadku uzasadnionej potrzeby zbycia składników tego mienia Senat jest przeciwny ich sprzedaży na warunkach innych niż rynkowe.

⁶⁵⁵ Dodatkowo do 2016 roku wymagana była zgoda Ministerstwa Skarbu, a od 2016 roku jest wymagana zgoda Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

⁶⁵⁶ Obiektem Politechniki Warszawskiej, w rozumieniu wewnętrznych regulacji prawnych, jest:

- a) budynek lub budowla,
- b) teren przyległy do budynku lub budowli,
- c) teren ogólnouczelniany.

(na podstawie odpowiednich zarządzeń rektora PW).

⁶⁵⁷ Opracowanie na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–1999.

jej Uchwale nr 14/XLIV/99 z dn. 24 listopada 1999 r.: *Mienie nieruchomości Politechniki Warszawskiej stanowi ważne dobro Uczelni, które wymaga działań mających na celu jego zachowanie. W przypadku uzasadnionej potrzeby zbycia składników tego mienia Senat jest przeciwny ich sprzedaży na warunkach innych niż rynkowe. Należy podkreślić, że znaczna część obiektów Uczelni miała nieuregulowaną sytuację prawną w zakresie własności. Działania podejmowane przez władze Politechniki w latach 1996–2002 przyniosły efekty w postaci przyznania Uczelni prawa własności (lub wieczystego użytkowania) 25 użytkowanych dotychczas obiektów – 7 działek w centrum Warszawy, ośrodka wypoczynkowego w Sarbinowie, Stadionu Sportowego „Syrenka”, klubu „Stodoła”, budynku Centralnej Stołówki, 6 budynków przeznaczonych do prowadzenia działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej, 6 domów studenckich, bazy magazynowej przy ul. Poleczki 19 oraz 1 budynku mieszkalnego⁶⁵⁸. W późniejszych latach Politechnika Warszawska uzyskała prawo własności budynku Oficyny Wydawniczej przy ul. Polnej 50 w Warszawie oraz nieruchomości o pow. 7,5 ha przy ul. Poleczki w Warszawie. W wyniku podejmowanych działań inwestycyjnych majątek trwały Uczelni powiększył się w latach 1990–2025 o 7 nowych budynków (nie licząc rozbudowy kilku istniejących obiektów) oraz o lotnisko z Ośrodkiem Badań Lotniczych i Kosmicznych w Przasnyszu. W tym czasie 9 obiektów zostało sprzedanych bądź oddanych prawnym właścicielom, w efekcie czego mienie nieruchomości Politechniki Warszawskiej w 2025 roku składało się z terenów ogólnouczelnianych, 76 wyodrębnionych obiektów (69 w Warszawie i 7 w Płocku), lotniska z Ośrodkiem Badań Lotniczych i Kosmicznych w Przasnyszu oraz 6 ośrodków wypoczynkowych w różnych miejscach Polski (łącznie ze schroniskiem „Koliba”)⁶⁵⁹.*

Jak już wspomniano, decyzję o przydzieleniu składników majątku trwałego jednostkom organizacyjnym Politechniki

⁶⁵⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1996–2002*, s. 16–17.

⁶⁵⁹ *Opracowanie na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1996–2024 oraz Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. (z późn. zmianami).*

Warszawskiej podejmuje rektor. W latach 1990–2025 zostały wydane cztery zarządzenia rektora Uczelni⁶⁶⁰, które wraz z późniejszymi zarządzeniami zmieniającymi określały głównych użytkowników obiektów, ich prawa i obowiązki w zakresie eksploatacji oraz zasady rozliczania kosztów w tym zakresie. Do 2010 roku głównymi użytkownikami obiektów PW były jednostki organizacyjne Uczelni. Wydziały, Szkoła Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku oraz jednostki ogólnouczelniane miały przydzielone obiekty, w których prowadziły swoją zasadniczą działalność. Administracja centralna miała przydzielone tereny ogólnouczelniane, Gmach Główny, gmachy biurowe, domy studenckie, budynki mieszkalne, przychodnie lekarskie, ośrodki wypoczynkowe i pozostałe obiekty. Od 2010 roku głównymi użytkownikami są osoby kierujące tymi jednostkami organizacyjnymi – dziekani, prorektor ds. Filii w Płocku, dyrektorzy jednostek ogólnouczelnianych oraz kanclerz. Spoczywa na nich szereg obowiązków, m.in. eksploatacja bieżąca (obsługa, konserwacja, naprawy), realizacja prac remontowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony przeciwpożarowej⁶⁶¹. Wykaz obiektów Politechniki Warszawskiej (wraz z adresami) pogrupowanych według ich głównych użytkowników (stan na dzień 1 października 2025 roku) przedstawiono w tabelach 10–13.

Tabela 10

Obiekty Politechniki Warszawskiej, których głównymi użytkownikami są dziekani wydziałów (stan na 1 października 2025 roku)

Lp.	Nazwa obiektu i adres	Główny użytkownik
1	Gmach Chemii, ul. Noakowskiego 3	Dziekan Wydziału Chemicznego
2	Gmach Technologii Chemicznej, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Chemicznego
3	Pawilon Technologiczny, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Chemicznego

⁶⁶⁰ Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej: nr 2/1995 z dnia 3 stycznia 1995 roku, nr 10/2000 z dnia 19 kwietnia 2000 roku, nr 33/2010 z dnia 31 maja 2010 roku oraz nr 44/2020 z dnia 24 czerwca 2020 roku.

⁶⁶¹ Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. (z późn. zmianami).

Tabela 10 cd.

4	Gmach Elektrotechniki – bez części z wejściem klatką schodową A, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Chemicznego
5	Gmach Elektrotechniki – część z wejściem klatką schodową A, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych
6	Gmach Mechaniki, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Elektrycznego
7	Gmach Starej Kotłowni, ul. Nowowiejska 20	Dziekan Wydziału Elektrycznego
8	Budynek „Pod Kominem”, ul. Nowowiejska 20	Dziekan Wydziału Elektrycznego
9	Gmach Fizyki, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Fizyki
10	Gmach Matematyki, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Matematyki i Nauk Informatycznych
11	Gmach Lotniczy, al. Niepodległości 222	Dziekan Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa
12	Gmach Nowy Lotniczy, al. Niepodległości 222	Dziekan Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa
13	Gmach Aerodynamiki, ul. Nowowiejska 24	Dziekan Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa
14	Ośrodek Badań Lotniczych i Kosmicznych w Przasnyszu	Dziekan Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa
15	Gmach Inżynierii Środowiska, ul. Nowowiejska 20	Dziekan Wydziału Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska
16	Gmach Nowej Kreslarni, ul. Koszykowa 75	Dziekan Wydziału Transportu
17	Gmach Instytutu Techniki Ciepłej, ul. Nowowiejska 21/25	Dziekan Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa
18	Gmach Elektroniki, ul. Nowowiejska 15/19	Dziekan Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych
19	Gmach Architektury, ul. Koszykowa 55	Dziekan Wydziału Architektury
20	Gmach Inżynierii Lądowej, al. Armii Ludowej 16	Dziekan Wydziału Inżynierii Lądowej
21	Gmach Inżynierii Chemicznej ul. Waryńskiego 1	Dziekan Wydziału Inżynierii Chemicznej i Procesowej

22	Gmach Mechatroniki, ul. A. Boboli 8	Dziekan Wydziału Mechatroniki
23	Gmach Samochodów i Ciągników, ul. Narbutta 85	Dziekan Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych
24	Gmach Nowy Technologiczny, ul. Narbutta 85 – bez budynku Starej Kotłowni	Dziekan Wydziału Mechanicznego Technologicznego
25	Budynek Starej Kotłowni w Gmachu Nowym Technologicznym, ul. Narbutta 85	Dziekan Wydziału Inżynierii Materiałowej
26	Gmach Stary Technologiczny, ul. Narbutta 86	Dziekan Wydziału Mechanicznego Technologicznego
27	Gmach Inżynierii Materiałowej, ul. Wołoska 141	Dziekan Wydziału Inżynierii Materiałowej
28	Gmach Poligrafii, ul. Konwiktorska 2	Dziekan Wydziału Mechanicznego Technologicznego
29	Budynek „Polna”, ul. Polna 15A	Dziekan Wydziału Inżynierii Lądowej
30	Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjne, Józefosław	Dziekan Wydziału Geodezji i Kartografii
31	Gmach Centrów Badawczych: ZSE i MF Politechniki Warszawskiej, ul. J. Bytnara 25	Dziekan Wydziału Inżynierii Materiałowej

Opracowanie własne na podstawie: *Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. (z późn. zmianami).*

Tabela 11

Obiekty Politechniki Warszawskiej, których głównymi użytkownikami są dyrektorzy jednostek ogólnouczelnianych (stan na 1 października 2025 roku)

Lp.	Nazwa obiektu i adres	Główny użytkownik
1	Gmach Szkoły Biznesu, ul. Koszykowa 79	Dyrektor Szkoły Biznesu
2	Kompleks Budynków CEZAMAT, ul. Poleczki 19	Dyrektor Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT
3	Budynek Sportowy – bez klubu „Riviera-Remont”, ul. Waryńskiego 12A	Dyrektor Studium Wychowania Fizycznego i Sportu

Opracowanie własne na podstawie: *Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. (z późn. zmianami).*

Tabela 12

Obiekty Politechniki Warszawskiej, których głównym użytkownikiem jest kanclerz Uczelni (stan na 1 października 2025 roku)

Lp.	Nazwa obiektu	Adres
1	Gmach Główny	Pl. Politechniki 1
2	Gmach Biurowy	ul. Noakowskiego 18/20
3	Gmach Rektorska 4	ul. Rektorska 4
4	Przychodnia Lekarska „Perełka”	ul. Waryńskiego 10A
5	Budynek Stolarski	ul. Koszykowa 75
6	Budynek „Kraśńskiego”	ul. Kraśńskiego 69
7	Teren Poleczki	ul. Poleczki 19
8	Dom Studencki „Tatrzańska”	ul. Tatrzańska 7A
9	Przychodnia Specjalistyczna	ul. Mochnackiego 10
10	Budynek Oficyny Wydawniczej	ul. Polna 50
11	Budynek CKS „Stodoła”	ul. Batorego 10
12	Budynek Sportowy – klub „Riviera-Remont”	ul. Waryńskiego 12A
13	Budynek Stołówki Centralnej PW	ul. Rektorska 2
14	Stadion Sportowy PW	ul. Batorego 12
15	Teren Kopol	ul. Waryńskiego 1A
16	Dom Studencki „Akademik”	ul. Akademicka 5
17	Dom Studencki „Babilon”	ul. Kopińska 12/16
18	Dom Studencki „Bratniak”	ul. Grójecka 39
19	Dom Studencki „Mikrus”	ul. Waryńskiego 10
20	Dom Studencki „Muszelka”	ul. Mochnackiego 12
21	Dom Studencki „Pineska”	ul. Uniwersytecka 5
22	Dom Studencki „Riviera”	ul. Waryńskiego 12
23	Budynek „Sezam”	ul. Górnośląska 14
24	Dom Studencki „Tulipan”	ul. Mochnackiego 8
25	Dom Studencki „Ustronie”	ul. Księcia Janusza 39
26	Dom Studencki „Żaczek”	ul. Wołoska 141A
27	Budynek mieszkalny	ul. Filtrowa 71

28	Budynek mieszkalny	ul. Grażyny 3
29	Budynek mieszkalny	ul. Lwowska 7
30	Budynek mieszkalny	ul. Koszykowa 75
31	Budynek mieszkalny	ul. Nowowiejska 12/18
32	Budynek mieszkalny	ul. Nowowiejska 22
33	Budynek mieszkalny	ul. Waryńskiego 6
34	Budynek mieszkalny	ul. Waryńskiego 8
35	Budynek mieszkalny	ul. Wawelska 19
36	Teren Wierzba	Wierzba, k. Mikołajek
37	Ośrodek Wypoczynkowy w Wildze	Wilga
38	Ośrodek Wypoczynkowy w Sarbinowie	Sarbinowo
39	Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Grybowie	Grybów
40	Ośrodek Wypoczynkowy w Ubliku	Ublik
41	Koliba Studencka Politechniki Warszawskiej	Caryńskie 1
42	Budynek „Centrum Projektowe Kampusu Południowego”	ul. Narbutta 84
43	Tereny ogólnouczelniane	

Opracowanie własne na podstawie: *Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. (z późn. zmianami).*

Tabela 13

Obiekty Politechniki Warszawskiej, których głównym użytkownikiem jest prorektor ds. Filii PW w Płocku (stan na 1 października 2025 roku)

Lp.	Nazwa obiektu	Adres
1	Gmach Główny	ul. Łukasiewicza 17
2	Gmach Dydaktyczny	ul. Łukasiewicza 17
3	Budynek Warsztatów	ul. Jachowicza 2
4	Gmach Mechaniki	ul. Jachowicza 2
5	Hala sportowa	ul. 7 Czerwca 1991, nr 3
6	Dom Studencki „Wcześniak”	ul. Dobrzyńska 5
7	Zakładowe domki mieszkalne	ul. Krzywickiego 21, 23

Opracowanie własne na podstawie: *Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r., (z późn. zmianami).*

Zabezpieczeniem mienia Uczelni zajmuje się Straż Akademicka PW⁶⁶² oraz nadzorowane przez nią wewnętrzne służby zatrudnione do pilnowania poszczególnych obiektów. Nadzór nad bezpieczeństwem pożarowym sprawuje Inspektorat Ochrony Przeciwpowodziowej PW.

⁶⁶² Umundurowana Straż Akademicka Politechniki Warszawskiej została utworzona zgodnie z *Zarządzeniem Rektora Politechniki Warszawskiej nr 30/1998 z dn. 25 września 1998 r. (na mocy Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 102/XLIII/98)* w miejsce dotychczasowego Inspektoratu Ochrony Mienia.

II.4

PRZEMIANY W INFRASTRUKTURZE

Infrastrukturę uczelni definiuje się najczęściej jako zbiór zasobów materialnych i niematerialnych, które zapewniają funkcjonowanie jednostki oraz umożliwiają realizację celów edukacyjnych, badawczych i organizacyjnych. Zbiór ten obejmuje zarówno budynki, laboratoria, biblioteki, jak i systemy informatyczne, sieci komunikacyjne oraz zaplecze socjalne. W zależności od przyjętych kryteriów w infrastrukturze Uczelni można wyróżnić:

- infrastrukturę obiektową – budynki/budowle wykorzystywane w celach badawczych i dydaktycznych, domy studenckie, stołówki, budynki mieszkalne, obiekty sportowe, ośrodki wypoczynkowe, tereny parkowe, parkingi itp.,
- infrastrukturę informatyczną – sieć komputerowa, serwery, oprogramowanie, systemy zarządzania uczelnią, dostęp do Internetu, systemy bezpieczeństwa danych,
- infrastrukturę dydaktyczną – sale wykładowe, laboratoria, sprzęt laboratoryjny, pomoce naukowe, oprogramowanie edukacyjne,
- infrastrukturę badawczą – laboratoria badawcze, specjalistyczny sprzęt, pracownie, biblioteki, oprogramowanie naukowe, bazy danych,
- infrastrukturę socjalną – stołówki, przychodnie lekarskie, domy studenckie, obiekty sportowe, ośrodki wypoczynkowe, parkingi.

Infrastruktura uczelniana ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, prowadzenia badań naukowych oraz sprawnego funkcjonowania całej instytucji. Utrzymanie, modernizacja i rozwój tej infrastruktury to proces ciągły, wymagający znaczących nakładów finansowych i organi-

zacyjnych. W przypadku uczelni technicznych szczególnie kosztowna jest baza laboratoryjno-aparaturowa.

Na przełomie lat 1989–1990 infrastruktura Politechniki Warszawskiej była w wielu obszarach przestarzała, wyeksploatowana, a nawet zniszczona. Dotyczyło to szczególnie infrastruktury obiektowej. Permanentny brak środków na remonty w czasach PRL-u spowodował znaczną degradację techniczną nie tylko budynków wyremontowanych lub odbudowanych zaraz po II wojnie światowej, ale również tych, które powstały w latach 60. i 70. XX wieku. Niesprawne instalacje wodno-kanalizacyjne, przestarzały system węzłów cieplnych (w kilku budynkach własne kotłownie), nieszczelna stolarka okienna – to tylko niektóre z problemów dotyczących większości obiektów Politechniki. Skala potrzeb w zakresie niezbędnych remontów była ogromna, zważywszy na stan posiadania Uczelni, który na początku lat 90. XX wieku obejmował⁶⁶³:

- 65 budynków w Warszawie, w tym:
 - 34 budynki przeznaczone w całości lub częściowo na działalność dydaktyczną i/lub naukowo-badawczą,
 - 10 budynków przeznaczonych na inne cele (administracja, magazyny, warsztaty, stołówki, hotel pracowniczy, przychodnie lekarskie itp.),
 - 11 domów studenckich,
 - 10 budynków mieszkalnych,
- 11 obiektów w Płocku, w tym:
 - 5 budynków przeznaczonych na działalność dydaktyczną i/lub naukowo-badawczą,
 - 2 budynki przeznaczone na inne cele (stołówka, hala sportowa),
 - 2 domy studenckie,
 - 2 obiekty mieszkalne (hotel i zespół kilkunastu domków mieszkalnych),
- oraz 7 ośrodków wypoczynkowych rozlokowanych w różnych częściach Polski⁶⁶⁴.

⁶⁶³ Opracowanie na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–1999.

⁶⁶⁴ Ośrodki posiadały od kilku do kilkudziesięciu budynków o różnym charakterze – domy wczasowe, domki kempingowe, stołówki, pawilony itp.

Dodatkowym problemem jest zabytkowy charakter większości obiektów położonych w tzw. Kampusie Centralnym⁶⁶⁵ w Warszawie, które pozostają w dużym stopniu pod ochroną konserwatorską. Fundusze przeznaczane na remonty na początku lat 90. XX wieku wystarczały na pokrycie 20–30% najpilniejszych potrzeb⁶⁶⁶. Ta sytuacja ulegała stopniowej poprawie, szczególnie kiedy oprócz dotacji ministerialnych i środków własnych pojawiły się fundusze unijne przeznaczane na remonty i inwestycje. Systematycznie prowadzone prace remontowe miały na celu nie tylko poprawę stanu technicznego obiektów Uczelni, ale także podniesienie poziomu bazy naukowo-dydaktycznej Politechniki Warszawskiej i poprawienie warunków bytowych studentów. Zadania te były realizowane przez:

- termomodernizację budynków, w tym: remonty elewacji, wymiana okien i drzwi zewnętrznych, modernizacja źródeł ciepła oraz instalacji wewnętrznej centralnego ogrzewania,
- remonty pomieszczeń wewnątrz budynków (w tym ciągów komunikacyjnych i sanitariatów),
- przebudowę i adaptację pomieszczeń (m.in. sal wykładowych i laboratoriów),
- roboty remontowo-modernizacyjne instalacji elektrycznych i sanitarnych oraz wentylacji i klimatyzacji,
- wprowadzanie nowoczesnego wyposażenia audiowizualnego,
- montaż systemów ochrony przeciwpożarowej,
- wykonanie sieci strukturalnych teleinformatycznych zapewniających dostęp do Internetu.

W latach 1990–2024 na Politechnice Warszawskiej zrealizowano setki prac (niektóre w „trybie awaryjnym”) w zakresie remontów i modernizacji infrastruktury obiektowej, dydaktycz-

⁶⁶⁵ Nazwa Kampus Centralny, podobnie jak Kampus Centralny bis, jest powszechnie stosowana na Politechnice Warszawskiej w odniesieniu do terenów Uczelni znajdujących się w okolicach Placu Politechniki (warszawska dzielnica Śródmieście), natomiast tereny Politechniki w okolicach ul. Narbutta i Wołoskiej (warszawska dzielnica Mokotów) są określane mianem Kampusu Południowego. Na terenie tych trzech kampusów znajduje się ok. 75% warszawskich obiektów Uczelni, pozostałe mają lokalizację w różnych dzielnicach Warszawy.

⁶⁶⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94*, s. 50.

nej, badawczej oraz socjalnej. Do największych prac należą m.in. (w nawiasach podano rok zakończenia)⁶⁶⁷:

- remont kapitalny Domu Studenckiego „Riviera” (1999),
- remont kapitalny Gmachu Fizyki (2001),
- rewitalizacja skweru przed Gmachem Głównym Politechniki⁶⁶⁸ (2000),
- remont kapitalny Gmachu Starej Kotłowni i budynku „Pod Kominem” (2001),
- nadbudowa i modernizacja Gmachu Samochodów i Ciągników (2007),
- rewitalizacja Dużej Auli Gmachu Głównego (2010),
- rewitalizacja elewacji Gmachu Głównego (2016),
- rewitalizacja terenu centralnego PW połączona z remontem konserwatorskim zabytkowego ogrodzenia w obrębie Gmachu Głównego (2018),
- termomodernizacja gmachów: Elektroniki (2001), Biurowego przy ul. Noakowskiego 18/20 (2004), Nowego Technologicznego (2009), Starego Technologicznego (2009), Samochodów i Ciągników (2011), Głównego Filii w Płocku (2016), Mechaniki i Dydaktyki Filii w Płocku (2020), Inżynierii Chemicznej (2019), Architektury (2022), Instytutu Techniki Ciepłej (2023),
- termomodernizacja i remonty domów studenckich: „Mikrus”, „Babilon”, „Tatrzańska”, „Pineska”, „Tulipan”, „Bratniak”, „Muszelka”, „Ustronie” i „Wcześniak” (2002–2023),
- termomodernizacja budynków mieszkalnych przy ul. Waryńskiego 6 i 8 (2016) oraz przy ul. Lwowskiej w Warszawie (2021).

Do 2024 roku prawie wszystkie budynki Politechniki Warszawskiej zostały w mniejszym lub większym stopniu zmodernizowane. Sale wykładowe wyposażono w środki audiowizualne,

⁶⁶⁷ Opracowanie na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2024.

⁶⁶⁸ W 1999 roku Politechnika otrzymała od Prezydenta m.st. Warszawy prawo bezpłatnego użytkowania działek nr 52 i 54 z obrębu 5-05-05 (Skwer Politechniki). W 2000 roku przeprowadzono rewitalizację, w wyniku której w miejscu parkingu powstał obszar wyłączony z ruchu kołowego, ze strefami wypoczynkowymi, zadrzewiony lipami wzdłuż otaczającego muru z granitu (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1996–2002*).

Gmach Starej Kotłowni
po kapitalnym
remoncie, 2015
(fot. A.A. Wagner)

Zmodernizowany
Gmach Samochodów
i Ciągników, 2014
(fot. A. Dybczyńska-
Bułyszko)

większość laboratoriów otrzymała nowoczesną aparaturę, powstały też nowe laboratoria, dla których zaadaptowano odpowiednie pomieszczenia. W ostatnich latach wiele prac modernizacyjnych dotyczyło wprowadzania udogodnień związanych z dostępnością dla osób niepełnosprawnych (pochylnie, windy, sanitariaty itp.).

W latach 2020–2023 był realizowany projekt „Politechnika Warszawska Ambasadorem Innowacji na Rzecz Dostępności”, którego celem było m.in. likwidowanie barier architektonicznych, stworzenie systemu przestrzennej identyfikacji wizualnej i uruchomienie laboratorium naukowego, umożliwiającego udział osób niepełnosprawnych w międzynarodowych eksperymentach⁶⁶⁹.

Mimo systematycznej poprawy stanu technicznego budynków Uczelni stosunkowo niskie środki na prowadzenie remontów i modernizacji nie pozwalają na szybką realizację wszystkich niezbędnych prac w tym zakresie. Sporo obiektów wymaga jeszcze rewitalizacji, jak chociażby: Gmach Chemii, Gmach Inżynierii Lądowej, budynek Stołówki Centralnej czy też domy studenckie „Akademik” i „Żaczek”. Kolejne remonty są „wymuszone” nie tylko degradacją wynikającą z eksploatacji, ale także zmianami przepisów, np. w zakresie energochłonności czy też bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Na Politechnice Warszawskiej w latach 1990–2024, niezależnie od prowadzonej rewaloryzacji istniejącej infrastruktury, podjęto również znaczące zadania inwestycyjne. Dzięki skutecznym staraniom władz Uczelni o zdobycie środków finansowych wybudowano nowe budynki, w tym (w nawiasach podano rok oddania do użytku)⁶⁷⁰:

- Gmach Wydziału Inżynierii Materiałowej (2000),
- budynek Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjnego w Józefosławiu (2002),
- schronisko „Koliba” w Bieszczadach w miejsce starego budynku (2010),
- Gmach Wydziału Matematyki i Nauk Informacyjnych (2012),
- budynek Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii CZiITT, obecnie Gmach „Rektorska 4” (2015),

⁶⁶⁹ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2023.

⁶⁷⁰ Opracowanie własne na podstawie sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2024.

- kompleks budynków Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT (2017),
- budynek Centrum Projektowe Kampusu Południowego (2024).

Gmach Wydziału
Inżynierii
Materiałowej, 2014
(fot. A.A. Wagner)

Gmach Wydziału
Matematyki i Nauk
Informatycznych, 2014
(fot. A.A. Wagner)

Dwa nowe skrzydła
Gmachu Elektroniki,
2014 (fot. K. Helm)

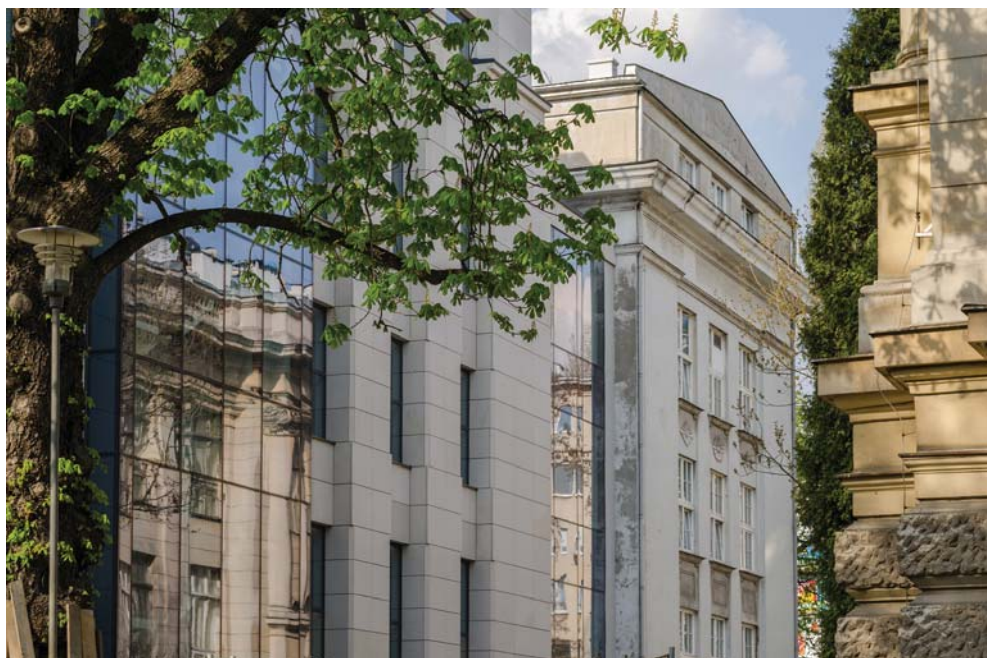
W ramach prac inwestycyjnych zostało także rozbudowanych szereg obiektów PW, m.in. (w nawiasach podano rok zakończenia)⁶⁷¹:

- Gmach Główny – nowe pomieszczenia Biblioteki Głównej (1999),
- Gmach Elektroniki – dwa nowe skrzydła (2014),
- Gmach Nowy Technologiczny – skrzydło wewnętrzne (2000),
- Gmach Nowej Kreślarni – jedno skrzydło (2015),
- ośrodki wypoczynkowe w Sarbinowie Morskim (1995 i 2010) i w Wildze (2019–2021).

Infrastruktura Uczelni powiększyła się w latach 2022–2024 o lotnisko z Ośrodkiem Badań Lotniczych i Kosmicznych w Przasnyszu, natomiast w fazie projektowej jest Akademickie Centrum Kultury PW oraz Centrum Sportu PW. W 2024 roku **infrastruktura obiektowa** Politechniki Warszawskiej obejmowała⁶⁷²:

⁶⁷¹ Ibidem.

⁶⁷² Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024*.

- 65 budynków w Warszawie, w tym:
 - 39 budynków przeznaczonych w całości lub częściowo na działalność dydaktyczną i/lub naukowo-badawczą (w tym 1 budynek biurowy, wykorzystywany częściowo na cele dydaktyczne),
 - 6 budynków przeznaczonych na inne cele (warsztaty, stołówka, przychodnie lekarskie itp.),
 - 11 domów studenckich,
 - 9 budynków mieszkalnych,
- 1 obiekt sportowy w Warszawie – Stadion Sportowy „Syrenka”,
- 7 obiektów w Płocku, w tym:
 - 4 budynki przeznaczone na działalność dydaktyczną i/lub naukowo-badawczą,
 - 1 hala sportowa,
 - 1 dom studencki,
 - 1 zespół kilkunastu domków mieszkalnych,
- 1 budynek Ośrodka Badań Lotniczych i Kosmicznych w Przasnyszu oraz
- 6 ośrodków wypoczynkowych rozlokowanych w różnych rejonach Polski (w tym schronisko i teren kempingowy).

Nowe skrzydło
Gmachu Nowej
Kreślarni, 2015
(fot. K. Helm)

W 43 budynkach w Warszawie i w Płocku o łącznej powierzchni użytkowej 300 022 m², w których prowadzona jest działalność dydaktyczna i naukowa, Uczelnia dysponuje:

- 276 salami wykładowymi o łącznej powierzchni użytkowej 20 124,29 m²,
- 175 salami ćwiczeniowo-audytoryjnymi o łącznej powierzchni użytkowej 12 919,71 m²,
- 1 316 salami ćwiczeniowo-laboratoryjnymi o łącznej powierzchni użytkowej 66 578,3 m²,
- 390 pozostałymi salami dydaktycznymi o łącznej powierzchni użytkowej 16 031,03 m².

Szczegółowy wykaz wszystkich obiektów Politechniki Warszawskiej wraz z głównymi użytkownikami został podany w tabelach 10–13 (podrozdział II.3.3), natomiast więcej informacji dotyczących rozwoju infrastruktury badawczej i socjalnej zostanie przedstawionych w kolejnych rozdziałach, odpowiednio do ich tematyki.

Na początku lat 90. XX wieku rozpoczęto prace nad budową nowoczesnej **infrastruktury informatycznej** Politechniki Warszawskiej. Wprawdzie na wydziałach funkcjonowały już laboratoria komputerowe z lokalnymi sieciami, ale na ogół były wyposażone w przestarzały sprzęt, słabo oprogramowane i bez podłączenia do sieci zewnętrznych. W 1991 roku z nowoczesnych pracowni mikrokomputerowych mogli korzystać nieliczni pracownicy i studenci wydziałów: Architektury, Chemicznego, Elektroniki i Elektrycznego oraz instytutów: Poligrafii, Nauk Ekonomiczno-Społecznych i Technologii Mechanicznej. W tym samym roku Centralny Ośrodek Informatyki PW (COI) uruchomił węzeł sieci akademickiej EARN/BITNET, umożliwiający pracownikom dostęp do usług sieciowych i poczty. Zakupiony system z komputerem centralnym IBM 4342 pozwolił na wdrożenie centralnej obsługi działów finansowo-księgowych, zapewnił obsługę procesu rekrutacji na studia oraz budowę bazy danych w Bibliotece Głównej⁶⁷³. COI koordynował zakup oprogramowania dla wszystkich jednostek Politechniki i prowadził prace nad

⁶⁷³ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1991/92*, s. 29–30.

wdrożeniem na całej Uczelni sieci Internet. Ukończony w 1993 roku pierwszy etap budowy szkieletu sieci komputerowej objął realizację połączeń światłowodowych między 11 budynkami na terenie Kampusu Centralnego i Kampusu Centralnego bis. Ułożono ponad 2 km światłowodów, co umożliwiło dostęp z dużą szybkością do sieci krajowej NASK i światowej sieci Internetu⁶⁷⁴.

Do 1997 roku wszystkie wydziały zostały przyłączone do tych sieci za pomocą linii światłowodowych, natomiast w przypadku domów studenckich proces ten przeciągnął się do połowy pierwszej dekady XXI wieku. W tym czasie rozpoczęto prace nad uruchomieniem sieci bezprzewodowych, w 2010 roku było już czynnych ponad 100 punktów dostępowych. COI administrował głównym portalem uczelnianym www.pw.edu.pl, portalem Biuletynu Informacji Publicznej www.bip.wp.edu.pl, a także utrzymywał i konserwował ponad 30 systemów informatycznych, które obejmowały ewidencję, badania naukowe, finanse, księgowość, sprawy pracownicze i socjalne, stypendia, magazyn itp. Jeśli chodzi o obsługę dydaktyki, to większość wydziałów rozwijała własne systemy, dopasowane do struktury jednostki i prowadzonych rodzajów studiów. W 2012 roku utworzono repozytorium uczelniane, które stało się elementem systemu ewidencji i archiwizowania dorobku naukowego PW, a rok później uruchomiono Bazę Wiedzy PW z systemem Repo PW⁶⁷⁵.

Władze Uczelni podjęły w 2006 roku decyzję o zakupie i wdrożeniu Zintegrowanego Informatycznego Systemu Wspomagania Zarządzania Uczelnią, który miałby realizować funkcje z zakresu:

- finanse-księgowość,
- kadry-płace,

W 2024 roku infrastruktura obiektowa Politechniki Warszawskiej obejmowała 65 budynków i 1 obiekt sportowy w Warszawie, 7 obiektów w Płocku, 1 budynek w Przasnyszu oraz 6 ośrodków wypoczynkowych rozlokowanych w różnych rejonach Polski.

⁶⁷⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94*, s. 28–30.

⁶⁷⁵ Baza Wiedzy Politechniki Warszawskiej została powołana *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej z dn. 21 listopada 2012 r. Zasady tworzenia systemu ewidencji i archiwizacji dorobku naukowego oraz repozytorium określa Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 3/2014 z dn. 29 stycznia 2014 r.*

- obsługa toku studiów i badań naukowych,
- operacyjne i strategiczne zarządzanie uczelnią.

W wyniku przetargu prace w tym zakresie powierzono firmie Siemens, która zaoferowała wykorzystanie platformy bazodanowej SAP. Niestety, Siemens nie wywiązywał się z przyjętych zobowiązań mimo ogromnego zaangażowania ze strony Uczelni (w latach 2007–2008 przy projekcie pracowało prawie 180 pracowników COI i administracji centralnej PW)⁶⁷⁶. Dodatkowo pojawiły się trudności związane z niedopasowaniem platformy SAP do potrzeb obsługi toku studiów. W tej sytuacji w 2009 roku odstąpiono od współpracy z firmą Siemens. Wspólnie z nowym partnerem, firmą Quercus, zdecydowano o wdrożeniu systemu najpierw w zakresie obsługi kadr i płac, a następnie finansów i księgowości. W obszarze obsługi toku studiów podjęto w 2011 roku decyzję o zakupie i wdrożeniu funkcjonującego na wielu uczelniach systemu USOS (Uniwersytecki System Obsługi Studiów).

W 2013 roku w zakresie obsługi informatycznej Uczelni nastąpiła zmiana organizacyjna. Decyzjami rektora Uczelni zlikwidowano Centralny Ośrodek Informatyki oraz Zespół Obsługi Informatycznej Administracji Centralnej i na ich miejsce utworzono Centrum Informatyzacji Politechniki Warszawskiej (CI PW)⁶⁷⁷. Jednym z głównych zadań CI PW było wdrażanie kolejnych modułów funkcjonalnych systemów SAP i USOS oraz ich integracja z innymi systemami Uczelni, a także integracja z odpowiednimi ogólnopolskimi systemami informatycznymi (POLON, JSA, ORCID i inne). Większość tych zadań udało się osiągnąć do 2018 roku, w tym m.in.⁶⁷⁸:

- wdrożenie systemu finansowo-księgowego SAP FI,
- wdrożenie systemu kadrowo-płacowego SAP HCM,
- wdrożenie modułów masowego rozliczenia ze studentami SAP FI-CA zintegrowanych z systemami USOS, Akademik oraz z hurtownią danych Bazy Wiedzy,

⁶⁷⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2007–31.08.2008*, s. 140.

⁶⁷⁷ *Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 16/2013 z dn. 27 maja 2013 r.; Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 43/2013 z dn. 16 lipca 2013 r.*

⁶⁷⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, s. 335–342.

- rozszerzenie portalu SAP o elementy samoobsługi pracowni-
czej (dostęp do danych osobowych, pobieranie PIT-11 i pa-
sków wynagrodzeń RMUA, składanie wniosków urlopowych),
- wdrożenie Systemu Oceny Pracowników SAP SOP,
- wdrożenie systemu ewidencji studentów i obsługi toku studiów
USOS wraz z aplikacjami stowarzyszonymi (np. Archiwum
Prac Dyplomowych APD, Otwarty System Antyplagiatowy
OSA, Ankieter, Praktyki),
- utrzymanie systemów archiwalnych (na potrzeby sprawoz-
dawczości).

Wobec zaawansowania prac wdrożeniowych w 2018 roku rozpoczęto proces zastępowania funkcjonujących dotych-
czas systemów wydziałowych przez USOS, który stał się głów-
nym systemem ewidencji i obsługi toku studiów na Politechnice
Warszawskiej, i z którego jest prowadzone niezbędne raportowa-
nie do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz do GUS.
W tym samym roku, w ramach porządkowania infrastruktury in-
formatycznej Uczelni, rozpoczęto zastępowanie wydziałowych
systemów poczty elektronicznej jednolitym systemem opartym na
domenie *@pw.edu.pl*⁶⁷⁹. Do 2020 roku założono konta pocztowe
dla wszystkich studentów w „chmurze Microsoft” oraz przeniesio-
no ok. 4 300 użytkowników – pracowników Uczelni – do central-
nej poczty elektronicznej, dążąc do objęcia Uczelni jednorodnym
systemem uwierzytelniania tożsamości i dostępu. Kontynuowano
budowę struktury domenowej zasobów informatycznych, mającej
na celu zapewnienie bezpieczeństwa stacji roboczych włączonych
w infrastrukturę teleinformatyczną Politechniki Warszawskiej oraz
centralnej poczty elektronicznej. Zgodnie z *Decyzją nr 291/2022
Rektora Politechniki Warszawskiej z dn. 28 października 2022 r.*
na Uczelni został uruchomiony 2 listopada 2022 roku system
Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją.

Infrastruktura informatyczna odegrała szczególną rolę
w okresie pandemii COVID-19.

⁶⁷⁹ *Decyzja Rektora Politechniki Warszawskiej nr 1/2018 w sprawie centralizacji
usług podnoszących bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych Politech-
niki Warszawskiej.*

W czasie zagrożenia epidemicznego w latach 2020–2021 Uczelnia mogła funkcjonować dzięki przygotowaniu technicznemu (zakup sprzętu i oprogramowania) oraz wdrożeniu mechanizmów umożliwiających pracę zdalną. Udostępniono narzędzia (MS Teams, SharePoint, CISCO Webex) do zdalnego nauczania i prowadzenia różnorodnych obrad (zdalne głosowania przez USOS Ankieter) oraz zapewniono wsparcie przy organizacji zdalnej obrony prac. Przystosowano również portal SAP do przeprowadzenia wyborów władz Uczelni na kadencję 2020–2024, obsłużono od strony teleinformatycznej inaugurację roku akademickiego 2020/21 i uroczyste posiedzenie Senatu Politechniki Warszawskiej z okazji Dnia Politechniki Warszawskiej – 15 listopada 2021 roku.

W 2021 roku Politechnika Warszawska rozpoczęła długoterminowy proces transformacji w zakresie zarządzania cyberbezpieczeństwem, co jest powiązane z ogólnymi zmianami w zakresie informatyzacji. Utworzono Centrum Cyberbezpieczeństwa Politechniki Warszawskiej (CC PW), wydzielono Sekcję Implementacyjną Cyberbezpieczeństwa w CI PW i powołano koordynatorów jednostek ds. cyberbezpieczeństwa. Te działania okazały się niezwykle istotne w związku z wybuchem wojny na Ukrainie. Od lutego 2022 roku zarządzanie informatyką i cyberbezpieczeństwem na Politechnice Warszawskiej odbywa się w reżimie funkcjonowania wynikającym ze stopni alarmowych CRP. Przez cały 2022 rok utrzymywano stopień 3 Charlie-CRP (w 4-stopniowej skali), co oznaczało wysoki stopień zagrożenia atakiem terrorystycznym na infrastrukturę krytyczną. Tak duży atak na dostępność strony głównej Uczelni oraz na systemy powiązane miał miejsce na początku maja 2022 roku i był prawdopodobnie związany ze wsparciem przez Politechnikę Warszawską uchodźców z Ukrainy. Dzięki zaangażowaniu zespołów ekspertów udało się dość szybko rozwiązać problem, zachowując przy tym ciągłość działania kluczowych systemów teleinformatycznych Uczelni⁶⁸⁰.

Prowadzone po 2022 roku prace w zakresie informatyzacji Politechniki Warszawskiej obejmowały m.in. implementację kolejnych procesów elektronicznego obiegu dokumentów, roz-

⁶⁸⁰ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2022*.

szerzenie funkcjonalności Portalu Pracowniczego SAP o nowe aplikacje, a także opracowanie i wdrożenie nowych modułów, formularzy i raportów w systemie USOS. W 2023 roku zaprojektowano i uruchomiono nowy główny serwis internetowy Uczelni oraz zaprojektowano i wdrożono uczelniany Intranet. Został zakończony kolejny etap rozbudowy uczelnianej sieci Wi-Fi i jest prowadzony w trybie ciągłym proces modernizacji sprzętu komputerowego we wszystkich jednostkach Politechniki

Warszawskiej. Centrum Informatyzacji PW realizuje zadania eksploatacyjne oraz informatyczne projekty rozwojowe. W zakresie prowadzonych stron internetowych CI PW opiekuje się ponad 400 stronami *www*, w tym:

- strona główna Politechniki Warszawskiej,
- strona Administracji Centralnej PW,
- strony wydziałowe, instytutowe i innych jednostek organizacyjnych Uczelni,
- strony ośrodków wypoczynkowych.

Przedstawione przemiany, które zaszły po roku 1990 w infrastrukturze informatycznej, świadczą o postępującej cyfrowej transformacji Politechniki Warszawskiej we wszystkich obszarach jej działalności. Proces ten przebiega coraz szybciej, przynosi głębokie zmiany w funkcjonowaniu Uczelni i ma znaczący wpływ na jej rozwój.

W czasie zagrożenia epidemicznego w latach 2020–2021 Uczelnia mogła funkcjonować dzięki przygotowaniu technicznemu (zakup sprzętu i oprogramowania) oraz wdrożeniu mechanizmów umożliwiających pracę zdalną. Udostępnione zostały narzędzia (MS Teams, SharePoint, CISCO Webex) do zdalnego nauczania i prowadzenia różnorodnych obrad (zdalne głosowania przez USOS Ankieter) oraz zapewniono wsparcie przy organizacji zdalnej obrony prac.

II.5

PRACOWNICY

II.5.1. Struktura zatrudnienia

Tradycyjny podział pracowników szkół wyższych na nauczycieli akademickich i niebędących nauczycielami akademickimi został zachowany na polskich uczelniach zarówno w czasach PRL-u, jak i po roku 1989. Zgodnie z zapisami *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym* do grupy **nauczycieli akademickich** należą:

- pracownicy naukowo-dydaktyczni prowadzący badania naukowe i prace dydaktyczne,
- pracownicy naukowci prowadzący badania naukowe,
- pracownicy dydaktyczni prowadzący prace dydaktyczne.

Grupę osób **niebędących nauczycielami akademickimi** tworzą:

- pracownicy naukowo-techniczni (w tym inżynierijno-techniczni),
- pracownicy biblioteczni (w tym dokumentacji i informacji naukowej)⁶⁸¹,
- pracownicy administracyjno-ekonomiczni,
- pozostali pracownicy Uczelni (robotnicy, obsługa).

W tabeli 14 przedstawiono stan liczbowy zatrudnienia na Politechnice Warszawskiej w wybranych latach z okresu 1990–2005, w podziale na nauczycieli akademickich (bez wyszcze-

⁶⁸¹ Do 1989 roku biblioteczni kustosze dyplomowani byli nauczycielami akademickimi.

Tabela 14

Liczba osób zatrudnionych na Politechnice Warszawskiej w latach 1990–2005*

Grupa pracownicza	Stan na 31.12.1990	Stan na 31.12.1992	Stan na 31.12.1995	Stan na 31.12.1998	Stan na 31.12.2001	Stan na 31.12.2003	Stan na 31.12.2005
Nauczyciele akademicy	2 857	2 406	2 517	2 421	2 396	2 411	2 396
Inżynierijno- techniczni	1 932	1 164	944	735	658	620	596
Obsługa biblioteczna	146	112	104	100	107	110	109
Admin.- ekonomiczni	1 102	772	807	755	803	842	853
Robotnicy	824	560	649	462	412	382	370
Obsługa	566	477	279	280	302	300	286
RAZEM	7 427	5 491	5 300	4 763	4 678	4 665	4 610

* Liczby obejmują osoby zatrudnione zarówno na pełnym, jak i na niepełnym etacie (przeciętnie 12–15% ogółu zatrudnionych).

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 1990–2005.

gólniania stanowisk) i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (z wyszczególnieniem podgrup). Szczegółowa struktura zatrudnienia w grupie nauczycieli akademickich wraz z danymi liczbowymi zostanie omówiona w podrozdziale II.6.1.

Jak widać z przedstawionych danych, na Politechnice Warszawskiej w pierwszych dwóch latach transformacji ustrojowej w Polsce nastąpił znaczący spadek zatrudnienia we wszystkich grupach zawodowych, przy czym największy (prawie 40%) dotyczył pracowników inżynieryjno-technicznych. W późniejszych latach spadek nie był tak drastyczny i na przełomie XX i XXI wieku liczba osób zatrudnionych na PW ustabilizowała się na poziomie ok. 4 650, co w stosunku do stanu z 1990 roku oznaczało spadek o ok. 37%. Spadek zatrudnienia w ciągu ostatniej dekady XX wieku w grupie nauczycieli akademickich wyniósł ok. 16%, a w grupie osób niebędących nauczycielami akademickimi ok. 50% (największy wśród pracowników inżynieryjno-technicznych – ok. 66%).

Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym utrzymała istniejący dotychczas podział pracowników szkół wyższych na dwie grupy – nauczycieli akademickich i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Przywrócono jedynie status nauczycieli akademickich dyplomowanym bibliotekarzom oraz dyplomowanym pracownikom dokumentacji i informacji naukowej. W tabeli 15 przedstawiono stan liczbowy zatrudnienia na Politechnice Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2006–2018, w podziale na nauczycieli akademickich (łącznie) i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi w wyszczególnionych podgrupach.

Na podstawie przedstawionych w tabeli 15 danych można stwierdzić, że w grupie nauczycieli akademickich nastąpiła w latach 2006–2018 pewna stabilizacja – liczba osób zatrudnionych oscyluje między 2 400 a 2 500. W grupie pracowników niebędących nauczycielami akademickimi znacząco zmniejszyła się liczba robotników (niemal 3-krotnie), natomiast nastąpił wzrost zatrudnienia w obsłudze (o ok. 80%) i w grupie administracyjno-ekonomicznej (o ok. 40%).

Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zachowała podział pracowników szkół wyższych na nauczycieli

Tabela 15

Liczba osób zatrudnionych na Politechnice Warszawskiej w latach 2006–2018*

Grupa pracownicza	Stan na 31.12.2006	Stan na 31.12.2008	Stan na 31.12.2010	Stan na 31.12.2012	Stan na 31.12.2014	Stan na 31.12.2016	Stan na 31.12.2018
Nauczyciele akademicy	2 405	2 416	2 538	2 509	2 491	2 517	2 388
Inżynierijno- techniczni	597	579	619	625	604	591	565
Obsługa biblioteczna	103	109	110	115	120	129	125
Admin.- ekonomiczni	852	923	1066	1094	1118	1140	1183
Robotnicy	351	230	154	118	120	121	120
Obsługa	285	386	481	529	527	512	500
RAZEM	4 593	4 643	4 968	4 990	5 106	5 010	4 881

* Liczby obejmują osoby zatrudnione zarówno na pełnym, jak i na niepełnym etacie (przeciętnie 12–15% ogółu zatrudnionych).

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 2006–2018.

akademickich i na pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Nastąpiła jedynie zmiana w stanowiskach nauczycieli akademickich, co zostanie przedstawione szczegółowo w podrozdziale II.6.1. W tabeli 16 przedstawiono stan liczbowy zatrudnienia na Politechnice Warszawskiej w latach 2019–2024, w podziale na nauczycieli akademickich (łącznie) i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (w podgrupach).

W pierwszych latach trzeciej dekady XXI wieku zatrudnienie na Politechnice Warszawskiej utrzymuje się na poziomie ok. 5 000 osób, w tym połowę stanowią nauczyciele akademicy, natomiast 25% to pracownicy zatrudnieni w działach administracyjno-ekonomicznych.

Tabela 16
Liczba osób zatrudnionych na Politechnice Warszawskiej w latach 2019–2024

Grupa pracownicza	Stan na 31.12.2019	Stan na 31.12.2020	Stan na 31.12.2021	Stan na 31.12.2022	Stan na 31.12.2023	Stan na 31.12.2024
Nauczyciele akademicy	2 429	2 473	2 492	2 520	2 505	2 553
Inżynierijno-techniczni	606	490	520	521	438	2 485
Obsługa biblioteczna	122	87	83	78	78	
Admin.-ekonomiczni	1 217	1 197	1 223	1 235	1 264	
Robotnicy	127	130	127	119	113	
Obsługa i inni	519	628	638	651	634	
RAZEM	5 020	5 005	5 083	5 124	5 032	5 038

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 2019–2024.

W pierwszych latach trzeciej dekady XXI wieku zatrudnienie na Politechnice Warszawskiej utrzymuje się na poziomie ok. 5 000 osób, w tym połowę stanowią nauczyciele akademicy, natomiast 25% to pracownicy zatrudnieni w działach administracyjno-ekonomicznych. Stan zatrudnienia w podstawowych jednostkach organizacyjnych Uczelni w 2024 roku przedstawiono w tabeli 17.

Tabela 17

Liczba osób zatrudnionych w podstawowych jednostkach organizacyjnych Politechniki Warszawskiej w podziale na nauczycieli akademickich (NA) i niebędących nauczycielami akademickimi (NNA) wg stanu w dniu 31 grudnia 2024 roku

Lp.	Podstawowa jednostka organizacyjna	NA	NNA	Razem
1	Wydział Administracji i Nauk Społecznych	55	18	73
2	Wydział Architektury	137	46	183
3	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii	89	35	124
4	Wydział Chemiczny	155	82	237
5	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych	377	180	557
6	Wydział Elektryczny	174	65	239
7	Wydział Fizyki	110	73	183
8	Wydział Geodezji i Kartografii	91	24	115
9	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej	50	34	84
10	Wydział Inżynierii Lądowej	142	60	202
11	Wydział Inżynierii Materiałowej	73	65	138
12	Wydział Inżynierii Środowiska	124	65	189
13	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych	152	40	192
14	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa	162	108	270
15	Wydział Mechaniczny Technologiczny	135	78	213
16	Wydział Mechatroniki	127	56	183
17	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych	92	56	148
18	Wydział Transportu	76	45	121
19	Wydział Zarządzania	63	15	78
20	Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych	21	5	26

Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024*.

W 2025 roku Studium Języków Obcych PW zatrudniało 88 osób (75 NA i 13 NNA), natomiast Studium Wychowania Fizycznego i Sportu PW 34 osoby (25 NA i 9 NNA). Największym wydziałem na Politechnice Warszawskiej pod względem liczby osób zatrudnionych (także pod względem studentów – patrz tabela 36) pozostaje Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych.

II.5.2. Sprawy socjalno-bytowe

Politechnika Warszawska należy do uczelni publicznych, w których sprawy pracownicze, takie jak wynagrodzenia, podwyższanie kwalifikacji, sprawy socjalno-bytowe i bezpieczeństwo, stanowią istotny element polityki kadrowej. Władze Uczelni współpracują w tym zakresie ze **związkami zawodowymi – Niezależnym Samorządnym Związkiem Zawodowym „Solidarność” (NSZZ „Solidarność”)** i **Związkiem Nauczycielstwa Polskiego (ZNP)**. Obydwa związki, zawieszone w stanie wojennym, wznowiły swoją działalność na Politechnice Warszawskiej jeszcze w latach 80. XX wieku i aktywnie uczestniczą w życiu Uczelni⁶⁸². Przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” oraz prezes Rady Zakładowej ZNP biorą udział w obradach Senatu PW, a także w obradach tzw. rozszerzonego kolegium rektorskiego. Przedstawiciele organizacji związkowych są członkami komisji senackich i rektorskich oraz Rektorsko-Związkowego Zespołu ds. pracowniczych. Zespół ten został powołany 9 października 1997 roku decyzją Rektora PW jako Rektorsko-Związkowy Zespół Interwencyjny ds. Łagodzenia Skutków Polityki Racjonalizacji Zatrudnienia. W 1999 roku został zmieniony w Rektorsko-Związkowy Zespół ds. Programu Pracowniczego, a w 2000 roku został ostatecznie przekształcony w funkcjonujący do dziś Rektorsko-Związkowy Zespół ds. pracowniczych⁶⁸³. Do zadań tego Zespołu należy:

- monitorowanie sposobu realizacji procesu modernizacji i rozwoju Uczelni,
- przygotowywanie propozycji zasad polityki płacowej, w tym projektów porozumień w sprawie zwiększania wynagrodzeń,
- przygotowywanie projektów porozumień w sprawie zasad realizacji świadczeń z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (ZFŚS),
- uzgadnianie zasad przeprowadzania ministerialnych podwyżek płac,

⁶⁸² ZNP wznowił działalność już w 1983 roku, a NSZZ „Solidarność” reaktywowano w 1989 roku

⁶⁸³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1996–2002*, s. 19.

- opracowywanie projektów porozumień w sprawie realizacji Programu Pracowniczego oraz koordynowanie działań w ramach tego Programu.

Program Pracowniczy w Politechnice Warszawskiej został ustanowiony *Uchwałą nr 152/XLIII/99 Senatu PW z dnia 24 marca 1999 roku* i obejmuje następujące działania:

- wypłaty pełnego wynagrodzenia pracownikom niebędącym nauczycielami akademickimi za okres chorobowy,
- przedłużanie do końca roku zatrudnienia nauczycielom akademickim, z którymi wygasa stosunek pracy z dniem 30 września w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego,
- wspieranie przedemerytalnych preferencji płacowych dla wieloletnich pracowników PW,
- dofinansowanie kształcenia zawodowego.

Podstawą realizacji Programu Pracowniczego jest zawierane corocznie porozumienie rektora PW z przedstawicielami organizacji związkowych NSZZ „Solidarność” i ZNP. Przedstawiciele obydwu związków uczestniczą również w pracach zespołów przygotowujących m.in. kolejne wersje Regulaminu Pracy Politechniki Warszawskiej, Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych czy też Regulaminu Wynagradzania Pracowników Politechniki Warszawskiej.

Wynagrodzenia pracowników Politechniki Warszawskiej są regulowane zewnętrznymi przepisami prawa⁶⁸⁴ oraz wspomnianym Regulaminem Wynagradzania Pracowników Politechniki Warszawskiej. Regulamin ten określa warunki wynagradzania za pracę oraz za inne świadczenia związane z pracą, określa także zasady ustalania wysokości tych wynagrodzeń, warunki ich przyznawania i terminy wypłaty. W latach 1991–1996 średnie miesięczne wynagrodzenie osobowe (wszystkie składniki, łącznie z dodatkowym wynagrodzeniem rocznym) na Politechnice Warszawskiej było zbliżone do wysokości średniej krajowej w gospodarce narodowej. Pewien wzrost nastąpił w 1997 roku, kiedy wynagrodzenie wynio-

⁶⁸⁴ Kolejne ustawy dotyczące szkolnictwa wyższego określały minimalny poziom wynagrodzeń w poszczególnych grupach pracowniczych Uczelni, natomiast realna wysokość pensji zależała przede wszystkim od wielkości dotacji/subwencji budżetowej.

sło ok. 115% średniej krajowej. W następnych latach ten odsetek był nieco niższy – do 2000 roku wynosił przeciętnie ok. 110%. Od 2001 roku następował systematyczny wzrost płac, średnie miesięczne wynagrodzenie w PW osiągnęło w 2005 roku poziom 190% średniej w gospodarce narodowej, później poziom ten oscylował w przedziale 160–170%⁶⁸⁵. W grupie pracowniczej nauczycieli akademickich te wskaźniki były wyższe – w tabeli 18 przedstawiono średnie wynagrodzenia w poszczególnych grupach pracowniczych w odniesieniu do średniej krajowej w latach wybranych z lat 2000–2024.

Tabela 18

Średnie miesięczne wynagrodzenia w grupach pracowniczych PW w odniesieniu do średniej krajowej w wybranych latach 2000–2024

Grupa pracownicza	2000	2005	2010	2015	2019	2022	2024
Nauczyciele akademicy łącznie:	131%	245%	219%	206%	188%	183%	185%
– w tym profesorowie*	b.d.	375%	352%	325%	374%	b.d.	b.d.
– adiunkci	b.d.	229%	203%	189%	173%	b.d.	b.d.
– asystenci	b.d.	127%	113%	107%	115%	b.d.	b.d.
Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi	87%	131%	124%	142%	133%	124%	134%
Pracownicy Politechniki łącznie	110%	190%	172%	174%	160%	153%	160%

* Profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni łącznie, od 2019 roku profesorowie i profesorowie Uczelni łącznie, b.d. – brak danych.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności PW z lat 2000–2024.

Na początku trzeciej dekady XXI wieku nastąpił nieznaczny spadek wynagrodzeń w Politechnice Warszawskiej, wyrównany podwyżkami w 2024 roku. Pomimo tych korzystnych tendencji wynagrodzenia na Politechnice Warszawskiej są znacząco niższe niż w prywatnych firmach bądź korporacjach. Stwarza to poważne problemy w zatrudnianiu wysoko kwalifikowanych kadr, m.in. w administracji (szczególnie w działach ekonomicznych i prawnych) oraz w obsłudze informatycznej Uczelni. Skutkuje także malejącym zainteresowaniem podjęcia pracy badawczo-

⁶⁸⁵ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2021.

dydaktycznej, tym bardziej że w grupie najmłodszych nauczycieli akademickich (asystentów) średnie miesięczne wynagrodzenie jest niewiele wyższe od średniej krajowej (w latach 2020–2024 przeciętnie ok. 115%)⁶⁸⁶.

Politechnika Warszawska podejmuje szereg działań mających na celu zrekompensovanie niekorzystnej sytuacji w zakresie wynagrodzeń. Organizowane są nieodpłatne szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe pracowników, m.in. w zakresie umiejętności obsługi nowych narzędzi informatycznych, nauki języków obcych oraz w zakresie tzw. kompetencji miękkich (np. komunikacja interpersonalna, autoprezentacja i wystąpienia publiczne, integracja zespołu, doskonalenie kompetencji zarządczych kadry kierowniczej). Szkolenia te planuje, przygotowuje i organizuje Dział ds. Szkoleń PW, a także inne jednostki: Centrum Informatyzacji, Centrum Projektów Rozwojowych, Studium Języków Obcych, Biuro ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni, Biblioteka Główna, Centrum Współpracy Międzynarodowej, Centrum Innowacji, Centrum Obsługi Projektów oraz Biuro Karier. W latach 2018–2023 szkolenia były realizowane również w ramach ogólnouczelnianych projektów rozwojowych NERW1 i NERW2 (Nauka–Edukacja–Rozwój–Współpraca). Należy jeszcze wspomnieć o szkoleniach dla pracowników organizowanych przez Dział ds. Szkoleń wspólnie z Inspektoratem BHP w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, w tym również z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej.

Jednym z najważniejszych elementów prowadzonej przez Uczelnię polityki wsparcia finansowego pracowników jest program socjalny, którego bazę stanowią odpisy na **Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych** (ZFŚS) z planowanych w poprzednim roku wynagrodzeń osobowych. Środki z ZFŚS mogą być także przeznaczane na potrzeby byłych pracowników, będących emerytami lub rencistami, ponieważ odpisy na Fundusz tworzy się również na bazie sum emerytur i rent z poprzedniego roku. Maksymalna wyso-

⁶⁸⁶ Wg danych Ogólnopolskiego Badania Wynagrodzeń w 2022 roku mediana miesięcznych zarobków brutto absolwentów Politechniki Warszawskiej wynosiła prawie 140% średniej krajowej, a 1/4 tych absolwentów zarabiała powyżej 200% średniej krajowej (na podstawie <https://www.pw.edu.pl/aktualnosci/wysokie-zarobki-po-studiach-na-pw> [dostęp: 8.08.2025]).

kość tych odpisów jest określona ustawowo⁶⁸⁷, natomiast ich realną wielkość określa Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, wprowadzany zarządzeniami Rektora PW, po uzgodnieniu z działającymi w Uczelni związkami zawodowymi. Zakres świadczeń socjalnych w latach 1990–2020 obejmował⁶⁸⁸:

- pomoc finansową udzielaną w związku z trudną sytuacją materialną, rodzinną i zdrowotną, w związku z urodzeniem dziecka oraz w przypadkach zdarzeń losowych,
- dofinansowanie wypoczynku dzieci i młodzieży,
- dofinansowanie wypoczynku pracowników, emerytów i rencistów, również współmałżonków,
- dofinansowanie wycieczek rekreacyjno-turystycznych organizowanych przez PW,
- dofinansowanie zajęć sportowo-rekreacyjnych i działalności kulturalnej,
- dofinansowanie działalności Klubu Seniora i Związku Kombatantów RP przy PW (do 2016 roku),
- dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych (ośrodków wypoczynkowych, obiektów sportowo-rekreacyjnych, przedszkoli⁶⁸⁹),
- pożyczki na cele mieszkaniowe.

W 2021 roku został zmodyfikowany zakres świadczeń socjalnych, który aktualnie obejmuje⁶⁹⁰:

⁶⁸⁷ W latach 1990–2005 maksymalny odpis na wszystkich pracowników wynosił 8% planowanych przez Uczelnię w roku poprzednim wynagrodzeń osobowych, natomiast odpis na jednego byłego pracownika lub rencistę wynosił 5% z rocznej sumy najniższej emerytury lub renty z roku poprzedniego. *Ustawą z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* odpisy zostały zmienione i wynosiły odpowiednio 6,5% i 10% i do obecnego poziomu, a *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* utrzymała te poziomy.

⁶⁸⁸ Opracowanie własne na podstawie obowiązujących w latach 1990–2020 regulaminów Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

⁶⁸⁹ Zakładowe przedszkole Politechniki Warszawskiej funkcjonowało do 1997 roku. Jego działalność wznowiono w 2017 roku, a od 2022 roku prowadzenie przekazano firmie zewnętrznej, przy zachowaniu preferencji dla dzieci pracowników Uczelni.

⁶⁹⁰ Opracowanie własne na podstawie Załącznika do Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej nr 89/2021 z dn. 7 października 2021 r.

- pomoc finansową przyznawaną osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, rodzinnej, materialnej i zdrowotnej,
- pomoc finansową dla osób dotkniętych zdarzeniami losowymi,
- pomoc rzeczową,
- dofinansowanie wypoczynku dzieci i młodzieży,
- dofinansowanie wypoczynku, działalności sportowo-rekreacyjnej i działalności kulturalno-oświatowej, w tym zajęć i imprez wykupionych przez Politechnikę Warszawską dla osób uprawnionych,
- dofinansowanie wycieczek rekreacyjno-turystycznych organizowanych przez Uczelnię,
- dofinansowanie opieki nad dziećmi,
- dofinansowanie imprez okolicznościowych: kulturalno-oświatowych i sportowo-rekreacyjnych organizowanych przez Politechnikę,
- dofinansowanie działalności uczelnianych obiektów socjalnych,
- pożyczki na cele mieszkaniowe.

Wysokość środków przeznaczanych na ZFŚS od 2015 roku systematycznie rośnie, co umożliwia finansowanie większości zgłaszanych potrzeb. Świadczenia socjalne z ZFŚS cieszą się wielką popularnością wśród pracowników Uczelni, w szczególności korzystnie oprocentowane pożyczki na cele mieszkaniowe (zakup lub remont). Dużym zainteresowaniem cieszą się także ośrodki wypoczynkowe Politechniki Warszawskiej, położone w atrakcyjnych miejscach Polski. Należą do nich:

- Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Grybowie (Beskid Sądecki),
- Ośrodek Wypoczynkowy w Sarbinowie Morskim (środkowe wybrzeże Bałtyku),
- Ośrodek Wypoczynkowy w Ubliku (nad jeziorem Ublik w Puszczy Piskiej),
- Ośrodek Wypoczynkowy w Wildze (las gawoliński).

Ośrodki te od połowy lat 90. XX wieku prowadzą działalność na zasadach komercyjnych, korzystając w pewnym zakresie z dotacji z ZFŚS, dzięki czemu mogą oferować pracownikom usługi po cenach preferencyjnych. Politechnika Warszawska w latach 1990–2022 rozbudowała wszystkie obiekty i przeprowadziła lic-

ne prace modernizacyjne. W 2025 roku ośrodki wypoczynkowe Politechniki Warszawskiej dysponowały następującą liczbą miejsc:

- Grybów – 125 (w trzech parterowych pawilonach oraz w budynku głównym ze stołówką i salą konferencyjną),
- Sarbinowo Morskie – 230 (w dwóch budynkach 3–4 kondygnacyjnych z kawiarnią, stołówką, salami fitness i salą konferencyjną),
- Ublík – 60 (w 18 domkach drewnianych sezonowych),
- Wilga – 163 (w 18 domkach drewnianych całorocznych i w 40 domkach drewnianych sezonowych plus budynek stołówki z salą konferencyjną).

Zakres świadczonych usług obejmuje wczasy, kolonie dla dzieci, praktyki studenckie w miesiącach wakacyjnych (Grybów), wyjazdy indywidualne, konferencje, szkolenia, sympozja, a nawet „zielone szkoły”. Z usług ośrodków wypoczynkowych Uczelni korzysta średnio ok. 7 000 osób rocznie, w tym ok. 2 000 pracowników i emerytów PW⁶⁹¹.

Ośrodki
wypoczynkowe
Uczelni: Sarbinowo,
Ublík, Wilga, Grybów
(fot. „Biuletyn
Politechniki
Warszawskiej”, 2013)

⁶⁹¹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2014–2024.

W ramach świadczeń socjalnych Politechnika Warszawska kontynuowała po 1990 roku prowadzenie stołówek i bufetów przez własny Zakład Żywienia Zbiorowego. W Warszawie funkcjonowały dwie stołówki pracownicze – Stołówka Centralna (przy ul. Rektorskiej 2) i Stołówka Dietetyczna (przy ul. Nowowiejskiej 22) oraz kilka bufetów (w budynkach wydziałowych i w Gmachu Głównym). Dla pracowników Uczelni wydawano zgodnie z obowiązującymi przepisami posiłki profilaktyczne i regeneracyjno-wzmacniające (jeszcze w 1993 roku wydano ponad 6 700 takich posiłków). W 1991 roku Stołówka Dietetyczna została zlikwidowana, a w późniejszych latach większość bufetów przejmowali agenci. Zakład Żywienia Zbiorowego znajdował się w coraz trudniejszej sytuacji spowodowanej zarówno narastającą konkurencją zewnętrzną w zakresie tanich posiłków, jak i brakiem środków na niezbędne remonty i modernizacje. Ze względu na narastający deficyt władze Uczelni podjęły decyzję o jego likwidacji w 2010 roku. Stołówka Centralna i wszystkie funkcjonujące bufety zostały przejęte przez prywatne firmy, które oferują posiłki po preferencyjnych cenach.

Istotnym elementem wsparcia socjalno-bytowego pracowników (szczególnie młodych) są mieszkania zakładowe. Politechnika Warszawska dysponowała w 1990 roku 10 budynkami mieszkalnymi w Warszawie oraz zespołem domków mieszkalnych w Płocku. Dodatkowo w Warszawie funkcjonował hotel asystencki, a prawie połowa pokoi w DS „Ustronie” była przeznaczona również dla asystentów, co w znacznym stopniu zaspokajało potrzeby mieszkaniowe młodych pracowników PW. W drugiej połowie lat 90. XX wieku zaczęły narastać roszczenia lokatorów zajmujących lokale w budynkach mieszkalnych PW, co wynikało z istniejących wówczas prawnych możliwości wykupu lokali zakładowych po bardzo korzystnych cenach. Władze Uczelni konsekwentnie przestrzegały prowadzonej po roku 1990 polityki zachowania w jak największym stopniu obiektów PW i nie doszło do wyprzedaży mieszkań zakładowych, o czym była mowa w podrozdziale II.3.3.

W 1999 roku Politechnika Warszawska dysponowała 392 mieszkaniami w 9 budynkach w Warszawie i w zespole domków w Płocku oraz prawie 200 pokojami w hotelu asystenckim

w Warszawie⁶⁹². Ten stan nie ulega większym zmianom – w 2024 roku liczba lokali mieszkalnych w zasobach Politechniki Warszawskiej wynosiła 382 (w tym 16 lokali przeznaczonych na cele użytkowe). Mieszkania mogą być udostępniane pracownikom i doktorantom Uczelni oraz emerytowanym pracownikom Politechniki na podstawie umów najmu z niskim miesięcznym czynszem. Przydziału dokonuje właściwy prorektor po zaopiniowaniu przez Komisję Mieszkaniową złożonego wniosku w trybie otwartej procedury⁶⁹³. Wszystkimi budynkami mieszkalnymi Uczelni zarządza Administracja Domów Mieszkalnych.

II.5.3. Ochrona zdrowia

W latach 90. XX wieku wszyscy pracownicy (podobnie jak i studenci) Politechniki Warszawskiej byli objęci opieką profilaktyczno-leczniczą, realizowaną w warszawskich przychodniach przy ul. Waryńskiego 10A, ul. Narbutta 85, ul. Mochnackiego 10 i ul. Górnośląskiej 14 oraz w Przychodni Akademickiej Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego w Płocku⁶⁹⁴. Przychodnie te należały do tzw. Akademickiej Służby Zdrowia „Palma”, która obejmowała opieką medyczną wszystkie uczelnie państwowe w Warszawie. Oprócz doraźnej pomocy lekarskiej, opieki internistycznej, specjalistycznej oraz stomatologicznej przychodnie realizowały badania wymagane przepisami medycyny pracy. W latach 1992–1993 liczba tych badań dla pracowników Uczelni wynosiła ok. 2 000 rocznie⁶⁹⁵.

⁶⁹² Hotel asyntencki mieścił się w DS „Tatrzańska”. Pod koniec drugiej dekady XXI wieku większość miejsc w DS „Tatrzańska” jest przeznaczona dla studentów, a reszta jest przydzielana doktorantom Uczelni.

⁶⁹³ Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 117/2021 z dn. 21 grudnia 2021 r. w sprawie gospodarki lokalami mieszkalnymi i lokalami użytkowymi w budynkach mieszkalnych Politechniki Warszawskiej.

⁶⁹⁴ Przy ul. Mochnackiego 10 w Warszawie funkcjonował również szpital akademicki, natomiast przychodnia przy ul. Górnośląskiej 14 była placówką specjalistyczną wraz z tzw. pólśanatorium akademickim. Przychodnia została zamknięta razem z pólśanatorium w 1999 roku.

⁶⁹⁵ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1992/93.

„Palma” została przekształcona w 1993 roku w Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej dla Szkół Wyższych (SZP ZOZ), który kontynuował opiekę medyczną nad pracownikami i studentami uczelni warszawskich (również w Ośrodku w Płocku). W latach 1993–1998 liczba wszelkich porad udzielonych pracownikom i studentom PW sięgała ok. 100 000 rocznie, w tym od ok. 1 800 do ok. 2 300 z zakresu medycyny pracy⁶⁹⁶.

Od 1 stycznia 1999 roku weszła w życie reforma polskiej służby zdrowia – przestała obowiązywać rejonizacja i każdy mógł wybrać lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w dowolnej placówce. W związku z tym przychodnie SZP ZOZ dla Szkół Wyższych stały się otwarte dla wszystkich. W warszawskich placówkach należących do Politechniki Warszawskiej w połowie 1999 roku było zarejestrowanych 7 859 osób związanych z Uczelnią, w tym: 1 973 pracowników, 4 757 doktorantów i studentów oraz 867 emerytów, członków rodzin, itp. W kolejnych latach liczby te systematycznie rosły, na przykład w 2004 roku było zarejestrowanych 12 781 osób związanych z Uczelnią: 3 295 pracowników, 8 083 doktorantów i studentów oraz 1 363 emerytów, członków rodzin itp. Pod koniec dekady nastąpił pewien spadek w grupie pracowników, osiągając w 2010 roku liczbę 2 746 osób, w tym samym roku było zarejestrowanych 9 560 doktorantów i studentów oraz 1 710 emerytów, członków rodzin itp., łącznie 14 016 osób związanych z PW. W zakresie badań medycyny pracy w 1999 roku przebadano 2 093 osoby z PW, w kolejnych latach liczba badań nieznacznie malała i w 2010 roku wyniosła 1 857 osób⁶⁹⁷.

W pierwszej dekadzie XXI wieku pojawiły się istotne problemy w funkcjonowaniu akademickiej służby zdrowia na Politechnice Warszawskiej. Lokale, które zajmował na terenie Politechniki Warszawskiej SZP ZOZ dla Szkół Wyższych, należały do Uczelni i z tego powodu Marszałek Województwa Mazowieckiego (będący organem założycielskim SZP ZOZ) nie mógł przeprowadzać niezbędnych remontów i modernizacji wy-

⁶⁹⁶ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1993–1998.

⁶⁹⁷ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresach: 1.09.1998–31.08.1999, s. 85; 1.09.2004–31.08.2005, s. 34; 1.09.2010–31.08.2011, s. 53.

eksploatowanych pomieszczeń⁶⁹⁸. Z kolei kontrola NIK zaleciła pobieranie przez Politechnikę Warszawską czynszu za wynajem tych pomieszczeń w wysokości wolnorynkowej, a nie jak dotychczas „symbolicznej”⁶⁹⁹, co doprowadziło do narastającego deficytu jednostki. W celu zmniejszenia zadłużenia Marszałek Województwa Mazowieckiego podjął w 2007 roku decyzję o zamknięciu szpitala akademickiego przy ul. Mochnackiego 10, ale w 2008 roku przyłączył do SZP ZOZ dwie zadłużone poradnie zdrowia, co pogłębiło deficyt. Ostatecznie w 2011 roku przyłączył cały SZP ZOZ dla Szkół Wyższych w Warszawie do prywatnej jednostki NS ZOZ „Attis”. W tej sytuacji władze Uczelni podjęły decyzję o uruchomieniu w dotychczasowych obiektach PW niepublicznej służby zdrowia. W przekształceniach własnościowych znaczącą rolę odegrał wieloletni dyrektor SPZ ZOZ dla Szkół Wyższych dr med. Jacek Antoniuk, który włożył wielki wysiłek w zachowanie akademickiego charakteru i utrzymanie potencjału medycznego nowo tworzonej jednostki. W wyniku przetargu wyłoniono firmę CenterMed Sp. z o.o., która od czerwca do października 2011 roku wykonała remont generalny budynku przychodni przy ul. Waryńskiego 10A (z wyjątkiem I piętra, wydzierżawionego Polskiej Fundacji Gastroenterologii), a na początku 2012 roku wyremontowała również część pomieszczeń w przychodni przy ul. Mochnackiego 10.

Od roku 2012 pracownicy i studenci PW w Warszawie mają zapewnioną opiekę medyczną przez Akademickie Centrum Zdrowia, prowadzone przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej CenterMed Warszawa Sp. z o.o. (NZOZ CenterMed) w trzech przychodniach: przy ul. Waryńskiego 10A, ul. Mochnackiego 10 i ul. Narbutta 85. W Płocku opiekę medyczną zapewnia Płocki Zakład Opieki Zdrowotnej Sp. z o.o. w przychodni przy ul. Kościuszki 28. W ramach tej opieki są świadczone następujące usługi:

⁶⁹⁸ Politechnika Warszawska nie mogła również przeprowadzać remontów spełniających wymogi prowadzenia działalności medycznej, ponieważ nie należała ona do działalności statutowej Uczelni.

⁶⁹⁹ Na mocy porozumienia z 1999 roku Politechnika Warszawska użyczała SPZ ZOZ dla Szkół Wyższych swoje obiekty o powierzchni 7 540 m² za miesięczny czynsz w wysokości 1 zł/m².

- nieodpłatna podstawowa opieka zdrowotna, finansowana przez Narodowy Fundusz Zdrowia na podstawie dobrowolnej rejestracji,
- odpłatne porady specjalistyczne lekarzy specjalistów.

Każdego roku CenterMed przeprowadza wiele nieodpłatnych akcji oraz szereg badań i konsultacji w promocyjnych cenach. Dodatkowo pracownicy i studenci oraz emeryci Politechniki Warszawskiej mają stałą zniżkę w wysokości 20% na wszystkie usługi komercyjne, w szczególności badania laboratoryjne, badania diagnostyczne oraz konsultacje lekarzy specjalistów. Przeciętnie w ciągu roku pracownicy Politechniki Warszawskiej korzystali z ok. 1 500 usług komercyjnych ze zniżką, natomiast studenci z ok. 1 000 usług ze zniżką.

W przychodni przy ul. Mochnackiego 10 prowadzi działalność akademickie centrum stomatologiczne, prowadzone przez firmę Dental Fraternity Sp. z o.o. Placówka świadczy kompleksowe leczenie stomatologiczne z zakresu stomatologii zachowawczej, periodontologii, chirurgii stomatologicznej, protetyki i ortodontcji. Pracownicy i studenci Politechniki Warszawskiej są objęci specjalnymi programami z zakresu opieki stomatologicznej, a oprócz tego mają zniżki na wiele świadczonych usług.

Badania w zakresie medycyny pracy i badania sanepidu są prowadzone w ramach umów między PW a NZOZ CenterMed Warszawa oraz plockim ZOZ, podpisanych na podstawie przetargu publicznego, finansowanych przez PW. Przeciętnie w ciągu roku jest wydawane ok. 1 500 orzeczeń dla pracowników. Obydwie przychodnie wydają również orzeczenia Komisji Zdrowotnej dla studentów i pracowników, w celu uzyskania urlopu zdrowotnego. W ciągu roku jest wydawanych średnio ok. 120 takich orzeczeń.

Unikalną w skali ogólnopolskiej formułę szczególnej troski władz Politechniki Warszawskiej o zdrowie pracowników stanowią **dodatkowe badania profilaktyczne**, finansowane z budżetu Uczelni i dotacji sponsorowanych. Decyzję o prowadzeniu takich badań podjęło kierownictwo PW w 2003 roku, na wniosek Rektorskiej Komisji ds. Akademickiej Służby Zdrowia oraz związków zawodowych. Biorąc pod uwagę stosunkowo złożoną

sytuację w świadczeniu usług medycznych w kraju, charakteryzującą się utrudnieniami w dostępie do badań specjalistycznych i kosztów z tym związanych, dodatkowe badania profilaktyczne są prowadzone każdego roku. Każdy pracownik, niezależnie od zajmowanego stanowiska i jednostki organizacyjnej, ma możliwość dobrowolnego skorzystania z wybranych badań. Badania, na podstawie właściwych umów, prowadzi NZOZ CenterMed w Warszawie oraz płocki ZOZ. Wszystkie procedury związane z dodatkowymi badaniami profilaktycznymi dla pracowników Politechniki Warszawskiej są inicjowane i uzgadniane z Rektorską Komisją ds. Akademickiej Służby Zdrowia. Co roku jest udostępnianych od 10 do 15 pakietów badań, z których pracownik może wybrać od 2 do 4, w zależności od przyznanych funduszy. Pakiety obejmują badania dotyczące profilaktyki chorób układu krążenia, chorób tarczycy, jaskry, nowotworów, chorób metabolicznych, a także szczepienia przeciwko grypie. Analiza ilościowa i jakościowa wyników badań pozwala stwierdzić, że różnego rodzaju istotne nieprawidłowości wykryte w całej edycji wykonywanych programów dotyczą ok. 25% przebadanych osób. Pracownicy z wykrytymi poważnymi chorobami są kierowani do dalszej diagnostyki i leczenia. Zainteresowanie dodatkowymi badaniami profilaktycznymi jest bardzo duże, co roku zgłasza się ok. 1 000 chętnych. Ze względu na ograniczone możliwości finansowania liczba pracowników, którzy mogą wykonać takie badania, wynosi od 300 do 600 rocznie (w zależności od przyznanych środków).

Ważnym elementem ochrony zdrowia pracowników jest przestrzeganie zasad **bezpieczeństwa i higieny pracy** (BHP). Zajmuje się tym uczelniany Inspektorat BHP będący jednostką organizacyjną właściwą do realizowania zadań służby bezpieczeństwa i higieny pracy oraz zadań z zakresu ochrony środowiska. Inspektorzy z odpowiednimi kwalifikacjami merytorycznymi i metodycznymi przeprowadzają szkolenia BHP dla pracowników i doktorantów PW, w tym również z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej. W latach 2015–2023 liczba

Badania profilaktyczne są prowadzone każdego roku. Każdy pracownik, niezależnie od zajmowanego stanowiska i jednostki organizacyjnej, ma możliwość dobrowolnego skorzystania z wybranych badań.

tych szkoleń wynosiła od ok. 500 do ok. 1 000 rocznie. Do zadań Inspektoratu BHP PW należy m.in. sporządzanie i przedstawianie władzom Uczelni analiz stanu bezpieczeństwa i higieny pracy, zawierających propozycje przedsięwzięć mających na celu zapobieganie zagrożeniom życia i zdrowia pracowników. Inspektorzy BHP biorą udział w ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz zachorowań na choroby zawodowe, a także w opracowywaniu wniosków wynikających z tych ustaleń⁷⁰⁰. W latach 2015–2023 na Politechnice Warszawskiej zdarzyło się średnio 14–15 wypadków rocznie, których najczęstszą przyczyną była niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności bądź podczas poruszania się (ok. 60%)⁷⁰¹.

⁷⁰⁰ Opracowanie własne na podstawie: <https://www.bip.pw.edu.pl/Sklad-osobowy/Jednostki-organizacyjne-administracji-centralnej/Inspektorat-Bezpieczenstwa-i-Higieny-Pracy/Zakres-dzialan-BHP> [dostęp: 4.08.2025].

⁷⁰¹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2015–2023.

II.6.1. Przemiany strukturalne i ilościowe

Kadra akademicka jest tradycyjnym określeniem grupy pracowników w szkołach wyższych, będących nauczycielami akademickimi. W latach 1990–2005 na Politechnice Warszawskiej grupa ta obejmowała:

- pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych w celu prowadzenia badań naukowych i pracy dydaktycznej,
- pracowników naukowych zatrudnionych w celu prowadzenia badań naukowych,
- pracowników dydaktycznych zatrudnionych w celu prowadzenia pracy dydaktycznej.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz pracownicy naukowci mogli być zatrudnieni na stanowiskach:

- profesora zwyczajnego,
- profesora nadzwyczajnego,
- adiunkta,
- asystenta,

natomiast pracownicy dydaktyczni byli zatrudnieni na stanowiskach:

- starszego wykładowcy,
- wykładowcy,
- lektora,
- instruktora.

Istniała jeszcze grupa nauczycieli akademickich zatrudnionych na stanowisku docenta przed wejściem w życie *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*.

Wszyscy nauczyciele akademicki byli mianowani przez rektora, z wyjątkiem profesora zwyczajnego, którego mianował minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego. Mianowanie po raz pierwszy na dane stanowisko nauczyciela akademickiego w Politechnice Warszawskiej następowało po zakwalifikowaniu w drodze konkursu otwartego (z wyjątkiem lektora i instruktora). Obowiązywały wymagania dotyczące tytułów i stopni naukowych:

- na stanowisku profesora zwyczajnego można było zatrudnić osobę, która posiada tytuł naukowy⁷⁰²,
- na stanowisku profesora nadzwyczajnego można było zatrudnić osobę, która posiada tytuł naukowy lub stopień naukowy doktora habilitowanego,
- na stanowisku adiunkta można było zatrudnić osobę, która posiada stopień naukowy doktora habilitowanego lub doktora,
- na stanowisku asystenta można było zatrudnić osobę, która posiada stopień naukowy doktora lub tytuł zawodowy magistra lub równorzędny tytuł zawodowy,
- na stanowisku starszego wykładowcy można było zatrudnić osobę, która posiada stopień naukowy doktora lub tytuł zawodowy magistra lub równorzędny tytuł zawodowy,
- na stanowisku wykładowcy można było zatrudnić osobę, która uzyskała tytuł zawodowy magistra lub równorzędny tytuł zawodowy,
- na stanowiskach lektora lub instruktora można było zatrudnić osobę o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych.

Mianowanie osoby z tytułem naukowym na stanowisko profesora zwyczajnego lub profesora nadzwyczajnego miało stały charakter. Pozostali nauczyciele akademicki byli mianowani na czas nieokreślony, przy czym istniały różne ograniczenia czasowe w okresach zatrudnienia na różnych stanowiskach⁷⁰³. Istniała również możliwość zatrudnienia nauczyciela akademickiego na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony lub określony⁷⁰⁴.

⁷⁰² W Polsce jedynym tytułem naukowym po 1990 roku jest tytuł profesora nadawany przez prezydenta RP.

⁷⁰³ Np. okres zatrudnienia asystenta bez doktoratu nie powinien przekraczać 8 lat, adiunkta bez habilitacji – 40 lat (na podstawie *Statutu Politechniki Warszawskiej* z 1991 roku).

⁷⁰⁴ *Statut Politechniki Warszawskiej* z 1991 roku, rozdział 2.

W tabeli 19 został przedstawiony stan zatrudnienia nauczycieli akademickich na Politechnice Warszawskiej w podziale na stanowiska, w wybranych latach z okresu 1990–2005.

Tabela 19

Liczba nauczycieli akademickich PW w podziale na stanowiska w wybranych latach okresu 1990–2005

Stanowiska	Stan na 31.12.1990	Stan na 31.12.1992	Stan na 31.12.1995	Stan na 31.12.1999	Stan na 31.12.2002	Stan na 31.12.2005
Profesorowie zwyczajni	73	76	99	115	130	135
Profesorowie nadzwyczajni	174	234	272	302	310	324
Docenci	315	141	62	19	6	3
Adiunkci	1 105	1 111	1 135	1 193	1 252	1 243
Asystenci	530	470	477	317	249	257
Starsi wykładowcy	511	478	513	504	456	409
Wykładowcy	99	62	65	83	75	57
Lektorzy, instruktorzy	39	28	22	25	20	15
RAZEM	2 846	2 600	2 645	2 558	2 498	2 443

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1990–2006.

W latach 1990–1992 liczba nauczycieli akademickich na Politechnice Warszawskiej zmalała o niecałe 10%, po czym nastąpiła stabilizacja na poziomie ok. 2 500 osób. W ciągu dekady nastąpił znaczący wzrost liczby profesorów i profesorów nadzwyczajnych (o ok. 85%), natomiast spadła liczba asystentów (o ok. 50%) oraz lektorów i instruktorów (o ok. 60%). W przypadku asystentów wiązało się to ze znacznie atrakcyjniejszą ofertą rynku pracy dla absolwentów uczelni technicznych w porównaniu z zarobkami nauczycieli akademickich (o czym była mowa w poprzednim podrozdziale). W przypadku lektorów był to efekt m.in. istotnego wzrostu znajomości języków obcych wśród młodzieży rozpoczynającej studia na Politechnice, co umożliwiało zwolnienie z obo-

wiązku nauki tych języków przy posiadaniu odpowiednich certyfikatów, zmniejszając zapotrzebowanie na kadre dydaktyczną w tym zakresie. Drastyczny spadek liczby docentów (o 99%) był wynikiem stopniowej marginalizacji tego stanowiska.

Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym wprowadziła kilka zmian w zakresie stanowisk nauczycieli akademickich. W grupie naukowo-dydaktycznej i naukowej dodano stanowisko profesora wizytującego, którym mogła zostać osoba będąca pracownikiem innej uczelni, posiadająca tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego. Ustawa umożliwiała w wyjątkowych przypadkach określonych statutem uczelni zatrudniać na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub wizytującego osobę posiadającą jedynie stopień naukowy doktora, ale po uzyskaniu pozytywnej opinii Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów. Pozostawiono stanowisko docenta jako pracownika dydaktycznego. Po 15 latach przywrócono status nauczycieli akademickich dyplomowanym bibliotekarzom oraz dyplomowanym pracownikom dokumentacji i informacji naukowej. Nastąpiła zasadnicza zmiana w sposobie zatrudniania nauczycieli akademickich. Warunkiem zatrudnienia na stanowisko profesora było uzyskanie zgody Senatu Uczelni, a zatrudnienie na stanowisko profesora nadzwyczajnego wymagało pozytywnej opinii Senatu Politechniki Warszawskiej. Zatrudnienie na stanowisko profesora lub profesora nadzwyczajnego osób z tytułem naukowym następowało na podstawie mianowania na czas nieokreślony, a nie jak dotychczas na stałe. Pozostałe osoby były zatrudniane w trybie mianowania albo umowy o pracę, na czas nieokreślony lub określony. *Statut Politechniki Warszawskiej* z 2006 roku precyzował te warunki, m.in. określał czas trwania pierwszego mianowania na stanowisko profesora nadzwyczajnego i adiunkta, a także okres pierwszego zatrudnienia asystenta na podstawie umowy o pracę⁷⁰⁵.

⁷⁰⁵ Pierwsze mianowanie osoby nieposiadającej tytułu naukowego na stanowisko profesora nadzwyczajnego następowało na okres 5 lat, po tym okresie mianowanie mogło nastąpić na czas nieokreślony po spełnieniu szczególnych wymagań statutowych. W przypadku adiunkta nieposiadającego stopnia doktora habilitowanego okres mianowania wynosił 9 lat, z możliwością przedłużenia o 3 lata. Asystenci byli zatrudniani na podstawie umowy o pracę na okres 4 lat, z możliwością przedłużenia o 4 lata (na podstawie *Statutu* Uczelni z 2006 roku).

W latach 2006–2018 nie nastąpiły istotne zmiany w strukturze i w stanie zatrudnienia nauczycieli akademickich na Politechnice Warszawskiej, co przedstawia tabela 20.

Tabela 20

Liczba nauczycieli akademickich PW w podziale na stanowiska w wybranych latach okresu 2006–2018

Stanowiska	Stan na 31.12.2006	Stan na 31.12.2010	Stan na 31.12.2014	Stan na 31.12.2016	Stan na 31.12.2018
Profesorowie zwyczajni	135	153	149	148	130
Profesorowie nadzwyczajni	325	367	388	384	359
Profesorowie wizytujący	0	1	0	0	0
Docenci	3	59	47	35	24
Adiunkci	1 228	1 215	1 102	1 100	910
Asystenci	265	342	345	366	356
Starsi wykładowcy	418	386	396	390	476
Wykładowcy	51	40	49	54	110
Lektorzy, instruktorzy	14	25	40	36	19
St. kustosze, kustosze dypl.	5	4	5	4	4
RAZEM	2 444	2 592	2 525	2 517	2 388

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2006–2018.

Na podstawie przytoczonych danych można stwierdzić, że w latach 2006–2018 pojawiła się wyraźna tendencja spadkowa w grupie adiunktów (o ok. 25%), nastąpił wzrost zatrudnienia w grupie asystentów (o ok. 34%), a w grupie docentów po gwałtownym wzroście do 2010 roku nastąpił ponownie spadek liczebności.

Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadziła daleko idące zmiany w strukturze i w systemie zatrudnienia nauczycieli akademickich. Zgodnie z zapisami tej ustawy oraz z zapisami obowiązującego *Statutu Uczelni* z 2019 roku (z późn. zmianami) nauczycieli akademickich zatrudnia się w grupach pracowników badawczych, badawczo-dydaktycznych lub dydaktycznych, przy czym w każdej z tych grup istnieją stanowiska:

- profesora,

- profesora uczelni,
- profesora wizytującego,
- adiunkta,
- asystenta.

Dodatkowo wyłącznie w grupie pracowników dydaktycznych są stanowiska:

- starszego asystenta,
- lektora,
- instruktora,
- starszego kustosa dyplomowanego,
- kustosa dyplomowanego.

Wszyscy nauczyciele akademicki z tytułem naukowym są zatrudniani na stanowisku profesora, natomiast na stanowisku profesora uczelni mogą być zatrudnione osoby ze stopniem naukowym doktora habilitowanego lub w szczególnych przypadkach doktora. Stosunek pracy z nauczycielem akademickim nawiązuje rektor PW na czas nieokreślony lub określony, na wniosek

kierownika podstawowej lub ogólnouczelnianej jednostki, w której ma nastąpić zatrudnienie. Wniosek musi być zaopiniowany przez kolegium opiniodawczo-doradcze, a w przypadku zatrudnienia na stanowisko profesora lub profesora uczelni jest wymagana dodatkowo opinia Senatu i opinia właściwej rady naukowej dyscypliny, jeżeli za-

trudnienie ma nastąpić w grupie pracowników badawczych lub badawczo-dydaktycznych⁷⁰⁶. Pierwsze zatrudnienie nauczyciela akademickiego na Politechnice Warszawskiej na czas nieokreślony lub określony na okres do 4 lat następuje w drodze otwartego konkursu⁷⁰⁷. Kolejne zatrudnienia (w tym awanse) mogą się od-

Wszyscy nauczyciele akademicki z tytułem naukowym są zatrudniani na stanowisku profesora, natomiast na stanowisku profesora uczelni mogą być zatrudnione osoby ze stopniem naukowym doktora habilitowanego lub w szczególnych przypadkach doktora.

⁷⁰⁶ W przypadku braku właściwej rady naukowej dyscypliny opinię wydaje prorektor właściwy ds. nauki (na podstawie *Statutu* z 2019 roku).

⁷⁰⁷ Konkurs nie obowiązuje w szczególnych przypadkach, np. zatrudnienia na czas realizacji projektu badawczego (na podstawie: *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 119).

bywać na podstawie aneksu do umowy o pracę. W tabeli 21 został przedstawiony stan zatrudnienia nauczycieli akademickich na Politechnice Warszawskiej w latach 2019–2024.

Tabela 21

Liczba nauczycieli akademickich PW w podziale na stanowiska w latach 2019–2023

Stanowiska	Stan na 31.12.2019	Stan na 31.12.2020	Stan na 31.12.2021	Stan na 31.12.2022	Stan na 31.12.2023
Profesorowie	259	258	265	252	257
Profesorowie uczelni	319	336	338	354	353
Profesorowie wizytujący	0	0	0	2	2
Docenci*	22	13	8	7	7
Adiunkci	996	1 234	1 261	1 289	1 326
Asystenci	367	445	457	494	435
Starsi asystenci**	–	–	4	94	105
Starsi wykładowcy*	379	121	101	1	0
Wykładowcy*	75	55	41	0	0
Lektorzy, instruktorzy	18	10	16	26	19
St. kustosze, kustosze dypl.	4	1	1	1	1
RAZEM	2 439	2 473	2 492	2 520	2 505

* Stanowiska funkcjonujące wg poprzednich ustaw i statutów, stopniowo wygaszane.

** Stanowisko wprowadzone nowelizacją z dnia 22 września 2021 roku *Statutu Politechniki Warszawskiej* z 2019 roku.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2023.

Liczba nauczycieli akademickich na początku trzeciej dekady XXI wieku ustabilizowała się na poziomie ok. 2 500 osób. Najliczniejszą grupę stanowią adiunkci (nieco ponad 50%), natomiast liczba asystentów jest zdecydowanie mniejsza od łącznej liczby profesorów i profesorów uczelni. W 2023 roku nastąpiło ostateczne wygaszenie stanowisk wykładowcy i starszego wykładowcy, zastąpionych na Politechnice Warszawskiej stanowiskiem starszego asystenta.

Wszyscy nauczyciele akademicy Politechniki Warszawskiej podlegają okresowej ocenie, stosownie do zakresu ich obowiązków. Zgodnie z ustawami dotyczącymi szkolnictwa wyższego,

obowiązującymi po 1990 roku, oceny dokonuje się nie rzadziej niż raz na cztery lata lub przed upływem okresu czteroletniego, na wniosek kierownika jednostki organizacyjnej, w której jest zatrudniony nauczyciel akademicki. W przypadku stanowisk naukowo-dydaktycznych (badawczo-dydaktycznych) lub dydaktycznych od 2005 roku w ocenie uwzględnia się także opinie studentów, wyrażone w anonimowych ankietach przeprowadzanych pod koniec każdego semestru. Negatywne oceny okresowe mogą stanowić podstawę do rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim.

Nauczyciele akademicy mogą otrzymać nagrody rektora za wyróżniające osiągnięcia w pracy zawodowej, finansowane z 2% planowanych przez Uczelnię rocznych środków na wynagrodzenia osobowe dla nauczycieli akademickich. Nagrody Rektora PW są przyznawane indywidualnie lub zespołowo w następujących kategoriach:

- naukowej,
- dydaktycznej,
- organizacyjnej,
- za całokształt dorobku (tylko indywidualnie).

W ramach nagród dydaktycznych są również honorowani nauczyciele akademicy PW wyróżnieni przez studentów tzw. „Złotą Kredą”. Tryb przyznawania nagród wraz z kryteriami określa Regulamin wynagradzania pracowników Politechniki Warszawskiej, wprowadzany zarządzeniem Rektora PW. Stawki nagród określają odpowiednie decyzje Rektora PW. Za znaczące osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej, wdrożeniowej lub organizacyjnej albo za całokształt dorobku nauczyciel akademicki PW może otrzymać również nagrodę ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego. Minister przyznaje taką nagrodę z własnej inicjatywy lub na wniosek rektora PW, zaopiniowany przez Senat Uczelni. W podobnym trybie jest przyznawana nagroda prezesa rady ministrów za wybitne osiągnięcia w zakresie działalności naukowej lub wdrożeniowej⁷⁰⁸.

⁷⁰⁸ Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, op. cit., art. 363, 364.

II.6.2. Promowanie kadr naukowych, doktoraty *honoris causa*

Jednym z podstawowych zadań Politechniki Warszawskiej, określonym ustawowo i wpisanym w kolejne statuty Uczelni, jest kształcenie i promowanie kadr naukowych. Dotyczy to w szczególności uzyskiwania stopni naukowych oraz tytułu naukowego. W polskim systemie nauki po roku 1989 stopniami naukowymi są stopnie doktora i doktora habilitowanego, natomiast tytułem naukowym jest tytuł profesora⁷⁰⁹. Do 2018 roku stopnie naukowe były nadawane w podstawowych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych, które posiadały odpowiednie uprawnienie przyznawane przez Centralną Komisję do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych⁷¹⁰. *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* zachowała istniejący system stopni naukowych i tytułu naukowego, ale wprowadziła istotne zmiany w trybie ich przyznawania. Stopień naukowy jest nadawany w dyscyplinie naukowej danej dziedziny nauki, przy czym w przypadku stopnia doktora może być również nadany tylko w dziedzinie. Uprawnienia do nadawania stopni naukowych w danej dyscyplinie naukowej posiada uczelnia, która w tej dyscyplinie ma przyznaną tzw. kategorię naukową A+, A albo

⁷⁰⁹ W latach 1990–2018 sprawy tytułu i stopni naukowych regulowały dwie nowelizowane ustawy: *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* oraz *Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*. Od 2018 roku kwestie tytułu i stopni naukowych reguluje *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

⁷¹⁰ Jednostka organizacyjna Uczelni mogła otrzymać uprawnienie, jeśli spełniała określone warunki. W przypadku stopnia doktora jednostka musiała zatrudniać na pełnym etacie co najmniej 8 osób posiadających tytuł naukowy lub stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauki, w zakresie której miała otrzymać uprawnienie. W przypadku doktora habilitowanego liczba tych osób wynosiła co najmniej 12, w tym co najmniej 3 z tytułem profesora (6 do 2011 roku). Uprawnienia mogły obejmować tylko te dyscypliny w danej dziedzinie, które w jednostce były reprezentowane przez co najmniej 5 osób na pełnym etacie z tytułem profesora lub ze stopniem doktora habilitowanego, na podstawie: *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* oraz *Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* (z późn. zmianami).

B+⁷¹¹. W przypadku doktoratów o charakterze interdyscyplinarnym doktorat jest nadawany w dziedzinie nauki, a uczelnia promująca musi posiadać kategorię naukową A+, A albo B+ w ponad połowie dyscyplin zawierających się w tej dziedzinie. Stopnie naukowe może nadawać senat uczelni lub określony w statucie organ, jeden w zakresie danej dyscypliny.

W latach 1990–2018 podstawowe jednostki organizacyjne Politechniki Warszawskiej miały uprawnienia do nadawania **stopnia naukowego doktora** z wyjątkiem Wydziału Administracji i Nauk Społecznych oraz Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych. Wydziały Uczelni z tymi uprawnieniami kształciły na studiach doktoranckich osoby, które chciały uzyskać stopień doktora, o czym będzie mowa w rozdziale II.8. Stopień naukowy doktora był nadawany w procedurze przewodu doktorskiego. O wszczęcie przewodu doktorskiego oprócz absolwentów studiów doktoranckich, mogły wystąpić inne osoby (w tym pracownicy Politechniki Warszawskiej), które posiadały tytuł zawodowy magistra lub magistra inżyniera⁷¹², miały określony ustawowo dorobek naukowy oraz zaawansowaną rozprawę doktorską, przygotowywaną pod opieką promotora (albo od 2014 roku promotora i promotora pomocniczego). Promotorem mogła być osoba posiadająca tytuł naukowy lub stopień doktora habilitowanego, promotor pomocniczy mógł mieć tylko stopień doktora. Rada wydziału, właściwa dla dyscypliny naukowej doktoratu, przeprowadzała przewód doktorski i nadawała stopień doktora. Czynności przewodu doktorskiego kończyły się uchwałami rady wydziału w przedmiocie:

- 1) wszczęcia przewodu doktorskiego i wyznaczenia promotora, a także promotora pomocniczego, w przypadku jego udziału w przewodzie,

⁷¹¹ Kategorie naukowe są przyznawane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie ewaluacji, przeprowadzanej w ramach dyscypliny co 4 lata, zgodnie z kryteriami ustawowymi i ministerialnymi (na podstawie: *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, z późn. zmianami).

⁷¹² Nowelizacja z 2014 roku *Ustawy z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* umożliwia w wyjątkowych przypadkach nadanie stopnia doktora absolwentom studiów pierwszego stopnia (z tytułem zawodowym licencjata lub inżyniera), a nawet studentom jednolitych studiów magisterskich, którzy ukończą li 3 rok studiów (Dz.U. z 2014 r., poz. 1198, art. 8).

- 2) wyznaczenia co najmniej dwóch recenzentów z tytułem naukowym lub stopniem doktora habilitowanego, z których tylko jeden mógł być zatrudniony na PW,
- 3) przyjęcia rozprawy doktorskiej i dopuszczenia jej do publicznej obrony⁷¹³,
- 4) przyjęcia publicznej obrony rozprawy doktorskiej,
- 5) nadania stopnia doktora.

Uprawnienie do przeprowadzenia przewodu doktorskiego w punktach 3 i 4 rada wydziału mogła przekazać powołanej w tym celu komisji, co miało miejsce na Politechnice Warszawskiej w większości przypadków. Komisja, przed którą odbyła się obrona rozprawy doktorskiej, przygotowywała projekt uchwały w sprawie nadania stopnia doktora i przedstawiała go radzie wydziału. Uchwała o nadaniu stopnia doktora stawała się prawomocna z chwilą jej podjęcia. W przypadku odmowy nadania stopnia doktora kandydat mógł wnieść odwołanie do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych za pośrednictwem rady wydziału.

Po wejściu w życie *Ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w dyscyplinach, w których Politechnika Warszawska ma uprawnienia do nadawania stopni naukowych (kategorię naukową A+, A albo B+), funkcjonują rady naukowe dyscyplin jako organy kolegialne Uczelni. W 2025 roku były to następujące rady⁷¹⁴:

- Rada Naukowa Dyscypliny Architektura i Urbanistyka,
- Rada Naukowa Dyscypliny Automatyka, Elektronika, Elektrotechnika i Technologie Kosmiczne,

⁷¹³ Rozprawa doktorska mogła mieć formę maszynopisu monografii, monografii wydanej (w tym samodzielnej i wyodrębnionej części pracy zbiorowej) lub od 2014 roku spójnego tematycznie zbioru artykułów naukowych (ewentualnie rozdziałów w książkach). Rozprawę doktorską mogła stanowić także praca projektowa, konstrukcyjna lub technologiczna. Przed dopuszczeniem do publicznej obrony doktorant musiał zdać egzaminy doktorskie w zakresie określonym przez radę wydziału (*Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* oraz *Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki*, z późn. zmianami).

⁷¹⁴ Wg: <https://www.bip.pw.edu.pl/index.php/Wladze/Rady-Naukowe-Dyscyplin> [dostęp: 18.08.2025].

- Rada Naukowa Dyscypliny Biotechnologia,
- Rada Naukowa Dyscypliny Informatyka Techniczna i Telekomunikacja,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Biomedyczna,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Chemiczna,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Lądowa, Geodezja i Transport,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Materiałowa,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Mechaniczna,
- Rada Naukowa Dyscypliny Inżynieria Środowiska, Górnictwo i Energetyka,
- Rada Naukowa Dyscypliny Matematyka,
- Rada Naukowa Dyscypliny Nauki Chemiczne,
- Rada Naukowa Dyscypliny Nauki Fizyczne,
- Rada Naukowa Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości.

Rady naukowe dyscyplin prowadzą postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora, które obejmuje takie czynności, jak⁷¹⁵:

- 1) wyznaczenie recenzentów,
- 2) dopuszczenie do obrony rozprawy doktorskiej,
- 3) przeprowadzenie obrony rozprawy doktorskiej i nadanie stopnia doktora.

Wymienione czynności kończą się uchwałami rady naukowej dyscypliny, ostatnia uchwała dotyczy nadania stopnia doktora i staje się prawomocna z chwilą podjęcia. Do dokonywania czynności w sprawach, o których mowa w pkt 2 i 3, rada naukowa dyscypliny może powołać komisję doktorską, z tym że po przeprowadzeniu obrony rozprawy doktorskiej komisja podejmuje jedynie uchwałę zawierającą opinię w sprawie nadania stopnia doktora. Opinia ta jest podstawą do podjęcia przez radę naukową dyscypliny ostatecznej uchwały o nadaniu stopnia doktora. Powoływanie komisji doktorskich jest najczęściej stosowaną procedurą na Politechnice Warszawskiej. Należy jeszcze dodać, że w przypadku

⁷¹⁵ Opracowanie własne na podstawie Załącznika „Sposób postępowania w sprawie nadania stopnia doktora” do *Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 321/L/2013 z dn. 29 marca 2023 r.*

braku możliwości wskazania dyscypliny wiodącej, kiedy stopień doktora jest nadawany tylko w dziedzinie, stopień ten nadaje Senat Politechniki Warszawskiej. Od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora przysługuje odwołanie do Rady Doskonałości Naukowej (RDN)⁷¹⁶ za pośrednictwem rady naukowej dyscypliny.

Kryteria, jakie musi spełniać osoba ubiegająca się o nadanie stopnia naukowego doktora, są sprecyzowane ustawowo i nie odbiegają zasadniczo od wymogów stawianych przed 2019 rokiem. Przygotowanie rozprawy doktorskiej może odbywać się w trybie kształcenia doktorantów lub eksternistycznym. Kształcenie doktorantów jest realizowane w Szkole Doktorskiej, a nie jak dotychczas na studiach doktoranckich, o czym będzie mowa w rozdziale II.8. Warunki stawiane promotorowi, promotorowi pomocniczemu i recenzentom są takie same jak przed 2019 rokiem, jedynie liczba recenzentów wzrosła do 3. Obrona rozprawy doktorskiej ma charakter publiczny, z wyłączeniem obrony rozprawy doktorskiej, której przedmiot jest objęty tajemnicą prawnie chronioną. Obrona rozprawy doktorskiej (z udziałem co najmniej dwóch recenzentów) odbywa się na otwartym posiedzeniu rady naukowej dyscypliny prowadzącej postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora albo na otwartym posiedzeniu powołanej komisji doktorskiej. Jak już wspomniano, ten ostatni tryb jest najczęściej stosowany na Politechnice Warszawskiej.

Stopień naukowy doktora habilitowanego w latach 1990–2018 był nadawany w uprawnionych jednostkach organizacyjnych Uczelni⁷¹⁷. Na Politechnice Warszawskiej te uprawnienia ma większość wydziałów, z wyjątkiem: Wydziału Administracji i Nauk Społecznych, Wydziału Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii, Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych oraz Wydziału Zarządzania⁷¹⁸. Do 2011 roku procedurę nadania stopnia doktora habilitowanego przeprowadzała rada wydziału właściwa dla dys-

⁷¹⁶ Rada Doskonałości Naukowej została powołana *Ustawą z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w miejsce Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych.

⁷¹⁷ Patrz przypis 708.

⁷¹⁸ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2018.

cypliny naukowej habilitacji, w trybie przewodu habilitacyjnego wszczętego na wniosek osoby zainteresowanej bądź instytucji zatrudniającej tę osobę. Do przewodu habilitacyjnego mogła być dopuszczona osoba, która posiadała stopień doktora i uznany dorobek naukowy, a ponadto przedstawiła rozprawę habilitacyjną stanowiącą znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny. Rozprawę habilitacyjną mogło stanowić opublikowane dzieło, jednotematyczny cykl publikacji lub zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne albo technologiczne. Rada wydziału przeprowadzała przewód habilitacyjny i nadawała stopień doktora habilitowanego. Czynności przewodu habilitacyjnego kończyły się uchwałami rady w przedmiocie:

- 1) wszczęcia przewodu habilitacyjnego,
- 2) wyznaczenia co najmniej trzech recenzentów posiadających tytuł naukowy lub stopień doktora habilitowanego, z których tylko jeden mógł być zatrudniony na PW,
- 3) dopuszczenia do kolokwium habilitacyjnego,
- 4) przyjęcia kolokwium habilitacyjnego,
- 5) nadania stopnia doktora habilitowanego.

Przed podjęciem przez radę wydziału uchwały o nadaniu stopnia doktora habilitowanego osoba ubiegająca się o nadanie tego stopnia wygłaszała na posiedzeniu tej rady wykład habilitacyjny. Uchwała o nadaniu stopnia doktora habilitowanego stawała się prawomocna z chwilą jej zatwierdzenia przez Centralną Komisję ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (CK)⁷¹⁹.

W 2011 roku obowiązująca wówczas *Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* została znowelizowana. Zmiany dotyczyły m.in. procedury uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Dotychczasowy tryb przewodu habilitacyjnego został zastąpiony postępowaniem habilitacyjnym, który wszczynano na wniosek osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego, skierowany wraz z autorefereatem do Centralnej

⁷¹⁹ Opracowanie własne na podstawie: *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* oraz *Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*.

Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Wniosek zawierał wskazanie uprawnionej jednostki organizacyjnej, która miała przeprowadzić postępowanie habilitacyjne. Centralna Komisja po-

woływała komisję habilitacyjną składającą się z czterech członków wyznaczonych przez CK (w tym przewodniczącego i dwóch recenzentów) oraz trzech członków wyznaczonych przez jednostkę wskazaną we wniosku do przeprowadzenia postępowania (w tym sekretarza i jednego recenzenta). Po przedstawieniu recenzji i zapoznaniu się z autoreferatem członkowie komisji habilitacyjnej w głosowaniu jawnym podejmowali uchwałę zawierającą opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Na podstawie tej opinii rada wybranej jednostki organizacyjnej podejmowała uchwałę o nadaniu stopnia doktora habilitowanego. W przypadku odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego kandydat mógł wnieść odwołanie do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Nowelizacja z 2011 roku nie wprowadziła istotnych zmian dotyczących wymagań wobec dorobku osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego, jak również wobec jednostek nadających ten stopień. Na Politechnice Warszawskiej postępowanie habilitacyjne do roku 2018 prowadziły w dalszym ciągu rady wydziałów, z wyjątkiem tych nieposiadających uprawnień, wymienionych wyżej.

Podobnie jak w przypadku stopnia doktora, *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* wprowadziła daleko idące zmiany w trybie przyznawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. W Politechnice Warszawskiej stopień naukowy doktora habilitowanego nadają rady naukowe dyscyplin, które mają przyznane kategorie A+, A lub B+⁷²⁰. Wykaz tych rad wg stanu w roku 2025 został przedstawiony w części dotyczącej przyznawania stopnia doktora. Postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego wszczyna się na wniosek osoby ubiegającej się o ten stopień, składany do rady naukowej dyscypliny za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej

W Politechnice Warszawskiej stopień naukowy doktora habilitowanego nadają rady naukowe dyscyplin, które mają przyznane kategorie A+, A lub B+.

⁷²⁰ Patrz przypis 709.

(RDN)⁷²¹. Wniosek zawiera opis kariery zawodowej oraz wykaz osiągnięć⁷²². Składając wniosek, habilitant musi wskazać Politechnikę Warszawską jako podmiot habilitujący, a także dziedzinę nauki i dyscyplinę naukową, w której ma być nadany stopień. RDN wyznacza czterech członków komisji habilitacyjnej, w tym przewodniczącego i trzech recenzentów, spośród osób posiadających stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora, oraz uznaną renomę naukową, niebędących pracownikami Politechniki Warszawskiej. Następnie rada naukowa dyscypliny powołuje w drodze uchwały komisję habilitacyjną. Komisja składa się z:

- 1) czterech członków wyznaczonych wcześniej przez RDN,
- 2) dwóch członków posiadających stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora, zatrudnionych w Politechnice Warszawskiej, w tym sekretarza,
- 3) recenzenta posiadającego stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora oraz uznaną renomę, niebędącego pracownikiem Politechniki Warszawskiej.

Komisja habilitacyjna po otrzymaniu recenzji przeprowadza publiczne kolokwium habilitacyjne w zakresie osiągnięć naukowych osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego⁷²³. Po przeprowadzeniu kolokwium komisja przekazuje radzie naukowej dyscypliny uchwałę, zawierającą opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Rada naukowa dyscypliny na podstawie tej opinii podejmuje uchwałę w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. Od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego przysługuje odwołanie do Rady Doskonałości Naukowej za pośrednictwem rady naukowej dyscypliny. W przypadku gdy w Politechnice Warszawskiej

⁷²¹ Szczegółowy tryb postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego przez Politechnikę Warszawską zawiera Załącznik do *Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 320/L/2023 z dn. 29 marca 2023 r.*

⁷²² Kandydat do stopnia doktora habilitowanego musi posiadać stopień doktora oraz dorobek naukowy stanowiący znaczący wkład w rozwój danej dyscypliny, w tym co najmniej jedną monografię naukową lub cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych oraz jedno zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne lub technologiczne (na podstawie Załącznika do *Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 320/L/2023 z dn. 29 marca 2023 r.*).

⁷²³ Kolokwium habilitacyjnego nie przeprowadza się, jeżeli co najmniej 2 recenzje są negatywne – komisja w tej sytuacji podejmuje uchwałę z negatywną opinią.

nie istnieje rada naukowa dyscypliny, właściwa dla dyscypliny, w której ma być nadany stopień doktora habilitowanego, stopień ten nadaje Senat Politechniki Warszawskiej.

Osoby, które uzyskały stopień naukowy doktora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, otrzymują z rąk rektora PW odpowiednie dyplomy podczas uroczystych promocji.

Promocje doktorskie i habilitacyjne odbywają się na Politechnice Warszawskiej 2–3 razy w roku akademickim. Uroczystość ma podniosły charakter, przewodniczy jej rektor w stroju akademickim z insygniami władzy rektorskiej, członkowie Senatu PW występują również w strojach akademickich. Osoby, którym Politechnika Warszawska nadała stopień naukowy doktora, składają ślubowanie doktora, potwierdzone uściskiem dłoni rektora i promotora.

W tabeli 22 przedstawiono dane liczbowe dotyczące przyznanych przez Politechnikę Warszawską stopni naukowych w podziale na okresy obowiązywania tych samych zasad prawnych. Politechnika Warszawska w latach 1990–2024 przyznała 4 688 osobom stopień naukowy doktora, z czego ok. 35% stanowią pracownicy Uczelni. W tych samych latach stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskały na Politechnice Warszawskiej 1 322 osoby, z tego ok. 60% stanowią pracownicy Uczelni.

Promocje doktorskie i habilitacyjne odbywają się na Politechnice Warszawskiej 2–3 razy w roku akademickim. Uroczystość ma podniosły charakter, przewodniczy jej rektor w stroju akademickim z insygniami władzy rektorskiej, członkowie Senatu PW występują również w strojach akademickich.

Tabela 22

Liczba stopni naukowych przyznanych na Politechnice Warszawskiej w latach 1990–2024

Rodzaj stopnia naukowego	Liczba stopni naukowych nadanych w latach 1990–2003	Liczba stopni naukowych nadanych w latach 2004–2011	Liczba stopni naukowych nadanych w latach 2012–2018	Liczba stopni naukowych nadanych w latach 2019–2024	RAZEM
Doktor	1 469	1 285	996	938	4 688
Doktor habilitowany	447	216	385	274	1 322

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 1990–2024.

Dożywotni **tytuł naukowy profesora** nadaje prezydent Rzeczypospolitej Polskiej osobom, które uzyskały stopień naukowy doktora habilitowanego⁷²⁴ i od chwili jego uzyskania istotnie powiększyły swój dorobek naukowy oraz posiadają poważne osiągnięcia w kształceniu kadr naukowych oraz kierowaniu zespołami badawczymi. W latach 1990–2011 postępowanie o nadanie tytułu naukowego prowadziły rady wydziałów Politechniki Warszawskiej, posiadające uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego. Po wszczęciu postępowania rada wyznaczała minimum trzech recenzentów posiadających tytuł naukowy (w tym najwyżej jeden mógł być zatrudniony na PW). Na podstawie recenzji rada podejmowała uchwałę dotyczącą poparcia wniosku o nadanie tytułu naukowego i w przypadku pozytywnym przesyłała tę uchwałę wraz z wymaganą dokumentacją (w szczególności wykazem dorobku) do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Centralna Komisja podejmowała uchwałę w sprawie przedstawienia kandydata do tytułu naukowego i w przypadku pozytywnym składała prezydentowi RP wniosek o nadanie tytułu profesora. Nowelizacja z 2011 roku *Ustawy z dn. 13 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych* wprowadziła zmianę w trybie wyznaczania recenzentów. Rada wydziału przekazywała do Centralnej Komisji listę co najmniej 10 kandydatów na recenzentów (profesorów tytularnych spoza PW), a CK powoływała pięciu recenzentów, przy czym nie wszyscy musieli być z proponowanej listy. Nowelizacja sprecyzowała wymagania dotyczące kształcenia kadr – kandydat do tytułu musiał być co najmniej raz promotorem doktoratu oraz co najmniej dwa razy recenzentem w przewodzie doktorskim lub w postępowaniu habilitacyjnym. *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* wprowadziła zasadniczą zmianę w postępowaniu w sprawie nadania tytułu profesora. Postępowanie wszczyna i prowadzi Rada Doskonałości Naukowej na wniosek osoby zainteresowanej uzyskaniem tytułu. RDN powołuje pięciu recenzen-

⁷²⁴ Wszystkie ustawy dotyczące tytułu naukowego obowiązujące w Polsce po 1989 roku przewidywały w wyjątkowych przypadkach nadanie tytułu profesora osobie posiadającej tylko stopień doktora.

tów, przy czym wymagania w stosunku do nich, jak i do samego kandydata, są zbliżone do obowiązujących w świetle poprzednich ustaw. Po otrzymaniu recenzji RDN podejmuje decyzję o wystąpieniu lub odmowie wystąpienia do prezydenta RP o nadanie wnioskodawcy tytułu profesora⁷²⁵.

W latach 1990–2024 tytuł naukowy profesora otrzymywało co roku średnio 15 naukowców z Politechniki Warszawskiej.

Politechnika Warszawska od początku swojej działalności oprócz stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego nadaje tytuł **doktora *honoris causa* Politechniki Warszawskiej**, honorując nim wybitne osobistości za ich wkład w rozwój społeczny, rozwój nauki, edukacji, techniki bądź kultury. Najczęściej są to naukowcy o międzynarodowej renomie, którzy na różnych płaszczyznach mieli związki z Politechniką Warszawską, np. w 2020 roku doktorem *honoris causa* PW został prof. M. Stanley Whittingham – brytyjski chemik, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie chemii z 2019 roku. Tytuł doktora *honoris causa* Politechniki Warszawskiej nadaje Senat – w latach 1990–2018 na wniosek rady wydziału uprawnionej do nadawania stopnia doktora habilitowanego, a od 2019 roku na wniosek rektora. W 2006 roku został powołany Komitet Godności Honorowych, który opiniuje wnioski, zanim trafią pod obrady Senatu. W skład Komitetu Godności Honorowych wchodziły byli rektorzy Politechniki Warszawskiej oraz aktualny rektor jako przewodniczący. Wszczęcie postępowania o nadanie tytułu doktora *honoris causa* następuje na podstawie uchwały Senatu PW. Uchwałę w sprawie nadania tytułu doktora *honoris causa* podejmuje Senat PW na podstawie tzw. opinii wspierających, uzyskanych od właściwych w sprawach naukowych organów trzech instytucji, do których Senat zwrócił się w tej sprawie. Wręczanie dy-

Politechnika Warszawska przyznaje doktoraty *honoris causa* stosunkowo rzadko, w latach 1945–2025 ten zaszczytny tytuł otrzymało 57 osób.

⁷²⁵ Opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (z późn. zmianami), Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

plomu doktora *h.c.* Politechniki Warszawskiej ma uroczysty charakter, odbywa się w obecności Senatu w strojach akademickich. Po laudacji laureat otrzymuje dyplom z rąk rektora Politechniki Warszawskiej i wygłasza odczyt specjalnie przygotowany na tę okazję. Należy podkreślić, że Politechnika Warszawska przyznaje doktoraty *honoris causa* stosunkowo rzadko, w latach 1945–2025 ten zaszczytny tytuł otrzymało 57 osób⁷²⁶.

Lista osób którym Politechnika Warszawska nadała tytuł doktora *honoris causa* w latach 1945–2025

Lp.	Imię i nazwisko	Rok nadania
1	Maksymilian Tytus Huber	1947
2	Tadeusz Tołwiński	1947
3	Józef Zawadzki	1947
4	Zdzisław Mączyński	1950
5	Balthasar Van Der Pol (Holandia)	1956
6	Jean Frédéric Lugeon (Szwajcaria)	1957
7	Bohdan Stefanowski	1960
8	Witold Wierzbicki	1960
9	Pier Luigi Nervi (Włochy)	1961
10	Wojciech Alojzy Świętosławski	1961
11	Janusz Groszkowski	1962
12	Leonid Iwanowicz Siedow (ZSRR)	1963
13	Władimir Aleksiejewicz Kirillin (ZSRR)	1972
14	Tadeusz Bronisław Massalski (USA)	1973
15	Jewgienij Konstantinowicz Fiodorow (ZSRR)	1974
16	Stefan Straszewicz	1974

⁷²⁶ Wykaz doktorów *honoris causa* Politechniki Warszawskiej z lat 1924–2015 wraz z życiorysami zawiera publikacja pt. *Doktorzy honoris causa Politechniki Warszawskiej* pod red. Andrzeja Ulmera, wydana przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Warszawskiej w 2015 roku.

17	Wacław Olszak	1974
18	Veikko Pentti Johannes Laasonen (Finlandia)	1976
19	Dionizy Smoleński	1976
20	Jurij Nikołajewicz Sokołow (ZSRR)	1976
21	Witold Nowacki	1981
22	Tadeusz Leon Urbański	1981
23	Janusz Lech Jakubowski	1986
24	Jan Podoski	1986
25	Yoshiaki Arata (Japonia)	1987
26	Ignacy Brach	1987
27	Zygmunt Rudolf	1987
28	Zygmunt Stanisław Makowski (Wielka Brytania)	1989
29	Olgierd Cecyl Zienkiewicz (Wielka Brytania)	1989
30	Antoni Kazimierz Oppenheim (USA)	1989
31	Karol Zbigniew Carroll Porczyński (USA)	1990
32	Janusz Tymowski	1990
33	Kazimierz Wejchert	1991
34	Zdzisław Marciniak	1995
35	Helmut Böhme (Niemcy)	1995
36	Władysław Findeisen	1996
37	Wacław Zalewski (USA)	1998
38	Janusz Stanisław Przemieniecki (USA)	1999
39	Klaas Roelof Westerterp (Holandia)	2000
40	Jerzy Sołtan	2001
41	Marek Dietrich	2001
42	Maciej Władysław Grabski	2001
43	Tadeusz Kaczorek	2004
44	Joachim Metzner (Niemcy)	2005
45	Kazimierz Thiel	2008
46	Jan Oderfeld	2008

47	Franco Giannini (Włochy)	2008
48	Andrzej Kajetan Wróblewski	2011
49	Aaron Ciechanover	2011
50	Michał Heller	2012
51	Jean Paul Larçon	2012
52	Michaił Zgurowski (Ukraina)	2014
53	Mieczysław Mąkosza	2015
54	Grzegorz Rozenberg	2015
55	Andrzej S. Nowak	2017
56	Michael Stanley Whittingham (Wielka Brytania)	2022
57	Andrzej Stróżyński	2023

Opracowano na podstawie danych Biura Rektora PW.

II.7

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA I WDROŻENIOWA

II.7.1. Potencjał naukowo-badawczy

Podstawowymi wyznacznikami potencjału naukowo-badawczego każdej uczelni są liczebność i skład kadry akademickiej, infrastruktura obiektowa z zapleczem laboratoryjnym oraz spektrum uprawianych dyscyplin naukowych. Pierwsze dwa zagadnienia w odniesieniu do działalności Politechniki Warszawskiej po 1989 roku zostały w znacznej mierze przedstawione w poprzednich rozdziałach i na tej podstawie można stwierdzić, że Uczelnia dysponuje liczną i znakomicie wykształconą kadrą badawczą, a także dużą przestrzenią przeznaczoną na modernizowane lub nowe laboratoria⁷²⁷. Co roku Uczelnia przeznacza znaczną część funduszy z budżetu na zakup aparatury naukowo-badawczej, w 2023 roku kwota przeznaczona na ten cel stanowiła prawie 17% środków na finansowanie działalności badawczej.

Działalność naukowa i badawcza jest prowadzona na wydziałach, w uczelnianych centrach badawczych i w innych jednostkach pozawydziałowych. Działalność ta obejmuje na Politechnice Warszawskiej większość dyscyplin z dziedziny nauk technicznych i kilka dyscyplin z innych dziedzin (nauki prawne, nauki o zarządzaniu i jakości, filozofia). W pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku co cztery lata miała miejsce ministerialna ocena parametryczna działalności naukowej wydziałów PW⁷²⁸. We wszystkich przepro-

⁷²⁷ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024.

⁷²⁸ Od wyniku oceny parametrycznej zależał poziom ministerialnej dotacji podmiotowej, przyznawanej podstawowym jednostkom organizacyjnym Uczelni na prowadzenie tzw. działalności statutowej (badania naukowe i prace rozwojowe).

wadzonych ocenach co najmniej połowa jednostek Uczelni uzyskała najwyższą kategorię. Od 2018 roku w polskim systemie szkolnictwa wyższego ocena parametryczna podstawowych jednostek organizacyjnych została zastąpiona ewaluacją działalności naukowej w dyscyplinach, w których ta działalność jest prowadzona na danej uczelni⁷²⁹. Podstawą ewaluacji są osiągnięcia wszystkich pracowników prowadzących działalność naukową w ocenianej dyscyplinie. Ocena jest dokonywana na podstawie trzech głównych kryteriów: poziomu naukowego prowadzonej działalności, efektów finansowych badań naukowych i prac rozwojowych oraz wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Podmioty mogą otrzymać w danej dyscyplinie kategorie naukowe A+ (najwyższa), A, B+, B albo C (najniższa). Pierwsza ewaluacja została przeprowadzona na Politechnice Warszawskiej w 2022 roku za okres poprzednich 5 lat i przyniosła równie dobre wyniki, jak wcześniejsze oceny parametryczne. Spośród 22 dyscyplin, w których prowadzono w PW działalność naukową, 15 mogło ze względów formalnych zostać poddanych ewaluacji. Dwie z nich uzyskały kategorię naukową A+, dziesięć – kategorię A i trzy – kategorię B+. Oznacza to, że Uczelnia ma prawo prowadzić studia I stopnia, II stopnia i kształcić doktorantów we wszystkich 15 ewaluowanych dyscyplinach oraz nadawać w nich stopnie naukowe. Poszczególne dyscypliny uzyskały następujące kategorie:

- architektura i urbanistyka – B+,
- automatyka, elektronika, elektrotechnika i technologie kosmiczne – A,
- filozofia – A,
- informatyka techniczna i telekomunikacja – A,
- inżynieria biomedyczna – B+,
- inżynieria chemiczna – A,
- inżynieria lądowa, geodezja i transport – A,
- inżynieria materiałowa – A,
- inżynieria mechaniczna – B+,
- inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka – A,

⁷²⁹ Od wyników ewaluacji zależy nie tylko poziom subwencji ministerialnej, ale także uprawnienie Uczelni do nadawania stopni naukowych w danej dyscyplinie – patrz podrozdział II.6.2.

- matematyka – A,
- nauki chemiczne – A+,
- nauki fizyczne – A,
- nauki o zarządzaniu i jakości – A,
- nauki prawne – A+.

Oprócz opisanych wyżej głównych wyznaczników pozwalających ocenić potencjał naukowo-badawczy szkoły wyższej istnieje jeszcze szereg innych, do których należą m.in.: system biblioteczno-informacyjny, baza wiedzy i działalność wydawnicza.

System Biblioteczno-Informacyjny Politechniki Warszawskiej (SBI) na początku lat 90. XX wieku tworzyły: **Biblioteka Główna PW** (BG) wraz z filiami (przy ul. Narbutta w Warszawie oraz w Ośrodku w Płocku), biblioteki wydziałowe, biblioteki instytutowe, biblioteki w domach studenckich i biblioteki innych jednostek. Większą część księgozbioru bibliotek wydziałowych stanowiły podręczniki akademickie i skrypty, natomiast biblioteki instytutowe miały w swoich zbiorach przede wszystkim książki i czasopisma naukowe związane z profilem instytutu. Na koniec 1991 roku stan zbiorów drukowanych SBI PW wynosił łącznie:

- książek – 886 439 woluminów,
- czasopism – 196 546 woluminów,
- zbiorów specjalnych – 254 039 jednostek.

Biblioteka Główna prenumerowała 1 499 czasopism (w tym 1 302 zagranicznych), a pozostałe biblioteki 1 784 (w tym 508 zagranicznych). BG dysponowała również bazami danych światowych na dyskach CD-ROM oraz dostępem do światowego systemu informacyjnego STN-International⁷³⁰.

W kolejnych latach liczba woluminów SBI systematycznie rosła, przede wszystkim w zbiorach Biblioteki Głównej, w pozostałych bibliotekach przyrost był niewielki ze względu na ograniczenia finansowe. Na koniec 1998 roku stan zbiorów drukowanych wynosił łącznie:

- książek – 984 538 woluminów,
- czasopism – 222 594 woluminów,

⁷³⁰ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1991/92*, s. 31–32.

- zbiorów specjalnych – 290 667 jednostek (starodruki, prace doktorskie, materiały audiowizualne, mikrofilmy itp.)⁷³¹.

Ostatnia dekada XX wieku była okresem znaczących przemian w systemie biblioteczo-informacyjnym PW, zarówno organizacyjnych, jak i systemowych, związanych przede wszystkim z coraz szybszym wdrażaniem technik cyfrowych w czytelnictwie i z coraz szerszym dostępem do Internetu. Stopniowo likwidowano biblioteki instytutowe i biblioteki w domach studenckich, pozostała część tych ostatnich została przekształcona w filie Biblioteki Głównej, podobnie jak biblioteka Wydziału Chemicznego. Do 1996 roku dokonano konwersji tradycyjnego katalogu książkowego BG na katalog cyfrowy. We wrześniu 1999 roku oddano do użytku nowe pomieszczenia w Bibliotece Głównej PW. Dzięki nadbudowie łącznika dzielącego dwa wewnętrzne dziedzińce Gmachu Głównego prawie trzykrotnie została powiększona powierzchnia BG PW, a przy okazji dokonano kompletnej modernizacji wszystkich pomieszczeń. W tym samym roku Ośrodek Informacji Naukowej Biblioteki Głównej dysponował dostępem do 13 światowych i 4 krajowych baz danych⁷³². Pod koniec XX wieku rozpoczął się proces przetwarzania najważniejszych zbiorów archiwalnych do postaci cyfrowej, kontynuowano również cyfryzację katalogów wszystkich zbiorów SBI. Powstał Centralny Katalog Zbiorów Bibliotek PW. Powstała także **Biblioteka Cyfrowa PW** (BC), która w sposób ciągły gromadzi cyfrowe wersje publikacji stanowiących historyczny dorobek naukowy Uczelni, wybrane skrypty, czasopisma i doktoraty stanowiące współczesny dorobek naukowy Politechniki Warszawskiej, a także materiały dotyczące historii Politechniki Warszawskiej. Pracownicy i studenci uzyskiwali coraz większy dostęp do czasopism w wersji elektronicznej – w 2005 roku było to ok. 10 000 tytułów, w 2010 roku ok. 16 000 tytułów. W szybkim tempie rosła także kolekcja własna książek i podręczników

⁷³¹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1998–31.08.1999*, s. 56.

⁷³² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1999–31.08.2000*, s. 64–66.

elektronicznych oraz zwiększał się dostęp do światowych zasobów tych publikacji. Jednocześnie stopniowo malała liczba woluminów książek w formie tradycyjnej, ponieważ egzemplarze zdezaktualizowane, zniszczone bądź zwielokrotnione były likwidowane, a coroczne zakupy były coraz mniejsze. Na koniec 2019 roku stan zbiorów drukowanych SBI PW wynosił łącznie:

- książek – 841 619 woluminów,
- czasopism – 279 378 woluminów,
- zbiorów specjalnych – 365 546 jednostek.

W tym samym roku zasoby elektroniczne SBI PW wynosiły 817 książek własnych i 348 481 książek licencjonowanych oraz 8 486 czasopism⁷³³.

Na początku lat 20. XXI wieku zaszły dalsze przemiany w strukturze Systemu Biblioteczno-Informacyjnego PW. Zostały ostatecznie zlikwidowane funkcjonujące jeszcze nieliczne biblioteki instytutowe oraz biblioteki w domach studenckich (z wyjątkiem punktu bibliotecznego w DS „Akademik”). W 2025 roku w skład SBI PW wchodziły: Biblioteka Główna PW wraz z trzema filiami (w Płocku, w Kampusie Południowym w Warszawie i na Wydziale Chemicznym), 13 bibliotek wydziałowych oraz jeden punkt biblioteczny w domu studenckim. Biblioteki wydziałowe kontynuowały działalność skierowaną przede wszystkim na potrzeby studentów, natomiast główny ciężar wspierania działalności naukowo-badawczej w zakresie dostępu do literatury i informacji naukowej spoczywał na Bibliotece Głównej PW i jej filiach. Zbiory BG liczyły w 2025 roku ponad 1 000 000 woluminów (ok. 75% wszystkich woluminów SBI PW), w tym:

- ok. 570 000 woluminów książek drukowanych (ok. 65% SBI),
- ok. 760 tytułów czasopism w wersji drukowanej,
- ok. 188 000 jednostek zbiorów specjalnych (starodruki, prace doktorskie, materiały audiowizualne, mikrofilmy itp.).

Ponadto BG w 2025 roku dysponowała:

- ok. 8 300 tytułami czasopism elektronicznych,

⁷³³ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2019–31.08.2020*, s. 275–276.

- ok. 160 000 tytułami książek elektronicznych,
- 150 licencjonowanymi bazami danych.

oraz wieloma innymi źródłami informacji. Uczestnictwo Biblioteki Cyfrowej PW w Federacji Bibliotek Cyfrowych umożliwiło przeszukiwanie przy pomocy jednego interfejsu ok. 2 365 000 zasobów ze 110 innych bibliotek cyfrowych w Polsce. Ponadto zasoby BC PW są widoczne w europejskiej bibliotece cyfrowej – Europeana⁷³⁴.

Biblioteka Główna PW stale powiększa swoje zbiory, systematycznie kupując nowości wydawnicze, prenumerując najważniejsze tytuły czasopism z zakresu nauk technicznych i na bieżąco aktualizując swój księgozbiór. Biblioteka prowadzi Repozytorium, które umożliwia deponowanie danych badawczych powstałych podczas realizowania projektów naukowych, grantów badawczych itp. Oprócz udostępniania zbiorów, prowadzenia działalności informacyjnej oraz szkoleń BG PW uczestniczy w procedurach ewaluacyjnych i w sporządzaniu raportów bibliometrycznych. Biblioteka Główna sprawuje także merytoryczny nadzór nad wprowadzanymi danymi do Bazy Wiedzy Politechniki Warszawskiej.

Baza Wiedzy Politechniki Warszawskiej została powołana Uchwałą Senatu PW z dnia 21 listopada 2012 roku. Głównym celem utworzenia Bazy było upowszechnianie dorobku naukowego pracowników, doktorantów i studentów PW. Zasady tworzenia systemu ewidencji i archiwizacji tego dorobku oraz repozytorium wiedzy PW określa *Zarządzenie nr 3/2014 Rektora Politechniki Warszawskiej z dn. 29 stycznia 2014 r.* Koncepcja i projekt techniczny Bazy Wiedzy zostały opracowane na Wydziale Elektroniki i Technik Informacyjnych PW w ramach projektu finansowanego ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR). Jednostkami odpowiedzialnymi za prawidłowe funkcjonowanie Bazy są:

- Instytut Informatyki Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych PW – w zakresie wdrażania nowych funkcjonalności i aktualizacji oprogramowania,
- Centrum Informatyzacji PW – w zakresie utrzymania ciągłości działania na platformie sprzętowej oraz systemowej,

- Biblioteka Główna PW – w zakresie merytorycznego nadzoru nad wprowadzanymi danymi.

Wprowadzeniem danych zajmują się redaktorzy wydziałowi, którzy otrzymują na bieżąco informacje o dorobku naukowym pracowników. W systemie są gromadzone i archiwizowane dane dotyczące efektów działalności naukowo-badawczej pracowników Politechniki Warszawskiej, takich jak:

- dokumenty tekstowe,
- publikacje (artykuły, książki, skrypty),
- prace dyplomowe (w tym rozprawy doktorskie),
- raporty,
- tłumaczenia,
- dzieła architektoniczne,
- dane badawcze,
- projekty,
- patenty, produkty, wdrożenia,
- aktywność zawodowa,
- osiągnięcia zawodowe,
- konkursy ogłaszane przez instytucje finansujące granty.

Wprowadzone dane są wykorzystywane do budowania profili jednostek organizacyjnych oraz naukowców. Pod koniec roku akademickiego 2024/25 w Bazie Wiedzy Politechniki Warszawskiej było zarejestrowanych:

- 112 829 publikacji pracowników PW, w tym:
 - książki redagowane – 1 734,
 - książki autorskie – 4 762,
 - rozdziały z monografii – 35 272,
 - artykuły z czasopism – 61 118,
 - inne materiały – 9 943,
- 95 074 prac dyplomowych studentów, w tym:
 - inżynierskich – 46 971,
 - licencjackich – 5 629,
 - magisterskich – 42 434,
- oraz 5 035 rozpraw doktorskich⁷³⁵.

⁷³⁵ Informacje na temat Bazy Wiedzy PW opracowano na podstawie: <https://repo.pw.edu.pl> [dostęp: 22.09.2025].

Zastosowane narzędzia i techniczne możliwości systemu sprawiają, że Baza Wiedzy Politechniki Warszawskiej jest nie tylko bazą bibliograficzną publikacji, ale również pozwala na:

- generowanie różnego rodzaju raportów i analiz w zakresie danych przechowywanych w systemie na potrzeby ewaluacji Uczelni, wydziałów oraz pracowników naukowych,
- prezentowanie potencjału badawczego Uczelni w wybranych latach,
- promowanie dorobku naukowego PW na arenie międzynarodowej,
- zapewnienie dostępu do bazy ekspertów z różnych dyscyplin naukowych reprezentowanych przez pracowników PW,
- integrację z innymi bazami.

Baza Wiedzy PW jest także narzędziem sprawozdawczym dla portalu Polska Bibliografia Naukowa, będącego częścią Zintegrowanego Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on, który funkcjonuje od 2015 roku jako oficjalne źródło danych państwowych.

Politechnika Warszawska prowadzi czynną działalność wydawniczą, wspierając w ten sposób dwa najważniejsze filary Uczelni: dydaktykę i badania naukowe. W 1993 roku została utworzona **Oficina Wydawnicza Politechniki Warszawskiej** (OW PW) w miejsce funkcjonujących wcześniej Wydawnictw Politechniki Warszawskiej. Oficina świadczy usługi wydawnicze i poligraficzne na rzecz wszystkich jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej oraz podmiotów zewnętrznych. OW PW publikuje co roku ponad sto tytułów książek, których autorami są głównie nauczyciele akademicki Uczelni. Jeszcze w pierwszej dekadzie XXI wieku podstawą oferty wydawniczej były podręczniki i skrypty przeznaczone dla studentów wszystkich kierunków studiów prowadzonych na Politechnice Warszawskiej. Ze względu na szybki rozwój publikacji *online* i coraz szersze udostępnianie materiałów dydaktycznych w sieci komputerowej Oficina Wydawnicza PW publikuje obecnie przede wszystkim recenzowane monografie naukowe, rozprawy doktorskie oraz materiały konferencyjne.

W 2025 roku Oficina Wydawnicza PW wydała 92 tytuły jako publikacje naukowe i dydaktyczne (monografie, podręczniki,

skrypty) oraz 125 doktoratów. Publikacje Oficyny Wydawniczej są dostępne w księgarni akademickiej PW w Warszawie oraz w księgarniach naukowo-technicznych na terenie całego kraju, a także w czytelnich i bibliotekach uczelnianych. Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową swoich książek, ofertę handlową OW PW uzupełniają publikacje elektroniczne dostępne online na platformach dedykowanych książkom naukowym i akademickim.

Wyznacznikami potencjału naukowo-badawczego Uczelni są również takie elementy, jak: udział w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych, liczba publikacji, patentów i wdrożeń, uzyskane wyróżnienia na szczeblu krajowym i międzynarodowym oraz liczba zrealizowanych doktoratów i habilitacji. Wszystkie te elementy zostaną omówione w następnych podrozdziałach, z wyjątkiem doktoratów i habilitacji przedstawionych szczegółowo wcześniej, w podrozdziale II.6.2.

II.7.2. Organizacja i rezultaty działalności naukowo-badawczej

Do 1990 roku badania naukowe w uczelniach państwowych były finansowane z budżetu państwa przez ministerstwo właściwe do spraw nauki, z wyjątkiem prac zleczanych przez przemysł i realizowanych w ramach umów międzynarodowych. W 1991 roku rolę ministerstwa przejął powołany w styczniu tego roku Komitet Badań Naukowych (KBN), który był naczelnym organem administracji rządowej do spraw polityki naukowej i naukowo-technicznej Polski. KBN przyznawał w drodze konkursów granty badawcze, zamawiał projekty i finansował działalność statutową. Wysokość środków przekazywanych na działalność statutową była uzależniona od oceny jednostki wnioskującej, dokonywanej przez KBN w formule kategoryzacji.

W Politechnice Warszawskiej działalność naukowo-badawcza w ostatniej dekadzie XX wieku była realizowana w postaci:

- badań własnych,
- działalności statutowej (finansowanej przez KBN),
- projektów badawczych, tzw. grantów KBN,

- projektów celowych (KBN i przemysł),
- projektów badawczych zamawianych (KBN),
- prac umownych zleczanych przez przemysł,
- współpracy z zagranicą w ramach umów międzynarodowych.

Działalność tę prowadziły podstawowe jednostki organizacyjne Politechniki Warszawskiej (wydziały i kolegia) oraz tworzone uczelniane centra badawcze. W drugiej połowie lat 90. powstały:

- Uczelniane Centrum Badawcze Energetyki i Ochrony Środowiska (w 1997 roku),
- Centrum Naukowe Automatyki i Technik Informacyjno-Decyzyjnych (w 1999 roku),
- Centrum Transferu Technologii (w 1999 roku)⁷³⁶.

Badania własne, finansowane z budżetu Uczelni, były realizowane w trzech nurtach: jako programy priorytetowe, granty rektorskie i granty dziekańskie. Programy priorytetowe były ustalane raz na kilka lat i dotyczyły głównie nowych technologii i nowych materiałów. Granty, przydzielane w drodze konkursów, dotyczyły tematów związanych z wykonywaniem prac habilitacyjnych lub doktorskich oraz innych prac badawczych mających istotne znaczenie dla Uczelni.

Ze względu na bardzo dobre wyniki kategoryzacji jednostek PW rosło stopniowo finansowanie przez KBN działalności statutowej, a tym samym liczba tematów w ramach tej działalności (od ok. 200 w 1993 roku do ponad 300 w 1999 roku). Zwiększała się również liczba uzyskiwanych grantów KBN: w 1993 roku realizowano 285 grantów, w 1996 roku – 352, a w 1999 roku – 373. Tak zwany „wskaźnik sukcesu” (liczba uzyskanych grantów w stosunku do liczby zgłoszonych wniosków) wynosił na Politechnice Warszawskiej w tym okresie ok. 55%. Na początku XXI wieku zmalało finansowanie przez KBN działalności statutowej w szkołach wyższych, na Politechnice Warszawskiej liczba tematów w 2001 roku spadła do 239, czyli do poziomu podobnego jak przed dekadą. Liczba realizowanych rocznie grantów KBN utrzymała się na średnim pozio-

⁷³⁶ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresach: 1.09.1996–31.08.1997; 1.09.1998–31.08.1999.

mie 370. W 2001 roku na Uczelni powstał jeszcze jeden ośrodek badawczy – Uczelniane Centrum Badawcze „Materiały Funkcjonalne”, a w 2002 roku została rozszerzona możliwość uzyskiwania grantów w ramach tzw. SPUB-ów (Specjalne Programy i Urządzenia Badawcze)⁷³⁷.

W 2004 roku rolę Komitetu Badań Naukowych przejęło Ministerstwo Nauki i Informatyzacji⁷³⁸, a od 2005 roku środki na naukę w szkolnictwie wyższym zaczęło przyznawać Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW). Zasady finansowania nie uległy istotnym zmianom, ocenę parametryczną jednostek ubiegających się o fundusze przeprowadzało MNiSW. Zmieniły się formy realizacji działalności naukowo-badawczej (rozszerzone w zakresie projektów), określone jako:

- działalność statutowa,
- badania własne (granty rektorskie i dziekańskie),
- projekty badawcze (granty MNiSW):
 - własne, w tym habilitacyjne, o tematyce określonej przez wnioskodawcę,
 - promotorskie, mające na celu przygotowanie rozprawy doktorskiej,
- projekty celowe (granty MNiSW),
- projekty rozwojowe,
- projekty specjalne,
- projekty zamawiane o tematyce ustalonej w krajowym programie ramowym lub w programie wieloletnim,
- projekty międzynarodowe współfinansowane z zagranicznych środków finansowych oraz projekty międzynarodowe niepodlegające współfinansowaniu z zagranicznych środków finansowych,

Zwiększała się również liczba uzyskiwanych grantów KBN: w 1993 roku realizowano 285 grantów, w 1996 roku – 352, a w 1999 roku – 373. Tak zwany „wskaźnik sukcesu” (liczba uzyskanych grantów w stosunku do liczby zgłoszonych wniosków) wynosił na Politechnice Warszawskiej w tym okresie ok. 55%.

⁷³⁷ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1993–2002.

⁷³⁸ Komitet Badań Naukowych został ostatecznie zlikwidowany na początku 2005 roku.

- programy UE lub inne międzynarodowe programy badawcze,
- inwestycje (aparaturowe i budowlane) służące potrzebom badań naukowych lub prac rozwojowych,
- prace umowne zlecane przez podmioty gospodarcze.

Środki finansowe na badania naukowe były przyznawane Uczelni decyzją ministra nauki i szkolnictwa wyższego w formie:

- dotacji podmiotowej – na działalność statutową jednostek (w wysokości zależnej od wyników oceny parametrycznej tych jednostek),
- dotacji celowej – na finansowanie inwestycji służących potrzebom badań naukowych lub prac rozwojowych,
- umowy na projekty celowe i badawcze – granty zdobywane przez pracowników Uczelni w drodze konkursów organizowanych przez MNiSW.

Dodatkowym źródłem finansowania badań były środki z prac umownych zlecanych przez przemysł i ze sprzedaży patentów i technologii, a także środki własne Politechniki (na badania własne). Liczba tematów prac statutowych realizowanych w Uczelni w latach 2004–2010 utrzymywała się na poziomie ok. 250 rocznie, natomiast liczba realizowanych grantów na projekty badawcze oraz celowe wzrosła z ok. 400 do ok. 600 (głównie ze względu na rozszerzenie zakresu projektów badawczych o promotorstwo)⁷³⁹.

W 2010 roku nastąpiła kolejna zmiana w polskim systemie finansowania nauki. Zostały powołane dwie agencje rządowe – Narodowe Centrum Nauki (NCN) oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) – mające na celu wspieranie działalności naukowej przez system grantów w zakresie badań podstawowych (NCN) oraz rozwoju innowacji i współpracy między nauką a biznesem (NCBiR). W związku z tym w 2011 roku zmieniły się również formy i zakres finansowania badań naukowych na Politechnice Warszawskiej. Do najważniejszych obszarów objętych finansowaniem należały:

- 1) działalność statutowa podstawowych jednostek organizacyjnych (w tym utrzymanie potencjału badawczego, prowadze-

⁷³⁹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2004–2010.

nie badań naukowych lub rozwojowych służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich) finansowana w postaci dotacji podmiotowej MNiSW, której wysokość była uzależniona od ministerialnej oceny parametrycznej jednostek PW,

- 2) badania podstawowe i inne zadania finansowane przez NCN,
- 3) programy lub przedsięwzięcia określone i finansowane przez MNiSW,
- 4) strategiczne programy badań naukowych i prac rozwojowych zarządzane przez NCBiR,
- 5) badania naukowe lub prace rozwojowe na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa, zarządzane przez NCBiR,
- 6) inwestycje w zakresie dużej infrastruktury badawczej oraz inwestycje budowlane służące badaniom naukowym i pracom rozwojowym (projekty strukturalne),
- 7) współpraca naukowa z zagranicą,
- 8) działalność upowszechniająca naukę (zadania służące rozwojowi, promocji i zastosowaniom praktycznym nauki).

Ponadto prace badawcze realizowane były ze środków pochodzących z:

- 1) Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- 2) podmiotów gospodarczych (tzw. prace zlecone),
- 3) środków własnych Uczelni.

W drugiej dekadzie XXI wieku prace naukowo-badawcze prowadziły podstawowe jednostki organizacyjne PW oraz Uczelniane Centrum Badawcze „Materiały Funkcjonalne” i dwa nowe, powstałe w 2011 roku: Uczelniane Centrum Badawcze Obronności i Bezpieczeństwa oraz Uczelniane Centrum Badawcze Lotnictwa i Kosmonautyki. W 2016 roku uruchomiono nową ogólnouczelnianą jednostkę badawczą – Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii (CEZAMAT). CEZAMAT był jedną z największych inwestycji w dziedzinie badań i rozwoju w obszarze tzw. „wysokich technologii” (ang. *high-tech*) w Polsce. Finansowana ze środków unijnych inwestycja została zrealizowana przez konsorcjum ośmiu warszawskich ośrodków naukowych: cztery instytuty Polskiej Akademii Nauk (Instytut Chemii Fizycznej, Instytut

W 2011 roku na Politechnice Warszawskiej realizowano 515 tematów badawczych prac statutowych (239 związanych z utrzymaniem potencjału badawczego oraz 276 związanych z rozwojem młodej kadry). Realizowano również 576 grantów MNiSW, NCN i NCBiR.

Fizyki, Instytut Wysokich Ciśnień i Instytut Podstawowych Problemów Techniki), Instytut Technologii Materiałów Elektronicznych, Politechnikę Warszawską, Uniwersytet Warszawski oraz Wojskową Akademię Techniczną. Nowoczesna infrastruktura badawcza znajdująca się w centralnym laboratorium, m.in.

tw. *clean rooms* o podwyższonej czystości, umożliwia realizację innowacyjnych pomysłów, aż do etapu wdrożenia przemysłowego. CEZAMAT prowadzi prace badawczo-rozwojowe w zakresie nanotechnologii, mikroelektroniki, fotoniki i biotechnologii.

W 2011 roku na Politechnice Warszawskiej realizowano 515 tematów badawczych prac statutowych (239 związanych z utrzymaniem potencjału badawczego oraz 276 związanych z rozwojem młodej kadry). Realizowano również 576 grantów MNiSW, NCN i NCBiR. Te wielkości pozostały do roku 2015 na podobnym poziomie. W następnych latach liczba tematów prac statutowych systematycznie rosła (w 2018 roku realizowano 850 tematów), natomiast liczba grantów zaczęła się zmniejszać (w 2018 roku realizowano 420 grantów ze wszystkich źródeł)⁷⁴⁰. Główną przyczyną tego spadku było zmniejszanie funduszy, którymi dysponowały NCN oraz NCBiR, przy stałym wzroście liczby podmiotów wnioskujących, co skutkowało spadkiem „wskaźnika sukcesu” do kilku procent.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 roku wprowadziła zmiany w systemie finansowania wyższych uczelni. Uczelnie publiczne otrzymują subwencję na pokrycie kosztów działalności podstawowej. Subwencja zawiera tzw. część badawczą przeznaczoną na finansowanie działalności statutowej. Wysokość tej części jest uzależniona od wyników ewaluacji dyscyplin naukowych danej jednostki. System grantów ministerialnych, NCN i NCBiR nie uległ zmianie, natomiast pojawiła się inna możliwość uzyskania finansowania badań naukowych – projekt Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza (IDUB).

⁷⁴⁰ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2011–2018.

W roku 2019 Politechnika Warszawska została jedną z 10 polskich uczelni wyłonionych przez międzynarodowy komitet w konkursie Inicjatywa Doskonałości

– Uczelnia Badawcza. Realizacja

tego siedmioletniego projektu umożliwiała osiągnięcie strategicznego celu Politechniki Warszawskiej, jakim jest transformacja Uczelni do modelu ośrodka naukowego europejskiego formatu. Zgodnie z założeniami projektu uczelnia zdefiniowała 7 Priorytetowych Obszarów Badawczych (POB):

- technologie fotoniczne,
- sztuczna inteligencja i robotyka,
- cyberbezpieczeństwo i analiza danych,
- biotechnologia i inżynieria biomedyczna,
- technologie materiałowe,
- fizyka wysokich energii i technika eksperymentu,
- konwersja i magazynowanie energii.

W roku 2020 opracowano schemat zarządzania projektem i utworzono Biuro IDUB PW. Realizacja projektu IDUB istotnie podniosła krajową i międzynarodową rangę Uczelni jako ośrodka badań i dydaktyki na najlepszym światowym poziomie.

Podobnie jak w poprzednich latach, działalność naukowo-badawcza na Politechnice Warszawskiej na początku trzeciej dekady XXI w. była prowadzona w dwudziestu podstawowych jednostkach organizacyjnych (19 wydziałach i Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych), w trzech Uczelnianych Centrach Badawczych oraz w Centrum CEZAMAT. W Uczelni były reprezentowane 23 dyscypliny naukowe, z których 15 spełniało kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej. W latach 2020–2024 realizowano rocznie ok. 600 projektów (samodzielnie, we współpracy krajowej i zagranicznej oraz w ramach funduszy strukturalnych). W 2020 roku ok. 23% środków na działalność badawczą pochodziło z subwencji ministerialnej, ok. 20% z NCBiR, ok. 8% z NCN, ok. 7% z projektów międzynarodowych, ok. 7% z funduszy strukturalnych, natomiast środki projektu IDUB stanowiły ok. 3,5%. Znaczna część funduszy przeznaczonych

W latach 2020–2024 realizowano rocznie ok. 600 projektów (samodzielnie, we współpracy krajowej i zagranicznej oraz w ramach funduszy strukturalnych).

na badania (ok. 18%) pochodziła ze sprzedaży prac i usług badawczych oraz rozwojowych. Inne źródła przychodów stanowiły łącznie ok. 13%. W następnych latach procentowy udział poszczególnych rodzajów środków pozostawał na podobnym poziomie, z wyjątkiem środków projektu IDUB, które systematycznie rosły (w 2023 roku ok. 12%) oraz z wyjątkiem przychodów ze sprzedaży, które z kolei spadały (w 2023 roku 11%)⁷⁴¹.

Wymiernym efektem działalności naukowo-badawczej są publikacje, wdrożenia i patenty, których liczba miała największy wpływ na ocenę parametryczną jednostek prowadzących badania, a od 2018 roku na wyniki ewaluacji dyscyplin naukowych realizowanych na Uczelni. W przypadku publikacji duże znaczenie odgrywa ich rodzaj i ranga według oceny bibliometrycznej⁷⁴². W tabeli 23 zostały przedstawione dane dotyczące liczby publikacji naukowych pracowników PW w wybranych latach z okresu 1990–2024.

Tabela 23

Liczba publikacji naukowych pracowników PW w wybranych latach z okresu 1990–2024

Rodzaj publikacji	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2024
Monografie	148	166	b.d.	Łącz- nie 97	119	153	104
Podręczniki	5*	9*	b.d.		14	11	6
Publikacje w czasopiśmie	1 849	1 863	3 447	2 434	2 637	2 334	3 281
Publikacje w materiałach konferencyjnych	887	2734	b.d.	b.d.	1 201	996	933

* Liczby dotyczą tylko podręczników wydanych przez Oficynę Wydawniczą PW, b.d. – brak danych.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1993–2024.

⁷⁴¹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2024.

⁷⁴² Pod koniec XX wieku czasopisma naukowe były klasyfikowane w podziale na grupy, np. w obszarze nauk technicznych największą rangę miały zaliczone do tzw. listy filadelfijskiej, z kolei w naukach humanistycznych najbardziej prestiżowe należały do listy ERIH. W pierwszej połowie XXI wieku wprowadzono w Polsce ocenę bibliometryczną wydawnictw i czasopism, na podstawie której są przyznawane punkty za publikacje oraz wyliczane różne wskaźniki, ważne dla oceny osiągnięć naukowych nauczyciela akademickiego (np.: *impact factor*, liczba cytowań, indeks Hirscha itp.).

Utrzymująca się duża liczba publikacji w czasopismach świadczy o wysokiej aktywności badawczej pracowników PW. Ma również związek z oceną parametryczną (ewaluacją) działalności badawczej Uczelni oraz z prowadzoną okresową oceną nauczycieli akademickich, w których to ocenach liczba i ranga publikacji odgrywa zasadniczą rolę. Z kolei malejąca liczba monografii i podręczników wynika m.in. z niekorzystnej oceny bibliometrycznej w stosunku do artykułów w czasopismach, przy niewspółmiernym wkładzie pracy. Niska ocena punktowa większości publikacji konferencyjnych stanowi również jedną z przyczyn spadku ich liczby w ostatnich latach. W przypadku podręczników jest jeszcze inny powód – powszechne umieszczanie materiałów dydaktycznych na stronach internetowych.

Rezultaty pracy naukowo-badawczej pracowników Politechniki Warszawskiej mają swoje odzwierciedlenie nie tylko w publikacjach, ale również w wymiarze aplikacyjnym, w postaci patentów i wdrożeń. W corocznych sprawozdaniach rektora z działalności Politechniki Warszawskiej znajduje się wykaz najważniejszych osiągnięć tego rodzaju wraz z nazwiskami ich twórców we wszystkich podstawowych jednostkach organizacyjnych Uczelni oraz w centrach badawczych. Wykaz ten obejmuje od kilkudziesięciu do ponad 100 pozycji rocznie, dlatego obiektywny wybór najbardziej reprezentatywnej grupy z okresu ponad 30 lat, w celu przedstawienia w niniejszej monografii, jest praktycznie niemożliwy⁷⁴³. W związku z tym osiągnięcia aplikacyjne PW zostały zaprezentowane w tabeli 24 jedynie w postaci wybranych danych liczbowych.

Liczba zgłaszanych projektów wynalazczych spadała systematycznie do połowy pierwszej dekady XXI wieku, potem rozpoczął się stopniowy wzrost w tym zakresie, a znaczący wzrost nastąpił od 2020 roku. Liczba sprzedanych licencji pozostaje niestety na bardzo niskim poziomie.

Wyznacznikiem najważniejszych osiągnięć naukowo-badawcze pracowników i doktorantów Politechniki Warszawskiej są

⁷⁴³ Wybór najbardziej spektakularnych osiągnięć poszczególnych wydziałów z lat 1990–2015 znajduje się w *Księdze Jubileuszowej stulecia odnowienia tradycji Politechniki Warszawskiej*, wydanej przez Oficynę Wydawniczą PW w 2015 roku.

Tabela 24

Liczba patentów i wdrożeń opracowanych przez pracowników PW w wybranych latach z okresu 1993–2024

	1993	2000	2005	2010	2015	2020	2024
Zgłoszenia projektów wynalazczych	165	105	49	71	89	127	326
Uzyskane patenty (prawa wyłączne)	110	31	49	35	53	65	69
Sprzedane licencje	b.d.	7	7	1	4	7	5

b.d. – brak danych

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1996–2024.

liczne nagrody i wyróżnienia, zdobywane w konkursach międzynarodowych i krajowych, podczas konferencji naukowych, a także przyznawane przez różne ministerstwa, fundacje i organizacje techniczne. Rektor PW przyznaje corocznie pracownikom Uczelni nagrody indywidualne i zespołowe za osiągnięcia naukowe. Raz w roku rektor przyznaje także za wybitne osiągnięcia naukowe Nagrodę Naukową Politechniki Warszawskiej im. Mieczysława Wolfkego oraz za szczególne osiągnięcia wdrożeniowe Nagrodę Politechniki Warszawskiej im. Ignacego Mościckiego. Od 2007 roku jest przyznawany Medal Młodego Uczzonego dla naukowców do 35 roku życia.

Medal Młodego
Uczzonego
(awers i rewers)

Do najbardziej prestiżowych wyróżnień należą Nagrody Prezesa Rady Ministrów, które są przyznawane od 1994 roku w uznaniu wkładu w rozwój polskiej nauki w trzech kategoriach:

- wyróżniająca się rozprawa doktorska,
- wysoko zaawansowane badania naukowe, będące podstawą nadania stopnia doktora habilitowanego,
- osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, w tym twórczości artystycznej, lub działalności wdrożeniowej⁷⁴⁴.

W latach 1994–2024 Nagrody Prezesa Rady Ministrów otrzymali następujący pracownicy i doktoranci Politechniki Warszawskiej:

- za doktoraty:
 - dr inż. Lidia Łukasiak (1995),
 - dr inż. Maciej Siekierski (1995),
 - dr inż. Agnieszka Mossakowska-Wyszyńska (1997),
 - dr inż. Anna Tysza-Zawadzka (1997),
 - dr inż. Wojciech Świążkowski (2001),
 - dr inż. Adam Kisiel (2005),
 - dr inż. Artur Zbiciak (2005),
 - dr inż. Wojciech Bury (2008),
 - dr inż. Paweł Terlecki (2010),
 - dr inż. Sławomir Ertman (2011),
 - dr inż. Leszek Niedzicki (2011),
 - dr inż. Andreas Gregor Kawa (2014),
 - dr inż. Kamil Paduszyński (2014),
 - dr inż. Edyta Wawrzyńska (2016),
 - dr inż. Mariusz Zdanowski (2016),
 - dr inż. Paweł Borowiecki (2017),
 - dr inż. Artur Kasprzak (2021),
 - dr inż. Patrycja Sokołowska (2023),
 - dr inż. Aniela Liwia Czudek (2024),
 - dr inż. Bartłomiej Przybyszewski (2024),

⁷⁴⁴ Do 2016 roku w tej kategorii przyznawano nagrody w trzech podgrupach: 1) za wybitne osiągnięcie naukowe, 2) za wybitny dorobek naukowy oraz 3) za wybitne osiągnięcie naukowo-techniczne (indywidualnie lub zespołowo). W latach 2017 i 2018 funkcjonowały dwie podgrupy: 1) osiągnięcie naukowe lub wybitny dorobek naukowy oraz 2) osiągnięcie naukowo-techniczne (indywidualnie lub zespołowo). Od 2019 roku jest to wspólna kategoria bez wyróżnionych podgrup.

- za habilitację:
 - dr hab. inż. Ryszard Łobiński (1995),
 - dr hab. inż. Adam Kisiel (2012),
 - dr hab. inż. Adam Woźniak (2012),
 - dr hab. inż. Mariusz Malinowski (2013),
 - dr hab. inż. Tomasz Kozacki (2014),
 - dr hab. inż. Alicja Bachmatiuk (2018),
- w kategorii osiągnięcia naukowe bądź wdrożeniowe:
 - **prof. dr hab. inż. Zdzisław Marciniak** za całokształt osiągnięć w skali światowej w dziedzinie teorii i praktyki plastycznej obróbki materiałów, w tym wynalezienie prasy z wahającą matrycą – osiągnięciem praktycznie zweryfikowanym i produkowanym w wielu krajach (1998),
 - **prof. dr hab. inż. Stefan Hahn** za stworzenie oryginalnej teorii wielowymiarowych sygnałów zespolonych, otwierającej duży obszar zastosowań technicznych (1998),
 - **dr inż. Jerzy Kęsik (z zespołem)** za opracowanie i wdrożenie nowatorskiej konstrukcji i technologii lasera gazowego dużej mocy wraz z oryginalnym zasilaczem (2000),
 - **dr inż. Roman Świtkiewicz (z zespołem)** za opracowanie i wdrożenie do produkcji szybowca szkolno-treningowego PW-6, który ma zasadnicze znaczenie w kształceniu kadr dla lotnictwa zawodowego (2001),
 - **prof. dr hab. inż. Leon Gradoń (z zespołem)** za opracowanie i wdrożenie w dużej skali nowych oryginalnych układów filtracyjnych do wentylacji układów korbowodowych silników Diesla, osiągnięcie rangi innowacji światowej zastosowane przez producentów silników Diesla (2007),
 - **prof. dr hab. inż. Jerzy Krupka (z zespołem)** za opracowanie i wdrożenie unikalnych metod pomiarowych do badań elektromagnetycznych właściwości materiałów w paśmie mikrofalowym, zastosowanych w rezonatorach pomiarowych produkowanych w Polsce i sprzedawanych na świecie (2007),
 - **prof. dr hab. inż. Antoni Szumanowski** za opracowanie podstaw teoretycznych projektowania i budowy unikatowych stanowisk badawczych pojazdów hybrydowych (2009),

- **prof. dr hab. inż. Włodzimierz Choromański (z zespołem)** za system zrównoważonego transportu i osobistej mobilności „Eko-Mobilność Prometeusz” (2016),
- **prof. dr hab. inż. Mariusz Malinowski (z zespołem)** za nowoczesne przekształtniki energoelektroniczne dedykowane dla odnawialnych źródeł energii i przemysłu wydobywczego (2017),
- **prof. dr hab. inż. Wojciech Mazurczyk** za nowatorskie sposoby przeciwdziałania cyberzagrożeniom w sieciach teleinformatycznych (2023),
- **prof. dr hab. inż. Adam Bogusław Proń** za całokształt 50-letniej działalności naukowej obejmującej pionierskie badania organicznych i hybrydowych (organiczno-nieorganicznych) materiałów funkcjonalnych o specjalnych właściwościach elektrycznych, elektrooptycznych i katalitycznych (2024).

II.7.3. Współpraca międzynarodowa

Współpraca Politechniki Warszawskiej z zagranicą w obszarze nauki i badań w ostatniej dekadzie XX wieku uległa zasadniczej zmianie. Dotychczasowe kontakty z uczelniami i instytucjami badawczymi Europy Wschodniej zostały znacznie ograniczone, co było skutkiem zachodzących tam przemian społeczno-politycznych. Pojawiło się szereg inicjatyw i nowych form współpracy z krajami Europy Zachodniej, USA i Azji, w tym udział PW w programie TEMPUS⁷⁴⁵. Wzrosła też liczba wyjazdów pracowników na zagraniczne konferencje oraz staże naukowe. Już w roku akademickim 1991/92 w tego rodzaju wyjazdach uczestniczyło odpowiednio: 564 osoby (konferencje) i 420 osób (sta-

⁷⁴⁵ Program TEMPUS (Trans-European Mobility Programme for University Studies) był europejskim programem finansowanym przez Unię Europejską, który wspierał modernizację szkolnictwa wyższego w krajach partnerskich (poza UE) przez współpracę między instytucjami z UE i z krajów partnerskich. Skupiał się na reformach, podnoszeniu jakości kształcenia oraz modernizacji zarządzania uczelniami. Program zakończył się 31 grudnia 2013 roku, a jego działalność została włączona do nowego programu Erasmus+.

że)⁷⁴⁶, w następnym roku na konferencje wyjechały 702 osoby, a na staże 527 osób. W 1993 roku Politechnikę Warszawską odwiedziło 817 gości zagranicznych, w tym 107 przyjechało na staże szkoleniowe i badawcze, a 319 na konferencje organizowane przez PW. W roku akademickim 1993/94 Uczelnia realizowała 79 porozumień o bezpośredniej współpracy z uczelniami zagranicznymi z 24 krajów (najwięcej z Niemiec, Rosji, USA i Kanady)⁷⁴⁷. W ramach programu TEMPUS w latach 1991–1994 Politechnika Warszawska uczestniczyła ogółem w 30 Joint European Projects (JEP), dzięki którym wzbogacono wyposażenie badawcze w sprzęt komputerowy i nowe stanowiska laboratoryjne⁷⁴⁸. W kolejnych latach rosła liczba podpisywanych i realizowanych umów o współpracy oraz wzrastał udział Uczelni w programach międzynarodowych. W 2000 roku w ramach istniejących porozumień było wykonywanych 557 tematów, w tym objętych umowami międzyrządowymi. Na początku XXI wieku Politechnika Warszawska uczestniczyła w 10 programach międzynarodowych:

- TEMPUS II i TEMPUS II Bis,
- Inco-Copernicus,
- Action Jean Monnet,
- PHARE,
- Socrates Erasmus,
- Socrates AE i ODL,
- Eureka,
- NATO nauka dla pokoju
- Leonardo Da Vinci,
- Piąty Program Ramowy Badań i Rozwoju Technicznego UE.

Większość tych projektów miała charakter edukacyjny, ale z dużym udziałem staży szkoleniowych i warsztatów naukowych. Znaczna liczba pracowników PW wyjeżdżała do renomowanych

⁷⁴⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1991/92*, s. 36.

⁷⁴⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94*, s. 31, 36–38.

⁷⁴⁸ *Ibidem*.

europejskich uczelni i centrów badawczych (np. ETH Zurich, TH Delft, CERN) na podstawie indywidualnych grantów i stypendiów. W 2003 roku na staże naukowe i badawcze oraz studia doktoranckie wyjechało 478 osób, a w konferencjach zagranicznych wzięło udział 2 025 osób z Uczelni. W tym samym roku z zagranicy przyjechało na staże i studia doktoranckie 367 osób, a na konferencje organizowane na Politechnice Warszawskiej 552 osoby⁷⁴⁹. Piąty Program Ramowy UE zakończył się w 2003 roku spektakularnym sukcesem Politechniki Warszawskiej – nagrodą „Kryształowej Brukselki” dla najlepszego uczestnika tego programu⁷⁵⁰.

W 2003 roku zostało utworzone Centrum Współpracy Międzynarodowej Politechniki Warszawskiej, w skład którego weszły następujące jednostki PW:

- Biuro Współpracy z Zagranicą,
- Uczelniany Punkt Kontaktowy Europejskich Programów Badawczych,
- Uczelniana Agencja Programów Edukacyjnych.

Zadaniem Centrum jest stymulowanie rozwoju oraz organizowanie i wspomaganie współpracy międzynarodowej PW w sferze badań oraz w obszarze kształcenia.

W następnych latach Uczelnia aktywnie uczestniczyła w kolejnych programach ramowych UE (szóstym i siódmym), w programie Horyzont 2020 i w wielu innych międzynarodowych programach badawczych. W drugiej dekadzie XXI wieku liczba wyjazdów zagranicznych o charakterze naukowo-badawczym (staże, badania, studia doktoranckie) utrzymywała się na stałym poziomie ok. 350 osób rocznie, natomiast na konferencje naukowe wyjeżdżało z Uczelni ok. 1 200 osób rocznie⁷⁵¹. W latach 2019–2022 liczby te spadły o połowę, co było spowodowane pandemią COVID-19. Od 2023 roku nastąpił stopniowy powrót do pozio-

⁷⁴⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2003–31.08.2004*, s. 101, 102.

⁷⁵⁰ „Współczynnik sukcesu” (liczba wniosków przyjętych do realizacji w stosunku do złożonych) wynosił średnio ok. 30%.

⁷⁵¹ *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, tom 1, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2020, s. 331.

mu sprzed pandemii. Najwięcej wyjazdów odbywało się do państw Europy – 84%, głównie do Niemiec, Francji, Hiszpanii i Włoch, 8% wyjazdów dotyczyło krajów azjatyckich (Chiny, Japonia, Korea Południowa), a 6% Ameryki Północnej (głównie do USA)⁷⁵².

W 2019 roku Politechnika Warszawska została członkiem **konsorcjum ENHANCE** założonym przez 7 czołowych politechnik w Europie: Politechnikę w Berlinie, RWTH w Aachen, Uniwersytet Techniczny Chalmersa w Göteborgu, Norweski Uniwersytet Naukowo-Techniczny w Trondheim, Politechnikę w Mediolanie, Politechnikę w Walencji oraz Politechnikę Warszawską. Konsorcjum powstało w ramach projektu Komisji Europejskiej „Uniwersytety europejskie”, realizowanego w programie Erasmus+. W następnych latach do ENHANCE dołączyły Politechnika w Delft oraz Politechnika w Zurychu. Politechnika Warszawska uczestniczyła aktywnie m.in. w opracowaniu strategii edukacyjnej konsorcjum, w opracowaniu pilotażowych kursów krótkoterminowych czy też w tworzeniu międzynarodowego systemu mentoringu dla start-upów. W latach 2020–2023 PW była liderem kilku działań, m.in. w 2021 roku zorganizowała pierwszą letnią szkołę ENHANCE o tematyce Green Campus. W latach 2021–2024 Uczelnia koordynowała projekt ENHANCERIA, którego jednym z głównych celów było zwiększanie internacjonalizacji działań w zakresie badań i innowacji. W przewidzianym na lata 2023–2027 projekcie ENHANCE+ Politechnika Warszawska została liderem działania „Nowoczesne formy kształcenia”, kierowanym przez prof. Andrzeja Kraśniewskiego, europejskiego eksperta w zakresie systemów szkolnictwa wyższego, laureata nagrody „Distinguished Star” (Wybitna Gwiazda) 2025 w konkursie „Gwiazdy Umieędzynarodowienia” za aktywność na rzecz umieędzynarodowienia polskich uczelni.

Udział w konsorcjum ENHANCE jest dla Politechniki Warszawskiej szansą na strategiczne wzmocnienie umieędzynarodowienia Uczelni dzięki rozszerzeniu współpracy z renomowanymi europejskimi ośrodkami naukowymi w zakresie innowacyjnych metod kształcenia oraz rozwoju wyso-

kiej jakości badań naukowych. Działania planowane przez konsorcjum ENHANCE pozostają w ścisłym związku z realizacją projektu Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza. Należy jeszcze dodać, że Politechnika Warszawska udziela się w wielu innych międzynarodowych organizacjach, stowarzyszeniach i sieciach akademickich, jak np. EUA (European University Association), CESAER (Conference of European Schools for Advanced Engineering Education and Research), SEFI (European Society for Engineering Education), współpracując w obszarze badań naukowych i edukacji.

W 2019 roku Politechnika Warszawska została członkiem konsorcjum ENHANCE założonym przez 7 czołowych politechnik w Europie.

II.8

STUDIA NA POLITECHNICE WARSZAWSKIEJ

II.8.1. Przemiany systemowe i rozwój kierunków studiów

Studia na Politechnice Warszawskiej są prowadzone na różnych kierunkach, różnych poziomach i w różnych formach przez podstawowe jednostki organizacyjne – wydziały i kolegia – przy udziale niektórych ogólnouczelnianych jednostek organizacyjnych o charakterze dydaktycznym. Funkcjonujący pod koniec lat 80. ubiegłego wieku **system studiów**⁷⁵³ obowiązywał na PW z niewielkimi zmianami do początku XXI stulecia, kiedy na Uczelni wprowadzono tzw. elastyczny system studiów trzystopniowych. Było to nowatorskie rozwiązanie w skali polskich uczelni technicznych, mieszczące się w obowiązujących wówczas normach prawnych. *Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* wprowadziła nieco inny system studiów trzystopniowych, który obowiązywał na Politechnice Warszawskiej do 2018 roku, po czym został nieznacznie zmodyfikowany (głównie w zakresie studiów doktoranckich) obowiązującą obecnie *Ustawą z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

W latach 90. ubiegłego stulecia zasadniczym systemem studiów na Politechnice Warszawskiej były studia dzienne, które obejmowały:

⁷⁵³ System studiów jest pojęciem, które na ogół obejmuje poziomy nauczania (np.: studia inżynierskie, magisterskie, studia I stopnia, II stopnia itp.) oraz formy nauczania (np.: studia dzienne, wieczorowe, zaoczne, stacjonarne, niestacjonarne), w jakich odbywa się kształcenie na uczelni wyższej.

- studia magisterskie, umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera,
- studia inżynierskie, umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego inżyniera,
- studia licencjackie, umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego licencjata,
- studia magisterskie uzupełniające dla osób z tytułem inżyniera, umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera,
- studia doktoranckie,
- studia w języku angielskim (inżynierskie oraz magisterskie uzupełniające).

Nominalnie studia magisterskie trwały 5 lat, a inżynierskie 4 lata i były bezpłatne, tak jak wszystkie rodzaje studiów dziennych, z wyjątkiem anglojęzycznych. Uczelnia pobierała również opłaty na studiach dziennych za zajęcia powtarzane z powodu niezaliczenia⁷⁵⁴. Politechnika Warszawska prowadziła także odpłatne studia wieczorowe i zaoczne, obejmujące:

- studia inżynierskie,
- studia licencjackie,
- studia magisterskie uzupełniające,
- zaoczne studia doktoranckie.

Politechnika Warszawska oferowała w szerokim zakresie studia podyplomowe, kursy szkoleniowe oraz inne formy kształcenia ustawicznego, o czym będzie mowa w podrozdziale II.8.4.

W 1993 roku władze Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych PW rozpoczęły pionierski proces wprowadzania nowego systemu studiów, bardziej odpowiadającego realiom nowych rynków pracy, zmianom w procesach nauczania i współpracy międzynarodowej. System, nazwany elastycznym systemem studiów dwustopniowych, spełniał warunki ustawowe i jednocześnie stwarzał zupełnie nowe możliwości dla studiujących⁷⁵⁵. Studia dzieliły się na:

⁷⁵⁴ Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, art. 23 ust. 2 pkt 2.

⁷⁵⁵ Głównymi autorami elastycznego systemu studiów dwustopniowych byli prof. Jerzy Woźnicki (ówczesny dziekan wydziału) oraz prof. Andrzej Kraśniewski (ówczesny prodziekan wydziału).

- studia I stopnia (trwające nominalnie 4 lata), umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego inżyniera,
- studia II stopnia (trwające nominalnie dwa lata), umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera.

Elastyczność systemu polegała na możliwości przejścia na studia II stopnia po trzecim roku studiów I stopnia, bez konieczności uzyskania dyplomu inżyniera. Było to uwarunkowane zaliczeniem odpowiedniej liczby przedmiotów i dobrymi wynikami w nauce. Elastyczność polegała również na możliwości regulacji indywidualnego tempa studiów i znacznie poszerzonej ofercie przedmiotów do wyboru przez studenta. Kryteria progowe zaliczeń etapów studiów były wyrażane w punktach JD (jednostki dydaktyczne), uzyskiwanych po zaliczeniu przedmiotów o określonej liczbie JD⁷⁵⁶. W 1997 roku na Wydziale Elektroniki i Technik Informacyjnych elastyczny system studiów dwustopniowych zastąpił całkowicie poprzedni i spotkał się z szerokim zainteresowaniem środowiskowym. W tym samym roku Senat Politechniki Warszawskiej przyjął stanowisko w sprawie opracowania założeń dotyczących wprowadzenia systemu elastycznego na całej Uczelni. Podjęto odpowiednie prace wdrożeniowe i od roku akademickiego 2002/03 na wszystkich wydziałach Politechniki Warszawskiej⁷⁵⁷ funkcjonował tzw. Elastyczny System Studiów Trzystopniowych (ESST). W systemie elastycznym były prowadzone tylko studia dzienne, na zasadach podobnych jak na Wydziale Elektroniki i Technik Informacyjnych. Były to studia dwustopniowe z możliwością pominięcia dyplomowania na poziomie inżynierskim, czyli uzyskania dyplomu magistra inżyniera w trybie jednolitych studiów magisterskich. Studia doktoranckie dzienne traktowano jako studia trzeciego stopnia. Odpłatne studia wieczorowe i zaoczne pozostały bez zmian jako inżynierskie, licencjackie, uzupełniające magisterskie lub dokto-

⁷⁵⁶ *Elastyczny system studiów dwustopniowych*, praca zbiorowa pod red. J. Woźnickiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 41, 83–85.

⁷⁵⁷ Wyjątek stanowiły Kolegium Nauk Społecznych i Administracji oraz Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2002–31.08.2003*).

ranckie. Forma studiów zaocznych została uzupełniona zaocznymi studiami inżynierskimi na odległość, prowadzonymi przez Ośrodek Kształcenia na Odległość (OKNO) PW⁷⁵⁸.

ESST funkcjonował stosunkowo krótko, ponieważ ustawa z 2005 roku wprowadziła obowiązujący w szkołach wyższych system, zgodnie z którym na Politechnice Warszawskiej prowadzono w formie stacjonarnej (dzienne) bądź niestacjonarnej (wieczorowe, zaoczne i zaoczne na odległość) studia:

- pierwszego stopnia – inżynierskie (nominalny czas trwania 7 lub 8 semestrów) oraz licencjackie (nominalny czas trwania 6 semestrów),
- drugiego stopnia – magisterskie (nominalny czas trwania 3 lub 4 semestry),
- jednolite magisterskie (nominalny czas trwania 10 semestrów),
- trzeciego stopnia – doktoranckie (nominalny czas trwania 4 lata).

Zachowano elastyczność w wyborze przedmiotów i w regulacji własnego tempa studiowania. Obowiązujący na wszystkich rodzajach studiów system otrzymał nazwę Elastyczny System Studiów (ESS). W kolejnych nowelizacjach ustawy określono warunki progowe uzyskania dyplomów na studiach, wyrażone w punktach ECTS, zdefiniowanych zgodnie z europejskim systemem akumulacji i transferu punktów (European Credit Transfer System). *Ustawa* z 2018 roku nie wprowadziła większych zmian systemowych, jedynie studia doktoranckie przestały być studiami III stopnia, stając się odrębną formą kształcenia prowadzonego w szkołach doktorskich. Na Politechnice Warszawskiej, podobnie jak przed rokiem 2018, studia są prowadzone w formie stacjonarnej bądź niestacjonarnej na poziomach pierwszego i drugiego stopnia lub jako jednolite studia magisterskie. Studia mają charakter elastyczny. W latach 2019–2021 kształcenie doktorantów odbywało się w 5 szkołach doktorskich, od 2021 roku istnieje tylko jedna Szkoła Doktorska PW. Nominalny czas trwania nauki na poszczególnych stopniach i rodzajach studiów pozostał bez zmian.

⁷⁵⁸ Ośrodek Kształcenia na Odległość (OKNO) Politechniki Warszawskiej został utworzony w 2001 roku. OKNO organizuje kształcenie zaoczne przez Internet i z wykorzystaniem technik multimedialnych, we współpracy merytorycznej z wydziałami prowadzącymi dany kierunek studiów. Więcej informacji na temat Ośrodka znajduje się w podrozdziale II.8.7.

Jak już wspomniano, kształcenie na Politechnice Warszawskiej jest prowadzone przez wydziały i kolegia w ramach **kierunków studiów**. W ostatniej dekadzie XX wieku liczba tych kierunków utrzymywała się przeciętnie na poziomie 20. W tabeli 25 podano jako przykład wykaz kierunków studiów na Politechnice Warszawskiej z połowy lat 90. XX wieku wraz z wydziałami, które je prowadziły.

Tabela 25

Kierunki studiów na Politechnice Warszawskiej w roku akademickim 1995/96

Lp.	Kierunek studiów	Jednostka prowadząca kierunek
1	Architektura i urbanistyka	Wydział Architektury
2	Automatyka i robotyka	Wydział Elektryczny Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych Wydział Inżynierii Produkcji Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa Wydział Mechatroniki
3	Biotechnologia	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej Wydział Inżynierii Środowiska
4	Budownictwo	Wydział Inżynierii Lądowej Wydział Budownictwa i Maszyn Rolniczych
5	Ekonomia	Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych Ośrodek Nauk Społecznych
6	Elektrotechnika	Wydział Elektryczny
7	Elektronika i telekomunikacja	Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych
8	Energetyka	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
9	Fizyka techniczna	Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej
10	Geodezja i kartografia	Wydział Geodezji i Kartografii
11	Informatyka	Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych Wydział Elektryczny Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej
12	Inżynieria chemiczna i procesowa	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej
13	Inżynieria materiałowa	Wydział Inżynierii Materiałowej
14	Inżynieria środowiska	Wydział Inżynierii Środowiska
15	Matematyka	Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej

Tabela 25 cd.

Lp.	Kierunek studiów	Jednostka prowadząca kierunek
16	Mechanika i budowa maszyn	Wydział Budownictwa i Maszyn Rolniczych Wydział Inżynierii Produkcji Wydział Mechatroniki Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych
17	Papiernictwo i poligrafia	Wydział Geodezji i Kartografii
18	Technologia chemiczna	Wydział Budownictwa i Maszyn Rolniczych Wydział Chemiczny
19	Transport	Wydział Transportu
20	Zarządzanie i marketing	Wydział Inżynierii Produkcji

Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1995/96.*

W drugiej dekadzie XXI wieku, w związku z postępującym rozwojem nowych gałęzi nauki i techniki, liczba kierunków rosła szybciej: w roku akademickim 2015/16 było ich 34, w roku akademickim 2019/20 – 50, a w roku akademickim 2023/24 – 54.

Kierunki studiów przedstawione w tabeli 25 dotyczą kształcenia w języku polskim. W roku akademickim 1993/94 na Politechnice Warszawskiej uruchomiono **kształcenie w języku angielskim** na dwóch kierunkach: Computer Science (na Wydziale Fizyki Technicznej

i Matematyki Stosowanej) oraz Electrical and Computer Engineering (na Wydziale Elektroniki i Technik Informacyjnych). Oferta kierunków anglojęzycznych została rozszerzona dopiero w roku akademickim 2004/05 o Computer Aided Engineering (na Wydziale Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa), a w kolejnych latach do kształcenia w języku angielskim przyłączały się stopniowo pozostałe wydziały.

W pierwszej dekadzie XXI wieku na Politechnice Warszawskiej powstały dwa nowe wydziały z nowymi kierunkami, tworzone także makrokierunki, ale liczba kierunków studiów rosła powoli: w roku akademickim 2002/03 było ich 23, w roku akademickim 2005/06 – 26, a w roku akademickim 2009/10 – 28. W drugiej dekadzie, w związku z postępującym rozwojem nowych gałęzi nauki i techniki, liczba kierunków rosła szybciej: w roku akademickim 2015/16 było ich 34, w roku akademickim 2019/20 – 50, a w roku

akademickim 2023/24 – 54⁷⁵⁹. Przytoczone liczby obejmują kierunki studiów polskojęzycznych i anglojęzycznych. W tabeli 26 podano wykaz wszystkich kierunków studiów na Politechnice Warszawskiej w roku akademickim 2023/24 wraz z wydziałami, które je prowadziły.

Tabela 26

Kierunki studiów na Politechnice Warszawskiej w roku akademickim 2023/24

Lp.	Kierunek studiów	Jednostka prowadząca kierunek
1	Administracja zarządcza	Wydział Administracji i Nauk Społecznych
2	Architektura*	Wydział Architektury
3	Automatyka i robotyka	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
4	Automatyka i robotyka stosowana	Wydział Elektryczny
5	Automatyka, pobotyka i informatyka przemysłowa	Wydział Mechatroniki
6	Automatyzacja i robotyzacja procesów produkcyjnych	Wydział Mechaniczny Technologiczny
7	Biogospodarka	Wydział Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska
8	Biotechnologia*	Wydział Chemiczny
9	Budowa i eksploatacja infrastruktury transportu szynowego	Wydział Inżynierii Lądowej Wydział Transportu
10	Budownictwo*	Wydział Inżynierii Lądowej Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii
11	Cyberbezpieczeństwo	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
12	Ekonomia	Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych
13	Elektromobilność	Wydział Elektryczny
14	Elektronika	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
15	Elektronika i telekomunikacja	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
16	Elektrotechnika*	Wydział Elektryczny
17	Energetyka*	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa

⁷⁵⁹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2002–2024.

Tabela 26 cd.

Lp.	Kierunek studiów	Jednostka prowadząca kierunek
18	Energetyka nowej generacji**	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
19	Fizyka techniczna	Wydział Fizyki
20	Fotonika**	Wydział Fizyki
21	Geodezja i kartografia*	Wydział Geodezji i Kartografii
22	Geoinformatyka	Wydział Geodezji i Kartografii
23	Gospodarka przestrzenna	Wydział Geodezji i Kartografii
24	Informatyka*	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
25	Informatyka stosowana	Wydział Elektryczny
26	Informatyka i systemy informacyjne*	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych
27	Inżynieria biomedyczna	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych Wydział Mechatroniki
28	Inżynieria chemiczna i procesowa	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej
29	Inżynieria i analiza danych*	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych
30	Inżynieria internetu rzeczy	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
31	Inżynieria materiałowa*	Wydział Inżynierii Materiałowej
32	Inżynieria mechaniczna	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych
33	Inżynieria pojazdów elektrycznych i hybrydowych*	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych
34	Inżynieria środowiska*	Wydział Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska
35	Inżynieria zarządzania	Wydział Zarządzania
36	Lotnictwo i kosmonautyka*	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
37	Matematyka	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych
38	Matematyka i analiza danych	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych
39	Mechanika i budowa maszyn	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii Wydział Mechaniczny Technologiczny
40	Mechanika i projektowanie maszyn	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
41	Mechanika pojazdów i maszyn roboczych*	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych
42	Mechatronika*	Wydział Mechatroniki
43	Mechatronika pojazdów i maszyn roboczych	Wydział Mechatroniki

Lp.	Kierunek studiów	Jednostka prowadząca kierunek
44	Ochrona środowiska	Wydział Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska
45	Papiernictwo i poligrafia	Wydział Mechaniczny Technologiczny
46	Przemysłowe zastosowanie informatyki	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii
47	Robotyka i automatyka*	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa
48	Technologia chemiczna*	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii Wydział Chemiczny
49	Telekomunikacja*	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych
50	Transport*	Wydział Transportu
51	Urbanistyka	Wydział Architektury
52	Zarządzanie	Wydział Zarządzania
53	Zarządzanie bezpieczeństwem infrastruktury krytycznej	Wydział Zarządzania
54	Zarządzanie i inżynieria produkcji*	Wydział Mechaniczny Technologiczny

* Kierunki studiów prowadzone zarówno w języku polskim, jak i w angielskim na studiach I lub II stopnia.

** Kierunek prowadzony tylko w języku angielskim.

Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej za rok 2023*.

Nowe kierunki studiów były do 2018 roku tworzone uchwałą Senatu PW, na wniosek rady wydziału, która opracowała programy studiów na tych kierunkach. Od 2019 roku studia na określonym kierunku, poziomie i profilu tworzy rektor, po zaopiniowaniu przez Senat, na wniosek rady wydziału. Wszystkie kierunki studiów mają określone efekty kształcenia, zgodne z Polską Ramą Kwalifikacji⁷⁶⁰.

Politechnika Warszawska przykładą wielką wagę do wysokiej jakości kształcenia. W 2001 roku została powołana Rada ds. Jakości Kształcenia, której zadaniem jest m.in. przygotowanie i realizacja w Uczelni procesów zapewniających jakość kształcenia, a także pomoc w zakresie działań związanych z **akredytacją kierunków studiów**. Od 2002 roku akredytację środowiskową

⁷⁶⁰ Od 2011 roku efekty kształcenia były odnoszone do Krajowych Ram Kwalifikacji, a od 2016 roku obowiązuje Polska Rama Kwalifikacji.

proceedzi powołana przez rektorów uczelni technicznych Komisja Akredytacyjna Uczelni Technicznych (KAUT), natomiast akredytację państwową prowadzi Państwowa Komisja Akredytacyjna (PKA)⁷⁶¹, powołana nowelą z 2001 roku *Ustawy z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*. Akredytacja KAUT ma charakter pomocniczy, odbywa się na wniosek Uczelni i w przypadku oceny pozytywnej kierunek uzyskuje certyfikat KAUT oraz europejski certyfikat jakości EUR-ACE Label. Z kolei procedurę akredytacji PKA przechodzą cyklicznie wszystkie kierunki studiów na Politechnice Warszawskiej, uzyskując jak dotychczas pozytywne oceny programowe⁷⁶², w tym ok. 15% to oceny wyróżniające⁷⁶³.

Swoistą oceną jakości kształcenia na Politechnice Warszawskiej jest **ankietyzacja zajęć**, przeprowadzana od 2005 roku wśród studentów pod koniec każdego semestru⁷⁶⁴. Ankieta stanowi jeden z mechanizmów wpływających na doskonalenie jakości kształcenia na danym kierunku studiów, a jej wyniki są także jednym z elementów oceny okresowej nauczycieli akademickich. Ankieta jest dobrowolna i anonimowa, realizowana na zajęciach w terminie wyznaczonym przez prowadzącego. Pytania ankiety były wielokrotnie modyfikowane (za każdym razem z udziałem Samorządu Studentów PW), generalnie dotyczą oceny sposobu prowadzenia zajęć przez nauczyciela akademickiego, oceny treści zajęć dydaktycznych, oceny metod weryfikacji efektów uczenia się oraz samooceny zaangażowania studenta. Od 2011 roku ankietę można było przeprowadzać w formie „papierowej” lub elektronicznej, od 2019 roku obowiązuje tylko forma elektroniczna z wykorzystaniem systemu USOS. Wyniki ankiety mogą być brane pod uwagę, jeśli wzięło w niej udział minimum 5 studentów z grupy zajęciowej, stanowiących nie mniej niż 30% liczby zapisanych na za-

⁷⁶¹ Od 2011 roku Polska Komisja Akredytacyjna.

⁷⁶² Pozytywna ocena programowa jest wydawana na okres 6 lat. Ocena negatywna może skutkować zawieszeniem bądź odebraniem przez właściwego ministra prawa do prowadzenia studiów na akredytowanym kierunku.

⁷⁶³ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2003–2024.

⁷⁶⁴ Ankieta była przeprowadzana pilotażowo przed 2005 rokiem na kilku wydziałach Uczelni. *Ustawa z dn. 28 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym* wprowadziła obowiązek ankietowania na wszystkich wyższych uczelniach.

jęcia. Kryteria te w latach 2020–2024 spełniało na ogół od 20 do 30% ankietowanych zajęć, a średnie oceny mieściły się w zakresie 4,3–4,8 (w skali od 2 do 5)⁷⁶⁵.

II.8.2. Rekrutacja na studia

Do roku akademickiego 1990/91 nabór nowych studentów na Politechnikę Warszawską był przeprowadzany na poszczególnych wydziałach zasadniczo na podstawie wyników z pisemnych egzaminów wstępnych z matematyki, fizyki bądź chemii oraz z języka obcego⁷⁶⁶. Senat PW w dniu 19 grudnia 1990 roku przyjął uchwałę, która ustalała, że wstęp na studia na Politechnice Warszawskiej w roku akademickim 1991/92 będzie wolny dla osób posiadających świadectwo maturalne, w granicach limitu przyjęć ustalonego dla każdego wydziału i kierunku. W przypadku gdy liczba kandydatów przekroczyłaby dany limit, miały zostać przeprowadzone tzw. sprawdziany kwalifikacyjne z matematyki i fizyki (lub na niektórych kierunkach z chemii). Zgodnie z założeniami celem sprawdzianu było ustalenie kolejności kandydatów na liście klasyfikacyjnej i przyjęcie najlepszych w liczbie równej limitowi przyjęć. Nowe zasady przyjęć zostały pozytywnie ocenione przez młodzież, rodziców i nauczycieli szkół średnich, w związku z czym obowiązywały również w kolejnych latach. Sprawdziany odbywały się w lipcu, po zarejestrowaniu chętnych na studia na poszczególnych wydziałach⁷⁶⁷. W pierwszym roku funkcjonowania nowego systemu, tj. w 1991 roku, na ok. 3 200 miejsc na studiach dziennych zgłosiło się ok. 4 500 kandydatów (o 50% więcej niż w poprzednich latach), i sprawdziany odbyły się na wszystkich wy-

⁷⁶⁵ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2011–2024.

⁷⁶⁶ Na Wydziale Architektury przeprowadzano dodatkowo sprawdzian kwalifikacyjny z predyspozycji kandydata do wykonywania zawodu architekta. Oprócz wyników z egzaminów w procedurze rekrutacyjnej na Uczelnię do roku 1990 były brane pod uwagę różne inne kryteria – patrz podrozdział I.4.3.

⁷⁶⁷ Na Wydziale Elektroniki (od 1994 roku Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych) w grudniu odbywała się dodatkowa rekrutacja na studia rozpoczynające się od semestru letniego (tzw. semestr przesunięty). Wydział prowadził te studia w latach 1966–2022.

działach. W kolejnych latach Uczelnia zwiększała limity przyjęć, ale liczba kandydatów rosła w mniejszym stopniu. Na przykład w 1993 roku, przy łącznej liczbie 4 735 kandydatów na 4 014 miejsc, na czterech Wydziałach (Chemicznym, Inżynierii Chemicznej i Procesowej, Samochodów i Maszyn Roboczych oraz Budownictwa i Maszyn Rolniczych w Płocku) przyjęto wszystkich chętnych bez przeprowadzania sprawdzianów. W 1996 roku liczba kandydatów wzrosła do ok. 6 300 i przy łącznej liczbie 4 295 miejsc na PW nie przeprowadzono sprawdzianu klasyfikacyjnego na 7 wydziałach (11 kierunkach). W 1997 roku sytuacja uległa pewnej zmianie – przy 7 450 kandydatach na 4 774 miejsca brak sprawdzianu dotyczył tylko 5 wydziałów (7 kierunków). W dniu 17 grudnia 1998 roku Senat PW przyjął uchwałę o przeprowadzeniu sprawdzianów kwalifikacyjnych na wszystkich wydziałach i kierunkach studiów, niezależnie od liczby zgłoszeń kandydatów. Do 2000 roku system rekrutacji na studia dzienne nie ulegał istotnym zmianom, przy czym na studia wieczorowe, zaoczne oraz anglojęzyczne przyjęcia kandydatów odbywały się na ogół bez sprawdzianów⁷⁶⁸. W tabeli 27 przedstawiono wyniki rekrutacji na Politechnikę Warszawską w latach 1991–2000, w podziale na studia dzienne oraz wieczorowe i zaoczne.

Tabela 27

Liczba studentów przyjętych na I rok studiów na Politechnice Warszawskiej w latach 1991–2000

Rodzaj studiów	R. akad. 1991/92	R. akad. 1992/93	R. akad. 1993/94	R. akad. 1994/95	R. akad. 1995/96	R. akad. 1996/97	R. akad. 1997/98	R. akad. 1998/99	R. akad. 1999/00	R. akad. 2000/01
Studia dzienne	3 237	3 766	4 014	4 210	4 208	4 295	4 774	4 976	5 225	5 100
Studia wieczorowe i zaoczne	415	516	785	1 036	1 554	1 955	2 392	2 586	2 692	2 983
RAZEM	3 652	4 282	4 799	5 246	5 762	6 250	7 166	7 562	7 917	8 083

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2000.

⁷⁶⁸ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 1991–2000.

Z przytoczonych danych wynika, że w pierwszej dekadzie funkcjonowania Politechniki Warszawskiej w nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej liczba studentów przyjętych na I rok wzrosła ponaddwukrotnie. Był to efekt ówczesnej polityki edukacyjnej państwa, w ramach której m.in. dotacja budżetowa dla uczelni była w dużym stopniu uzależniona od liczby studentów.

W 2001 roku nastąpiła zasadnicza zmiana w systemie rekrutacji na studia – rozpoczęto proces centralizacji naboru studentów. Został opracowany i wdrożony ogólnouczelniany system informatycznej obsługi rekrutacyjnej, po raz pierwszy wprowadzono możliwość wskazania przez kandydata uszeregowanych opcji podjęcia studiów na 3 wydziałach (kierunkach)⁷⁶⁹. Kwalifikacja na rok akademicki 2001/02 odbyła się z uwzględnieniem uzyskanego wyniku sprawdzianu i zgłoszonych preferencji przez kandydata. Te zasady obowiązywały do roku 2004, przy czym Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych przeprowadzał rekrutację poza systemem uczelnianym. System uczelniany okazał się na tyle elastyczny i skuteczny, że nie było potrzeby przeprowadzania dodatkowej rekrutacji we wrześniu, co miało niekiedy miejsce przed 2001 roku. Korzystnym trendem w tych latach był wzrost liczby chętnych do studiowania na Politechnice Warszawskiej, osiągając poziom 11 181 osób w 2004 roku. Średnia liczba kandydatów na jedno miejsce również systematycznie rosła, od 2,0 w 2000 roku do 2,27 w 2004 roku. Poważnym problemem stało się natomiast niepodejmowanie studiów przez rosnący odsetek osób zakwalifikowanych (12% w 2001 roku; 16% w 2002 roku i w 2003 roku; 18% w 2004 roku)⁷⁷⁰. Te „straty” niwelowano przez zwiększanie limitów przyjęć. W tabeli 28 przedstawiono wyniki rekrutacji na Politechnikę Warszawską w latach 2001–2004, w podziale na studia dzienne oraz wieczorowe i zaoczne. Na te dwa ostatnie (podobnie jak na studia dzienne anglojęzyczne) przyjęcia odbywały się bez sprawdzianów, ponieważ liczba oferowanych miejsc była wystarczająca dla wszystkich chętnych.

⁷⁶⁹ Kierunki studiów prowadzonych na wydziałach Politechniki Warszawskiej są omówione w podrozdziale II.8.1.

⁷⁷⁰ Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 2001–2004.

Tabela 28

Liczba studentów przyjętych na I rok studiów na Politechnice Warszawskiej w latach 2001–2004 (w nawiasie liczba osób, które podjęły studia)

Rodzaj studiów	R. akad. 2001/02	R. akad. 2002/03	R. akad. 2003/04	R. akad. 2004/05
Studia dzienne	5 561 (4 894)	5 668 (4 749)	5 445 (4670)	5 670 (4637)
Studia wieczorowe i zaoczne	3 412	2 310	2 286	2 443
RAZEM	8 973 (8 306)	7 978 (7 059)	7 731 (6 956)	8 113 (7 080)

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2001–2005.

Kolejna istotna zmiana w systemie rekrutacji na studia nastąpiła w 2005 roku, który był pierwszym rokiem tzw. „nowej matury” oraz powszechnego wdrożenia systemu studiów trzystopniowych. Zgodnie z nowymi przepisami podstawowym kryterium przyjęcia na studia I stopnia (inżynierskie) stała się ocena z matury z przedmiotów objętych postępowaniem kwalifikacyjnym. Wyjątkiem pozostał Wydział Architektury, na którym kandydatów obowiązywał dodatkowo sprawdzian z predyspozycji do wykonywania zawodu architekta. Politechnika Warszawska przez kilka następnych lat przeprowadzała również egzaminy wstępne dla kandydatów posiadających tzw. „stare matury” bądź dla osób, które nie zdawały na maturze przedmiotów kwalifikacyjnych (matematyka, fizyka lub chemia). W 2007 roku zwiększono z 3 do 5 opcji preferowanych przez kandydata wydziałów i kierunków, usprawniając jednocześnie procedury rekrutacji, co przyczyniło się m.in. do zminimalizowania problemu niepodjęcia studiów przez osoby zakwalifikowane (poniżej 5%). W latach 2005–2007 liczba kandydatów na studia stacjonarne I stopnia zmalała do poziomu ok. 9 100 osób i o jedno miejsce ubiegało się średnio ok. 1,75 osób. Od 2008 roku zainteresowanie studiami stacjonarnymi I stopnia znacznie wzrosło, osiągając w 2012 roku rekordowy poziom 15 397 kandydatów (średnio 2,36 osoby na jedno miejsce). Jeszcze przez dwa lata liczba chętnych przekraczała 14 000 (średnio nieco ponad dwie osoby na jedno miejsce), po czym nastąpiła tendencja spadkowa: w 2016 roku – 12 616 kandydatów, w 2018 roku – 11 535, w 2020 roku

– 11 217⁷⁷¹. Niewielki wzrost w latach 2021–2023 do poziomu ok. 12 000 kandydatów został zahamowany, m.in. z powodu kryzysu demograficznego. Uczelnia zareagowała na tę sytuację stopniowym zmniejszaniem liczby miejsc, należy jednak podkreślić, że studia na Politechnice Warszawskiej cieszą się niesłabnącym powodzeniem. Mimo spadku liczby maturzystów⁷⁷² średnia liczba kandydatów na jedno miejsce oferowane przez PW na studia stacjonarne pozostaje na poziomie 2. W przypadku studiów niestacjonarnych I stopnia prowadzonych w trybie zjazdowym w latach 2005–2024 liczba zgłoszeń była coraz niższa w stosunku do oferty Uczelni i przyjmowano wszystkich chętnych. Z kolei studia niestacjonarne I stopnia prowadzone w trybie zdalnym przez Internet (tzw. studia zaoczne na odległość) cieszą się coraz większą popularnością, i od 2020 roku na te studia jest prowadzona kwalifikacja analogiczna jak dla studiów stacjonarnych⁷⁷³. W tabeli 29 przedstawiono wyniki rekrutacji na studia I stopnia na Politechnikę Warszawską w wybranych latach z okresu 2005–2024, w podziale na stacjonarne i niestacjonarne.

Tabela 29

Liczba studentów przyjętych na pierwszy rok studiów I stopnia na Politechnice Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2005–2024

Rodzaj studiów	R. akad. 2005/06	R. akad. 2008/09	R. akad. 2010/11	R. akad. 2012/13	R. akad. 2014/15	R. akad. 2016/17	R. akad. 2018/19	R. akad. 2020/21	R. akad. 2022/23	R. akad. 2024/25
Studia stacjonarne*	5 820	6 002	6 277	6 522	6 410	6 564	5 917	6 746	5 566	4 407
Studia niestacjonarne**	2 371	2 314	2 143	1 826	1 662	1 350	1 231	1 328	1 249	609
RAZEM	8 191	8 316	8 420	8 348	8 072	7 914	7 148	8 074	6 815	5 016

* W tym studia anglojęzyczne.

** W tym studia zaoczne na odległość.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2005–2024.

⁷⁷¹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2005–2020.

⁷⁷² Liczba maturzystów w 2010 roku wynosiła 366 623, w 2020 roku – 259 272, w 2024 roku – 245 966. Dane ze strony: <https://stat.gov.pl> [dostęp: 26.6.2025].

⁷⁷³ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2005–2024.

W roku akademickim 2006/07 Politechnika Warszawska uruchomiła na wszystkich wydziałach studia drugiego stopnia (magisterskie), na które kwalifikacja (na podstawie wyników ze studiów I stopnia) odbywa się dwukrotnie w roku akademickim: we wrześniu i w lutym. Do 2009 roku liczba osób przyjmowanych na pierwszy rok wynosiła średnio ok. 850 w przypadku studiów stacjonarnych i ok. 650 w przypadku studiów niestacjonarnych. Kandydatami byli absolwenci wygaszanych stopniowo studiów inżynierskich starożytnego systemu, w znacznym stopniu spoza Politechniki Warszawskiej (ok. 40%). W roku akademickim 2009/10 pojawili się pierwsi absolwenci studiów I stopnia nowego systemu i liczba kandydatów wzrosła ponaddwukrotnie. Na studia stacjonarne kwalifikowano coraz więcej osób do 2017 roku, po czym nastąpiła trwała tendencja spadkowa. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku studiów niestacjonarnych, przy czym zdecydowanie maleje liczba kandydatów na studia prowadzone w trybie zjazdowym, co jest w pewnym stopniu kompensowane przez znaczący wzrost zainteresowania studiami zaocznymi na odległość, prowadzonymi w trybie zdalnym przez Internet⁷⁷⁴. W tabeli 30 przedstawiono wyniki rekrutacji na studia II stopnia na Politechnikę Warszawską w wybranych latach z okresu 2005–2024, w podziale na stacjonarne i niestacjonarne.

Tabela 30

Liczba studentów przyjętych na pierwszy rok studiów II stopnia na Politechnice Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2005–2024

Rodzaj studiów	R. akad. 2008/09	R. akad. 2009/10	R. akad. 2010/11	R. akad. 2012/13	R. akad. 2014/15	R. akad. 2016/17	R. akad. 2018/19	R. akad. 2020/21	R. akad. 2022/23	R. akad. 2024/25
Studia stacjonarne*	752	1 905	2 785	3 725	3 429	3 629	3 026	2 676	2 380	1 990
Studia niestacjonarne**	516	977	1 046	1 101	1 168	1 152	1 213	1 082	753	668
RAZEM	1 268	2 882	3 831	4 826	4 597	4 781	4 239	3 758	3 133	2 658

* W tym studia anglojęzyczne.

** W tym studia zaoczne na odległość.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2005–2024.

Dane prezentowane w tabelach 29 i 30 obejmują obcokrajowców podejmujących naukę w ramach studiów anglojęzycznych. Zasady przyjmowania cudzoziemców na studia w Politechnice Warszawskiej zostaną omówione w podrozdziale II.8.6, dotyczącym współpracy międzynarodowej w tym zakresie.

Rekrutacja na studia III stopnia (studia doktoranckie) odbywała się zgodnie z obowiązującym w PW regulaminem tych studiów i wewnętrznymi regulacjami wydziałów prowadzących. Na studia doktoranckie mogła zostać przyjęta osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra lub magistra inżyniera, która uzyskała zgodę na opiekę naukową pracownika wydziału ze stopniem naukowym doktora habilitowanego lub z tytułem profesora oraz zgodę kierownika jednostki organizacyjnej wydziału, w której miała być realizowana praca doktorska. Przyjęcie następowało w drodze konkursu prowadzonego przez wydziałową komisję ds. studiów doktoranckich. Oprócz spełnienia przez kandydata opisanych warunków komisja brała pod uwagę jego dotychczasowy przebieg studiów i ewentualne osiągnięcia naukowe oraz wynik egzaminu wstępnego, jeżeli procedura wydziałowa przewidywała taki egzamin⁷⁷⁵.

Funkcjonująca od 2022 roku Szkoła Doktorska Politechniki Warszawskiej⁷⁷⁶ prowadzi rekrutację dwa razy w roku również w drodze konkursu, przez zespoły kwalifikacyjne powołane oddzielnie dla każdej dyscypliny naukowej. Podstawowym warunkiem przyjęcia jest posiadanie przez kandydata tytułu zawodowego magistra lub magistra inżyniera i uzyskanie na dyplomie oceny co najmniej dobrej. Kandydat nie może być doktorantem w innej szkole i musi przedłożyć wykaz dorobku naukowego, zarys koncepcji pracy badawczej oraz zgodę potencjalnego promotora. Po złożeniu wymaganych dokumentów komisja przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną i na podstawie określonych regulaminowo wyników postępowania konkursowego podejmuje decyzję w sprawie przyjęcia do Szkoły Doktorskiej Politechniki

⁷⁷⁵ Na większości wydziałów kandydaci byli zwalniani z egzaminu wstępnego, jeśli uzyskali wyróżniające wyniki na dotychczasowych studiach.

⁷⁷⁶ Szkoła została powołana w miejsce pięciu szkół doktorskich PW, funkcjonujących w latach 2019–2021.

Warszawskiej⁷⁷⁷. Rekrutacja na studia doktoranckie odbywała się w wielu przypadkach poza ustalonymi regulaminowo głównymi terminami, dlatego zestawienie syntetycznych danych dotyczących liczby przyjęć w układzie lat akademickich jest utrudnione – w podrozdziale II.8.5 przedstawiono dane sumaryczne dotyczące liczby doktorantów PW.

II.8.3. Organizacja i przebieg procesu nauczania

Dokumentem określającym organizację studiów, prawa i obowiązki studentów oraz zasady prowadzenia procesu kształcenia jest Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej. Regulamin ten ulegał licznym zmianom, wynikającym przede wszystkim z wprowadzania nowych systemów studiów i nowych regulacji prawnych w zakresie szkolnictwa wyższego po roku 1989. Tym niemniej ogólne zasady dotyczące m.in. organizacji roku akademickiego, typów zajęć i sposobów ich zaliczania pozostają w znacznym stopniu niezmienione. W niniejszym rozdziale opisano główne reguły studiowania na Politechnice Warszawskiej, obowiązujące na początku trzeciej dekady XXI wieku, z odniesieniami do najistotniejszych przemian, które zaszły po 1989 roku.

Studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie w Politechnice Warszawskiej są organizowane jako stacjonarne lub niestacjonarne⁷⁷⁸. Rok akademicki, rozpoczynający się tradycyjnie 1 października, jest podzielony na dwa semestry – zimowy i letni. Na studiach stacjonarnych oraz niestacjonarnych wieczorowych i na odległość każdy semestr obejmuje 15 tygodni zajęć dydaktycznych, natomiast na studiach niestacjonarnych zaocznych – co najmniej 7 dwudniowych lub trzydniowych zjazdów (do 2005 roku było ich 5). Pod koniec semestru zimowego od-

⁷⁷⁷ Regulamin rekrutacji do Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej – Załącznik do *Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 77/LI/2025 z dn. 29 stycznia 2025 r.*

⁷⁷⁸ Do 2005 roku obowiązywał podział na studia dzienne, wieczorowe i zaoczne (w tym zaoczne na odległość). Studia stacjonarne są odpowiednikiem studiów dziennych, natomiast studia wieczorowe, zaoczne oraz na odległość są rodzajami studiów niestacjonarnych.

bywa się dwutygodniowa zimowa sesja egzaminacyjna, natomiast po zajęciach semestru letniego – dwutygodniowa sesja letnia i dwutygodniowa jesienna⁷⁷⁹. Szczegółowy harmonogram roku akademickiego ustala rektor i podaje do wiadomości co najmniej 4 miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego. Harmonogram sesji egzaminacyjnych ustala dziekan po zasięgnięciu opinii wydziałowego organu samorządu i podaje do wiadomości nie później niż 3 tygodnie przed rozpoczęciem sesji⁷⁸⁰.

Studia są prowadzone przez podstawowe jednostki organizacyjne Uczelni na kierunkach, według programów uchwalanych przez Senat PW na podstawie wniosku złożonego przez dziekana wydziału (dyrektora kolegium) prowadzącego dany kierunek, po zasięgnięciu opinii rady wydziału (kolegium) oraz samorządu studentów. Do 2018 roku programy studiów uchwały rady wydziałów (kolegiów) zgodnie z wytycznymi Senatu, po zasięgnięciu opinii lokalnego organu samorządu studentów. Program studiów zawiera opis procesu kształcenia (dla danego kierunku, poziomu, profilu i formy studiów) prowadzącego do uzyskania zakładanych efektów uczenia się. W szczególności program zawiera plan studiów (zestaw przedmiotów w poszczególnych semestrach kształcenia) oraz przypisane do realizowanych przedmiotów punkty ECTS, zdefiniowane w Europejskim Systemie Transferu i Akumulacji Punktów jako miara średniego nakładu pracy studenta niezbędnego do osiągnięcia efektów uczenia się. Przedmiotem są zajęcia lub grupa zajęć,

Studia są prowadzone przez podstawowe jednostki organizacyjne Uczelni na kierunkach, według programów uchwalanych przez Senat PW na podstawie wniosku złożonego przez dziekana wydziału (dyrektora kolegium) prowadzącego dany kierunek, po zasięgnięciu opinii rady wydziału (kolegium) oraz samorządu studentów.

⁷⁷⁹ Zajęcia w semestrze zimowym odbywają się od 1 października do końca stycznia, z przerwą na Święta Bożego Narodzenia. Zimowa sesja egzaminacyjna obejmuje najczęściej dwa pierwsze tygodnie lutego, a po krótkim (4–5-dniowym) okresie rejestracyjnym rozpoczyna się semestr letni. Zajęcia semestru letniego, z przerwą na Święta Wielkanocne, trwają do połowy czerwca, następnie rozpoczyna się dwutygodniowa letnia sesja egzaminacyjna. We wrześniu, po wakacjach letnich, jesienna sesja egzaminacyjna i okres rejestracyjny kończą rok akademicki.

⁷⁸⁰ *Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej*, tekst jednolity z 2023 roku, par. 7, 8.

prowadzonych pod wspólną nazwą, realizowanych w jednym semestrze i podlegających łącznej ocenie⁷⁸¹. Obecność studenta na zajęciach z wyjątkiem wykładów jest obowiązkowa. Kierujący przedmiotem nauczyciel akademicki opracowuje i udostępnia studentom regulamin przedmiotu, zawierający m.in. metody weryfikacji wiedzy i zasady zaliczania. Plany studiów są podawane do wiadomości studentów co najmniej 3 miesiące przed rozpoczęciem ich realizowania. Plan zajęć (rozkład zajęć) na dany semestr ustala dziekan po zasięgnięciu opinii wydziałowego organu samorządu studenckiego. Rozkład jest ogłaszany co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem zajęć w danym semestrze⁷⁸². Administrowanie systemem studiów na wszystkich wydziałach PW odbywa się za pomocą Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studiów USOS. Przed rokiem 2018 większość wydziałów posiadała indywidualne systemy informatyczne, od 2018 roku USOS stał się jedynym kompleksowym systemem ewidencji i obsługi toku studiów na Politechnice Warszawskiej.

Rozpoczęcie studiów i nabycie praw studenta następuje z chwilą złożenia ślubowania akademickiego, którego treść określa Statut PW. Student potwierdza złożenie ślubowania własnoręcznym podpisem lub podpisem uwierzytelnionym w systemie teleinformatycznym. Po złożeniu ślubowania student otrzymuje legitymację studencką, może również otrzymać indeks lub akt immatrykulacji, zależnie od jednostki prowadzącej studia. Od połowy lat 20. XXI wieku wydziały stopniowo rezygnowały z indeksów jako dokumentów, w których jest prowadzona rejestracja wyników nauczania, przechodząc na system wyłącznie elektroniczny. W celu ukończenia studiów student powinien spełnić wszystkie wymogi określone w programie studiów, w tym:

- zaliczyć wszystkie przedmioty obowiązkowe,
- zaliczyć praktyki zawodowe, jeśli są one obowiązkowe,
- zaliczyć odpowiednią ilość przedmiotów obieralnych,
- złożyć zaakceptowaną przez promotora pracę dyplomową,
- zdać egzamin dyplomowy.

⁷⁸¹ Przedmiotowi odpowiada od 1 do 5 punktów ECTS, w zależności od ilości zajęć wchodzących w jego skład oraz liczby godzin w semestrze.

⁷⁸² *Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej*, tekst jednolity z 2023 roku, par. 9, 10, 11.

Zaliczanie przedmiotu polega na weryfikacji efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w wyniku realizacji wszystkich zajęć prowadzonych w ramach tego przedmiotu. Przyjętą formą zajęć na PW są: wykłady, ćwiczenia audytoryjne, projektowe i terenowe, zajęcia laboratoryjne, lektoraty oraz seminaria. W Uczelni funkcjonuje tradycyjny podział przedmiotów na tzw. zaliczeniowe i egzaminacyjne. W pierwszym przypadku weryfikacja efektów uczenia odbywa się przed zakończeniem zajęć w semestrze, w terminach i formach określonych regulaminem przedmiotu. W drugim przypadku weryfikacja odbywa się w formie egzaminu w trakcie sesji egzaminacyjnej, przy czym student ma prawo przystąpić do egzaminu w trzech wybranych terminach⁷⁸³ spośród wyznaczonych w harmonogramach sesji⁷⁸⁴. Regulamin studiów dopuszcza wyznaczenie przez prowadzącego przedmiot terminu egzaminu poza sesją, np. w tradycyjnej formule „zerówki”. Zaliczenia i egzaminy są oceniane w skali od 2 (niedostateczny) do 5 (bardzo dobry), co 0,5 stopnia od oceny 3. Ocena 2 jest równoznaczna z niezaliczeniem przedmiotu i nieuzyskaniem punktów ECTS przyporządkowanych temu przedmiotowi. W wyjątkowych przypadkach (np. WF, praktyka zawodowa bądź terenowa) obowiązuje forma oceny „zaliczony” lub „niezaliczony”. W szczególnych okolicznościach student może wystąpić do dziekana o przeprowadzenie komisyjnej weryfikacji uzyskanej oceny, w tym przypadku otrzymana ocena jest ostateczna. Niezaliczony przedmiot musi być odpłatnie powtórzony w całości lub w części zajęć, możliwa jest też realizacja przedmiotu równoważnego. Funkcjonujący na większości wydziałów Uczelni modelowy (wzorcowy) plan studiów przewiduje uzyskanie w semestrze 30 pkt ECTS. Na pierwszych dwóch latach studiów I stopnia odpowiada to ok. 30 jednostkom lekcyjnym (45 minut) zajęć w tygodniu, na końcowych semestrach duża część ECTS jest zaliczana w ramach przygotowania pracy dyplomowej.

⁷⁸³ Do 2018 roku student mógł wybrać jeden dowolny termin egzaminu oraz jeden termin poprawkowy.

⁷⁸⁴ W sesji zimowej i letniej są wyznaczone co najmniej po dwa terminy, w sesji jesiennej co najmniej jeden (na podstawie: *Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej*, tekst jednolity z 2023 roku, par. 8).

Przedmioty dzielą się ogólnie na techniczne i nietechniczne, te ostatnie (wychowanie fizyczne, lektoraty języków obcych, przedmioty „humanistyczne” itp.) są realizowane na ogół na pierwszych 3–4 semestrach studiów i stanowią niewielki odsetek wszystkich zajęć⁷⁸⁵. Praktyki zawodowe mogą być realizowane w Uczelni lub w podmiotach zewnętrznych. Jako praktyka zawodowa może być uznana praca zawodowa, staż lub wolontariat, jeśli efekty uczenia się osiągnięte w wyniku ich realizacji odpowiadają efektom określonym w programie studiów dla praktyk. Praktyki i ćwiczenia terenowe mogą odbywać się w dowolnym okresie roku akademickiego, zgodnie z programem studiów.

Przed rozpoczęciem zajęć w danym semestrze, w terminie wyznaczonym przez dziekana, student deklaruje przedmioty, które będzie realizował w tym semestrze. W ESS student jest rejestrowany na kolejne etapy studiów⁷⁸⁶. Dla każdego etapu studiów dziekan określa minimalne i pełne wymagania rejestracyjne, przy czym:

- spełnienie minimalnych wymagań rejestracyjnych umożliwia rejestrację warunkową studenta na kolejny etap studiów,
- spełnienie wymagań rejestracji pełnej określonych zarówno dla danego etapu studiów, jak też dla wszystkich etapów poprzedzających, powoduje uznanie etapów poprzedzających za zaliczone,
- wymagania rejestracji pełnej obejmują konieczność zaliczenia wszystkich przedmiotów obowiązkowych oraz koniecz-

⁷⁸⁵ Wychowanie fizyczne prowadzi Studium Wychowania Fizycznego i Sportu PW, lektoraty z języków obcych – Studium Języków Obcych PW. Większość przedmiotów humanistycznych na Uczelni w latach 1990–2008 prowadził Ośrodek Nauk Społecznych, przekształcony w 1998 roku w Kolegium Nauk Społecznych i Administracji. Od 2008 roku część przedmiotów humanistycznych prowadzi na Uczelni Wydział Administracji i Nauk Społecznych, a część realizują wydziały we własnym zakresie.

⁷⁸⁶ Przed wprowadzeniem na Politechnice Warszawskiej elastycznego systemu studiów okresem rozliczeniowym był rok akademicki (z wyjątkiem Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych, gdzie okresem rozliczeniowym był semestr). Student uzyskiwał rejestrację na kolejny rok po zaliczeniu wszystkich wymaganych programem przedmiotów. W przypadku niezaliczenia 1–2 przedmiotów rejestracja miała charakter warunkowy, z wyznaczonym przez dziekana terminem poprawy.

ność uzyskania łącznej sumy punktów, określonych w programie studiów dla wszystkich etapów poprzedzających⁷⁸⁷.

Po uzyskaniu wymaganej liczby punktów ECTS⁷⁸⁸ oraz po złożeniu pracy dyplomowej wykonanej pod kierunkiem promotora student może przystąpić do egzaminu dyplomowego. Egzamin dyplomowy odbywa się przed komisją powołaną przez dziekana, jest egzaminem ustnym przeprowadzanym w języku studiów. W skład komisji, oprócz przewodniczącego i członka, wchodzi promotor oraz recenzent pracy. W przypadku dyplomu magisterskiego promotor musi posiadać co najmniej stopień doktora. Wynik studiów jest określany na podstawie oceny będącej średnią ważoną wartości średniej wszystkich ocen z zaliczonych w trakcie studiów przedmiotów, oceny za pracę dyplomową oraz oceny za egzamin dyplomowy. W zależności od wartości tej średniej student na dyplomie może otrzymać ocenę dostateczną, dość dobrą, dobrą, ponaddobłą, bardzo dobrą lub celującą⁷⁸⁹.

Kształcenie doktorantów do 2018 roku odbywało się na Politechnice Warszawskiej na wydziałach, w ramach tzw. studiów doktoranckich, stopniowo wygaszanych do 2023 roku. Studia były prowadzone zgodnie z uchwalonym przez radę wydziału programem, który obejmował m.in. pracę naukową prowadzoną pod kierunkiem opiekuna naukowego (najczęściej promotora przyszłego doktoratu) oraz komplet przedmiotów do zaliczenia przez doktoranta. Występujące w programie studiów doktoranckich praktyki zawodowe realizowano w formie prowadzenia zajęć dydaktycz-

Po uzyskaniu wymaganej liczby punktów ECTS oraz po złożeniu pracy dyplomowej wykonanej pod kierunkiem promotora student może przystąpić do egzaminu dyplomowego. Egzamin dyplomowy odbywa się przed komisją powołaną przez dziekana, jest egzaminem ustnym przeprowadzanym w języku studiów.

⁷⁸⁷ *Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej*, op. cit., par. 22.

⁷⁸⁸ W celu uzyskania dyplomu ukończenia studiów pierwszego stopnia student musi uzyskać co najmniej 180 punktów ECTS, studiów drugiego stopnia – co najmniej 90 punktów ECTS, jednolitych studiów magisterskich – co najmniej 300 punktów ECTS (na podstawie: *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 76).

⁷⁸⁹ *Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej*, op. cit., par. 32.

W latach 2019–2021 kształcenie doktorantów odbywało się w pięciu Szkołach Doktorskich PW, od 2022 roku funkcjonuje jedna Szkoła Doktorska Politechniki Warszawskiej, jako jednostka interdyscyplinarna.

nych w wymiarze niemniejszym niż 10 oraz niewiększym niż 90 godzin rocznie. Studia doktoranckie trwały nominalnie 4 lata, kontrolę postępów w realizacji programu oraz decyzję w sprawie zaliczenia kolejnych lat podejmował kierownik studiów doktoranckich. Warunkiem ukoń-

czenia studiów doktoranckich było zrealizowanie programu studiów doktoranckich oraz uzyskanie, w drodze przewodu doktorskiego, stopnia naukowego doktora, nadanego uchwałą rady wydziału⁷⁹⁰. Szczegółowy opis procesu nadania stopnia doktora został przedstawiony w podrozdziale II.6.2.

W latach 2019–2021 kształcenie doktorantów odbywało się w pięciu szkołach doktorskich PW, od 2022 roku funkcjonuje jedna Szkoła Doktorska Politechniki Warszawskiej, jako jednostka interdyscyplinarna. Kształcenie doktoranta w Szkole trwa nominalnie 8 semestrów. W terminie miesiąca od rozpoczęcia kształcenia doktorant, za pośrednictwem dyrektora, składa wnioski do właściwej rady naukowej dyscypliny o wyznaczenie promotora. Wymagania związane z realizacją przez doktoranta programu kształcenia określa uchwalony przez Senat program kształcenia w Szkole, zawierający wykaz zajęć zorganizowanych i praktyk dydaktycznych. Zajęcia zorganizowane objęte programem kształcenia mogą być prowadzone przez Szkołę, jednostki organizacyjne PW lub inne podmioty kształcące doktorantów – w kraju i za granicą. Doktoranci Szkoły podlegają rozliczeniu semestralnemu na podstawie przedłożonego sprawozdania semestralnego. Decyzję o rejestracji lub odmowie rejestracji doktoranta na kolejny semestr podejmuje dyrektor Szkoły. W terminie 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia kształcenia doktorant składa do Komisji Nauki indywidualny plan badawczy uzgodniony z promotorem. W połowie okresu kształcenia jest przeprowadzana ocena śródokresowa przez specjalną komisję, powołaną przez Komisję Nauki. Ukończenie Szkoły wymaga łącznie speł-

⁷⁹⁰ Opracowanie własne na podstawie: *Regulamin studiów doktoranckich w Politechnice Warszawskiej z 2012 roku (z późn. zmianami)*.

nienia wymagań określonych w programie kształcenia oraz złożenia rozprawy doktorskiej wraz z pozytywną opinią promotora lub promotorów⁷⁹¹.

Na Politechnice Warszawskiej w procesie kształcenia studentów i doktorantów oprócz wydziałów i Szkoły Doktorskiej uczestniczą ogólnouczelniane jednostki o charakterze dydaktycznym. Należą do nich: Studium Języków Obcych, Studium Wychowania Fizycznego i Sportu oraz Centrum Studiów Zaawansowanych.

Studium Języków Obcych Politechniki Warszawskiej (SJO) działa nieprzerwanie od 1953 roku jako jednostka pozawydziałowa. Studium wykonuje zadania dydaktyczne wpisane w programy nauczania oraz zadania usługowe, rozwijające znajomość języków obcych u studentów i doktorantów. SJO dokonuje także oceny i poświadcza stopień biegłości językowej studentów i kandydatów na studia wszystkich rodzajów i stopni. Zajęcia odbywają się na wszystkich wydziałach PW na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, inżynierskich, magisterskich i doktorskich, w formie zajęć programowych przygotowujących do egzaminów oraz w formie zajęć wybieranych z szerokiej, wielotematycznej oferty kursów poegzaminacyjnych i specjalistycznych. W ciągu roku akademickiego SJO obsługuje kilkanaście tysięcy studentów, tworząc ok. 900 grup z różnych języków⁷⁹². Studenci preferują język angielski, są również zainteresowani językami niszowymi, jak np. japoński, chiński czy szwedzki. Studium przeprowadza obowiązkowe ogólnouczelniane egzaminy dla studentów i doktorantów oraz egzaminy doktorskie z języka obcego. Studium przeprowadza również egzaminy z języka obcego w ramach kwalifikacji na wyjazdy zagraniczne. W strukturze SJO działają dwie jednostki komercyjne – Ośrodek Języka Angielskiego oraz Ośrodek Języka Polskiego. Jednostki te oferują

⁷⁹¹ Opracowanie własne na podstawie: *Regulamin Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej*, uchwalony jako Załącznik do *Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 471/L/2024 z dn. 27 marca 2024 r.*

⁷⁹² Np.: w roku akademickim 2021/22 ok. 16 300 studentów w ok. 920 grupach; w roku akademickim 2023/24 – ok. 15 500 studentów w 895 grupach (na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2024).

płatne kursy językowe przygotowujące obcokrajowców do podjęcia studiów w języku angielskim i polskim. Studium Języków Obcych PW jest certyfikowanym centrum egzaminów z języków obcych British Council oraz egzaminu z języka polskiego.

Głównym zadaniem utworzonego w 1952 roku **Studium Wychowania Fizycznego i Sportu Politechniki Warszawskiej** jest prowadzenie zajęć wychowania fizycznego dla studentów zgodnie z planem i programem studiów. Realizacja zajęć odbywa się w ponad 20 dyscyplinach sportu, w których w latach 2019–2024 uczestniczyło ponad 5 000 osób rocznie⁷⁹³. Wspólnie z AZS PW Studium prowadzi liczne drużyny sportowe, a wraz z Samorządem Studentów PW organizuje wiele imprez sportowych, co wzbogaca uczelnianą ofertę kształcenia w obszarze kultury fizycznej i sportu.

Powołane w 2008 roku **Centrum Studiów Zaawansowanych (CSZ)** jest pozawydziałową jednostką organizacyjną, wykonującą zadania dydaktyczne, badawcze i usługowe w zakresie kształcenia na studiach drugiego i trzeciego stopnia. Służy temu interdyscyplinarna oferta zaawansowanych wykładów, konwersatoriów i seminariów, tworzona we współpracy z kadrą naukową PW, a także z naukowcami pracującymi w renomowanych, międzynarodowych ośrodkach naukowych. Celem oferty jest m.in. udostępnienie studentom i doktorantom PW dostępu do nauki i wiedzy w dziedzinach interdyscyplinarnych, na najwyższym poziomie, oraz poznanie różnorodnych metod nauczania wybitnych profesorów. Do zadań Centrum należy również obsługa organizacyjna i koordynacja międzywydziałowych projektów dydaktycznych Uczelni oraz prowadzenie projektów i grantów badawczych współfinansowanych przez instytucje pozauczelniane. W latach 2019–2024 oferta CSZ obejmowała rocznie od 7 do 10 wykładów podstawowych z obszaru nauk technicznych oraz od 10 do 15 wykładów specjalnych, w dużej części o charakterze humanistycznym. W wykładach tych uczestniczyło w ciągu roku od 700 do 800 osób, głównie doktorantów ze Szkoły Doktorskiej PW⁷⁹⁴.

⁷⁹³ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2024.

⁷⁹⁴ Ibidem oraz strona internetowa: www.csz.pw.edu.pl [dostęp: 12.08.2025].

II.8.4. Kształcenie w okresie pandemii COVID-19⁷⁹⁵

W trakcie trwania semestru letniego roku akademickiego 2019/20 szkolnictwo wyższe znalazło się w niezwykle trudnej sytuacji z powodu ogólnoświatowej pandemii COVID-19. Władze Politechniki Warszawskiej powołały w lutym 2020 roku Zespół ds. koordynacji działań prewencyjnych związanych z potencjalnym ryzykiem wystąpienia koronawirusa. Do zadań tego zespołu należało:

- działanie prewencyjne i tworzenie szczegółowych zasad postępowania wobec studentów, doktorantów i pracowników PW potencjalnie narażonych w związku z powrotem z obszarów utrzymującej się transmisji wirusa lub mających styczność z osobą zakażoną,
- monitorowanie narażonych na potencjalne ryzyko obszarów i grup w Uczelni,
- rekomendowanie działań w przypadku stwierdzenia zakażenia koronawirusem.

Wprowadzona w Polsce na początku marca 2020 roku obowiązkowa powszechna izolacja spowodowała, że Politechnika Warszawska w trybie pilnym musiała podjąć działania związane z bezprecedensowym rozpoczęciem kształcenia całkowicie w trybie zdalnym przez Internet. Wprawdzie Uczelnia miała już prawie dwudziestoletnie doświadczenie w prowadzeniu tego typu zajęć przez Ośrodek Kształcenia na Odległość OKNO, jednak nie na taką skalę i nie w tak szerokim zakresie. Zadanie kształcenia z wykorzystaniem technik na odległość Politechnika Warszawska postraktowała jako wyzwanie, które dało okazję do rozwoju nowych metod kształcenia. W trakcie tego okresu korzystano między innymi z takich zasobów, jak: platforma edukacyjna Moodle, system pracy grupowej na bazie Office 365, w tym przede wszystkim MS Teams do prowadzenia zajęć oraz weryfikacji efektów uczenia się; SharePoint Online/OneDrive – do przechowywania

⁷⁹⁵ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2008–2024.

i udostępniania dokumentów w chmurze Microsoft dla studentów i pracowników; Skype for Business do prowadzenia webinarów; Otwarte Zasoby Edukacyjne dla uczelni, Otwarte Zasoby Edukacyjne Politechniki Warszawskiej – e-materiały akademickie. Wprowadzono szereg środków mających na celu udzielenie pomocy studentom, np. obniżenie niektórych opłat za zajęcia dydaktyczne, obniżenie niektórych opłat za powtarzanie zajęć z powodu niezadowolających wyników w nauce, obniżenie opłat za domy studenckie, obniżenie wymagań rejestracyjnych o zajęcia niezrealizowane w tym roku akademickim.

W czerwcu 2020 roku przywrócono możliwość przeprowadzania stacjonarnych egzaminów dyplomowych, wznowiono działalność pracowni oraz uruchomiono stacjonarne laboratoria i zajęcia terenowe niemożliwe do przeprowadzenia w trybie zdalnym. Letnia oraz jesienna sesja egzaminacyjna w roku akademickim 2019/20 zostały przeprowadzone głównie w trybie zdalnym, w niewielkim zakresie w trybie stacjonarnym. We wrześniu 2020 roku, w związku z poprawą sytuacji epidemicznej w Polsce, zaplanowano trzy możliwe sposoby realizacji zajęć dydaktycznych w semestrze zimowym roku akademickiego 2020/21:

- zdalny – zajęcia prowadzone głównie z wykorzystaniem Internetu, a stacjonarne prowadzone w minimalnym zakresie, wyłącznie w sytuacjach, które powodowałyby uniemożliwienie zakończenia cyklu kształcenia w wymaganym czasie,
- zdalny mieszany – w przypadku przeważającej liczby przedmiotów zajęcia prowadzone w trybie zdalnym; przedmioty nauczane stacjonarnie, o kluczowym znaczeniu dla kierunku kształcenia, mogły stanowić w tym trybie do 20%,
- stacjonarny mieszany – zajęcia zdalne prowadzone dla dużych grup wykładowych i seminaryjnych oraz w przypadku, kiedy kontakt bezpośredni z wykładowcą nie jest konieczny, zajęcia stacjonarnie prowadzone we wszystkich pozostałych przypadkach, gdy możliwe jest zachowanie reżimu sanitarnego.

Kształcenie rozpoczęło się 1 października 2020 roku w przeważającej większości w trybie zdalnym mieszanym. Niestety, pogorszenie się sytuacji epidemiologicznej w kraju na przełomie października i listopada 2020 roku spowodowało ponowne wprowa-

dzenie obostrzeń w funkcjonowaniu Politechniki Warszawskiej. Począwszy od 19 października 2020 roku do końca roku 2020, na podstawie zarządzeń Rektora PW wszystkie zajęcia dydaktyczne (w tym praktyczne i sportowe) były prowadzone w formule zdalnej (szacunkowy udział zajęć zdalnych w całej PW na koniec roku 2020 wyniósł blisko 100%). Ponownie zalecono organizowanie zaliczeń i obron prac dyplomowych w trybie zdalnym, a w grudniu 2020 roku podjęto decyzję w sprawie przeprowadzenia zimowej sesji egzaminacyjnej w trybie zdalnym, przy użyciu środków komunikacji elektronicznej.

W ramach działań ogólnouczelnianych związanych z technikami uczenia na odległość zostały przygotowane rekomendacje dotyczące metod przeprowadzania zdalnych zaliczeń, egzaminów ustnych i pisemnych, realizacji egzaminów dyplomowych oraz metod weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się w tym trybie. Zostało uruchomione centrum pomocy składające się z forum wymiany bieżących doświadczeń związanych z nauczaniem zdalnym (kanał na platformie MS Teams) oraz strony internetowej zawierającej aktualne informacje dotyczące nauczania zdalnego. Narzędzia pracy zdalnej, w tym możliwość zdalnej weryfikacji efektów uczenia się, zostały udostępnione wszystkim nauczycielom akademickim oraz studentom PW. W ramach współpracy Ośrodka OKNO oraz Centrum Informatyzacji PW od 1 października 2020 roku została uruchomiona nowa wersja platformy zdalnego nauczania Moodle ePW, zintegrowana z uczelnianym systemem obsługi studentów USOS.

Od stycznia do czerwca 2021 roku, ze względu na przedłużającą się trudną sytuację epidemiczną, wszystkie zajęcia dydaktyczne w PW realizowane były w trybie zdalnym. Na uzasadniony wniosek dziekana, zaopiniowany przez Zespół ds. koordynacji działań prewencyjnych w Politechnice Warszawskiej związanych z potencjalnym ryzykiem wystąpienia koronawirusa, Rektor w uzasadnionych przypadkach, z zachowaniem wszystkich zaostrzonych zasad bezpieczeństwa, wyrażał zgodę na przeprowadzanie zajęć w trybie stacjonarnym. Zimowa, letnia oraz jesienna sesje egzaminacyjne w roku akademickim 2020/21 zostały przeprowadzone w trybie zdalnym. Tylko w uzasadnionych przypadkach dziekan mógł prosić Rektora o wyrażenie zgody na przeprowadzanie egzaminów w trybie stacjonarnym.

Z początkiem okresu wakacyjnego, w miarę poprawy sytuacji epidemicznej, rozpoczęto stopniowe przywracanie standardowych zasad funkcjonowania Uczelni. W związku z tym 1 października 2021 roku kształcenie rozpoczęło się w przeważającej większości w trybie stacjonarnym, a zajęcia w trybie zdalnym mogły być prowadzone wyłącznie dla dużych grup wykładowych i seminaryjnych. W trakcie trwania semestru zimowego roku akademickiego 2021/22 nastąpił całkowity powrót do prowadzenia wszystkich zajęć w tradycyjnej formie. Doświadczenia wyniesione z okresu pandemii pozwoliły na udoskonalenie metod prowadzenia zajęć w ramach zaocznych studiów na odległość prowadzonych przez OKNO, a także na szersze wykorzystywanie środków komunikacji elektronicznej w organizacji seminariów, kursów itp.

II.8.5. Studenci, doktoranci i absolwenci – dane liczbowe

Po 1989 roku w ciągu pierwszej dekady nastąpił znaczny wzrost liczby studentów Politechniki Warszawskiej. Dane liczbowe w tym zakresie przedstawia tabela 31.

Tabela 31

Liczba studentów Politechniki Warszawskiej w latach 1990–2000

Rodzaj studiów	R. akad. 1990/91	R. akad. 1991/92	R. akad. 1992/93	R. akad. 1993/94	R. akad. 1994/95	R. akad. 1995/96	R. akad. 1996/97	R. akad. 1997/98	R. akad. 1998/99	R. akad. 1999/00
Dzienne	11 200	12 100	13 500	14 391	15 262	15 951	17 323	18 943	19 962	21 084
Wieczorowe i zaoczne	1 200	1 500	1 600	2 122	2 494	3 262	4 125	5 642	6 772	7 975
RAZEM	12 400	13 600	15 100	16 513	17 756	19 213	21 448	24 585	26 734	29 049

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2000.

Liczba studentów studiów dziennych wzrosła w latach 1990–1999 niemal dwukrotnie, a wieczorowych i zaocznych ponad sześciokrotnie. W roku akademickim 2000/01 na Politechnice

Warszawskiej studiowało łącznie prawie 30 500 osób, co oznacza niemal 2,5-krotny wzrost w ciągu 10 lat. W tym samym okresie liczba nauczycieli akademickich spadła o ok. 10% (tabela 19), przez co bardzo wzrosło obciążenie dydaktyczne kadry akademickiej, nastąpił także wzrost liczebności grup studenckich, szczególnie wykładowych. W kolejnych latach, do roku 2010, liczba studentów PW uległa stabilizacji na poziomie ok. 31 000, co obrazuje tabela 32.

Tabela 32

Liczba studentów Politechniki Warszawskiej w latach 2000–2010

Rodzaj studiów	R. akad. 2000/01	R. akad. 2001/02	R. akad. 2002/03	R. akad. 2003/04	R. akad. 2004/05	R. akad. 2005/06	R. akad. 2006/07	R. akad. 2007/08	R. akad. 2008/09	R. akad. 2009/10
Dzienne*	21 377	22 218	22 245	21 879	21 491	21 584	21 421	21 867	22 816	23 797
Wieczorowe i zaoczne**	9 037	9 706	9 554	9 235	9 480	9 047	8 426	8 111	8 285	8 103
RAZEM	30 414	31 924	31 799	31 114	30 971	30 631	29 847	29 978	31 101	31 900

* Od roku akademickiego 2005/06 studia stacjonarne.

** Od roku akademickiego 2005/06 studia niestacjonarne.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2000–2010.

Poczynając od roku akademickiego 2010/11, nastąpił ponownie wzrost liczby studentów, przekraczając w 2014 roku poziom 34 000. Stopniowe zmniejszanie limitów rekrutacji na studia stacjonarne (spowodowane głównie niekorzystnymi zmianami demograficznymi) oraz spadek zainteresowania studiami niestacjonarnymi (z wyjątkiem zaocznych studiów na odległość) spowodowało szybki spadek liczby studentów PW, poczynając od ostatnich lat drugiej dekady XXI wieku, co obrazuje tabela 33. Wraz ze spadkiem liczby studentów nastąpił korzystny spadek średniej liczby studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego – wskaźnik ten w 2014 roku wynosił ok. 15, a w 2023 roku ok. 8.

Tabela 33

Liczba studentów Politechniki Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2010–2024

Rodzaj studiów	R. akad. 2010/11	R. akad. 2012/13	R. akad. 2014/15	R. akad. 2016/17	R. akad. 2018/19	R. akad. 2020/21	R. akad. 2021/22	R. akad. 2022/23	R. akad. 2023/24	R. akad. 2024/25
Stacjonarne	24 608	25 930	26 601	25 335	21 771	19 331	18 523	17 925	17 168	16 984
Niestacjonarne	8 111	8 100	7 668	6 839	6 285	5 487	4 644	4 109	3 683	3 497
RAZEM	32 719	34 030	34 269	32 174	28 046	24 818	23 167	22 034	20 851	20 478

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2010–2024.

Tabela 34

Liczba studiujących w podstawowych jednostkach organizacyjnych Politechniki Warszawskiej w latach 1996, 2010, 2022

Lp.	Podstawowa jednostka organizacyjna PW	1996	2010	2022
1	Wydział Administracji i Nauk Społecznych	–	1 810	823
2	Wydział Architektury	1 089	1 078	866
3	Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii	1 621	1 942	754
4	Wydział Chemiczny	900	1 258	1 046
5	Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych	3 065	3 473	3 468
6	Wydział Elektryczny	1 791	2 797	2 821
7	Wydział Fizyki	630*	408	358
8	Wydział Geodezji i Kartografii	979	1 623	1 028
9	Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej	436	420	346
10	Wydział Inżynierii Lądowej	1 846	2 354	1 239
11	Wydział Inżynierii Materiałowej	261	348	205
12	Wydział Inżynierii Środowiska	1 582	2 437	1 248
13	Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych	630*	868	1 259
14	Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa	1 047	1 937	1 502
15	Wydział Mechaniczny Technologiczny**	2 019	2 402	1 306
16	Wydział Mechatroniki	1 038	1 635	1 442
17	Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych	1 164	1 561	1 476

Lp.	Podstawowa jednostka organizacyjna PW	1996	2010	2022
18	Wydział Transportu	1 451	2 107	808
19	Wydział Zarządzania	–	1 648	810
20	Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych	448	613	362

* Dane dotyczą Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej, który został podzielony na Wydział Fizyki oraz Wydział Matematyki i Nauk Informacyjnych w 2002 roku.

** Do 2015 roku Wydział Mechaniczny Technologiczny nosił nazwę Wydziału Inżynierii Produkcji.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.96–31.08.2011 oraz w roku 2022.

W tabeli 34 przedstawiono dla porównania liczby studentów PW wg stanu na 31 grudnia w latach 1996, 2010 i 2023, w podziale na podstawowe jednostki organizacyjne.

Największym wydziałem Politechniki Warszawskiej pod względem liczby studentów (również pod względem liczby pracowników – patrz tabela 17) pozostaje Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych.

Dane przedstawione w tabelach 32–34 obejmują wszystkich studentów PW, w tym studiów zaocznych na odległość, prowadzonych przez Ośrodek OKNO oraz studiów anglojęzycznych. W przypadku uruchomionych w 2001 roku studiów zaocznych na odległość liczba studiujących była początkowo niewielka, rzędu 50–100 osób. Wraz ze wzrostem dostępu do Internetu zainteresowanie taką formą kształcenia było coraz większe. W roku 2011 liczba studentów studiów na odległość przekroczyła 500, w 2012 roku wynosiła 658 i systematycznie rosła, osiągając w 2016 roku poziom 1 004 osób, a w 2019 roku poziom 1 487. Od 2020 roku liczba studiujących zaocznie na PW przez Internet pozostaje na stałym poziomie ok. 1 500 osób⁷⁹⁶. W przypadku studiów angloję-

Największym wydziałem Politechniki Warszawskiej pod względem liczby studentów (również pod względem liczby pracowników) pozostaje Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych.

⁷⁹⁶ Opracowanie własne na podstawie: *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2020, oraz sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2021–2024.

zycznych dane dotyczące liczby studiujących w podziale na cudzoziemców i Polaków zostały przedstawione w tabeli 35.

Znaczny przyrost osób studiujących w języku angielskim na PW miał miejsce w drugiej dekadzie XXI wieku, przy czym w połowie tej dekady liczba obcokrajowców przekroczyła liczbę Polaków. Od początku lat 20. nastąpiła stabilizacja na poziomie ok. 2 000 osób, w tym ok. 60% cudzoziemców.

Dane dotyczące doktorantów PW – uczestników studiów doktoranckich – zostały umieszczone w tabeli 36.

Tabela 35

Liczba studentów studiów w języku angielskim w wybranych latach z okresu 1996–2024

Studenci	R. akad. 1996/97	R. akad. 2000/01	R. akad. 2003/04	R. akad. 2007/08	R. akad. 2010/11	R. akad. 2014/15	R. akad. 2017/18	R. akad. 2019/20	R. akad. 2021/22	R. akad. 2024/25
Cudzo- ziemcy	b.d.	b.d.	20	107	377	768	1 161	1 221	1 272	1 133
Polacy	b.d.	b.d.	368	482	683	894	870	854	940	864
RAZEM	ok. 100*	ok. 200*	388	589	1 060	1 662	2 031	2 075	2 212	1 997

* Szacunkowo, b.d. – brak danych..

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1996–2024.

Tabela 36

Liczba uczestników studiów doktoranckich w wybranych latach z okresu 1996–2018

Rodzaj studiów	R. akad. 1990/91	R. akad. 1993/94	R. akad. 1996/97	R. akad. 2000/01	R. akad. 2001/02	R. akad. 2004/05	R. akad. 2009/10	R. akad. 2012/13	R. akad. 2015/16	R. akad. 2018/19
Stacjo- narne	161	381	531	1 048	1 205	1 241	903	1 129	1 212	1 264
Niesta- cjonalne	–	–	211	189	205	59	44	50	46	22
RAZEM	161	381	742	1 237	1 410	1 300	947	1 179	1 258	1 286

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1996–2019.

Studia doktoranckie na PW były w latach 2018–2023 stopniowo wygaszane. W roku akademickim 2019/20 liczba uczestników tych studiów wynosiła jeszcze 985 (w tym niestacjonarnych 20), w następnym roku akademickim – 539 (w tym niestacjonarnych 10), w ostatnim roku funkcjonowania – 142 (w tym niestacjonarnych 3)⁷⁹⁷. W 2019 roku uruchomiono na podstawie *Ustawy* z 20 lipca 2018 roku pięć szkół doktorskich PW, na które przyjęto łącznie 158 osób. W roku akademickim 2020/21 szkoły doktorskie liczyły łącznie 546 uczestników, a w następnym – 633. Z dniem 1 października 2022 roku pięć szkół zostało przekształconych w jedną Szkołę Doktorską Politechniki Warszawskiej, liczącą 701 uczestników. W 2024 roku liczba doktorantów Szkoły Doktorskiej PW wynosiła 789 osób⁷⁹⁸.

Liczba absolwentów Uczelni w danym roku akademickim jest skorelowana z liczbą przyjętych na studia 4–5 lat wcześniej⁷⁹⁹. Na Politechnice Warszawskiej w latach 1990–1995 liczba osób, które uzyskały dyplom ukończenia studiów, wynosiła łącznie 8 748 osób. Wraz ze wzrostem liczby studentów pierwszego roku liczba absolwentów PW rosła w podobnym tempie, osiągając w 2000 roku poziom 3 279 osób (w latach 1996–2000 łącznie 11 571 osób)⁸⁰⁰. W pierwszej dekadzie XXI wieku nastąpiła pewna stabilizacja na poziomie średnim ok. 4 500 absolwentów rocznie, po czym nastąpił szybki wzrost i w roku akademickim 2016/17 liczba absolwentów przekroczyła wartość 7 500. Szczegółowe dane z lat 2001–2020 przedstawiono w tabeli 37.

⁷⁹⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej za rok 2023*, s. 31.

⁷⁹⁸ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej za rok 2023*; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej za rok 2024*.

⁷⁹⁹ Stosunek tych dwóch wielkości jest miarą tzw. sprawności studiowania, która do 2006 roku na Politechnice Warszawskiej oscylowała wokół wartości 60%. W przypadku różnego rodzaju studiów w systemie elastycznym, o różnym czasie trwania, precyzyjne określenie sprawności studiowania nie jest możliwe, dlatego w niniejszej części monografii to zagadnienie nie jest poruszone.

⁸⁰⁰ Liczby dotyczą absolwentów wszystkich rodzajów studiów łącznie. Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1996–2002.

Tabela 37

Liczba absolwentów Politechniki Warszawskiej wszystkich rodzajów studiów łącznie w latach 2001–2020

Rok akademicki	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Liczba absolwentów	3 860	4 287	4 866	4 706	4 830	4 474	4 628	4 093	4 584	5 395

Rok akademicki	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Liczba absolwentów	5 835	6 497	6 278	6 506	6 705	6 672	7 559	6 865	6 321	5 432

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2000–2020.

Łącznie w okresie pierwszych 35 lat Trzeciej Rzeczypospolitej Politechnika Warszawska wypromowała 151 524 absolwentów.

Poczynając od roku akademickiego 2017/18, nastąpił spadek liczby absolwentów i ta tendencja utrzymuje się w pierwszych latach

trzeciej dekady XXI wieku:

- rok akademicki 2020/21 – 5 723 absolwentów,
- rok akademicki 2021/22 – 5 201 absolwentów,
- rok akademicki 2022/23 – 4 856 absolwentów,
- rok akademicki 2023/24 – 5 032 absolwentów.

Podsumowując trzy kolejne dekady, od 1990 roku Politechnikę Warszawską ukończyło:

- w latach 1990–2000 – 20 319 osób,
- w latach 2001–2010 – 45 723 osoby,
- w latach 2011–2020 – 64 670 osób.

W ostatnich latach, tj. 2021–2024, liczba absolwentów wyniosła 20 812, a zatem łącznie w okresie pierwszych 35 lat Trzeciej Rzeczypospolitej Politechnika Warszawska wypromowała **151 524 absolwentów**.

II.8.6. Wymiana międzynarodowa i studenci zagraniczni

W czasach PRL-u **wymiana międzynarodowa studentów** odbywała się głównie w obrębie krajów socjalistycznych, w ramach centralnie sterowanej polityki edukacyjnej. Wyjazdy na studia bądź praktyki do tzw. krajów zachodnich dotyczyły niewielkiej liczby osób, o czym była mowa w pierwszej części tego tomu. W przełomowym roku akademickim 1989/90 Politechnika Warszawska włączyła się aktywnie w realizację międzynarodowych projektów z zakresu kształcenia inżynierów, finansowanych przez Wspólnotę Europejską. W ramach programu TEMPUS⁸⁰¹ w latach 1990–1994 na uczelnie w: Wielkiej Brytanii, Danii, Francji, Belgii, Grecji, Holandii, Irlandii, Portugalii, Niemczech oraz we Włoszech wyjechało łącznie 333 studentów PW. W tym okresie do Politechniki Warszawskiej przyjechało łącznie 90 studentów z: Wielkiej Brytanii, Danii, Niemiec, Włoch i Czechosłowacji⁸⁰². Najczęściej były to krótkie pobyty (jednosemestralne) studentów ostatnich lat studiów, organizowane dzięki kontaktom naukowym ich opiekunów. Rozwój programu TEMPUS i coraz szerszy dostęp polskich uczelni do innych unijnych programów wspierających, spowodował zmiany organizacyjne w Biurze Współpracy z Zagranicą PW. Utworzone samodzielne stanowisko ds. programów międzynarodowych zostało podporządkowane powołanemu w 1996 roku Pełnomocnikowi Rektora ds. programów międzynarodowych.

Rok później Polska uzyskała prawo do uczestnictwa w programie edukacyjnym Socrates, w ramach którego funkcjonował Erasmus – zakrojony na szeroką skalę europejski program wymiany studentów⁸⁰³.

⁸⁰¹ Informacje na temat programu TEMPUS zostały przedstawione w podrozdziale II.7.3.

⁸⁰² *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/1994*, rozdział 5.

⁸⁰³ Program Erasmus, którego nazwa nawiązuje do imienia Erazma z Rotterdamu, został powołany w roku 1987 z myślą o propagowaniu i ułatwianiu wymiany studentów między uczelniami krajów Wspólnoty Europejskiej. W latach 1995–2006 Erasmus wchodził w skład utworzonego wówczas programu wspólnotowego Socrates, wspierającego międzynarodową współpracę w sferze edukacji (w tym czasie funkcjonowała nazwa Socrates-Erasmus). W latach 2007–2013 Erasmus został częścią nowego programu edukacyjnego „Uczenie się przez całe życie” (LLP), a od roku 2014 działa „samodzielnie” pod nazwą Erasmus+.

Erasmus umożliwiał mobilność studentów w celu zrealizowania okresu studiów w uczelni w innym kraju lub odbycia stażu/praktyki w zagranicznym przedsiębiorstwie albo instytucji szkoleniowej/badawczej. Uczelnie lub przedsiębiorstwa musiały mieć status partnerski, czyli zadeklarowane uczestnictwo w programie. Uczelnie partnerskie umożliwiały nieodpłatne studia, natomiast część kosztów utrzymania była pokrywana z grantów programu Erasmus. Ponieważ granty nie wystarczały na pokrycie w pełni tych kosztów, początkowe uczestnictwo studentów PW nie było liczne – do 2001 roku wyjeżdżało średnio ok. 100 osób rocznie. W tej sytuacji Uczelnia podjęła decyzję o wspieraniu wyjeżdżających stypendiami z własnego funduszu stypendialnego. Dzięki temu liczba wyjeżdżających w ramach programu Erasmus zaczęła rosnąć, przekraczając 300 osób w 2006 roku⁸⁰⁴. Wzrosła również liczba przyjeżdżających studentów obcokrajowców, którzy, podobnie jak Polacy za granicą, podejmowali najczęściej studia jednosemestralne.

Ważnym elementem sprzyjającym temu rozwojowi było wprowadzenie w Uczelni europejskiego systemu punktów kredytowych ECTS. Opiekunowie (koordynatorzy) studentów z PW i z uczelni zagranicznych mogą uzgadniać indywidualne programy studiów z wymaganą do uzyskania liczbą ECTS (tzw. Learning Agreement), co pozwala na zaliczenie „zagranicznego” etapu studiów na uczelni macierzystej. Systemowym rozwiązaniem wspierającym wymianę międzynarodową studentów było powołanie w 2003 roku Uczelnianego Punktu Kontaktowego Europejskich Programów Badawczych oraz Uczelnianej Agencji Programów Edukacyjnych w strukturze Centrum Współpracy Międzynarodowej Politechniki Warszawskiej (CWM PW)⁸⁰⁵. W tabeli 38 przedstawiono liczby studentów PW wyjeżdżających za granicę oraz liczby studentów cudzoziemców przyjeżdżających do PW w ramach programu Erasmus w 2006 roku, w podziale na kraje partnerskie.

⁸⁰⁴ *Sprawozdanie rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2005–31.08.2006.*

⁸⁰⁵ Centrum Współpracy Międzynarodowej PW powstało w 2003 roku, w miejsce Biura Współpracy Zagranicznej PW.

Tabela 38

Kraje i liczby studentów PW wyjeżdżających oraz studentów cudzoziemców przyjeżdżających do Politechniki Warszawskiej w ramach programu Erasmus w 2006 roku

Lp.	Kraj	Liczba studentów wyjeżdżających	Liczba studentów przyjeżdżających
1	Austria	10	1
2	Belgia	12	6
3	Czechy	5	0
4	Dania	33	0
5	Finlandia	3	0
6	Francja	46	8
7	Grecja	4	0
8	Hiszpania	27	26
9	Holandia	20	0
10	Litwa	0	1
11	Malta	2	0
12	Niemcy	61	3
13	Norwegia	2	0
14	Portugalia	8	1
15	Słowacja	0	2
16	Słowenia	0	1
17	Szwecja	11	1
18	Turcja	0	2
19	Wielka Brytania	18	3
20	Włochy	42	10
RAZEM		304	65

Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2006–31.08.2007*, s. 106.

W 2007 roku Erasmus został częścią nowego programu edukacyjnego „Uczenie się przez całe życie” (Lifelong Learning Programme – LLP). Realizowany w latach 2007–2013 LLP miał na celu jeszcze większe wzmocnienie współpracy w obszarze edukacji, w tym wspieranie wymiany studentów i nauczycieli z krajów członkowskich i kandydujących do członkostwa w UE oraz krajów EFTA. Narodową agencją programu LLP w Polsce była Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, z którą Politechnika Warszawska podpisywała co roku kontrakty na realizację programu Erasmus. Administrowaniem programu oraz wsparciem jego beneficjentów (zarówno studentów PW, jak i cudzoziemców) zajmowała się Uczelniana Agencja Programów Edukacyjnych CWM PW. Liczba wyjeżdżających studentów PW pozostała na poziomie 300–350 osób, natomiast systematycznie rosła liczba studentów obcokrajowców: w 2007 roku było ich 97, a w 2010 roku już 235. W ostatnich dwóch latach funkcjonowania LLP (2012–2013) w ramach programu Erasmus wyjechało na studia za granicę łącznie 569 studentów PW, w tym samym okresie na Politechnice Warszawskiej studiowało 591 cudzoziemców⁸⁰⁶. Liczba tych ostatnich przewyższyła liczbę Polaków, ta tendencja utrzymała się w następnych latach.

W roku 2014 dotychczasowy program LLP Erasmus został zastąpiony nowym programem Erasmus+. Ideą tego programu jest rozwój umiejętności jego uczestników, poprawa jakości oraz zwiększanie ich szans na zatrudnienie, a także modernizacja systemów edukacji, szkoleń i wspierania młodzieży akademickiej. Program Erasmus+ umożliwia zagraniczną mobilność – wyjazdy w celach edukacyjnych (np. podjęcie studiów lub pracy, odbycie szkoleń lub zaangażowanie się w wolontariat) studentów, kadry edukacyjnej i pracowników uczelni. Program wspiera także budowę partnerstw między szkołami wyższymi czy przedsiębiorstwami w celu wzmacniania innowacyjności i pogłębiania wiedzy. Dodatkowo od 2015 roku istnieje możliwość wymiany w celach edukacyjnych studentów i kadry akademickiej z krajami partnerskimi spoza UE. W latach 2014–2024 w ramach progra-

mu Erasmus+ wyjechało na studia za granicę łącznie 2 642 studentów PW, w tym czasie na Uczelni studiowało 3 877 studentów z zagranicznych uczelni partnerskich⁸⁰⁷. W tabeli 39 przedstawiono te dane w podziale na poszczególne lata.

Tabela 39

Wyjazdy i przyjazdy studentów na studia w ramach programu Erasmus+ w latach 2014–2024

Rok akademicki	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Liczba wyjazdów	321	304	290	294	280	275	103	231	297	247
Liczba przyjazdów	324	358	377	430	428	396	247	474	422	423

Opracowanie własne na podstawie: *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2020, s. 303; *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024*.

Widoczny spadek wyjazdów i przyjazdów w roku akademickim 2020/21 był spowodowany pandemią COVID-19. Na początku trzeciej dekady XXI wieku najpopularniejszym krajem wśród studentów PW była Hiszpania (ok. 28% wyjeżdżających w latach 2022–2023), również z Hiszpanii przyjeżdżała największa liczba studentów na studia w Politechnice Warszawskiej (ok. 33% przyjeżdżających w latach 2022–2023) w ramach programu Erasmus+. Z kolei najwięcej studentów wyjeżdżało z Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych (ok. 25%), który to wydział był też najczęściej wybierany przez cudzoziemców (ok. 33%)⁸⁰⁸. Szczegółowe dane dotyczące wyjazdów w 2023 roku przedstawiono w tabeli 40.

⁸⁰⁷ *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, op. cit., s. 303.

⁸⁰⁸ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2023*.

Tabela 40

Kraje i liczby studentów Politechniki Warszawskiej wyjeżdżających oraz studentów cudzoziemców przyjeżdżających do PW w ramach programu Erasmus+ w 2021 roku

Lp.	Kraj	Liczba studentów wyjeżdżających	Liczba studentów przyjeżdżających
1	Austria	6	0
2	Belgia	9	1
3	Bułgaria	1	0
4	Chorwacja	3	6
5	Czechy	1	2
6	Dania	9	0
7	Estonia	1	1
8	Finlandia	1	0
9	Francja	11	106
10	Grecja	6	18
11	Hiszpania	62	155
12	Holandia	2	2
13	Irlandia	4	0
14	Litwa	5	3
15	Niemcy	24	20
16	Norwegia	2	0
17	Portugalia	26	34
18	Rumunia	0	2
19	Słowacja	2	1
20	Słowenia	5	5
21	Szwecja	6	2
22	Turcja	4	63
23	Węgry	11	3
24	Włochy	40	51
25	Wielka Brytania	0	1
RAZEM		231	474

Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2021.*

Oprócz możliwości studiowania na zagranicznej uczelni program Erasmus+ wspiera wyjazdy studentów na praktyki/staże realizowane w partnerskich zagranicznych przedsiębiorstwach, uniwersytetach czy też placówkach naukowo-badawczych. W latach 2014–2024 z tej możliwości skorzystało łącznie 241 studentów Politechniki Warszawskiej.

Jednym z realizowanych przez Politechnikę Warszawską projektów programu Erasmus+ było rozszerzenie współpracy z krajami spoza UE, takimi jak: Chiny, Gruzja, Indonezja, Kazachstan, Korea Południowa, Taiwan i Ukraina. W latach 2016–2023 sfinansowano studia ok. 50 osób z tych krajów. Kolejny projekt, w którym uczestniczy Uczelnia, to powołany w 2004 roku Erasmus Mundus, funkcjonujący od 2014 roku w programie Erasmus+ jako projekt „Akcja 1 – Wspólne studia magisterskie Erasmus Mundus”. Wspólne studia magisterskie są to studia drugiego stopnia o międzynarodowym charakterze, prowadzone przez konsorcja uczelni. W skład konsorcjum muszą wchodzić co najmniej trzy uczelnie z trzech różnych krajów uczestniczących w programie Erasmus+. Politechnika Warszawska w latach 2014–2020 realizowała cztery projekty Erasmus Mundus koordynowane przez uczelnie francuskie (jeden sprzed 2014 roku), w ramach których studiowały łącznie 183 osoby (138 cudzoziemców oraz 45 Polaków). Od 2020 roku Uczelnia realizuje 3 projekty, a zainteresowanie programem znacząco wzrosło – w latach 2021–2023 wzięło w nim udział łącznie 139 studentów z Polski i z zagranicy⁸⁰⁹.

Politechnika Warszawska uczestniczy także w innych międzynarodowych programach edukacyjnych, o mniejszej skali i zakresie. Należy tu wyróżnić program Athens, oferujący zaawansowane intensywne kursy z dziedziny nauk technicznych. Utworzony w 1997 roku Athens to prestiżowy projekt mający na celu realizację zajęć dydaktycznych w grupach międzynarodowych, składających się ze studentów czołowych europejskich

⁸⁰⁹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2021–2023.

uczelni technicznych⁸¹⁰. Studenci wyjeżdżają do uczelni partnerskich 2 razy w roku na 1 tydzień. Każdy pobyt obejmuje dwie obowiązkowe części: pięciodniowy intensywny kurs (30 godzin) oraz program kulturalny (ok. 10 godzin). W sumie osoba studiująca może uzyskać 2–3 punkty ECTS przyznawane przez uczelnię macierzystą po przedstawieniu certyfikatu z uzyskaną oceną. Politechnika Warszawska przystąpiła do programu Athens w 2006 roku. Początkowo w każdej tygodniowej sesji oferowano dwa kursy przygotowane przez Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych, od 2010 roku trzeci kurs przygotowuje Wydział Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa. Zainteresowanie kursami rośnie systematycznie: od poziomu 23 wyjazdów studentów PW i 20 przyjazdów studentów zagranicznych w listopadzie 2006 roku do poziomu odpowiednio 266 i 108 osób w 2023 roku⁸¹¹.

Oprócz europejskich projektów edukacyjnych i umów związanych z mobilnością studentów Politechnika Warszawska realizuje taką współpracę w ramach porozumień bilateralnych z uczelniami pozaeuropejskimi⁸¹².

Na początku lat 90. XX wieku **liczba studentów zagranicznych** studiujących na Politechnice Warszawskiej znacznie zmalała, co wynikało m.in. z przerwania umów rządowych o współpracę z krajami byłego bloku wschodniego, a także z Wietnamem czy

⁸¹⁰ W skład sieci Athens w 2021 roku wchodziły: Aristotle University of Thessaloniki (Grecja), Budapest University of Technology and Economics (Węgry), Czech Technical University in Prague (Czechy), Delft University of Technology (Holandia), Instituto Superior Técnico (Portugalia), Istanbul Technical University (Turcja), Katholieke Universiteit Leuven I Université Catholique de Louvain (Belgia – uznawane za jednego partnera), Norwegian University of Science and Technology (Norwegia), Politecnico di Milano (Włochy), Universidad Politécnica de Madrid (Hiszpania), University Politehnica of Bucharest (Rumunia), Technische Universität München (Niemcy), Technische Universität Wien (Austria), **Politechnika Warszawska** (Polska) oraz ParisTech (Francja) (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2021*).

⁸¹¹ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechnik Warszawskiej w okresie 1.09.2010–31.08.2011*, s. 163, oraz *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, op. cit., s. 311.

⁸¹² W 2023 roku w ramach umów bilateralnych za granicę wyjechało 26 studentów PW, a przyjechało 69 studentów cudzoziemców (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechnik Warszawskiej w roku 2023*, s. 104).

też z niektórymi państwami arabskimi. Umieędzynarodowienie studiów stało się jednym z priorytetów polityki edukacyjnej Uczelni. W roku akademickim 1993/94 zostały uruchomione na dwóch kierunkach studia w języku angielskim, które były stopniowo rozwijane (w 2024 roku 16 wydziałów PW prowadziło studia anglojęzyczne), o czym była mowa w podrozdziale II.8.1. Dzięki temu rosła liczba studentów obcokrajowców – uczestników tych studiów – od kilkudziesięciu w latach 90. XX wieku do 1 133 w roku 2024. Rosła również liczba studentów uczelni zagranicznych, przyjeżdżających w ramach europejskich programów wymiany (przede wszystkim Erasmus), od kilkudziesięciu w latach 90. XX wieku do ponad 400 w pierwszych latach trzeciej dekady XXI wieku⁸¹³. Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku pojawiła się formalna możliwość podejmowania studiów przez obywateli państw UE na podobnych zasadach, jakie dotyczą obywateli Polski. Warunkiem jest posiadanie świadectwa ukończenia szkoły średniej równoważnego polskiej maturze. Politechnika Warszawska opracowała szczegółowe zasady przyjęć nie tylko obywateli z UE, ale i z innych krajów (szczególnie polskiego pochodzenia obywateli Ukrainy i Białorusi) na studia zarówno anglojęzyczne, jak i prowadzone w języku polskim. Na te ostatnie rekrutacja odbywa się na warunkach konkursowych, a same studia są dostępne bez odpłatności lub w drodze odpłatności, na podstawie decyzji Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (do 2018 roku Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej).

Rekrutacja jest prowadzona także na mocy odpowiednich ustaw obejmujących obywateli UE, posiadaczy Karty Polaka lub karty stałego pobytu oraz na mocy programów specjalnych, szczególnie wspierających obywateli Ukrainy po wybuchu wojny z Rosją w 2022 roku. Dla kandydatów-cudzoziemców są organizowane przez Centrum Współpracy Międzynarodowej i Studium Języków Obcych kursy językowe (j. angielski i j. polski) oraz kursy przygotowawcze do egzaminu wstępnego (dla kandydatów spoza UE bez odpowiednich certyfikatów). Nowi studenci studiów w języku angielskim, przyjęci na rok akademic-

⁸¹³ Patrz tabele: 38, 39 i 40.

ki 2023/24, pochodzili z 71 krajów, najwięcej z Turcji (15,2%), Indii (14,3%) oraz Chin (7,7%)⁸¹⁴.

Liczba studentów zagranicznych przyjmowanych na studia w języku polskim wzrosła znacznie od 2022 roku, głównie z powodu napływu studentów z Ukrainy. We wcześniejszych latach wynosiła średniorocznie ok. 140 osób, natomiast w latach 2023–2024 osiągnęła poziom ok. 280 osób, przy czym ostateczna liczba rozpoczynających studia stanowiła ok. 70% przyjętych. Nowi studenci studiów polskojęzycznych pochodzili z 15 krajów, zdecydowana większość z Ukrainy (ok. 50%) oraz z Białorusi (ok. 37%)⁸¹⁵.

W roku akademickim 2024/25 studiowało na Politechnice Warszawskiej:

- w języku polskim 484 cudzoziemców,
- w języku angielskim 1 133 cudzoziemców,
- w ramach programu Erasmus+ 423 cudzoziemców.

Daje to łączną liczbę 2 040 studentów zagranicznych (z pominięciem pobytów krótkoterminowych), co stanowiło 10% wszystkich studiujących w Politechnice Warszawskiej (20 478 studentów w roku akademickim 2024/25)⁸¹⁶.

Centralną koordynacją procesu rekrutacyjnego wszystkich kandydatów zagranicznych na studia w Politechnice Warszawskiej zajmuje się Biuro Studentów Międzynarodowych – International Students Office (ISO) – funkcjonujące w strukturze Centrum Współpracy Międzynarodowej PW. ISO udziela kompleksowych informacji związanych z aplikowaniem na studia na PW i pobytem w Polsce (w tym: legalizacja pobytu, kwestie wizowe, ubezpieczenie, opieka zdrowotna, zakwaterowanie, procedury uczelniane), a także prowadzi portal internetowy www.students.pw.edu.pl. Ponadto aktywnie wspiera integrację studentów międzynarodowych ze środowiskiem akademickim PW i organizacjami studenckimi. Biuro

⁸¹⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2023*.

⁸¹⁵ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w latach 2012–2024.

⁸¹⁶ Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024*.

ISO jest również zaangażowane w działania związane z promocją studiów anglojęzycznych wśród kandydatów zagranicznych, m.in. przez udział w targach organizowanych przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej dla kandydatów z państw bałtyckich, arabskich, azjatyckich i afrykańskich, a także w Drzwiach Otwartych PW. W ramach ogólnouczelnianego projektu IDUB w połowie 2023 roku uruchomiono w Gmachu Głównym PW stacjonarny punkt obsługi zagranicznych studentów i doktorantów – Welcome Point, w którym osoby nowo przybyłe na Uczelnię otrzymują niezbędne informacje i pomoc w początkowym okresie ich pobytu w Polsce. Welcome Point jest otwarty dla studentów zagranicznych (studia regularne oraz pobyty krótkoterminowe, np. w ramach programu Erasmus+ i wymiany bilateralnej), zagranicznych doktorantów, a także zagranicznych pracowników (np. stażystów, stypendystów czy też *visiting professors*).

II.8.7. Kształcenie na odległość i kształcenie ustawiczne

Politechnika Warszawska należy do liderów polskich uczelni, które wprowadzają nowatorskie formy kształcenia. W 2001 roku został utworzony **Ośrodek Kształcenia na Odległość (OKNO)**, o którym była już mowa w poprzednich rozdziałach. Ośrodek powołano jako ogólnouczelnianą jednostkę pozawydziałową w celu prowadzenia działalności dydaktycznej i badawczej w zakresie metod i technik kształcenia na odległość. Wkrótce stał się pewnego rodzaju „poligonem doświadczalnym” w opracowywaniu i wdrażaniu nowych technik i form kształcenia inżynierów. Na samym początku działalności opracowano zestawy podręczników multimedialnych dla przedmiotów objętych programem studiów pierwszego roku. Powstał portal internetowy OKNO, w którym umieszczono materiały dydaktyczne dla uruchamianych Zaocznych Studiów Inżynierskich na Odległość. Zajęcia na tych studiach rozpoczęły się już we wrześniu 2001 roku na czterech specjalnościach: Informatyka przemysłowa, Inżynieria komputerowa, Techniki multimedialne i mechatronika. Wydziałami prowadzącymi były: Wydział Elektryczny, Wydział Elektroniki

i Technik Informatycznych oraz Wydział Mechatroniki. W postępowaniu kwalifikacyjnym przyjęto 256 osób, z których studia podjęło 220 osób. W kolejnych latach liczba studiujących była niestabilna, szacowana na ok. 150 osób rocznie. We wrześniu 2003 roku uruchomiono pierwszą edycję 3-semestralnych studiów podyplomowych „Informatyka i techniki Internetu”, a do 2004 roku Ośrodek opracował 31 przedmiotów przez Internet oraz materiały na zjazdy. W roku akademickim 2005/06 rozpoczęto kształcenie na poziomie magisterskich studiów uzupełniających na kierunku Informatyka, przyjmując 44 studentów. Powołana w 2007 roku Rada Programowa OKNO PW dostosowała programy studiów do obowiązujących standardów i począwszy od roku akademickiego 2008/09 pod nadzorem OKNO PW były prowadzone niestacjonarne (zaoczne) studia:

- czteroletnie inżynierskie (pierwszego stopnia) na kierunkach:
 - Informatyka (Wydział Elektryczny),
 - Elektronika i telekomunikacja (Wydział Elektroniki i Technik Informatycznych),
 - Automatyka i robotyka (Wydział Mechatroniki),
- dwuletnie magisterskie (drugiego stopnia) na kierunku Informatyka (Wydział EiTI),
- roczne podyplomowe „Informatyka i techniki Internetu”.

W następnych latach oferta studiów magisterskich została uzupełniona o dwa kierunki: Informatyka stosowana oraz Automatyka, robotyka i informatyka przemysłowa. Zainteresowanie studiami na odległość rosło w miarę coraz lepszego dostępu do sieci Internet, w roku akademickim 2012/13 łączna liczba studentów zaocznych studiów na odległość I i II stopnia w OKNO PW wynosiła 658, cztery lata później wyniosła 1 004, a w roku akademickim 2019/20 osiągnęła poziom 1 487 osób⁸¹⁷. Ze względu na ograniczone możliwości realizacyjne liczba osób przyjmowanych na studia w latach 2021–2024 pozostała na stałym poziomie (ok. 300), chociaż liczba kandydatów przekraczała ponaddwukrotnie liczbę oferowanych miejsc.

⁸¹⁷ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2002–2020.

W związku z tym ogólna liczba studiujących wynosiła rocznie ok. 1 500 osób. Po ponad 20 latach działalności Ośrodek Kształcenia na Odległość dysponuje bogatym zapleczem sprzętowym i programistycznym wspomagającym prowadzenie studiów. Zajęcia są prowadzone wg opracowanego przez OKNO PW modelu kształcenia na odległość SPRINT (Studia PRzez INTerNet) przez pracowników wydziałów realizujących oferowane kierunki studiów (Wydział Elektroniki i Technik Informacyjnych, Wydział Elektryczny oraz Wydział Mechatroniki), a także przez nauczycieli akademickich z Wydziału Matematyki i Nauk Informacyjnych, Wydziału Fizyki oraz Wydziału Inżynierii Produkcji. Do prowadzenia zajęć dydaktycznych na studiach pierwszego i drugiego stopnia od 2020 roku jest używana platforma Moodle, nazwana Moodle ePW zintegrowana z uczelnianym systemem obsługi studiów USOS. Każdy koordynator przedmiotu udostępnionego w systemie USOS może samodzielnie utworzyć kurs w systemie. Ponadto używana jest osobna platforma Moodle do wspomagania zajęć podyplomowych prowadzonych na PW oraz platforma otwartych, bezpłatnych e-materiałów edukacyjnych dostępnych dla wszystkich studentów⁸¹⁸. Ośrodek stale rozwija ogólnouczelnianą platformę LeOn oraz platformę zdalnego nauczania LeIA. Należy podkreślić, że doświadczenia i narzędzia, którymi dysponuje OKNO, zostały w pełni wykorzystane podczas pandemii COVID-19, kiedy w latach 2020–2021 wszystkie zajęcia na Politechnice Warszawskiej odbywały się zdalnie, o czym była mowa w podrozdziale II.8.4.

Kształcenie ustawiczne jest to proces ciągłego rozwijania i doskonalenia zdobytej wcześniej wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Stanowi kluczowy element współczesnej edukacji, który pozwala dorosłym adaptować się do szybko zmieniającego się świata, awansować w karierze lub zmieniać ścieżkę zawodową. Kształcenie ustawiczne, coraz częściej zastępowane nazwą „kształcenie przez całe życie” (odpowiednik angielskiego *Lifelong learning*), obejmuje m.in. takie formy, jak kursy dokształcające, studia podyplomowe czy też Uniwersytety Trzeciego Wieku.

⁸¹⁸ Ibidem.

Politechnika Warszawska kontynuowała po 1989 roku prowadzenie licznych kursów i **studiów podyplomowych**, spełniając w ten sposób jedno ze swoich statutowych zadań, jakim jest dokształcanie kadr w celu uzupełnienia lub zdobycia najnowszej wiedzy. Na początku lat 90. dominującą formą były kursy specjalistyczne – np. w roku akademickim 1991/92 PW oferowała 75 takich kursów (1 090 uczestników), a studiów podyplomowych jedynie 8 (160 uczestników)⁸¹⁹. Stopniowo liczba kursów specjalistycznych zmalała niemal do zera, a liczba studiów podyplomowych wzrosła wielokrotnie. Pod koniec pierwszej dekady XXI wieku na Uczelni uruchamiano rocznie ok. 60 edycji studiów podyplomowych, w których uczestniczyło ponad 2 000 osób⁸²⁰. W drugiej dekadzie liczba edycji spadła do poziomu ok. 50 rocznie, zmalała również liczba uczestników (średnio 1 500 rocznie). Na początku trzeciej dekady XXI wieku liczba uruchamianych w ciągu roku edycji studiów podyplomowych pozostała na podobnym poziomie (ok. 50 rocznie), natomiast liczba uczestników, po niewielkim spadku rzędu 10–12%, zaczęła rosnąć i w roku akademickim 2023/24 wynosiła 1 671 osób⁸²¹.

Studia podyplomowe są uruchamiane decyzją rektora, natomiast ich regulamin oraz program (od 2019 roku) uchwała Senat Uczelni. W latach 90. tematyka studiów podyplomowych dotyczyła głównie zagadnień związanych z wykorzystaniem szybko rozwijających się technik komputerowych w projektowaniu, automatyzacji produkcji itp. Zakres tematyczny był ciągle rozszerzany, np. w roku akademickim 2019/20 obejmował 16 kierunków kształcenia, takich jak:

- Architektura i planowanie przestrzenne,
- Bezpieczeństwo i higiena pracy,
- Budownictwo i inżynieria lądowa i wodna,

⁸¹⁹ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94*, s. 19.

⁸²⁰ W roku akademickim 2009/10 uruchomiono 59 studiów podyplomowych z liczbą uczestników 2 309, rok później 68 studiów z udziałem 2 468 osób (na podstawie: *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 2010/11*).

⁸²¹ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej za lata 2020–2024.

- Elektronika i automatyka,
- Elektryczność i energia,
- Interdyscyplinarne programy i kwalifikacje obejmujące technologie informacyjno-komunikacyjne,
- Inżynieria chemiczna i procesowa,
- Mechanika i metalurgia,
- Pojazdy samochodowe, statki i samoloty,
- Projektowanie i administrowanie baz danych i sieci,
- Surowce (szkło, papier, tworzywo sztuczne i drewno),
- Technologie teleinformacyjne,
- Technologie związane z ochroną środowiska,
- Transport,
- Tworzenie i analiza oprogramowania i aplikacji,
- Zarządzanie i administracja⁸²².

Podobnie jak w przypadku liczby kierunków studiów podyplomowych, liczba jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej prowadzących te studia szybko rosła, od kilku na początku lat 90. ubiegłego wieku do prawie wszystkich jednostek podstawowych (16 wydziałów i kolegium) i jednej pozawydziałowej w połowie drugiej dekady XXI wieku. Później to zaangażowanie nieco zmalało, w latach 2019–2024 studia podyplomowe były prowadzone przez 11 wydziałów i kolegium oraz jedną jednostkę pozawydziałową.

Jednostką pozawydziałową prowadzącą studia podyplomowe na PW jest **Szkoła Biznesu Politechniki Warszawskiej**. Szkoła powstała już w 1991 roku, w okresie największych przemian ustrojowo-gospodarczych w Polsce, wychodząc naprzeciw rosnącemu zapotrzebowaniu na wysoko wykwalifikowane kadry menedżerskie. Szkoła Biznesu PW, we współpracy z HEC School of Management (Paris), London Business School oraz NHH – Norwegian School of Economics (Bergen), oferuje podyplomowe studia menedżerskie w języku polskim i angielskim. Od 2006 roku legitymuje się prestiżową, międzynarodową akredytacją EPAS dla programu Master of Business Administration (MBA), która jest potwierdze-

⁸²² Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020, op. cit., s. 222.

niem najwyższych standardów jakości. Szkoła co roku uruchamia dwu- lub trysemestralne dedykowane studia podyplomowe MBA, na przykład: International MBA, Executive MBA, MBA Digital Transformation, MBA Finance&Technology, MBA Cybersecurity Management, MBA Politechniki Warszawskiej (dla pracowników PW) i inne. W 2014 roku European Foundation for Management Development (EFMD) przyznała akredytację EPAS dla programu Executive MBA. Oprócz otwartych studiów podyplomowych Szkoła realizuje znaczną liczbę studiów MBA w formule zamkniętej, na zamówienia firm (np. dla kadry menedżerskiej PZU, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, PGE, Lafarge). Od 2004 roku Szkoła prowadzi jednosemestralne Studium Farmakoeconomiki, HTA, Marketingu i Prawa Farmaceutycznego w języku polskim, przeznaczone dla sektora farmaceutycznego oraz instytucji organizujących i finansujących opiekę zdrowotną. Szkoła Biznesu Politechniki Warszawskiej jest uznawana za jedną z najlepszych tego typu szkół w Europie, co potwierdzają czołowe miejsca, które zajmuje w rankingach krajowych i międzynarodowych⁸²³.

Od 2006 roku na Politechnice Warszawskiej funkcjonuje **Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW)**, jako jedna z nielicznych w Polsce tego typu instytucji kształcenia ustawicznego, prowadzona przez uczelnię techniczną⁸²⁴. UTW jest pozawydziałową jednostką dydaktyczną działającą pod nadzorem Prorektora ds. Studiów i Rady Naukowej powołanej przez Rektora. Uniwersytet prowadzi w roku akademickim cykle wykładowe (na ogół 4), takie jak np.: Kultura i społeczeństwo, Sprawy seniorów, Technika. Wykłady prowadzą nauczyciele akademicki z Politechniki Warszawskiej i innych uczelni warszawskich. Oprócz tego UTW prowadzi kursy komputerowe, naukę 6 języków obcych, zajęcia ruchowe o charakterze rehabilitacyjnym, pracownie techniczne oraz pracownie artystyczne – fotograficzną i plastyczną, które co roku przygotowują wystawy swoich prac w Dużej Auli Gmachu Głównego PW. Poza zajęciami na terenie Politechniki, słuchacze uczestniczą w wykładach

⁸²³ Opracowanie własne na podstawie: <https://biznes.edu.pl> [dostęp: 12.09.2025].

⁸²⁴ Uniwersytet Trzeciego Wieku Politechniki Warszawskiej został powołany jako projekt edukacyjny Uczelni *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej nr 123 /XLVI /2006 z dn. 29 listopada 2006 r.*

dach w warszawskich instytucjach kultury (Muzeum Narodowe, Zamek Królewski), spacerach i w wycieczkach turystycznych. Zajęcia Uniwersytetu Trzeciego Wiek PW cieszą się wielką popularnością, już po pięciu latach działalności liczba uczestników przekroczyła 1 000 osób, w roku akademickim 2014/15 były to 1 154 osoby, a w 20018/2019 – 1 292 osoby. Pandemia COVID-19 zahamowała ten rozwój, ale UTW kontynuował swoją działalność w formie zdalnej (oprócz pracowni technicznych i podstawowych kursów komputerowych), pomimo że liczba biorących udział w tej formie zajęć była niska (ok. 400 osób). Od 2022 roku liczba uczestników UTW PW znowu systematycznie rośnie i w 2025 roku ponownie przekroczyła 1 000 osób. Działalność Uniwersytetu Trzeciego Wiek jest finansowana ze składek słuchaczy i wspierana pomocą rzeczową Uczelni w formie udostępniania pomieszczeń i zapewnienia obsługi finansowej działalności. W latach 2008–2014 UTW był dofinansowany z Programu Rozwojowego Politechniki Warszawskiej. W latach 2018–2022 część zajęć korzystała ze wsparcia Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach projektu „Aktywizacja intelektualna i społeczna Seniorów – UTW PW”. W 2024 roku zrealizowano po raz pierwszy projekt UE związany z mobilnością – 20 osób z grupy języka francuskiego UTW PW wyjechało w ramach programu Erasmus+ na dwutygodniowe warsztaty w Uniwersytecie Międzypokoleniowym Delfinatu w Grenoble (Francja).

Uniwersytet Trzeciego Wiek Politechniki Warszawskiej cieszy się wielką popularnością i renomą, ze względu na poziom oferowanych zajęć, rozległość tematyczną i sprawną organizację. Ten sukces w znacznej mierze zawdzięcza inicjatorowi powołania UTW PW, doc. Bohdanowi Utrysko, laureatowi Medalu Politechniki Warszawskiej, który niezwykle pragmatycznie i skutecznie kieruje działalnością Uniwersytetu od początku jego powstania⁸²⁵.

⁸²⁵ Opracowanie własne na podstawie udostępnionych rocznych sprawozdań UTW PW składanych Radzie Programowej oraz informacji na stronie: www.utw.pw.edu.pl [dostęp: 12.09.2025].

II.9

ŻYCIE STUDENCKIE I DOKTORANCKIE

II.9.1. Samorządność i organizacje

W czasach PRL-u działalność Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP) w wielu obszarach miała charakter samorządności studenckiej, ale formalnie ZSP było organizacją, a nie reprezentantem wszystkich studentów. W 1973 roku ZSP zostało przekształcone w Socjalistyczny Związek Studentów Polskich (SZSP) – organizację o wyraźnym zabarwieniu politycznym. Samorząd studencki jako reprezentant ogółu studentów został usankcjonowany prawnie dopiero *Ustawą o szkolnictwie wyższym* z 1982 roku. Ze względu na ówczesną sytuację polityczną uprawnienia organów tego samorządu ograniczały się do funkcji opiniodawczej w wąskim zakresie spraw dydaktyczno-wychowawczych i socjalno-bytowych studentów, a w skład senatu uczelni wchodził tylko przewodniczący samorządu⁸²⁶. Zasadnicza zmiana nastąpiła wraz z *Ustawą o szkolnictwie wyższym* z 1990 roku, zgodnie z którą samorząd studencki tworzą wszyscy studenci, a jego organy są jedyymi reprezentantami ogółu studentów. *Ustawa* z 1990 roku dawała samorządowi znaczne uprawnienia, np. decydowanie w sprawach rozdziału środków przeznaczonych na cele studenckie, minimum 10% udziału w składach organów kolegialnych oraz kolegiów wyborczych organów jednoosobowych uczelni. Uczelnie zostały zobligowane do finansowania działalności samorządów studenckich⁸²⁷.

⁸²⁶ *Ustawa z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1982 r., nr 14, poz. 113.

⁸²⁷ *Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1990 r., nr 65, poz. 385.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku usankcjonowała istnienie samorządu doktorantów obok samorządu studenckiego, poszerzając ich uprawnienia, m.in. przez zwiększenie udziału studentów i doktorantów do minimum 20% składu organów kolegialnych oraz kolegów wyborczych⁸²⁸. Kolejna, obowiązująca od 2018 roku *Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, nie przyniosła istotnych zmian w funkcjonowaniu obydwu samorządów.

Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej (SSPW) działa od 1989 roku zgodnie z przepisami ustawowymi, Statutem PW oraz własnym regulaminem, uchwalanym przez najwyższy organ uchwałodawczy, jakim jest Parlament Studentów. Zmieniane dosyć często regulaminy były dostosowywane do aktualnych potrzeb i realiów prawnych, ale zazwyczaj korekty w zakresie struktury i zadań Samorządu nie były daleko idące. W myśl Regulaminu SSPW z 25 maja 2023 roku w skład Parlamentu wchodzi: po dwóch przedstawicieli wszystkich wydziałowych rad samorządu (w tym obligatoryjnie przewodniczący), przewodniczący wszystkich Rad Mieszkańców, delegat Rady Kół Naukowych i delegaci wybrani w wyborach ogólnouczelnianych⁸²⁹. W 2025 roku Parlament Studentów PW liczył 59 członków, w poprzednich latach była to podobna liczba. Parlament wybiera tzw. kolegium SSPW, czyli przewodniczącego i wiceprzewodniczącego Samorządu Studentów PW, przewodniczących i wiceprzewodniczących komisji programowych, senatora ds. Filii w Płocku i senatora ds. ruchu naukowego. Z mocy Regulaminu SSPW w skład Senatu PW wchodzi: przewodni-

⁸²⁸ Ustawa z 2005 roku usankcjonowała istnienie samorządu doktorantów, działającego na podobnych zasadach jak samorząd studencki. Liczba studentów i doktorantów w ciałach kolegialnych powinna być w proporcjach odpowiadających liczebności wszystkich studentów i doktorantów danej uczelni, por.: *Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365.

⁸²⁹ Wydziałowe rady samorządu i rady mieszkańców są organami Samorządu Studentów PW działającymi lokalnie, odpowiednio na wydziałach lub w domach studenckich. Wybory do tych rad odbywają się corocznie jesienią, po czym rady delegują swoich przedstawicieli do Parlamentu Studentów PW. Pozostali delegaci, wybrani w wyborach ogólnouczelnianych, najczęściej reprezentują wiodące uczelniane organizacje studenckie, które wystawiają i promują swoich kandydatów.

czący SSPW, przewodniczący określonych Regulaminem komisji programowych i dwaj senatorowie – członkowie kolegium⁸³⁰.

Parlament Studentów uchwała budżet Samorządu oraz zajmuje się najważniejszymi sprawami dotyczącymi studentów, natomiast podstawową działalność prowadzą komisje programowe. Komisje koordynują akcję stypendialną oraz kwaterunkową w domach studenckich, promują podnoszenie jakości kształcenia, dbają o szeroką mobilność krajową i zagraniczną studentów, organizują wydarzenia kulturalne, opiekują się działalnością klubów i mediów studenckich, a także dbają o rozwój sportu i turystyki w środowisku studenckim. Początkowo, po roku 1989, działało siedem Komisji, ale stopniowo ich liczba wzrosła do dziesięciu wraz ze zwiększaniem ilości i zakresu zadań. W Samorządzie funkcjonuje również Rada Kół Naukowych, która wspiera rozwój studenckiego ruchu naukowego. W 2025 roku działały następujące komisje programowe Samorządu Studentów PW⁸³¹:

- Komisja Dydaktyczna,
- Komisja Finansowo-Gospodarcza,
- Komisja Socjalna,
- Komisja Kwaterunkowa,
- Komisja Domów Studenckich,
- Komisja Kultury,
- Komisja Współpracy Międzynarodowej,
- Komisja Sportu i Turystyki,
- Komisja Cyfryzacji,
- Komisja Promocji i Współpracy Zewnętrznej.

Komisje, oprócz spełniania swoich regulaminowych zadań, inicjują i organizują wiele uczelnianych wydarzeń, które wpisują się w specyfikę i koloryt życia studenckiego. Do najważniejszych, realizowanych corocznie, należą:

- „Juwenalia” – tradycyjne święto studenckie,
- Dni Kultury Politechniki Warszawskiej – dwutygodniowy przegląd działalności uczelnianej studentów w obszarze kultury akademickiej,

⁸³⁰ W latach 2006–2020 w Senacie było 13 przedstawicieli studentów, od 2021 roku jest ich 11 (na podstawie corocznych sprawozdań rektora z działalności Politechniki Warszawskiej).

⁸³¹ www.sspw.edu.pl [dostęp: 25.05.2025].

- Gala „Złotej Kredy” – uroczyste uhonorowanie najlepszych wykładowców PW,
- Otrzęsiny – pełna niespodzianek impreza dla nowo przyjętych studentów,
- Targi Kół Naukowych i Organizacji Studenckich „Konik”,
- Grudniowy Akademicki Przegląd Artystyczny GAPA – przegląd działalności studentów wielu uczelni w obszarze kultury, realizowany wspólnie z Niezależnym Związkiem Studentów, połączony z konkursem,
- w latach 2006–2019 Samorząd organizował niezwykle popularne coroczne wybory Miss i Mistera Politechniki Warszawskiej.

Wymienione wydarzenia mają charakter ogólnouczelniany i zostaną szerzej omówione w podrozdziałach II.9.4 i II.10.4, natomiast należy jeszcze wspomnieć o wydarzeniach lokalnych, organizowanych przez wydziałowe rady samorządu bądź rady mieszkańców. Na terenach wydziałów i domów studenckich odbywają się okolicznościowe pikniki, konkursy, koncerty i prelekcje, które cieszą się dużym zainteresowaniem studentów i pracowników Uczelni.

Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej odgrywa ważną rolę w życiu Uczelni. Współpracując z władzami rektorskimi, dziekańskimi i administracyjnymi, dba o sprawy studenckie przez wyrażanie swoich opinii czy też współdecydowanie w zakresie określonym przepisami. Biorąc czynny udział w pracach Senatu PW, Samorząd ma znaczący wpływ na decyzje podejmowane przez ten organ kolegialny, jak również na wybory organów jednoosobowych Uczelni⁸³². Ponadto Samorząd Studentów PW aktywnie uczestniczy w pracach Parlamentu Studentów RP, Forum Uczelni Technicznych oraz przewodniczy Porozumieniu Uczelni Warszawskich.

⁸³² Do roku 2018 kandydatura prorektora właściwego ds. studenckich wymagała zgody większości przedstawicieli studentów i doktorantów w kolegium elektorów, dotyczyło to również kandydatury prodziekana właściwego ds. studenckich. Od roku 2019 powołanie i odwołanie przez rektora osoby do pełnienia funkcji kierowniczej, do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie lub sprawy doktorantów, wymaga uzgodnienia odpowiednio: z samorządem studentów lub z samorządem doktorantów.

Samorząd Doktorantów Politechniki Warszawskiej (SDPW) nie odgrywa tak znaczącej roli, jak Samorząd Studentów. Istnieje od 2005 roku, w latach 2005–2018 tworzyli go wszyscy uczestnicy studiów doktoranckich (studiów III stopnia), od 2018 roku wszyscy doktoranci pięciu Szkół Doktorskich PW, a od 2022 roku wszyscy doktoranci Szkoły Doktor-
skiej PW⁸³³. Organem uchwałodawczym Samorządu Doktorantów jest Rada Doktorantów PW, składająca się co najmniej z 21 wybieranych delegatów. Przewodniczący Rady jest jednocześnie przewodniczącym Zarządu – organu wykonawczego Samorządu Doktorantów. Na mocy Regulaminu Przewodniczący może samodzielnie reprezentować Samorząd, jest on jedynym doktorantem – członkiem Senatu PW⁸³⁴. Główna działalność SDPW koncentruje się na sprawach społeczno-bytowych i rozwoju naukowym doktorantów.

W roku 1990 na Politechnice Warszawskiej było zarejestrowanych kilkanaście **organizacji studenckich**. Część z nich funkcjonowała wcześniej, część powstała na fali zachodzących w Polsce przemian przełomu lat 1989/90 i otwarcia się na Europę. Wiele z tych organizacji nie przetrwało próby czasu, szczególnie wobec nowych zasad finansowania działalności oraz zmieniających się w szybkim tempie obszarów zainteresowań i potrzeb studentów. Przykładem może być Stowarzyszenie Studentów Politechniki Warszawskiej Bratnia Pomoc. Reaktywowane w 1990 roku na wzór przedwojennego „Bratniaka”⁸³⁵, pod koniec pierwszej dekady XXI wieku stało się podmiotem zewnętrznym w stosunku do Uczelni, realizującym komercyjnie usługi edukacyjne. Z danych Rejestru Kół Naukowych, Organizacji Studenckich i Stowarzyszeń PW wynika, że w roku 2008 na Politechnice Warszawskiej działa-

Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej odgrywa ważną rolę w życiu Uczelni. Współpracując z władzami rektorskimi, dziekańskimi i administracyjnymi, dba o sprawy studenckie przez wyrażanie swoich opinii czy też współdecydowanie w zakresie określonym przepisami.

⁸³³ W latach 2018–2025 Samorząd Doktorantów PW tworzyli także wszyscy uczestnicy wygaszanych studiów doktoranckich.

⁸³⁴ *Regulamin Samorządu Doktorantów Politechniki Warszawskiej z 2023 roku.*

⁸³⁵ Pod koniec pierwszej dekady XXI wieku stowarzyszenie zmieniło nazwę na Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów „Bratniak”.

W połowie 2025 roku na Politechnice Warszawskiej funkcjonowało 191 kół naukowych i organizacji studenckich (171 kół i 20 organizacji) oraz 21 stowarzyszeń.

ło 17 organizacji i stowarzyszeń studenckich, a w połowie 2025 roku było ich 41, w tym 8 nieaktywnych od 2023 roku⁸³⁶. Do największych i najbardziej aktywnych studenckich organizacji i stowarzyszeń o charak-

terze ogólnouczeniowym, które działają nieprzerwanie od chwili rejestracji, należą (w kolejności alfabetycznej):

- Akademickie Stowarzyszenie Katolickie „Soli Deo”,
- Erasmus Students Network Politechnika Warszawska (ESN PW),
- ESTIEM Grupa Lokalna w Warszawie,
- Europejskie Forum Studentów AEGEE,
- Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego Politechniki Warszawskiej (AZS PW),
- Koło PT'TK nr 1 przy Politechnice Warszawskiej,
- Komitet Lokalny International Association for the Exchange of Students for Technical Experience (IAESTE) Studentów Politechniki Warszawskiej,
- Klub Żeglarski PW „Wimpel”,
- Niezależne Zrzeszenie Studentów Politechniki Warszawskiej (NZS PW),
- Stowarzyszenie Studentów „BEST” (Board of European Students of Technology),
- Studencki Klub Żeglarski Politechniki Warszawskiej (SKŻ PW),
- Zrzeszenie Studentów Polskich Politechniki Warszawskiej (ZSP PW).

Warto jeszcze wymienić organizacje lokalne/wydziałowe, które wyróżniają się swoją działalnością i są widoczne na forum Uczelni:

- Akademicki Klub Turystyczny „Małuch”,

⁸³⁶ Rejestr Kół Naukowych, Organizacji Studenckich i Stowarzyszeń Politechniki Warszawskiej wg stanu na maj 2025 roku zawierał 320 kół naukowych i organizacji studenckich zarejestrowanych w latach 1989–2024, z których 129 zostało wykreślonych (decyzją rektora, ze względu na zaprzestanie działalności bądź niespełnianie warunków rejestracji). Rejestr zawierał także 31 stowarzyszeń zarejestrowanych w latach 1989–2023, z których 10 zostało wykreślonych. Tak więc w połowie 2025 roku na Politechnice Warszawskiej funkcjonowało 191 kół naukowych i organizacji studenckich (171 kół i 20 organizacji) oraz 21 stowarzyszeń.

- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Akademickie,
- Klub Studencki „Amplitron”,
- Klub Turystyki Wszelkiej „Dreptak”,
- Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego Filia PW w Płocku,
- Koło Filmowo-Fotograficzne „Focus”,
- Organizacja Studencka „Enactus” PW,
- Stowarzyszenie Klub Szachowy Politechniki Warszawskiej Entropia,
- Stowarzyszenie Klub Turystyczny Elektryków „Styki”
- Stowarzyszenie Studentów Inżynierii Lądowej „Iaces”,
- Stowarzyszenie Studentów Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej „Geoida”,
- Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich,
- Studenckie Koło Przewodników Świętokrzyskich,
- Queerowy Ruch Akademicki Politechniki Warszawskiej (QRA PW).

Najważniejsze projekty i zadania, realizowane przez organizacje i stowarzyszenia studenckie Politechniki Warszawskiej po 1989 roku są przedstawione w innych podrozdziałach części II monografii, odpowiednio do ich tematyki.

Politechnika Warszawska zapewnia warunki niezbędne do funkcjonowania Samorządu Studentów i Samorządu Doktorantów, w tym infrastrukturę i środki finansowe, którymi samorządy dysponują w ramach swojej działalności. Uczelnia zapewnia również środki na działalność stowarzyszeń i organizacji zrzeszających wyłącznie studentów lub studentów, doktorantów i pracowników PW. Do 2018 roku Senat PW przeznaczał corocznie na tzw. Fundusz Kulturalno-Wychowawczy⁸³⁷ (FKW) od ok. 0,6 do ok. 0,8% dotacji budżetowej przyznawanej Uczelni na działalność dydaktyczną. Od 2019 roku podobnej wielkości środki są przyznawane na działalność kulturalno-wychowawczą studentów i doktorantów z subwencji budżetowej.

⁸³⁷ Stosowana wewnątrz Uczelni nieformalna nazwa środków na działalność kulturalno-wychowawczą studentów (do 2005 roku) oraz studentów i doktorantów (od 2006 roku).

Fundusze te były często powiększane nawet o 30% z dochodów własnych i środków z rezerwy rektora⁸³⁸. W ramach działalności studenckiej i doktoranckiej są finansowane wydziałowe rady samorządów studenckich, biuro oraz komisje samorządu studentów PW, koła naukowe i stowarzyszenia studenckie, schronisko „Koliba”, organizacja „Juwenaliów”, sport akademicki oraz Rada Doktorantów.

II.9.2. Sprawy socjalno-bytowe i ochrona zdrowia

Studia stacjonarne (dzienne) na uczelniach publicznych (państwowych)⁸³⁹ pozostały w Polsce po 1989 roku bezpłatne⁸⁴⁰, tym niemniej wydatki z nimi związane są sporym obciążeniem finansowym, zwłaszcza dla osób z rodzin o niskich dochodach i mieszkających poza siedzibą uczelni. **System pomocy materialnej** dla studentów, funkcjonujący w czasach PRL-u, został zasadniczo utrzymany w formie stypendiów, zakwaterowania w domach studenckich i żywienia w stołówkach studenckich. W latach 90. ubiegłego stulecia miesięczne stypendia przyznawane na rok akademicki dzieliły się na socjalne i naukowe, funkcjonowały dopłaty do zakwaterowania w domach studenckich i do posiłków w stołówkach studenckich, dodatkowo dwa razy w roku student mógł otrzymać zasiłek losowy. Początkowo warunki, formy, tryb przyznawania i wypłacania oraz wysokość tej pomocy określała Rada Ministrów w drodze rozporządzeń. Nowelizacja z 2004 roku wprowadziła te regulacje bezpośrednio do obowiązującej *Ustawy o szkolnictwie wyższym* z 1990 roku⁸⁴¹. Zlikwidowano przy tym dopłaty do zakwaterowania (10 lat

⁸³⁸ Dane na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1990–2024.

⁸³⁹ Nazwy „studia dzienne” i „uczelnie państwowe” obowiązywały do wprowadzenia w 2005 roku nowej *Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*.

⁸⁴⁰ Uczelnie publiczne nie pobierają opłat za studia stacjonarne z pewnymi wyjątkami – szczegóły na ten temat można znaleźć w rozdziale II.8.

⁸⁴¹ *Ustawa z dn. 28 maja 2004 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Dz.U. z 2004 r., nr 152, poz. 1598.

wcześniej zlikwidowano dopłaty do posiłków), ostatecznie pomoc materialna z budżetu państwa miała formę:

- stypendium socjalnego,
- stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych,
- stypendium za wyniki w nauce lub sporcie,
- zapomogi,
- stypendium ministra za osiągnięcia w nauce,
- stypendium ministra za wybitne osiągnięcia sportowe.

Nowa *Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym* z 2005 roku utrzymała powyższe formy pomocy materialnej, wprowadzając dwa stypendia – mieszkaniowe i na wyżywienie. Prawo do ubiegania się o stypendia i zapomogi (z wyjątkiem stypendiów ministra) otrzymali również doktoranci⁸⁴². W nowelizacji z 2011 roku zlikwidowano stypendia mieszkaniowe i na wyżywienie, natomiast stypendium za wyniki w nauce lub sporcie nazwano stypendium rektora dla najlepszych studentów, a dwa stypendia ministra połączono w jedno – za wybitne osiągnięcia.

W 2018 roku weszła w życie *Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, zgodnie z którą student może ubiegać się o:

- stypendium socjalne,
- stypendium dla osób niepełnosprawnych,
- zapomogę,
- stypendium rektora,
- stypendium finansowane przez jednostkę samorządu terytorialnego,
- stypendium za wyniki w nauce lub w sporcie finansowane przez osobę fizyczną lub osobę prawną niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną⁸⁴³.

Stypendia socjalne przysługują studentom o dochodach w rodzinie określonych przepisami ustawy i wewnętrznymi regulacjami uczelnianymi. Zapomogę może otrzymać student, któ-

⁸⁴² *Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365.

⁸⁴³ *Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz.U. z 2018 r., poz. 1668.

ry znalazł się przejściowo w trudnej sytuacji życiowej, a stypendium rektora przysługuje studentowi, który uzyskał wyróżniające wyniki w nauce, sporcie lub w działalności artystycznej⁸⁴⁴. *Ustawa z 2018 roku* nie przewiduje przyznawania doktorantom opisanych wyżej stypendiów.

Odrębną w stosunku do stypendiów formą wsparcia finansowego były pożyczki i kredyty studenckie, wprowadzone *Ustawą w 1998 roku*⁸⁴⁵. Studenci (od 2004 roku również doktoranci) spełniający określone warunki dochodowe mogli otrzymać w wyznaczonych bankach pożyczkę lub kredyt ze środków Funduszu Kredytów Studenckich. Spłata tych zadłużeń była odroczone do czasu ukończenia studiów, a znaczna część mogła zostać umorzona. *Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 roku* ograniczyła tę formę pomocy materialnej dla studentów i doktorantów do możliwości ubiegania się o kredyt.

Politechnika Warszawska w latach 1990–2004 przyznawała zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami ministerialnymi **stypendia**, których źródłem finansowania była dotacja budżetowa. Do 2004 roku funkcjonował uczelniany Fundusz Pomocy Materialnej dla Studentów (FPM), zmieniony rok później na Fundusz Pomocy Materialnej dla Studentów i Doktorantów. Środki tego Funduszu pochodziły z dotacji budżetowej, z opłat za miejsca w domach studenckich i za posiłki w stołówkach studenckich oraz z innych przychodów (np. wynajmu pomieszczeń w domach studenckich). Część FPM pochodząca z dotacji budżetowej była dzielona przez Rektora w porozumieniu z Samorządem Studentów PW i z Samorządem Doktorantów PW⁸⁴⁶ na środki przeznaczone na stypendia oraz na środki przeznaczone na remonty domów studenckich i stołówek studenckich. Stypendia socjalne i zapomogi przyznawały wydziałowe komisje stypendialne (złożone w większości ze studentów – członków komisji socjalnych wydziałowych komisji stypendialnych), których decyzje zatwierdzał dzie-

⁸⁴⁴ Ibidem.

⁸⁴⁵ *Ustawa z dn. 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich*, Dz.U. z 1998 r., nr 108, poz. 685.

⁸⁴⁶ Z ramienia rektora podziału dokonywał prorektor ds. studenckich, Samorząd Studentów PW reprezentowała Komisja Socjalna SSPW, Samorząd Doktorantów PW reprezentował Zarząd.

kan, reprezentowany przez prodziekana ds. studenckich. Stypendia za wyniki w nauce lub sporcie oraz stypendia dla osób niepełnosprawnych przydzielano na każdym wydziale dziekan według ogólnouczelnianych kryteriów, określonych w Regulaminie funduszu pomocy materialnej. Regulamin zawierał także precyzyjne zasady dotyczące obliczania wysokości dochodów na osobę w rodzinie studenta i wysokości stypendium socjalnego w zależności od tych dochodów. Wartość progową dochodów oraz wysokość stypendiów ustalał corocznie prorektor ds. studenckich w porozumieniu z Samorządem Studentów PW i Samorządem Doktorantów PW. Wielkości te były pochodną wysokości przyznanej dotacji budżetowej, maksymalnego progu dochodów uprawniającego do otrzymania stypendium socjalnego, szacunkowej liczby studentów i doktorantów, którzy mogli ubiegać się o pomoc materialną, oraz liczby studentów i doktorantów osiągających najlepsze wyniki w nauce (maksymalnie 10% wszystkich studentów każdego kierunku). Suma miesięcznego stypendium socjalnego i za wyniki w nauce nie mogła przekroczyć 90% najniższego wynagrodzenia zasadniczego asystenta ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich⁸⁴⁷. W tabeli 41 przedstawiono dane dotyczące liczby przyznawanych na Politechnice Warszawskiej stypendiów w okresie 1991–2005 (z wybranych lat, w podziale na rodzaje), tabela 42 zawiera podobne dane z wybranych lat okresu 2005–2018.

Tabela 41

Liczby stypendiów przyznanych studentom Politechniki Warszawskiej w wybranych latach z okresu 1991–2005

Rodzaj stypendium	R. akad. 1991/92	R. akad. 1993/94	R. akad. 1998/99	R. akad. 2000/01	R. akad. 2002/03	R. akad. 2004/05
Socjalne*			2 384	3 085	2 525	2 912
Za wyniki w nauce lub sporcie	Łącznie 4 325	Łącznie ok. 3 700	2 298	1 957	2 101	2 464
Ministra	–	–	–	10	8	17

* Dopłaty do zakwaterowania były składową stypendium socjalnego.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2005.

⁸⁴⁷ Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Tabela 42

Liczby stypendiów przyznanych studentom i doktorantom (w nawiasach) Politechniki Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2005–2018

Rodzaj stypendium	R. akad. 2005/06	R. akad. 2007/08	R. akad. 2010/11	R. akad. 2012/13	R. akad. 2015/16	R. akad. 2017/18
Socjalne	4 172	3 293 (10)	2 591 (11)	3 452 (38)	3 653 (31)	3 014 (32)
Specjalne dla osób niepełnosprawnych	143	177 (7)	267 (9)	314 (9)	304 (8)	299 (14)
Za wyniki w nauce lub sporcie*	3 074	3 640 (194)	3 406 (144)	2 125 (289)	2 428 (289)	2 287 (262)
Mieszkaniowe**	1 620	1 415 (2)	1 400 (7)	–	–	–
Na wyżywienie**	1 965	1 728 (3)	1 310 (3)	–	–	–
Ministra	35	21 (0)	16 (0)	14 (8)	30 (4)	36 (1)

* Od roku akademickiego 2011/12 stypendium rektora dla najlepszych studentów/doktorantów.

** Przyznawane do roku akademickiego 2010/11.

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2005–2018.

Od 2018 roku, zgodnie z nową *Ustawą – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*⁸⁴⁸, Politechnika Warszawska otrzymuje wyodrębnione środki z budżetu państwa, przeznaczone wyłącznie na pomoc materialną dla studentów w formie stypendium socjalnego, stypendium dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora (za wyróżniające wyniki w nauce, sporcie lub działalności artystycznej) oraz zapomogi. Regulamin świadczeń dla studentów Politechniki Warszawskiej określa sposób ustalania wysokości tych świadczeń, szczegółowe kryteria i tryb ich przyznawania oraz wypłacania, sposób dokumentowania sytuacji materialnej studenta, tryb powoływania komisji stypendialnych, a także tryb przyznawania miejsc w domach studenckich Uczelni. Zasady zawarte w Regulaminie są podobne do obowiązujących przed rokiem 2018. Zmiany dotyczą szczegółów, takich jak na przykład: wysokość łącznej miesięcznej kwoty stypendium socjalnego i stypendium rektora nie może być wyższa niż 38% minimalnego wynagrodzenia zasadniczego profesora, ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich; ist-

nieje możliwość ubiegania się o podwyższone stypendium socjalne; liczba przyznanych stypendiów rektora nie może być większa niż 8% liczby wszystkich studentów każdego kierunku studiów. W tabeli 43 przedstawiono dane dotyczące liczby stypendiów na Politechnice Warszawskiej w okresie 2019–2024 (w podziale na rodzaje), przyznawanych według zasad wprowadzonych *Ustawą* z 2018 roku.

Tabela 43

Liczby stypendiów przyznanych studentom i doktorantom* (w nawiasach) Politechniki Warszawskiej w wybranych latach z okresu 2019–2024

Rodzaj stypendium	R. akad. 2019/20	R. akad. 2020/21	R. akad. 2021/22	R. akad. 2022/23	R. akad. 2023/24
Socjalne	1 679 (3)	1 148 (2)	905 (2)	731 (1)	599 (0)
Specjalne dla osób niepełnosprawnych	252 (11)	2 320 (9)	215 (5)	189 (1)	177 (1)
Rektora dla najlepszych studentów (doktorantów)	1 806 (205)	1 705 (219)	1 890 (150)	1 825 (116)	1 712 (39)

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 2019–2024.

* dotyczy doktorantów – uczestników wygaszanych studiów III stopnia.

Oprócz Funduszu Pomocy Materialnej Politechnika Warszawska posiada Własny Fundusz Stypendialny (WFS), tworzony z zysku oraz z wpłat osób fizycznych lub osób prawnych. Część pochodząca z zysku mogła być do 2018 roku przeznaczana na stypendia i nagrody za wybitne osiągnięcia w nauce, sporcie, działalności artystycznej lub społecznej. W pierwszej dekadzie XXI wieku środki z Własnego Funduszu Stypendialnego były przeznaczane również na stypendia dla asystentów stażystów oraz studentów wyjeżdżających na studia zagraniczne w ramach programów europejskich (Tempus, Erasmus). *Ustawa* z 2018 roku ograniczyła wypłaty z Własnego Funduszu Stypendialnego do stypendiów i nagród za wyniki w nauce dla studentów oraz stypendiów naukowych dla pracowników i doktorantów. W ramach Własnego Funduszu Stypendialnego studenci Politechniki Warszawskiej mogą ubiegać się również o stypendia fundowane przez prywatnych darczyńców. W latach 90. XX wieku i w pierwszej dekadzie XXI wieku były to pojedyncze przypadki

na kilku wydziałach⁸⁴⁹. Od 2000 roku na Uczelni jest przyznawanych co roku 10 Stypendiów im. inż. Mieczysława Krola⁸⁵⁰ dla studentów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej (z priorytetem dla sierot lub półsierot) i uzyskujących bardzo dobre wyniki w nauce. Podobne warunki (z priorytetem dla osób niepełnosprawnych) muszą spełniać kandydaci do Stypendium im. Mariana Kantona, przyznawanego od 2005 roku również dla 10 studentów rocznie.

Dla studentów zamiejscowych ważną formą pomocy materialnej jest **zakwaterowanie w domu studenckim**, nazywanym potocznie „akademikiem”. Zamieszkanie w akademiku kosztuje znacznie mniej niż w wynajmowanym mieszkaniu zarówno ze względu na czynsz, jak i na dodatkowe nieodpłatne świadczenia dostępne w domu studenckim. W 1990 roku Politechnika Warszawska posiadała ok. 5 000 miejsc w jedenastu domach studenckich:

- DS „Akademik”, DS „Bratniak”, DS „Tulipan”, DS „Pineska” i DS „Muszelka” w kompleksie w okolicy Pl. Narutowicza,
- DS „Riviera” i DS „Mikrus” przy ul. Waryńskiego,
- DS „Babilon” przy ul. Kopińskiej,
- DS „Ustronie” przy ul. Księcia Janusza,
- DS „Żaczek” przy ul. Wołoskiej,
- DS „Wcześniak” w Płocku.

Uczelnia posiadała jeszcze dwa akademiki – DS „Tatrzańska” i DS „Sezam” – w których kwaterowano studentów w ograniczonym zakresie, ponieważ pełniły funkcje hotelu asystenckiego („Tatrzańska”) i domu gościnnego („Sezam”). Stan techniczny akademików w latach 90. XX wieku był na ogół zły. Stopniowo przeprowadzano remonty i modernizacje. Niektóre DS-y wymagały

⁸⁴⁹ Na Wydziałach Elektroniki i Technik Informacyjnych oraz Inżynierii Środowiska przyznawano corocznie po jednym stypendium im. Alfreda i Eugenii Kołakowskich; na Wydziale Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa po jednym rocznie stypendium im. Kwiryna Zuchowicza; na Wydziale Transportu po jednym rocznie stypendium im. Leona i Ireny Bednarskich.

⁸⁵⁰ Inż. Mieczysław Jan Krol był przedwojennym absolwentem Politechniki Warszawskiej. Po II wojnie światowej wyemigrował z żoną Eugenią do Stanów Zjednoczonych. Założona przez małżeństwo Krolów fundacja „Jan M and Eugenia Krol Charitable Foudation” zgodnie z wolą fundatorów przeznacza część swoich dochodów w wysokości 20 000 USD rocznie na stypendia dla studentów Politechniki Warszawskiej.

remontów generalnych, co wiązało się z wyłączeniem ich z użytkowania. Taka sytuacja zaistniała w przypadku DS „Riviera”, nieczynnego w czasie remontu w latach 1996–1999, natomiast DS „Mikrus” i DS „Babilon” były zamykane częściowo, ponieważ prace remontowe prowadzono etapami. Oszacowane koszty remontu wyłączonego z eksploatacji w 2019 roku DS „Sezam” okazały się tak wysokie, że władze Uczelni zdecydowały w roku 2025 o wystawieniu tego zabytkowego budynku na sprzedaż. Od roku 2019 studenci są kwaterowani w 10 akademikach⁸⁵¹ (w tym 1 w Płocku), przy czym w DS „Tatrzańska” mieszkają w dużej części doktoranci. Remontowany etapami DS „Żaczek” od 1 lipca 2025 roku został wyłączony całkowicie z eksploatacji do czasu zakończenia prac remontowych, ponieważ zgodnie z przeprowadzoną kontrolą budynek nie spełnia obowiązujących norm przeciwpożarowych. W związku z remontami i modernizacjami ilość miejsc w akademikach Uczelni ulega zmianom, oscylując wokół liczby 5 000. Do 2004 roku część dotacji z budżetu państwa przeznaczanej na Fundusz Pomocy Materialnej można było przeznaczać na remonty i dofinansowanie bieżącej działalności domów studenckich. Zmiany ustawowe ograniczyły tę możliwość wyłącznie do remontów, tak więc od 2005 roku akademiki pokrywają koszty bieżącej eksploatacji z opłat mieszkańców.

Zasady rozdziału i przyznawania miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej są określane odpowiednimi regulaminami, wprowadzanymi zarządzeniem rektora. W różnego rodzaju akcjach kwaterunkowych⁸⁵² biorą udział komisje Samorządu Studentów PW (Kwaterunkowa, Socjalna i Domów Studenckich), rady mieszkańców Domów Studenckich, wydziałowe lub wyodrębnione komisje kwaterunkowe oraz właściwi przedstawiciele administracji Uczelni. Do 2021 roku miejsca w akademikach przyznawały wydziałowe lub wyodrębnione komisje kwaterunkowe na podstawie wniosków studenckich, umieszczonych na liście ran-

⁸⁵¹ Cztery akademiki w kompleksie przy Pl. Narutowicza zostały połączone w dwa domy studenckie: DS „Bratniak-Muszelka” i DS „Pineska-Tulipan”.

⁸⁵² Każdego roku rektor w porozumieniu z Komisją Kwaterunkową SS PW ustala akcje kwaterunkowe, takie jak: „dla studentów i doktorantów”, „dla nowo przyjeźdźców”, „dla cudzoziemców”, „wakacyjna” i szereg innych, wynikających z aktualnych potrzeb.

kingowej. Pierwszeństwo przysługiwało studentom PW znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, którym codzienny dojazd uniemożliwiałby lub w znacznym stopniu utrudniał studiowanie. Poza kolejnością przyznawano miejsca ze względu na tzw. szczególne okoliczności – niepełnosprawność lub szczególne zaangażowanie na rzecz społeczności akademickiej⁸⁵³. Od 2021 roku pierwszeństwo w zakwaterowaniu co do zasady mają studenci i doktoranci PW, natomiast dodatkowymi (opcjonalnymi) kryteriami są odległość od miejsca zameldowania do Gmachu Głównego Politechniki w linii prostej lub fakt pobierania stypendium socjalnego. Zmianie uległa rola wydziałowych lub wyodrębnionych komisji kwaterunkowych, które opiniują wnioski o przyznanie miejsc w domach studenckich, natomiast ostateczną decyzję o przyznaniu podejmuje kwatermistrz⁸⁵⁴.

Zainteresowanie zakwaterowaniem w akademikach zależy w dużym stopniu od liczby studentów zamiejscowych oraz od atrakcyjności ofert prywatnych kwater. Jeszcze na początku XXI wieku liczba chętnych przekraczała liczbę dostępnych miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej, np. w roku akademickim 2000/01 prawie 5 900 przyznanych miejsc zaspokajało jedynie 57% potrzeb⁸⁵⁵. Wzrost cen w 2005 roku spowodowany zaprzestaniem dofinansowania z budżetu państwa działalności bieżącej akademików, skutkował znaczącym spadkiem liczby chętnych do zamieszkania w domach studenckich. Polityka Uczelni polegająca na systematycznym podnoszeniu atrakcyjności akademików przez ich modernizację i remonty oraz na zróżnicowaniu opłat w zależności od liczby mieszkańców w pokoju,

⁸⁵³ Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 11/2014 z dn. 5 marca 2014 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu kwaterowania określającego zasady rozdziału i przyznawania miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej.

⁸⁵⁴ Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 62/2021 z dn. 14 lipca 2021 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przyznawania miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej. Zarządzenie Rektora PW nr 22/2023 r. z dn. 9 maja 2023 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przyznawania miejsc zakwaterowania w domach studenckich Politechniki Warszawskiej oraz opłat za zakwaterowanie precyzowało rolę kwatermistrza jako kierującego pracą wydziałowej (wyodrębnionej) komisji kwaterunkowej.

⁸⁵⁵ Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2000–31.08.2001, s. 97.

jego standardu itp., przyniosła oczekiwane rezultaty. W ostatnich latach zainteresowanie zakwaterowaniem w domach studenckich wzrosło, co przekłada się na stopniowe bilansowanie przychodów i kosztów ich działalności: w 2020 roku przychody stanowiły 67% kosztów, w 2023 roku wskaźnik ten wyniósł 98%⁸⁵⁶.

Dopłaty do wyżywienia w stołówkach studenckich stanowiły jedną z form pomocy materialnej dla studentów, finansowaną z budżetu państwa. W 1991 roku na Politechnice Warszawskiej funkcjonowały 4 stołówki studenckie: w DS „Riviera”, w DS „Babilon”, w DS „Akademik” i w DS „Żaczek”, z których korzystało łącznie ok. 700 osób dziennie⁸⁵⁷. Rosnące ceny posiłków oraz konkurencja ze strony coraz liczniejszych lokali gastronomicznych w pobliżu kampusów akademickich spowodowały gwałtowny spadek zainteresowania stołówkami studenckimi. W dwa lata później czynne były już tylko dwie – w DS „Riviera” i w DS „Babilon”, które zostały zamknięte po likwidacji w 1994 roku dopłat do posiłków. W późniejszych latach w wielu budynkach Uczelni (w tym w niektórych akademikach) reaktywowano „działalność żywieniową” w postaci punktów gastronomicznych prowadzonych przez prywatne firmy. Studenci mogą również korzystać z posiłków w Centralnej Stołówce Politechniki Warszawskiej (prowadzonej do 2010 roku przez Uczelnię i przekazanej prywatnemu agentowi).

W latach 90. XX wieku wszyscy studenci Politechniki Warszawskiej byli objęci **opieką profilaktyczno-lecniczą**, realizowaną w warszawskich przychodniach przy ul. Waryńskiego 10A, ul. Narbutta 85, ul. Mochnackiego 10 i ul. Górnośląskiej 14⁸⁵⁸ oraz w przychodni akademickiej Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego w Płocku. Przychodnie te należały do tzw. Akademickiej Służby Zdrowia „Palma”, przekształconej w 1993 roku w Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej (SPZ ZOZ) dla

⁸⁵⁶ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2021* (s. 58) i *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2023* (s. 39).

⁸⁵⁷ *Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1991/92*, s. 51.

⁸⁵⁸ Przychodnia przy ul. Górnośląskiej 14 była placówką specjalistyczną przy tzw. pólśanatorium akademickim. Została zamknięta w 1999 roku.

Szkół Wyższych. Oprócz doraźnej pomocy lekarskiej, opieki internistycznej, specjalistycznej oraz stomatologicznej, przychodnie realizowały badania okresowe, którym podlegali wszyscy studenci II i IV roku studiów (w tym RTG klatki piersiowej). Obowiązek badań okresowych został zniesiony na początku XXI wieku, więc Politechnika Warszawska w 2003 roku podjęła decyzję o finansowaniu z własnych środków badań RTG klatki piersiowej studentów III roku studiów. W 2010 roku ze względu na wprowadzone przepisy zrezygnowano z dalszego prowadzenia tych badań. Od 2011 roku studenci mogą korzystać z opieki lekarskiej w przychodniach niepublicznych znajdujących się na terenie PW⁸⁵⁹ na zasadach powszechnie obowiązujących. Uczelnia finansuje jedynie badania z zakresu medycyny pracy dla studentów Wydziału Chemicznego i Wydziału Inżynierii Chemicznej i Procesowej oraz badania związane z wydawaniem orzeczeń dla studentów ubiegających się o urlop zdrowotny.

Poważnym problemem środowiska studenckiego są uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. Politechnika Warszawska była współzałożycielem Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień (OSUWU), działającej w latach 2003–2008 we współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Przeprowadzone wówczas badania wskazywały, że odsetek studentów PW sięgających okazjonalnie po alkohol bądź narkotyki jest zbliżony do średniej z innych uczelni (w przypadku alkoholu ok. 90%, w przypadku narkotyków średnia krajowa 30%, a na PW 28%)⁸⁶⁰. Jedną z przyczyn nadużywania substancji odurzających jest zła kondycja psychiczna wielu młodych ludzi, którzy nie radzą sobie ze stresem towarzyszącym procesowi studiowania oraz z codziennymi problemami. Władze Uczelni wspólnie z Samorządem Studentów

⁸⁵⁹ SPZ ZOZ dla Szkół Wyższych został zlikwidowany w 2011 roku. Od 2011 roku przychodnie Politechniki Warszawskiej są obsługiwane przez Niepubliczny Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej CenterMed oraz Centrum Stomatologiczne Dental Fraternity, gdzie poza opieką medyczną finansowaną przez NFZ studenci i pracownicy mogą korzystać z ulgowych usług komercyjnych oraz wielu nieodpłatnych badań profilaktycznych.

⁸⁶⁰ Ankieta OSUWU z 2007 roku prezentowana na posiedzeniu Senatu PW w dniu 12 kwietnia 2007 roku.

PW podjęły szereg działań zapobiegawczych. W połowie pierwszej dekady XXI wieku uruchomiono uczelnianą poradnię zdrowia psychicznego, został wdrożony szeroki program tzw. działalności alternatywnej, która oprócz rozszerzania horyzontów humanistycznych przyszłych inżynierów stanowi również swoiste antidotum na patologie, takie jak narkotyki, alkohol⁸⁶¹.

Politechnika Warszawska w ostatnim ćwierćwieczu podjęła także działania zwiększające możliwość podjęcia studiów przez osoby niepełnosprawne. W 2007 roku opracowano i rozpoczęto wdrażanie tzw. modelu edukacji akademickiej studentów niepełnosprawnych na uczelni technicznej⁸⁶². We wszystkich budynkach dydaktycznych i w domach studenckich przebudowano odpowiednio infrastrukturę – wejścia, windy, toalety itp. Uczelnia zakupiła szereg urządzeń wspomagających osoby niewidzące i niesłyszące. W 2005 roku został powołany Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych.

II.9.3. Studencki ruch naukowy

Działalność studentów w obszarze nauki stanowi bardzo cenne uzupełnienie uczelnianego procesu dydaktycznego o element kształtowania postaw badawczych, twórczych i innowacyjnych. Najpowszechniejszą formą tej działalności jest funkcjonowanie studenckich kół naukowych (SKN), których potencjał jest silnie uzależniony od takich czynników, jak: regulacje prawne, finansowanie i zaangażowanie opiekunów naukowych. Wszystkie ustawy dotyczące szkolnictwa wyższego i obowiązujące po roku 1989 przewidywały możliwość przeznaczania przez uczelnię określonych środków materialnych dla SKN (lokale, aparatura, fundusze). Finansowanie kół naukowych z dotacji budżetowej jest obciążone pewnym utrudnieniem – senaty uczelni wydzielają zazwyczaj środki przeznaczo-

⁸⁶¹ A. Jakubiak, *Rola uczelni w kształtowaniu „inteligencji technicznej”*, [w:] *Humanistyczne aspekty techniki*, red. A. Jakubiak, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2009, s. 139–146.

⁸⁶² D. Radomski, A. Jakubiak, M. Łacmańska, *A model of the academic education of disabled students at the technical university*, International Conference „Education for All”, Warszawa 2007, materiały konferencyjne CD.

Na początku lat 90. XX wieku na Uczelni funkcjonowało ok. 10 studenckich kół naukowych, w roku 2001 było ich 21, w roku 2007 już 69.

ne łącznie na wszystkie rodzaje działalności studenckiej, nazywane najczęściej Funduszem Kulturalno-Wychowawczym (FKW). Podziału tego funduszu na poszczególne organizacje i projekty studenckie, zgodnie

z ustawą, dokonuje samorząd studentów. Z tego powodu niezwykle ważne jest ulokowanie przedstawicieli SKN w strukturach samorządu oraz utworzenie ogólnouczelnianego organu przedstawicielskiego, reprezentującego interesy wszystkich kół. Koła mogą ubiegać się również o fundusze zewnętrzne – granty, darowizny itp. Kluczową rolę w działalności studenckich kół naukowych odgrywają opiekunowie naukowci. Ich pasja, osobiste zaangażowanie, umiejętność wprowadzenia młodych ludzi w świat badań naukowych decydują o powodzeniu i sukcesach SKN. Władze uczelni muszą podejmować odpowiednie działania motywujące i wartościujące opiekunów, w innym przypadku następuje marginalizacja tego rodzaju aktywności studenckiej⁸⁶³.

Politechnika Warszawska od początku swojego istnienia przykładała wielką wagę do działalności studenckich kół naukowych. Wszystkie wymienione wyżej uwarunkowania, niezbędne do efektywnego funkcjonowania SKN, były uwzględniane po roku 1989 w coraz większym stopniu. W Samorządzie Studentów PW funkcjonuje ogólnouczelniana Rada Kół Naukowych, której delegat jest członkiem Parlamentu Studentów PW. Z Funduszu Kulturalno-Wychowawczego zostaje corocznie wydzielana kwota przeznaczona na działalność SKN. Rektor i Komisja Dydaktyczna SSPW uruchamiają granty na finansowanie projektów SKN oraz na finansowanie udziału w konferencjach, w seminariach bądź w konkursach naukowych. Koła naukowe są coraz częściej wspomagane aparaturowo i finansowo przez firmy zewnętrzne, a także angażowane do realizacji projektów samorządów terytorialnych. Wymiernym efektem tych działań jest stale rosnąca liczba studenckich kół naukowych Politechniki Warszawskiej. Na początku lat 90. XX wieku na

⁸⁶³ Istnieje szereg możliwości prawnych, jak na przykład wliczanie do pensum dydaktycznego opiekuna pewnej liczby godzin poświęconych pracy z kołem lub zwiększenie wynagrodzenia ze środków własnych uczelni.

Uczelni funkcjonowało ok. 10 studenckich kół naukowych, w roku 2001 było ich 21, w roku 2007 już 69⁸⁶⁴. Zgodnie z Rejestrem Kół Naukowych, Organizacji Studenckich i Stowarzyszeń Politechniki Warszawskiej w roku 2013 na Politechnice Warszawskiej działało 151 studenckich kół naukowych, natomiast w roku 2025 było zarejestrowanych 171 SKN, z czego 33 nie wykazuje od 2023 roku żadnej aktywności.

Koła naukowe PW działają przede wszystkim w przestrzeni wydziału, z którego pochodzą członkowie i opiekun naukowy. Znacząca liczba SKN uczestniczy w cyklicznych wydarzeniach uczelnianych oraz krajowych, takich jak: Drzwi Otwarte PW, „Juwenalia”, pikniki edukacyjne, targi kół naukowych i organizacji studenckich, ogólnopolskie konferencje kół naukowych czy też warszawskie festiwale nauki. Studenckie koła naukowe Politechniki Warszawskiej odnoszą liczne sukcesy w krajowych i zagranicznych konkursach, zawodach oraz projektach. Te najbardziej spektakularne z ostatnich lat to m.in.⁸⁶⁵:

- Studenci z Międzywydziałowego Koła Naukowego SAE zdobyli w latach 2000–2025 ponad 50 medali (w tym ok. 15 złotych) w międzynarodowych zawodach samolotów bezzałogowych SAE Aero Design East oraz SAE Aero Design West (USA)⁸⁶⁶.
- Projekt Koła Naukowego Robomatic (z Wydziału Mechatroniki), nazwany „Warcabot” (robot grający w warcaby), został w 2010 roku wystawiony w Centrum Nauki Kopernik jako jedyny eksponat wykonany przez studentów.
- Studenci Koła Naukowego Lotników (z Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa) w 2011 roku opracowali i wykonali w pełni profesjonalny symulator samolotu Cessna 150L.
- W 2012 roku drużyna studentów z trzech Kół Naukowych – Studenckiego Koła Astronautycznego (z wydziału Mechanicznego, Energetyki i Lotnictwa), Koła Naukowego Automatyki i Roboty-

⁸⁶⁴ *Koła Naukowe Politechniki Warszawskiej – Informator 2000/2001*, Komisja Dydaktyczna SSPW, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001; *Informator Kół Naukowych i Organizacji Studenckich 2007/2008*, Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2007.

⁸⁶⁵ Na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2024.

⁸⁶⁶ W 2025 roku były to 4 medale, w tym 2 złote.

ki „Robomatic” i Koła Naukowego „Cyborg++” (z Wydziału Mechatroniki) – otrzymali nagrodę specjalną w międzynarodowych zawodach NASA Lunabotics Mining Competition.

- Koło Naukowe „Adek” (z Wydziału Elektrycznego) zdobyło w latach 2016, 2017 i 2019 główne nagrody w międzynarodowym konkursie E-Kart Challenge.
- Projekty Koła Naukowego Mostowców (z Wydziału Inżynierii Lądowej) zajęły pierwsze i trzecie miejsce w międzynarodowym konkursie FoodBriDge w 2019 roku.
- Studenckie Koło Astronautyczne (z Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa) wygrało w 2014 roku międzynarodowe zawody Black Sea ROV, w roku 2018 zbudowało i umieściło na orbicie okołoziemskiej drugiego satelitę z Politechniki Warszawskiej – PW-Sat2, a w 2019 roku ustanowiło rekord Polski w wysokości lotu rakiety amatorskiej.
- Studenckie Koło Aerodynamiki Pojazdów (z Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa) w latach 2014–2018 zdobyło pięć medali w międzynarodowych zawodach Shell Eco-marathon (w tym dwa złote).
- Chemiczne Koło Naukowe „Flogiston” (z Wydziału Chemicznego) wygrało ogólnopolski konkurs Popularyzator Nauki 2016.
- Koło Naukowe Robotyków (z Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa) zajęło drugie miejsce w klasyfikacji generalnej w międzynarodowych zawodach Carolo-Cup@Home 2020, a w roku następnym zajęło pierwsze miejsce.
- Dziesięć projektów kół naukowych z Politechniki Warszawskiej znalazło się w gronie laureatów konkursu „Studenckie koła naukowe tworzą innowacje”. W 2021 roku były to projekty: Studenckiego Koła Astronautycznego, Studenckiego Międzywydziałowego Koła Naukowego „SAE AeroDesign”, Koła Naukowego Robotyków, Studenckiego Koła Aerodynamiki Pojazdów (wszystkie z Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa), Koła Naukowego „FiberTeam” (z Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych), Koła Naukowego Samochodów Sportowych (z Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych) oraz Międzywydziałowego Koła Naukowego „WUT Racing”. Sukces został powtórzony w 2023 roku – siedem projektów tych samych Kół znalazło się w gronie najlepszych.

- Studenci z zespołu „Proton Dynamic” (sekcja Koła Naukowego Samochodów Sportowych z Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych) zajęli trzecie miejsce w klasyfikacji generalnej międzynarodowych zawodów Formula Student 2021.
- Studenci z Koła Naukowego Sztucznej Inteligencji „Golem” (z Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych) zajęli I i III miejsce w hackathonie BITEhack 2021 oraz I, II i III miejsce w hackathonie AI Games 2022.
- Studenci z Koła Naukowego Robotyków zdobyli w 2025 roku pierwsze miejsce w ogólnopolskim Konkursie Konstrukcji Studenckich KOKOS w kategorii Ecology. Nagrodzony projekt – Certa D25.02 – to innowacyjna, autonomiczna platforma latająca, zaprojektowana do ekologicznego i szybkiego poboru próbek wody z trudno dostępnych terenów.

Studencki ruch naukowy na Politechnice Warszawskiej przeżywał w ostatnich latach na przemian okresy wzmożonej lub słabszej aktywności (podobnie jak działalność organizacji studenckich). Stabilnie działają koła z długą tradycją, odnoszące sukcesy i umiejętnie wykorzystujące fundusze uczelniane. Utrzymująca się w ostatnich średnia liczba 150 aktywnych SKN, przy malejącej liczbie studentów PW, świadczy o wciąż rosnącym zainteresowaniu tego typu działalnością. Organizowane od 2004 roku przez Komisję Dydaktyczną Samorządu Studentów PW oraz Radę Kół Naukowych PW coroczne Targi Kół Naukowych i Organizacji Studenckich „Konik” przyciągają setki studentów, którzy mogą poznać projekty i ambitne przedsięwzięcia, realizowane poza obowiązkowymi zajęciami.

II.9.4. Kluby, media i imprezy studenckie

Specyficzny koloryt życia studenckiego przejawia się m.in. w działalności klubów studenckich. Na początku lat 90. XX wieku na Politechnice Warszawskiej kontynuowały swoją działalność dwa centra klubowe:

- Centralny Klub Studentów PW „Stodoła”,
- Centrum Klubowe „Riviera-Remont”.

Funkcjonowały również mniejsze kluby, o charakterze lokalnym:

- klub „Mospan” w DS „Babilon”,
- klub „Alfa” w DS „Akademik”,
- klub „Mechanik” na Wydziale Mechaniki Precyzyjnej,
- klub „Amplitron” na Wydziale Elektroniki,
- klub „Piwnica Architekta” na Wydziale Architektury,
- klub „Kurek” na Wydziale Inżynierii Sanitarnej i Wodnej,
- klub „Filip” w DS „Wcześniak” w Płocku.

Wspólnym problemem wszystkich jednostek były kłopoty finansowe i wysłużony, przestarzały sprzęt. Uczelnia, która wcześniej utrzymywała kluby, drastycznie zmniejszyła fundusze na ich działalność, likwidując również opłacanie etatów pracowników dwóch centrów klubowych. Stopniowa komercjalizacja i przekazywanie zarządzania agentom pozwoliło na przedłużenie funkcjonowania małych klubów o kilka-kilkanaście lat. W połowie pierwszej dekady XXI wieku prawie wszystkie przestały istnieć, z wyjątkiem „Amplitronu” i „Filipa”⁸⁶⁷. W przypadku centrów klubowych „Stodoła” i „Riviera-Remont” władze Uczelni wraz z Samorządem Studentów PW wypracowały w 1991 roku formułę zmieniającą ich usytuowanie prawno-ekonomiczne, przy zachowaniu wpływu studentów na program działalności. Będzie o tym mowa dalej, przy omawianiu poszczególnych klubów.

Centralny Klub Studentów Politechniki Warszawskiej „Stodoła” jest jednym z najstarszych klubów studenckich w Polsce i jednym z nielicznych, który działa nieprzerwanie od chwili powstania. Już w czasach PRL-u „Stodoła” zdobyła wielką popularność i status klubu „legendarnego”. Wielu najwybitniejszych artystów polskiej sceny muzycznej rozpoczynało tu swoją karierę, w klubie występowały najlepsze zespoły spoza tzw. „żelaznej kurtyny”, a festiwale, konkursy i inne efekty pracy licznych sekcji wpisały się na trwałe do największych osiągnięć polskiej kultury⁸⁶⁸. Jak już wspomniano,

⁸⁶⁷ Klub „Amplitron” działa nieprzerwanie dzięki bardzo dobrej współpracy z Wydziałową Radą Samorządu i władzami Wydziału Elektroniki i Technik Informatycznych. Klub „Filip” wznowił działalność w 2022 roku po kilku wieloletnich przerwach.

⁸⁶⁸ Ten okres działalności „Stodoły” został opisany w podrozdziale I.4.4 niniejszej monografii.

na samym początku lat 90. ubiegłego stulecia „Stodoła”, podobnie jak inne kluby Politechniki Warszawskiej, przeżywała poważne kłopoty, przede wszystkim natury finansowej. Uczelnia zdecydowanie ograniczyła środki przeznaczone na działalność klubu, m.in. w 1991 roku zaprzestała utrzymywania 45 etatów pracowniczych. Skutecznym rozwiązaniem okazało się utworzenie w 1992 roku Stowarzyszenia Centralny Klub Studentów Politechniki Warszawskiej „Stodoła”, które przejęło prowadzenie klubu, zachowując jego studencki charakter. Kierowanie „Stodołą” powierzono ówczesnemu prezesowi Wiesławowi Pękale, absolwentowi Politechniki Warszawskiej, który niezwykle efektywnie prowadzi klub do dnia dzisiejszego, dbając o zachowanie jego statusu, rangi i obszaru działalności, adekwatnego do zmieniających się potrzeb i uwarunkowań. Klub stał się jednostką całkowicie samodzielną finansowo, która pokrywa nawet koszty bieżących remontów i modernizacji.

Do połowy pierwszej dekady XXI wieku w „Stodole” działały sekcje zajmujące się niekomercyjną twórczością artystyczną w zakresie poezji, teatru, fotografii i tańca. Sekcja teatralna „Teatr Ruchu AKT” realizowała liczne spektakle plenerowe i uliczne, „stodolana” szkoła tańca towarzyskiego „Studio Tańca i Sportu” była jedną z najlepszych w Polsce. W klubie organizowano m.in. coroczny Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar JM Rektora PW (w latach 1997–2012). Od 1981 roku, z przerwą w okresie pandemii COVID-19, jest organizowany coroczny Ogólnoswiatowy Konkurs Rock’n’rolla im. Billa Haleya. Ze względu na malejące zainteresowanie działalność sekcji klubowych stopniowo zamierała, jedynie sekcja taneczna została przekształcona w Szkołę Tańca „Riviera”, która oprócz oferty komercyjnej prowadzi nieodpłatne zajęcia dla studentów Politechniki Warszawskiej. Główną domeną działalności CKS PW „Stodoła” pozostaje organizowanie koncertów (prawie 100 rocznie) z udziałem uznanych i najpopularniejszych artystów i zespołów polskich oraz zagranicznych.

Warto tu wymienić dwa szczególne koncerty: z okazji 50-lecia (w 2006 roku) oraz z okazji 60-lecia (w 2016 roku) „Stodoły”. Wystąpiło w nich wielu wybitnych artystów związanych z klubem, m.in.: Sława Przybylska, Ewa Bem, Hanna Banaszak, Andrzej Rosiewicz, Magda Umer, zespoły Old Timers i Hagaw. Klub wspiera także debutantów, dla których występ w „Stodole”

stał się niejednokrotnie przepustką do kariery. Przygotowując program koncertów i imprez na nowy sezon, klub „Stodoła” dąży do organizowania różnorodnych gatunkowo wydarzeń. Tym samym trafia do szerokiego grona odbiorców, które z roku na rok zdaje się powiększać, właśnie dzięki urozmaiconej ofercie. Należy podkreślić ścisłą współpracę klubu z Samorządem Studentów PW. „Stodoła” pomaga przy realizacji otrzęsin, GAP-y, a przede wszystkim corocznie wspiera Samorząd w promocji i organizacji „Juwenaliów”. Scena „Stodoły” gości również zespoły artystyczne Politechniki Warszawskiej. Comiesięczne spotkania tzw. Starej Stodoły stały się tradycją, która podtrzymuje scementowane przez lata kontakty w „stodolanej rodzinie”.

Centrum Klubowe „Riviera-Remont” powstało w 1974 roku w miejsce utworzonego rok wcześniej klubu „Remont”. W krótkim czasie zyskało wysoką renomę, zwłaszcza w obszarze muzyki jazzowej i działalności Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Kwant”⁸⁶⁹. Podobnie jak w przypadku innych klubów Politechniki Warszawskiej, Uczelnia w 1990 roku ograniczyła znacząco finansowanie Centrum, przekazując w dwa lata później jego prowadzenie utworzonemu wówczas Stowarzyszeniu Centrum Klubowe „Riviera-Remont”. Stowarzyszenie utrzymało charakter dotychczasowej działalności klubowej. DKF „Kwant” kontynuował organizację zajęć w ramach Akademii Filmowej, jedyne w Polsce studium historii kina na poziomie uniwersyteckim. Spektakularnym sukcesem „Kwantu” było zorganizowanie w 2004 roku największej prezentacji osiągnięć czeskiej nowej fali na świecie – festiwalu „Filmy pod specjalnym nadzorem. Kino czeskie i słowackie lat 60.” z udziałem grupy czeskich i słowackich filmowców oraz Vaclava Havla na czele. W Centrum kontynuowano także tzw. „czwartki jazzowe”, warsztaty muzyczne skierowane do studentów, oraz koncerty gwiazd muzyki jazzowej. W 1995 roku z inicjatywy Stowarzyszenia zorganizowano jedyny tego typu w Europie Festiwal i Konkurs Gitarzystów Jazzowych „Guitar City”, który odbywał się potem co roku, a koncert finało-

⁸⁶⁹ DKF „Kwant” powstał w 1965 roku z siedzibą w sali widowiskowej DS „Riviera”. Jego działalność oraz działalność CK „Riviera-Remont” do 1989 roku została opisana w podrozdziale I.4.4 niniejszej monografii.

wy był transmitowany na żywo w programie III Polskiego Radia. Niestety, pod koniec XX wieku Centrum zaczęło ograniczać swoją działalność do komercyjnych dyskotek, co nie powstrzymało narastających problemów finansowych i organizacyjnych, związanych również z bezpieczeństwem imprez. W 2003 roku Uczelnia była zmuszona zamknąć CK „Riviera-Remont”. Został ogłoszony konkurs na prowadzenie klubu, i nowy agent po gruntownej modernizacji uruchomił jego działalność w 2005 roku pod pierwotną nazwą „Remont”. Wznowiono warsztaty muzyczne, pokazy filmowe, wieczory artystyczne, a także studenckie imprezy integracyjne – pikniki, otrzęsiny itp. Kolejny agent pod koniec lat 20. XXI wieku zaczął ograniczać stopniowo tę działalność do imprez komercyjnych. Postępująca degradacja pomieszczeń i sprzętu, problemy z realizacją warunków umowy i brak współpracy z Samorządem Studentów PW spowodowały zamknięcie klubu w 2023 roku.

Początek XXI wieku zaowocował powstaniem pod egidą Samorządu Studentów Politechniki Warszawskiej nowoczesnych mediów studenckich: internetowego radia oraz internetowej telewizji. Media te promują bądź transmitują wydarzenia realizowane na Uczelni, umożliwiając szeroki dostęp do projektów realizowanych przez SS PW. **Radio Aktywne** to studencka rozgłośnia Politechniki Warszawskiej i najstarsze akademickie radio w Warszawie. Działa nieprzerwanie od 2004 roku i prezentuje treści związane kulturą, nauką oraz życiem studentów warszawskich uczelni. Radio Aktywne wspiera najciekawsze, najbardziej wartościowe inicjatywy studenckie i mówi o nich na antenie. **Studencka Telewizja Internetowa TVPW** działa na Politechnice Warszawskiej nieprzerwanie od 2006 roku. Jej zespół tworzą studenci – reporterzy, operatorzy, montażyści i producenci. Wielu z nich po zakończeniu studiów podjęło pracę w największych stacjach telewizyjnych. W latach 2006–2010 TVPW realizowała Kronikę Filmową PW. W 2013 roku zdobyła tytuł II najlepszej telewizji akademickiej w Polsce. Jako jedyna studencka telewizja internetowa tworzy od 2015 roku cykliczny program na żywo, w którym gości wiele gwiazd filmu, teatru czy też twórców literatury. Prowadzi także transmisje na żywo z najważniejszych wydarzeń na Uczelni (inauguracja roku akademickiego, uroczyste posiedzenia Senatu PW, kongresy, sympozja, zjazdy) oraz z największych imprez studenckich („Juwenalia”, „Karnawauli”, Wielka Muzyka w Małej Auli).

Oprócz działalności klubów i mediów studenci Politechniki Warszawskiej podtrzymują tradycję organizowania różnorodnych imprez, charakterystycznych dla kultury akademickiej. Wiodącą rolę w tej aktywności po 1990 roku pełni Samorząd Studentów PW, przy wsparciu wielu uczelnianych organizacji studenckich. Dla nowo przyjętych studentów są organizowane tzw. obozy roku „0” oraz otrzęsiny, a dla studentów drugiego roku „połowinki”. Kluby turystyczne i sportowe oferują udział w rajdach, turniejach, zawodach, rejsach żeglarskich i spływach kajakowych. Wielką popularnością cieszą się imprezy cykliczne, z których największą i najbardziej „wrośniętą” w tradycję studencką są „Juwenalia”. Na początku lat 90. ubiegłego wieku miały charakter lokalny – rektor wyznaczał dzień wolny od zajęć w połowie maja (najczęściej piątek) i tego dnia w domach studenckich i na wydziałach odbywały się pikniki, koncerty oraz zawody sportowe. Stopniowo część imprez stało się ogólnouczelnianymi, „Juwenalia” były przedłużane o dni weekendowe i kończyły się koncertami na Stadionie „Syrenki” z udziałem kilku tysięcy studentów. W 2002 roku po raz pierwszy „Juwenalia” wyszły na ulice Warszawy w barwnym korowodzie, który przeszedł od Placu Politechniki do ul. Batorego. W korowodzie oprócz studentów Politechniki Warszawskiej wzięli udział studenci Akademii Medycznej, Szkoły Głównej Handlowej i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

Rok później większość uczelni warszawskich zawarła porozumienie, na mocy którego pod przewodnictwem Samorządu Studentów PW zorganizowano „Juwenalia Warszawskie” z wielką paradą studentów tych uczelni⁸⁷⁰. Niezwykle barwna i pełna studenckiej inwencji parada rozpoczęła się na Placu Zamkowym od symbolicznego przekazania studentom kluczy miasta przez prezydenta Warszawy. Następnie przeszła (a raczej przejechała na platformach) Nowym Światem, Alejami Jerozolimskimi i ul. Marszałkowską do Stadionu „Syrenki” na Polu Mokotowskim, na którym zorganizowano tzw. Wioskę Akademicką dla miesz-

⁸⁷⁰ Tzw. Porozumienie Uczelni Warszawskich zostało zawarte z inicjatywy Samorządu Studentów Politechniki Warszawskiej, który odegrał również wiodącą rolę w uzyskaniu wysokiego dofinansowania „Juwenaliów” przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy.

kańców Warszawy. Podobne parady odbywały się corocznie aż do 2012 roku, po czym „Juwenalia” Politechniki powróciły do formuły imprez lokalnych z koncertami na Stadionie „Syrenki” z udziałem najbardziej popularnych zespołów muzycznych.

W 2006 roku odbyły się po raz pierwszy w historii Uczelni wybory **Miss Politechniki Warszawskiej**. Wyłonione wcześniej Miss wszystkich wydziałów stanęły do konkursu centralnego 15 listopada (w Dniu Politechniki). Zorganizowana profesjonalnie przez Samorząd Studentów PW gala przebiegła w atmosferze znakomitej zabawy studenckiej. W kolejnym roku konkurs rozszerzono o wybór **Mistera Politechniki Warszawskiej**. Przez następne lata impreza cieszyła się wielką popularnością wśród studentów, była transmitowana przez internetową TVPW, a Miss Politechniki Warszawskiej bez eliminacji wchodziła do finałów Miss Polonia. Ostatnie wybory Miss i Mistera Politechniki Warszawskiej odbyły się w 2019 roku – epidemia COVID-19 przerwała tę inicjatywę, do której później już nie wrócono.

„Juwenalia” 2004,
wielka parada
studentów na ulicach
Warszawy (fot. ze
zbiorów autora)

Bal Karnawałowy
„Karnavauli”, 2007
(fot. ze zbiorów autora)

Wybory Miss
i Mistra Politechniki
Warszawskiej, 2007
(fot. ze zbiorów
autora)

Kolejną cykliczną imprezą jest **Wielki Studencki Bal Karnawałowy „Karnavauli”**, który odbywa się w Dużej Auli Gmachu Głównego PW od 2005 roku. Wydarzenie ma charakter międzyuczelniany i jest organizowane z wielkim rozmachem

przez Stowarzyszenie Studentów BEST. Co roku przy akompaniamencie Orkiestry Rozrywkowej PW The Engineers Band bawi się ponad 400 par, uczestnicząc również w licznych konkursach i pokazach artystycznych. Bale „Karnavauli” bardzo szybko zdobyły wielkie uznanie, stając się najbardziej prestiżowym wydarzeniem karnawałowym w środowisku akademickim Warszawy.

Dorocznym wydarzeniem, organizowanym w grudniu przez Akademickie Stowarzyszenie Katolickie „Soli Deo” oraz Samorząd Studentów PW, jest Ogólnouczelniana Wigilia Politechniki Warszawskiej. Wigilia gromadzi w Małej Auli Gmachu Głównego pracowników i studentów Uczelni, po złożeniu życzeń świątecznych i noworocznych przez Rektora PW występuje Zespół Pieśni i Tańca PW lub Chór Akademicki PW z programem okolicznościowym.

Inne popularne cykliczne wydarzenia z obszaru kultury studenckiej to Grudniowy Akademicki Przegląd Artystyczny GAPA, organizowany przez NZS PW we współpracy z Samorządem Studentów PW, oraz Dni Kultury Politechniki Warszawskiej organizowane przez Samorząd Studentów PW. Obydwa wydarzenia zostały opisane w podrozdziale II.10.4.

II.9.5. Wychowanie fizyczne, sport i rekreacja

Wychowanie fizyczne odgrywa istotną rolę w systemie edukacyjnym młodzieży akademickiej. Studium Wychowania Fizycznego i Sportu (SWFiS) Politechniki Warszawskiej, powstałe w połowie lat 50. XX wieku, wypełnia skutecznie tę rolę dzięki stałemu podnoszeniu poziomu i atrakcyjności prowadzonych zajęć pomimo ograniczeń finansowych i niedostatecznej infrastruktury, o czym będzie jeszcze mowa. W latach 1990–2010 Studium prowadziło zajęcia ze studentami wszystkich wydziałów na pierwszych 6 semestrach studiów (z wyjątkiem Wydziału Architektury – 4 semestry, i Wydziału Chemicznego – 2 semestry). Po całkowitym zastąpieniu studiów jednolitych studiami dwustopniowymi zajęcia z wychowania fizycznego na PW są realizowane przez 3 lub 4 semestry na studiach inżynierskich i na 1 semestrze studiów magisterskich (na niektórych wydziałach).

Są to na ogół zajęcia obowiązkowe⁸⁷¹ w wymiarze 2 godzin lekcyjnych tygodniowo, przy czym każdy student może wybrać dowolną dyscyplinę sportu z proponowanej oferty. Oferta ta w różnych latach obejmowała od kilkunastu do dwudziestu kilku dyscyplin, m.in.: aerobik, boks, judo i samoobrona, kickboxing, koszykówka, kulturystka, narciarstwo i snowboard, piłka nożna, pływanie, siatkówka, taniec towarzyski, tenis ziemny, wspinaczka skałkowa, żeglarstwo, MTB kolarstwo, kajakerstwo. W latach 90. XX wieku najczęściej wybieranymi wśród mężczyzn były: kulturystyka, pływanie i piłka nożna, natomiast wśród kobiet największą popularnością cieszyły się: aerobik, gimnastyka artystyczna i pływanie. Te preferencje nie uległy większym zmianom w latach późniejszych, zostały jedynie rozszerzone o taniec towarzyski, siatkówkę i wspinaczkę skałkową. W zajęciach wychowania fizycznego jeszcze w połowie drugiej dekady XX wieku uczestniczyło ponad 12 000 studentów rocznie, w ostatnich latach wielkość ta spadła do 5 000, ze względu na zmiany programowe i zmniejszającą się liczbę studentów PW⁸⁷². Zajęcia odbywają się w obiektach własnych i w znacznej części w obiektach wynajmowanych – Uczelnia dysponuje jedynie czterema niewielkimi salami gimnastycznymi o powierzchni użytkowej ok. 2 500 m²; basen pływacki w DS „Akademik” jest obecnie nieczynny z powodu złego stanu technicznego, a stadion sportowy „Syrenka” wobec braku funduszy na modernizację jest użytkowany komercyjnie. Podjęte w połowie pierwszej dekady XXI wieku próby wybudowania hali sportowej zakończyły się niepowodzeniem ze względu na brak środków finansowych, w 2024 roku Uczelnia ponowiła te działania.

Cała społeczność akademicka – studenci, doktoranci i pracownicy PW – może korzystać z szerokiej oferty zajęć sportowych, organizowanych przede wszystkim przez **Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego Politechniki Warszawskiej (AZS PW)**, we współpracy ze Studium Wychowania

⁸⁷¹ W niektórych latach pojedyncze wydziały umieszczały w programie studiów zajęcia wychowania fizycznego jako fakultatywne.

⁸⁷² Na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2024.

Fizycznego i Sportu PW. Ten najstarszy na Uczelni Klub (założony w 1916 roku) należy do najlepszych klubów AZS w Polsce. W 1991 roku liczył 17 sekcji (z udziałem ok. 500 osób trenujących), w 2006 roku działały 32 sekcje (prawie 1 000 osób), w 2014 roku 32 sekcje (ponad 800 osób), a w 2024 roku Klub posiadał 27 sekcji (z udziałem ponad 500 osób trenujących). Trenerami sekcji są w większości nauczyciele SWFiS. Główna działalność AZS PW skupia się na startach studentów PW w Mistrzostwach Polski Szkół Wyższych, Akademickich Mistrzostwach Warszawy i Województwa Mazowieckiego, Mistrzostwach Polski Politechnik oraz w różnorodnych turniejach uniwersyteckich w Europie i na świecie. Politechnika Warszawska zajmuje w tych rywalizacjach co roku czołowe lokaty, np.:

- w 2001 roku 5 złotych medali w Mistrzostwach Polski Politechnik,
- w 2002 roku 2 złote medale w Międzynarodowych Regatach Akademickich (w Paryżu i w Tuluzie),
- w 2005 roku złoty medal w Międzynarodowych Regatach Akademickich w Paryżu,
- w 2006 roku II miejsce w Mistrzostwach Polski Szkół Wyższych w grupie Politechnik,
- w 2009 roku I miejsce w Mistrzostwach Polski Szkół Wyższych w grupie Politechnik,
- w 2009 roku I miejsce w Mistrzostwach Polski Politechnik,
- w 2010 roku I miejsce w Mistrzostwach Polski Politechnik,
- w 2018 roku I miejsce w trójboju siłowym w Uniwersyteckim Pucharze Świata,
- w 2020 roku I miejsce w trójboju siłowym w Uniwersyteckich Mistrzostwach Europy,
- w 2022 roku 18 medali w Akademickich Mistrzostwach Polski.

AZS PW bierze również udział rozgrywkach ligowych, zawodach i mistrzostwach na szczeblu krajowym oraz międzynarodowym w licznych dyscyplinach sportowych. Spektakularnym sukcesem był udział drużyny siatkarzy męskich AZS PW w rozgrywkach polskiej ekstraklasy siatkarskiej. Drużyna w 1995 roku awansowała do polskiej I ligi B, a w 2003 roku do I ligi A, czyli Polskiej Ligi Siatkówki przekształconej w 2008 roku w Plus Ligę, w której

utrzymała się 14 sezonów⁸⁷³. Z kolei w 2011 roku zespół koszykarzy męskich AZS PW awansował do Polskiej Ligi Koszykówki⁸⁷⁴.

Klub Uczelniany AZS PW wspólnie z Samorządem Studentów PW oraz SWFiS PW organizuje szereg cyklicznych imprez sportowych, takich jak np.: coroczny Bieg o Puchar Rektora Politechniki Warszawskiej, memoriał imienia Józefa Niedomagały w judo lub Mistrzostwa Polski AZS w kickboxingu. Od 1952 roku Klub organizuje także każdego roku Regaty Ósemek Wioślarskich, w których rywalizują załogi AZS Politechniki Warszawskiej i AZS Uniwersytetu Warszawskiego (ok. 70% zwycięstw należy do załóg PW, w ostatnich latach 15 razy z rzędu).

Oprócz zajęć o charakterze sportowym Politechnika Warszawska wspiera aktywność studentów, doktorantów i pracowników w zakresie turystyki i innych form rekreacji. Na Uczelni funkcjonują kluby i stowarzyszenia organizujące obozy letnie, zimowe, wycieczki piesze, kajakowe i rowerowe, a także kilkudniowe rajdy. Tego typu działalność na poziomie ogólnouczelnianym prowadzą: **Koło PTTK Nr 1 przy Politechnice Warszawskiej** (założone w 1954 roku), **Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich** (założone w 1957 roku), **Klub Turystyki Wszelkiej „Dreptak”** (założony w 1968 roku), **Studenckie Koło Przewodników Świętokrzyskich** (założone w 1969 roku) oraz **Akademicki Klub Turystyczny „Maluch”** (założony w 1964 roku). Ten ostatni prowadzi od 1980 roku tzw. „Chatkę” we wsi Ropianka, która mimo spartańskich warunków stanowi świetną bazą wypadową dla miłośników wędrówek po Beskidzie Niskim. „Chatka” jest niewielkim drewnianym budynkiem, dostępnym tylko dla członków AKT „Maluch”. Wszyscy studenci i pracownicy PW mogą natomiast korzystać ze schroniska „Koliba” Studencka Politechniki Warszawskiej na przełęczy Przysłop Caryński. Nowy budynek „Koliby” o wysokim standardzie schroniska górskiego został otwarty w 2010 roku w miejscu

⁸⁷³ Drużyna siatkarzy męskich AZS Politechnika walczyła w rozgrywkach Polskiej Ligi Siatkówki oraz Plus Ligi o mistrzostwo Polski pod nazwą własną lub rozszerzoną o nazwy sponsorów.

⁸⁷⁴ Ze względu na brak możliwości finansowania (brak sponsora) zespół utrzymał się w PLK tylko jeden sezon.

starego, całkowicie wyeksploatowanego technicznie⁸⁷⁵. „Koliba”, zarządzana przez Samorząd Studentów PW, służy nie tylko jako baza noclegowa, ale może być również miejscem wypoczynku w sercu Bieszczad, pomiędzy szczytem Połoniny Caryńskiej i Magury Stuposiańskiej.

Inny rodzaj sportu i rekreacji oferuje **Studencki Klub Żeglarski (SKŻ)**. Założony w 1969 roku prowadzi działalność w dwóch sekcjach: Sekcji Morskiej i Sekcji Śródlądowej. Sekcja Morska dysponowała dwoma jachtami pełnomorskimi: s.y. „Politechnika” i s.y. „Corilis”. Mniejsza jednostka, 8-metrowy plastikowy s.y. „Coriolis”, odbywała rejsy po Bałtyku i Morzu Północnym, promując Politechnikę Warszawską. 14-metrowy drewniany dwumasztowiec s.y. „Politechnika”, zbudowany w 1978 roku, był własnością Uczelni do 2024 roku. Studenci PW odbyli na nim rejsy do wielu krajów, m.in. do: Islandii, Norwegii, Danii, Szwecji, Niemiec, Anglii, Hiszpanii i Maroka. Jacht zdobywał zaszczytne wyróżnienia „Rejs Roku”, m.in.:

- w 1994 roku za przejście Pentland Firth,
- w 2001 roku za rejs na wyspę Jan Mayen,
- w 2004 roku za rejs na Ziemię Franciszka Józefa z okążeniem Spitsbergenu,
- w 2008 roku za rejs na Nordkapp.

W 2016 roku jacht zwyciężył w regatach Tall Ships Races w klasie D, po czym jego eksploatacja została przerwana ze względu na konieczność przeprowadzenia kapitalnego remontu⁸⁷⁶. Problemy z s.y. „Politechnika” były jedną z głównych przyczyn zawieszenia w 2017 roku działalności SKŻ, którą wznowiono w roku 2021, po zakończeniu pandemii COVID-19. Sekcja morska uruchomiła ponownie rejsy dalekomorskie, ale w mniejszej skali, jedynie na s.y. „Coriolis”. Sekcja śródlądowa SKŻ dys-

⁸⁷⁵ Pierwszy budynek „Koliby” został zbudowany w latach 1972–1974 przez studentów Politechniki Warszawskiej, w ramach praktyk zawodowych.

⁸⁷⁶ Ze względu na zły stan techniczny i brak środków na przeprowadzenie generalnego remontu jacht stał w hangarze od 2017 roku. W 2024 roku został przekazany Fundacji „Klasyczne Jachty”, która podjęła się remontu jednostki (na podstawie informacji z portalu Zeglarski.info, 13 listopada 2024 roku [dostęp: 26.05.2025]).

ponuje trzema średniej wielkości jachtami kabinowymi oraz kilkoma mniejszymi otwartopokładowymi. Sekcja organizuje różnego rodzaju rejsy po Zalewie Zegrzyńskim i Wielkich Jeziorach Mazurskich oraz spływy rzekami Narwią i Pisą. Studencki Klub Żeglarski prowadzi także warsztaty nawigacyjne i kursy na stopnie żeglarza jachtowego, sternika jachtowego, jachtowego sternika morskiego oraz młodszego instruktora żeglarstwa. Działalność SKŻ cieszyła się dużą popularnością – od lat 90. XX wieku do roku 2017 Klub liczył średnio 250–300 członków, organizując corocznie ok. 30 rejsów⁸⁷⁷. Po wznowieniu aktywności w 2021 roku popularność SKŻ zmalała. Wynika to z rosnącej konkurencyjności firm komercyjnych umożliwiających uprawianie żeglarstwa w atrakcyjnych miejscach i w bardzo komfortowych warunkach. Wynika to również z coraz większych kosztów eksploatacji i ubezpieczenia jednostek pływających, które są pokrywane w niewielkiej części z Funduszu Kulturalno-Wychowawczego PW, a głównie z opłat uczestników rejsów i kursów.

⁸⁷⁷ Opracowanie na podstawie sprawozdań Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej z lat 1991–2024.

II.10.1. Historia i pamięć⁸⁷⁸

Politechnika Warszawska od początku istnienia przywiązywała wielką wagę do pielęgnowania dziedzictwa i najlepszych tradycji Uczelni. To zobowiązanie jest wpisane do wszystkich Statutów Politechniki Warszawskiej uchwalonych po 1989 roku i zostało włączone do przyjętej przez Senat w 2000 roku Misji Politechniki Warszawskiej oraz uchwalonej w 2021 roku Strategii Rozwoju Politechniki Warszawskiej do roku 2030. Z ramienia Senatu PW nad jego realizacją czuwa Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji⁸⁷⁹, która opiniuje większość przedsięwzięć związanych z historią i tradycją Uczelni, przygotowując propozycje odpowiednich uchwał. Komisja często podejmuje inicjatywy, takie jak umieszczanie tablic pamiątkowych, pomników czy też organizację wydarzeń rocznicowych. Umieszczanie w eksponowanych miejscach pomników i tablic upamiętniających ważne postacie i wydarzenia jest istotnym elementem utrwalania historii Uczelni. Wkrótce po transformacji ustrojowej lat 1989/1990 zostały zdjęte i zabezpieczone w Muzeum PW tablice o wymowie politycznej, niemające związku z Politechniką Warszawską, jej wy-

⁸⁷⁸ Podrozdział został opracowany na podstawie monografii: I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit.

⁸⁷⁹ Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji została powołana w 1981 roku w miejsce Zespołu Naukowego ds. Historii Politechniki Warszawskiej, działającego od 1976 roku (por.: I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 75).

kładowcami czy studentami. Stopniowo przywracano tablice pamiątkowe i rzeźby usunięte w okresie PRL-u, umieszczając również nowe, związane z ważnymi postaciami bądź rocznicami znaczących wydarzeń w historii Uczelni i kraju.

Do najbardziej reprezentacyjnego pomieszczenia Uczelni – Dużej Auli Gmachu Głównego – powróciły w 1990 roku usunięte tablice upamiętniające studentów poległych w walce o Polskę w latach 1918–1920, a w 1998 roku umieszczono tablice przypominające wydarzenia Października 1956 roku i Marca 1968 roku. W 2001 roku Dużą Aulę ozdobiły popiersia Prezydenta II Rzeczypospolitej profesora Ignacego Mościckiego oraz inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego – inicjatora budowy Gdyni i Centralnego Okręgu Przemysłowego. W 2004 roku tablicą w Dużej Auli upamiętniono gen. Stefana „Grota” Roweckiego, dowódcę Armii Krajowej, studenta Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki H. Wawelberga i S. Rotwanda. Rok później w Dużej Auli z okazji 25 rocznicy powstania „Solidarności” w Politechnice Warszawskiej została wmurowana tablica zawierająca cytaty z wypowiedzi papieża Jana Pawła II o znaczeniu tego wielkiego ruchu społecznego. Również w 2005 roku w holu wejściowym do Dużej Auli odsłonięto pełnopostaciową rzeźbę w brązie dwukrotnej laureatki Nagrody Nobla (w dziedzinie fizyki i chemii) Marii Skłodowskiej-Curie, doktora *honoris causa* Politechniki Warszawskiej.

W 2013 roku w jednej z nisz Dużej Auli odsłonięto popiersie prof. Mieczysława Wolfkego – światowej sławy fizyka, prekursora holografii. W tym samym roku, przy wejściu do Małej Auli Gmachu Głównego, zostało odsłonięte popiersie prof. Jana Czochralskiego, wybitnego chemika, metalurga i krystalografa, który pracował na Politechnice Warszawskiej od 1928 do 1944 roku⁸⁸⁰. Profesor Czochralski wszedł do historii światowej nauki jako twórca metody uzyskiwania monokryształów, która jest powszechnie uznawana za przełomową w rozwoju technologii elektronowej i do dzisiaj stosowana, a sam wynalazca jest określa-

⁸⁸⁰ A. Pajączkowska, E. Talik, M. Nader, *Jan Czochralski prekursor współczesnej elektroniki. Stulecie odkrycia metody krystalizacji*, Muzeum Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2013.

ny mianem jednego z ojców rewolucji cyfrowej⁸⁸¹. Po zakończeniu II wojny światowej prof. Czochralski został oskarżony o kolaborację z Niemcami. W świetle zeznań świadków oskarżenia okazały się bezpodstawne nawet dla komunistycznej prokuratury. Śledztwo zostało umorzone, ale Profesor nie mógł wrócić do pracy, ponieważ Senat Politechniki Warszawskiej wykluczył go w grudniu 1945 roku z grona pracowników Uczelni⁸⁸². W 1993 roku podjęta została kolejna próba przywrócenia dobrego imienia prof. Czochralskiemu. Pomimo pozytywnego stanowiska Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji oraz Senackiej Komisji ds. Etyki Zawodowej Senat PW nie uznał *...potrzeby ani możliwości reasumpcji uchwały Senatu z dnia 19 grudnia 1945 roku* – zwyciężyła opinia mniejszościowej grupy osób związanych z dawnymi oponentami profesora, w szczególności *votum separatum* ówczesnego przewodniczącego NSZZ Solidarność, dr. Zygmunta Trzaska-Durskiego⁸⁸³. Dopiero w 2011 roku decyzją ówczesnego rektora, prof. Włodzimierza Kurnika, przy wielkim zaangażowaniu prof. Mirosława Nadera podjęto kwerendę archiwalną, która wykazała, że wszelkie wątpliwości dotyczące postawy prof. Czochralskiego w czasie wojny były bezzasadne – profesor współpracował bezpośrednio z Komendą Główną Armii Krajowej i uratował wiele osób, w tym pracowników Politechniki Warszawskiej, przed represjami ze strony okupanta niemieckiego⁸⁸⁴. 29 czerwca 2011 roku

⁸⁸¹ W 2019 roku w Warszawie odbyła się uroczystość przyznania miana „Milestone” (Kamień Milowy) metodzie wyciągania kryształów, odkrytej przez profesora Jana Czochralskiego. Jest to odznaczenie najwyższej rangi The Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), największego na świecie stowarzyszenia zawodowego inżynierów elektroników i elektryków. Odznaczenie jest przyznawane za osiągnięcia uznane „za kamienie milowe rozwoju nauki, bez których świat dzisiaj wyglądałby inaczej”.

⁸⁸² Działania w sprawie prof. Czochralskiego podejmowane do roku 1989 zostały przedstawione w podrozdziale I.3.3 niniejszego tomu.

⁸⁸³ Protokół posiedzenia i Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 134/XLI/93 z dn. 23 czerwca 1993 r.

⁸⁸⁴ M. Nader (red.), *Rok Jana Czochralskiego, t. 1, Zarys biografii...*, op. cit., s. 14, 99, 116; M. Nader (red.), *Rok Jana Czochralskiego, t. 2, Pamięci Profesora Jana Czochralskiego. Wybór publikacji*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej” 2014, nr 16, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014, s. 151..

Senat Politechniki Warszawskiej ogłosił rehabilitację uczonego specjalną *Uchwałą nr 338/XLVII/2011 Senatu PW*, a Sejm RP na posiedzeniu w dniu 7 grudnia 2012 roku przyjął uchwałę w sprawie ustanowienia roku 2013 Rokiem Jana Czochralskiego. Sprawa prof. Czochralskiego jest niezwykle ważnym przykładem troski Uczelni o fundamentalne zasady i system wartości oraz wyczulenia *na wszelkie przejawy zła i nieprawości, a zwłaszcza na naruszanie godności osoby ludzkiej albo odstępowanie od prawdy w imię indywidualnych lub grupowych interesów*⁸⁸⁵.

Należy podkreślić, że omówione rzeźby i tablice znajdujące się w Gmachu Głównym PW są wybranymi przykładami „utrwalania w kamieniu” historii Uczelni. Wielu innych wybitnych profesorów Politechniki Warszawskiej zostało po roku 1989 uhonorowanych popiersiami bądź tablicami, znajdującymi się na terenie wydziałów, z którymi byli związani. Liczne audytoria Uczelni, a także niektóre gmachy otrzymały imię uczonych o wielkim autorytecie, osiągnięciach i zasługach⁸⁸⁶.

Szczególną rolę w ochronie dziedzictwa i promocji historii Uczelni spełniają Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej oraz Muzeum Politechniki Warszawskiej. Obie jednostki w odpowiednim zakresie nie tylko gromadzą i przechowują artefakty, publikacje, dokumenty i inne cenne materiały historyczne, ale również organizują wystawy oraz wydają okolicznościowe opracowania książkowe, reprinty archiwalnych monografii itp. Biblioteka Główna w 1990 roku zorganizowała wystawę „Politechnika Warszawska 1915–1990”. W latach 2008–2015 Biblioteka zrealizowała projekt „Ocalić od zapomnienia”, obejmujący opracowanie sylwetek 101 wybitnych profesorów Politechniki Warszawskiej (od początku istnienia Uczelni do roku 1950) oraz digitalizację pełnotekstowej kolekcji ich najważniejszych publikacji. Od czerwca do listopada 2015 roku na ogrodzeniu Kampusu Centralnego od strony ul. Nowowiejskiej była prezentowana plenerowa wystawa planszowa „100 Profesorów na 100-lecie

⁸⁸⁵ Misja Politechniki Warszawskiej przyjęta *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej nr 87/XLIV/2000 z dn. 13 grudnia 2000 r.*

⁸⁸⁶ Pełny wykaz pomników, popiersi i tablic pamiątkowych, odsłoniętych na Politechnice Warszawskiej do 2015 roku, znajduje się w monografii Zbigniewa Dunin-Wilczyńskiego *Ocalić od zapomnienia*, wydanej przez Oficynę Wydawniczą „Zbroja” w 2015 roku.

Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej”⁸⁸⁷. Z okazji setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości Biblioteka Główna zorganizowała wystawę „Kierunek Niepodległa. Politechnika – Polska – Europa 1914–1921” w bardzo atrakcyjnej formie graficzno-tekstowego kalendarium, umieszczonego na tkaninach naklejonych na filary krążanków Dużej Auli Gmachu Głównego.

Powstałe w 1978 roku Muzeum Politechniki Warszawskiej było początkowo działem Biblioteki Głównej PW, dopiero w 2001 roku zostało wyodrębnione jako samodzielna jednostka ogólnouczelniana. W roku 2015 z okazji 100-lecia Odnowienia Tradycji PW w Gmachu Głównym została otwarta sala ekspozycyjna, w której do września 2025 roku prezentowano „Dzieje Politechniki Warszawskiej”. Od października 2025 roku Muzeum ma siedzibę w Gmachu ITC przy ul. Nowowiejskiej 21/25. Muzeum PW upowszechnia wiedzę o historii Uczelni, a także o historii techniki i nauki. Działalność muzealna obejmuje aktywność: wystawienniczą (wystawy stałe i czasowe; od 2002 do 2020 roku zorganizowano 60 wystaw), wydawniczą (publikacje i katalogi), naukową (pozyskiwanie i katalogowanie zbiorów, organizowanie konferencji, udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych), edukacyjną (oprowadzanie wycieczek, wykłady w Klubie Seniora PW) oraz konserwację i archiwizowanie zbiorów.

Od 2019 roku Politechnika Warszawska bierze udział w jednej z najpopularniejszych ogólnopolskich akcji kulturalnych – Nocy Muzeów. W ustalony dzień maja przewodnicy do późnych godzin nocnych oprowadzają uczestników po Gmachu Głównym, Kampusie Centralnym oraz mniej znanych politechnicznych „zakamarkach”, opowiadając o historii Uczelni. Dla zwiedzających są przygotowane specjalne wystawy czasowe, można uczestniczyć aktywnie w pokazach laboratoryjnych, a nawet odbyć spacer nad świetlikiem Dużej Auli. Corocznie Noc Muzeów przyciąga dużą liczbę osób, które mogą w atrakcyjnej formule poznać historię Politechniki Warszawskiej.

W latach 1998–2013 ogromną rolę w utrwalaniu historii Uczelni i w niemal kronikarskim zapisie bieżących wydarzeń odegrał „**Miesięcznik Politechniki Warszawskiej**” (MPW). Przez 15 lat ist-

⁸⁸⁷ „100-lecie Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej” było oficjalną nazwą obchodów setnej rocznicy rozpoczęcia działalności Politechniki Warszawskiej w 1915 roku z polskim językiem wykładowym.

nienia ukazało się 187 numerów miesięcznika oraz ok. 60 wydawnictw w postaci dodatków do MPW lub numerów specjalnych pisma, cieszącego się popularnością i wysoką oceną w środowisku Uczelni. Następcą drukowanego miesięcznika stał się od 2013 roku równie wysoko oceniany internetowy **„Biuletyn Politechniki Warszawskiej”** (BPW), redagowany przez współautorkę niniejszego tomu. Przez kolejne lata „Biuletyn” ubogacał się w nowe kategorie tematyczne, wśród których były m.in.: Wydarzenia, Nauka i dydaktyka, Modernizacja Uczelni, Studenci, Doktoranci i absolwenci, Odpowiedzialna Uczelnia, Konferencje i sympozja, Sport, Współpraca Uczelni, Konkursy, Kultura i tradycja czy Kalendarium nadchodzących wydarzeń. BPW był aktualizowany do marca 2023 roku, obecnie jest dostępny jako strona archiwalna. Natomiast szczegółowe informacje o historii Wydziałów PW można znaleźć w licznych publikacjach wydawanych z okazji jubileuszy tych jednostek zarówno w formie drukowanej, jak i cyfrowej.

Kończąc rozdział poświęcony pielęgnowaniu historii i tradycji Politechniki Warszawskiej, należy wspomnieć o symbolicznych aktach pamięci o postaciach i wydarzeniach z przeszłości. Co roku w przeddzień Wszystkich Świętych na grobie Stanisława Staszica na warszawskich Bielanach oraz na warszawskich grobach zasłużonych profesorów PW są składane wiązanki kwiatów. Również co roku 1 sierpnia składane są wieńce pod pomnikiem VI Zgrupowania AK „Golski”. Z inicjatywy Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej każdego roku w listopadzie, z okazji Narodowego Święta Niepodległości, w obecności przedstawicieli władz Uczelni oraz Samorządu Studentów, odbywa się w Dużej Auli apel poległych pod tablicami upamiętniającymi pracowników i studentów, którzy oddali swoje życie w walkach o niepodległość 1918–1920.

II.10.2. Uroczystości uczelniane i wydarzenia okolicznościowe

Wszystkie uczelnie przywiązują na ogół wielką wagę do obyczajów akademickich, charakterystycznych dla szkół uniwersyteckich. Wyraża się to m.in. przez organizację z odpowiednim ceremoniałem uroczystości uczelnianych – cyklicznych bądź okolicznościowych.

wych. W tradycji uniwersyteckiej niewątpliwie najważniejszą cykliczną uroczystością jest inauguracja roku akademickiego. Politechnika Warszawska od początku swojej działalności hołdowała tej tradycji, niezależnie od istniejącej sytuacji polityczno-gospodarczej.

Przemiany ustrojowe lat 90. XX wieku nie przyniosły zasadniczych zmian w przebiegu centralnej uroczystości – Inauguracji Uczelnianej, która odbywa się na początku października⁸⁸⁸ w Dużej Auli Gmachu Głównego. Inauguracja rozpoczyna się wprowadzeniem sztandaru uczelni i przemarszem orszaku złożonego z członków Senatu PW oraz zaproszonych władz innych uczelni w strojach akademickich (togach). Orszak zamyka Jego Magnificencja Rektor Politechniki Warszawskiej, również w stroju akademickim, z insygniami rektorskimi⁸⁸⁹. Po odśpiewaniu hymnu narodowego przez Chór Akademicki PW lub przez grupę wokalną

Inauguracja
jubileuszowego
roku akademickiego
Politechniki
Warszawskiej 2025/26
(fot. M. Stępnik, Biuro
Komunikacji i Promocji
PW)

⁸⁸⁸ Na ogół jest to 1 października – jeśli tego dnia wypada sobota lub niedziela, to inauguracja odbywa się w najbliższy poniedziałek. Po Inauguracji Uczelnianej, w tym samym dniu, odbywają się inauguracje wydziałowe. W Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku inauguracja jest kilka dni później.

⁸⁸⁹ Insygniami rektorskimi są łańcuch i berło, zrekonstruowane w 1949 roku na podstawie archiwalnych rysunków oryginałów z 1925 roku, zniszczonych w podczas Powstania Warszawskiego (por. Z. Dunin-Wilczyński, *Ocalić od zapomnienia*, Oficyna Wydawnicza „Zbroja”, Warszawa 2015, s. 30–31).

Zespołu Pieśni i Tańca PW Rektor wita zebranych, a następnie wygłasza przemówienie, które zazwyczaj zawiera elementy podsumowania poprzedniego roku i planów na rok bieżący. Po przemówieniu Rektora głos zabierają obecni przedstawiciele władz państwowych bądź samorządowych. Kolejne stałe punkty uroczystości to: immatrykulacja nowo przyjętych studentów⁸⁹⁰, przekazanie sztandaru Uczelni nowemu pocztowi, złożonemu ze studentów pierwszego roku, i odśpiewanie hymnu *Gaude Mater Polonia*. Po wystąpieniach przewodniczących Samorządu Studentów PW i Rady Doktorantów PW odbywa się pierwszy w roku akademickim wykład, tzw. inauguracyjny. Całość uroczystości kończy hymn studencki *Gaudeamus igitur*. Powyższy opis ceremonii inauguracji roku akademickiego zawiera stałe elementy, które są niekiedy uzupełniane innymi, zależnymi od okoliczności⁸⁹¹.

Kolejną cykliczną uroczystością jest celebrowanie Dnia Politechniki Warszawskiej, ustanowionego uchwałą Senatu PW w 2005 roku na pamiątkę otwarcia 15 listopada 1915 roku polskojęzycznej Politechniki Warszawskiej w miejsce Warszawskiego Instytutu Politechnicznego Imperatora Mikołaja II⁸⁹². Wolny od zajęć dydaktycznych Dzień PW rozpoczyna uroczyste posiedzenie Senatu, na którym po okolicznościowym przemówieniu JM Rektora odbywa się zazwyczaj wręczenie odznaczeń państwowych i odznak „Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej”⁸⁹³, wręczenie dyplomów *Professor Emeritus*, wręczenie Medalu Młodego Uczonego i nagród w różnorodnych konkursach naukowych. Scenariusz uroczystego posiedzenia Senatu z okazji Dnia PW, podobnie jak scenariusz inauguracji roku akademickiego, ulega zmianom w zależności od ak-

⁸⁹⁰ Rektor immatrykułuje wybranych studentów z każdego wydziału, którzy osiągnęli najlepsze wyniki w procesie rekrutacji.

⁸⁹¹ Najważniejsze stałe elementy inauguracji uczelnianej są wymienione *explicit* w Statucie Politechniki Warszawskiej.

⁸⁹² *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 23/XLVI/2005 z dn. 26 października 2005 r. w sprawie ustanowienia Dnia Politechniki Warszawskiej.*

⁸⁹³ Odznaka „Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej” została ustanowiona *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej nr 223/XLIV/02 z dn. 15 maja 2002 r.* Jest przyznawana przez rektora wieloletnim pracownikom Politechniki oraz innym osobom, które przyczyniły się do rozwoju Uczelni lub przysporzyły jej dobrego imienia.

tualnych potrzeb. W pierwszych latach po ustanowieniu Dzień PW był wypełniony wieloma wydarzeniami i imprezami (bieg uliczny o Puchar Rektora PW, Wybory Miss i Mistera PW, Gala „Złotej Kredy”, Gala „Złotej Księgi Absolwenta”). Na początku lat 20. XXI wieku większość tych imprez przeniesiono na inne terminy, wydarzeniami towarzyszącymi są jedynie: koncert galowy cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli, Gala „Złotej Księgi Absolwenta” oraz msza św. w intencji społeczności akademickiej Politechniki Warszawskiej, celebrowana w Kościele Najświętszego Zbawiciela w Warszawie.

Kilka razy w roku odbywają się uroczyste posiedzenia Senatu PW, poświęcone takim wydarzeniom, jak promocje doktorskie i habilitacyjne, wręczenie doktoratu *honoris causa* czy też wręczenie Medalu Politechniki Warszawskiej. Medal PW jest szczególnym wyróżnieniem, drugim co do rangi po doktoracie *honoris causa*. Nadawany jest od 1998 roku osobom lub instytucjom za istotne zasługi dla Politechniki Warszawskiej⁸⁹⁴. Medal przyznaje 7-osobowa Kapituła wybierana przez Senat PW, a wręcza podczas uroczystości Rektor PW, po ogłoszonej laudacji. Pierwszym przewodniczącym Kapituły był prof. Władysław Findeisen, Rektor PW w latach 1981–1985. Do końca 2023 roku przyznano 49 Medalu Politechniki Warszawskiej⁸⁹⁵.

W latach 1990–2025 na Politechnice Warszawskiej odbyło się wiele uroczystości, związanych z istotnymi wydarzeniami czy też rocznicami, które dotyczyły zarówno Uczelni, jak i kraju. Najważniejsze z nich to:

- Obchody 75-lecia ustanowienia Politechniki Warszawskiej z polskim językiem wykładowym, połączone z obchodami 70-lecia Bitwy Warszawskiej 1920 roku – 15 listopada 1990 roku podczas uroczystego posiedzenia Senatu PW odsłonięto umieszczone ponownie w Dużej Auli tablice upamiętniające pracowników i studentów, którzy polegli w walkach o niepodległość Polski w latach 1918–1920.

⁸⁹⁴ Medal Politechniki Warszawskiej został ustanowiony *Uchwałą Senatu Politechniki Warszawskiej nr 51/XLIII/97 z dn. 25 czerwca 1997 r.*

⁸⁹⁵ Wykaz osób odznaczonych Medalem Politechniki Warszawskiej do roku 2023 zawiera m.in.. publikacja: I. Koptoń-Rynec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 22–28.

- Obchody pięćdziesiątej rocznicy Powstania Warszawskiego – w uroczystym posiedzeniu Senatu PW 22 czerwca 1994 roku wzięła udział liczna grupa uczestników Powstania, związana ze środowiskiem Politechniki Warszawskiej.
- Odsłonięcie pomnika VI Zgrupowania AK „Golski” na skwerze między Gmachem Głównym a Gmachem Starej Chemii we wrześniu 1999 roku, w pięćdziesiątą piątą rocznicę Powstania Warszawskiego.
- Ogłoszenie w dniu 22 grudnia 1999 roku przez Senat PW roku 2001 Rokiem Jubileuszowym Politechniki Warszawskiej – kluczowymi wydarzeniami Roku Jubileuszowego były przyjęcie Misji Politechniki Warszawskiej⁸⁹⁶ oraz ustanowienie flagi Politechniki Warszawskiej⁸⁹⁷. Podczas głównych uroczystości 7 czerwca 2001 roku z udziałem premiera RP Jerzego Buzka odsłonięto w Dużej Auli popiersia prof. Ignacego Mościckiego i inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego.
- Jubileuszowa gala z okazji 50-lecia Zrzeszenia Studentów Polskich w dniu 10 kwietnia 2000 roku z udziałem Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego.
- Obchody 90-lecia odrodzenia Politechniki Warszawskiej – ustanowienie w roku 2005 Dnia Politechniki⁸⁹⁸.
- Odsłonięcie tablicy pamiątkowej w Dużej Auli 19 listopada 2005 roku z okazji jubileuszu 25-lecia powstania „Solidarności” na Politechnice Warszawskiej oraz poświęcenie sztandaru Związku.
- Obchody 100-lecia Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej – wydarzeniem otwierającym rok obchodów 100-lecia ustanowienia polskojęzycznej Politechniki Warszawskiej był Wielki Bal Jubileuszowy, który odbył się 17 stycznia 2015 roku. Przy wejściu do sali nr 219 w Gmachu Głównym odsłonięto 17 marca 2015 roku popiersie prezydenta Gabriela Narutowicza, a audytorium otrzymało jego

⁸⁹⁶ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 87/XLIV/2000 z dn. 13 grudnia 2000 r.*

⁸⁹⁷ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 123/XLIV/2001 z dn. 25 kwietnia 2001 r. w sprawie flagi Politechniki Warszawskiej.*

⁸⁹⁸ *Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 23/XLVI/2005 z dn. 26 października 2005 r.*

imię. Do grudnia 2015 roku odbywały się liczne uroczystości, imprezy plenerowe, odczyty i wystawy⁸⁹⁹. Ostatnim wydarzeniem zamykającym obchody był LXXXVI koncert z cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli, na którym w Dużej Auli pod batutą kompozytora Krzysztofa Pendereckiego zostało wykonane monumentalne dzieło *Siedem bram Jerozolimy*.

Obchody 50-lecia Filii w Płocku – główne uroczystości odbyły się 22 kwietnia 2017 roku w Teatrze Dramatycznym w Płocku:

- Uczestnictwo PW w programie „Niepodległa 2018–2021” – rocznicowe obchody 100-lecia Odzyskania Niepodległości przez Polskę zainaugurował 13 stycznia 2018 roku setny koncert z cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli, który odbył się w Dużej Auli z udziałem Polskiej Orkiestry Radiowej pod batutą Łukasza Borowicza oraz wielu wybitnych polskich artystów. W koncercie wystąpiły także zespoły artystyczne PW. Dzień Politechniki 15 listopada 2018 roku miał szczególny charakter – podczas uroczystego posiedzenia Senatu PW odbyła się rekonstrukcja aktu powołania Legii Akademickiej w 1918 roku z udziałem pododdziałów w historycznych strojach żołnierzy Legii. W grudniu 2018 roku wszystkie zespoły artystyczne PW wykonały widowisko słowno-muzyczne *Listy do Niepodległej*. Liczne wydarzenia związane z obchodami „Niepodległa” (konferencje, wystawy, salony historyczne organizowane przez Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej) zakończyły się w 2020 roku⁹⁰⁰.
- Panel dyskusyjny 8 marca 2018 roku w Sali Senatu PW z okazji 50-lecia Wydarzeń Marcowych 1968, z udziałem uczestników protestów studenckich na Politechnice Warszawskiej.
- 35-lecie Samorządu Studentów Politechniki Warszawskiej – tygodniowe obchody wypełnione imprezami studenckimi, zakończone 18 października 2024 roku uroczystym posiedzeniem Parlamentu Samorządu Studentów PW oraz koncertem jubileuszowym w Dużej Auli (koncert CXXXIII z cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli), na którym wystąpiły wszystkie zespoły artystyczne PW.

⁸⁹⁹ I. Koptoń-Ryniec, *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej...*, op. cit., s. 165–167.

⁹⁰⁰ Ibidem, s. 176–178.

Wielka Muzyka
w Małej Auli,
„Siedem bram
Jerozolimy” Krzysztofa
Pendereckiego pod
dyрекcją kompozytora,
2015 (fot. D. Kawka)

- Jubileuszowa Gala i koncert z okazji 75-lecia Zrzeszenia Studentów Polskich w dniu 17 kwietnia 2025 roku – uroczystości z udziałem byłego Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego odbyły się w Dużej Auli Gmachu Głównego PW, w której 17 kwietnia 1950 r. powołano do życia ZSP.

Medal jubileuszowy
– 50 lat Wydziału
Mechanicznego
Energetyki i Lotnictwa,
awers i rewers, 2010
(ze zbiorów Muzeum
PW)

Przytoczone powyżej wydarzenia miały charakter ogólnouczelniany, ale trzeba pamiętać, że na Politechnice Warszawskiej w latach 1990–2025 odbyła się znacząca liczba uroczystości okolicznościowych i rocznicowych, organizowanych przez wydziały, związki zawodowe, Samorząd Studencki, organizacje studenckie bądź Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół PW. Tradycją stały się pikniki z okazji Dnia Wydziału, podobnie jak uroczyste wręczanie dyplomów ukończenia studiów. Świadczy to o szerokim zaangażowaniu środowiska akademickiego Uczelni w realizację misji pielęgnowania historii i tradycji.

II.10.3. Uczelniane zespoły artystyczne

Jednym z kluczowych elementów kultury akademickiej jest funkcjonowanie uczelnianych zespołów artystycznych, dzięki którym studenci, doktoranci i pracownicy mogą realizować swoje pasje i talenty. Politechnika Warszawska może służyć za wzorowy przykład szkoły wyższej, w której zespoły artystyczne są otoczone szczególną opieką i mają zapewnione nie tylko środki materialne, ale także stworzony system promocji i prezentacji swoich osiągnięć. Zespoły uświetniają uroczystości uczelniane, uczestniczą w wydarzeniach artystycznych, festiwalach i konkursach zarówno w kraju, jak i za granicą. Efektem ich działalności jest nie tylko rozwój artystyczny członków, ale przede wszystkim propagowanie kultury w środowisku akademickim. Występy są również niezwykle skutecznym elementem promocji Uczelni.

**Od ponad 20 lat na Politechnice
Warszawskiej funkcjonuje określenie
Korona Artystyczna Politechniki
Warszawskiej, której „perłami” są właśnie
zespoły artystyczne.**

Do roku 1989 na Politechnice Warszawskiej funkcjonowały dwa zespoły: założony w 1951 roku Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej oraz założony w 1977 roku Zespół Tańca Ludowego „Masovia”, związany z Filią PW

w Płocku. Działalność obydwu zespołów w czasach PRL-u została omówiona w pierwszej części tego tomu monografii. Po roku 1990 w Płocku powstał jeszcze Kameralny Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku (1997 rok), natomiast w Warszawie, w pierwszej dekadzie XXI wieku utworzono Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej (2000 rok), Orkiestrę Rozrywkową Politechniki Warszawskiej The Engineers Band (2005 rok) oraz Teatr Politechniki Warszawskiej (2005 rok)⁹⁰¹. Od ponad 20 lat na Politechnice Warszawskiej funkcjonuje określenie Korona Artystyczna Politechniki Warszawskiej, której „perłami” są właśnie wymienione zespoły artystyczne. Mają one charakter ogólnouczelniany i status jednostek organizacyjnych Uczelni z etatową kadrą instruktorską. Są finansowane z budżetu Politechniki, powiększając własne fundusze występami komercyjnymi. Każdy z zespołów ma swoją tradycję, swój dorobek artystyczny, osiągnięcia lokalne i sukcesy w skali nie tylko krajowej. Ramy niniejszego rozdziału pozwalają jedynie na krótką charakterystykę działalności tych politechnicznych „pereł” artystycznych.

Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej jest jednym z najstarszych studenckich zespołów folklorystycznych w Polsce. Jak już wspomniano, powstał w 1951 roku i do dzisiaj z ogromnym powodzeniem pielęgnuje tradycje polskiej kultury ludowej. Na początku każdego roku akademickiego odbywa się nabór nowych członków, głównie z grona studentów PW, średniorocznie z zespołem jest związanych ponad 200 osób – tancerzy, chórzystów i instrumentalistów kapeli. Niezwykle bogaty repertuar obejmuje m.in. ponad 50 suit taneczno-wokalnych z różnych regionów Polski oraz widowisk tematycznych. Zespół uczestni-

⁹⁰¹ Rok 2005 dla Orkiestry Rozrywkowej PW i Teatru PW jest datą symboliczną – powstały wtedy „nieformalne” zespoły, które na początku 2007 roku uzyskały status jednostek organizacyjnych Administracji Centralnej Uczelni.

czy w najważniejszych uczelnianych uroczystościach i wydarzeniach kulturalnych. Do tradycji należą coroczne galowe występy w prestiżowych salach koncertowych – w Teatrze Wielkim Operze Narodowej, w Teatrze Muzycznym „Roma” czy też w sali widowiskowej „Mazowska”, gdzie odbył się m.in. galowy koncert jubileuszu 70-lecia pod patronatem Prezydenta RP. Zespół kontynuuje tradycję zagranicznych tournée, koncertując w latach 1990–2025 w ponad 60 krajach na obydwu półkulach i wzbudzając podziw profesjonalizmem, młodzieńczą energią, wspaniałymi strojami oraz finałowym utworem, wykonywanym zawsze w języku kraju goszczącego. W roku 1993 uczestniczył w „Balu zjednoczonej Europy”, który odbył się w Berlinie pod patronatem prezydenta Republiki Federalnej Niemiec, z udziałem głów państw licznych krajów Europy. Z kolei w roku 1999 wystąpił po raz drugi z krótkim koncertem przed Ojcem Świętym Janem Pawłem II na prywatnej audiencji w Watykanie (pierwsze spotkanie miało miejsce w Castel Gandolfo w 1985 roku)⁹⁰². Zespół jest zdobywcą licznych

Zespoły Politechniki
Warszawskiej w Dużej
Auli, 2022 (fot.
J. Jakubiak-Lasocka)

⁹⁰² M. Czupratowska-Semczuk, *50 lat z Zespołem Pieśni i Tańca...*, op. cit., s. 133.

Zespół Pieśni
i Tańca Politechniki
Warszawskiej
w czasie występu
jubileuszowego
z okazji 65-lecia
istnienia Zespołu, 2016
(fot. I. Koptoń-Ryniec)

laurów, polskich i międzynarodowych, m.in. srebrnej i brązowej Kolii Księżąt Burgundii, srebrnej płyty przyznanej przez francuską Akademię Muzyczną im. Charlesa Crosa, Złotej Artemidy Międzynarodowego Festiwalu w Izmirze w Turcji, głównej nagrody na Harmonie Festiwal '99 w Lindenhofhausen w Niemczech.

Zdobycie w roku 2005 Grand Prix Światowego Festiwalu Amatorskich Zespołów Folklorystycznych w Malezji potwierdza przynależność Zespołu Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej do ścisłej czołówki tego typu zespołów artystycznych nie tylko w Polsce. Za propagowanie polskiej kultury za granicą ZPiT PW został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi oraz dyplomem ministra spraw zagranicznych, a za zasługi dla Warszawy otrzymał „Złotą Syrenkę”. Niezwykłą „zdobyczą” Zespołu jest integracja międzypokoleniowa – byli członkowie biorą często udział w występach, tworząc niepowtarzalne połączenie doświadczenia i obycia scenicznego z żywiołową ekspresją młodzieży.

Warto podkreślić, że spora liczba dawnych członków związała się zawodowo z Politechniką Warszawską, zdobywając stopnie i tytuły naukowe, a nawet pełniąc prestiżowe funkcje kierownicze Uczelni. Zespołem kierowało wielu wybitnych choreografów i instruktorów, ale ikoną i legendą pozostaje mgr Maria Czupratowska-Semczuk, odznaczona Medalem Politechniki Warszawskiej. Związana z Zespołem od pierwszych lat jego istnienia, autorka wielu wspaniałych choreografii i widowisk, pełni szaczną funkcję Honorowej Konsultantki ds. Artystycznych Zespołu Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej. Zespół cieszy się nieustannie wielką popularnością w środowisku akademickim Politechniki Warszawskiej. Miarą tej popularności może być liczba jego członków: lista z pierwszego półwiecza działalności zawiera prawie 1 800 nazwisk⁹⁰³, kolejne 25 lat to szacunkowo ok. 1 200 osób.

Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej powstał w 2000 roku. Zespół prowadzi od roku 2004 laureat Medalu Politechniki Warszawskiej, maestro Dariusz Zimnicki, który wówczas rozpoczynał swoją karierę dyrygencką, a po dwudziestu latach został profesorem tytularnym sztuki. Pod jego charyzmatycznym kierownictwem Chór Akademicki PW w ciągu kilku lat stał się jednym z najlepszych i najprężniej działających zespołów nieprofesjonalnych w Europie. Tworzą go w większości studenci i absolwenci Politechniki Warszawskiej – młodzi i ambitni śpiewacy, z oddaniem realizujący pasję muzykowania zespołowego. W bogatym repertuarze zespołu znajduje się przede

⁹⁰³ Ibidem, s. 205–214.

Chór Akademicki
Politechniki
Warszawskiej pod
dyрекją maestro
Dariusza Zimnickiego
w Małej Auli PW, 2014
(fot. P. Gregorczyk)

wszystkim najnowsza muzyka chóralna *a cappella*, w tym utwory rzadko wykonywane w Polsce. Chór ma w swoim dorobku również dzieła uznanych mistrzów epok renesansu, baroku i romantyzmu – Bacha, Haendla, Brahmsa, Haydna, Mozarta, Beethovena. O bardzo wysokim poziomie artystycznym zespołu świadczy udział w wykonaniu wielkich dzieł symfonicznych, takich jak *Requiem* Mozarta, *Carmina Burana* Orffa czy też II i VIII Symfonia Mahlera, które zabrzmiały w murach PW w ramach cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli. W grudniu 2015 roku Chór wystąpił na koncercie galowym, zamykającym obchody roku jubileuszowego Politechniki Warszawskiej, w monumentalnym dziele Krzysztofa Pendereckiego *Siedem bram Jerozolimy* pod batutą samego kompozytora. W 2019 roku Chór wykonał wspólnie z Kammerchor Musica Viva z Hamburga niezwykle trudne dzieło Jana Sebastiana Bacha – *Pasję wg św. Mateusza*, natomiast w 2024 roku oratorium *Mesjasz* Georga Haendla.

Chór jest zwycięzcą kilkunastu krajowych i zagranicznych prestiżowych konkursów chóralnych, w tym trzykrotnym zdobywcą Rubinowej Lutni – legendarnego trofeum Ogólnopolskiego

Turnieju Chórów „Legnica Cantat”. Wygrał Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej (2011) i Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Białymstoku (2012). W 2018 roku został zwycięzcą Grand Prix Polskiej Chóralistyki im. Stefana Stuligrosza oraz zdobywcą Grand Prix of Thailand. Chór Akademicki PW przygotowuje ok. 10 programów koncertowych w sezonie artystycznym. Warto tu wspomnieć również o koncertach na zaproszenie krajowych filharmonii i renomowanych festiwali. Chór jest organizatorem Ogólnopolskiego Festiwalu Chórów Studenckich „Vivat Academia”, bierze także udział w ogólnopolskich przedsięwzięciach związanych z muzyką filmową. Ma na swoim koncie ponad 30 prawykonania muzyki polskiej i zagranicznej oraz nagrane 3 albumy płytowe. Współpracował z wieloma osobistościami ze świata muzycznego, do których należą m.in.: Krzysztof Penderecki, Gabriel Chmura, Marcin Nałęcz-Niesiołowski. Z roku na rok rośnie popularność Chóru Akademickiego Politechniki Warszawskiej w środowisku studenckim, czego bezpośrednim dowodem jest coraz większa liczba członków. Na początku działalności było to 30–40 osób, po dziesięciu latach liczba ta wzrosła dwukrotnie, a w roku 2025 przekroczyła 150 osób. W związku z tym w 2011 roku w ramach jednostki wyodrębniono podzespół Tibi Domine, a w 2019 roku Chór Quantum. Niezwykle ciekawą inicjatywą było utworzenie pod egidą Chóru Akademickiego PW w 2024 roku Chóru Małych Inżynierów, który z ogromnym sukcesem wystąpił dwukrotnie (2024, 2025) w ramach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Orkiestra Rozrywkowa Politechniki Warszawskiej The Engineers Band została założona w 2005 roku. Bardzo szybko zdobyła wielką popularność w środowisku akademickim Warszawy, koncertując z solistami oraz uświetniając bale uczelniane (w tym corocznie słynny bal studentów Warszawy „Karnavali”), konferencje i kongresy nie tylko na Politechnice Warszawskiej. W repertuarze Orkiestry znajduje się ponad 250 utworów muzyki rozrywkowej i tanecznej, w tym walce J. Straussa, wykonywane podczas występów na wiedeńskich cesarskich balach karnawałowych, na które była wielokrotnie zapraszana. „Inżyniersi”, bo taka nazywa funkcjonuje powszechnie, występowali z wybitnymi polskimi wokalistami i instrumentalistami. Koncert z 2014 roku „The

Beatles Symphony”, z udziałem światowej sławy skrzypka Vadima Brodzkiego, został wydany na płycie DVD. Wielkim wydarzeniem artystycznym na skalę ogólnopolską był występ Orkiestry w koncercie z okazji dnia mowy polskiej „Wszystko jest poezją” (piosenki do tekstów Edwarda Stachury), oklaskiwanym m.in. przez prezydenta RP, który odbył się na PW w lutym 2015 roku. Koncert był retransmitowany przez Telewizję Polską, a Orkiestra wystąpiła później wielokrotnie w muzycznych produkcjach telewizyjnych. Wystąpiła także wielokrotnie na festiwalu FAMA w Świnoujściu i krakowskim Festiwalu Piosenki Studenckiej. W 2018 roku kolejna płyta zespołu *Conrad Inspiruje Młodych*, została wybrana płytą tygodnia w Programie III Polskiego Radia. W marcu 2022 roku, tuż po wybuchu wojny na Ukrainie, Orkiestra przygotowała i wykonała niezwykle dramatyczny koncert o antywojennej wymowie, zatytułowany „Trzynasta Trzydzięści”, z muzyką Zbigniewa Łapińskiego. Zespół występował w salach koncertowych wielu polskich miast, a także za granicą (Austria, Francja, Włochy). Od początku istnienia Orkiestrą kieruje jej założyciel, maestro Dariusz Łapiński, charakterystyczny dyrygent młodego pokolenia, kompozytor i aranżer, laureat odznaki „Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej”. Jego wielką zasługą jest profesjonalizm zespołu, dobór ambitnego i szerokiego repertuaru, a także integracja młodych muzyków, zmotywowanych do podnoszenia swoich umiejętności i występów na

Teatr Politechniki
Warszawskiej
w inscenizacji sztuki
A. Fredry, 2008 (fot.
ze zbiorów autora)

licznych koncertach (ok. 20 rocznie). W skład Orkiestry wchodziły sekcje: rytmiczna, smyczkowa, instrumentów dętych blaszanych, instrumentów dętych drewnianych, instrumentów klawiszowych oraz grupa wokalna – łącznie ponad 50 osób.

Teatr Politechniki Warszawskiej powstał w roku 2005, ciesząc się od samego początku znaczącym zainteresowaniem studentów. Coroczne akcje „naboru” nowych członków przyciągają ok. 50 osób, pragnących realizować swoje aktorskie marzenia. W repertuarze Teatru są sztuki klasyczne oraz współczesne. Realizacja *Snu nocy letniej* Szekspira przyniosła Teatrowi PW wielkie uznanie w środowisku teatralnym i zwycięstwo na Festiwalu Studenckich Zespołów Teatralnych w Teatrze Collegium Nobilium Akademii Teatralnej w Warszawie w 2009 roku. Z okazji jubileuszu 10-lecia istnienia zespół przygotował pełną inwencję twórczej inscenizację *Balladyny* J. Słowackiego. W niezwyklej scenerii basenu pływackiego PW powstał spektakl *Burza* W. Szekspira, z udziałem Chóru Akademickiego PW oraz Orkiestry Rozrywkowej PW The Engineers Band. Zrealizowany w wersji filmowej przez Telewizję Internetową TVPW został odtworzony *online* w 2021 roku w czasie pandemii COVID-19. Aktorzy Teatru – studenci, doktoranci i absolwenci PW – stwarzają na scenie kreacje niewiele ustępujące profesjonalnym, a często zaskakujące oryginalnością. Teatr aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym Politechniki Warszawskiej, wy-

Zespół Tańca Ludowego „Masovia” w czasie koncertu jubileuszowego 40-lecia powstania zespołu („Biuletyn Politechniki Warszawskiej”, 2017)

stawiając spektakle podczas Dni Kultury Studenckiej, „Juwenaliów” czy też Grudniowego Akademickiego Przeglądu Artystycznego GAPA. Brał także udział w ogólnopolskich wydarzeniach i festiwalach teatralnych, takich jak: „Czarna Offca”, Olecki Przegląd Teatrów Amatorskich „Chimera”, Festiwal Teatralny „Najazd Nowego Pokolenia” i w wielu innych. Ciekawą inicjatywą są specjalne przedstawienia dla dzieci. Swoje sukcesy zespół zawdzięcza przede wszystkim talentowi pedagogicznemu i artystycznemu reżysera Grzegorza Sierżputowskiego, który zainicjował powstanie Teatru, kieruje nim z ogromnym zaangażowaniem od początku istnienia, reżyseruje spektakle, a czasami akompaniuje na flecie poprzecznym. Spektakularnym efektem tej pracy są 43 premiery w ciągu 20 lat istnienia, co daje średnio dwa nowe spektakle rocznie⁹⁰⁴.

Zespół Tańca Ludowego „Masovia” powstał roku 1977 i przez pierwsze 5 lat funkcjonował pod nazwą Studencki Zespół Pieśni i Tańca Filii PW w Płocku. Założycielką Zespołu była mgr Maria Ingwer-Żabowska. W czasach Trzeciej Rzeczypospolitej „Masovia” kontynuuje swoją działalność artystyczną, krzewiąc tradycję rodzimego folkloru nie tylko w środowisku akademickim Filii PW w Płocku. Zespół dał do tej pory ponad tysiąc kon-

certów na scenach krajowych i zagranicznych. Biorąc udział w imprezach o zasięgu ogólnopolskim, jak również w festiwalach zagranicznych, promował Politechnikę Warszawską, miasto Płock i region Mazowsza w kraju oraz licznych krajach Europy, Azji i Ameryki Północnej. Zasadniczym celem, który nieustannie przyświeca Zespołowi, jest *roztańczenie i rozśpiewanie młodzieży akademickiej w oparciu o bogactwo kultury ludowej i folklorystycznej oraz uwrażliwienie na estetykę muzyki i ruchu*⁹⁰⁵.

W swojej prawie 50-letniej działalności skład osobowy Zespołu zmieniał się wielokrotnie, jednakże jego trzon stanowili zawsze studenci i absolwenci Politechniki Warszawskiej. Aktualnie Zespół liczy ponad 100 członków (tancerzy, wokalistów i muzyków kapeli), a jego repertuar obejmuje tańce narodowe, suity i tańce regionalne, obrazki obrzędowe i programy okolicznościowe.

Kameralny Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku został założony w roku 1997, specjalizując się w kameralistyce chóralnej, w tym także w muzyce sakralnej „gospel”. Chór brał udział w wielu uroczystościach uczelnianych, koncertował w płockim Teatrze Dramatycznym, w katedrze płockiej i w Kościele św. Krzyża w Warszawie. Występował także za granicą (Praga, Wiedeń, Grecja i Tunezja). Zespół zdobywał liczne nagrody w konkursach muzyki chóralnej, m.in. Grand Prix na II Podlaskim Turnieju Chórów „Gloria Deo 2000” czy też główną nagrodę w kategorii chórów akademickich na IV Międzynarodowym Festiwalu Pieśni Sakralnej w Łapach. Na początku trzeciej dekady XXI wieku Chór zawiesił swoją działalność z powodów kadrowych.

II.10.4. Wydarzenia kulturalne

Politechnika Warszawska przykładą wielką wagę do promowania w swoim środowisku szeroko rozumianej kultury. Przemiany gospodarcze, w tym powszechna komercjalizacja, doprowadziły do istotnych zmian w działalności kulturalnej Uczelni w latach 90. XX wieku. Tak zwana „kultura studencka” z czasów PRL-u uległa znaczącym przeobrażeniom – wiele elementów nie przetrwało próby czasu,

⁹⁰⁵ Zespół Tańca Ludowego „Masovia”, publikacja jubileuszowa, Płock 2017.

część funkcjonuje w zmienionej formule, pojawiły się nowe możliwości i obszary (cyfrowe media)⁹⁰⁶. Ta specyficzna działalność studencka na Politechnice Warszawskiej została przedstawiona w podrozdziale II.9.4, natomiast w dalszej części tego rozdziału zostaną omówione najważniejsze wydarzenia uczelniane z obszaru kultury, organizowane od roku 1990 cyklicznie bądź okazjonalnie przez różne podmioty.

Dni Kultury Politechniki Warszawskiej to jeden z głównych projektów Komisji Kultury Samorządu Studenckiego PW. Organizowane corocznie od połowy drugiej dekady XXI wieku przybrały w 2018 roku ostateczną formułę wiosennego dwutygodniowego święta kultury. W różnych miejscach Uczelni odbywają się koncerty, wernisaże, projekcje filmów i spotkania z wybitnymi twórcami. Podczas dni tematycznych studenci mogą wziąć udział w warsztatach, szkoleniach i konkursach: stand-upu, grafiki komputerowej, sztuki, muzyki, teatru oraz sztuki współczesnej. Dodatkową atrakcją są wystawy prac studentek i studentów. W projekcie biorą udział wszystkie zespoły artystyczne PW, a wydarzenia są transmitowane przez Telewizję Internetową PW.

Grudniowy Akademicki Przegląd Artystyczny GAPA, organizowany przez Niezależne Zrzeszenie Studentów PW, ma charakter studenckiego konkursu o zasięgu ogólnopolskim. Pierwsza edycja przeglądu została zorganizowana w 2003 roku i od tego czasu odbywa się corocznie w grudniu. Najważniejsze cele Grudniowego Akademickiego Przeglądu Artystycznego to prezentacja i promocja twórczości studenckiej, zwiększanie zainteresowania kulturą i sztuką w środowisku akademickim oraz integracja studenckiego ruchu artystycznego. Zakres kategorii konkursowych jest nieznacznie zróżnicowany w zależności od edycji, obejmując m.in. takie dyscypliny, jak: film, fotografia, muzyka hip-hop i rock, poezja mówiona i śpiewana, rysunek, kabaret i teatr. Uczestnicy są oceniani przez profesjonalne jury i publiczność podczas specjalnie przygotowanych finałów poszczególnych kategorii, które odbywają się w popularnych studenckich klubach, pubach, kawiarniach czy teatrach na terenie Warszawy. Na laureatów czekają rokrocznie

⁹⁰⁶ A. Jakubiak, *Kultura studencka – czy jeszcze istnieje*, [w:] *Kultura wobec kryzysu*. red. W.K. Pessel, Społeczne Stowarzyszenie Prasoznawcze „Stopka”, Łomża-Siedlce 2021, s. 134–155.

wartościowe nagrody, np. nagranie płyty, wydanie autorskiego tomiku wierszy, specjalistyczne warsztaty czy dedykowane występy.

Niezwykłe miejsce w wydarzeniach kulturalnych Politechniki Warszawskiej zajmuje cykl koncertowy **Wielka Muzyka w Małej Auli**⁹⁰⁷. Cykl powstał w roku 2002 z inicjatywy ówczesnego Prorektora ds. Studenckich Politechniki Warszawskiej, prof. Andrzeja Jakubiaka, który do tej pory organizuje i prowadzi wszystkie koncerty⁹⁰⁸. Zasadniczym celem cyklu jest propagowanie w środowisku akademickim tzw. kultury wyższej oraz promowanie utalentowanych młodych wykonawców i studenckich zespołów artystycznych. Równie ważnym celem jest promocja uczelnianych zespołów artystycznych, dla których Wielka Muzyka w Małej Auli stanowi swoistą scenę galowych występów. Kierownicy tych zespołów odgrywają ważną rolę w doborze repertuaru i organizacji większości koncertów. Realizację projektu wspomaga także z wielkim zaangażowaniem niewielka grupa złożona ze studentów z Komisji Kultury SSPW, pracowników Biura Rektora, Biura Komunikacji i Promocji oraz Działu Administracyjno-Gospodarczego PW. Bezpieczeństwo zapewnia Straż Akademicka PW, a także Inspektorat Ochrony Przeciwpozarowej PW.

Koncerty Wielkiej Muzyki w Małej Auli przyciągają zarówno studentów, jak i pracowników Uczelni oraz wielu gości ze środowisk akademickich i biznesowych. Ranga i popularność cyklu powoduje, że każdorazowo w Małej Auli gromadzi się ponad 300 osób, a tak zwane „wielkie koncerty”, które ze względu na rozmiar wykonywanego dzieła oraz liczbę wykonawców odbywają się w Dużej Auli PW, gromadzą prawie tysięczną widownię. W koncertach brały udział znane gwiazdy muzyki za-

⁹⁰⁷ Informacje dotyczące cyklu koncertowego Wielka Muzyka w Małej Auli zostały opracowane na podstawie broszury *Niewielka kronika Wielkiej Muzyki w Małej Auli – jubileusz dwudziestolecia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2022.

⁹⁰⁸ Prof. Andrzej Jakubiak, nazywany „Ministrem Kultury” Politechniki Warszawskiej, zainicjował także organizację Grudniowego Akademickiego Przeglądu Artystycznego GAPA oraz utworzenie Telewizji Internetowej PW, Orkiestry Rozrywkowej PW The Engineers Band i Teatru PW (na podstawie: *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020...*, op. cit., s. 54).

Wielka Muzyka
w Małej Auli, VIII
Symfonia Gustava
Mahlera „Symfonia
Tysiąca”, 2013
(fot. K. Koza)

równie popularnej, jak i klasycznej, a także najlepsze polskie orkiestry symfoniczne pod batutą światowej sławy dyrygentów⁹⁰⁹. Wielka Muzyka w Małej Auli gościła m.in. Orkiestrę Filharmonii Narodowej, Orkiestrę Polskiego Radia, Orkiestrę Akademii Beethovenowskiej, Orkiestrę Sinfonia Iuventus oraz Warszawską Operę Kameralną. Wiele koncertów stało się wydarzeniami muzycznymi w skali krajowej, w szczególności:

- warszawska premiera opery komicznej *Kandyd* Leonarda Bernsteina (dyrygent Łukasz Borowicz, 2006 rok),
- polska prapremiera musicalu Leonarda Bernsteina *Wonderful Town* (dyrygent Dariusz Łapiński, 2010 rok),
- *VIII Symfonia* Gustava Mahlera (*Symfonia tysiąca*) – dziesiąte w historii wykonanie w Polsce (2013 rok), z udziałem ponad 500 wykonawców pod batutą światowej sławy izraelskiego dyrygenta Gabriela Chmury.

⁹⁰⁹ Wykaz artystów, orkiestr i dyrygentów znajduje się w monografii *Wielka Muzyka w Małej Auli – poemat nie tylko symfoniczny* Danuty Czudek-Puchalskiej i Andrzeja Jakubiaka, wydanej w 2016 roku przez Oficynę Wydawniczą PW.

Wielka Muzyka w Małej Auli jest otwarta dla studentów i pracowników wszystkich szkół wyższych, a dla środowiska uczelni technicznych spełnia z ogromnym sukcesem to szczególne zadanie, jakim jest kształtowanie inteligencji technicznej. Do końca 2025 roku w 142 koncertach cyklu wystąpiło ponad 6 000 wykonawców, których podziwiała ponad 70 000 widzów. Nie ulega wątpliwości, że Wielka Muzyka w Małej Auli stanowi wizytówkę kulturalną Politechniki Warszawskiej.

Oprócz cyklicznych wydarzeń z obszaru kultury akademickiej Politechnika Warszawska jest często miejscem okolicznościowych koncertów, wystaw, konkursów, projekcji filmowych, a nawet festiwali muzycznych. Niektóre z nich miały szczególnie wymiar i znaczenie nie tylko w historii Uczelni po 1989 roku, jak na przykład:

- w czerwcu 1996 roku koncert z okazji 450-lecia stołeczności Warszawy z udziałem władz państwowych i władz Warszawy,
- koncert w dniu 7 grudnia 1998 roku z okazji ogłoszenia przez papieża Jana Pawła II encykliki *Fides et Ratio*, z udziałem Prymasa Polski kardynała Józefa Glempa,
- koncert z okazji 50-lecia Zrzeszenia Studentów Polskich w dniu 10 kwietnia 2000 roku z udziałem prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego,
- koncert „Fascination” w dniu 7 czerwca 2001 roku z okazji 175-lecia Tradycji Politechniki Warszawskiej z udziałem premiera rządu RP Jerzego Buzka, rektorów – członków KRASP oraz rektorów 33 uczelni zagranicznych,
- koncert „Wszystko jest poezją” w dniu 19 lutego 2015 roku z okazji Dnia Mowy Polskiej, na którym wybitna polska aktorka Anna Dymna otrzymała z rąk prezydenta RP Bronisława Komorowskiego medal „Za zasługi dla języka polskiego”,
- koncert zamykający obchody 100-lecia Odnowienia Tradycji PW w dniu 5 grudnia 2015 roku – *Siedem bram Jerozolimy* pod batutą kompozytora, pro. Krzysztofa Pendereckiego (w ramach cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli),
- koncert w dniu 16 listopada 2024 roku z okazji dwudziestej rocznicy wejścia Polski do Unii Europejskiej – *IX Symfonia* Ludwiga van Beethovena (w ramach cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli),

- koncert w dniu 17 kwietnia 2025 roku z okazji 75-lecia Zrzeszenia Studentów Polskich z udziałem byłego prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego, na którym wystąpiła legenda polskiej piosenki Maryla Rodowicz.

Uczelniane wydarzenia z obszaru kultury są uzupełniane przez liczne projekty lokalne, realizowane na wydziałach, w klubach studenckich i innych mniejszych jednostkach PW. Organizacja tak licznych wydarzeń artystycznych na Politechnice Warszawskiej świadczy o realizacji misji Uczelni w tym zakresie oraz o wewnętrznej potrzebie inżynierów i przyszłych inżynierów obcowania z kulturą i sztuką.

II.10.5. Wiąż z absolwentami⁹¹⁰

Przemiany społeczne i gospodarcze w Polsce przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku uwypukliły znaczenie kontaktów szkół wyższych z alumnami. Integracja i lobbing środowiska absolwenckiego na rzecz Uczelni mogą być cennym czynnikiem jej rozwoju, m.in. przez tworzenie i zacieśnianie związków z gospodarką i biznesem. W przypadku uczelni technicznych współpraca z absolwentami idzie w parze z organizacją praktyk studenckich, staży, a także z transferem technologii i innowacji. Na Politechnice Warszawskiej już w latach 70. XX wieku powstało kilka wydziałowych stowarzyszeń absolwenckich, z których większość kontynuowała działalność po roku 1989. Były to stowarzyszenia absolwentów wydziałów:

- Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych,
- Wydziału Inżynierii Sanitarnej,
- Wydziału Budownictwa Wodnego i Gospodarki Wodnej,
- Wydziału Elektrycznego

oraz Klub Absolwentów Instytutu Systemów Inżynierii Środowiska i Klub Lotników.

⁹¹⁰ Podrozdział został zredagowany na podstawie materiałów informacyjnych i sprawozdań Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej dostępnych na stronie internetowej: www.saippw.pl [dostęp: 02.05.2025] oraz na podstawie opracowania: *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020...*, op. cit.

W roku jubileuszowym 2001, w 175 rocznicę powstania Politechniki Warszawskiej, został powołany z inicjatywy grupy absolwentów Komitet Założycielski Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej. W tym samym roku Stowarzyszenie zostało zarejestrowane jako samorządna, pozarządowa organizacja społeczna, której celem jest tworzenie więzi między Politechniką Warszawską a jej absolwentami, wspieranie Uczelni na różnych płaszczyznach i wreszcie integracja działalności stowarzyszeń wydziałowych, klubów i kół absolwenckich.

W wyniku działań inspiracyjnych i pomocy Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół PW powstały nowe grupy i koła absolwenckie:

- Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Mechatroniki,
- Stowarzyszenie Absolwentów Inżynierii Materiałowej,
- Stowarzyszenie Absolwentów Inżynierii Chemicznej,
- Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych,
- Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów Wydziału Chemicznego,
- Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów Szkoły Biznesu PW.

Lokalne Stowarzyszenia i Kluby podejmowały różnorodne inicjatywy wiążące absolwentów z macierzystym wydziałem. Niestety, pandemia COVID-19 spowodowała ograniczenia tej działalności i w efekcie większość tych grup po roku 2021 zawiesiła swoją działalność lub uległa rozwiązaniu.

Działające na szczeblu centralnym **Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej (SAiP PW)** od początku istnienia podejmowało szereg inicjatyw mających na celu wsparcie Uczelni, podnoszenie jej prestiżu, wzmacnianie jej pozycji na rynku pracy oraz promowanie wybitnych absolwentów. Ten ostatni cel jest realizowany w szczególności przez ustanowiony przez Stowarzyszenie w 2008 roku wpis do Złotej Księgi Absolwentów Politechniki Warszawskiej. Corocznie podczas obchodów Dnia Politechniki Warszawskiej odbywa się Gala „Złotej Księgi”, organizowana przez SAiP PW. Podczas Gali wyróżnieni przez Kapitułę absolwenci PW otrzymują prestiżową statuetkę i zostają wpisani do „Złotej Księgi”. W latach 2009–2025 Kapituła

wyróżniła wpisem do „Złotej Księgi” 70 absolwentów Uczelni pracujących w kraju i za granicą⁹¹¹.

W roku 2010 Stowarzyszenie powołało *Fundację Politechniki Warszawskiej*, której cele statutowe to m.in.: wspieranie Politechniki Warszawskiej, umacnianie jej tradycji i promowanie w świecie, upowszechnianie osiągnięć absolwentów Politechniki Warszawskiej oraz wspieranie rozwoju naukowego pracowników, doktorantów i studentów. Fundacja gromadzi fundusze na te cele, w szczególności na wsparcie studenckich kół naukowych bądź na stypendia dla wybitnych studentów. Spektakularnym przykładem jest stypendium im. Adama i Haliny Stepkowskich, ufundowane w 2016 roku przez kanadyjskie małżeństwo polskiego pochodzenia. Co roku podczas Gali „Złotej Księgi” odbywa się uroczyste wręczenie tego prestiżowego stypendium.

W 2010 roku, dzięki przychylności i wsparciu władz Uczelni, został otwarty Klub Absolwenta Politechniki Warszawskiej w pomieszczeniach na parterze Gmachu Głównego przy Dużej Auli. Klub w krótkim czasie stał się miejscem licznych spotkań dyskusyjnych, seminariów i prelekcji. W 2025 roku został zamknięty ze względu na remont pomieszczeń.

Szczególnym osiągnięciem Stowarzyszenia był Światowy Zjazd Inżynierów Polskich, zorganizowany w 2013 roku we współpracy z Politechniką Warszawską i z Naczelną Organizacją Techniczną. Ważnym elementem przygotowań do Zjazdu było nawiązanie współpracy ze Stowarzyszeniem Inżynierów i Techników Polskich w Ameryce Północnej. Dzięki temu na Zjazd przybyło z USA ponad trzydziestu inżynierów polskiego pochodzenia.

Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej przywiązuje wielką wagę do utrwalania historycznej pamięci społeczności akademickiej Uczelni. Jedną z form jest coroczny uroczysty apel poległych studentów Politechniki Warszawskiej w walce o niepodległość ojczyzny, który odbywa się podczas Święta Niepodległości z udziałem władz PW i przedstawicieli Samorządu Studenckiego PW. Przedstawiciele Stowarzyszenia biorą także czynny udział w uczelnianych uroczystościach rocz-

⁹¹¹ Oryginał „Złotej Księgi”, zawierający listę, fotografie i życiorysy wszystkich laureatów, znajduje się w Biurze Zarządu SAiP PW.

nicowych Powstania Warszawskiego. Od roku 2017 z inicjatywy Zarządu SAiP PW odbywają się Salony Historyczne⁹¹², poświęcone głównie rocznicowym wydarzeniom historycznym, mającym związek z Politechniką Warszawską. Salony Historyczne początkowo odbywały się w Klubie Absolwenta, jednak ze względu na szerokie zainteresowanie zostały przeniesione do Małej Auli, gdzie prelekcjom wygłaszanym przez wybitnych historyków towarzyszą dyskusje i wystawy. Do roku 2025 odbyło się 12 Salonów, poświęconych m.in.: Legii Akademickiej, Bitwie Warszawskiej 1920 roku, Politechnice Lwowskiej czy też Polakom odznaczonym francuską Legią Honorową.

Niezależnie od Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej władze Uczelni podejmują szereg działań mających na celu nawiązanie kontaktów i bliższej współpracy z absolwentami. W 2006 roku powstało Biuro Karier, które prowadzi działalność edukacyjno-informacyjną w zakresie rozwoju zawodowego oraz wspierania i promocji przedsiębiorczości studentów i absolwentów Politechniki Warszawskiej. W strukturze Biura jest specjalna sekcja zajmująca się kontaktami z absolwentami Uczelni. Od 2012 roku Biuro Karier opracowuje i koordynuje badanie „Monitoring Karier Zawodowych Absolwentów PW”. Do 2020 roku przebadano ponad 9 200 absolwentów, którzy wyrażali swoje opinie o studiach i przekazywali informacje o przebiegu swojej pracy zawodowej⁹¹³. Biuro Karier koordynuje także realizację projektu „Program Mentoringowy”, w którym absolwenci dzielą się ze studentami, w ramach indywidualnych spotkań, swoją wiedzą na temat możliwości zatrudnienia. Działalność Biura Karier w zakresie kontaktów i współpracy z absolwentami Uczelni wspomaga również Biuro Komunikacji i Promocji PW.

⁹¹² Pomysłodawcą, organizatorem i prowadzącym wszystkie Salony Historyczne jest dr inż. Sylwester Gładyś, kolekcjoner pocztówek i innych artefaktów związanych z historią Uczelni. Obok Salonów Historycznych SAiP PW organizowało w latach 2017–2023 Salony Sportowe, których inicjatorem i prowadzącym był dr inż. Adam Zaborowski. W spotkaniach wzięli udział m.in. Andrzej Szalewicz, były Prezes Polskiego Komitetu Olimpijskiego, i Jacek Gmoch, polski piłkarz i trener reprezentacji Polski – obydwaj absolwenci PW.

⁹¹³ *Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020...*, op. cit., s. 179.

Na koniec należy wspomnieć o symbolicznym akcencie, podkreślającym więź Politechniki Warszawskiej z absolwentami. *Zarządzeniem nr 11/2010 Rektora PW z dn. 4 marca 2010 r.* został ustanowiony Złoty Dyplom Politechniki Warszawskiej, przyznawany z okazji pięćdziesiątej rocznicy ukończenia studiów. Na poszczególnych wydziałach odbywają się uroczystości wręczenia Złotego Dyplomu absolwentom sprzed 50 lat, którzy wyrażą chęć otrzymania tego pamiątkowego wyróżnienia.

ZAKOŃCZENIE

Przestawiony w niniejszym tomie „obraz” Politechniki Warszawskiej od zakończenia II wojny światowej do roku jubileuszowego 2026 z pewnością nie jest pełnym wizerunkiem Uczelni. Niektóre zagadnienia zostały jedynie zasygnalizowane, ale najważniejsze obszary działalności przedstawiono w możliwie szerokim zakresie, z danymi pozwalającymi np. na dokonanie indywidualnej analizy zachodzących z upływem czasu zmian w strukturze zatrudnienia, w wynikach rekrutacji czy też w systemach finansowania działalności badawczej. Część monografii została poświęcona dramatycznym wydarzeniom okresu PRL-u, w których Politechnika Warszawska wzięła udział, zachowując przy tym wierność podstawowym ideom i misji wyższej uczelni. Duża część pracy dotyczy spraw studenckich – socjalno-bytowych oraz z zakresu aktywności studentów w nauce, w kulturze akademickiej i w sporcie. W obydwu częściach drugiego tomu została również podkreślona dbałość o zachowanie tradycji i o pielęgnowanie historii Uczelni.

Z przedstawionych danych i faktów wyłania się wizerunek Politechniki Warszawskiej jako niezwykle prężnej szkoły wyższej, która potrafiła w krótkim czasie podźwignąć się z ogromu zniszczeń wojennych i powrócić do przedwojennego statusu wiodącej uczelni technicznej w Polsce. Ten status potwierdzają m.in. czołowe miejsca w najważniejszych rankingach krajowych⁹¹⁴, a także

⁹¹⁴ Politechnika Warszawska w corocznym rankingu „Perspektyw” od lat zajmuje trzecie miejsce, zaraz po Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim, spośród wszystkich wyższych uczelni w Polsce oraz pierwsze miejsce w kategorii uczelni technicznych.

najwyższe lokaty w rankingach międzynarodowych spośród polskich wyższych szkół technicznych. Bardzo ważnym wskaźnikiem rangi Politechniki Warszawskiej jest opinia polskich pracodawców – w świetle badań ankietowych absolwenci PW są najchętniej zatrudnianymi absolwentami ze wszystkich polskich uczelni. Ma to swoje przełożenie na wciąż bardzo liczną grupę kandydatów na studia pomimo coraz głębszych niżów demograficznych. Politechnika Warszawska cieszy się również znaczącym prestiżem w środowisku uczelni i instytucji związanych ze szkolnictwem wyższym i nauką. Świadczy o tym chociażby fakt zajmowania ważnych stanowisk przez profesorów PW w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego, w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, w Radzie Doskonałości Naukowej, w Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich czy też w stowarzyszeniach branżowych krajowych i międzynarodowych organizacji technicznych. Uznanie dla naukowców Politechniki Warszawskiej ma swoje odzwierciedlenie w członkostwie w Polskiej Akademii Nauk – w 2024 roku 7 profesorów PW było członkami rzeczywistymi (na 38 wszystkich) i 3 profesorów PW było członkami korespondentami (na 34 wszystkich) Wydziału IV Nauk Technicznych PAN. Oprócz najwyższej klasy kadry naukowo-badawczej Politechnika Warszawska wypromowała w latach 1945–2025 ogromną rzeszę ponad 255 000 absolwentów, którzy mieli znaczący udział w odbudowie i budowie potencjału przemysłowego i intelektualnego Polski.

* * *

Politechnika Warszawska kontynuuje z powodzeniem swoją historyczną rolę społeczną, określoną 4 stycznia 1826 roku przez Stanisława Staszica w wystąpieniu inauguracyjnym działalność pierwszej polskiej uczelni politechnicznej. Zostało to dobitnie wyrażone we fragmencie Misji Politechniki Warszawskiej, przyjętej przez Senat PW w dniu 13 grudnia 2000 roku:

Politechnika Warszawska jest Uczelnią akademicką, przygotowuje przyszłe elity społeczne: ludzi światłych, o rozległych horyzontach, świadomych swych przekonań, ale rozumiejących i respektujących światopogląd innych. Kształtuje więc nie tylko umysły studentów, ale także ich charaktery i wła-

ściwe inżynierom postawy twórcze, przekazując im zarówno wiedzę, jak i umiejętności. Wiedzę przekazują najlepiej ci, którzy ją zarazem rozwijają, umiejętności zaś – ci, którzy sami je zdobyli w praktyce. [...] Posłannictwem Politechniki Warszawskiej pozostaje zawsze to, by wiedza i umiejętności zdobywane w jej murach przez młodzież oraz nauka uprawiana w Politechnice służyły Człowiekowi i Ludzkości.

BIBLIOGRAFIA

Monografie i opracowania

150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979.

50 lat Politechniki Warszawskiej w Płocku, Politechnika Warszawska Filia w Płocku, Płock 2017.

50 lat wydziałów mechanicznych Politechniki Warszawskiej 1915–1965, red. K. Raksimowicz, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1968.

Borowska-Wojewódka M., *Młodzieżowe organizacje studenckie*, [w:] *Od inżynierii wodnej przez technikę sanitarną do inżynierii środowiska w 100-letniej tradycji Politechniki Warszawskiej*, red. A. Kulig, K. Wojdyga, Wydział WIBHiŚ PW/Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2016.

Bukowski J., *Zapiski pamiętnikarskie*, Biblioteka Główna PW/Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2013.

Czupratowska-Semczuk M., *50 lat z Zespołem Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001.

Dietrich M., *Wybrane przemówienia i wystąpienia publiczne 1990–1993*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1996.

Dunin-Wilczyński Z., *Ocalić od zapomnienia*, Oficyna Wydawnicza „Zbroja”, Warszawa 2015.

Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej, red. H. Śmigiel-ski, PWN, Warszawa 1956.

Eisler J., *„Polskie miesiące”, czyli kryzys(y) w PRL*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2008.

- Elastyczny system studiów dwustopniowych*, praca zbiorowa pod red. J. Woźnickiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 41.
- Findeisen W., *Przemówienia i inne wystąpienia publiczne 1981–1985*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1985.
- Findeisen W., *Wspomnienia rektorskie 1981–1985*, „Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój”, 2016, nr XXV (L), Rocznik Kasy im. Józefa Mianowskiego Fundacji Popierania Nauki, Warszawa 2016.
- Gałaszewska-Chilczuk D., *Niezależne Zrzeszenie Studentów Politechniki Warszawskiej 1980–1989*, Warszawa 2014.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, 1 IV 1979, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, I–III 1976, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1976.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, I–IV 1978, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, IV–IX 1976, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1976.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, VII–XII 1977, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, V–VIII 1978, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1978.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, V–VIII 1979, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1980.
- Informacje Bieżące Politechniki Warszawskiej*, X–XII 1976, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1977.
- Informator Kół Naukowych i Organizacji Studenckich 2007/2008*, Samorząd Studentów PW, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2007.
- Jakubiak A., *Kultura studencka – czy jeszcze istnieje*, [w:] *Kultura wobec kryzysu*, red. W.K. Pessel, Społeczne Stowarzyszenie Prasoznawcze „Stopka”, Łomża-Siedlce 2021.

- Jakubiak A., *Rola uczelni w kształtowaniu „inteligencji technicznej”*, [w:] *Humanistyczne aspekty techniki*, red. A. Jakubiak, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2009.
- Jakubiak A., Czudek-Puchalska D., *Wielka Muzyka w Małej Auli. Poemat nie tylko symfoniczny*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2016.
- Jędrzejczyk S., *Wspomnienia z głowy, czyli z niczego*, [w:] *Okruchy wspomnień absolwentów Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej rocznik 1953–1958*, Wydawca – Jerzy Dąbrowski, Warszawa 2015.
- Kalendarium 150 lat Politechniki w Warszawie*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1976.
- Karpiński J., *Wokół „Stodoły” 1956–1981*, Dział Informacji Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1981.
- Kolbiński K. i in. (red.), *Politechnika Warszawska 1915–1965*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965.
- Koła Naukowe Politechniki Warszawskiej. Informator 2000/2001*, Komisja Dydaktyczna SSPW, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001.
- Koptoń-Ryniec I., *Pół wieku ochrony dziedzictwa Politechniki Warszawskiej. Historia PW w świetle działalności Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2024.
- Krasiewicz B., *Odbudowa Politechniki Warszawskiej w latach 1944–1947*, [w:] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie: 1826–1976, materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiego i in., Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979.
- Nader M., Mrugalski Z., Dybczyńska-Bułyżko A., Szwedowski A. (red.), *Księga Jubileuszowa stulecia odnowienia tradycji Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015.
- Malanowski K., *Od elektrotechniki do matematyki [Wspomnienie C. Re-siaka z 1 stycznia 1999 roku]*, [w:] *Okruchy wspomnień absolwentów Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej rocznik 1953–1958*, Wydawca – Jerzy Dąbrowski, Warszawa 2015.
- Niewielka kronika Wielkiej Muzyki w Małej Auli – jubileusz dwudziestolecia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2022.
- Od inżynierii wodnej przez technikę sanitarną do inżynierii środowiska w 100-letniej tradycji Politechniki Warszawskiej*, red. A. Kulig, K. Wojdyga, Wydział WIBHiŚ PW/Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2016.

- Ośko P., *Do góry nogami. PZPR na Politechnice Warszawskiej w czasach odwilży 1956 roku*, [w:] *Polska 1944/45–1989*, „Studia i Materiały”, 2023, nr 20, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2023.
- Pajączkowska A., Talik E., Nader M., *Jan Czochralski prekursor współczesnej elektroniki. Stulecie odkrycia metody krystalizacji*, Muzeum Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2013.
- Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2012–31.08.2020*, tom 1, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2020.
- Politechnika Warszawska 1979–1980*, red. M. Wróblewska, Dział Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1980.
- Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu Polski Ludowej*, red. W. Jasio-będzki, W. Kozyra, R. Łąkowski, A. Maksymowicz, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1970.
- Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w Politechnice Warszawskiej*, red. A. Jakubowski, S. Szeffler, Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1979.
- Przemówienie inauguracyjne JM Rektora Politechniki Warszawskiej prof. Władysława Araszkiewicza*, [w:] *Skład osobowy. Rok akademicki 1957–1958*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1958, s. 7–13.
- Radomski D., Jakubiak A., Łaczmańska M., *A model of the academic education of disabled students at the technical university*, International Conference „Education for All”, Warszawa 2007, materiały konferencyjne CD.
- Skład osobowy PW. Rok akademicki 1957/58*, Politechnika Warszawska, Warszawa 1958.
- Skład osobowy PW. Rok akademicki 1964/65*, stan na dzień 15 grudnia 1964 roku, Politechnika Warszawska, Warszawa 1965.
- Śmigieński H. (red.), *Dziesięć lat Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej*, PWN, Warszawa 1956.
- Ulmer A., *Doktorzy honoris causa Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015.
- Ulmer A., Koptoń-Ryniec I., *Politechnika Warszawska. Historia i tradycja w zarysie*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2023.
- Wagner A.A., *Czas i miejsce. Architektura Politechniki Warszawskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015.
- Woźnicki J. (red.), *Elastyczny system studiów dwustopniowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.

Zakrzewski M., NZS. *Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980–1989*, IPN, Kraków 2020.

Zespół Tańca Ludowego „Masovia”, publikacja jubileuszowa, Płock 2017.

Związek Nauczycielstwa Polskiego w Politechnice Warszawskiej 1947/48–1997/98, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.

Periodyki

„Biuletyn Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej”, Politechnika Warszawska, Warszawa, czerwiec 1969.

„Wiadomości Dnia Strajkowego”, komunikat nr 12, z dnia 24 listopada 1981 roku.

Bobrowski W., *Marzec '68 oczami studenta Politechniki Warszawskiej*, „Niedziela Ogólnopolska”, 2018, nr 9.

Jubileusz 40-lecia Instytutu Techniki Ciepłej im. Bohdana Stefanowskiego Politechniki Warszawskiej, „Biuletyn Instytutu Techniki Ciepłej Politechniki Warszawskiej”, wydanie specjalne, Warszawa, grudzień 2001, s. 5.

Juzepczuk M., *Mieszkańcy Warszawy wobec przemian Października 1956 roku w świetle dzienników i pamiętników*, „Rocznik Mazowiecki”, 2013, nr 25.

Kalendarium „Wydarzeń marcowych”, „Miesięcznik Politechniki Warszawskiej”, 2008, wydanie specjalne „Marzec 1968”, Warszawa 2008.

Kiss R., *Węgierska rewolucja i walka o wolność w 1956 roku*, „Biuletyn IPN”, 2021, nr 10, Węgry '56.

Kovács I., *Mała rewolucja październikowa '56 na Węgrzech a Polacy*, „Biuletyn IPN”, 2021, nr 10, Węgry '56, s. 69.

Kurnik W., Nader M., Szmidt J., *Obchody roku Jana Czochrańskiego*, „Postępy Fizyki” 2016, t. 67, z. 1–2.

Nader M., *Rok Jana Czochrańskiego*, t. 1, *Zarys biografii i dokumentacja historyczna*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej” 2014, nr 15, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014.

Nader M. (red.), *Rok Jana Czochrańskiego*, t. 2, *Pamięci Profesora Jana Czochrańskiego. Wybór publikacji*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej” 2014, nr 16, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2014.

Nader M., Kieraciński P. (red.), *Dodatek specjalny z okazji Roku Czochrańskiego*, „Forum Akademickie”, listopad 2013.

Ośko P., *Za fasadą. Komitet uczelniany w strukturze PZPR i jego wpływ na zarządzanie kadrami w latach 1948–1968. Zarys problemu na*

przykładzie Politechniki Warszawskiej, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2016, tom 27, nr 1, s. 82.

Popiński K., *System szkolnictwa wyższego w Polsce Ludowej*, „Społeczeństwo i Ekonomia”, 2018, nr 1(9).

Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej w latach 1965–1985, oprac. W. Kawecki, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej”, 2000, nr 7, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000.

Rafalska D., *Likwidacja „Po Prostu”*, „Niezależna Gazeta Polska”, Dodatek Specjalny IPN, 7 listopada, Warszawa 2008.

Ruciński A., *Środowisko oświatowe w Polsce po wprowadzeniu stanu wojennego*, „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny”, 2014, nr 3.

Rutkowski T.P., *Wokół polityki naukowej w Polsce Ludowej*, „Forum Akademickie”, 2020, nr 10.

Rzeszut H., *Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*, „Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej”, nr 12, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2008.

Skórzyński J., *1956 – rewolucja w pół drogi*, „Zoon Politikon”, 2016, nr 7, rocznik naukowy Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych Collegium Civitas i Stowarzyszenia CAL, s. 393.

Solidarność PW 25 lat, „Miesięcznik Politechniki Warszawskiej”, wydanie specjalne „Solidarność PW 25 lat”, Warszawa, listopad 2005.

Ulmer A., *Politechnika Warszawska w latach jubileuszowych*, „Forum Akademickie”, 2015, nr 11.

Wojtczak K., *O stopniach naukowych w Polsce Ludowej. Część 2. Organizacja aspirantury naukowej i studiów doktoranckich*, „Studia Prawa Publicznego”, 2016, nr 2(16).

Publikacje i źródła internetowe

1968 r.: Marzec '68, <https://bliskopolski.pl/historia-polski/1968-marzec-68/> [dostęp: 27.02.2025].

2 października 1957 r. został zamknięty młodzieżowy tygodnik „Po Prostu”, NCK, Warszawa 2017, <https://nck.pl/projekty-kulturalne/aktualnosci/2-pazdziernika-1957-r-zostal-zamkniety-mlodziezowy-tygodnik-po-prostu-#:~:text=W%20roku%201955%20czasopismo%20radykalnie,naczelnego%20pe%C5%82ni%C5%82%20wtedy%20Eligiusz%20Lasota> [dostęp: 10.03.2025].

60. rocznica wydarzeń października 1956 r. w Politechnice Warszawskiej, <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Kultura-i-Tradycja/60.-rocznica->

- wydarzen-pazdziernika-1956-r.-w-Politechnice-Warszawskiej [dostęp: 10.03.2025].
- Leszkowicz T., „*Po Prostu*” – ludzie wychodzą na ulicę... w obronie gazety, <https://histmag.org/Po-prostu-ludzie-wychodza-na-ulice...-w-obronie-gazety-7141> [dostęp: 03.04.2025].
- Młocka M., *Encyklopedia Solidarności: strajk NZS*, <https://historia.rp.pl/historia/art14100641-encyklopedia-solidarnosci-strajk-nzs> [dostęp: 06.03.2025].
- Nader M., *Sylwetka Profesora Czochrańskiego – przedwojenna i okupacyjna działalność, losy powojenne*, referat wygłoszony na seminarium „Jan Czochrański – światowej sławy wynalazca i inżynier”, Warszawa, 29 kwietnia 2012 roku, Biblioteka Cyfrowa PW,
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w latach 1950–2024*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/przecietne-miesieczne-wynagrodzenie-w-gospodarce-narodowej-w-latach-1950-2024,2,1.html#> [dostęp: 09.09.2025].
- Replewicz M., 55 lat temu „nieznani sprawcy” pobili Stefana Kisielewskiego. Było to ostrzeżeniem dla twórców, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1546988%2C55-lat-temu-nieznani-sprawcy-pobili-stefana-kisielewskiego-bylo> [dostęp: 25.02.2025].
- Rocznica urodzin Lechosława Goździka, <https://dzieje.pl/aktualnosci/rocznica-urodzin-lechoslaw-gozdzika> [dostęp: 04.04.2025].
- Rokicki K., *Polskie Miesiące, Marzec 1968*, <https://polskiemiesiace.ipn.gov.pl/mie/wszystkie-wydarzenia/marzec-1968/protesty/114215,Warszawa.html> [dostęp: 25.02.2025].
- Sołtysiak G., *Marzec '68. Bunt studentów zapowiedział zmianę władzy, ale nie ustroju*, <https://polskieradio24.pl/artykul/1068585,marzec-68-bunt-studentow-zapowiedzial-zmiane-wladzy-ale-nie-ustroju> [dostęp: 12.02.2025].
- Szukała M., *Marzec '68: „Niepodległość bez cenzury” – młodzi przeciwko reżimowi komunistycznemu*, <https://dzieje.pl/artykuly-histeryczne/marzec-68-niepodleglosc-bez-cenzury-mlodzi-przeciwko-rezimowi-komunistycznemu> [dostęp: 25.02.2025].
- Zmarł senator I i II kadencji prof. Władysław Findeisen, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art%2C15387%2Czmarl-senator-i-kadencji-prof-wladyslaw-findeisen.html> [dostęp: 11.03.2025].

Biblioteka Główna PW, <https://bg.pw.edu.pl/index.php/zasoby>.
Biuletyn Informacji Publicznej Politechniki Warszawskiej, www.bip.pw.edu.pl.
Centrum Studiów Zaawansowanych PW, <https://csz.pw.edu.pl>.
Niezależne Zrzeszenie Studentów PW, <https://www.nzspw.pl/historia>.
Samorząd Studentów Politechniki Warszawskiej, <https://sspw.pl>.
Szkoła Biznesu PW, <https://www.biznes.edu.pl>.
Uniwersytet Trzeciego Wieku PW, www.utw.pw.edu.pl.

Źródła prawa i akty prawne (chronologicznie)

Dekret z dn. 3 lutego 1947 r. o stopniu inżyniera, Dz.U. z 1947 r., nr 17, poz. 67.
Ustawa z dn. 7 marca 1950 r. o państwowych stypendiach dla młodzieży szkół wyższych, Dz.U. z 1950 r., nr 10, poz. 105.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 13 października 1951 r. w sprawie włączenia Szkoły Inżynierskiej im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie do Politechniki Warszawskiej, Dz.U. z 1951 r., nr 54, poz. 378.
Ustawa z dn. 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki, Dz.U. z 1952 r., nr 6, poz. 38.
Ustawa z dn. 10 września 1956 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki, Dz.U. z 1956 r., nr 41, poz. 185.
Ustawa z dn. 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym, Dz.U. z 1958 r., nr 68, poz. 336.
Ustawa z dn. 31 maja 1962 r. – Prawo wynalazcze, Dz.U. z 1962 r., nr 33, poz. 156.
Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dn. 18 kwietnia 1967 r. w sprawie utworzenia w Płocku – Filii Politechniki Warszawskiej, Dziennik Urzędowy Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 1967 r., nr A-3, poz. 21.
Dekret z dn. 2 sierpnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, Dz.U. z 1968 r., nr 29, poz. 188.
Ustawa z dn. 20 grudnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, Dz.U. z 1968 r., nr 46, poz. 334.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 3 czerwca 1969 r. w sprawie pomocy materialnej dla studentów szkół wyższych, Dz.U. z 1969 r., nr 17, poz. 125.
Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dn. 15 maja 1970 r. w sprawie utworzenia Ośrodka Telewizji Dydaktycznej w Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku, Dziennik Urzędowy Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 1970 r., nr A-6, poz. 32.

- Ustawa z dn. 27 kwietnia 1972 r. – Karta praw i obowiązków nauczyciela*, Dz.U. z 1972 r., nr 16, poz. 114.
- Dekret z dn. 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym*, Dz.U. z 1981 r., nr 29, poz. 154.
- Ustawa z dn. 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1982 r., nr 14, poz. 113.
- Ustawa z dn. 14 grudnia 1982 r. o zatrudnianiu absolwentów*, Dz.U. z 1982 r., nr 40, poz. 270.
- Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dn. 14 stycznia 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania wobec pracowników szkół wyższych i studentów zakłócających ład i porządek w okresie zawieszenia stanu wojennego*, Dz.U. z 1983 r., nr 2, poz. 16.
- Ustawa z dn. 21 lipca 1983 r. o szczególnej regulacji prawnej w okresie przewycięzania kryzysu społeczno-ekonomicznego oraz o zmianie niektórych ustaw*, Dz.U. z 1983 r., nr 39, poz. 176.
- Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 1990 r., nr 65, poz. 385.
- Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych*, Dz.U. z 1990 r., nr 65, poz. 386.
- Ustawa z dn. 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich*, Dz.U. z 1998 r., nr 108, poz. 685.
- Ustawa z dn. 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, Dz.U. z 2003 r., nr 65, poz. 595.
- Ustawa z dn. 28 maja 2004 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Dz.U. z 2004 r., nr 152, poz. 1598.
- Ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz.U. z 2018 r., poz. 1668.

Wewnętrzne akty prawne Uczelni

- Statut Politechniki Warszawskiej*, 1985.
- Statut Politechniki Warszawskiej*, 1986.
- Statut Politechniki Warszawskiej*, 1991.
- Statut Politechniki Warszawskiej*, 2006.
- Statut Politechniki Warszawskiej*, 2019.

Regulamin organizacyjny Politechniki Warszawskiej, 2008.
Regulamin organizacyjny Politechniki Warszawskiej, 2019.
Regulamin studiów w Politechnice Warszawskiej, 2023 (tekst jednolity).
Regulaminu studiów doktoranckich w Politechnice Warszawskiej, 2012.
Regulamin Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej, 2024.
Regulamin rekrutacji do Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej, 2025.
Regulamin Samorządu Doktorantów Politechniki Warszawskiej, 2023.
Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, 2024.

Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej z dn. 25 listopada 1981 r. w sprawie ustawy o szkolnictwie wyższym i konflikcie w WSI w Radomiu.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 71/XLI/1992 z dn. 8 lipca 1992 r. w sprawie przekazania trzech tablic pamiątkowych do Muzeum PW.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 107/XLI/1993 z dn. 31 marca 1993 r. w sprawie uchwalenia zasad funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 134/XLI/1993 z dn. 23 czerwca 1993 r. w sprawie Profesora Jana Czochrańskiego.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 51/XLIII/1997 z dn. 25 czerwca 1997 r. w sprawie ustanowienia Medalu Politechniki Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 102/XLIII/1998 z dn. 25 marca 1998 r. w sprawie działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa w Politechnice Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 87/XLIV/2000 z dn. 13 grudnia 2000 r. w sprawie przyjęcia Misji Politechniki Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 123/XLIV/2001 z dn. 25 kwietnia 2001 r. w sprawie flagi Politechniki Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 198/XLIV/2002 z dn. 20 marca 2002 r. w sprawie przekształcenia Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego w Płocku w szkołę.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 223/XLIV/2002 z dn. 15 maja 2002 r. w sprawie ustanowienia odznaki „Zasłużony dla Politechniki Warszawskiej”.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 23/XLVI/2005 z dn. 26 października 2005 r. w sprawie ustanowienia Dnia Politechniki Warszawskiej.
Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 123/XLVI/2006 z dn. 29 listopada 2006 r. w sprawie projektu edukacyjnego Politechniki Warszawskiej „Uniwersytet Trzeciego Wieku”.

Uchwała Senatu PW nr 284/XLVI/2008 z dn. 27 lutego 2008 r. w sprawie 40. rocznicy wydarzeń marcowych 1968 roku.

Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej 26/XLVIII/2012 z dn. 21 listopada 2012 r. w sprawie utworzenia centralnego systemu ewidencji i archiwizacji dorobku piśmienniczego, wydawniczego i dydaktycznego pracowników, doktorantów, studentów i jednostek Uczelni oraz Repozytorium Politechniki Warszawskiej.

Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 362/XLIX/2019 z dn. 26 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Politechniki Warszawskiej.

Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 320/L/2023 z dn. 29 marca 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, zasad ustalania wysokości opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz zwalniania z niej i sposobu wyznaczania członków komisji habilitacyjnej.

Uchwała Senatu Politechniki Warszawskiej nr 321/L/2023 z dn. 29 marca 2023 r. w sprawie sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 471/L/2024 z dn. 27 marca 2024 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Szkoły Doktorskiej Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej nr 2/1995 z dn. 3 stycznia 1995 r. w sprawie określenia obowiązków głównych użytkowników i administracji centralnej w zakresie eksploatacji budynków i innych obiektów Politechniki Warszawskiej oraz zasad rozliczania kosztów w tym zakresie.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 30/1998 z dn. 24 września 1998 r. w sprawie zniesienia Inspektoratu Ochrony Mienia i utworzenia Straży Akademickiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 33/2010 z dn. 31 maja 2010 r. w sprawie określenia głównych użytkowników obiektów Politechniki Warszawskiej, ich praw i obowiązków w zakresie eksploatacji oraz zasad rozliczania kosztów i dochodów.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 16/2013 z dn. 27 maja 2013 r. w sprawie utworzenia Centrum Informatyzacji Politechniki Warszawskiej i likwidacji Centralnego Ośrodka Informatyki.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 25/2013 z dn. 16 lipca 2013 r. w sprawie komórek organizacyjnych Centrum Informatyzacji Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 3/2014 z dn. 29 stycznia 2014 r. w sprawie centralnego systemu ewidencji i archiwizacji dorobku piśmienniczego, wydawniczego i dydaktycznego, pracowników, doktorantów, studentów i jednostek Uczelni oraz Repozytorium Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 11/2014 z dn. 5 marca 2014 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu kwaterowania określającego zasady rozdziału i przyznawania miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 44/2020 z dn. 24 czerwca 2020 r. w sprawie określenia głównych użytkowników obiektów Politechniki Warszawskiej, ich praw i obowiązków w zakresie eksploatacji oraz zasad rozliczania kosztów i dochodów.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 89/2021 z dn. 7 października 2021 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w Politechnice Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 62/2021 z dn. 14 lipca 2021 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przyznawania miejsc w domach studenckich Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej nr 117/2021 z dn. 21 grudnia 2021 r. w sprawie gospodarki lokalami mieszkalnymi i lokalami użytkowymi w budynkach mieszkalnych Politechniki Warszawskiej.

Zarządzenie Rektora PW nr 22/2023 r. z dn. 9 maja 2023 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przyznawania miejsc zakwaterowania w domach studenckich Politechniki Warszawskiej oraz opłat za zakwaterowanie.

Sprawozdania Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej (chronologicznie)

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1962–1965, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 1 września 1965 roku, Zakład Graficzny Politechniki Warszawskiej. Warszawa, sierpień 1965.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1981/82, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 6 października 1982 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1982/83, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 26 października 1983 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1983/84, przedstawione na posiedzeniu Senatu w dniu 20 czerwca 1984 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w kadencji 1981–1984, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 20 czerwca 1984 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1984/85, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 26 czerwca 1985 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1988/89, przedstawione na posiedzeniu Senatu PW w dniu 27 września 1989 roku.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1990/91.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1991/92.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1992/93.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1993/94.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1995/96.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1997–31.08.1998.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1998–31.08.1999.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.1999–31.08.2000.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2000–31.08.2001.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1996–2002.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2002–31.08.2003.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2003–31.08.2004.

Sprawozdanie rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie 1.09.2005–31.08.2006.

*Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie
1.09.2007–31.08.2008.*

*Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie
1.09.2010–31.08.2011.*

*Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w okresie
1.09.2019–31.08.2020.*

*Podsumowanie działalności Politechniki Warszawskiej w okresie
1.09.2012–31.08.2020, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszaw-
skiej, Warszawa 2020.*

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2021.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2022.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2023.

Sprawozdanie Rektora z działalności Politechniki Warszawskiej w roku 2024.

„Politechnika Warszawska kontynuuje z powodzeniem swoją historyczną rolę społeczną, określoną 4 stycznia 1826 roku przez Stanisława Staszica w wystąpieniu inauguracyjnym działalność pierwszej polskiej uczelni politechnicznej. Zostało to dobitnie wyrażone we fragmencie Misji Politechniki Warszawskiej, przyjętej przez Senat PW w dniu 13 grudnia 2000 roku:

Politechnika Warszawska jest Uczelnią akademicką, przygotowuje przyszłe elity społeczne: ludzi światłych, o rozległych horyzontach, świadomych swych przekonań, ale rozumiejących i respektujących światopogląd innych. Kształtuje więc nie tylko umysły studentów, ale także ich charaktery i właściwe inżynierom postawy twórcze, przekazując im zarówno wiedzę, jak i umiejętności. Wiedzę przekazują najlepiej ci, którzy ją zarazem rozwijają, umiejętności zaś — ci, którzy sami je zdobyli w praktyce. [...] Posłannictwem Politechniki Warszawskiej pozostaje zawsze to, by wiedza i umiejętności zdobywane w jej murach przez młodzież oraz nauka uprawiana w Politechnice służyły Człowiekowi i Ludzkości.”

ISBN 978-83-8156-852-4

9 788381 568524